

അക്കൗണ്ടു കീഴ് പ്രാമുഖ്യം

പേരത്

കിമാറ്റി നേടുക

മുഖ്യ ഉദ്ദേശ്യം

സംഗ്രഹം

മുഖ്യനേരിട്ട അനൗപമമായ
മനോഹരമായ വിവരങ്ങൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്നു

ශාක්‍යමුනීන්ද්‍රාවදනය

හෙවත්

සිඛාථිගොතම

බුද්ධ චරිතය

අතිගරු බළන්ගොඩ ආනන්දමෙත්‍රෙය
මහා නාහිමි

බුද්ධ කාලයේ ජම්බුද්වීපය හුම් විස්තරය

ඇතුළත්

උපන්‍යාසය

පිරිනැමීමයි

මේ 'ශාක්‍යමුනින්ද්‍රාවදන' ග්‍රන්ථය

මට දම් සතර උගන්වාදළ

මුර්තිමත් ගුණකදම්බයක් වූ

විනයාවාය්‍ය ආභිධර්මික

දෙණිහේනේ ගීලානන්දහිධාන

මගේ ආවාය්‍යීපාදයන් වහන්සේ ගේ

ශ්‍රී නාමයට

ආදරහක්තියෙන් පිරිනැමෙන

උපහාරයෙක් වේවා.

බළන්ගොඩ ආනන්දමෙත්තෙය හික්මු

සිංහල

මෙම පොත (සංශෝධිත මුද්‍රණය 2000)
අතිගරු බළන්ගොඩ ආනන්දමෙත්තෙය
මහා නාහිමිපාණන් වහන්සේ
විසින් අපවත්වීමට ප්‍රථම සංස්කරණය
කරන ලදී.

කොළඹ

සිංහල

සිංහල

සිංහල

ශාකාමුනිත්ථාචදනය

හෙවත්

සිංධාරීගෙනම

බුද්ධ චරිතය

අතිගරු බළන්ගොඩ ආනන්දමෙත්තිය
මහා නාහිමි

විෂය සූචිය

විෂය	පිටුව
පෙරවදන	I
පුරාතන ජම්බුද්වීපය	II- VII
අංග- මගධ	VII - XI
කාශි - කෝශල	XI - XV
ශාක්‍යජනපදය, කපිලවාස්තු පුරය	XVI
ආලව් රට	XVI - XVII
වජ්ජි රට	XVIII
මල්ල ජනපදය	XIX
වේති රට	XIX
වත්ස රට	XIX
කුරු රට	XX
පංචාල දේශය	XXI
මත්ස්‍ය රට, සුරසේන රට	XXII
අස්සක රට	XXII
අවන්ති ජනපදය	XXII
ගන්ධාර දේශය	XXIII
කාම්බෝජ රට	XXIV
කුඩා රටවල්	XXIV, XXV
ගමන් මාර්ග	XXVI
1. පරිච්ඡෙදය	1-6
ශාක්‍යවාංශය - මහාසම්මත රජ	
2. පරිච්ඡෙදය	6-8
ලුම්බිණි උයන, ශුද්ධෝදන කුමරු	
3. පරිච්ඡෙදය	8-10
තුන් කෝලාහල, දේවායාවනය	
4. පරිච්ඡෙදය	11-14
ඇසල උළෙල, මායා දේවීන්ගේ භීතිය, ලුම්බිනි ගමන, බෝසත් උපත, මාතංග පසේබුදුරජ, දේව සන්නිපාතය	
5. පරිච්ඡෙදය	14-16
අසිතර්ෂිත් පැමිණීම, නාලක පැවිද්ද	
6. පරිච්ඡෙදය	16-21
නාමකරන මංගලය, මායා දේවීන් කළුරිය කිරීම, කිරි මවුන් සෙවීම, වජ්‍ර මහල, සිප්පතර ඉගැන්වීම, ළමා විය, දේවිඳන් කුමරුගේ අරගල, තංස නඩුව, කුමාරවරුන් හා ගමන් අත්හැරීම	

7. පරිවෙජදය 22-30
ප්‍රාසාද තුන, ආවාහ මංගලය.
8. පරිවෙජදය 30-38
උයන් කෙළි ගමන, මහල්ලකු දකීම, ලෙඩකු දකීම, මිණියක් දකීම, මහණ රුවක් දකීම, බෝසතාණන් පැවිදි වීමට පිය රජුගෙන් අවසර ගැනීම.
9. පරිවෙජදය 38-46
මහාතිනිෂක්‍රමණය, අනුපිය අඹවෙනෙහි සතියක්, ඇදුරන් සොයා යෑම, රජගහනුවර පිටු සිඟීම, බිලිපුරා නැවැත්වීම.
10. පරිවෙජදය 46-48
කිඹුල්වත් නුවර තොරතුරු, බෝසතුන් වෙතට දූතයන් යැවීම.
11. පරිවෙජදය 48-51
කාලාමයන් වෙත යෑම, රාමපුත්‍රයා වෙතයෑම, පසවැගි තවුසන් බෝසතුන් ඇසුරට බැසීම.
12. පරිවෙජදය 51-55
බෝසතාණන් භාවනා වැඩීම, අප්‍රාණකධ්‍යානය, පවත්න එළ හෝපි වීම, කෙලෙස් තවන ව්‍රතයක්, බෝසතුන්ගේ අල්පාභාරතාව, සිරුර කෙටිවූ වීම, මුසපත් ව වැටීම, යශෝධරාවන්ගේ ව්‍රත සමාදානය.
13. පරිවෙජදය 56-60
මරහුගේ දයාවක්, දස මරසෙන්, සත්‍යානුසාරි විඤ්ඤාණය පහළ වීම, කය සැසැප්පීම, පසවැගි තවුසන් බෝසතුන් ගෙන් වෙන්ව යෑම, බෝසතුන් විතර්ක විමැසීම.
14. පරිවෙජදය 60-63
බෝසතුන් දුටු සීත පස, අප්පල් නුගරූක කරා ගමන, සුඡාතාවන් ගේ දනය, තේරුපරාකීරයට යෑම, හදු වනයෙහි දිවා විහාරය, බෝරූක කරා වැඩීම, අපරාජිත පයඝීකයෙන් වැඩහිඳීම.
15. පරිවෙජදය 63-66
මාරසංග්‍රාමය
16. පරිවෙජදය 66-71
බෝසතාණන් සප්ත විශුද්ධි වැඩීම, බුදු වීම.

17. පරිවෙජදය

71-77,

පළමු ප්‍රීතිවාක්‍යය, පළමු සතිය, යමා මහ පෙළහර, දෙවෙනි තෙවෙනි සිවුවන සති, පස්වන සතිය, බමුණකුගේ ප්‍රශ්නයක්, මරණයේ දෝෂාරෝපණයක්, ගුරුවරයකු පත් කැරගැන්ම, සවැනි සතිය.

18. පරිවෙජදය

77-86

සක් දෙවිදුගේ පූජාවක්, තප්පස්ස හල්ලික වෙළෙන්ඳේ අට වන සතිය, බඹ යැදුම, ශ්‍රෝතෘන් සෙවීම, උරුවේලා යෙන් පිටත් වීම, උපකයා හමුවීම, ඉසිපතන් වැඩීම, ප්‍රථම ධම්මදේශනා සමාගමය, ප්‍රථම දේශනාව, පළමු වස් විසුම.

19. පරිවෙජදය

87-91

සානාගිරි හා නේමවන. පළමු සෝවාන් උපාසිකාව, දෙවෙනි ධම්මදේශනාව.

20. පරිවෙජදය

92-94

වජ්ජ තවුසා සෝවාන් වීම, අනන්ත ලක්ඛණ දේශනාව, පස්වන මහණුන් රහත් වීම, නාලක තෙරුනට මෝනෙයා වන දෙසීම.

21. පරිවෙජදය

94-97

යස කුල පුත්‍රයා, තෙරුවන් සරණ ගිය පළමු උපාසකයා, පූජාතාදීන් තෙරුවන් සරණ යෑම, යසකුල පුත්‍රගේ යහලුවෝ, රහතුන් එක් සැට නමක්.

22. පරිවෙජදය

97-99

ඒරක පත්‍ර නාගරාජ සමාගමය.

23. පරිවෙජදය

99-104

පළමු ධම්මක පිරිස, හදවර්ගිකකුමරුවෝ, දෙවෙනි ධම්මක පිරිස, ජවාධර කුන් තවුසන් බුදු සස්නා පැවිදි වීම, ආදිත්ත පරියාය දේශනාව.

24. පරිවෙජදය

104-107

භාග්‍යාවතුන් වහන්සේ ලක්ඛි වැඩීම, රජගහ නුවර වැඩීම, බිම්සර රජු හා පිරිස සෝවාන් වීම, බිම්සර රජුගේ ප්‍රාරථනා පස, රජ ගෞරව දනය, වෙළඳවන පූජාව, ප්‍රේතයනට පින් පෙන් දෙවීම.

25. පර්වෙජදය**108-113**

සැරියුත් මුගලන් දෙනම සසුන් ගත වීම, බුදුරදුන් හග්ග රට වැඩීම, අගසවු තනතුරු දීම, මහාශ්‍රාවක සන්නිපාතය, පාමොක් දෙසීම, බුදුරදුන් හද්දිය පුර වැඩීම, විශාඛා සෝවාන් වීම, කෝණිය සේල දෙදෙනාට දම් දෙසීම.

26. පර්වෙජදය**113-120**

කාලුදිය ඇමතියා පැවිදි වීම, මහා කාශ්‍යපයන් වහන්සේ, මහා හික්ෂු පිරිසක්, කාලුදිය තෙරුන් ගේ මාර්ග වණිනාව, බුදු රදුන් කිඹුල් වතට වැඩීම, යමා මහ පෙළහර, මල්ල රජතුමරුන් පැවිදි වීම, වෙස්සන්තර ජාතක දේසනාව.

27. පර්වෙජදය**120-124**

බුදුරදුන් කිඹුල් වතැ පිටු සිහීම, සුදොවුන් රජුට දම්දෙසීම, නාවිකාවන් ගේ වන්දනාව, යශෝධරාවන් දක්නට වැඩීම, යශෝධරාවන් ද පැවිදිවන්නට අදහස් කිරීම.

28. පර්වෙජදය**124-127**

නන්ද කුමරු පැවිදි කිරීම, රාහුල කුමරු පැවිදි කිරීම, ධම්පාල ජාතක. දේශනාව, යශෝධරාවන් සැනැසීම, බුදු රදුන් කිඹුල්වතින් පිටත් වීම, හද්දිය ආදීන් පැවිදි වීම.

29. පර්වෙජදය**128-133**

දෙවෙනි තෙවෙනි වස්, බුදුරදුන් රජගහ පුර වැඩීම. විසල් පුර වැඩීම, යලි රජගහ පුර වැඩීම, සුමන මාලාකාර සමාගමය, පුණ්ණයන් පැවිදිවීම, ජම්බුකාපීචක සමාගමය, අනේපිටු සිටු බුදුරදුන් දක්නට යෑම, සැවැත් නුවර ආරාම පිළියෙල කිරීම.

30. පර්වෙජදය**133-138**

බුදුරදුන් සැවැත් නුවර වැඩීම, ජේතවන පූජාව, අනේපිටු සිටුකුමා, නන්ද හික්ෂු නම රහත් වීම, ආමගන්ධ සෘෂිත් සහිත පිරිස සස්තූ පැවිදි වීම, පුණ්ණතෙරුන් ගේ පැමිණීම, මංගල සූත්‍රසමාගමය.

31. පර්වෙජදය**138-147**

සිවුවන වස, පුක්කසාති රජ පැවිදි වීම, තිස්ස රජු පැවිදි වීම, සැඬොලකු පැවිදි වීම, මහඵ සැඬොලියකට දක්වූ කරුණාව, සෝපාක දරුවා, භාරද්වාරයන් පැවිදි වීම, මාතුපෝසක බමුණා, උග්ගසේන සමාගම.

32. පර්වෙජය

147-154

ශාකාකෝලිය යුද්ධය සමාදාන කැරැවීම, පස්වන වස
විසාලාපුරයෙහි, ශුද්ධෝදන රජු රහත් වැ පිරිනිවීම,
යශෝධරා මහණ වන්නට තැත් කිරීම, පුජාවතී ගෞතමීන්
පැවිදි වීම, මෙහෙණි සස්න ඇරැඹීම, බුදුරජුන් සැවැත් පුර
වැඩීම, කොසොල් රජු පැහැදීම, බුදු රජුන් ලක්දිව වැඩි දෙවෙනි
ගමන

33. පර්වෙජය

154-159

සවන සත්වන වස්, බුදුරජුන් රජගත පුර වැඩීම, බේමා,
විකුර්වණ සෘඪිප්‍රාතිහායී තහනම් කිරීම, යමාමහ පෙළහර,
සත්වන වසැ තව්තිසාහි, මෙත්‍රෙය බෝසතුන් පැවිදිවීම.

34. පර්වෙජය

159-166

අවචන වස හේසකලායෙහි, බෝධිරාජකුමාරයාට දම්දෙසීම,
සැවැත් පුර වැඩීම, සුණණ කෙළෙඹි පැවිදි වීම, සුණණතෙරුන්
සුණාපරන්තයට යෑම, සුප්පාරකයෙහි සස්න පිහිටීම, බුදුරජුන්
සුණාපරන්තයට වැඩීම, සුණාපරන්ත වාණිජ සමාගමය, නර්මද
නදීතිරයේ පා සටහන් කැබීම, සච්චබද්ධයට වැඩීම, බුදුරජුන්ගේ
තුන්වැනි හෙළදිව් ගමන, සුමන දෙව් රජුගේ ආයාචනය.

35. පර්වෙජය

166-174

බුදුරජුන් කොසඹුපුර වැඩීම, මාගන්දිය බමුණා පැවිදි වීම,
සාමාවතියගේ මරණය, නව වන වස, හදවතිකා ඇතිත්ත,
සංඝ හේදය, බාලකලෝණකාරගමට වැඩීම, පාරිලෙය
වනයේ වස් විඪීම, ඇතකු ගේ උපස්ථානය, වදුරකුගේ
පුජාව, හික්කුන් බුදුරජුන් වෙත යෑම, බුදුරජුන් පාරිලෙය වනයෙන්
පිටත් වීම, සැවැත්පුර වැඩීම.

36. පර්වෙජය

174-178

ඵකොළොස්වන වස ඵකනාලා ගමැ, සිවුරු කැපීමට නියමය,
වේරංජා පුර වැඩීම, දොළොස්වන වස, කච්චායන බමුණා
පැවිදිවීම, අවන්ති රට සස්න පිහිටුවීම, ඉසිදත්තයන් පැවිදි වීම,
විසල් පුර වැඩීම, සුදිත්ත කුලපුතු පැවිදි වීම, බුදුරජුන් කිඹුල්වතට
වැඩීම, තෙළෙස්වන වසැ වාලිකා පච්ඡයෙහි.

37. පර්වෙජය

179-184

තුදස්වන වස සැවැත්පුර, රාහුලයන්ගේ උපසම්පදාව, පසළොස්වන
වස කිඹුල්වත, ජේතවනයට වැඩීම, ශක්‍රපුශ්‍න සමාගමය, ආළවක
සමාගමය, සොළොස්වන වස අළුවු පුරයෙහි, සකොළොස්වන වස
රජගත පුරයෙහි, සිරිමා නගරසොහිති සමාගමය.

පිටුව

- 38. පරිච්ඡෙදය** 184-190
අටොළොස්වන වස, සේනකාර, දුභිතෘ සමාගමය, එකුත් විසිවන වස.
- 39. පරිච්ඡෙදය** 191-195
එක්විසිවන වස, ස්ථිර උපස්ථායකයකු පත් කිරීම, පුර්වාරාම පූජාව, මුහුදේත් සස්තේත් ආශ්වයාං ධම්.
- 40. පරිච්ඡෙදය** 195-205
ආනන්ද බෝධි රෝපණය, තුන් වෙනත්යෝ. ජීවකම්බවන පූජාව, අංගුලිමාල දමනය, සුන්දරීගේ දුෂ්ට ක්‍රියාව, සියලු තැනම් තුෂ්ණිමිභූත නො වනු, අසදාශ මහා දනය. දන විපාක, දත් පැවැත්වීම.
- 41. පරිච්ඡෙදය** 205-216
දෙවිදත් තෙරණුවෝ, දෙවිදතු බිම්සර මරවන්නට තැත් කිරීම, බිම්සර රජුගේ මරණය, බුදුරදුන් නසන්නට දෙවිදතුගේ උත්සාහය, බුදු රදුන් මත ගලක් පෙරලීම, ධනපාල සමාගමය, සංසඤ්දය, දෙවිදතු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක්නට යෑම, දෙවිදතු පොළොවැ ගිලීම, දෙවිදතුගේ අනාගතය, අජාසත් රජු පැහැදීම.
- 42. පරිච්ඡෙදය** 216-224
උපාලි දමනය
- 43. පරිච්ඡෙදය** 216-233
ජත්තපාණි උපාසක තුමා, රජගෙයි බණ ඉගැන්වීම, කාල සිටුපුත්, සුන්දරික භාරද්වාජ දමනය, බුදුරදුන් හිස සිට වසා පොරවා ඉදීම, කෙත නැසුණු බමුණා, රජ්ජමාලා.
- 44. පරිච්ඡෙදය** 234-239
දරුවන් විසින් පිටමංකළ බමුණා, ගොවියකු මරණින් මුදාලීම, දෝණ බමුණා පැහැදීම.
- 45. පරිච්ඡෙදය** 240-249
මිසද්වු ළමයින් පැහැදීම, ගැරඬියකු පෙළු ළමයි. කුමර කසුබ් මව, වාශිෂ්ඨී, පටාවාරා. පුර්ණා දෑසි, කිසා ගෝතමී, කුෂ්ඨ රෝගියකුට බුද්ධොපස්ථාන,
- 46. පරිච්ඡෙදය** 249-268
කෝලිය මහාමාත්‍ය සමාගමය, සුලසා නගර සෝහිනී, සාකේත බ්‍රාහ්මණ සමාගමය, ඡාත්‍ර මාණවක සමාගමය, බකබ්‍රුත්ම සමාගමය, මිණ්ඩුක දේවපුත්‍ර සමාගමය, ආනන්ද ශ්‍රේෂ්ඨී සමාගමය, ගරහදින්න සමාගමය, මට්ටකුණ්ඩලී සමාගමය, සරහ පරිබ්‍රාජකාදී සමාගමය.

පිටුව

47. පර්වෙජය

270-273

කොසොල් රජුගේ මරණය, විවුඩහ ශාකා යුද්ධය,

48. පර්වෙජය

273-278

අපරිහානිය ධම්, රජගහෙන් අම්බලවිඨිකාවට, නාලන්දාවට වැඩීම, පාටලීපුත්‍ර නගරාරම්භය, ගෞතමද්වාරය, ගෞතම කීර්ථය, කෝටි ශ්‍රාමයට වැඩීම, ඥාතික ගමට වැඩීම, විසල් පුර වැඩීම.

49. පර්වෙජය

278-295

පරිනිර්වාණ වර්ෂය, පාඨික පුත්‍රයා, බේලුව ගම වස, බුදුරදුන් ගිලන් වීම, සක්දෙව්හු ගේ උච්චත, ගුරු මුණ්ඩ, ධර්මාරාම හික්ෂු, සැරියුත් පිරිනිවන, මුගලන් පිරිනිවන, රජගහ පුර වැඩීම, වාපාල වෛත්‍යස්ථානය, මාරායාවනය, ආනන්ද තෙරුන්ගේ ආයාචනය, කුටාගාර ශාලා ගමන, ප්‍රජාවතී සශෝධරා දෙනම පිරිනිවීම, හණ්ඩගමට වැඩීම, අම්බ ගාමාදිය පසු කිරීම, පාවානුවර වැඩීම, බුදු රදුන්ගේ රෝගය මතු වීම, පුක්කුස මල්ල පුතු පැහැදීම, කුකුත්ථා නදිය කරා වැඩීම, කුසිනාරා පුර වැඩීම, පිරි නිවන් ඇදෙහි සැතැපීම, මහා සුදර්ශන සූත්‍ර දේශනාව, මල්ල රජුන් රැස්වීම, අන්තිම ශ්‍රාවකයා, ධම්මෙහි ශාස්තෘ භාවය, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අන්තිම වචනය, මහා පරිනිර්වාණය.

50. පර්වෙජය

296-310

ප්‍රකීර්ණ කාණ්ඩය, බුද්ධ කෘත්‍ය පස, වාරිකා විභාගය, බුදුරදුන්ගේ දේශනා ක්‍රම, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වස් වුසු තැන්, සුවිසි මහා සමාගම්, අසු මහසව්වෝ, තනතුරු ලත් මෙහෙණහු, තනතුරු ලත් උපාසකවරු, තනතුරු ලත් උපාසිකාවෝ, බුද්ධ චරිතයේ අග්‍ර දවස්, සස්තේ දීර්ඝායුෂ වැළඳුවෝ.

51. පර්වෙජය

උපග්‍රන්ථය

පදෙපත්‍රමණිකාව

355

ගාථාදීන් පිළිබඳ උපත්‍රමණිකාව

369

පෙරවදන

බොහෝ පෙර සිට මිනිසාගේ අදහස් උදහස් පැවැසුම් විසින් රැසැසුණු ග්‍රන්ථ බොහෝය. මුල දී කට පාඩමින් ද අකුරු ලිවීම දියුණු වූ පසු පොත් තනා ඒවායේ ලිවීමෙන් ද, මුද්‍රණ ශිල්පය වැඩුණු පසු මුද්‍රාපණයෙන් ද ග්‍රන්ථ පළ කැරිණි. ආගම ධර්ම, ඉතිහාස, දෝ සතර, වෙද සතර ආදී නානාවිධ විෂයයන් පිළිබඳ ග්‍රන්ථ දියුණු වූ හැම රටෙක ම සිය ගණනින් දහස් ගණනින් තැගී ආයේය. ඒ රටවල පොත්ගල් පහළ විය. පොත් සිය ගණනින් දහස් ගණනින් ඒ පොත් ගල් පිරිණි. නොයෙක් අංශයෙන් ලෝකාර්ථ වර්ධනයෙහි යෙදුණු වීරයන් ගේ වර්ත කථා ඒ ගත් අතුරෙහි පාමොක් තැනූ වැජඹිණි.

මේ වර්ත කථා අතුරෙහි බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ ජීවිත කථාවට ලැබී ඇත්තේ උසස්ම තැන ය. බෞද්ධයකුට බුද්ධචරිතය මහාර්ථ වැ පැනෙනු අරුම නො වේ. තමන් ගත් දෘෂ්ටියෙහි දැඩි ලෙස බැඳීම නිසා බුද්ධථීය නාස්තිකවාදයෙකැ යි දෙස් නැගුවෝ පවා බුදුරජුන් ගේ චරිතය ආදර්ශිත ශ්‍රේෂ්ඨ ඵකෙකැයි කිහි. බුදු රජාණන් වහන්සේ ශ්‍රේෂ්ඨත්වය ප්‍රතික්ෂිප්ත කළ නො හැකි බ්‍රහ්මලිඛිධිකයෝ උන් වහන්සේ දෙවියන්ගේ සතුරන් වූ අසුරයන් මුළු කරනු පිණිස, ලොවැ මිනිස් වැ පහළ වූ විෂ්ණු දෙවියෝ (විෂ්ණුහු ගේ නව වන අවතාරය) යැ යි කිහි. බුදු දහමේ ඇතැම් කරුණු නො පිළිගන්නා දැඩි කතෝලික හක්තිමතෙක් වූ **බර්තොලමී සේනේට් හිලෙයර්** ¹ උන් වහන්සේ ගේ ජීවිතය නො කිලිටි ය. චරිතවය පරාර්ථය පිණිස ආත්ම පරිත්‍යාගය (සිය සැප නොතකා හැරීම), මෛත්‍රිය, සද්ගුණ මාධුය් යන ගුණවලට ශ්‍රේෂ්ඨ ආදර්ශය යැ යි කී ය. එසේ ම අබෞද්ධ ආචාර්යවරයෙක් වූ **බාන්** මහතා ² උන්වහන්සේ 'සංසුන් බව, දක්නවුන් තුළ ගෞරවාන්විත හක්තිය පහළ කරවන තේජස, හැම සතුන් කෙරෙහි පැතිරවූ අපරිමිත දයාව සියලු දුෂිත සත්ත්වයන් කෙරෙහි පෑ මහා කරුණාව, පරිපූර්ණ ආධ්‍යාත්මික නිදහස, අගතියෙන් තොර වූ සඵසාධාරණත්වය යන ගුණයන් ගේ පූර්ණ මූර්තිය යැ යි කී ය. සිය වස් ගණනකට පෙර පරසියාවේ (ඉරාණයේ) වූ **අබුල් අහ හියා** නමැති ඵෙස්ලාමික ගත් කරු ³ 'මිනිසුන් අතර පහළ වූ උත්තරී තම' තැනැත්තා දකිනු කැමැත්තහු නම්, හික්ෂක වේශයෙන් සැරි සැරු රජාණන් දෙස බලන්න. ඒ මිනිසුන් අතර සිටි, පරම පවිත්‍ර උත්තමයාණෝ යැ යි කී ය. ඔහුගේ මේ කියුම පිරික්සූ අවුස්ත්‍රියාවේ බුඩාපෙස්ට් නුවර මහාවාය් **ගෝල්ඩ්සිහ්ට්** පඬිතුමා 'අබුල්අහහියා මෙය කියේ පාංශුකුල වීරයක් පෙරෙවැ හික්ෂාටනයෙන්

1. "His life is without blemish, he is the finished model of heroism, self-renunciation, the love, Sweetness he commands." Bartholemey Saint Hilaire.
2. "The finished model of calm and sweet majesty, of infinite tenderness for all that breathe and compassion for all that Suffer, of perfect moral freedom and exemption from every prejudice" Barth.
3. "If you desire to see the most noble of mankind, look at the king in beggar's clothing, it is he whose Sanctity is great among men." Abul Atahiya.

දිවි පවත්වමින් ලෝ වැඩෙහි යෙදුණු බුදුරජාණන් වහන්සේ ගැන ම යැ යි පැවැසිය.

උදාන පාළිය පළමුවෙන් ම ඉංග්ලිසියට නගා පළ කළ ආචාර්ය ඩී. එම්. ස්ට්‍රොං මහතා ඒ පොතට පෙර වදන ලියනුයේ, 'මේ පොත මා ඉංග්ලිසියට නගා පළ කරනුයේ පාළිභාෂා විෂයයෙහි මගේ ප්‍රවීණත්වයක් පෙන්වීමට නො වූ ඉන්දියාවේ පැවිදි වෙසින් සැරි සැරු ලොවු දුක් ලෙඬින් පෙළෙන්නවුන් සුව පත් කිරීමට ඉදිරි පත් වූ විකිත්සකයන් අතර අග්‍රතමයාණන් වූ දුකින් පිරුනු මේ හව නැමැති සිර ගෙයින් මිදී සදහාවි විශ්‍රාමය වූ විමුක්තියට(නිවනට) පැමිණෙනු පිණිස දෙවි මිනිස්තට මහ පෙන්වීමට ලොවු පහළ වූ ඒ භාග්‍ය වත් අරහින් සමයක් සම්බුධ මහෝත්තම ගෞතමයන් වහන්සේ සිහි කොට කැරෙන ආදර හක්කිමය පූජාවක් වශයෙනි' යි සඳහන් කෙළේ ය.

මේ වික පැවැසුයේ අබොධ උගතුන් පවා බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ වර්තයේ ජෙෂ්ඨත්වය පිළිගෙන තිබෙන සැටි දක්වීමට ය. අනෙකකු ගේ 'රෙකමනක්,' අවශ්‍ය නැත. එලැබූ සිටි සිහි ඇති ව මුල සිට අගට ම බුඩ වර්ත කථාව කියන කියවන කාට වුව ද එය ආදි කල්‍යාණ මධ්‍යකල්‍යාණ පර්‍යවසාන කල්‍යාණ-හෙවත් සියලු ලෙසින් ම කලණ ගුණයෙන් පිරිපුන් එකෙකු යි වැටහෙනු ඇත. ශීලයෙන් හෝ සමාධියෙන් හෝ ප්‍රඥයෙන් හෝ බුදුරජුන්ට වැඩි තරම් කෙනෙක් පෙරත් නො වූහ. මතුත් නො වෙති, දනුත් නැත. උත් වහන්සේ සකල සද්ගුණ නිධානහ, අසම හ, අසම සම හ.

අසභාය ජගදචාර්ය වූ අතුල්‍ය පරාර්ථචාරී වූ සකල සද්ගුණ සමුදයයේ පරම මූර්තිය වූ සිධාර්ථ ගෞතම තථාගතයන් වහන්සේ ගේ වර්ත කථාව ලිවීමේදීත් එය පුන පුනා කියැවීමේදීත් මේ ග්‍රන්ථයෙහි කර්තෘහට ඇති වන ප්‍රීතිය හා විත්ත ශාන්තිය අත් මොන ම කෙනකු ගේ වර්තයක් කියැවීමේදී නො ම ලැබේ. සෙස්සනට ද එසේ මැයැ යි අනුමානයෙන් සිතමිහ.

බුඩ වර්තය විදහා නොයෙක් භාෂාවලින් රැසැසුණු පොත් අද පළ වූ ඇත. හෙළ බසිනුදු බොහෝ පෙර සිට ම ගද්‍ය පද්‍ය දෙකින් ම රචිත වූ බොහෝ ග්‍රන්ථ ඇත. අපට ද බුඩවර්ත ග්‍රන්ථයක් ලියනුවට කොළොඹ තරුණ බොධ සමිතියෙන් අයැදුමක් ලැබිණ. ඒ ව්‍යවහාර වම්යෙන් 1928 වත්නෙහි අප කොළොඹ අතද

-
4. Professor Goldziher of Budapest.
 4. I publish this translation not with any pretension to proficiency in Pali but as a tribute of love to the memory of the noble Gotama, who stands forth as the most prominent of the world's physicians, that traversed India in monastic garb the exalted, the holy, the highly illuminated One who came into the world to show to gods and men the way out of the sorrowful prisonhouse of being into the freedom of everlasting Rest, D.M. Strong (preface to the translation of Udana),

මහ විදුහල රැඳී වෙසෙමින් එහි බුදු දහමත් පාලි සංස්කෘත භාෂාත් උගන්වන සමයෙහි යැ. එය ලියා දුනුමු. 'ශාක්‍ය සිංහාවදන' නමින් එය පළ කැරිණි. 'පළමු වර පොතට වඩා කරුණු එකතු කොට දෙවෙනි වර මුද්‍රණයට පොත සකසා දුනුමු. මේ අතර පණ්ඩිත වැලිවිටියේ සෝරත නායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ බොහෝ පොත් බලා එකතු කොට සුවිසි මහා සමාගම් නම් වැල වෙසක් කලාපයෙක පළ කැරැවුහ. උන් වහන්සේ ගෙන් ලැබුණු අවසරය පරිදි එය ද අප පොතට එකතු කළෙමු. පොත වාර ගණනක් ම මුද්‍රිත විය. එහෙත් මෙයින් හවුරුදු කිහිපයකට පෙර දහම් පාසල් පාඨම් මාලාව අත් සැටියෙකින් සකස් විය. 'ශාක්‍ය සිංහාවදනය' අනවශ්‍ය විය. එහි මුද්‍රණය නැවැත්වීම. පොත අභාවයට ගියේ ය. එසේ වුව ද බොහෝ දෙනා එය යලි දු මහජනයා අතට පමුණුවන්නැයි නොයෙක් වර අප අයැදුහ. කොළොඹ මරදනේ මාලිගාකන්ද මාවතේ සමයවර්ධන මුද්‍රණාලයාධිපති ආරියදාස වීරමත් මහතා ද බුධ වර්තයක් ලියා දෙන ලෙස අයැදීය. පළමු අප සැකැස්ස බුධවර්තය පදනම් කොට ගෙන අළුතෙන් තවත් බොහෝ කරුණු එකතු කොට මේ 'ශාක්‍ය මුනින්ද්‍රාවදනය' පිළියෙල කළෙමු. පොත මුද්‍රිත වූ පසු මෙහි සමහර තැනෙක භාෂාව ගැඹුරු යැ යි අපට හැඟිණි. මෙහි දෙවෙනි සංස්කරණය බොහෝ ලිහිල් බසින් පළ වනු ඇත.

මේ පොතේ බෝධිසත්ත්ව වර්ත කොටස කියවන සමහර කෙනෙකුට මෙය වෙතුලා මත ඇතුළත් එකෙකැයි හැඟෙන්නට ද පිළිවන. එබැවින් එය ගැන ද යමක් කියැ යුතුය.

මෙහි ඇතුළත් මහාසම්මත රාජ පරම්පරාවද ශාක්‍යවාංශයේ ප්‍රභවයා ද තරමක් දුරට පාළි පොතෙහි දක්වෙත්. ස්ථවිරවාද ශාඛාවක් වූ සච්ඡාස්තිවාදයට අයත් පොත්වලද මහාසාංඝිකයන් ගෙන් ප්‍රභූත වූ මහායානයට අයත් පොත් වලද ඒවා වඩාත් විස්තර කොට දක්වෙත්. මෙහි දක්වෙන විස්තරය ඒවායින් කුඩා ගෙන සැකැස්මු.

සුද්දෙව්තුන් කුමරු පසල් දනව්වක් සංසිදුවූ පුවත කිසි දු පාළි පොතෙකු නැත. එය ටිබෙට් චීන පොත්වල ඉංග්ලිසි පරිවර්තන ද මහාවස්තු ආදී සංස්කෘත බණ පොත් ද ඇසුරින් සැකැස්මු. මහාමායා කුමරියත් පජාපති කුමරියත් යන දෙදෙනාම සුද්දෙව්තුන් කුමරු ආවාහ කොට ගත්තේ කවර හෙයින්ද? කෙසේ ද? යනු කිසිම පාළි පොතෙක දක්වී නැත. සච්ඡාස්තිවාදී ආදීන් ගේ පොත්වල ආ ඒවා පිළිබඳ විස්තර කථාව ඒ පොත්වලින් ම ගෙන මෙහි බහා ලුමු.

සිඨාර්ථ කුමාරයන් වහන්සේ ගේ කුඩා වියේ තොරතුරු විස්තරයෙන් දක්වෙන්නේ සච්ඡාස්තිවාදීන් ගේ ද මහායානීන් ගේ ද පොත්වල යැ. යශෝධරාවත් සිඨාර්ථ කුමාරයන් වහන්සේට ආවාහ කොට දීමේ පුවත පාළි පොතෙහි එනුයේ සැකෙවිනි. අන්‍ය නිකායවල පොතෙහි එය බොහෝ විස්තරයෙන් දක්වේ. මේ අත්බවිනි ම රහත්බව ලබනු සඳහා විවසුන් වැඩූ, සස්තේ ආදිම යුගයේ සිටි ථෙරවාදීන් ඒ පුවත් දන ඉගැන්වෙත් තමන් පිළිවෙතට වන වැඩක් නැතැ යි දක

ඒවා මුඛ පරපුරින් නොගෙනවා විනා, ග්‍රන්ථාරූඪ නො කළා විනා ඒ පුවත්වල සත්‍යතාව නොපිළිගන්නා නො වේ. එහෙත් ඒ පුවත්වල ඓතිහාසික අගය සැලකූ අන්‍ය බෞද්ධ නිකායිකයෝ ඒවා රැකගත්හ, ග්‍රන්ථාරූඪ ද කළහ. ලුම්බිණි උයන ඇති වූ සැටි ද දක්වෙනුයේ ඒ පොත්හි මය. යශෝධරාවත් ආවාහ කැර ගත් පසු ගිහි ගෙත් නික්මෙන අවස්ථාව තෙක් ඒ දෙදෙනා වහන්සේ ගේ ජීවිත ප්‍රවෘත්තිය පිළිබඳ කිසිවකුත් පාළි අටුවාහි නො දක්වේ. කම්සැපෙහි ම ගිලි, වට පිටාව ගැන කිසිත් නොදනෙන ලෙසට කැරවුණු ආවරණ මැද 'නිවාස හිර බාරයේ' කල් ගෙවූවකුගේ සැටියක් ජාතක අටුවා ආදියෙන් දක්වේ. එහෙත් ත්‍රිපිටක පාලියේ සමහර සූත්‍රවල, කොතරම් සැප පහසු කම් මැද වුසුවත් බෝසතාණන් වහන්සේ එලැබූ සිටි සිහියෙන් කල් යැවූ බව සඳහන් වේ. මහායානිකයන් ගේත් සථාස්තිවාදී ආදීන් ගේත් පොත්වල ද නාඨ ග්‍රන්ථාගත බුඬ වර්තවල ද එන පුවත් එයට අනුකූල වේ.

සිඬාර්ථ රාජයාණන් වහන්සේ පමණක් නොව යශෝධරා දේවීන් වහන්සේත් ගිහි ගෙහි ඇලුම් තැනි ව වුසුහ. මී බෝසතාණන් කැටුව ම ගිහි ගෙත් නික්මෙන්නට සිතා සිටී, පෙර සසරැදි සේ ම මේ අත්බවිහි ද, බෝසතාණන් ගිහි ගෙත් නික්මූ තවුස්දම් පුරා බුදු වන තුරු ඔබට උවටත් කරමින් ඔබ රැක බලාගන්නට පත පතා සිටී, බෝසතාණන් වහන්සේට මවක සේ ද ඉතා ළැදි සොහොයුරියක සේ ද, කීකරු සේවිකාවක සේ ද, උත්වහන්සේ කෙරෙහි අපරිමිත ස්තේහයෙන් යුතු ව සිටි මහාමායා දේවීන් වහන්සේත් ප්‍රජාවකි ගෞතමීන් වහන්සේත් යන දෙදෙනා පමණටම සද්ගුණ සමුදයෙන් පරිපූර්ණ වූ, මෙ කපෑ පෙරැ ද පහළ නොවූ මතු ද පහළ නො වන අසම රූපසම්පත්තියෙන් සේ ම ගුණසම්පත්තියෙන් ද දෙවිමිනිස් දෙලොවිහි ම සියලු ස්ත්‍රීන් අබිබවා සිටි ආශ්වයා ස්ත්‍රී රත්නයෙකැ යි ඒ අන්‍ය නිකායිකයන්ගේ පොත් වලැ එන පුවත්වලින් ද දක්වේ.

'බෝසතාණන් වහන්සේ අනුව මී ද ජරා ව්‍යාධි මරණාදී දුක් ගැන සිතමින් සාකච්ඡා කරමින් කල් ගත කළා ය'. යන්න විශ්‍ය යුතු විශ්‍ය හැකි සැටිය මය.

බෝසතාණන් වහන්සේ කාට වත් නො දන්වා ගිහි ගෙත් නික්මගිය පමණක් පාලි පොත් හි දක්වේ. ඒ, සිදු වූ දය (විස්තර මනා කොට) සැකෙවින් කී අයුරු ය. එහි විස්තර කථාව ලලිත විස්තරාදී බොහෝ පැරැණි සකු බණ පොත්හි සඳහන් වේ. මේ පොතට ඒ පොත්වලින් ගෙන ඒ විස්තරය ඇතුළත් කළමිහ.

පාලි පොත්හි දක්වෙන සංක්ෂිප්ත සඳහනින් බෝසතාණන් වහන්සේ ගිහිගෙත් නික්මෙන මෙහොතෙහි කාටත් නොදන්වූ බව මිස, එයට කලින් එය ගැන මාපිය ආදී කිසිම කෙනෙකු සමග කථාමාත්‍රයකුත් නො කළහ යි සිතිය නොහැක්ක. ජරාරූපාදිය දක්නා වේලෙහි බෝසතාණන් වහන්සේ ළහ සිටි ඡත්තයා ගෙන් ඒ තොරතුරු සෙස්සනට හෙළි නොවිණි ද? ඡත්තයා ගෙන් ඒ තොරතුරු දනගත් සුදුවුත් මහරජාණන් ඒ ගැන කළ යුතු ද පිළිබඳ වැ රජගෙදර අය හා මැති

ඇමැතියන් හා කතා බස් කළ බව රකවල් තරකිරීමේ යෙදුණු බව (පාලි පොත්හි ද එන) පුවතින් හෙළි පෙනෙළි වේ. එය දනගත් ප්‍රජාවකී ගෞතමීන් වහන්සේ යශෝධරා දේවීන් වහන්සේ තන්ද කුමාරිකාවන් බෝසතාණන් වහන්සේගේ හිතමිත්‍ර කාලුද්ධි ආදීන් හෝ සෙසු තැද කෙනකු එය ගැන උන්වහන්සේ හා වචන මාත්‍රයකුත් කතා නොකළෝද? එසේ කතා කරන්නට බිය ඇත්තන් කරන තරම් රළු පරොස් හැඩිදඩි බවක් ගොර හැඩි බවක් උන්වහන්සේ තුළ වූයේ යැ යි සිතියැ හැකිද? උන් වහන්සේ තේජස්වී වුවත් දුරාසද වුවත් මහාකාරුණික මෘදුගුණ සම්පන්න කෙනකු බව ඒ හැම දෙනා ම අතර ප්‍රකට බැවින් ඔවුන් උන්වහන්සේට සුදුසු ගෞරව දක්වා ඒවා ගැන කරුණු කීවා යන්න වියැ හැකි මය. උන් වහන්සේ ද ඒ කවුරුන් සමගත් කාමාදීනව ලොවැ ජරාමරණාදිය අතිවායී බව පිළිබඳ ව නොයෙක් විට කරුණු වදන ද විය හැක්කකි. 'තමන් වහන්සේ තුළ පහළ වූ හැඟීම් ගැන කිසිම කෙනකු හා කිසිත් නොකියා ගොඵවන රකිමින් හෝ තුන් ප්‍රාසාදයන්හි පැවැති නෘත්‍යගීතාදිය අතට ම යොමු කළ ඉදුරන් ඇති වැ මුළාවෙනුත් මුළාවට වැටෙමින් කම් සැපෙහි ම ශීලී අට්ඨසි වන හවුරුද්ද තෙක් අඳුරෙහි ම, ක්‍රීඩෝක්සව පිරුණු හිරගෙයෙක කල් ගෙවා, අන්තිමේදී දෙවියන් විසින් දක්වූ පෙරනිමිති දක කලබොල වැ කාටවත් නො දන්වා පලාගිය හා යන්න සාරාසෙකි කප් සිය දහසක් පැරුම් පිරු නුවණ වැඩූ මහා වීරපුරුෂයකු ගත් ක්‍රියා මාර්ගයෙකැ යි කෙසේ පිළිගත හැකි ද? අවුවායෙහි සංකප්පිත කොට සඳහන් කළ ද එහි විස්තරය හොඳත්තානු වරදවා සිතා ගෙන බෝසතුන් කාටවත් නොදන්වා එද ම උපන් දරුවා සහිත බිරිය ද අසරණ කොට නොතකා රහසින් පලාගිය කෙනෙකු කොට දක්වූහ. එහෙත් එහි යථාතත්ත්වය මෙහි හෙළි කොට දක්වමු.

'සිඬාර්ථයන් වහන්සේ තවුස් පැවිද්දෙන් පැවිදි වූයේ බඹුනු දුන් අට පිරිකර පිළිගෙන යැ යි පාලි අවුවාහි ඇත. ඡන්තයා ඉදිරියේදී මෙය සිදු වී තම් ඔහු ආපසු ගොස් සුදෙවුන් රජු ආදීනට එය කියනු ඇත. බඹුනු අහසින් බැස එය පිළිගැන්වුනු තම් මේ ආශ්වර්‍ය සිඬිය ඔහු පවසනු ම ඇත. බඹුනු ඡන්තයාට නොපෙනී බෝසතාණන් වහන්සේට පමණක් පෙනෙමින් අට පිරිකර පිළිගැන්වුනු තම් එ මෙහෙයෙන් 'ඉබේ ම පහළ වූ අට පිරිකර' ගැන ද ඔහු රජ ගෙදර දී කියනු වියැ හැකි ම ය. එය ද සුදුට සිඬියක් බැවිනි. බඹුන් අවුත් ඒවා පිළිගැන්නුවේ බඹ වෙසින් ද මිනිස් වෙසින් ද කෙසේ ද යනු පාලි අවුවාහේ විස්තර වැ නැත. බඹුන් අටපිරිකරින් පිදු බව පමණක් පාලිපොත්හි කොටින් දක්වේ. සථාස්තිවාදීන් ගේත් මහායානීන්ගේත් පොත්හි එය විස්තරයෙන් දක්වේ. ඔවුන් කියන පරිදි වැදිවෙසින් ආයේ බඹුනු යැ නැත හොත් බ්‍රහ්මාවෙශයෙන් ආ කෙනෙකි.

'මා හැදූ වැඩූ නොපමණ වියදම් කොට මට සුව පහසු සැලැස්සු ආදරණීය පියාණනට නොදන්වා අවසර නො ගෙන ගිහිගෙන් නික්මිය යුතු නො වේ, යැ යි. 'කෙසේ හෝ පියා ගෙන් අවසර ගෙන ම ගිහි ගෙන් නික්මෙමි' යි බෝසතාණන් වහන්සේ සිතු නියාව ලලිත විස්තරාදියේ දක්වේ. මෙයින් බෝසතුන් වහන්සේ දක්වූ ආදරය, උන්වහන්සේ ගේ විශාරදත්වය කොතරම් ශ්‍රේෂ්ඨ ද? කාටත් නො කියා

පලායුමේ කතාවට වඩා මෙය කොතරම් අගෙනේද?

බෝසතාණන් වහන්සේ රාත්‍රියේ පිය රජු දක්නට ගිය වේලේ උන්වහන්සේ ගේ ශරීරයෙන් බඹයක් තරම් දුර පැතුරුණු එළිය ගැන ලලිත විස්තරයේ දක්වා ඇති ලෙසට ම මෙහි ද සඳහන් කළමිහ. මෙයත් විය හැක්කක් දැයි කෙනකුට සිතෙන්නට පිළිවන. මිනිසුන්ගේ ශරීරවලින් පමණක් නොව ගස් වලින්ද රශ්මියක් විහිදෙන බව අද විද්‍යාඥයන් යොයා දන ගෙන තිබේ. ඒ ඒ තැනැත්තාගේ ශරීර තත්ත්වය අනුව ඒ රශ්මිය අඩු වැඩි වේ. මෙයින් අවුරුදු සියයකට පමණ පෙර තම සිරුරෙන් විදුලිය එළි වැනි රශ්මියක් විහිදුවන කෙනකු රශ්‍යාවේ සිටි බව කලකට පෙර පළ වූ ඥානාදර්ශ සඟරා වේ පළ වී තුබුණේය. බුදුවන මහෝත්තමයා ගේ සිරුරෙන් බඹයක් පමණ එළියක් විහිදුණ බවත් එය පැහැදිලි වනුයේ උන් වහන්සේ අදුරු තැනක සිටින විට බවත් හැඟේ. මෙය බ්‍යාම ප්‍රභාමණ්ඩල යැයි පෙරවාදීන් ගේ පොත්වල ද දැක්වේ.

බෝසතාණන් වහන්සේට ගිහි ගෙන් නික්ම යන්නට අවසරය දී යලිත් ඒ ගමන නවත්තන්නට සුදෙවුන් රජු මුර කළ බව සුදුසු ද? යන ප්‍රශ්නයද නැංවිය හැක්ක. සුදෙවුන් රජු ඒ අවසරය දුන්නේ කැමැත්තෙකින් සතුටෙකින් නො වේ. තව ස්වල්ප කලකට වත් ගමන පමා කළොත් යෙහෙකැ යි යනු රජුගේ අදහස විය. කවද නුමුත් ගිහි ගෙන් නික්මෙන බව නියතයෙන් ම දැනගත්තත් ගමන තව ටිකක් පරක්කු කළ හැකි වුවොත් මැනවු යනු රජුගේ අතින් තැ පිරිසගේත් අදහස විය. මුර කළේ එහෙයිනි. පුත්‍රප්‍රේමයේ බලවත් බව නිසා ය.

‘මා ගිහි ගෙන් නික්ම යන ගමනේ දී කොතරම් දුර බැහැර යන්නට වේ ද, කොතරම් කරදර වලට මුහුණ පාන්නට වේ ද යි කිය නො හැක්ක. අත දරුවකු ඇති වූ නුඹ මේ ගමනට එක් වීම නුඹටත් දරුවාටත් දුක් හිරි හැර ඇති කැරැ ගැන්මෙකි. නිරර්ථක ක්‍රියාවෙකි, බ්‍රහ්මත්වය සඳහා නොපමණ වෙහෙස වින්ද යුතු යැ. එබැවින් ඔබ මේ ගමනට එක්වීම මා ගන්නා ක්‍රියාමාර්ගයට බාධකයක් වෙයි. එයින් දරුවාට වත් ඔබට වත් මට වත් වන වැඩෙක් නැත. ඒ බැවින් මා ගොස් ගුණදහම් වඩා බුදු වූ අවුත් ඔබට ත් මපියාණනටත් කුඩා මැණියන් ආදී සෙස්සනටත් මා අවබෝධ කළ ධර්මය අවබෝධකර වන්නෙමි, මා ලබන විමුක්තිය ඔබ ඇතුළු හැම දෙනාට බෙද දෙන්නෙමි, එ බැවින් ඔබ නවතින්න, දරුවා රැක බලා ගන්න, ඔබට මෙහි සියලු පැප පහසු කමි තිබේ. පියාණෝ ද කුඩා මැණියෝ ද සෙසු තැයෝ ද ඔබේ ආරක්ෂාවට සිටිති. මා එන තෙක් බලාපොරොත්තු වී සැතැපී ඉන්නැ යි යශෝධරා දේවීන් වහන්සේට බෝසතාණන් වහන්සේ අවවාද කොට සනසා ඇගෙනුත් මහබිතික්මනට අවසර ගත් පුවන කොතරම් අභි ද! ස්වාභාවිකද! මෙය මහායානයේ හෝ සථාස්තිවාදයේ හෝ වෛතුල්‍යවාදීන් ගේ හෝ කවර කෙනකුගේ පොතෙක තිබුණත් ‘යශෝධරාවනට තමා කිසිසේත් නොදන්වා දරුවා සහිත ඇය හැරදමා රහසින් පලා ගියේය’ යන්නට වඩා පිළිගත හැකි ස්වාභාව සිඬියෙකි. කලින් ඒ කාටත් දන්වා අවසර ගෙන තිබුණු බැවින් ගමන නොදැන්නුවේ පිටින් වන මොහොතේ ය. හැම දෙනා ම තමන් වටා රැස් වූ

හඬන්නට වැලැපෙන්නට වුවොත් එය ගමනට බාධක වන බැවිනි. බෝසතාණන් වහන්සේ පිටත් ව ගිය බව දනගත් පසු ප්‍රිය විප්‍රයෝග දුකින් කවුරුනුත් හැඩුව ද, වැලැපුණ ද, 'උත් වහන්සේ බුදු වී තමන් වෙත එතැ' යි යන තහවුරු වූ විශ්වාසය නිසා ඔහු හැම දෙනාම සැනසුණහ, සාපේක්ෂක වූහ. ස්වල්ප දේපල ඇති දුප්පත් දරුපවුලකට 'මතු සැපයේ ඉන්නට හැකි වනු පිණිස විකකලෙකින් මහාධනස්සන්ධයක් සපයා ගෙන එමැ' යි කියා ධන සැපයීමට ඇත රටකට යන ගෙහිමියා ගේ වෙන් වැ යැමේ දුක වැන්නෙකි කිඹුල්වත්පුර රජගෙහි ඇති වූයේ. එහෙත් ඒ ගමන ඔවුන් ගේත් සොස්සන් ගේත් යහපත පිණිස ම යැ යි ඔවුහු දත්හ. එයින් සැනසුණහ, කලින් ම මෙය සලකා බැලූ බෝසතාණන් වහන්සේ අබිනික්මන් මොහොතේ කාටත් නොදුන් වූහ.

මේ පොතෙහි බෝධිසත්ත්ව චරිතයේ දක්වෙන, සචාස්තිවාදී ආදීන්ගේ පොත්වල එන විස්තර අප ලබා ගත්තේ ලලිත විස්තර මහාවස්තු ආදී සංස්කෘත පොත්වලිනුත්, ටිබෙට් පොත්වලත් වීන පොත්වලත් ඉංග්ලිසි පරිවර්තවලිනුත් ය. ඒ ටිබෙට් වීන පොත් යනු බුදු දහම ඉන්දියාවෙන් අතුරු දහන් වන්නට බොහෝ කලින් එහි සංස්කෘත මාගධී ආදී භාෂාවලින් තිබුණු බණපොත් ය. ඒවා මහාරාශියක් ටිබෙට්ටට ද වීනයට ද ගෙන ගොස් ඒ භාෂාවලට නගා තුබුණේ ය. එයින් සමහරෙක් ඉංග්ලිසියට නගන ලදු ව පළ වුණහ. මේ බුද්ධ චරිතය සැකැස්මේදී ඒ බොහෝ පොත්වල එන බෝසත් සිරිතේ ඇතැම් කොටස් සස දා බලා මෙහි ඇතුළත් කළමිහ.

මෙතෙකින් පෙර වදන අවසන් කරමිහ.

මේ අවස්ථායෙහි, අප පැවිදි කොට සිංහල පාලි සංස්කෘත භාෂාත් ධර්ම විනයයන් උගන්වා වදළ, අපට ඉංග්ලිසි භාෂා විෂයයෙහි දැනීම දියුණු කැර ගන්නැයි එයට දිරි දුන්, බළන්ගොඩු බුලත්ගමැ (උඩුමුල්ලේ) ශ්‍රී නන්දාරාමාධිපතිවැ වැඩ වුසූ විනයාචාර්ය ආභිධම්මික දෙණිහේනේ ශ්‍රී ශිලානන්දහිධාන අස්මද්වාර්ය පාදයන් වහන්සේ ද, අපගේ අභිවෘද්ධියට හැම ලෙසින් ම රුකුල් දුන් මහවළ තැන්නේ වන්දනේබර මන්ත්‍රිත්දාරාමාධිපති වැ වැඩ වුසූ දමහන ධර්මානන්දහිධාන අස්මත් ප්‍රාචාර්ය මහානායක ස්වාමීන්ද්‍ර පාදයන් වහන්සේ ද මේ ගත රැසැයිමේ පින් අනුමෝදන් කරමින් සිති කරමිහ. ඒ දෙදෙනා වහන්සේට ද, අප මාපියනටද අප දියුණුවට අතිශයයෙන් උපස්තම්භක වූ ඇස්. ඩී. මහවළතැන්නේ රටේ මැතිතුමාට ද බාත්ස් රත්වත්තේ රටේ තුමාට ද සගමොක් සුව පිණිස මෙය ලියූ පින් ද ප්‍රත්‍යය වේ වායි ද පතම් හ.

මෙයට

බළන්ගොඩ ආනන්දමෙත්‍රෙය ස්ථවිර

1985 ඔක්:

අමරාවතී විහාරය, ග්‍රෙය්ට් ගැඩ්ස්ඩන් , එංගලන්තය

ශාක්‍යමුනීන්ද්‍රාවදනය

හෙවත්

සිංගාපුරයෙහි

බුද්ධ චරිතය

නමො හගවතො විසුඛචරිතස්ස

සම්පූර්ණාපමිත පාරමිතාපගාය

නිද්දුය යො' ඛල කිලෙසමලප්පඛන්ධං

නිස්සේසකෙදයඝවදුතාහරණො රරාප

සො චිත්තගන්ධකුටියං ලසතං පිනො මෙ

පුරාතන ජම්බුද්වීපය

හිමාලය පර්වතයෙහි පිහිටි ජම්බු වෘක්ෂ නම්ත් ප්‍රකට කඳුවැටියෙන් ලක්ෂිත වූ ද්වීපය ජම්බුද්වීප නම් වේ. මෙය දැන් ඉන්දියා නම්ත් ව්‍යවහාර වූ දේශයයි. ඉන් බාහිර රටවල් බුද්ධාදී උතුමන්ගේ ජන්ම භූමි නොවූ හෙයින් සුලු කොටැ සැලකීමෙන් දෝ ජම්බුද්වීපයේ පිරිවර වූ කොඳිවි යැයි කියන ලදහ.

දඹදිව වනාහි මහාමණ්ඩල, මධ්‍යමණ්ඩල, අත්තර් දඹදිව බෙදීම මණ්ඩල යැයි විශාල කොටස් තුනකට බෙද තිබුණ බව අටුවාවලින් පෙනේ. එයින් මහා මණ්ඩලය යොදුන් නව සියෙකි. මධ්‍ය මණ්ඩලය යොදුන් නවසියෙකි. අත්තො මණ්ඩලය යොදුන් තුන් සියෙකි.

මෙහි මහා මණ්ඩල නම්ත් දැක්වුණේ මධ්‍යම දේශයැ යි හැඟේ. මධ්‍යම ජනපදයෙහි ප්‍රමාණය වරින් යොදුන් 900 කැයි පෙනෙන බැවිනි.

මධ්‍යම ජනපදයේ සීමා නම්: නැගෙනහිරින් කපංගලා නිගමය, ගිනිකොනින් සලලවතී ගඟය, බටහිරින් ථූතා නම් බමුණුගමය, උතුරින් උශිර්ධිවජ පර්වතය යන මොහුය. මෙ කී සීමාවලට මැදි වූ

මධ්‍ය දේශය මිහිඟු බෙරයකට බඳු හැඩහුරුකම් ඇත්තේ ය. බුඩාදින් පහළ වන ශ්‍රේෂ්ඨ භූමිය වේ.

තවද කොදෙව් සහිත වූ සියලු මැ ජම්බුද්වීපයට මධ්‍ය දේශයැ යි ද, අපරගෝයාන, පූර්ව විදේහ, උත්තරකුරු යන ඉතිරි මහාද්වීප තුනට ප්‍රත්‍යන්ත දේශ යැ යි ද ව්‍යවහාරයෙකුත් විය. ගෝයාන යනු තවලම් මහයි. එයින් බටහිර වූයේ අපර ගෝයානය යි. විදේහ යනු ඉන්දියාවේ නැගෙනහිර මායිමේ වූ පෙදෙසෙකි. එයින්ද නැගෙනහිර වූයේ පූර්ව විදේහය යි. කුරුරටට උතුරින් වූයේ උත්තරකුරුව යැ, උත්තරකුරු නමින් රටවල් දෙකක් තුබුණු බව පෙනේ. එකක් හිමාලයයට උතුරෙන් වූ ටිබෙට් රටට උතුරු දිගැ සතර පැත්තෙන් ම කළුවලට මැදි වූ ගුප්ත ප්‍රදේශයෙකි. එහි වසන යෝගීන් ගේ කැමැත්ත නැතිව කිසිවකුට එහි යෑ නොහැක්ක. අනිත් උත්තරකුරුව උතුරු ඇමෙරිකාවට අයත් පෙදෙසෙකි. කොරියාව පුරාතනයේ කුරුවීප නම් විය. එයට උතුරු අතට පිහිටියේ උත්තර කුරුව යි. මෙය ඔට්ටර කොරා යනුවෙන් මෙගස්තීනස් නම් ග්‍රීක් ඉතිහාසඥයා සඳහන් කරයි.

මේ උඩ දැක්වුණු මහාද්වීප බෙදීම මෙයින් වර්ෂ 50000 කටත් පෙර පොළොවේ පිහිටීම අනුව ව්‍යවහාරයට ආවකි.

බුඩ කාලයෙහි දියුණු වූ පැවැති දඹදිව මහා ජනපද
සොළොස් නම් :- අංග, මගධ, කාසි, කෝසල, වජ්ජී, මල්ල, වේති,
මහා ජනපද වංස, කුරු, පංචාල, මව්ජ, සුරසේන, අස්සක, අවන්ති, ගන්ධාර, කාම්බෝජ යන සොළොස් යි. ශාක්‍යදේශය මෙයින් ඉතාම දියුණු වූ රටක් වුවත් භූමිවශයෙන් කෝශල ජනපදයේ ම උතුරු කොටසය. එහෙත් කොසොල් රජුට නොයටත් ශාක්‍යයන් ගේ ම පාලනය පිට පැවැති එකෙකි.

අංග - මගධ

අංග ජනපදය මගධ දේශයට නැගෙනහිරින් පිහිටියේය.
අංග රට වම්පා නදිය එ දෙරට අතර සීමාව විය.

අංග ජනපදයේ අගනුවර වම්පා පුරය යි. එය පිහිටියේ
වම්පා පුරය වම්පා නදිය ගංගා නදියට වැටුණ ස්ථානය කිට්ටු ව
 ය. පවුරු පදනම් ආදී සියලු නගරාංගයන්ගෙන් සමන්විත වූ මෙය ඉතා පූර්වයෙහි මාලිකී, කාලවම්පා යන නම්වලින් ප්‍රකට වූ පැවැත්තේ පසු කාලයෙහි වම්පා පුර යැ යි වැහැරවිණ. මෙහි

සිටු ස්වර්ණභූමියට නැවින් යන වෙළෙඳුන් කරන කොටු වෙළඳාම අතින් ද මෙය ප්‍රසිද්ධියක් ඉසුලුයේ ය. මෙයින් කොවින් චිනයට ගොස් පදිංචි වූවන්ගේ ඒ (පදිංචි වූ) භූමියට ද වම්පා යන නම පසු කාලයෙකු ව්‍යවහාර විය. බුඩ කාලයෙහි දඹදිවු වූ මහා නගර සයෙන් වම්පා පුරය එකෙකි. මෙහි ගර්ගරා නම් මෙහෙසියක කෙරුණු ගර්ගරා නම් පොකුණ ගැන ද මෙය ප්‍රසිද්ධ වූ පැවැත්මේ ය. මේ නගරය වූ භූමිභාගයෙහි කොටසෙකු වම්පාපුර වම්පා නගර යන නමින් කුඩා ගම් දෙකෙක් දැන් ඇත්තේ ය. එ ගම් පිහිටා ඇත්තේ හගලපුර සම්පයෙහි වාන්දන් නදී තීරයේ ය. වාන්දන් යනු පුරාණ වම්පා නදියට දැන් ව්‍යවහාර නාමය යි. බුඩ කාලයෙහි මෙහි ඡාත්‍රයන් 300 ක් සහිත වූ සෝණදන්ඩ නම් බමුණු ඇදුරෙක් රාජ පූජිත වූ විසි ය.

කජංගලා මෙය බෞද්ධ මධ්‍යදේශයේ නැගෙනහිර සීමා ස්ථානය යි. මෙහි මහා ශිෂ්‍ය පිරිසක් සහිත වූ පාරාසරිය නමින් ප්‍රකට බමුණෙක් විසි ය. වම්පා පුර සිටු මෙයට දුර සැතපුම් * ස-සැටක් පමණ වේ. මැදුම් සහියේ අන්තයෙහි සඳහන් ඉන්ද්‍රිය භාවනා සූත්‍රය වදළේ මෙහි දී ය. මෙහි බොහෝ උපාසකයෝ වූ හ.

උග්ග පුර මෙහි ප්‍රධාන සිටුහුගේ පුත්‍රයාට අනාථපිණ්ඩික සිටුහුගේ දු වූ චුල්ල සුභද්‍රා විවාහ කොටු දෙන ලද්දී ය. ජෙන ලබ්ධික මුළු සිටු පවුල මැ ඇගේ මගින් බෞද්ධෝපාසක විය.

අස්ස පුර මේ නිගමයෙකි. මෙහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහා අස්සපුර සුත්ත, චූල අස්සපුර සුත්ත දෙක දෙසූ සේක.

අංගුත්තරාප දනවිට අංගුත්තරාප ජනපදය අංග රටෙහි වූ විශාල පළාතෙකි. මෙය එරට මැදින් ගලා යන මහා මහී නදියෙන් උතුරු පැත්තේ පිහිටියේ ය. මෙහි නගර අතුරෙන් අංගුත්තරාප නගරය, ආපණ නගරය, හද්දිය නගරය යන මොහු බුඩ කාලයෙහි ප්‍රසිද්ධ වූ පැවැත්මේ ය. ඉන් ආපණ පුරය විශාල වෙළඳාම් පලෙකි. හද්දිය නුවර මහ සිටුවරුන්ගේ වාසස්ථානයෙකි. සාමාවතී, විශාඛා යන දෙදෙනාගේ ජන්ම භූමිය මේ හද්දිය පුරය යි. බුදු වූ වර්ෂයේ දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අංගරට අංගුත්තරාපයෙහි සැරිසරන සේක්

* මෙහි සැතපුම් යැ යි ව්‍යවහාර කොට ඇත්තේ ඉංග්‍රීසි 'මයිල්' එකටය.

හද්දිය පුරයට වැඩිසේක. එකල සත් හැවිරිදි වූ විශාඛාව භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දුටු ඒ ප්‍රථම වාරයේ දී මැ බණ අසා සෝවාන් වූවා ය. හද්දිය පුරයෙහි ජාතියා වන නම් උයනෙක් විය. බුදුරජාණන් වහන්සේ එහි ද වැඩ වුසු සේක.

මගධ රටෙහි බුඩ කාලයේ දී මැ බුදුසස්න බෙහෙවින්
2. මගධ රට පැතිර ගියේ ය. උතුරෙන් ගංගා නදිය ද, නැහෙනහිරින් වම්පා නදිය ද, නිරිතෙන් චින්ධ්‍යා කඳුවැටිය ද බටහිරින් සෝනා නදිය ද යන මොහු මගධ ජනපදයේ සීමාවෝ යි.

රජගහ පුරය මගධ රට අගනුවර යි. මෙය ගංගා රජගහ නුවර නදියට (දකුණෙන්) යොදුන් 5 ක් පමණ ඇතින් පිහිටියේ ය. මෙයට පූර්ව කාලයෙහි වසුමතී යන නාමයෙක් වී ය. වසු නම් රජකු විසින් මෙය ඉදිකරන ලදැ යි රාමායණයෙන් පෙනේ. මෙය නගරයක් හැටියට විශාල ලෙස නිම කෙළේ මහාගෝවින්ද පඬිතුමා ය. මෙයට මාගධ පුර, ගිරිවුප පුර යන නවත් නම් දෙකක් ද විය. බුඩ කාලයෙහි මෙයට රාජගහ, මගධයන්ගේ ගිරිවුප පුර යන නම් දෙක බැවහාර වී ය. ශාලක් වටේ බැඳි වැටක් මෙන් නුවර හාත්පස වේහාර. වේපුල්ල, ගිජකුකුට, ඉසිගිළි, පාණ්ඩව යන පර්වත පස පිහිටියේ ය. මේ පර්වත පසේ නම් හින්දු ග්‍රන්ථයන් හි වේහාරගිරි, විපුලගිරි, වරාහගිරි, වෘෂභගිරි, සෘෂිගිරි යැයි සඳහන් වේ. ඉතා පූර්වයේ සිට මහ රජුනට නිවාස වූ බැවින් මෙයට රාජගහ යන නම වී ය. "මගධානං ගිරිබ්බජං" යන්නෙන් මගධ ජනපදයේ ගිරිවුප යැ යි පාළි පොත්හි සඳහන් වේ. "මගධ ජනපදයේ" යන්නෙන් වෙසෙසන ලද්දේ කේකය ජනපදයෙන් ගිරිවුප නමින් නුවරක් වූ බැවිනි. ස්වාංජ්ඣවාන්* නම් චීන යාත්‍රිකයාගේ ගමන් විස්තරයෙහි මෙයට කුශාගාර පුර යැ යි ද කියන ලදී.

ගයාව අසල කඳුවලට මැදි වූ දැන් රාජගිරි යන නමින් ව්‍යවහාර වන භූමියෙහි පුරාණ රාජගහ පුරය වූයේ ය. රජගහ පුරයේ සිටු කපිලවාස්තු පුරයට දුර යොදුන් 60 කි. මෙහි සිටු විසාලා පුරයට ගංගා නදිය පසු කැර යැ යුතු විය. ගංගා නදියට මේ නුවර සිටු යොදුන් 5ක් ද, ගංගා නදියේ සිටු වෙගාලි පුරයට යොදුන් 3ක් ද දුර ප්‍රමාණය වූ බැවින් වෙගාලි පුරය රජගහ සිටු යොදුන් 8 ක් ඇත්ති

* හුයාන්ත්සාන් හ්‍යුචන්සාන් යනු වැරදියි.

වූ බව පෙනේ. රජගහ පුරයෙන් අනෝමා ගං තෙරට දුර යොදුන් 30කි. රජගහ පුර සමීපයේ තල්වනය, වේළුවනාරාමය, ශීතවනය, මද්දකුච්ඡි මිඟය, ජීවකම්බවනය, මෝරනිවාපය, ලච්ඡිවනය යන ආදිහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වුසූ තැන් ය. මෙහි ගිජිකුළුපව්ව මුදුනට එහි පාමුලැ සිටූ පහසුවෙන් යා හැකි මාර්ගයක් බිම්බිසාර රජහු විසින් කරවන ලදී.

ගිජුකුළු පව්වෙහි වූ ආවාස හැර රජගහ වටා පිහිටි සෙසු පර්වතවලත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ශ්‍රාවක ගණයාත් වුසූ තන් විය. ඉන් සමහරෙක් නම් : වෝරපපාතය, ඉසිගිළි පර්වත පාර්ශ්වයෙහි වූ කාළසිලාව, චේතාර පර්වත පාර්ශ්වයෙහි වූ සත්තපණ්ණිගුහාව, ශීතවන (සීවක වන) නම් මිනි පිට්ටනිය සමීපයෙහි වූ සප්පසොණ්ඩික පබ්බතරය, ගෝතම කන්දරය, තිත්දුක ගුහාව, තපෝද කන්දරය, තපෝදරාමය, ඉන්දසාල ගුහාව. පිප්පලි ගුහාව යන මොහු යි. මින් තපෝදරාමය වූයේ උණුදිය උල්පතක් සමීපයේ ය. තපෝද යනු උණු දිය උල්පතට නමෙකි. දැනුදු මේ උණු දිය උල්පත එහි ඇත්තේ ය. ඉන්දසාල ගුහායේ දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සක්කපක්ඛ සුත්තය දෙසූ සේක. නගරයෙන් පිටතැ කැලෑවල ද අරණ්‍ය කුටිකාවන්හි හික්මුණු වුසූහ.

සුඝර්ඛ ලෙන (ඌරන් හැරූ ලෙන) ගිජුකුළු පව්වෙහි වූයේ ය. මෙහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැරියුත් තෙරුන්ගේ බැණුනු දීඝනබ පිරිවැජියාට වදළ වේදනා පරිග්ගහ සුත්ත (දීඝනබ සුත්ත) දේශනාව අසා තෙරණුවෝ රහත් වූහ.

දෙවෙනි, තෙවෙනි, සිවුවන, සතළොස්වන, විසිවන වස් කාලයන්හි බුදුරජාණන්වහන්සේ රජගහ නුවර වුසූ සේක. සංජය නම් ශාස්තෘහු වුසුයේ මෙහි ආශ්‍රමයෙක යි. බුධප්‍රාදුර්භාවයෙන් පළමුයෙන් මැ පහර වැදුණේ ඔහුට යි. සැරියුත් මුගලන් දෙනම මොහුගේ ශිෂ්‍ය වැ සිට ඉන් නික්ම බුධශ්‍රාවක වූහ.

නාලන්ද
පුරය

නාලන්ද නුවර රජගහ නුවරින් යොදුනක් ඈත පිහි-
ටියේ ය. මෙහි අම්බලවඩිකා උයනෙහි රාජාගාර-
කයෙක් (රජුගේ ක්‍රීඩා පිණිස කැරවූ ප්‍රාසාදයක්) වී ය.
භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බ්‍රහ්මඡාල සූත්‍රය දෙසූයේ එහිදීය. දුස්සපාචාරික

නම් සිටුහු විසින් ද මෙහි පාවාරිකම්බ වනයෙහි විහාරයක් කොටැ
භාගාවතුන් වහන්සේට පූජා කරන ලදී. නිර්ගුන්ථ ඥාන පුත්‍රයා
(නිගණ්ඨ-නානපුත්තයා) නාලන්ද වැසියෙකි.

**අම්බසන්ධා
නිගමය**

මෙය රජගහට නැගෙනහිර විය. මෙහි උතුරෙන් පිහිටි
වේදිසක පර්වතයෙහි ඉන්ද්‍රශාල ගුහායේ දී භාගාවතුන්
වහන්සේ සක්දෙව් රජු ඇසූ ප්‍රශ්න විසඳීමෙන් (දික්සහියේ)
සක්කපඤ්භ සුත්තය දෙසූ සේක.

**කල්ලොලමුත්ත
ගම**

මෙය මගධ රට සීමාව ආසන්නයෙහි යැ යි සිතිය හැකි.
මෙය මගධ රට කුඹුරුවලින් ගහණ වූ පෙදෙසක්
මාගධ ක්ෂේත්‍රය බැවින් මාගධ ක්ෂේත්‍ර නම් විය. මෙහි භාගාවතුන්
වහන්සේ පිණිස පාෂාණවේනය නම් තන්හි විහාරයක්
කරවා තුබුණේ ය. එය පාසාන වේනිය විහාර (පාෂාණ වේනය
විහාර) නම් වී ය.

**අන්ධකවින්ද
ගම**

මෙය රජගහ පූරින් ගවු තුනක් ඇත් හි සප්පිනිකා
නදිය සමීපයේ වී ය. මෙහි භාගාවතුන් වහන්සේ
පිණිස උපාසකයකු විසින් කරවන ලද විහාරයක් වී ය.
අන්ධකවින්ද සූත්‍රය දෙසූයේ මෙහි දී ය.

**මහාතිත්ථි
බ්‍රාහ්මණ ගම**

මෙය මහා කස්සප තෙරුන්ගේ ජාත භූමි යයි.
මෙ මගධ රට නැගෙනහිර පැත්තේ පිහිටි බමුණු
ගමෙකි. සැරියුත් තෙරුන්ගේ උත්පත්තිය ද, පිරිනිවන්
පෑම ද මෙහි දී ම වී ය.

නාලක ගම

මෙය මගධෙශ්වර වූ බිම්බිසාර රජු යටතේ මාණ්ඩලික
රාජයකු විසින් පාලිත වී ය. එම මාණ්ඩලික රජුගේ
පුත්‍ර වූ ජේතන (ජයන්ත) කුමරු භාගාවතුන් වහන්සේ වෙත පැවිදි විය.

**උරුවේලා
ජනපදය**

බොහෝ පෙර තවුසන් විසින් ගෙනවුත් ගොඩ ගසන
ලද මහත් වැලි රැසක් කරණ කොටැ මේ පෙදෙසට
උරුවේලා යන නම වී ය යනු පාළි අට්ඨවණ්ණනාවරිය
මතයයි. මහ බෙලි පල ගන්න පෙදෙසක් බැවින් මේ උරුවිල්වා නැමැයි
සංස්කෘත බෞද්ධ ග්‍රන්ථයන්හි සඳහන් වේ.

සෙනානි නිගමය

මෙහි මගධ රජුගේ සේනාධිපතියකු (සේනානියකු) වූ
හෙයින් සේනානි නිගමයැ යි නම් වී යැ යි සිතිය හැකි.

බුදුවන දට පුච්ඡි දිනයෙහි අප මහසතාණන් ක්‍ෂීරපායාසයෙන් පිළු තැනැත්තී යථෝක්ත සෙනෙවි කෙළෙඹියාගේ දු වූ සුඡාතාවෝ යි.

ගයා

ගයා නම් රාජර්ෂීන් විසින් කරන ලද බැවින් මෙයට ගයා යන නම ව්‍යවහාර වී ය. මෙය ජයසිරි මහ බෝ මැඩින් තුන් ගව්වක් පමණ ඇත්ති තේරංජරා නදිය අද්දර වූ ගමෙකි. මෙ ගම සමීපයෙහි බ්‍රහ්ම ලබ්ධිකයන් පව් සෝදන පොකුණක් වී ය. තේරංජරාවේ තොටුපල ද ඔවුන්ගේ පාපප්‍රවාහස්ථානයක් වී ය. එබැවින් එ දෙපොල මැ ගයා කීර්ථ නමින් දන්නා ලද්දේ ය. ඉන් ගම් දෙරටු සමීප තන්හි ගයා පොකුණ තෙර ලොකු ගල් සතරක් උස දිග පුළුල ඇති මහත් ගල්ලැල්ලක් අතුට කරන ලද ගල් ඇඳෙක් වී ය. මෙය ටංකිතමංච යැ යි දන්නා ලද්දේ ය. එය ඇසුරු කොට පිහිටි සුවිලෝම යකුගේ භවනයෙහි ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වූසු සේක. තවද ගයා ගම සමීපයේ මැ ගයා තොටුපල ඉස්මත්තේ ගජ ශීර්ෂයක් (ඇත් ඔලුවක්) බඳු කඳු මුදුනක් වී ය. එ කඳු මුදුනේ වූ විශාල සම ගල් තලය දහසක් පමණ හික්කුනට විසුමට තරම් අවකාශ ඇති වී ය. ගයා තොටුපල ඉස්මත්තේ වූ ඒ විශාල ගල් තලයෙහි (ගයා ශීර්ෂයෙහි) ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වූසු සේක. පුරාණ ජටිල හික්කුනට ආදිත්ත පරියාය සුත්තය දෙසුයේ මෙහි දී යි. මෙහි දෙවිදන් තෙරුනට අජාසත් රජු කරවා දුන් විහාරයක් ද වී ය. සංඝභෙදය කොටු පන්සියක් පමණ වූ නවක හික්කුන් ගෙනෑ ආවේත් ඒ ගයා ශීර්ෂ විහාරයට යි. දැන් බුඩගයා නමින් ප්‍රසිද්ධ වූ ඇත්තේ බෝධිමණ්ඩ ප්‍රදේශය යි.

රෝහිත වාස්තු (රෝහණ වත්ථු), උරුවේලකප්ප (උරුවිල්වා කල්ප), අනාලය, සාරථිපුර යන ග්‍රාම නිගමයෝද බෝ මැඩින් උතුරු දිගු මහ මහා පිහිටියෝ යැ.

මෙය බුඩ කාලයෙහි මගධ රට උතුරෙහි ගංගා නදිය පාටලී ග්‍රාමය අද්දර තොටුපල යි. පරිනිර්වාණ වර්ෂයේ දී අජාසත් රජු විසින් මෙය මහා නගරයක් කරන ලදී. එතන් පටන් පාටලී පුත්‍ර නමින් ප්‍රකට වී ය. නගර නිර්මාපණ කාලයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි වැඩි සේක. එහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නුවරින් පිටු වූ ද්වාරයට ගෞතමද්වාර යැයි ද, ගහ අද්දර වැඩි තොටුපලට ගෞතමකීර්ථ යැ යි ද නම් කරන ලදී.

ඉෂ්ටකාවතී, දීඝරාජී යනු ද මගධ රට ගම් දෙකෙකි. මෙයින් ඉෂ්ටකාවතියෙහි අරුණවතී නම් විහාරයක් වී ය.

දක්ෂිණාගිරි ප්‍රදේශය රජගහ පුරය වටේ වූ කඳුවැටියෙන් දකුණු පැත්තේ (එනම් නුවරට දකුණින් පර්වත වළල්ලෙන් පිටත) පිහිටි පෙදෙස දක්ෂිණාගිරි ජනපද යැයි කියන ලදී. ඒකතාලාව මෙහි ප්‍රධාන ගමය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙහි එකොළොස්වන වසර වූසූ සේක. කසිභාරද්වාප සූත්‍රය වදනේ මෙහි දී ය.

බානුමත මෙය සසුන් පැතුරුණු බමුණු ගමෙකි. මෙහි කුටදන්ත බමුණා බෞද්ධෝපාසක වී ය.

පංචශාල මෙය ද බමුණු ගමෙකි. දිනක් මෙහි පිඩු පිණිස වැඩි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට කිසි මැ තැනෙකින් හික්මාව නො ලැබුණේ ය.

විශේෂ කරැණු මගධ දේශයට පුරාතනයෝ කීකටස්ථාන යැ යි ද කීහ. බුඩ කාලයෙහි අංග මගධ දෙ රටේ ප්‍රමාණය යොදුන් 300 ක් විය. දෙරට මැ අසුදහන් පමණ ග්‍රාමයෝ වූහ.

බුඩ කාලයෙන් බොහෝ පෙර අංග ජනපදය, මුදු වෙරළ දක්වා විශාල වැ පැවැත්තේ ය. මගධ රට පවා අංග ජනපදයට යටත් පළාතෙක් වී ය. සමහර කලෙකු එ දෙ රට වෙන වෙන මැ මහ රජුන් යටතේ පැවැත්තේ ය. අප මහසතාණන් බුදු වන්නට පෙර අංග මගධ දෙ රට රජුන්ගේ යුධ ඇති වී ය. මුල් වර අංගාධිපති වූ බ්‍රහ්මදත්ත රජහු විසින් මගධෙශවර හට්ටිය රජ පරදවන ලද්දේ ය. එහෙත් පසුව හට්ටිය රජුගේ පුත් බිම්බිසාර කුමරු යුධයට වැද බ්‍රහ්මදත්ත රජහු මරා අංග දේශය අල්ලා ගත්තේ ය. එතන් සිට අංග ජනපදය මගධ රාජ්‍යයට ඇතුළත් වී ය. බිම්බසර කුමරු තෙමේ ද අංග රට ප්‍රධාන නුවර වූ වම්පා පුරයෙහි වසමින් යුවරජකම් කොටු පිය රජහුගේ ඇවෑමෙන් රාජගෘහ පුරයට පැමිණූ එහි නැවතී අඟු මගධ දෙරට ආංචු කෙළේ ය. බුඩ කාලයෙහි අංග රට ආංචු කෙළේ බිම්බසර රජු යටතේ සිටි රජෙක් ය. හෙතෙම අංගරාජ යන නමින් හැඳින්විණ. අංග මගධ දෙරට සින්ධු සෝවීර යන රටවල් හා වෙළෙඳම් අතින් සම්බන්ධ වී ය.

ආගම මෙහි පුරණ කාශ්‍යපාදී ෂට් ශාස්තෘන් ගේ ධර්ම අනු වැ ගියෝ කලෙකු බොහෝ වූහ. එහෙත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පහළ වීමෙන් පසු එ සියලු අන්‍ය නිර්ථ දර්ශන දැඩි අඳුර හඳුනා කෙළේ ය.

රාමර්ෂිගේ සූත්‍ර උද්‍රක නම් තවුසාගේ ආශ්‍රමය වූයේත් මගධ රටෙහි ය.

කාශි කෝශල

3 කාශි රට

කාශි දේශයේ මායිම් මොන මැ පොතකිනුදු නො දුටුවු. දඹදිව සොළොස් මහ ජනපද අතුරෙන් මෙය බොහෝ සමාධි වැ බැබැළුණු රටෙකි. උසස් දියුණුවක් පැවැති කාලයෙහි මෙහි ප්‍රමාණය සැතපුම් දෙදහකට අඩු නොවී යැයි කියන ලදී. කලක් දකුණු ඉන්දියාවේ අස්සක ජනපදයක් කාශි දේශයේ පළාතෙක් වැ පැවැත්තේ ය. තවත් කාලයෙක කෝශල රටක් කාශි ජනපදයට ඇතුළත් වූයේ ය. පළමු පැවැති දියුණුවෙන් මෙක් පහත බැස්ස මේ ජනපදය බුඩ කාලයෙහි කෝශල රාජ්‍යයට අයත් වී ය.

බාරාණාසි පුරය (බරණස්පුර) කාශි රටේ අගනුවරයි. බාරාණාසි පිහිටියේ ගංගා නදිය අද්දර ය. වරණා අසී යන නදින් දෙදෙනා අතර වූ භූමි භාගයෙහි ඉදිකළ බැවින් වරණාසි යැ යි වැහැර වූ මෙය පසු කාලයෙක බාරාණාසි ය යි ව්‍යවහාරයට පැමිණියේ ය. එසේ මැ වටින් තවත් ගම් ආදිය නගරයටමැ ඇතුළත් වීමෙන් ක්‍රමයෙන් විශාල පුරයෙක් වී ය. බුද්ධ කාලයෙන් පූර්වයෙහි එක් කලෙක යොදුන් දෙළොසක් තරම් වැ පැවැත්තේ ය. මෙහි නානා ලබ්ධික ජනයා රැස් වැ තමතමන්ගේ දෘෂ්ටි ගැන කථා පවත්වන සමයප්‍රවාදක නම් නගර ශාලාවක් ද විය. තවුසන්ගේ අසපුවක් වූ සෘෂ්පතනය (ඉසිපතනය) මෙයට සමීපයේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මුලින් මැ දම්සක් පැවැත් වූයේ ද මුල් වස වූසුයේ ද මෙහි ය. බරණස පටන් ජයසිරි බෝමැඩට දුර ගවු 18 යි . බෞද්ධයන් විසින් විශේෂයෙන් යැ යුතු පුණ්‍ය භූමි සතරින් බරණස එකෙකි.

විශේෂ

කරණ

නුවරින් ඊශානයෙහි වරණා ගඟේ බටහිර තෙර ලී* 10 ක් පමණ දුරින් ඉසිපතනාරාමය වී යැ යි ද මෙය වටේ විශාල ප්‍රාකාරයෙක් වී යැ යි ද, මෙහි භික්ෂුන් 100 ක් පමණ අයත් සම්මිතිය නිකායිකයන්ගේ ධර්මය හදාරන භික්ෂූන් 100 ක් පමණ තමන් එහි යන කාලයේ වූසූ හ යි ද, ප්‍රාකාරය ඇතුළත අඩි 200 ක් තරම් උස් විහාරයක් වූහ යි ද. එහි මැද දම්සක් පවත්වන අසුරු දක්වන තඹමුවා විශාල පිළිමයක් වූහ යි ද, මෙය සමීපයේ පසෙකැ ආඥාත කොණඩිණ්ණාදීන් තවුස් දම් පිරු ස්ථානයෙහි ස්තූපයක් වූහ යි ද, එයට නොදුරින් පසෙක් හි බෝසතාණන්ගේ උත්පත්තියට බුඩකෙණ්‍රයෙහි ඉඩ

* ලී යනු මයිල කාලක් පමණ වූ චීන මැතිමකි.

සලසනු පිණිස පන්සියක් පසේ බුදුවරුන් වැඩ පිරිනිවන් පෑ ස්ථානයෙහි කළ ස්තූපයක් වූහ යි ද, ඊළඟ මෙමනෙය බෝධිසත්වයන් විවරණ ලත් තැන කළ ස්තූපයක් වූහ යි ද ආදී විස්තරයෙක් ය්වාංජ් ශ්වාන්ගේ ගමන් වාර්තා පොතේ පෙනේ.

බරණුස සමීපයේ පෙහෙරුන්ගේ ගමෙක් වී ය. පෙයකාර ගම බරණුසට බටහිරින් ගංගා නදියේ එගොඩ වාසන නම් ගමක් ද, එය ඉක්මවා චුන්දන්ථික නම් ගමක් ද වූ බව පෙනිනි පෙනේ. මේවා ගැන කියූ යුතු තරම් විශේෂ කිසිත් නැත. බිම්සර රජුගේ කෝලිය නම් මහාමාත්‍යයකු පසළු දතව්වෙක කැළැඹීමක් සංසිදුවා ආපසු එන ගමන් ගංගා නදිය දිගේ පහළට යාත්‍රා කළ බවකුත් ඔහුට චුන්දන්ථි ගමට ගහ දිගේ ඉහලට යන ප්‍රෙතයකු හමු වූ බවකුත් පෙනිනි පෙනේ. බරණුස කිට්ටු වැ මගධ රටට යටත් දතව්වක් වූ බව මෙයින් සිතිය හැකි ය. ඒ එසේ නම් මගධ දේශය කාශි ජනපදය තෙක් ව්‍යාප්තවූ පැවැති බව ද සිතිය හැකි ය. කේවට්ටද්වාර නම් ගමෙක් බරණුස් නුවර එක් දොරටුවක් සමීපයෙහි වී ය.

4. කොශල දේශය

බටහිරින් පංචාල රට ද දකුණින් ගංගා නදිය ද, නැගෙනහිරින් සදනිරා* නදිය ද, උතුරෙන් නේපාලිය කඳුකර පෙදෙස ද යන මොහු කෝශල ජනපදයේ සීමාවෝ යි. දැන් අවුර්ද් නමින් ප්‍රසිද්ධ පලාතට පුරාණ කෝශල දේශය පිහිටි භූමියෙන් ඉතා වැඩි කොටසෙක් ඇතුළත් වේ. උත්තර කෝශල, දක්ෂිණ කෝශල යැයි මෙහි බෙදීම් දෙකක් විය. බුද්ධ කාලයෙන් පෙර උත්තර කෝශලයෙහි අගනුවර ශ්‍රාවස්තී (සාවත්ථි) පුරය වී ය. දක්ෂිණකෝශලයෙහි ප්‍රධාන නුවර කුසාවතී පුරය යි. එහෙත් බුද්ධ කාලයේ දී කුසාවතී නමින් ප්‍රසිද්ධ මහා නගරයක් වූ බවෙක් නොපෙනේ. ශ්‍රාවස්තිය මැ මුළු කෝශල රටේ අග්‍ර නගරය වූ පැවැත්තේ ය. බුද්ධ කාලයෙහි කොසොල් රට වූ මහා නගර තුන ශ්‍රාවස්තී, සාකේත, අයොධ්‍යා යන මොහු යි.

ශ්‍රාවස්තී

ශ්‍රාවස්තී (සාවත්ථි) පුරය අවිරවතී නදී තීරයේ පිහිටියේ ය. නදිවක්‍රය ඇතුළු වූ බැවින් උතුරු දකුණු දෙසින් මැ නදිය වී යැ. පසේනදී කොසොල් රජුගේ වාසය වූයේ මෙහි ය.

* ගණ්ඩකී නදිය යි ද කියන්න.

බුඩ කාලයේ මෙය අනාථ පිණ්ඩික, විශාඛා ආදි උපාසක උපාසිකාවන්ගෙන් විශේෂයෙන් බැබළී ගියේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉතා වැඩි කලක් වැඩ වුසුයේ මේ නුවර සමීපයේ ය. නගරය ජනයාගේ ආකීර්ණතා හේතුවෙන් නිතර මැ පාහේ සෝෂ සහිත වැ පැවැත්තේ ය. රූ ප්‍රථම යාමය දක්වා මුළු කාලය මැ පවා රථ යාන වාහන ගමනයෙන් ද, ගනුදෙනු පිණිස යනෙන ජනයාගේ කථා ශබ්දයෙන් සුෂ්ට වී ය. අවිරවතී නදියේ එගොඩැ දකුණු දිගැ ජේතවනාරාමය වී ය. එ සමීපයෙහි මැ පසේනදී කොසොල් රජහු කැරැ වූ රාජකාරාම විහාරය ද වී ය. සැවැතට නැගෙනහිරින් නුවර සමීපයේ පූර්වාරාමය වී ය. මේ සැවැත් පුරයේ සිට කපිල වාස්තු පුරයට දුර යොදුන් 15 ක් පමණ ය.

ශ්‍රාවස්තියේ ප්‍රමාණය වටින් 'ලී' 6000 ක් පමණ යැයි ද, ජේතවනය නගරයට 'ලී' පහක් හයක් පමණ දකුණින් වූයේ යැයි ද තමා එහි යන කාලයෙහි ජේතවනාරාමය ජරාවාස වැ විහාර අත්තිවාරම් පමණක් ඉතිරි වැ පැවැත්තේ යැයි ද, එහි ඉතිරි වැ පැවැති ගඩොල් ගොඩනැගිල්ලක් තුළැ පිළිමයක් පමණෙක් වී යැයි ද, ඒ පිළිමය වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මාතෘ දෙව්පුතුව දම් දෙසීමට ස්වර්ගයට නැංග කල උද්‍යාන (උදෙන) රජහු සඳුනින් බුදුරුවක් කැරැ වූ බව අසා කොසොල් රජු විසින් කරවන ලද බුදුරුව යැ යි ද ය්වාංජ්ශ්වාන් තුමාගේ ගමන වාර්තායෙහි දක්වන ලදී.

තවද සංඝාරාමයට පියවර 100 ක් පමණ නැගෙනහිර දිගැ විශාල ගැඹුරු අගලෙක් වේ යැ යි ද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට වස දෙන්නට උපායක් යෙදූ දෙව්දත්* ගිලුණු තැනැ යි ද එයට දකුණින් දේවදත්ත පාක්ෂික කුකාලී (කොකාලිකා) මෙහෙණිය බුඩාපවාද අකුශල හේතුවෙන් පොළවැ ගිලුණු තැන වූ ගැඹුරු අගලෙකුත් එයට පියවර 100කින් පමණ දකුණෙහි විංවාමානවිකා පොළෝ ගිලුණු තැන වූ අගලක් වේ යැ යි ද, වහින කාලයෙහි දිය ගලා අත් ගංගා වැවි පොකුණු ඉතිරැ ගියත් මෙකී තුන් අගල් වතුර ඇති බවක් වත් නොපෙනෙන තරම් ගැඹුරු යැ යි ද යන ආදී විස්තරයෙක් යට කී ගමන වර්ණනායෙහි මැ පෙනේ.

* මෙය ලක්දිව පොත්වලැ ප්‍රවෘත්තියට වෙනස්. දෙව්දත්ත වස දෙන්නට ප්‍රයත්නයක් කළ බවක් දැන් පවත්නා පාළි පොතකැ නැත. එසේම දෙව්දත්ත සුප්‍රබුද්ධ රාජ පුත්‍ර බව මැ පාළි පොත්හි පෙනේ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ධර්මාණු කාලයෙහි මෙහි ද පුරණකාශ්‍යපාදීන් ගේ ධර්මය පැවැත්තේ ය. ඉන්‍යත් වැඩි වශයෙන් දියුණු වැ පැවැත්තේ මංඛලි පුත්‍ර ගෝශාල නම් ආජීවක නායකයාගේ සමය යි. එ ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්ම දේශනා හේතුයෙන් දුබල වැ ගියේ ය. මෙහි නැගෙනහිරින් අවිරවතී නදිය සමීපයේ විශාඛාව කරවා පිදු පුර්වාරාම විහාරය විය. මෙ පුරු වුසු ජාත්‍යස්සෝතී, පිංගලකොව්ජ, සුන්දරිකභාරද්වාජ, අස්සලායන, ඒසුකාරි, සුභ, සංගාරව ආදි ප්‍රභූ බ්‍රාහ්මණ ගෘහපතීහු බොධෝපාසකයෝ වූහ.

විදේහ රට වැස්සන් හා වෙළෙහෙළෙදාම් අතින් සැවැත් වැසියන්ගේ සම්බන්ධය වී ය. සැවැත් නුවර වූ භූමි ප්‍රදේශය දැන් සහෙන් මහෙන් නම්. අවිරවනියට දැන් රජති යැ යි කියත්. පුරාතන කාලයෙහි ශ්‍රාවස්ති පුරයට ධර්මපත්තන ධර්ම පූරි යන නම් ද ව්‍යවහාර විය. ශ්‍රාවස්ත¹ සෘෂිහුගේ වාස භූමිය වූ බැවින් මෙයට ශ්‍රාවස්ති යන නම විය. සියල්ල ඇත්තේ ය යන අර්ථය පිට සර්වමස්ති යැ යි කිය යුතු තැන එය වෙනස් වී යැ යි ද පුරාතනයෝ කීහ. මේ නගරයේ සීමායෙන් පිට ජේතවනයට ඊසානින් අන්ධ වන නම් බිහිසුණු වන ලැහැබෙක් වී ය. එය දිවා විහාරය පිණිස ප්‍රවුර්තයන් පැමිණෙන තැනෙකි.

මෙය සැවැත් නුවරින් දකුණේ ශරයු ගහ බඩ පිහිටියේ ය.
අයොධ්‍යා බුඩ කාලයෙහි වැඩි ප්‍රසිද්ධ නුවරක් නොවුවත් ඉන් බොහෝ පෙර ප්‍රසිද්ධ මහා නගරයෙක් වූයේ ය. මේ නුවර ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩ දම් දෙසූ සේක.

සැවැත් නුවරට දකුණින් සත් යොදුනක් පමණ ඇත්ති
සාකෙත අයොධ්‍යා නුවර ළඟ මෙය පිහිටියේ ය. මේ නුවර බුඩ කාලයෙහි (බුදුරජාණන් වහන්සේ බුදු වූ වර්ෂය පමණේ දී) කොසොල් රජහු විසින් ඉදි කරවන ලදී. ඉන් පසු මහා සිටු කුලයන්ගේ වාසස්ථානයෙක් වී ය. දඹදිව මහා නගර සයෙන් මෙය ද එකෙකි. සාකේත පුර ළඟ කාලාරාම, කණ්ටකී වන, අංජන වන යැ යි ආරාම තුනෙක් වී ය. එය කරවන ලද්දේ කාලක සිටුහු විසිනි. මිසදිටු වූ හෙනෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් බණ අසා සෝවාන් විය.

1. ශ්‍රාවගේ පුත් (යුවනාශ්වගේ මුණුබුරු වූ) ශ්‍රාවස්ත විසින් මේ නගරය නිර්මිත වියැ යි හරිවංශ, විජේපුරාණ, මහාභාරත, හගවත් පුරාණ යන ඉතිහාසයන් හිද, පාණිනීය ව්‍යාකරණයෙහි V 1 2, 27 හිද සඳහන් වේ.

- මානිශාමය** මෙය කොසොල් රට පර්වත පාදයෙහි (කඳු පාවුල) පිහිටි බොහෝ ජනයාගෙන් ගැවසී ගත් ගමෙකි.
- පඬිකඩා** මෙය නිගමයෙකි. මෙහි ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩ වුසු සේක.
- සක්කර නිගමය** සක්කර නම් නියමිගම රජගහපුර සමීපයේ වී ය. මුගලන් තෙරණුවෝ මෙහි වැසී කොසිය නම් මසුරු සිටුහු දමිත කොටු සසුන්හි පැහැදවුහ.
- පණ්ඩු පුරය** පණ්ඩු පුරය සැවැත් නුවර සමීපයේ ගමෙකි. කියැ යුතු තරම් විශේෂ යමක් මෙහි දී වූ බවෙක් නොපෙනේ.
- සේනව්‍යා පුරය** සේනව්‍යා පුරය ද කෝශල රටේ බ්‍රාහ්මණයන්ගේ වාස භූමියෙකි. මෙහි සිංසපා වනයෙහි බුදුරජාණන් වහන්සේ වුසු සේක.
- උක්කට්ඨා** මෙය ශ්‍රාවස්ති සේනව්‍යා නගර දෙක අතුරෙහි පිහිටියේ ය. උක්කට්ඨා (උල්කාසථා) පුරය පසේනදි කොසොල් රජු විසින් පොක්කරසාදි බමුණාට න්‍යාග වශයෙන් දෙන ලද්දෙකි. නොයෙක් පළාත්වලින් ශිල්පශාස්ත්‍රාභිලාෂිහු මෙහි පැමිණූ පොක්කරසාදි බමුණා ඇසුරු කළහ.
- ඉවජානඬිගල ගම** මෙය ද බමුණු ගමෙකි. උක්කට්ඨා නුවරට කිට්ටු වැ පිහිටියේ ය. මෙහි වේද සාකච්ඡා ශාලාවක් විය.
- ථුන ග්‍රාමය** මෙද බමුණු ගමෙකි.
- ශාලාවතිකා, ඔපසාද, සාලා, නගරවින්ද, මනසාකට, වේනාගපුර, දණ්ඩකප්පක, කේසපුත්ත යන මොහු ද සැවතට කිට්ටුව පිහිටි ග්‍රාම නිගමයෝ යි. ශාලාවතිකායෙහි ලෝහිව්ව බමුණා ද ඔපසාදයෙහි වංකි බ්‍රාහ්මණ, කාපථික මානව ද යන ආදී බොධෝපාසක වූ බමුණු ගැහැවියන්ගේ නම් පෙළ පොත්හි දක්නා ලැබේ. මෙ ඉහතැ කී ගම් සියල්ලෙහි මැ බුදු සස්න පැතිරී පැවැත්තේ ය.
- ශාක්‍ය ජනපදය** ශාක්‍ය ජනපදය කෝශල රටට, භූමියේ පිහිටිම් වශයෙන් ඇතුළත් ය. හිමාලය කඳු වැටියේ දකුණු පැත්තේ බෑවුම් ප්‍රදේශය ශාක්‍ය ජනපදයෙහි අන්තර්ගත විය. මේ දැනට වේ සීමාවෝ කවුරුදැ යි කිසි පොතකින් නුදුටුමු. මෙහි බුඩ කාලයේ දී ශාක්‍ය ජනපදය ශුඛෝදන රජතුමා විසින් ආණ්ඩු කරන

ලදී. පසු වැ බෝසතාණන් වහන්සේ 13 වර්ෂයක් රජය කැර වූ සේක. බෝසතාණන් මහණ වූ පසු සුදෙවුන් රජතුමා ම ආණ්ඩු කෙළේ යැයි පෙනේ. එයට පසු අන්‍ය ශාක්‍ය රජෙක් ආණ්ඩු කෙළේ දැයි පොතෙකින් නො පැනේ. එහෙත් බෝසතුන් බුදු වූ පසු කලක් හද්දිය රජ ද එයට පසු මහානාම රජු ආණ්ඩු කළ බව පෙනේ. රට පාලනය පිළිබඳ විශේෂ කටයුත්තක් පැමිණි විටැ සාකච්ඡා කැර ගැනීමට රජතුමා සහිත වූ අනිකුත් ශාක්‍ය ප්‍රධානයන් කපිලවාස්තු පුර සන්ථාගාර ශාලාවට පැමිණීම සිරිත විය. ශාක්‍ය රජුහු වංශය අතින් තමන් ශ්‍රේෂ්ඨ ලෙස ද, බලසම්පන්න වුවත් කෝශල රජු ආදීන් පහත් ලෙස ද සැලකූහ. එසේම අන්‍ය රජුන් විසින් ද ශාක්‍ය වංශය ශ්‍රේෂ්ඨ යැයි සම්මත වී ය. ශාක්‍ය වංශයේ ආරම්භ කාලයේ පටන් ම ඥාති සම්බන්ධයෙන් බැඳුණු කෝලිය වංශිකයෝ ද වංශයෙන් ශාක්‍යයන් මිස අන් කිසිවකු තමන්ට සම තත්හි නො තැබූහ. ශාක්‍ය කෝලියයන්ගේ වාස භූමිහු රෝහිණි නදියේ දෙ තෙර වූහ. ශාක්‍යයන්ගේ බලය වැඩි බැවින්, පාලක බලය ඔවුන් අතැ ම තුබුණු බව පෙනේ. මෙසේ හෙයින් කෝලිය රට ශාක්‍ය ජනපදයේ ම පළාතක් වූ බව පෙනේ. තමන් රාජවංශිකයන් වුවත් ඔහු ගොවිතැන ගරු කොට සලකා එහි යෙදුණහ. ශාක්‍යයෝ පරහිංසායෙන් වැළැකුණු, ධාර්මික වූ, සන්පුරුෂ ධර්මය රකින්නෝ වූහ.

කපිලවාස්තු පුරය

මෙය රෝහිණි නදිය අද්දර පිහිටියේ ය. ශාක්‍ය ජනපදයේ අගනුවර යි. මෙය බිමට බට දෙවිපුරයක් මෙනැ යි කාව්‍ය කාරයෝ වැණූහ. රජුන්ගේ සන්ථාගාර ශාලාදියෙන් මේ සම්පූර්ණ වී ය. අතීතයෙහි බෝධිසත්ත්ව කපිල තපස්විහුරේ වාසස්ථානයෙහි ඉදි කළ මේ නගරයට කපිලවාස්තු යැයි නම් කළහ. බුද්ධ කාලයෙහි නුවර වටේ ලෝහ දෙරවලින් යුත් විශාල ප්‍රාකාරයෙක් වූයේ ය. මෙයින් සැවැත් පුරයට දුර යොදුන් පසොළොසක් පමණ ය. රජගහ පුරයට යොදුන් සැටක් පමණ ය. කපිලවාස්තු පුරයට දැන් පදරියායි ව්‍යවහාර යි. රෝහිණි නදිය කොහානා නමින් දන්නා ලැබේ. යවාංජ්ඣානාගේ යාත්‍රා වාර්තාවෙහි ඔහු එහි පැමිණි කාලයේ පැවැති කපිල පුර තත්ත්වය ලියා තිබේ. ඒ එයින් ගෙන සැකෙවින් මෙහි දැක්වේ.

‘කපිලවාස්තු රාජධානිය වටින් ‘ලී’ 400 කි. මෙහි නගර දහසක් පමණ ජරා වාස ව මනුෂ්‍ය වාසයෙන් තොර ව පවතී. මහා නගරය නෂ්ටාවශේෂ දැයින් වැසී තිබේ. රජ මාලිගාව පිහිටි භූමිය ලී 14 ක්

පමණ වට ය. එහි සියලු ගොඩනැගිලි ගඩොලින් ම නිමවා තුබුණේ ය. එහි අත්තිවාරම් හිත්ති තවමත් ඉතා ශක්තිමත් ය. උස් ය. ඒ අසළැ මිනිසුන් ඉන්නා බිම් කට්ටි ඉතා ස්වල්පයෙකි. මෙහි එක ම මහරජෙක් තැන. එක එක නගරය එහි අධිපති රජකුගේ පාලනය පිටු පවතී. පොළොව සාර ය. ධාන්‍ය නියම කලකට සශ්‍රීක ව වැඩේ. දේශගුණය ද එයට සුදුසු ව පවතී. වැසියෝ මෘදු මොළොක් ගුණ ඇත්තෝ ය. දහසකටත් වැඩි තරම් ජරාජීරණ වූ සංඝාරාමයෝ දක්නා ලැබෙත්. රජ මාලිගාව පිහිටි බිම සම්පයේ තවමත් හික්මුන් තිස්නමක් පමණ ඉන්නා සංඝාරාමයෙක් ඇත. ඔහු සම්මිතිය නිකායාන්තරගත භික්ෂුකායාන ධර්මය හදාරති. මාළිගා භූමිය තුළ ජරාවාස වූ අත්තිවාරම් බිත්ති සතරෙක් ඇත. මොහු ශුඛෝදන රජුගේ නිවාසය කැඩී බිඳී ගොස් ඉතිරි ව පවත්නා දෑ ය. ප්‍රාසාදය වූ තැන ශුඛෝදන රජුගේ ප්‍රතිමාව පිහිටුවා තිබෙන විහාරයෙක් ඇත. මෙයට නුදුරෙහි මායා බිසව ගේ ශයනාගාරය වූ තන්හි කරවන ලද විහාරයෙක් වේ. එහි මායා බිසවගේ රූපය තනා තිබේ. මෙහි අද්දර විහාරයෙක් වේ. එය බෝසත් කුසු පිළිසිඳ ගන්නා අවස්ථාවෙහි මායා බිසව නිදහොත් තැන ය. මේ ප්‍රවෘත්තිය ඒ විහාරයේ බිත්තියෙකැ සිතියම් කැර තිබේ. ස්ථවිර වාදයෙහි උත්තරාෂාඨ මස තිස්වන ද රැ බෝධිසත්ත්ව ප්‍රතිසන්ධානය වී යැ යි මතයෙක් පවතී. අන්‍ය පරම්පරාවල ඒ මස තෙවිසි වන ද මේ වී යැ යි පිළිගැනේ. මෙ කී තැනින් ඉසාන දිග බෝසතාණන් අසිත්ඞ්‍රි විසින් පිළිගත් තැන කරවන ලද ස්තූපයෙක් වේ.

නුවර දකුණු දෙරැ ස්තූපයෙක් ඇත. මෙය දෙව්දත් කුමරුන් විසින් තළලට ගසා මරා දමා පාර මැද දැමූ ඇතකු සිදුහත් කුමරු විසින් ඔසොවා නුවර දිය අගලින් එ පිටට වීසි කළ ස්ථානයේ කරවන ලද්දෙකි. මෙය සම්පයෙහි සිදුහත් කුමරුන්ගේ යශෝධරාවගේ ශයනාගාරය වූ තැනැ විහාරයෙක් වේ. මෙහි යශෝධරාව රාහුල කුමරු ලෙහි හොවා ඉන්නා සැටි හඟවන රූප සාද තිබේ. මෙ විහාරයේ එක් අද්දරෙකැ තවත් විහාරයෙක් දක්නා ලැබේ. මෙහි ශිෂ්‍යයකු ඉගෙන ගන්නා සැටි හඟවන රූපයෙක් වේ. මෙය වනාහි සිදුහත් කුමරු ශිල්ප උගත් ස්ථානය යි.

නුවරට ගිනිකොනැ සිදුහත් කුමරු සුදු අසකු අරා ඉන්නා සැටි හඟවන ප්‍රතිමා සහිත විහාරයෙක් වේ. මෙය බෝසතුන් ගිහි ගෙත් නික්මුණු ස්ථානය යි. නුවර සතර දෙරිත් පිටතැ මහල්ලකු, ලෙඩකු,

මලකදක්, පැවිද්දකු යන එක් එක් රූපයක් සාද තිබෙන විහාර සතරෙකි. මේ සතර පෙර නිමිති දුටු සථාන සතර යි. මාලිගාවට නුදුරින් නුවර දකුණු දිගැ බුද්ධත්වයෙන් පසු මුලින් ම සුද්දෙන් රජුට බුදුරජාණන් වහන්සේ හමු වූ තැනැ ද ස්තූපයෙක් වේ.

නුවරට දකුණු නැගෙනහිර සර්වඥ ධාතු නිධාන කැරැ කරවන ලද ස්තූපයෙක් වේ. එය ඉදිරියෙහි අඩි තිහක් උස මත්තෙහි නෙලූ සිංහ රූපයක් ඇති ස්ථම්භයෙක් වේ. එහි පැත්තෙකැ බුද්ධ පරිනිර්වාණ වාර්තාව ලිපි කොටු තිබේ. මෙය අශෝක රජු විසින් කරවන ලද්දෙකි.

නුවරින් ඉසාන දිගැ 'ලී' 40 ක් පමණ දුර වස් මහලේ ද බෝසතුන් ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවැද හුන් තැන ද කැරැ වූ ස්තූපයෙක් දක්නා ලැබේ.

නුවරින් වයඹ දිගැ විරූපික (විඩුඩහ) රජු විසින් ශාක්‍ය රජුන් මරන ලද ස්ථානයෙහි දහස් ගණන් ස්තූප දක්නා ලැබේ. මෙයින් දකුණු බටහිර කුඩා ස්තූප සතර දෙනෙක් වෙත්. මේ ශාක්‍ය රජුන් සතර දෙනෙකුත් සතුරු සෙනහ ප්‍රතිවර්තනය කැරැලූ ස්ථානය යි. විඩුඩහ කුමරුන් ශාක්‍යයනට විරුද්ධ ව එතු දුටු ශාක්‍ය රජු සිවුදෙනෙක් ඔවුනට විරුද්ධ ව ඉදිරියට ගොස් ඔවුන් විසුරුවා හැරූ නුවර වත්හ. ඔවුන් කළ දෑ ඇසූ ශාක්‍යයෝ අපේ වංශයෙහි අය සත්ත්ව ඝාතනයෙන් තොර වූවෝ ය. මොවුන් වංශ ප්‍රවේණියට නින්දා ලැබෙන අකුශලයක් කළහ යි කියා ඔවුන් රටින් නෙරැසූහ. ඔහු ද හිමවනට ගියහ. ඉන් එක් අයෙක් වධ්‍යයන්ගේ රටෙහි රජ වූහ. අයෙක් උද්‍යාන රටෙහි ද, අයෙක් හිමතල රටෙහි ද සතර වැන්නා ශාමිබ් රටෙහි ද රජ විය. එහි ඔවුන්ගේ රාජ පරම්පරාව අවිච්ඡන්න ව පැවත ආ ය.

නුවරින් දකුණු ලී තුන හතරක් දුර භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ශාක්‍යයන් කරවා දුන් නිග්‍රෝධාරාමය වේ. මෙහි සංඝාරාමයේ පසෙකැ ස්තූපයෙක් වේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ප්‍රජාවතී ගෞතමීය විසින් මහගු කසාවතක් පුදන ලද්දේ මෙ තැන දී ය.*

නුවර නැගෙනහිර දෙරිත් ඇතුළතැ මහ මගැ වම් පසැ සිදුහත් කුමරුන් ධනුශ් ශිල්පාදිය පුරුදු කළ ස්ථානය හැඟවීමට කළ ස්තූපයෙක් දක්නා ලැබේ.

* මෙය භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අවවාද පරිදි ඇය විසින් සංඝයාට පුදන ලදී. පසු වැ මහා කාශ්‍යපයන් වහන්සේ විසින් කුක්කුට පර්වතෙහි සුරැකි කොට මෙමත්‍රෙය බෝසතාණන් පිණිස තබා ලූ බවක් වීන පොතේ පෙනේ. මෙමත්‍රෙය බෝසතාණෝ තමන් ලත් වස්ත්‍රයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිදුහ.

හුචරින් පිට රිශ්වර දේවාලයෙක් වේ. මෙහි දේවරූපය බිමට නැමී නැගී සිටින ආකාර පෙනේ. බෝසතාණන් උපන් ද සුද්දෙන් රජ ලුම්බිනී වනයෙන් එන ගමන ශාක්‍ය දරුවන්ගේ ශුභ සිද්ධිය සඳහා ඔවුන් උපන් අළුතැ පළමු කොට ඔවුන් ලවා වන්දවන ස්ථානය වූ යථෝක්ත දේවාලයට පැමිණියේ ය. මේ වේලාවේ ප්‍රජාවකි ගෞතමී බෝසත් කුමරු වඩා ගෙන ආවාය. ඇය බෝසතුන් ගෙන එහි ඇතුළුවත් කෙනෙහි දේවරූපය හුනස්නෙන් නැගිට බෝසතාණනට නමස්කාර කෙළේ ය. මේ ඒ ස්ථානය යි.

හුචර දකුණු දෙරින් පිට මහ මහා වම් පසැ ස්තූපයෙක් දක්නා ලැබේ. බෝසත් විද්ද රිහසක් බිම වැදී පොළොව බිදී ගොස් දිය උල්පතක් මතු වී පොකුණක් වූ තැනෙකැ යි සලකනු ලබන ශරකූප නම් පොකුණෙක් යට කී ස්තූපයෙන් ලී තිහක් දකුණු නැගෙනහිරින් දක්නා ලැබේ. මෙහි ජලය ද මඩ ද රෝග සුව කිරීමේ ශක්තිය ඇත්තහ යි අසල් වැසියෝ සලකත්.

මේ පොකුණෙන් 'ලී' අසුවක් ගිය තැනැ ලුම්බිනී වනය වේ.

**ලුම්බිනි
ග්‍රාමය 1**

ලුම්බිනී නම් රජ කුමරියකගේ නමින් ඉදි කරන ලද රාජෝද්‍යානය සමීපයේ වූ ගම ද ලුම්බිනී ග්‍රාම නමින් ප්‍රකට වී ය. යථෝක්ත උයන මහා බෝධිසත්ත්ව සිඨාර්ථ කුමාරයන් වහන්සේගේ ජාතභූමියයි. මෙය කපිලවාස්තු (කිඹුල්වත්) පුරයටත් දෙවිදහ පුරයටත් අතර පිහිටියේ ය. පසු කාලයෙක ධර්මාශෝක රජතුමා මෙය බලන්නට අවුත් ලුම්බිනී ගම අය බද්දෙන් නිදහස්කොට එහි ගල් කණුවක් කරවා තමාගේ පැමිණීමේ ආදිය එහි කොටවා තැබී ය. මේ ශිලාලිපිය තව ම දක්නා ලැබේ. දැන් ලුම්බිනිදයයට රුමින්දයි යැයි කියත්.

ලුම්බිනී වනය ගැන යථාංජ්ඣාන්ගේ ගමන වාර්තායෙහි මෙසේ සඳහන් වේ.

1. මෙහි මුල් නම රුග්මණි දය යැ යි සිතමි. රුග්මණි යනු විෂණු භාය්‍යාවකි. ඇයගේ නමින් ශාක්‍ය කුමරිය ද රුග්මණි යයි ප්‍රකට වී යැ යි සිතිය හැකි. රුග්මණි යනු රුමිමනි විය හැකි. රුමිමවාසි යන තැන රුමිම යනු සංස්කෘතයෙහි රුග්ණ යනුවෙන් ආ සේ යි. මෙසේ රුග්මණි යන්න ලුම්මිණි ලුම්බිණියැ යි විය හැකි. රුක්මණි දය යන්න රුමින්දයි කියා තිත්දි බසට ද පෙරළි ආසේ පෙනේ. එසේ වුවත් වෛය්‍යාකරණයෝ ලුබ්' ලුම්බි' යන ධාතූන් කෙරෙන් ප්‍රත්‍යය යොදා ලුම්බිනි ශබ්දය සිඬ කරත්. මහා සුප්‍රබුද්ධ රජුගේ බිසව (මායා බිසවගේ මැණියෝ) ලුම්බිනි දේවී නැමැයි සංස්කෘත පොත්හි පැනේ.

මෙහි (මේ ලුම්බිනි වනයෙහි) ශාක්‍යයන් නාන පොකුණ වේ. එහි ජලය කැඩපතක් සේ පිරිසුදු ය. පැහැදිලි ය.

පොකුණින් උතුරට පියවර විසි පහක් පමණ ගිය තැන දිරා ගිය අශෝක රුකෙක් ඇත. මෙහි දී වෙසක් පුර අටවක් ද බෝසත් උපන්නේ ය. සථවිරවාදීහු මෙය පසළොස්වක් ද යැ යි කියති. මෙයින් නැගෙනහිර නාගයන් බෝසතාණන් නැවු ස්ථානයෙහි අශෝක රජහු කැරැවූ ස්තුපයෙක් වේ.

ඉන් නැගෙනහිර පිරිසුදු දිය උල්පත් දෙකෙකි. මෙය බෝසතුන් උපන් කෙණෙහි එකෙකු ඇල් දිය ද අනෙකෙහි උණු දිය ද ඇති වූ පහළ වූ දෙ උල්පත් ය. මේ සමීපයෙහි ද ස්තුප දෙකෙක් දක්නා ලැබේ. මෙයට දකුණින් ශක්‍රයා බෝසතුන් වඩා ගත් තැනැ කැරැවූ ස්තුපයෙක් දක්නා ලැබේ. මෙයට නො දුරෙහි බෝසතුන් උපන් කෙණෙහි සිටු වරම් රජුන් එ කුමන් වඩා ගත් තැන ස්තුප සතර දෙනෙක් වෙත්.

එයට නො දුරින් පසෙකු අශෝක රජහු කැරැවූ මත්තෙහි අශ්ව රූපයක් සහිත ගල් කුලුනෙක් වේ. මෙය නාගයකු විසින් පසු කලෙකු මැදින් කඩා කොටසක් බිම හෙලන ලදී. මෙයට ඉතා සමීපයෙහි ගිනිකොණට ගලා යන කුඩා දිය පාරෙක් වේ. ඒ තෙල් නදිය යැ යි කියනු ලැබේ. මෙය බෝධිසත්ත්ව ප්‍රසූතිය කළ මායා බිසවගේ පරිහරණයට දෙවියන් මැවූ පොකුණෙකි. පසු වූ එය කුඩා නදියෙක් වී ය.

මෙ තැනින් 'ලී' 100 ක් පමණ නැගෙනහිරට ගිය තැන රාමග්‍රාමය වේ.

දෙවිඳුන පුරය දෙවදන පුරය සුප්‍රබුද්ධ ශාක්‍ය රජුගේ වාසභූමිය යි. මෙය ද ශාක්‍ය ජනපදයේ වී ය.

වාතුමා, සාමගාම, බෝමදුස්ස, සීලවතී, දෝන වත්ථු, තවත් ගම් නාගරක, උඵම්ප යනු ද ශාක්‍ය ජනපදයේ තවත් ග්‍රාමයෝ යි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිනිවන් පානා වර්ෂයේ උඵම්ප නම් ශාක්‍ය ගම වැඩ වසන සමයෙහි කොසොල් රජ එහි පැමිණ කතා බස් කොට බණ අසා ගියේ ය. රජුගේ ඇමැතියා කල් ඇති වූ පීරිස කැටුව ගොස් ඒ රජුගේ මැ පුත්‍ර වූ විචුඩභ කුමරු රජ බවට පැමිණැවූයේ ය. තනි වූ රජ, පිහිට ලබනු වස්, සිය බෑනණු වූ අජාතශත්‍රු රජ වෙත (රජගහපුරයට) ගියේ ය. ඊ නුවර දෙරටු වසා

තුබුණෙන් නුවරින් පිට ශාලාවෙක නවාතත් ගත්තේ ය. ගෝකයටත්, වෙහෙසටත් පත් වූ සිටි අසු හවුරුදු මහල්ලෙක් වූ දුර්වල රජ තෙම මෙහි දී කලුරිය කෙළේ ය.

හලිද්දිවසන, සජ්ජතේල, සාසුග, උත්තරකා, කක්කරපට්ට යනු කෝලිය රජුන් ගේ ග්‍රාම නිගමයෝ යි.

**විශේෂ
කරුණ**

ශාක්‍යයෝ ගෞතම ගොත්‍රයෙහි (පෙළපතෙහි) වූවෝ ය. එබැවින් සමහර විටෙකු පෙළපතේ නම් ද ඔහු ව්‍යවහාර කළහ. බෝසතාණනට ද, අනඳ තෙරුණටද ගෝතම යන නම් ව්‍යවහාර කළ බව පෙනේ.

කෝලිය රජුහු ව්‍යග්ඝපජ්ජ යන නම ව්‍යවහාර කළහ. ඔවුන් ගේ මුල් බිම රාමග්‍රාමය යි.* කෝළනගර, ව්‍යාසුපද්‍ය යනු ද එයට ම නම්. ශුද්ධොදන රජතුමාට පසු සිද්ධාර්ථ රජතුමා රාජ්‍යය කැරැවූ බව මත්ස්‍ය පුරාණයෙන් පෙනේ. ශාක්‍ය රජුගේ පුත්‍ර ශෞඛොදනි (සිධාර්ථ) රජය, තත්පුත්‍ර රාහුල ය, තත්පුත්‍ර ප්‍රසේනජිත් ය යන රජවරුන් රජ කැරැ වූහ යි විෂ්ණු පුරාණයෙහි පෙනේ. එහෙත් රාහුල කුමරු රජ වූ බවද ප්‍රසේනජිත් රාහුල පුත්‍ර වූ බව ද බෞද්ධ පොත්වලට භාත්පසින් ම විරුධයි. ශුඛොදන රජතුමා මුළු කෝශල රටට ම මහරජ වූ බවක් පෙළ අටුවාවලින් නො පැනේ. ශාක්‍ය ජනපදය පමණක් සුද්දෙන් රජු විසින් පාලිත වූ බවද මහා කෝශල රජු කෝශල ජනපදයේ අග රජ වූ බව ද ඔහුගේ ඇවෑමෙන් කොසොල් රට පසේනදී කොසොල් රජුගේ පාලනය පිට පැවැති බව ද පෙළ අටුවාවලින් පෙනේ.

බුද්ධ කාලයෙහි කාශි කෝශල දෙ රට කෝශල මහ රජුට අයත් විය.

ආළව් පුර

මෙය ආටච්චි පුර යැ යි සංස්කෘත පොත් හි සඳහන් වේ. මෙය කොසොල් ජනපදයෙහි වූ වෙන මැ මාණ්ඩලික රාජ්‍යකු විසින් පාලිත රටෙකි යි පෙනේ. සැවත සිට මෙයට දුර යොදුන් තිහකි.

ආළව් රට

මෙ පුර අග්ගාලව වෛත්‍ය සභානය, ගෝමග්ග සිංසාප වනය යන දෙ තනහි හික්කුහු වූහ.

* මෙය ලුම්බිනියෙන් 'ලි' 300ක් නැගෙනහිරින් යි ය්වාජ්ඣාන්ගේ යාත්‍රා වේහි පෙනේ.

මෙහි ආධිපත්‍යය දැරූ හත්ථකාලවක රජ සතර සංග්‍රහ වස්තූයෙන් රට රක්තන්ගෙන් අග තැන්පත් බොධෝපාසකයෙකි.

5. වජ්ජිරට

වජ්ජි (වෘජ්ජි) රට වජ්ජි, විදේහ, ලිච්චි, නානික ආදී ගෝත්‍ර අටෙක ක්ෂත්‍රියයන් ගේ සමානවජ්ජයෙන් පාලිත වී ය. ඔවුන්ගෙන් විදේහ ලිච්චි ගෝත්‍ර දෙකෙහි වූවෝ සෙස්සනට වඩා ප්‍රකට වූ බලවත්තු යැ යි හැඟේ. මෙයින් ලිච්චින්ගේ ප්‍රධාන නගරය වේසාලි (වෙගොලි) පුරය යි. විදේහයන්ගේ ප්‍රධාන නුවර මිටිලාව යි. නානිකයන්ගේ අගනුවර කුන්දපුර (කුන්දග්‍රාම) ය යි. අන් ගෝත්‍රවල වූවන්ගේ ප්‍රධාන නගර පොතෙකින් නො පෙනේ. බුඩ කාලයේ දී විසාලා පුරය ඒ සියලු ම වජ්ජි රටේ අග්‍ර නගරය වී ය. වජ්ජි ජනපදයේ සීමාවෝ කවරහු දැ යි නො පැවතේ. මෙහි සමූහ ආණ්ඩුවක් පැවති බව හැඟේ.

**වේසාලි
පුරය**

මේ වජ්ජි ජනපදයේ අගනුවර යි. වජ්ජිගාම යැ යි ද මෙයට නම් වී ය. ගංගා නදියෙන් තුන් යොදුනකින් ඇත උතුරු දිගු පිහිටියේ ය. රජගහ පුරය මින් යොදුන් අටෙකින් මැනූ ගංගා නදියෙන් දකුණු දිගු පිහිටියේ ය. මේ නුවරට පිටි පසු මහාවනය හිමාලය තෙක් පැතිරී පැවැත්තේ ය. එහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිණිස කුටාගාරශාලා නම් විහාරයක් කරවා තුබුණේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පස්වන වස වුසුයේ එහි ය. මේ නුවර වටේ ගව්ව බැගින් එකිනෙකට ඇත් වූ ප්‍රාකාර වලලු තුනෙක් විය. ලිච්චි රජහු 7707 දෙනෙක් විශාලා පුරයෙහි මැනූ රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවල යෙදුණහ. මේ නගරය සමීපයේ උදේන චේතිය, ගෝතමක චේතිය, සත්තමිඛ චේතිය, සාරන්දද චේතිය, වාපාල චේතිය යන වෛතෘ ස්ථානයන් හි ද, අම්බපාලි වනයෙහි ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වුසු සේක. මෙය වර්තමානයෙහි ගණ්ඩකී නම් නදිය අද්දර වූ බෙසාර් නම් පුරය යි.

බේඵව ග්‍රාමය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අන්තිම වස වුසු ස්ථානය මෙය වේ. මෙය පිහිටියේ වෙගොලි පුර සමීපයේ ය. මේ වේණුව ග්‍රාම නමින් ද සංස්කෘත බෞද්ධ පොත්හි සඳහන් වේ. භාණ්ඩග්‍රාමය ද වජ්ජි රටෙහි ගමෙකි.

කෝටි ග්‍රාමය මෙය "කුන්දග්‍රාම, කුන්දපුර" යන නම් වලින් ද ප්‍රකට වී ය. විසාලා පුර ළඟ පිහිටියේ ය. නානික (ඥානික) ගම් දෙකින් මේ කෝටි ග්‍රාම ය එකෙකි.

නිගණ්ඨනානපුත්තයාණන්ගේ පිය වූ සිධාන්ථී ක්ෂත්‍රිය තෙම මෙහි ආධිපත්‍යය දැරුයේ ය.

**කොල්ලාග
(නාහික)**

බෞධ පොත්හි නාහික නමින් ව්‍යවහාරවන්නේ මෙය විය හැකි ය. මේ කුන්ද ග්‍රාමය හැර ඥාතිකයන්ගේ අන් (දෙවෙනි) ගම යි. මෙහි ගිඤ්ජකාවසථ (උඵ සෙවිලි කළ ගෙය) නමින් කරවා තුබුණු විහාරයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වුසු සේක. ගෝසිංග සාලවනයය මෙයට නො දුරෙහි වී ය.

මිටිලා

මෙය පුරාතනයෙහි විදේහ දේශයේ අගනුවර ව බල-සම්පන්නව පැවැත්තේ ය. පසු කාලයෙකැ විදේහ ලිච්චි ආදීන් එක් ව සමූහ ආණ්ඩුවක් පිහිටුවා ගත් තැන් පවත් වෙහෙලි පුරය ප්‍රධාන නගරය වූයෙන් මිටිලාව එයට දෙ වැනි වූ (විදේහයන්ගේ ප්‍රධාන නුවර) වී ය. තේපාල සීමාවේ දැනට තිබෙන ජනක් පූර් නම් කුඩා ගම පුරාණ මිටිලා පුරය වූ භූමි භාගයෙන් පසෙකැ වී යැ යි පැරැණි තතු සොයා බැලූ සම්හර උගතුන් ගේ මතය වේ. දියුණු වී පැවැති කාලයෙහි මෙහි ප්‍රමාණය වටින් සත් යොදුනක් පමණ වී ය. මෙහි ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩි සේක.

**ධම්ම කොණ්ඩ
පුරය**

මෙය විදේහ රට මැදැ පර්වත රටේ (කඳුකර පෙදෙසේ) මහි නදී තීරයේ පිහිටියේ ය. ධනිය නම් ගොපල්ලාට අනුග්‍රහ පිණිස බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහි වැඩිසේක. දැන් මෙය ධාම් කොණ්ඩ නමින් ප්‍රකට ය.

**විශේෂ
කරැණු**

ප්‍රබල ව පැවැති චජ්ජී ජනපදය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ පරිනිර්වාණයෙන් තුන්වන වර්ෂය පමණේ දී අජා-තශත්‍රු රජහු විසින් ගන්නා ලදී. එය එ තන් පවත් මගධ දේශයට යටත් පළාතෙක් වී ය.

ආගම්

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පහළවන්නට සියවස් කිහිපයකට පෙර පාර්ශ්වනාථ නම් ජෛන ශාස්තෘහුගේ කාලයේ පවත් ලිච්චි රටෙහි ජෛන සම්ම පැතිර පැවැත්තේ ය. නිගණ්ඨනානපුත්තයන් පහළ වූ පසු වඩාත් ඒ පැතිර ගියේ ය. මෙයට වැඩියෙනුත් හේතු වූයේ නිගණ්ඨනාන පුත්තයන් එහි සම්භාව්‍ය ක්ෂත්‍රියයකු වීම යි.

ලිච්චි රාජ පරම්පරාවෙහි ඥාත (නාත) පෙලපතේ එවකට ආධිපතිව සිටි කුන්ද (-කෝටි) ග්‍රාමවාසී සිද්ධාර්ත්ථ නම් ක්ෂත්‍රියයාගේත්

තද්භාය්‍යා වූ විදේහදත්තා (ත්‍රිශාලා) නම් (වේතක් ලිව්වි රජු ද වූ) ක්ෂත්‍රියාණියගේත් පුත්‍ර වර්ධමාන මහාවීර යන නමින් ප්‍රකට නිර්ග්‍රන්ථඥාත පුත්‍රයා (නිගණ්ඨනාත පුත්තයා) එ සමයෙහි පහළ වැ මහා ශ්‍රාවක පිරිසක් ඇති වූ සිටි ජෙන ශාස්තෘවරයා යි.

6 මල්ල ජනපදය

බටහිරින් ශාක්‍ය ජනපදය ද, දකුණින් වජ්ජී රට ද මල්ල ජනපදයේ සීමා යි. මෙහි වැසියෝ හක්කිමත් බෞද්ධයෝ යි. මල්ල රජුන්ට වාසෙට්ඨ යන නමෙක් ද විය. මේ මල්ල රජුහු ඔක්කාක රාජවංශයට අයත් වූවෝ ය. පුරාතනයෙහි රාජාංචුවක් පැවැති මේ රටෙහි පසු කාලයෙහි (එනම් මගධ රට හට්ටිය රජ ආණ්ඩු කරන කාලයෙහි) මල්ල රජුන් විසින් සමූහ ආණ්ඩුවක් පිහිටුවන ලදී. මල්ල ලිව්වි යන රටවල් සමීප බැවින් නොයෙක් විටැ ඔවුන් ගේ සතුරු මිතුරුකම් ඇති වී ය. බත්ථුල නම් කොසොල් රජුගේ සේනාපතියා මල්ලරාජ වංශිකයෙකි. ඔහු විසින් ලිව්වි රජුන් 500 ක් මරා දමන ලද බව හද්දයාල ජාතක කථා ආදියෙහි පැවතේ.

මෙය බුද්ධ කාලයෙහි කුඩා නගරයක් ව පැවැත්තේය. කුසිනාරා ඉන් බොහෝ පෙර කුසාවතී නමින් දියුණු අඩියකැ පැවැති නුවරෙකි. මෙය හිරණ්‍යවතිය (හෙවත් අවිරවතියේ නැගෙනහිර කොටස) ගණ්ඩකී නදිය හා එක් වූ තන්හි පිහිටියේ ය. දැන් නේපාලයට අයිති යි. වර්තමානයෙහි ගෝරක්කුපූර නම් පෙදෙසේ නැගෙනහිර පැත්තේ වූ කුසී නගරය මේ කුශාවතී (හෙවත් කුසිනාරා) පුරය යි. මෙහි වූ පරිනිර්වාණ වෛත්‍යය නොබෝද සොයා ගන්නා ලදී. එහි එක් තඹ තහඩුවෙක "පරිනිර්වාණ වෛත්‍ය තාම්‍රපට්ට ඉති" යන වාක්‍ය සඳහන් වී ය. මේ නගරයෙහි හිරණ්‍යවතී නදිය අද්දර වූ උපවත්තන නම් රාජශාලවනයෙහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිනිවන් පෑ සේක.

පාචා මෙය බුද්ධ කාලයෙහි මල්ල රජුන්ගේ අගනුවර යි. මෙහි නුවර මැද උබ්භතක නමින් සන්ථාගාර සාලා-වක් මල්ල රජුන් ගොඩ නංවා තිමැ වූ කාලයෙහි ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙහි වැඩි සේක. මල්ලයන් ගේ ආයාචනා පිටැ පළමුයෙන් ම එය පරිභෝග කළ සේක. ඒ කාලයෙහි දී ම පාචා පුරයේ දී නිගණ්ඨනාථපුත්තයා මළේ ය. ඔහු ගේ අතැවැසියෝ නිර්ග්‍රන්ථ ධර්මය

ගැන නානා මත පහළ කරමින් ආරාදිල් කරන්නට වූහ. මෙය ඇසූ සැරියුත් තෙරණුවෝ, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ අවසර පිටු හික්ෂුතට දමී දෙසනුවෝ, බුද්ධ වචනය ගැන හික්ෂුත් ගේ මත හේදයක් නොවනු පිණිස මුළු බුද්ධ වචනය පිටු කොට සංගීති සුක්කය දෙසූහ. මේ පාවා නගරයේ මැ වුන්දකර්මාර පුත්‍රයා ගේ අඹවනයෙක් ද වී ය. එහි ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කලින් කල වුසු සේක.

අනුපිය තරගය මෙය අනෝමා නදී තීරයේ පිහිටි මල්ල රට කුඩා නුවරෙකි. මෙයට අනුපිය නිගම යැ යි ද නම් විය. මෙහි මල්ලයන් ගේ අඹ වනයෙක් වී ය. බුදු වූ අළුතු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙහි වැඩි සේක. හද්දිය, අනුරුද්ධ, ආනන්ද, හෘගු, කිම්බිල, දේවදත්ත, උපාලි යන සත් දෙන අවුත් පැවිදි වූයේ බුදුරජුන් ඒ අනුපිය අඹ වෙනෙහි වසද්දී ය. දබ්බමල්ල තෙරුන් වහන්සේ ගේ ජාතභූමියත් මේ නගරය යි.

කිඹුල්වතු පටන් මෙ පුරය තෙක් දුර යොදුන් 30 කි. ගෝරක්ෂුර පෙදෙසේ වූ අළුම් නමින් දැන් ප්‍රකට නදිය අනෝමාව යි.

7 වේනි රට

වේනි රට වනාහි කුරු රට සම්පයෙහි කොසොල් රටට බටහිරින් යමුනා නදී තීරයේ පිහිටියේ ය. මෙහි දකුණ සීමාව චින්ධ්‍යා කඳුවැටිය යි. වර්තමානයේ බන්ඩල්කන්ඩි නමින් ප්‍රසිද්ධ පෙදෙස හා එයට යා බද වූ පළාත් මේ පුරාණ වේනි ජනපදය වූ භූමි භාගයට ඇතුලත් යැයි සලකනු ලැබේ. මේ රටට වේදී යැයි ද ව්‍යවහාර වී ය. මෙහි හද්දවතිකා පුර සම්පයේ අම්බකිර්ථය වී ය. මෙ රට ගැන වැඩි විස්තරයක් කිසිදු පොතෙකු නො පැනේ.

සහජාති මෙය ගංගා නදිය අද්දර ප්‍රසිද්ධ තොටුපලෙකි. පාර්ලේය ග්‍රාමය මේ සම්පයේ ය.

8 වත්ස රට

වත්ස ජනපදය අවන්ති රටට උතුරෙන් යමුනා නදී තීරයේ පිහිටියේය. මෙයට වංස ජනපදය යැ යි ද ව්‍යවහාර වී ය. බුද්ධ කාලයේ දී පරන්තප රජු ගේ පුත් උදේන (උදයන) රජ මෙය ආණ්ඩු කෙළේ ය. එකල අවන්ති රට රජ වූ චණ්ඩප්‍රජ්‍යෝත්ත රජුගේ දු වූ වාසුලදත්තා උදේන රජු ගේ මෙහෙසියක් වූ ය. බෝධිරාජ කුමාර තෙම උදේන රජුගේ පුත්‍රයෙකි.

කෝසම්බි පුරය

කොසම්බි (කොශම්බි) නෙවත් කොසඹු නුවර වංස දේශයේ අගනුවර යි. උදේන රජ වුසුයේ මෙහි ය. මෙය පිහිටියේ යම්පා නදී තීරයේ යි. නදියෙන් යනොත් මෙහි සිටු බරණැසට දුර යොදුන් 30කි. මෙහි බදරිකාරාම, සෝසිකාරාමය, කුක්කුටාරාම, පාවාරිකම්බවන විහාර යැ යි ප්‍රධාන විහාර සතරෙක් විය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තව වන වස වුසුයේ මෙහි සෝසිකාරාමයේයි. මේ නගරයෙහි නදී තීරයෙහි උදකවන නම් උයනේදී පිණ්ඩොල භාරද්වාජ තෙරුන්ගෙන් බණ අසා පැහැදී උදේන රජ බෞද්ධයෙක් වී ය. දැන් අලභබාද් නගරයේ සිටු මයිල 30 ක් පමණ උතුරෙන් කොසාම් නම් ගමෙක් පුරාතන කොසඹු පුර පිහිටි පෙදෙසේ ඇත.

පසාග පතිට්ඨාන

මෙය ගංගා නදී තීරයේ පිහිටියේය. සෝරෙයා පුරය මෙයට සමීපයේ විය.

බාලක ලෝභාකාර ගම්

මෙය කොසඹු පුර සිට කොසොල් රටට යන මාර්ගයේ චේතිය රට දෙසට හුරුව පිහිටියේ යි සිතමි. පාරිලෙයා වනයට වඩනා බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහි බාලකලෝ-ණකාරාමයට පැමිණ හඟු තෙරුනට දම් දෙසූ සේක.

හග්ග රට

හග්ග ජනපදය වංස රටට ඇතුළත් ය. මෙහි සංඝමාර ගිර නුවර සමීපයේ හේසකලා නම් වනයේ බුදුරජුහු අට වන වස වුසුහ.

9 කුරු රට

නැගෙනහිරින් පංචාල රට ද, දකුණින් මාක්ඛ්‍ය රට ද මෙහි සීමායි. සෙසු දිශාවලින් කිනම් සීමා වී දැ යි පොතෙකින් නො පැනේ. මෙහි වට යොදුන් 300 කි. යුධිෂ්ඨිර පෙළපතේ රජුහු මෙහි රාජ්‍යය කැරැවුවෝ ය. බුද්ධ කාලයෙහි කෝරබ්බ (කොරව) රජකු විසින් පාලිත වූ බව පමණෙක් පෙනේ.

ඉන්ද්‍රපත්ව පුරය

ඉන්ද්‍රපත් නුවර මෙහි අග නුවර යි. රජුගේ වාසය වූයේ මෙහි යි. මිගාවීර නම් උයනේ දී රට්ඨපාල තෙරණුවෝ රජුට දම් දෙසූහ. මේ නගරය යොදුන් 7 ක් පමණ විශාල යැ යි කියන ලදී. මෙය වූ තත්හි දැන් **ඉන්ද්‍රප්‍රාත්** නම් ගමෙක් වේ. පිහිටා තිබෙන්නේ දිල්හි පුරය සමීපයේ යි.

හස්තිනා පුරය

හස්තිනා පුරය පෙර ඉතා බලසම්පන්න වැ පැවැති බව මහා භාරතයේ සඳහන් වේ. බුද්ධ කාලයෙහි හස්තිනා නම් කුඩා නුවරෙකි.

චුල්ලකොට්ඨිත

මෙය මහාධනින් ගේ නියමි ගමෙකි. රට්ඨපාල තෙරුන් ගේ ජාත භූමිය යි.

විශේෂ කරුණු

කුරු රට දේශ ගුණය විශේෂයෙන් සුබ දායක යි. මනා සැප පහසු ඇති බැවින් එහි මිනිස්සු අන් රටවල ජනයාට වඩා නිරෝග වූහ. නුවණ සුව සේ මුහුකුරුවන්නට හැක්කෝ ද වූහ. ගැඹුරු බණ දහම් අසා තේරුම් ගැනීමෙහි සමර්ථයෝ වූහ. එබැවින් මෙහිදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහාසතිපට්ඨාන, මහානිදාන, සතිපට්ඨාන, සාරෝපම, රුක්ඛෝපම, මාගන්දිය, ආනෙජ්ජසප්පාය යන ගැඹුරු සූත්‍රාන්තයන් දෙසු සේක. රට්ඨපාල සූත්‍රය දෙසන ලද්දේ ද මෙහි දී ය. තව ද මෙහි වැසියෝ නිරර්ථක කථායෙන් කල් නො ගෙවුවෝය. ඉතා පහත් දාස දාසීහු පවා යම් කිසි සතිපට්ඨාන භාවනාවක් ඉගෙන එය වැඩිමෙහි යෙදුණහ. භාවනා නො කිරීම ඔවුනට ලජ්ජාවට කරුණු වී ය. පසු කාලයෙක මෙහි සමූහ ආංචුවක් වී යැ යි ඓතිහාසිකයෝ කියත්.

10 පංචාල දේශය

කුරු රටට නැගෙනහිරින් පංචාල දේශය විය. මෙය මැදින් වූ භාගිරිපි (ගංගා) නදියෙන් උතුරු කොටස උත්තර පංචාල යැ යි ද දකුණු කොටස දක්ෂිණ පංචාල යැයි ද බැවහර වී ය. මෙහි බුද්ධ කාලයෙහි කිසි රාජාංචුවෙක් වීද නැතහොත් සමූහාංචුවෙක් වී දැ යි බෞද්ධ පොතෙක නො පෙනේ. කම්පිල්ල නුවර වුසු පඤ්ජය රජතුමා රාජ්‍යය හැර ගොස් නිගණ්ඨනාතපුත්තයා ගේ සස්තෙහි පැවිදි වූ බවක් ජේතයන්ගේ උත්තරාධ්‍යයන සූත්‍රයෙහි සඳහන් වේ. ඉන් පසු සමූහ ආංචුවෙක් වූයේ යැයි ඓතිහාසිකයන් ගේ මතයයි. මෙය බුද්ධ කාලයෙන් පෙර දඹදිව ඉතා බලසම්පන්න රටෙක් වී ය. කම්පිල්ල (කාම්පිලා) පුරය දක්ෂිණ පඤ්චාලයේ ප්‍රධාන නුවර යි. දැන් මෙයට කම්පිල් යැ යි කියත්. උත්තර පඤ්චාලයේ ප්‍රධාන නුවර අභිවජ්‍ය පුරය යි. මේ අභිවජ්‍ය පුරයට වර්තමාන ව්‍යවහාරය රාමිනගර් යනු යි.

කාන්‍යකුබ්ජ පුරය ද මෙහි ප්‍රසිද්ධ නුවරෙකි. ගංගා නදිය අද්දර පිහිටියේ ය. මෙය දැන් කානුජ් නම්. එක් කලෙකැ මහෝදය යැ යි ද මෙයට නම් විය.

11 මත්ස්‍ය රට

කුරු රටට දකුණින් (යමුනා නදියට බටහිරින්) මංච (මාත්ස්‍ය) රට පිහිටියේ ය. විරාට පුරය මෙහි අගනුවර යි. මෙය දැන් ජයපුර කෙරෙන් උතුරෙන් මයිල40 කින් ඇත් වූ බෞරාටි නම් නගරය යි. මෙහි ද සමූහ ආංචුවෙක් විය යනු ඓතිහාසිකයන් ගේ මතය යි.

12 සුරසේන රට

සුරසේන රට මාත්ස්‍ය රටට නිරිතින් යමුනා නදියට බටහිරින් විය. බුද්ධ කාලයෙහි මෙය ආංචු කෙළේ අවන්ති පුත්‍ර නම් රජෙකි.

මධුරා පුරය සුරසේන රට අග නුවර යි. යමුනා තීරයේ පිහිටියේ ය. රජු ගේ වාසභූමිය මෙහි විය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කීප වරක් මෙහි වැඩි සේක. මෙයට දැන් මධුරා මත්‍රා යන නම් ව්‍යවහාර යි. දකුණු ඉන්දියාවේ ද තිනවෙල්ලි පළාතේ මධුරා නම් නුවරෙක් ඇත. ඉන්දියාවේ බොහෝ උතුරෙහිද මේ නමින්මැ තවත් නගරයෙක් වී ය. මේ ශූරසේන රටේ වූ මධුරා නගරය හින්දු සමයෙහි පෙනෙන ශ්‍රී කෘෂ්ණයාගේ ජාත භූමිය යි.

වේරඤ්ජා මෙය මධුරාවට නො දුරු තනහි බටහිරින් පිහිටියේ ය.

13 අස්සක

අස්සක (අශ්මක) ජනපදය ගෝධාවරි මාහිස්සකි (හෙවත් නර්මදා) යන දෙ නදීන් අතර පිහිටියේ ය. මේ සමීපයේ ම (ගෝධාවරියේ අනික් තීරයේ) මූලක ජනපදය වී ය. මේ දෙරට ම ආන්ධ්‍ර කෙලිභූ රජහු රජය කරවූහ. මේ රටවල් දක්ෂිණාපථ (දක්ෂිණ ජනපද) යට අයත් හ.

පෝතන ගෙවත් පෝතලි කාලිඞ්ග දේශය ද මූලක රට ද බුද්ධ කාලයේ අස්සක ජනපදයට යටත් ව පැවති බව පෙනේ. පෝතන පුරය සංස්කෘත පොත්හි පෞද්‍යාය යැ යි කියන ලදී. මේ අස්සක රටේ අගනුවර යි.

පතිට්ඨාන පුරය මූලක රටේ අගනුවර යි. ගෝධාවරි නදීතීරයේ පිහිටියේ ය. මෙයට දැන් පෙතාන් යැ යි කියනු ලැබේ. ග්‍රීක් ඉතිහාසයෙහි බෙතානා යි කියන ලදී.

අලනබාද් පෙදෙසේ දැන් ප්‍රයාග නම් වූ පුරය ද පෙර විශේෂ කරැණු පතිට්ඨාන නම් විය. මෙහි වෙන නගර ග්‍රාමාදියක්

ගැන පෙළ අටුවාවල නොදුටුමු. ගෝඨාවරී නදිය දෙකට බෙදී ගලන තැන යොදුන් තුනක් පමණ වූ අතුරු දූපතක් වූයේ ය. කොසොල් රජු ගේ පුරෝහිත බාවරී බමුණු තෙම එහි අවුත් අසපුවක්* කොට තවුස්දම් රැක්කේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ පහළ වූ පසු හෙතෙම එ පවත් අසා අජිත, තිස්ස, මෙන්තෙයා, පුණ්ණක, මෙන්තගු, ධෝතක, උපසිච්ච, නන්ද, හෙමක, තෝදෙයා, කප්ප, ජතුකණ්ණි, හදාචුඬ, උදය, පෝසාල, මෝසරාජ, පිංගිය යන ශිෂ්‍යයන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක්නට එවී ය. උතුරු ජනපදයට එන ඔහු පතිට්ඨාන, මාහිස්සති, උජ්ජේති, ගෝතඳ්ඬ, වෙදිසා, වතසාවත්ථි, කොසමිඛි, සාකේත, වෙසාලි, රාජගහ යන මේ නගරයන් පසු කොටු මාගධ ක්ෂේත්‍රයෙහි පාෂාණක වෙතා විහාරයෙහි වැඩ උන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැමිණියෝ ය. දන්ත පුරය ද අස්සක රටේ වී යැයි සිතිය හැකි.

14 අවන්ති ජනපදය

මෙය දක්ෂිණාපථයට උතුරින් පිහිටියේ ය. බුද්ධ කාලයෙන් ශත වර්ෂ 12 කින් පමණ පසු මෙයට මාලව දේශ යැ යි ව්‍යවහාර වී ය. මෙය උත්තර අවන්තිය, දක්ෂිණ අවන්ති යැ යි පළාත් දෙකකට බෙදී පැවතිණැයි සිතිය හැකි. අවන්ති දක්ෂිණාපථ යැ යි දකුණු අවන්තියට කියන ලදැ යි හැඟේ. වර්තමානයෙහි මල්වා නිම්න යන පළාත් දෙකත් එයට සමීප වූ මධ්‍යම පළාතේ සීමායෙහි කොටස් කීපයකුත් යන මේ කී සියල්ල පුරාතන අවන්ති දේශයට ඇතුළත් වූ බව පෙනේ. බුද්ධ කාලයෙහි මෙහි රජය කැරැවූයේ චණ්ඩප්පජ්ජෝත රජතුමා යි. එතුමා බෞද්ධයෙකි.

මෙහි කුරරසර නුවර පපාන පබ්බතයෙහි ද මක්කරකටක ගම අසල ද කච්චාන තෙරුන් ගේ ආශ්‍රම වී ය.

උප්පෙති ග්‍රීක්වරු ojene (ඔජෙනේ) යැ යි මෙයට ව්‍යවහාර කළහ. මෙය බුද්ධ කාලයෙහි මුළු අවන්ති දේශයේ ප්‍රධාන නුවරයි. මහ රහත් කච්චායන තෙරුන් වහන්සේ ගේ ජාතභූමියයි. මිහිඳු මාහිමියන් වහන්සේ උපන්නේ මේ නුවරෙහි ය. මෙය අවන්ති රටේ උතුරු කොටසේ වර්මන්වතී නදී තීරයේ පිහිටියේ ය.

* මෙය කපිත්ථ තිත්ථාරාම නම් විය.

මාහිස්සති අවන්ති දක්ෂිණාපථයේ ප්‍රධාන නගරය වූ මෙය බුද්ධ කාලයෙන් පෙර කලක් මුළු අවන්ති ජනපදයේම අග්‍ර නගරය වී ය. නර්මදා නදී තීරයේ පිහිටියේ ය. දැන් මෙය මාන්ධාතෘ පුර යැයි කියනු ලැබේ.

කුරරඝර මේ නගරය අවන්ති රටට අයත් බව මිස කිනම් පැත්තෙකැ පිහිටියේ දැ යි අවිනිශ්චිත යි. මෙහි වුසු කාලී නම් තැනැත්තිය මුලින් ම මේ සස්තෙහි සෝවාන් වූ උපාසිකාව යි. ඇගේ පුත්‍ර වූ **සෝණකුටිකණ්ණ** නෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් තනතුරු ලත් මහා ශ්‍රාවකයෙකි.

වේදියා මෙය මාහිස්සති නුවර සිට සැවැත් පුරට යන මහා මාර්ගයෙහි **වේනුවතී** නදී තීරයේ වූයේ ය. සැරියුත් මුගලන් යන දෙඅගසව්වත් වහන්සේ ගේ ධාතු නිදන් කොට කරවන ලද චෛත්‍ය දෙක මේ සමීපයෙහි ය. අශෝක රජු ගේ පළමු බිරින්දෑ මෙහි කුමරියකි.

ගෝනද්ධපුරය මෙය උප්පේති වේදියා යන දෙතුවර අතර වී ය.

15 ගන්ධාර දේශය

මෙය දඹදිව උත්තරාපථයේ පිහිටියේ ය. කාශ්මීර රට ද මෙයට ඇතුළත් විය. බුද්ධ කාලයෙහි **පුක්කුසානි** නම් රජෙක් මෙය ආංචු කෙළේ ය. හෙතෙම බිම්සර රජු ගේ මිත්‍රයෙකි. පසු කලැ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත අවුත් බණ අසා අනාගාමී වී ය.

උත්කල පුරය මෙය උත්තරාපථයෙහි නගරයෙකි. පුෂ්කරවතී නුවර මෙයට සමීප යැ යි සිතියැ හැකි ය. මෙහි **තපුස්ස හල්ලික** දෙදෙන සර්වඥ කේශධාතු නිදන් කොට චෛත්‍යයක් කළහ. බංගාලය වරාය අද්දර පිහිටි **මරිස්සා** පුරයට ද උත්කල යැ යි නමෙක් වේ.

තක්ෂශිලා පුරය තක්ෂශිලා (**තක්ෂලා**) පුරය ගන්ධාරයේ අගනුවර යි. බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහි වැඩි බවක් පොතෙකින් නො දුටුමු.

පොක්ඛරවති පුරය පුෂ්කරවතී නුවර සිත්ධු නදියේ අත්තක් වූ සුවාස්තු නදිය අද්දර පිහිටියේ ය. **තපුස්ස හල්ලික** දෙදෙනා මෙහි සාර්ථවාහකයකු ගේ පුත්‍රයෝ යි.

**අසිතඤ්ජන
නගරය**

මෙය පොක්බරවති පුර සමීපයේ වී යැයි හැඟේ. තපුස්ස හල්ලික දෙදෙනා ගේ ජාත භූමිය යි.

**විශේෂ
කරුණ**

පුක්කුසාති රජ පැවිදි වූයේ බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළ වූ අළුතයි. එයින් පසු කවරෙක් රජ වී දැ යි බෞද්ධ පොතෙක නො පෙනේ. නග්ගති (නග්ගජිත්)

නම් රජකු එහි නිගණ්ඨනාතපුත්තයාට සම කාලයෙහි වූ බවත් ඔහු නිගණ්ඨ සමය පිළිගත්තකු බවත් ජෛන පොත්වලින් පෙනෙන බැවින් පුක්කුසාති රජුගෙන් පසු නග්ගජිත් රජ වූ යේ යි සිතීමට ඉඩ තිබේ. නිර්ගුත්ථ ඥාතපුත්‍ර ධර්මයේ පොතක් වූ උත්තරාධ්‍යයන සූත්‍රයෙන් පංචාලයෙහි විමුඛ රජ, විදේහ රට නම් රජ, කාලිංගයෙහි කරකණ්ඩු රජ යන තුන් දෙනා නිගණ්ඨනාත පුත්තයාණන් සරණ ගිය බව පෙනේ.

16 කාම්බෝජ රට

මෙය ද උත්තරාපථයෙහි (දඹදිව) වයඹ පැත්තේ පිහිටියේ ය. මෙහි චූසියෝ ශිෂ්ටාචාරයෙන් අඩු, රළු ගති ඇත්තෝ වූහ. මේ රට අශ්වයන් ගැන ප්‍රසිද්ධ විය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වේරුණු පුර වස්වුසු සමයෙහි උත්තරාපථයෙන් ආ අස් වෙළඳහු උන් වහන්සේ සහිත හික්ෂු පිරිසට උපකාර කළහ. ඒ වෙළඳහු මේ කාම්බෝජ රටින් ආවෝ යැයි සිතිය හැක්ක.

චාරකා පුරය

මෙය දඹදිව බටහිර සීමායෙහි වූයේය. කාම්බෝජයේ අග නුවරයි. රාජපුරය ද මෙහි වූ තවත් නුවරෙකි.

විශේෂ කරුණ

වියට්නාම් රටට දකුණින් කාම්බෝජියා යි කුඩා රටෙක් වේ. එය අප පොත්හි සඳහන් කාම්බෝජය නො වේ. අනෙකෙකි.

කුඩා රටවල්

මුද්‍ර දේශය සොළොස් මහ රටවලින් කුමකට අයත් වී දැ යි අවිනිශ්චිත යි. සාගල පුරය මෙහි අගනුවර යි. මෙය දැන් පංජාබ් පළාතට අයිති යි.

**සින්ධු
දේශය**

මෙය වර්තමාන රාජපුටානාහි වාලුකා කාන්තාරයට බටහිරින් සින්ධු නදිය දෙපැත්තේ පිහිටියේ ය. සැවැත් නුවර හා වෙළෙඳාම අතින් මෙහි සම්බන්ධය විය.

**සෝවිර
දේශය**

මෙය රාජප්‍රධානාභි වාලුකා කාන්තාරයට දකුණින් (පුරාතන) අවන්තියට බටහිරින් වින්ධ්‍යා කඳු වැටියට උතුරින් පිහිටියේ ය. මෙහි අගනුවර රෝරුක හෙවත් රෝරුව පුරය යි. සෝවිර රට ද සැවැත් නුවරට වෙළෙඳාම අතින් සම්බන්ධ වී ය. බුද්ධ කාලයෙහි මෙහි නිස්ස නම් රජ රජය කැරැවුයේ ය. ඔහුට ඔහුගේ මිත්‍ර වූ බිම්පර රජ බුද්ධ චරිතය වස්ත්‍රයෙක සිතියම් කරවා, රන් පතෙකු පටිච්චසමුප්පාදය ලියවා තැඟි පිණිස එවූයේ ය. එය බලා පහන් වූ නිස්ස රජ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත අවුත් පැවිදි වූයේ ය.

**අපරාන්ත
රට**

මෙය දක්ෂිණා පථයට බටහිරින් සමුද්‍ර තීරයේ පිහිටියේ ය. හරුකච්ච, සුප්පාරක යනු මෙහි නොටවල්ය. මෙයට සුනාපරන්ත ය යි ද කියන ලදී.

බාහිය රට, අජිත රට, අල්ලකප්ප රට, වේද්දිප රට, ආළව් රට, කෝකාලික රට, පත්තුන්ත රට, පාතියත්ථ ජනපදය, බුලු ජනපදය යන මේ වා දඹදිව සොළොස් මහ ජනපදවලින් කුමකට අයත් දැ යි කිසි පොතෙකින් නො දුටුවු. හද්දවතී රට වේනිය ජනපදයේ වී යැ යි අනුමානයෙන් සිතවු. එහි ප්‍රධාන පුරය හද්දවතී නුවර යැ යි පැනේ. දැන් මෙය හතල් නම්. අල්ලකප්පක වේද්දිපක යන දෙ රට එකිනෙකට යා බද් ව පිහිටියා විය හැකි ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ පහළ වීමට වර්ෂ 60 කින් පමණ පෙර මෙහි රජය කැරැවූ රජුන් දෙදෙන සිය රටවල් හැර පර්වත දෙකකට ගොස් තවුස් දම් රැක්ක බව දම්පියා අටුවායෙහි කියන ලදී. කොසඹූ පුරයේ උදේනි රජ කුඩා කාලයේ දී වේද්දිපක තවුසා ළඟ වැඩුණේ ය. වේද්දිප රට දැන් බෙටියා නම්. එය නේපාලයට දකුණින් ගොරක්පුරයට නැගෙනහිරින් පිහිටියේ ය.

කෝකාලික රට කෝකාලික තෙරුන් ගේ ජාතභූමිය යි.

පත්තුන්ත රට පට්ටවස්ත්‍ර ගැන ප්‍රසිද්ධ වූවෙකි.

බුලු ජනපදයේ උත්තරකා නම් නියම් ගමේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වුසු සේක.

නගරග්‍රාම : පහත සඳහන් නගර ග්‍රාම කිනම් රටකට අයත් දැ යි අනිශ්චිත යි.

දිශ්ලම්බක පුරය : මේ නුවර සමීපයේ අරණ්‍ය කුටිකාවෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වුසු සේක. එ සමයෙහි නගරවාසී බමුණු දරුවකු යක්ෂෝපද්‍රවයෙන් මුදනු සඳහා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්ෂුන් ලවා සත් දිනක් දිවා රැ දෙක්හි මැ පිරිත් බැණවූ සේක.

මුණ්ඩනිගමය : මෙය වින්ධ්‍යා පර්වත අඩවියේ පිහිටියේ ය.

කේසපුත්ත පුරය : කාලාමගෝත්‍රයෙහි වූවන් ගේ බලය පැවැති නුවරෙකි.

හස්තිග්‍රාමය (හත්ථිගාමය) : මෙහි නාගචනාරාම නම් වෙහෙරක් වී ය. මෙය වජ්ජී රටට හෝ මල්ලරටට අයත් වියැ යුතු යි.

අට්ඨක නගරය : මෙහි කුක්කුටාරාම නම් වෙහෙරක් වී ය.

ජාලිකා පුරය : මෙය කිපිල්ලිකා නදී තීරයේ වී ය. මේ වාලිකා නමින් ද ව්‍යවහාර විය.

පිප්ඵලවන පුරය : මෝරියවංසික රජුන් ගේ නගරයෙකි.

වෙළුකන්ටකි පුර, මන්තාවතී පුර, මාතුලා පුර යන මොහු ද කිනම් රටකට අයත් දැ යි නො හැහේ.

ගමන මාර්ග

අභිදිව ඉතා දීර්ග මාවත් කීපයෙක් සඳහන් වෙත්.

උතුරු සිට නිරිත දිගට වූ මාර්ග : සැවැත් නුවර සිට පතිට්ඨාන නුවර තෙක් පිහිටියේ ය. ඉන් එහා තවත් දකුණු අතට එය පිහිටි නො පිහිටි බවෙක් අපේ පොතෙකින් නො පැහැත්. මෙහි අතර වූ ප්‍රධාන නවාතන් පළවල් නම් සාකේත, කෝසම්බි, වේදිසා, ගෝතද්ධ, උජ්ජේනි, මාහිස්සකි යන නගරයෝ යි.

උතුරු සිට හිනිකොන (දකුණු - නැගෙනහිර) අතට වූ එක් මාර්ගයෙක් සැවැත් පුර සිට රජගහ නුවර තෙක් ද, ඉන් ගයාව තෙක් ද විය. මෙහි නොයෙක් තැනැ නදීන් පසු කඳ යැ යුතු ය. මෙහි අතර ප්‍රධාන නවාතන් පළවල් නම් (සැවැත් පටන්) සේනව්‍යා, කපිලවාස්තු, කුසිනාරා, පාවා, හස්තිග්‍රාම, භාණ්ඩග්‍රාම, වේසාලි, පාටලිග්‍රාම, නාලන්දා, රාජගහ, ගයා යන මොහු යි.

බරණුස සිට තාමලින්ති පවුන දක්වා ගයාව පසු කර යන තවත් මාර්ගයෙක් වී ය. මෙය ද උතුරු සිට ගිනිකොණ දක්වා වූයේ ය. නැගෙනහිර පටන් බටහිරට දියෙන් යෑ යුතු විය. එ ගමන ගංගා නදිය දිගේ ඉහළට යාත්‍රා කොට සහජාත තොටුපළ ලහදී යමුනා නදියට වැද බටහිර අතට කොසැඹූ පුර තෙක් යෑ යුතු විය. කොසැඹූ පුර සිට යමුනාව දිගේ පහළට (නැගෙනහිරට) යාත්‍රා කර ගංගා නදියට වැද බටහිරට එය දිගේ ගොස් මුහුදට පැමිණ මුදු වෙරළ සමීපයෙන් යාත්‍රා කොට ස්වභී භූමියට (බුරුමයේ දැන් ටාටෝන් නම් වූ පළාතට) වෙළෙඳුන් ගේ යාත්‍රා කිරීම ද වූ බව පෙනේ.

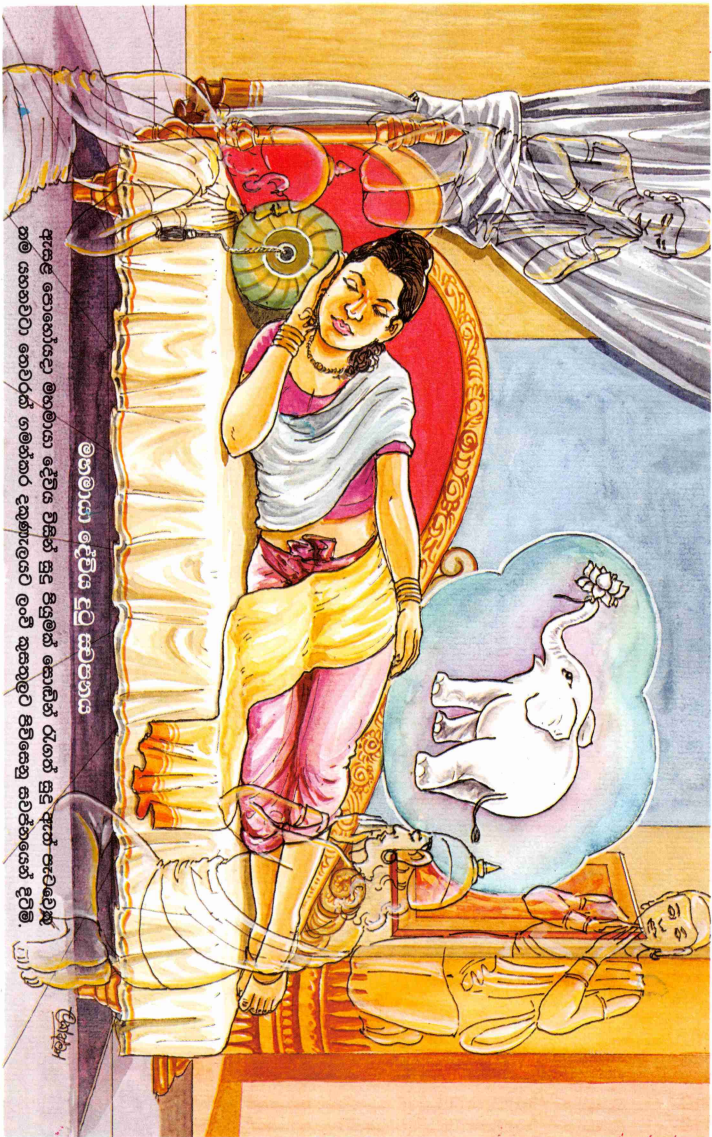
චේරංජාපුර සිට බරණුස දක්වා වූ දීර්ඝ මාර්ගයේ ප්‍රධාන ස්ථානයෝ සෝරෙයා සංකස්ස කක්කුඡ්ඡ පයාගපතිට්ඨාන (මෙහිදී ගංගා නදියෙන් එගොඩ විය යුතුයි.) බරණුස් යන නගර ග්‍රාමයෝ යි. විදේහ රටින් ගන්ධාරයට ද, මගධයෙන් සෝවීර රටට ද මනා මාර්ග විය. ඒ මාර්ග දෙකේ වාලුකා කාන්තාරයන් පසු කළ යුතු බව ද පෙනේ. එ වැලි බිම යන විට රාත්‍රියෙහි ම යෑ යුතු වේ. එ ගමනේ දී තාරකා ලකුණින් මහ පෙත්වන නියාමක පුරුෂයෝ ද ආවශ්‍යක වූ හ.

හාරුකවිචය පටන් කොට ඉන්දියාවේ වෙරළ සමීපයෙන් යාත්‍රා කොට සුවභී භූමියට යන තවත් සමුද්‍ර මාර්ගයෙක් වී ය. බබිලෝනියාව ද දඹදිවින් ඇත්දත් ආදී අගනා දෑ නැව්වල පටවා ගෙන ගිය බව බෞද්ධ පොත්වලින් ද ඉතිහාසයෙන් ද පැනේ. බබිලෝනිය බෞද්ධ පොත්හි බාවෙරු රට යැ යි කියන ලදී.

දේවාරාධනාව

මිනිස් ලොවට වැඩි මුදු වී ලෝකාචාර්යයාටෙහි යෙදෙන්න යැයි
බෝසනාණන් වහන්සේ දේවාරාධනා ලැබීම.

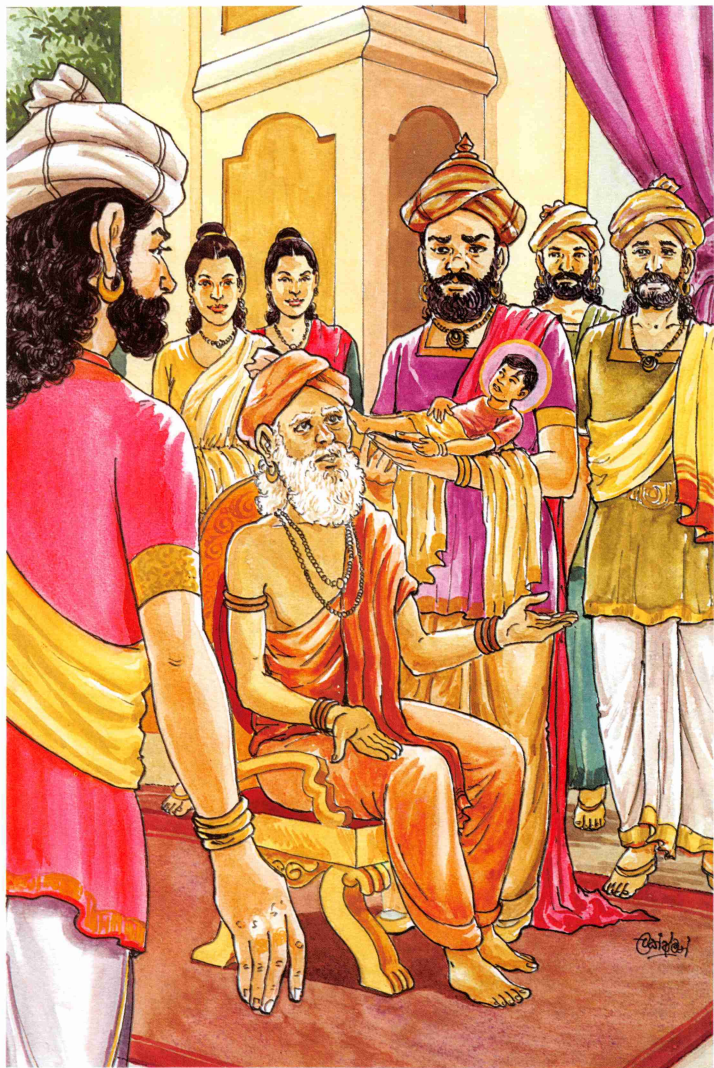

මහමායා දේවිය දුටු සාපනය

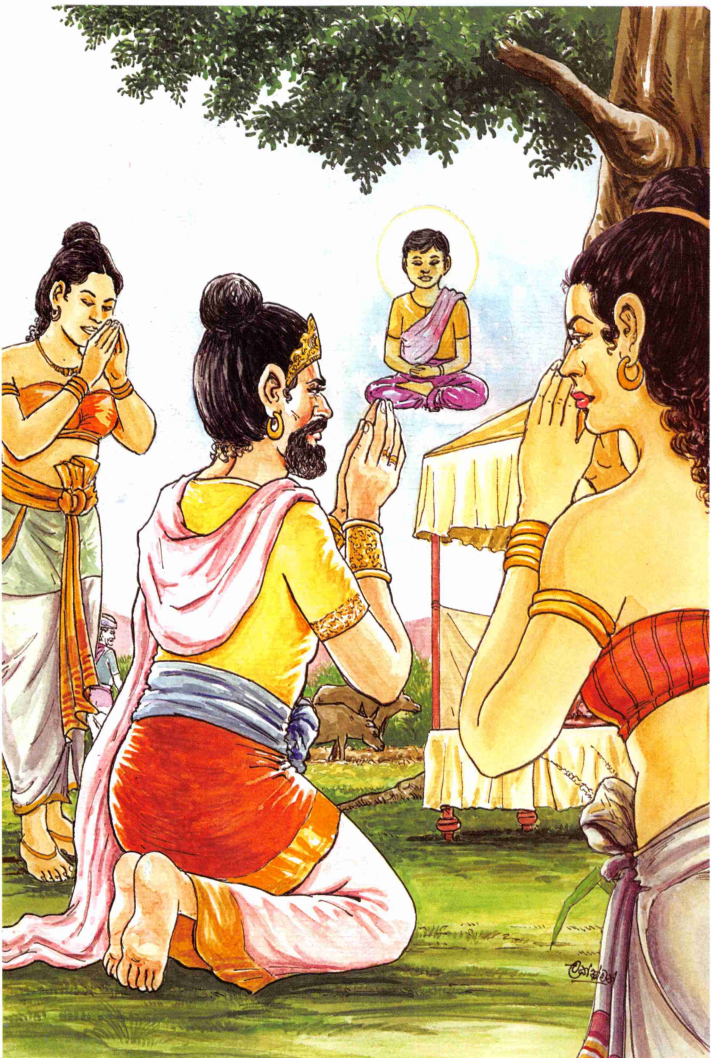
ඇසළි පොහොයදා මහමායා දේවිය විසින් සුදු පිළුමක් කොඬින් රැගත් සුදු ආඥා පාලකවරයා
 කම් යහනවටා තෙවරක් ගමන්කර දකුණු ලොව කුසලාල පිටිකෙටු සවිස්තරයෙන් දුටිමි.

සිද්ධත් උපත
 ප්‍රතිබිම්බ සල් උයනේදී සිද්ධත් කුමරු උපත ලැබීම.

තවුසාට කුමරා ඉදිරිපත් කිරීම
 සුද්ධෝදන රජතුමා විසින් අසිත තවුසාට සිද්ධාර්ථ කුමාරයා පෙන්වීම.

වජ් මගුල් දා

උත්සවයේ දී සිද්ධාර්ථ කුමාරයාගේ ප්‍රාතිහාර්ය පෑම දුටු සුද්ධෝදන රජතුමා කුමාරයා හට දෙවෙනි වරට වැළීම.

විශ්වමිත්‍ර ශූරාවරයා විසින් සිද්ධාර්ථ කුමාරාට ශ්‍රේෂ්ඨ ඉගැන්වීම.

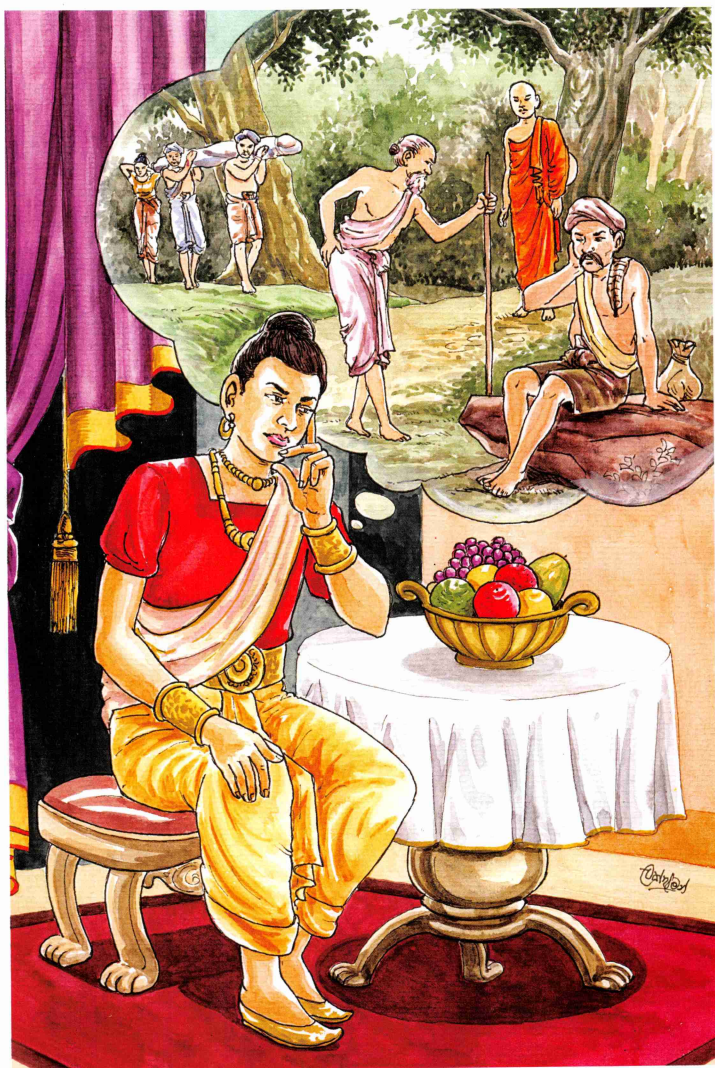

තම ශ්‍රාතින් හා ජනයා ඉදිරියේ සිද්ධාර්ථ කුමාරයා ශිල්ප දැක්වීම.

සරණ මංගල්යය

සිද්ධාර්ථ කුමරා හා යශෝධරා කුමරිය අතර සරණ මංගල්යය.

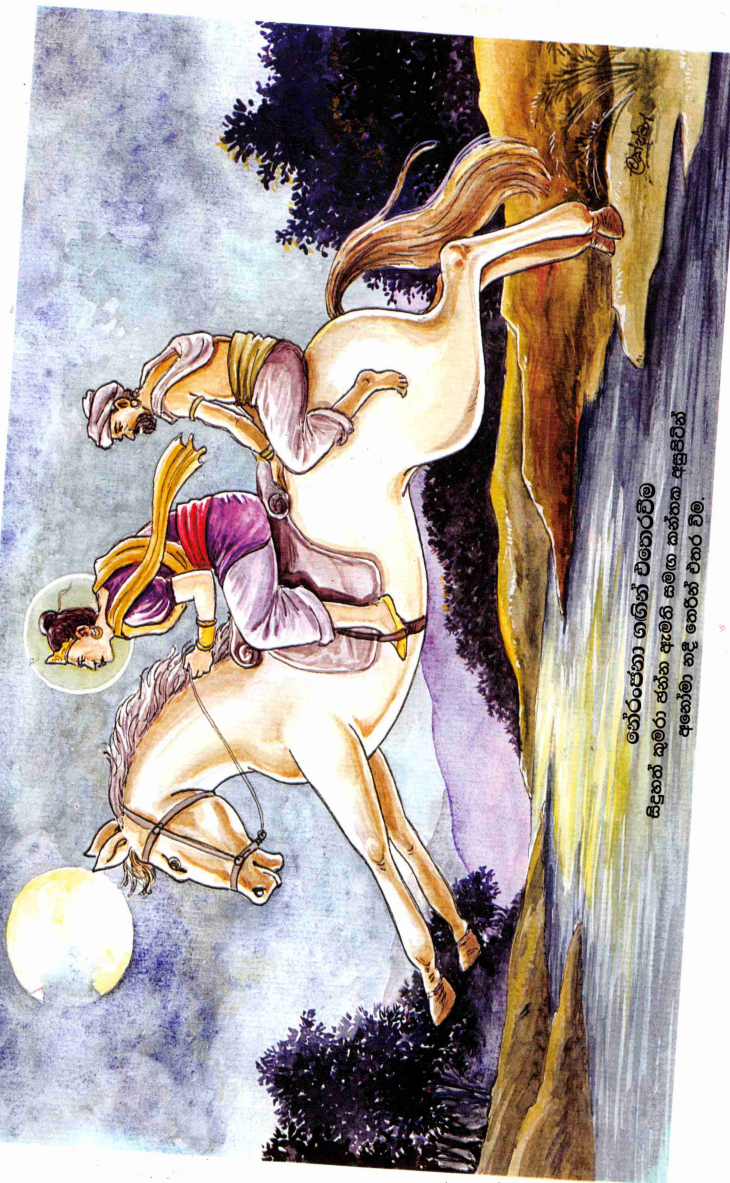
සතර පෙර නිමිති

සතර පෙර නිමිති දැකීමෙන් පසු සිද්ධාර්ථ කුමරා කලකිරී සිටින අයුරු.

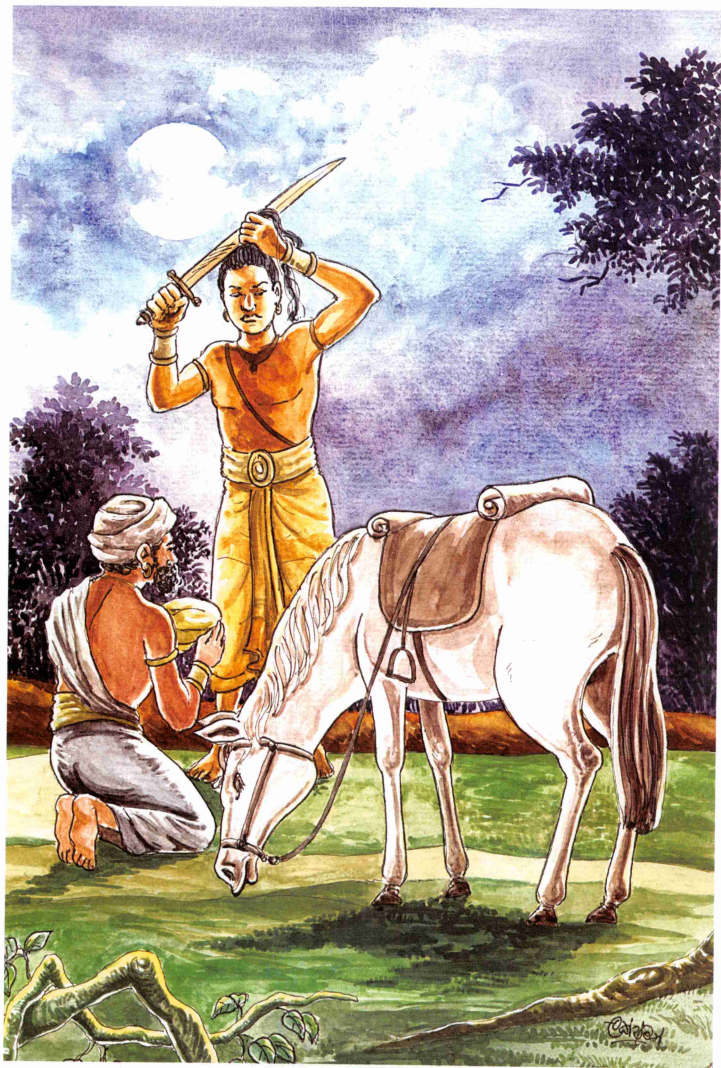

ගිහිගෙයින් නික්මීම

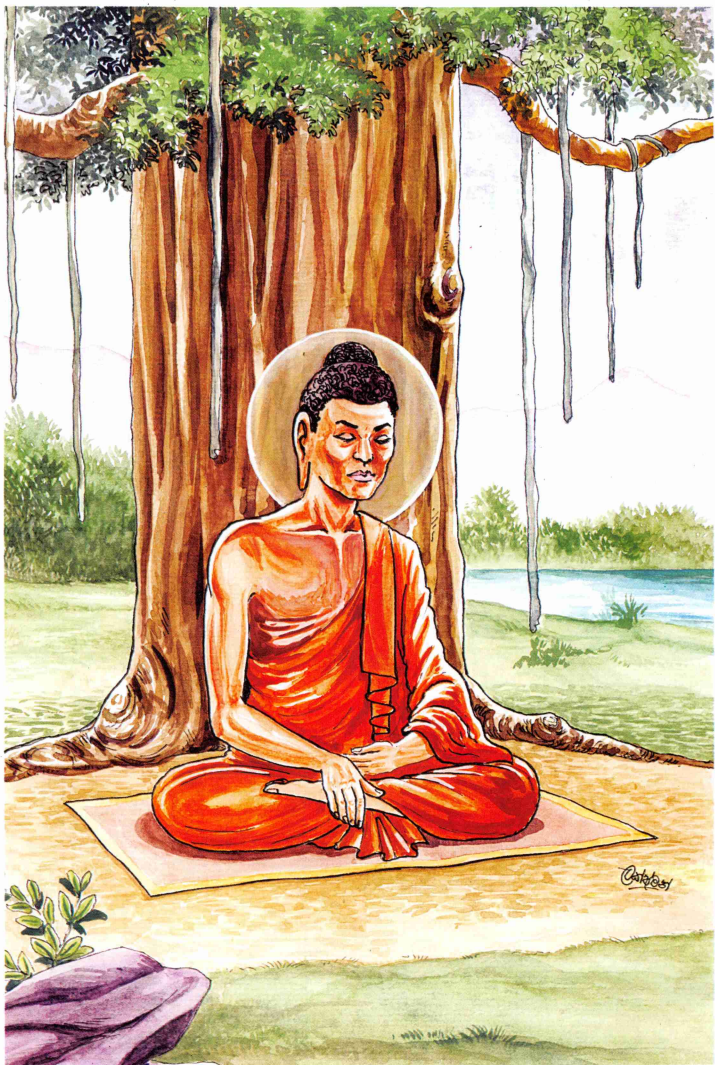
ගිහිගෙයින් නික්මෙන අවස්ථාවේදී තම යශෝධරා දේවිය හා
රාහුල කුමරා දැකබලා ගැනීම.

තෝරංජනා ගඟින් එතෙරවීම
සිදුවත් කුමරා ජන්ම ඇමති සමඟ කන්තක අසුපිරිත්
අනෝමා නදී තෙරින් එතර වීම.

සිද්ධාර්ථ කුමරා මඟුල් කඩුවෙන් කෙස් වැටිය කපන මොහොතේ
ජන්න ඇමති සහ කන්ථක අසු ශෝකයෙන් බලා සිටින අන්දම.

සිද්ධාර්ථ බෝසතාණේ අප්‍රණක ධ්‍යාන වඩමින් දුෂ්කර ක්‍රියාවෙහි යෙදී සිටීම.

උරුවෙල් දනව්ව

සිද්ධාර්ථ බෝසතාණන්ගේ බුදුවනු සැකනැති බව දැක වසවතු විසින් බෝසතාණන්ගේ දුෂ්කර ක්‍රියාව නැවැත්වීමට සිතා ව්‍යාජදයාවක් පෙන්වීම.

පුජාතාව විසින් ඛේසනාණන් හට කිරිපිඬු පුජා කිරීම.

කලියුග වර්ෂ 2513 වන පුර පසළොස්වක් දින මහා පුරුෂයාණන් වහන්සේ
 ලෝචා එකල කරමින්, සුඛ නිමිති පළ කරමින් සකල ක්ලේෂයන්ගෙන් නිරුත්තරව
 සමසක්සම්බෝධියට පැමිණි මොහොත.

ශාක්‍යමුනීන්ද්‍රාවදනය

හෙවත්

සිද්ධාපී ගෞතම බුද්ධ වර්නය

නමො බුද්ධාය

පළමු පර්වෙෂදය

ශාක්‍ය වංශය

මහා සම්මත රජ ලොවැ මිනිසුන් ඇති වූ මුල් යුගයෙහි ඔවුන් පාලනය කරන රජෙක් නොවී ය. මිනිස්සු දැහැමින් සෙමෙන් කල් යවන්නාහු තුමු ම තමන් ගේ පාලකයෝ වූහ. ඔවුන් අතර ප්‍රාණවධාදී කිසි අපරාධයෙක් නො වී ය. ඔහු ජාති කුල ගෝත්‍ර ආදී වශයෙන් නො බෙදුණහ. සියල්ලෝ එක් ම පවුලෙහි සහෝදර පිරිසක්සේ සමගියෙන් වුසුහ.

මෙසේ බොහෝ කලෙක් ගෙවිණ. ටිකින් ටික තරක ගති ගුණ මිනිසුන් කෙරෙහි පහළ වන්නට පටන් ගත. කිසි කෙනෙක් අන් සතු දෑ සොරා ගත්හ. නින්දා ගර්භා කිරීම ද බොරු කීම ද ඇති විය. නොබෝ කලෙකින් අනුනට හිංසා පීඩා කිරීම ද පටන් ගැනිණ.

මෙසේ අපරාධ වැඩි ගෙන යන විට මහජනයා ගේ ආරක්ෂාව පිණිස පාලකයකු පත් කැර ගැනීම අවශ්‍ය වී ය. මිනිස්සු එක්රැස් වැ මහා සභාවක් පැවැත්වූ හ. පවත්නා තත්ත්වය ගැන සාකච්ඡා කොට සමානචර්න්දයෙන් සුදුස්සකු පාලක ධුරයට පත් කරන්නට තීන්දු කැර ගත්හ. ඔවුන් අතුරෙහි වූ ආරෝහ පරිණාහ සම්පන්න, පෙනුමෙන් ශෝභන වූ එහෙත් තෙදවත් ශූරවීර පුරුෂයකු තෝරා ගෙන ඔහු තමන්ගේ පාලකයා කැර ගත්හ. හැම දෙනා ගේ සම්මතියෙන් පත් කැරුණු බැවින් හේ මහාසම්මත නම් විය. දන, ප්‍රිය වචන, අර්ථවරයා, සමානාත්මතා යන සතර සංග්‍රහ වස්තූයෙන් ජනරංජනය කරන බැවින් රාජ නම් ද විය. මේ ලොවැ ඇති වූ, පළමු මහරජු ය.

මෙකී මහාසම්මත රජුහු ඇවෑමෙන් ඔහු පුත් රෝජ නම් කුමර රජ විය. ඔහුගේ පරපුරෙහි පිළිවෙළින් වරරෝජ, කල්‍යාණ, වර කල්‍යාණ,

උපෝසථ, මන්ධාකු, වර, උපවර, වේනිය, මුවල, මුවලින්ද, සගර, සාගර, හරථ, හගිරථ, රුචි, සුරුචි, ප්‍රතාප, මහාප්‍රතාප, ප්‍රණාද, මහා ප්‍රණාද, සුදර්ශන, මහාසුදර්ශන, තේරු, මහාතේරු, අවිචිමන්තු යන රජුහු රජය කැරැවුහ. ඔවුන්ගෙන් සමහරු කුශාවතී නුවර ද සමහරු රාජගෘහ නුවර ද, සමහරු මිථිලා නුවර ද, රාජධානිකොට ගෙන ජනතාව පාලනය කළහ. අවිචිමන්තු රජු ගේ පරපුරෙහි සමහරු මිථිලා නුවර ද, බොහෝ දෙනෙක් බාරාණසී (බරණ්‍යස්) නුවර ද, සමහරු අයෝධ්‍යා ආදී කලින් කල තැවුණ නගර ද රාජධානි කැරැගත්හ. ජනගහනය වැඩි වත් ම පොළොවේ නොයෙක් අතට විහිද පැතිරී ගිය ජනතාව සමග ම මේ රජ පරපුරේ පාලකයෝ ද වෙන වෙන පෙදෙස් පාලනය කරන රජුන් වශයෙන් බෙදී ගියහ.

දහස් ගණනක් රජුන් ඇතුළත් මේ මහාසම්මත වංශයෙහි වූ මහේශ්වර සේන නම් රජෙක් එක් කලෙක බරණ්‍යස් නුවර රජදහන කොට ගෙන දඹදිව එක් ප්‍රදේශයක් පාලනය කෙළේ ය. ඔහුගේ පුතුන් අතුරෙන් කර්ණික නැමැත්තා පිය රජු ඇවෑමෙන් පෝතලී (පොදනා) නම් නුවරෙක වැස රට පාලනය කෙළේය. ඔහු ගේ දරුවන් දෙදෙනාගෙන් වැඩිමාලු ගෝතම නම් කුමර රජ සැප අතහැර වනගතවූ කෘෂ්ණ නම් තවුසකු ඇසුරු කෙරෙමින් වීසී ය. ඔහුට දෙදරු කෙනෙක් වූහ. හිරු උද වන මෙහොතෙහි උපන් බැවින් ඔහු දෙදෙනා ම සූර්ය යන නමින් හැඳින් වුණහ. ඔවුන් උපන් පෙදෙස ඉක්ෂු (උක්) වනයෙකි. එහෙයින් ඔහු ඉක්ෂ්වාකු (ඔක්කාක) නම් ද වූහ. මේ කුමරුන් දෙදෙනාගෙන් දෙවැන්නා ඉක්ෂ්වාකු රාජ නමින් පෝතලී පුරයේම රජ වී ය. ඔහුගේ පරපුර ඉක්ෂ්වාකු (ඔක්කාක) වංශ සූර්යවංශ නමින් ද ගෝත්‍ර වශයෙන් (ගෝතම තවුසාගේ නමින්) ගෞතම නමින් ද හැඳින්විණ. මේ පරපුරෙහි ඉක්ෂ්වාකු නමින් ප්‍රසිද්ධ වූ රජුහු තුන්දෙනෙක් වූහ. එයින් තුන්වැන්නා ඉක්ෂ්වාකු විරූපික (ඔක්කාක විරූප්පක) නම් විය. ඔහුට පළමු බියෝවරුන්ගෙන් උල්කාමුඛ, කරකර්ණ (කරකණ්ඩු), හස්තිනික, නුපුර (නිපුර) නම් පුත්තු සතර දෙනෙක් ද දියැණියෝ පස් දෙනෙක් ද වූහ.*

* දියැණියෝ පස් දෙනා අතින් බියෝවරුන් ගේ දරුවෝ යැ යි සකු බණ පොත්හි එයි. පාළි අටුවාහි ඒ හැම එක් ම බියෝවක ගේ යැ යි සඳහන් වේ. සකුපොත්හි එන පුවත හරි විය හැක්ක.

විරුද්ධක ඉක්මවාකු රජ පළමු බියෝවරුන් මළ පසු තවත් ආවාහයක් කරගත්තේ ය. ඒ අළුත් බියෝව ගෙන් උපන් කුමරුට ජන්තු යන නම තැබී ය. කුමරු දැක, රජ පැහැද බියෝවට තමා රිසි වරයක් ඉල්ලා ගත මැනවැ යි කී ය. 'පසු කලෙකදී පිළිවනැ' යි ඔහු එය කල් දැමුවා ය. කලකට පසු ජන්තු කුමරු තරුණ වියසට ළං වූ සමයෙහි ඔහු රජු කරා ගොස් වරය ඉල්ලුවා ය. කුමක් වුවමනා දැ? යි විචාල රජුට තම පුත් ජන්තු කුමරු රජයට හිමි කරන්නැ යි ඔහු ඉල්ලුවා ය. කැමැති වරයක් දෙමැ යි කලදී ම පොරොන්දු වූ බැවින් රජ බියෝවගේ ඉල්ලීමට විරුද්ධ විය නො හැකි විය. එහෙත් මැය නිසා තමාගේ අතින් කුමරුවන් සතර දෙනාට විපත් වෙතැ යි සැක කොට, ඔවුන් රහසින් කැඳවා ඇත පෙදෙසකට ගොස් වාසය කරන්නැ'යි උපදෙස් දුන්නේ ය.

කුමරුවෝ සතර දෙන රට හැරයන්නට සැරසුණා හ. ඔවුන් ගේ බිහිනියෝ පස් දෙනා ද* 'සොහොයුරන් යන තැනකට ම අපින් යම් හ' යි කියා ඔවුන් කැටුව ම නික්මුණාහ. තමන්ගේ පාලක රජුහු ගේ දූ පුතුන් අත් පෙදෙසකට යතැයි ඇසූ නුවර වැසි බොහෝ ජනයෝ අවශ්‍ය වූ උපකරණ ද රැගෙන කුමර කුමරියන් අනුව ගමන් ඇරඹූහ. සිය නුවරින් නික්මුණු කුමරුවෝ අත් කෙනකු පාලනය කරන කිසි ද පෙදෙසක රැඳෙනු නො කැමැත්තෝ, හිමාලය වන ප්‍රදේශය අතට ම ගියාහ. එහි වාසයට සුදුසු පෙදෙසක් සොයා යන්නාහු කපිල නම් සෘෂිහු ගේ අසපුවට පැමිණියහ. සෘෂි තෙම ඔවුන් ආ කරුණ විචාරා, තමා වසන අසපු පෙදෙස 'ජයගුම්‍යකැ'යි ද එහි නගරයක් නැංවුවහොත් ප්‍රබල පාලකයන් වසන තැනක් වෙතැ'යි ද කියා එ පෙදෙස කුමරුවනට පවරා දී තෙමේ එයට නොදුරු අත් බිම් පෙදෙසක අසපුවක් කොට ගෙන විසී ය. කුමරුවෝ එහි තමන් කැටුව ආ ජනයා හා එක් වැ මාර්ග, වීථි, මන්දිර ආදියෙන් පරිපූරණ නගරයක් නැංවූහ. කපිල සෘෂිහට වාසස්ථාන වූ තැනැ නැංවූ බැවින් එයට කපිලවාස්තු යැ යි නම තැබූහ. වැඩිමහලු උල්කාමුඛ කුමර සෙස්සන් විසින් පාලක රාජයා වශයෙන් පත් කැර ගන්නා ලද්දේ ය. සෙසු කුමරුවෝ යුවරාජ සෙන්පති ආදී වශයෙන් සුදුසු තනතුරුවලට පත් වූහ.

* වෙන මවකගේ, සුළු මවගේ

උල්කාමුඛ ආදී ඒ සහෝදර රාජපුත්‍රයනට සුදුසු කුමරියන් ආවාහ කොට පාවාගත යුතු අවස්ථාව පැමිණියේ ය. කිසිම සමීප පෙදෙසක ඔවුන්ගේ ගෝත්‍රයට සරිලන ගෝත්‍රයකට අයත් කුමරියෝ නො වූහ. ඔහු පහත් තැනෙකින් කැරැගත් ආවාහයෙන් වංශය කිලිටි වෙතැයි ද බිය වූහ. ගොස් කපිල සෘෂිහු ගෙන් උපදෙස් විවාළාහ. තමන් කැටි වැ අවුත් සිටින වෛමානෘක* බිහිනියන් පාවා ගන්නැ යි සෘෂි තෙම කීය. ඔහු ද සෘෂිහුගේ උපදෙස් පරිදි තමනට වැඩිමහලු කුමරිය මවු තන්නි තබා සත්කාර කළහ. වයසින් බාල කුමරියන් භාර්යා කොට ගත්හ.

මෙසේ කල් යවන සමයෙහි ඒ වැඩිමහලු කුමරියට දරුණු කුෂ්ට රෝගයෙක් ඇති විය. එය බෝවෙන ලෙඩක් වූ බැවින් රජකුමරුවෝ සමීප වන පෙදෙසෙහි බිම් ගෙයක් සාරා වාසයට යෝග්‍ය වන ලෙසට අවශ්‍ය සියල්ල සපයා කුමරිය ගෙන ගොස් එහි රඳවා ආහාර පානාදිය යවමින් සාත්තු කළහ.

එක් රැයක එය අසල ගැවසෙන ව්‍යාඝ්‍රයෙක් මිනිස් ගඳ ඉව වැටී ඒ ගුහාවේ දෙර ළඟට ගොස් පහුරු ගාමින් පස් ඇවිස්සී ය. කුමරිය බිය ගෙන මහ හඬින් කෑ ගැසුවා ය. ව්‍යාඝ්‍රයා එයින් බිය පත් වැ පලා ගියේ ය.

මෙයට සමීප කාලයෙහි බරණැස රජය කැරැවූ රාම නම් රජ තමාට වැළැඳුණු කුෂ්ට රෝගය සුව කැරැගත නො හැකි වැ පුතුට රාජ්‍යය පවරා තෙමේ හිමවත් පෙදෙසට අවුත් ඇවිදිනුයේ ලොකු බෙනයක් ඇති කෝල (ඩෙබර) ගසක් දැක එහි බෙනය ශුද්ධ කොට දෙර අගුළු යොදා කාමරයක් සේ සකස් කොට එහි වැස පලවැල කොළමුල් පොතු ආදිය වළඳමින් කල් යවනුයේ රෝගය දුරු වූයෙන් සුව පත් විය. ඔහු වසන තැනට කුමරිය කෑ ගැසූ හඬ ඇසිණ. පසු දින උදෑසනක් සේ ම හඬ ආ පැත්තට ගොස් විපරම් කරනුයේ ගුහා දෙර දැක එතැනට ගොස් මෙහි කවුරු දැ යි ඇසී ය. 'මම රජ දුවකිමි' යි ඕ කීවා ය. 'මම රාම නම් බරණැස් රජ වෙමි' යි හෙතෙම කී යේ ය. 'ඔබ රාජවංශික වෙත් නම් ක්ෂත්‍රිය මායාව දත්තකු විය යුතු යැ' යි ඕ කීවාය. එ බසට රාම රජ ක්ෂත්‍රිය මායා පැවැසී ය. කුමරිය සැක හැර ඔහු ගේ බසට අවනත වූවා ය. හේ ඉනිමහක් තනා වළට බස්වා එහි තුළ වූ ගුහාවෙන් උඩට එන්නැයි කැඳවී යැ. ඕ ද ආවා ය. එයට පසු කතා බස් කොට ඇය

* වෙන මවකගේ, සුළු මවගේ

තමා වසන තැනට කැඳවා ගෙන ගොස් තමා වැළඳු කොළමුල් පොතු වර්ග වළඳන්නට දුන. එයින් කුමරිය සුවපත් වූ රු සිරින් බලෙන් නි වූ ය. රාම රජ ඇය භාරයා කොට ගෙන විසී ය. මෙයතර එ රජු ගේ පුත් තෙම පිය රජු ගැන සොයා බලන්නට එවූ දුතයන්ගෙන් රජු සුවපත් වූ සිටිනු අසා මහ පිරිවර ඇති වූ ඒ වන පෙදෙසට අවුත් ඔහු දැක 'බරණුසට ගොස් රජය බාර ගන්නැ'යි අයැදී ය. රජ එය පිළිකෙවු කොට නුඹ ම එහි රජය කරවන්න, හැකි නම් මේ ගස උගුල්ලවා මෙහි නිවසක් කරවා දෙන්නැ'යි කී ය. එවිට හේ තමා කැටුව ආ පිරිස ලවා ගස උගුල්ලවා එහි මාලිගාවක් තනවා දී පිය රජු ගේ මෙහෙවරට තමාගේ පිරිසෙන් කොටසක් තවත්වා බරණුසට ම ගියේ ය. වෙනෙහි රැළුණේ ක්‍රමයෙන් ඒ පෙදෙස ගෘහ මන්දිර වතු පිටි කෙන් ආදිය තනමින් දියුණු කොට මහ නුවරක් බවට පෙරළුන. කෝල වෘක්ෂය වූ තන්හි කැරැවුණු බැවින් එය කෝලිය නගර යැ යි ද ව්‍යාසුයා ගැටපුණු පෙදෙස වූ බැවින් ව්‍යාසුපද්‍ය යැ යි ද නම් දෙකෙකින් ප්‍රසිද්ධ විය. ඒ නගරය ද කල් යෑමෙන් විශාල වී ඒ පෙදෙසෙහි තව තවත් ගම් නියම්ගම් ආදිය ඇති වූයෙන් මුළු පෙදෙස කෝලිය රට නම් විය. එහි රාම රජුගේ පරපුර කෝලිය වංශ නම් විය.

විරූපක රජු තම දරුවන් ගේ තොරතුරු දැනගෙන ඊමට විටින් විට රාජ දුතයන් කපිලවාස්තු පුරයට එවන්නේ විය. වරෙක එහි විත් රජු කරා පැමිණි රාජපුරුෂයෝ 'තමන් වංශය කිලිටි වෙතැ'යි බියෙන් රාජපුත්‍රයෝ සිය නැගෙනහිරට පාවා ගෙන වෙසෙනැ යි සැළ කළහ. ඔක්කාක රජ එය අසා ප්‍රීතියෙන් ඉපිල ගියේ 'මගේ දරුවෝ සිය පරපුර රක්තට ශක්‍යයෝ යැ. ඔහු ශක්‍යයෝ (හැක්කෝ) යැ'යි උදන් ඇතිය. රජුහු කී 'ශක්‍ය' යන්න ම කපිල වාස්තුවේ වුසු ඔක්කාක වංශයේ රජදරුවන් හඳුන්වන නාමය විය.

කපිල වාස්තුවේ පිහිටි පෙදෙසෙහි ශාක (තේක්ක?) ගස් බහුල බැවින් එ පෙදෙස ශාක්‍ය නම් වී යැයි ද කියති.

ස්වල්ප කාලයෙකින් කපිලවාස්තු වාසී ශාක්‍ය කුමර කුමරියෝ ද කෝලිය වංශික කුමර කුමරියෝ ද ආවාහ විවාහ මගින් ඥාති සම්බන්ධයෙන් බැඳුණාහ. කපිලවාස්තු පෙදෙස ද ක්‍රමයෙන් විශාල විය. එක් පසෙකින් අවිරවනී නදිය තෙක් ම රට වැඩි විහිදී ගියේ ය. ශාක්‍ය කෝලිය දෙරට අතරින් ගලා ගිය රොහිණි නදියෙන් දෙරටේ ම කෙන් වතු සශ්‍රීක විය.

පසු කලෙක ඔක්කාක වංශික රජුහු (ජන්තු රජුගේ පරම්පරාව) කෝශල දේශයෙහි ශ්‍රාවස්ති නගරය රාජධානි කොට ගත්හ. ශ්‍රාවස්තියෙහි රජුන් ඔක්කාක පරපුරට අයත් වුවද අන්‍යගෝත්‍රිකයන් හා ආවාහ විවාහ මගින් මිශ්‍ර ව සිටි බැවින් ශාක්‍යයෝ ඔවුන් පහත් කොට සැලකූහ.

දෙවෙනි පරිච්ඡෙදය

මහාසම්මත සූර්ය වංශයෙන් ප්‍රභව වූ ශාක්‍ය රාජ පරම්පරාව අවිච්ඡින්න වැ දිගට ම පැවැත්තේ ය. කෝලිය රටේ කෝලිය වංශය ද එසේ ම විය. පසු කලෙක ශාක්‍යවංශික ජයසේන නම් ප්‍රබල රජෙක් ශාක්‍ය දේශයේ පාලක වැ කපිලවාස්තු පුරයේ විසි ය. එ සමයෙහි කෝලිය රටේ දෙවිදහ නුවර දේව දහ ශාක්‍ය නම් රජෙක් විය. ජයසේන රජුට සිංහහනු නම් පුතෙක් ද යශෝධරා (ලුම්බිනී) නම් දුවක් දැ යි දෙ දරු කෙනෙක් වූහ.

ජයසේන රජුහු ඇවෑමෙන් සිංහහනු කුමර ශාක්‍යදේශයේ පාලකයා විය. හේ දේවදහ ශාක්‍යයා ගේ දියැණියන් වූ කාංචනා කුමරිය අග මෙහෙසිය කොට පාවා ගත්තේ ය. කෝලිය රටේ ද දේවදහශාක්‍යයාගේ ඇවෑමෙන් ඔහු පුත් අංජන (හෙවත් මහාසුප්‍රබුද්ධ) කුමර රජ විය. හේ සිංහහනු රජු ගේ නැහැණියන් වූ යශෝධරාව (හෙවත් ලුම්බිනී කුමරිය) අග මෙහෙසුන් කොට ගත්තේ ය.

සිංහහනු නම් ශාක්‍ය රජුට ශුඛෝදන, ශුක්ලෝදන, ද්‍රෝණෝදන, අමෘතෝදන, (අමිතෝදන) යැ යි පුත්තු සතර දෙනෙක් ද. ශුඛා, ශුක්ලා, ද්‍රෝණා, අමෘතා (අමිතා) යැ යි දියැණියෝ සතර දෙනෙක් ද වූහ.¹

ලුම්බිනි දේවදහ නුවර වැසි එක් සිටුවරයකු ගේ ශෝභන වූ මහ
උයන උයනෙක් විය. රජ පවුලේ අය ද නොයෙක් විට ගොස් උයන බලා ඇවිදිති. දවසෙක මහාසුප්‍රබුද්ධ රජ සිය බිසොව කැටුව ඒ උයන බලන්නට ගියේ ය. උයන් සිරි දුටු බිසොවට ඒ උයන අත්පත් කැරැ ගන්නට ආශාවක් ඇති විය. ඕ රජුට ඒ බව කීවා ය. රජ තෙම සිටුවරයා කැඳවා ඔහු ගේ උයන මිළයට ගන්නට කැමැත්ත පැවැසී ය. සිටුවරයා එය තමා කිසිසේත් නො විකුණන බව කීය. එ විට රජ දේවදහ නුවරට සමීප මහ වන පෙදෙසක් හෙළි පෙහෙළි කරවා යට කී සිටුහුගේ උයනටත් වඩා විශාල ද ශෝභන ද වූ උයනක් කරවා බිසොව නමින් 'ලුම්බිනී උයන' යි නම් කොට ඇයට තෑගි කෙළේය.

අංජන (මහාසුප්‍රබුධ) රජුට රුසිරින් අගපත් ලුම්බිනී බිසොවගෙන් ඇය සේ ම දැකුම්කල ශ්‍රී සෞභාග්‍යප්‍රාප්ත දුහු දෙදෙනෙක් වූහ. වැඩිමාලු දියැණියන් උපන් ටික දිනෙකින් ඇයට නම් තබනුයේ දුටුවන් මෝහනයට පත් කරවන රූපශ්‍රියෙන් ශෝභිත බැවින් මායා යැ යි නම තැබී ය. හවුරුදු දෙක තුනකට පසු එවැනි මැ රුසිරින් හෙබි තවත් දුවක් ලැබිණ. එවිට පළමු දුවට මහාමායා ගෞතමී යි නම් කොට දෙවැනි දුවට මායාගෞතමී යි නම් කෙළේය. මේ දෙදෙනා උපන් අළුත පිය රජු ජ්‍යොතිර්විද්‍යාඥ නිමිත්ත පාඨක බමුණන් ගෙන්වා ඒ කුමරියන් උපන් දින වේලාවල් ද ගත ලකුණු ද අනුව පලාපල කියන් නැ යි අයැදී යැ. ඔහු මැනවින් ඒ සියල්ල පිරික්සා බලා මේ කුමරියන් දෙදෙනාම සක්විති රජ වන්නට තරම් පින් ඇති දරුවනට මවුන් වෙති යි පැවසූහ. බමුණන් ගේ ශාස්ත්‍ර අනුව දෙවෙනි දුව (මායා ගෞතමී) බොහෝ දරු කැලකට මවක වෙතැ යි කී බස අසා පිය රජ ඇගේ පළමු නම වෙනස් කොට "ප්‍රජාවතී ගෞතමී" යැ යි දෙවෙනි නමක් තැබී ය. පසුව ඒ දෙවෙනි නමින් ම ඕ ප්‍රසිද්ධ වූවා ය.

**ශුද්ධෝදන
කුමරු**

සිංහහත්‍ර රජුහු ගේ දරුවන් අතුරෙන් වැඩිමහලු ශුඛෝදන (සුදෙවුන්) කුමරු රූප සම්පත්තියෙන් සේ ම ශුර වීර බැවින් අන් හැමට වඩා විශිෂ්ට විය. යුධ ශිල්පයෙහි ද ප්‍රවීණ විය. වරෙක ශාක්‍ය රටේ පසල් දනව්වෙක මහ කැරැල්ලෙක් පැන නැංගේ ය. සිංහහත්‍ර රජු එය සංසිදුවනු පිණිස තම දරුවන් යැවීමට අදහස් කෙළේ ය. ශුද්ධෝදන කුමරු හැර සෙස්සෝ පසු බැහ. ශුද්ධෝදන කුමරු බල සෙනහක් ගෙන පසල් දනව්වට ගොස් කැරළිකරුවන්ගේ බලය බිඳ ඔවුන් තමන් යටතට ගෙන දනව්ව සංසිදුවා පෙරලා කපිලවාස්තු පුරයට අවුත් පියරජුහු ඉදිරියේ පෙනී සිටියේ ය. රජ ඔහු කළ දෑ අසා බොහෝ පැහැද තමා කැමැති වරයක් ඉල්ලන්තැ යි කී ය. සුදෙවුන් කුමරු මහාමායා ප්‍රජාවතී යන සිය මයිලනුවන්ගේ දුන් දෙදෙනා ගැන බමුණන් කී අනාවැකි අසා තිබුණෙන් කවරදා හෝ මේ දෙදෙනා ම පාවා ගන්නෙමි යි ඉටා ගෙන

* බොහෝ පෙර දවස බමුණෝ අද වාක්‍ය නමින් ප්‍රකටව ඇති මහා පුරුෂ ලක්ෂණ විද්‍යාව අනුව ජීවිත ඵල කීහ. ප්‍රජාවතී ගෞතමී මහ දරුවරියක් ලබන තැනැත්තියකැ යි ඔවුන් කීයේ, බොහෝ කලකට පසු ඇය පැවිදි වැ එයින් පසු පැවිදි වන සියලුම මෙහෙණින් ගේ ශාසනික මාතෘ (උපාධ්‍යායා) වන බව සැලකීමෙනැ යි පෙනේ.

සිටියේය. 'වරයක් ඉල්ලන්නැ'යි පියරජු කී බස අසා තමා ඉටු දැය සිදුකැරැ ගන්නට කාලය පැමිණියේ වනැ යි සිතා, සිය මයිලණුවන්ගේ දුන් දෙදෙනා ම පාවාගන්නට අවසර ඉල්ලී ය.

විශේෂයෙන් සැලකියැ යුතු කරුණක් නැති වැ, එක් භාර්යාවකට වැඩියෙන් බිරියත් තබා ගැනීම ශාක්‍යවංශික රජුන් ගේ නීතියෙන් තහනම් වූ දැයක. එබැවින් සිංහහත්‍ර රජ රාජ සභාව කැඳවා පුතු ගේ ඉල්ලීම එයට ඉදිරිපත් කෙළේ ය. රාජසභාව සුදෙවුන් කුමරුගේ අදහස විවාරා එයට කී කරුණු විමසා බලා කුමරියන් දෙදෙනා ම පාවා ගන්නට අවසර දුන්. සිංහහත්‍ර රජ අංජන රජුට පණිවුඩ යවා කැමැත්ත ගෙන ඔහු ගේ දු කුමරියන් දෙදෙනා ම සුදෙවුන් කුමරුට පාවා දී යුවරජ තනතුර ද පත් කෙළේ ය.

සිංහහත්‍ර රජුහුගේ ඇවැමෙන් ශුක්ලෝදනාදී සොහොයුරු පිරිසත් ඇමැති මඩුල්ලත් එක් වැ ශුද්ධෝදන කුමරුට මහරජ තනතුර පැවරූහ. ශුද්ධෝදන රජකුමා ද සක්විති රජ කමට සුදුසු පුතකු පතා දෙවියන් යැදුම් වුන සමදාන ආදිය කෙරෙමින් දැහැමෙන් සෙමෙන් රට පාලනය කෙළේ ය.

තුන්වැනි පරිච්ඡෙදය

**තුන්
කෝලා හල**

කල්ප කෝලාහලය. බුද්ධ කෝලාහලය, චක්‍රවර්ති කෝලාහල යැයි ලොවැ කෝලාහල (මහා උද්ඝෝෂණ) තුනෙකි. කල්ප විනාශයට හවුරුදු සිය දහසක් තිබියැදි කිසි කාමාවචර දෙවි කෙනෙක් මිනිස් වෙස් ගෙන විසුළ කෙහෙ ඇති වැ රත්පැහැ වස්ත්‍ර හැඳ පෙරෙවැ අතින් කළුළු පිසිමින් හැඩු මුහුණින් 'භවත්ති, මෙයින් හවුරුදු සිය දහසක් ගිය තැන ලොව වැනැසෙයි. බඹලොවැ තෙක් ම ලෝකය වැනැසී යන්නේ ය. එබැවින් මෙමු වඩවු කරුණාව වඩවු, මුදිතාව වඩවු, උපේක්ෂාව වඩවු, මා පියනට උවටත් කරවු. පවුලේ වැඩිහිටියනට ගරු බුහුමන් කරවු, පස් පවින් දස අකුසලින් වළකිවු' යන ආදීන් අවවාද කරන්නාහු ලොව පුරා හැවිදිති. මේ කල්ප කෝලාහල නම්.

ලොවුතුරා බුදු කෙනෙකු ලොවැ පහළ වන්නට හවුරුදු දහසක් තිබියැදි ලෝකපාලක දෙවිවරු මිනිස් වෙස් ගෙන මිනිස් ලොව පුරා හැවිදින්නාහු 'භවත්ති, මෙයින් හවුරුදු දහසක් ගිය තැන සර්වඥ බුදු කෙනෙක් පහළ වන්නාහ. උන් වහන්සේ දක්නා කැමැත්තෝ අකුසලින් වැළැකී කුසල් දහම් පුරන් වා'යි උද්ඝෝෂණ කෙරෙති. මේ බුද්ධ කෝලාහල නම් වෙයි.

වක්‍රවර්තනී රජක්හු පහළ වන්නට හවුරුදු සියයක් තිබියැ දී කාමාවචර දේවතා කෙනෙක් මිනිස් වෙස් ගෙන ලොව පුරා හැවිදින්නාහු 'හවත්නි, තව හවුරුදු සියයක් ගිය තැන සක්විති රජෙක් ලොවැ පහළ වන්නේ ය. මුළු පොළොව එක ම රජයකට යටත් කොට, සියලු වාද හේද නැති කොට. මිනිස්තට ද සිවුපා පක්ෂි ආදී තිරිසන් සත් කැලට ද හැම සැටියෙන් සුව පහසු සලස්වා, සියලු දෙනාට සැනැස්මි ඇති කොට, දැහැමෙන් සෙමෙන් රජය කරවන්නේ ය. ඔබ දක්නට කැමැත්තේ අකුසලින් වැළැක කුසල් කෙරෙත්වා' යි උද්ඝෝෂණය කෙරෙති. මේ වක්‍රවර්තනී කෝලාහල නම් වෙයි.

දේවාඨාවනය අප මහ බෝසතාණන් වහන්සේ වෙස්සන්තර අත් බැවින් සැව තුෂිත හවනයෙහි ඉපිදූ සත්තුෂිත (හෙවත් ශ්වේතකේතු) නමින් ප්‍රකට වූ වසන සේක. මේ අතර උත්වහන්සේට මිනිස් ලොවැ උපදනට හවුරුදු දහසක් තිබියැ දී, උඩැ කී පරිදි බුඩ කෝලාහල රාවය දෙව් මිනිස් බඹ යන තුන් ලොව්හි පැතිරිණ. එයින් බොහෝ දෙව් බඹුහු 'ලොවුතුරා බුදු වන මහතාණෝ කොහි දැ?' යි සොයා බැලීමෙහි උත්සුක වූහ. ඔහු තුෂිත දිව්‍යලෝකයෙහි වැඩවසන මහබෝසතාණන් දැක හැදින ගත්හ. යට කියන ලද හවුරුදු දහස පිරෙන්නට ෧෦ වූ තිබියැ දී ඔහු තුසිපුර බෝසතාණන්වෙත රැස්වූ වැද ගරුබුහුමන් දක්වා, 'නිදුකාණනි, දැන් ඔබට බුදුවනු පිණිස මිනිස් මවු කුසයෙක උපදනට කාලය පැමිණියේ යැ' යි සැළ කළාහ.

මහ බෝසතාණන් වහන්සේ ඔවුනට එක් වරම ප්‍රතිඥාවක් නොදී නිහඩ වූ විමසන්නාහු. 'කාල, දේශ, ද්වීප, කුල, මාතෘ යනු කරුණු පස සම්පූර්ණ වූ ඇත් දැ' යි දිවුස යොමා බැලූහ.

හවුරුදු ලක්ෂයට වඩා පරමායුෂ ඇති සමයෙහි මිනිස්තට ආයු දික් බැවින් ලෙඩ රෝග නැති බැවින්, දුකින් ආදී දුක් නැති බැවින්. අනිත්‍යතාව දුඃඛතාව අනාත්මතාව පිළිගැන්වීම අසීරු වෙයි. පරමායුෂ හවුරුදු සියයට අඩු වූ ගිය සමයෙහි රාග ද්වේෂ ආදී කෙලෙස් බහුල වන බැවින් අවවාදයට නො නැමෙති. ඔවුනට කරන අවවාද දියෙහි ඇදී ඉරි සෙයින් වහා මැකියෙයි. එ බැවින් පරමායුෂ හවුරුදු ලක්ෂයටත් සියයටත් අතර කාලය ම බුදුවරුන් පහළ වන කාල සීමා ව යැ. මෙය විමසා බලන බෝසතාණන් වහන්සේ 'දැන් මිනිසුන්ගේ

පරමායුෂ සියය ය. එබැවින් මිනිස් ලොවැ උපදනට සුදුසු කාලයැයි දුටුහ.

රිළහට කවර මහදේවියක ඉපැදියැ යුතු දැ? යි කවර පෙදෙසක ඉපැදි යැ යුතු දැ? යි බලන සේක්, දඹදිව් හි ගුණවතුන් පිරි සරුසාර වූ මධ්‍ය දේශය උපදනට යෝග්‍ය ම රට යැයි දුටුහ.

රටේ කවුරුනුත් 'උසස්' යැයි පිළිගත් කුලයෙකැ (-පවුලෙකැ) ඉපැද එහි සියලු යස ඉසුරු හැරදමා වාමි දිව් පෙවෙතට බැස ජාතිභේදදියට විරුද්ධ ව ද කම් සුවෙහි ගැලීමට විරුද්ධ වැ ද කරන දේශනාව හැම දෙනාගේ සිත් හි තදින් කා වැදෙයි. එවැන්නහුගේ වාමි ජීවිතය උසස් මැදුම් පහත් යන හැම තරාතිරමේ ම අයට මහත් ම ආදර්ශය වෙයි. එසේ කුලයේ සේ ම උසස් වූ පිරිසිදු චරිතයක් ඇති ගුණවත් පියකු ගේ දරුවකු වීම ද ලෝ වැඩ කරන්නට ඉදිරිපත් වන්නහුට අවශ්‍ය දැයෙකි. එබැවින් මේ දෙ කරුණ ම විමසා බලනසේක්, එද දඹදිව හැම දෙනා විසින් උසස් මැ යැ යි ගෞරවයෙන් සලකන ලද ශාක්‍ය වංශය ද දඹදිව අත් රටවල රජුනට වඩා සැප සම්පතින් ආස්‍ය වූ ශාක්‍ය වංශිකයන්ගේ පාලක ශුඛෝදන මහ රජු ද දුටු සේක. රිළහට මව වීමට සුදුසු තැනැත්තියක් ඇත් දැ? යි විමසනුචෝ මුළු ලෝවැස්සාට ම මවක බඳු කරුණා ගුණ සම්පන්න, සිල්වත්, පිරිසිදු පැවැතුම් ඇති මහාමායා ගෞතමී දේවීන් දුටුහ.

බෝසතාණන් වහන්සේ මෙසේ කාල දේශාදි අවශ්‍ය කරුණු පහ ම සම්පූර්ණ වැ තිබෙනු දැක, 'කල් නොයාදී ම මිනිස් ලොවැ උපදිමි'යි වදාරා දෙව් බඹ පිරිස පිටත් කළ සේක. ඉක්බිති මවු වන මහාමායා ගෞතමීන්ගේ ආයුෂ කාල සීමාව විමසා බලා, ඇයට ආයුෂය තව දසමසකුත් සත් දිනක් ඉතිරි වැ තිබියැ දී දෙව්ලොවින් ව්‍යුහ වන්නට ඉටා ගත් සේක.

මෙසේ නියම කැරැගත් අවස්ථාව පැමිණි සෞමෙහි පිරිවර දෙවියන් කැටුවැ තුසී පුර වූ නන්දන වනයට* වැඩියහ. එහි පිරිවර දෙවියන් විසින්, 'නිදුකාණන් වහන්ස, මෙයින් සුගතියට - මිනිස් ලොවට වඩින්නැ, බුදු වැ ලොකාථීවර්යාවෙහි යෙදෙන්නැ'යි කියනු ලබන ආශිර්වාදත්මක ප්‍රිය කථාව අසන සේක් ම 'දැන් මෙයින් ව්‍යුහ වෙමි'යි අධිෂ්ඨාන කළ සේක.

* හැම දෙව්ලොවෙක ම නන්දන නම් උයනක් ඇත.

සතරවැනි පරිච්ඡෙදය

**ඇසල
උළෙල**

දඹදිවැ හැම පෙදෙසෙක ම හවුරුද්දකට වරක් ඇසල මසැ පැවැත්වෙන මහෝත්සවයෙකි. ඉහත කී පරිදි බෝසතාණන් දෙවිලොවින් ව්‍යුත්පන්නට සතියක් තිබියැ දී ද මේ උළෙල ඇරඹිණ.

මේ උළෙල පැවැත්වෙන සමයෙහි හැම දෙනා ම පහන්දෙර නැගීසිට ඉස් සෝද නා මනා ලෙස හැඳ පැළඳ සැරැසී උත්සවයෙහි යෙදෙති. ශුද්ධෝදන මහරජාණෝ ද ඉස් සෝද නා මිහිරි රජ බොජුන් වළඳා සිහසුන් අරා ඇමැති මඩුල්ල පිරිවර කොට ගෙන සිරි සැපත් විඳිති. රජ පවුලේ හැම දෙනා ද නොයෙක් ලෙසින් කෙළිදෙළෙන් කල් යවති. රටැ වැසියෝ මුළු රට ම එක් මැ මතුල් ගෙයක සිරි ගත්වති. මෙසේ දින සයෙක් ගත විය. පළමු සදිනෙහි නකත්කෙළි සුවිත් කල් ගෙවූ මහාමායා ගෞතමී තෝමෝ² සත්වන ද පහන්දෙරින් මැ නැගී සිට ඉස් සෝද නා වෙන ද සේම රජ ගෙදරට රැස් වැ සිටි දුගී මගී යාවකාදිනට ආහාරපාන වස්ත්‍රාදියෙන් සංග්‍රහ කොට යැවූවා ය. ඉක්බිති තොමෝ සිය නැහණියන් වූ ප්‍රජාවතී ගෞතමීය ද රජගෙහි වෙසෙන සෙසු කාන්තාවන් ද සමග බොජුන් වළඳා එයට පසු සහ පිරිවරින් රජුගේ උයනෙහි වෙසෙන අසිත දේවල සෘෂීන් වෙත එළැඹියා ය. වැඳපුද ඔබ වෙතින් පෙනෙවස් සමාදන් වූවා ය. එයින් පසු සිය පහයට අවුත් ධම්මසංවාදයෙන් ද මෛත්‍රීභාවනාදියෙන් ද මුළු දහවල ගෙව්වා ය. රැ නිදන කාලය පැමිණියෙන් සිරියහනැ සැතැපී තමා වැඩු ගුණ දහම් මෙනෙහි කෙරෙමින් මැ නින්දට බවූවා ය. මෙසේ නිදගත් දේවී තොමෝ පශ්චිම යාමයෙහි පුදුම සිහිනයක් දුටුවා ය.

මහාමායා සතර වරම් දෙවි රජුහු අවුත් බියොවා, හොත් යහන **දේවින් ගේ** පිටින් ම ඔසොවා ගෙන ගොස් හිමාලය පර්වතයේ **සිතය** සිරියල් ගල් තලාවෙක මහ සල් රූකක් මුල තබා පසකට වී සිටියාහ. එවිට ම ඔවුන් ගේ දේවීහු එහි අවුත් මහාමායා දේවීන් අන්‍යෝන්තර විලට කැඳවාගෙන ගොස් නාවා දිව සළු හඳවා දිව සුවඳ විලෙවුන් ගල්වා දිව මල්පලඳවා සම්පයේ රිදී පර්වතයෙක වූ රත් පහයකට ගෙන ගියා හ. එහි බටහිර දෙසට සිරස ලා සැතපෙන ලෙසට යහනක් පණවා ඇය එහි සැතැප්වූහ. මේ අතර දැකුම්කල

සුරතල් සුදු ඇත් පැටියෙක් සම්පයේ වූ රත් පව්වෙහි හැවිද එයින් බැස
රිදී පව්වට නැග හැවිදිනුයේ උතුරු පැත්තෙන් අවුත් සොඬින් සුදු
පියුමක් ගෙන දේවීන් සැතපෙන රත් විමනට වැදුණේ ය. එයින් පසු
ඇය සැතපෙන යහන වටා තුන් වරක් හැවිද ඇගේ දකුණුලයට ලං
විය. ඉක්බිති ඇය කුසට පිවිසියාක් මෙන් විය.³

මෙ ස්වප්නයෙහි ඇත් පැටියා ඇය කුස පිවිසියා සේ දැනුණේ මහ
බෝසතාණන් තුසී දෙව්ලොවින් සැව දේවීන් කුස පිළිසිඳ ගත්
වෙලෙහි ය.⁴

පසු ද උදසන දේවී තොමෝ රජු කරා ගොස් තමා දුටු සීතය
පැවසුවා ය. රජු තෙම වේදවේදංගයන්හි සමත් බමුණු පඬිවරුන් සු
සැටක් කැඳවා ආහාර පානාදියෙන් සංග්‍රහ කොට, ඉක්බිති බියොව
දුටු සීතය දන්වා 'එය කුමක් නිසා පෙනුණු එකක් දැ?' යි විචාළේ ය.
ඔහු එය ගැන සාකච්ඡාකොට කියන්නාහු. 'මහරජාණනි, ඔබ ගේ
දේවිය කුසැ දරුවෙක් පිළිසිඳගෙන ඇත. හේ පුතෙකි. හේ සක්විති
රජකු වන්නට හෝ ලොවුතුරා බුදු වන්නට හැකි මහ පිතූන්තෙකි' යි
පැවසූහ. මව කුසැ පිළිසිඳගත් මහ බෝසතාණෝ සුවසේ වැඩුණාහ.
මැණියෝ කිසිදු රෝගාදී පීඩාවෙකින් නොපෙළී සුව සේ කල් යැව්වාය.⁵

**ලුම්බිනි
ගමන**

දරු ගබට දස මස පිරෙන්නට ලං විය. දේවී මාපියන්
වෙතට දෙව්දහ නුවරට යන්නට අදහස් කොට ඒ බව
සුද්දෙන් රජුට දැන් වූවා ය. දෙව්දහ නුවරට වැඩි
දුරෙක් නැත. කපිලවාස්තුව රෝහිණි නදියෙන් මෙ ගොඩ ය. එගොඩැ
ලුම්බිනී උයනට ටිකක් එපිටින් දෙව්දහ නුවර පිහිටියේ ය.

සුද්දෙන් මහ රජතුමා 'එන පසොළොස්වක් ද මහාමායා දේවීන් එහි
එතැ' යි දන්වා අංජන රජු වෙතට දූතයෙකු යැවී ය. යන මග දිගට ම
සැරැසැවී ය. නියමිත දිනයෙහි දේවිය රන්සිව් ගෙයක නංවා ක්ෂත්‍රිය
කාන්තාවන් පිරිවර කොට දී ඇමැතියන් ගේ රකවරණ ඇති කොට
මහ පෙරහැරින් දෙව්දහ පුර කරා යැවී ය. මෙසේ ගමන් ගත් පිරිස
රෝහිණි නදිය ද තරණය කොට යන්නාහු ලුම්බිනී උයන සම්පයට
පැමිණියහ. දෙව්දහ පුරයෙන් ද දේවීන් පිළිගැන්මට මහත් නැදැ
පිරිසෙක් ලුම්බිනිය වෙත අවුත් පොරොත්තු වැ සිටියා හ.

මෙ දවසැ ලුම්බිනී උයන මල් පල බරින් බර වූ වෘක්ෂලතාවන් ගෙන්
ශෝභාසම්පන්න වූයේ අතිසයින් බැබැළිණ. එහෙ මෙහෙ පියාසර කරන

තැන තැන රැවි පිළිඳවි දෙන ගිරා මොනර ආදි පක්ෂීන් ගේ හඬින් ද මල් රොන් ගනිමින් හැසිරෙන බඹරුන්ගේ ගුමු ගුමු හඬින් ද උයන් පෙදෙස ඒකනින්නාද විය. සුගන්ධ මන්දමාරුතයෙන් මුළුපෙදෙස ම සුගන්ධිත වූයේ ඉතා රමය විය.

සමීප මාර්ගයෙන් යන පෙරහැර දෙවිදහ නුවරින් ආ නෑදෑ පිරිස විසින් පිළිගැනිණ. මේ අතර ම මහාමායා දේවී උයන් සිරි දැක එහි යන්නට කැමැත්ත පළ කළා ය. ඇය කැටුව ම පෙරහැර ලුම්බිනී උයනට පිවිසියේ ය. මහාමායා දේවී රත්සිව් ගෙයින් බැස සිය නැහැණියන් ආදි ක්ෂත්‍රියාවන් හා සෙසු සේවක සේවිකාවන් හා උයන් සිරි බලා හැවිදිනී මූලසිට අග දක්වා මලින් සැදුණු මහල් සල් රූක⁶ දැක එහි ගියා ය. අත්තක් අල්ලා ගනු කැමැත්තී දකුණත දිගු කළාය. සල් අත්ත නැමිණ. එය අල්ලා ගත්තී ය.

**බෝසත්
උපත**

එකෙණෙහි ම කම්ප්වාතය සැලිණ. මායා දේවී තමාට ප්‍රසව අවස්ථාව පැමිණි බව ළඟ සිටියවුනට දැන්නුවාය. ඔහු ඇමතියනට සැළ කළහ. සියල්ලෝ එක් වැ වහාම යහනක් පණවා වට තිර ඇද සේවිකාවන් ළඟ තවත්තා තුමු තිරයෙන් පිටත ඇත් වැ රකවරණ ලා සිටියහ. මඳ වේලාවෙකින් බෝසතාණෝ මව කුසින් බිහි වූහ.⁷ මේ මොහොතෙහි හිරු වටා වණ්ඩවත් චක්‍රයක් කරකැවෙන්නා සේ දඹිනයෙක් විය. දෙතිස් පෙර නිමිති පහළ විය. ක්ෂණයක් මුළු ලෝදහි ම සියලු දුක් කරදර නිවී ගිය බවෙක්, මහා ශාන්තියෙක් පැවැතිණ. මෙය වූයේ කලියුග වර්ෂයෙන් 2478 වන්නෙහි වෙසක් පුණ්‍ය පෝද උදයාදි එකොළොස් වන පැය පමණේ දීය.⁸

**මාතංග
පසේ බුදුන්
පිරිනිවීම**

මෙ සමයෙහි රජගහ නුවර ඉසිගිරි පව්වෙහි මාතංග නම් පසේ බුදුවරයෙක් විසී ය. බෝසතාණන් උපන් කෙණෙහි ඔබ දක්නට එන දේවතාවෝ ඒ පසේ බුදුරජුන් වෙත ද ගියහ. ගොස් 'වහන්ස, ලොවුතුරා බුදුවන බෝසතාණෝ උපන්න. අපි උන්වහන්සේ දක්නට යමින්' යි කියා වැඳ අවසර ගෙන නික්මියාහ. ඔවුන්ගේ කථාව ඇසූ පසේ බුදු රජුහු තමන් ගැන විමසනුවෝ තමන් ආයුෂ්‍ය කාලය ද නිමියේ යි දුටුහ. ඉක්බිති උන්වහන්සේ හිමවත්ති මහාප්‍රපාත පර්වතයට වැඩ පිරිනිවන් පෑහ. මේ, මෙ අතුරුකපෑ අන්තිම පසේබුදු රජු යැ.

**දේව
සන්නිපාතය**

බෝසතාණන් මව කුසින් බිහි වූ කෙණෙහි දෙවියෝ
ලුම්බිනී උයනෙහි රැස්වූහ. ඔවුන් අතුරෙන් සතර
දෙනෙක් බඹුහු මව කුසින් බිහිවූ බෝසතාණන් රන්
දැලින් පිළිගත්හ. ඔවුන් අතින් වරම් රජුහු ද* ඔවුනතින් ඇමතියෝ ද
ඔබ පිළිගත්හ.

බෝසතාණන් වහන්සේ ඇමැතියන් අතින් බිමට බැස පියුම් පිට සත්
පියක් වැඩ සත්වන පියවරෙහි සිටු

“මම ලොවට අග්‍රයෙමි, ජ්‍යෙෂ්ඨයෙමි,
ශ්‍රේෂ්ඨයෙමි, මේ මගේ අන්තිම අත්බව ය.
මෙයට පසු මට හවෙත්පත්තියක් නැතැයි”
වදාළාහ.⁺

**පෙරළා
කිඹුල්වත්
පුරයට යෑම**

මෙයට පසු, කිඹුල්වත් පුරයෙන් ද දෙවිදහ නුවරින් දැයි
දෙපෙදෙසින් ම එක්රැස් වැ සිටි නැදැයෝ බෝසතා-
ණනුත් මැණියනුත් මහ පෙරහැරින් කිඹුල්වත් පුරයට
වැඩම කැරැවූහ.¹⁰

පස්වැනි පරිච්ඡෙදය

**අසිතර්මින්
පැමිණීම**

ශුද්ධෝදන රජතුමා ළපැටි වියෙහිදී සිප්සතර උගත්තේ
එවකට සිංහහනු රජුහට පුරෝහිත වැ සිටි අසිතදේවල
නම් බමුණු පඬිවරයා ගෙනි. සිංහහනු රජු කලුරිය කළ
නොබෝ කලෙකින් හේ තවුස් පැවිද්දෙන් පැවිදි වැ රජගෙට නොදුරු
උයනේ වැස ධ්‍යාන වඩා පංචාභිඤා හා අෂ්ට සමාපත්තීන් ඉපදැවීය.
හෙතෙම කිසි විටෙක දෙවි ලොව ගොස් කිසි කෙනෙකු නැති ශුන්‍ය
විමානසෙක රැඳී සමවත් සුවයෙන් කල් යවයි.

බෝසතාණන් වහන්සේ උපන්දා ද එ තුමාණෝ පෙර වරුයෙහි
රජගෙහිදී දත් වළඳා තව්තිසා දෙවිලෝ වැඩ කිසි ම කෙනකු නැති
ශුන්‍ය දිව්‍ය විමානසෙක ධ්‍යාන සමාපත්තියෙන් කල් ගෙවී ය. ටික

* උපන් කෙණෙහි බෝසතුන් පිළිගත් අය නම් කිරිමවුන්නේ වෙසින් එහි අවුත් සිටි
බ්‍රහ්මයොත් දෙවියෝත් යැ යි සමහර මහායාන පොත්හි දැක්වේ. ඒ දෙවිබඹුන්
එහි සිටි කිරිමවුනට ආවිෂ්ට වැ මෙසේ බෝසතාණන් පිළිගත්හයි ද විවරණ
කෙරෙහි.

+ උපන් කෙණෙහි කථා කළ අය තවත් ලොව වූහ. උපග්‍රන්ථය අංක 10 බලනු.

වෙලාවකට පසු (දඹදිවට සවස් වූ වේලෙහි) සමාපත්තියෙන් නැගී සිටියහ. වටපිට බලනුචෝ ගැයුම් වැයුම් ආදියෙන් සැණකෙළි කෙළනා දෙවියන් දුටුහ. දැක එයට කරුණු විවාළාහ. 'බුදුවන මහ බෝසතාණන් වහන්සේ අද කිඹුල්වත් නුවර ශුද්ධෝදන රජුගේ අගබිසෝ වූ මහාමායා දේවීන් කුසින් බිහි වූහ. එ හෙයින් මෙසේ සැණ කෙළි පවත්වමින්' යි දෙවියෝ කීහ. තවුසාණෝ එය අසා වහා ම දෙවිලොවින් නික්ම කිඹුල්වත් පුර පැමිණ සුදොවුන් මහරජුගේ මාලිගාවට වැඩියාහ. රජතුමා වඩිනා තවුසාණන් දැක වහා අසුන් පණවා ඉදිරියට ගොස් වැද රජගෙට කැඳවා ගෙනවුත් අස්නක් පිළිගැන්වී ය. තවුසාණෝ හිඳගත්තාහු ම 'මහරජ, නොපට පුකෙක් උපන්නේ ලු. ඔබේ ඒ පුත්‍රයාණන් 'දක්නා කැමැත්තෙන් ආමින්' යි සැළකළහ.

රජ තෙම මහාමායා දේවීන් හොත් ගබට ගොස් 'ආචාර්යයන් වහන්සේ, අප පුතාණන් දකිනු රිසින් අවුත් හිඳිති' යි කියා බියොවට සැළකොට කුමරුවාණන් වඩා ගෙන තවුසාණන් වෙත ආයේ ය. මහාමායා බියෝ ආදි කවුරුන් අවුත් තවුසාණන් වැද පසෙක සිටියාහ. රජතුමා පුත් කුමරුවා තවුසාණන් ළඟට ගෙන ගොස් 'පුතා තාපසයාණන් වහන්සේ වැද පින් සිදු කැරැගන්නැ' යි කියා තවුසා දෙසට කුමරුවා යොමු කෙළේය. එකෙණෙහි ම පුත් කුමරුවාණන් ගේ සිරිපතුල් දෙක එසැවී තවුසාණන් ගේ හිසැ ජටාමඩුල්ල මත පිහිටියේය. අසිත තවුස් තුමාණෝ දෙවියන් කී වචන ද සිහි කොට අනාගතාංශඥානයෙන් ද බලනුචෝ 'මේ ලොවුතුරා බුදු වන මහා උතුමාණෝ යැ' යි දුටුහ. දැක වහා අස්නෙන් බැස කුමරුවාණන් ගේ දෙපා තමන් හිස මත්තෙහි තබා ගෙන වැන්දාහ. තමන් හැම දෙනා ගෙන් ම වැදුම් ලබන තවුසාණන් කළ දැ දුටු රජු ද මහාමායා දේවී ද රැස් වැ සිටි සෙසු හැම දෙනා ද මහත් පුදුමයට පත් වූහ.

තවුසාණෝ කුමරුවාණන් වඩාගෙන ශරීර ලක්ෂණ ද විමසනුචෝ දෙතිස් මහා පුරිස් ලකුණු දුටුහ. දැක සිතහ පහළ කොට මඳක් නිහඬ වැ හිඳ හැඩුහ. සෘෂීන්ගේ සිතාවත් හැඩ්මත් දුටු සියල්ලෝ කැලඹුණහ. 'ඔබවහන්සේ සිනාසී හැඩුයේ මන්ද? කුමරුවනට සැපත සේ ම විපතකුත් වෙති දෝ?' යි විවාළහ.

තවුසාණෝ කියන්නාහු 'මෙතුමාණෝ මතු බුදු වන්නාහ. එය දැක්මෙන් හටගත් ප්‍රීතිය නිසා සිතහ පහළ විය. 'මෙතුමාණන් ගේ

බුද්ධත්වය දැක්කහෙමිදැ? යි අනාගතාංශඥානයෙන් බැලූ විට මා තව වික කලෙකින් මැරෙන බව ද බෝසතාණන් ලබන බුදුසිරි දකින්නට නොලැබෙන බවද¹¹ දුටුයෙමි. මුල් කරුණින් සිතනව ද දෙවෙනි කරුණින් ශෝකය ද ඇතිවී යැ යි තවුසාණෝ පැවසූහ. තවුසාණන් වදිනු දුටු රජතුමා ද පුත්‍රයාණන් ගේ දෙපතුල් තලළ මතු තබාගෙන තමස්කාර කෙළේ ය.

**නාලක
පැවිද්ද**

වික වෙලාවෙකින් පසු රජ ගෙයින් නික්මුණු තවුසාණෝ සිය නැහැණියන්ගේ ගෙට ගියහ. තමන් බැහැණනු නාලක බමුණු කුමරුවා¹² බණවා පුතා, ශුඛෝදන රජුට උපන් පුත්‍රයාණෝ වයස තිස්පහ වන විට ලොවුතුරා බුදු වන්නාහ. නුඹ අද ම එතුමාණන් තමට පැවිදි වන්න. එ තුමාණන් බුදු වූ පසු එහි ගොස් දෙන අවවාද පරිදි පිළිපැද දුක් කෙළවර කරන්නැ යි කියා එතැනින් නික්ම ගියාහ. එදාම නාලක කුමරු කඩ වීදියට කෙනකු යවා කසාවකුත් මැටි පාත්‍රයකුත් ගෙන්වා ගෙන කෙහෙ රැවුලු බහවා ගෙන කසාවත් හැඳ පෙරෙවැ පාත්‍රය උරේ එල්ලාගෙන බෝසතාණන් දිශාවට දොහොත් මුදුන් තබා වැඳ ගෙන 'මගේ මේ පැවිද්ද ලොවැ අසභාය මහතාණන් උදෙසායැ' යි කියා උද්දිස්සක පබ්බතේයෙන් පැවිදි විය. ඉක්බිති මැණියන් ගෙන් සමුගෙන හිමවත් පෙදෙසට ගොස් තපස් කෙළේ ය. මහ බෝසතාණන් උදෙසා පැවිදි වූ පළමු ම තැනැත්තා මේ නාලක කුමරාය.¹²

ස වන පරිච්ඡෙදය

**නාමකරණ
මංගලය**

බෝසතාණන් වහන්සේ ඉපිද පස්වැනි දවස විය. සුදොවුන් රජතුමා පුත්‍රයාණන්ගේ ශරීර ලක්ෂණ පිරික්සැවීමට ද නමක් තැබීවීමට ද අදහස් කෙළේ ය. මෙසේ හේ උගත් බමුණන් එක්සිය අට දෙනකු ගෙන්වා අන්තපානාදියෙන් සත්කාර කොට, තමා ඔවුන් ගෙන්වූ කාරණය සැළ කෙළේ ය. ඔහු ද 'මැනැවැ' යි ගිවිසැ තුමු ම සාකච්ඡා කොට තම පිරිසෙහි වූ අග්‍ර ම පඬිවරුන් අට දෙනාට ඒ කාර්යය පැවරූහ. ඒ අට දෙනා වනාහි රාම ධජ ලක්ඛණ මන්ති කොණ්ඩඤ්ඤ හෝජ සුයාම සුදත්ත යන බමුණෝය.¹³

ඔහු බෝසතාණන්ගේ ගත ලකුණු විමැසූහ. තමන් දත් ශාස්ත්‍රය පරිදි සිය නිගමනය පැවැසූහ. 'මේ කුමාරයාණෝ ගිහිගෙයි රැඳෙන්නාහු

නම් මුළු පොළොව ම පාලනය කරන සක්විති රජෙක් වන්නාහ. ඉදින් ගිහි ගෙයින් නික්ම ගියෝ නම් පැවිදි ව ලොවුතුරා බුදු වන්නාහ. යි ඇහිලි දෙකක් ඔසොවා රාම ධජ ලක්ඛණ යන නිදෙන කීහ. එහෙත් අනිත් මන්ති කොණ්ඩක්කු හෝජ සුයාම සුදන්ත යන පස් දෙනා කුමාරයාණන්ගේ ගත ලකුණු බලා එකැහිල්ලක් ම ඔසොවා, 'මහරජාණනි, අප දන්නා ශාස්ත්‍රය අනුව නම් මෙකුමාණෝ කිසියෙක් ගිහිගෙයි නොදැනෙන්නාහ. ගිහි ගෙන් නික්ම පැවිදි වු ලොවුතුරා බුදු වන්නාහු මැයැ' යි නිශ්චිත කොට කීහ. ඉක්බිති 'පුතකු ලබමිහ' යි බොහෝ කලක් රජහු බලාපොරොත්තු වූ අර්ථය සිඬ කළ බැවින්*, සිඬ කළ අභිමතාථීය ඇත්තේ ය' යන අදහස අනුව, 'සිඬාර්ථ' යන නම දුන්හ.¹⁴

'මගේ පුත්‍රයාණෝ කරුණක් නැති ව ගිහිගෙය හැර නො යති. කිමෙකින් කලකිරී ගිහිගෙය හැර දමා යන්නෝ දැ?' යි රජ ඇසී ය. බමුණෝ තමන් උගත් මහා පුරුෂ ලක්ෂණ විද්‍යාව¹⁵ අනුව විමසන්නෝ 'මහල්ලකුත් ලෙඩකුත් මිණියකුත් පැවිද්දකුත් දැක ම ගිහි ගෙය හැර යන්නාහ' යි කීහ. පුත්‍රයාණන් සක්විති රජකුහු වී සිටිනු දක්නට ම අපේක්ෂා කළ රජ කුමා 'ඒ පෙර නිමිති දැක්ම වැළැක්වූ විට ගිහිගෙයි ම රැඳෙතැ' යි සලකා එසේ කරන්නට ඉටා ගත්හ.

එතැන් සිට බෝසතාණෝ ගෝත්‍ර නාමයත් සහිත ව සිඬාර්ථ ගෞතම නමින් ප්‍රකට වූහ.

මහාමායා බෝසතාණන් උපන් දා සිට මහාමායා ගෞතමී
දේවීන් නොමෝ කිසිදු වෙහෙසක් දුකක් නැති වැ සැපයෙන්
කලුරිය කිරීම කල් යැවූවාය. ඕ අසිත සෘෂිත් විසින් ද ලක්ෂණ පාඨක බමුණන් විසින් ද තමන් පුත් කුමරුවාණන් පිළිබඳ වැ කී අනාවැකි නිතර සිහි කරන්නී, සිය නැගණියන් වූ ප්‍රජාවතී ගෞතමී ආදි නෑදෑ කාන්තාවන් හා ඒ ගැන ම කතා කරන්නී මහත් මැ ප්‍රීතියෙන් කල් ගෙව්වා ය. මෙසේ බලවත් ම ප්‍රීතියෙන් සතුටින් කල් යවන්නී සතිය ගෙවුණු සත්වැනිදා රැයෙහි ඇසි පියා ගත්තී යලි මේ සිරුරෙන් නොමැ නැගිට්වා ය. තුෂිත දිවා ලෝකයෙහි සොළොසැවිවිදි දෙවි කුමරකුහුගේ බඳු වූ දිවා ගරිරයක් ඇති වැ ඇස් හැරියා ය. හෙවත් දෙවි ලොවැ

* ලොවට මහත් අභියස සිදු කිරීම පිණිස උපන් හෙයින් සිඬාර්ථ යැ යි නම් කළ හැයි පාළි අටුවාහි දැක්වේ.

දෙව් පුතෙක් වැ උපන්නා ය. හේ දෙවියන් අතර මාතෘ දේවපුත්‍ර (මව් දෙව්පුත්) නමින් ප්‍රකට වූයේ සියලු දෙවියන්ගේ මහත් ආදර ගෞරවයට පාත්‍ර විය.

කිරි මවුන් සෙවීම

සුදෙවුන් මහරජතුමා තම පුත්‍රයාණන් රැක බලා ගන්නට කිරි මවුන් සෙවී ය. කිරි මවු තනතුරට හොඳතම ගුණාංග ඇති රාජ වංශික කාන්තාවන් සමූහයක් තෝරා ගෙන කුමරුවාණන් ඔවුන්ට පැවරුණේ ය.

වජ්‍රමඟුල් උළෙල

බෝසතාණන් ඉපිද පස් මසෙක් ගත විය, මෙ සමයෙහි කිඹුල්වත් නුවර රොහිණී ගඟ අද්දර දිගට ම පිහිටි රජුට අයත් විශාල කුඹුරුයායේ වාර්ෂික භීෂික මහ උළෙලට කාලය විය. මඟුල් නඟුල අත තබා එය ඇරැඹීම ශුඛෝදන රජුට පැවරුණේ ය. උළෙල බලන්නට රැස්වන ජනයා සුදු වතින් සැරැසී සුදු මල් පැලැඳ එති. මහරජු ද රජගෙහි තව බොහෝ ජනයෝ ද එහි යන්නට සැරසුණහ. රජු ද පුත් කුමරුන් කිරිමවුන් බාරේ රන් සිව්ගෙයෙකින් ගෙන්වාගෙන පිටත් විය. කුඹුර අද්දර මහ කමතේ වූ මහ දඹගස් සෙවණේ වට තිර අදවා උඩුවියන් බඳවා ඇඳෙක කුමරුන් හොවා රැක බලාගන්නට කිරි මවුන් තවතා රජතුමා කුඹුරට බැස රන් නඟුලක අත තබා සුඛ මොහොතින් වැඩ ඇරැඹීය. සේවකයෝ ගී ගයමින් හී හැම පැවැත්තුහ. මඳ වේලාවකින් එය බලන්නට කිරි මව්වරු ද තිරයෙන් පිටත ආහ.

මෙ වේලෙහි බෝසතාණෝ ළඟ කිසිවකුත් නැති නිසාව දැක නැගිට ඇඳෙහි ම පළක් බැඳගෙන අනාපාත සතිය වඩා ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවැද හුන්න. මඳ වේලාවකින් කිරිමවුහු තිරයෙන් ඇතුළට ගියාහු බෝසතාණන් වැඩ ඉන්නා නිසාව දැක මව්ව ව වහා ගොස් රජුට දැන්වූහ.

රජ අවුත් කුමරුන් උන් සේ දැක විස්මිත වැ උපන් බලවත් සෙනෙහස දරා ගත නො හැකි වැ කුමරුන්ගේ පතුල් ළඟ ඉස තබා ගෙන 'පුතා නුඹ අද ම බුදු වූ යෙහිදැ' යි කියමින් වැන්දේ ය.¹⁷

මඳ කලකට පසු ප්‍රජාවතී ගෞතමී (මහාමායා දේවීන් ගේ බාල සොහොයුරී ද පුතකු වැදුවා ය. රජ තෙම බෝසතාණන්ට සෙයින් එ කුමරුට ද ශරීර ලක්ෂණ පිරික්සැවීමී ආදිය කරවා හැම දෙනා ම සතුටු කරවමින් උපන් බැවින් නඤ යන නම තැබීය. නන්ද කුමරු උපන්

පසු ඔහු ගේ මවු වූ ප්‍රජාවතී ගෞතමී තොමෝ කලුරිය කළ වැඩිමහල් සොහොයුරිය ගේ දරු වූ සිඬාර්ථ (සිදුහත්) කුමාරයාණන් තමා ගේ බාරයට ගෙන තම පුත් නන්ද කුමරුවා කිරි මවුනට පැවරුවාය. සිඬාර්ථ කුමරු සුඵ මවුගේ තනෙන් කිරි බී වැඩුණේ ය. නන්ද කුමරු උපදනට හවුරුදු දෙකකට පමණ කලින් ද ඇයට ලැබුණු නන්ද නම් දුවක් ද සිටියා ය. නන්ද සිඬාර්ථ නන්ද යන දරු තිදෙනා ගේ ම මවු වශයෙන් වූසු ඇයට දරුවන් ඇති ගෞතමී යන අර්ථය අනුව ප්‍රජාවතී ගෞතමී (ප්‍රජාපතී ගෝතමී) යන නම සුදුසු ම විය. ළදරු වියේ සිට ම සිඬාර්ථ කුමාරයනට මව ගේ මරණය කිසිසේත් නො දැනෙන ලෙසටද ප්‍රජාවතී ම එතුමන් ගේ ද මැණියෝ මැ යැ යි හැඟෙන ලෙසට ද රජ පවුලේ සියල්ලෝ ම කතා බස් ආදී හැම එකෙක දී ම පරිස්සමින් ක්‍රියා කළහ. මෙසේ බෝසතාණන් වහන්සේ ද නන්ද කුමරු ද එ දෙදෙනාට ම වැඩිමාලු වූ නන්ද කුමරි ද යන තුන් දරුවෝ ඔවුනොවුන් කෙරෙහි මහත් සෙනෙහසින් කෙළිදෙළෙන් සුවසේ වැඩුණහ. සිඬාර්ථකුමාරයාණට සේ ම නන්ද කුමරුට ද පිරිවර වශයෙන් තෝරා ගත් ශාක්‍යාවංශික කුමරුවන් ද මහ පිරිසෙක්¹⁸ තිතර රජ ගෙය ඇසුරු කෙළේ ය.

**සිප් සතර
ඉගන්ම¹⁸**

සිය දරුවනට සිප් සතර ඉගන්මට කාල යැ යි සැලකූ ශුඛෝදන රජ තුමා සුදුසු ඇදුරක් හු සොයනුයේ, එදු පැවැති හැම සිප් සතරෙහි ප්‍රවීණ සර්වමිත්‍ර (විශ්වාමිත්‍ර)¹⁹ නම් බමුණු පඬිවරයා ගැන අසා ඔහු ගෙන්වා මාළිගාවෙහි ම රඳවාගෙන සිදුහත් කුමරු නන්ද කුමරු ආදී රජ පවුලේ දරුවනට ඉගන්වීම සිදු කැරැවීය. ඔවුන් අතුරෙන් සිදුහත් කුමරුවාණෝ කල්තොයා දීම ඇදුරු බමුණා දත් සියලු සිප් සතර උගත් හ.*²⁰

ලමාවිය

සිය මල් නන්ද කුමරු ද තවත් ශාක්‍ය කෝලිය කුමාර-වරු ද ඇමැති පුත් කාලුදයි වත්ස ආදී හු ද රියැදුරු පුත් ඡන්ත ආදිහු දැයි බෝසත් සිදුහත් කුමාරාණන්ගේ බොහෝ මිතුරෝ වූහ. කිසිවිටෙක දේව දත්ත (දෙව්දත්) කුමරු ද සිදුහත් කුමාරාණන්ගේ කෙළිමඩලට එයි.

* මෙසේ සිප් සතර උගත් සිදුහත් බෝසතාණෝ බ්‍රාහ්මී නම් විශේෂ අකුරු වශයක් අමුතුවෙන් නිපැදවූහ යි ක්‍ෂෙමේන්ද්‍ර පඬිහු කළ අවදන කල්පලතාපල්ලවයෙහි දැක්වේ. අශෝක රජ භාවිත කෙළේ ඒ අකුරු ය. පසුව අශෝකාක්‍ෂර නමින් ද ඒවා හැඳින්වුණහ.

දෙවිදත් හෙතෙම කෂත්‍රියමානයෙන් මත් වූවෙකි සැඩ පරොස්
කුමරුගේ පුද්ගලයෙකි. සිඬාර්ථ කුමාරයාණන් ඡන්ත ආදී
අරගල සේවකයන් ගේ දරුවන් හා මිත්‍ර ලීලාවෙන් ගැවැසෙනු
 ගේ නො ඉවසයි. තමාට පහත් අය හා සමාගම් නොපවත්වන්නැයි
 හේ බෝසතාණනට කියයි. බෝසතාණන්වහන්සේ ඔහු ගේ බසට කන්
 නො දෙති. එවිට දෙවිදත් කුමරා සුදෙවුන් මහරජුන් වෙත ගොස් 'සිදුහත්
 කුමරු පහත් කුලවල අය හා සමානයන් හා සේ එක් වැ ගැවැසෙතැ'යි
 පැමිණිලි කෙරෙයි. බෝසතාණන්ගේ සැටි දන්නා රජ කුමා එයට
 කිසිවක් කියා ඔහු අස්වසයි.

හංසයා දවසෙක බෝසතාණෝ තමන්ගේ කෙළිමඩලෙහි සිට
ඇරැබ එන්නාහු තමා ඉදිරියෙහි කිසිවක් වැටුණා දැක දිවු ;
නඩුව ගොස් බැලූහ. ඒ අත හන්දෙක රියක් ඇති බිම
 වැටුණු හංසයෙකි. බෝසතාණන් වහන්සේ වහා ම රිය ගළවා දමා
 ඌ රැගෙන රජගෙය දෙසට ගියහ. දෙවිදත් කුමරු තමා විද හෙලු
 'හංසයා කොහි දැ?'යි සොයා එනුයේ සිදුහත් කුමරුන් අතෙහි ඉදිනු
 දැක 'මය හංසයා මගෙයි, මා රියෙන් විද බිම හෙලු එකා'යි කියා ඌ
 ඉල්ලීය. බෝසතාණෝ ඌ නොදී ම ගෙන ගියහ. උගේ කුචාලයට
 බෙහෙත් කළහ.

දෙවිදත් කුමරු ගොස් සුදෙවුන් රජුට නඩුව පැමිණිලි කෙළේ ය. රජ
 පුත් කුමරු කැඳවා ප්‍රශ්න කෙළේ ය. තමාට හමු වූ ඒ අසරණ සතා
 සුවපත් කොට මුදහරිනු මිස ඌට හිංසා පීඩා කරන්නකුට නොදෙමි'යි
 බෝසතාණෝ කීහ.

'මතු රටේ පාලනය බාරගන්නට සිටින මේ දරුවන් කුඩා වියේ සිට
 ම තිතියට අනුව සිටින්නට පුරුදු වියැ යුතු යැ'යි සිතු රජකුමා 'නුඹ
 නඩුව රාජ සභාවට පැමිණිලි කරන්න 'යි දෙවිදත් කුමරුට කී ය. හේ
 එසේ පැමිණිලි කෙළේ ය. රජකුමා රාජ සභාව කැඳවා 'මේ මා පුතාත්
 බැනණුවනුත් අතර නැංග ආරවුල විසඳා තීන්දුව දෙන්නැ'යි නියෝග
 කෙළේ ය.

රාජ සභාව රැස්විය. කුමරුවන් දෙදෙනා ම කැඳවා නඩුව විනිශ්චය
 කෙළේ ය. 'දෙවිදත් කුමරුවාණන් විසින් විද බිම හෙලු බැවින් ඒ
 හංසයා ඒ කුමරුනට ම අයිති ය. එ බැවින් දෙවිදත් කුමරුනට හංසයා
 බාර දියැ යුතු යැ'යි එක්කෙනෙකු හැර අනිත් සියලු සභාසඳයෝ තීන්දු

කළහ. එවිට සිඬාර්ථ කුමාරයෝ නැති සිට. අහසේ නිදහසේ පියාහඹා ඇවිදින කිසිදු පක්ෂියෙක් මිනිසුනට අයත් නැත. උන් පෙළීමට ද කිසිවෙකුට අයිතියක් නැත. එ බැවින් උන් පිළිබඳ අයිතිකම් පැවැසීම වියරුවෙකැයි' පවසා 'ජීවියකු අයත්වනොත් අයත් වනුයේ උගේ දිවි නසන්නාට ද? නැත හොත් දිවි රකින්නාට දැ?' යි ප්‍රශ්න කළහ. බෝසතාණන් ඉදිරිපත් කළ යුක්තිය ඇසූ සභාව ගොළු විය. මද වේලාවකින් පසු එක් මහළු සභාසඳයෙක් නැගිට 'ජීවියකු අයත් වන්නේ උගේ ජීවිතය රකින්නාට මිස නසන්නාට නොවේ යැ' යි කීය. කාටත් කාරණය අවබෝධ විය. 'භංසයා දිවි ඇති බැවින් සිදුහත් කුමරුනට අයති යැ' යි සියල්ලන් ගේ තීන්දුව විය. නඩුවෙන් පැරදුණු දෙවිදත් කුමරු කෝපයෙනුත් ලජ්ජාවෙනුත් සභා ශාලායෙන් බැස තමා ගේ නිවාසය කරා ගියේ ය. බෝසතාණෝ ද නික්ම ගිය හ. කීප දිනක් සාත්තු කොට, සුවපත් වූ භංසයා මුදහැරියා හ.

කුමාරවරුන් හා දවසෙක නෑ රජ කුමරුවෝ කිහිප දෙනෙක් අවුත්
ඇත ගමන් සිඬාර්ථ කුමාරයාණන් ද කැඳවා ගෙන ඇවිදින්නට
අත්හැරීම ගියහ. කුමරුවන් සඳහා පිළියෙල කොට තුබුණු කෙළි බීම ද ඉක් මැ ඇත වන පෙදෙසකට ඔහු ගියහ. එහි ඇත මෑත දිව හැවිදුනා ගෝත මුව ආදී සතුන් බලමින් සතුටු වූහ. සමහර කුමාරවරු ඔවුන් ලුහුබැඳ යන්නාහු ඔවුන් විඳ මැරූහ. සිඬාර්ථ කුමරුවාණෝ එය දැක, 'අනේ! තමන් ගේ දුක මිනිස් බසින් කියන්නට නොහැකි, ගොළුවන් රැසක් බදු වූ මේ අසරණ සතුනට මෙහෙම හිරිහැර කරන්නේ ඔවුන් මොන වරදක් කළාට ද? කැලේ හැඳෙන වල් පැලෑටි කමින් තමන් ගේ පාඩුවේ නිදැල්ලේ ජීවත් වන මේ අසරණ සත්තට හිංසා කරන්නේ ඇයි ද?' කියා කලකිරී වහාම එහි නොසිට ආපසු මාලිගාවට ම ආහ. එයින් පසු ඔවුන් හා ඇවිදින්නට නො ගියහ.

ලා බාල වියෙහි සිට ම සිදුහත් කුමරාණන්ගේ ජීවිතයෙහි කරුණාව මෙහිත්‍රිය ක්ෂාන්තිය (ඉවසීම) පරෝපකාරය. සමානාත්මතාව යන ආදී ශ්‍රේෂ්ඨ ගුණයෝ පිළිබිඹු ව පැවැත්තාහ. බෝසතාණන් ගේ ගති පැවැතුම් ඇසූ දුටු හැම දෙනා ම ඔබ කෙරෙහි මහත් ආදරයත් ගෞරවයත් දැක් වූහ. බෝසතාණන් ගේ කීර්ත්තිය හැම තැන ම පැතිර ගියේ ය. මගධ රට රජය කරවන මහාපද්ම මහ රජ ද තම පුත් බිම්බිසාර කුමරු ලවා සිඬාර්ථ කුමාරයනට තුටු පඩුරු එවීම් ආදියෙන් ඒ කුමරුවන් අතර මිත්‍ර සම්බන්ධය ද ඇති කෙළේ ය. ලිච්චවී රජහු ද විටින් විට බෝසතාණනට තුටු පඩුරු එවූහ. හැම රජකිහුගෙන් ම බෝසතාණනට සුබ හසුන් ලැබිණ.

සත් වැනි පරිච්ඡෙදය

උතුරු දඹදිවැ කාලගුණය අනුව ශීත සෘතුව ග්‍රීෂ්ම සෘතුව වම්බා සෘතුව යැයි සෘතු තුනෙකි. ශීත සෘතුවට අයත් මාස සතරෙහි දැඩි ශීතය ද ග්‍රීෂ්ම සෘතුවෙහි සාර මසෙහි ම උෂ්ණය ද, වැසි සාර මසෙහි නො තොර වැස්ස ද පවතී. එබැවින් සමහරු තමනට අහිතකර සෘතු ගුණය ඇති වූ විට ඇත පෙදෙස්වලට යෙති. බොහෝ පොහොසත් උදවිය තමන් ඉන්නා පෙදෙස්හි ම වෙනස් වන සෘතු ගුණය අනුව එයට ගැළපෙන පරිදි නිවාස පිළියෙල කරවා ගෙන ඒ ඒ සෘතුවලදී ඒවාට මාරු වෙති.*

ශුඛෝදන මහ රජාණෝ ද තම දරුවනට තුන් සෘතුවට සරිලන වෙන් වෙන් උයන් හා ප්‍රාසාද කැඳවූහ. සිඬාථී කුමාරයන් සඳහා රම්‍ය සුරම්‍ය ශූභ නමින් ප්‍රාසාද තුනක් කැඳවූහ.

රම්‍ය ප්‍රාසාදය එයින් ශීත සෘතුවේ වාසයට කැඳවුණු ප්‍රාසාදය රම්‍ය නම්. එය මහල් නවයකින් යුක්ත විය. ඒ වායේ ද උණුසුමගන්වනු පිණිස එකකට එකක් අනුක්‍රමයෙන් මිටි වන ලෙසට ද දෙර කවුළු සිදුරු තැනි සේ මනාව හේත්තු කොට ද කරවන ලදහ. බිත්තිවල ඇවිලෙන මහ ගිනි දැල් සිත්තම් කැඳවිණ. සියලු බුමුතුරුණු කම්බල වස්ත්‍රවලින් ම සැදැවිණ. එහි දී පරිභෝග කැරෙන තිර වියන් ද සැට්ට හා හඳනා පොරෝනා වස්ත්‍ර ද හිස්වෙළුම් ද කම්බල වස්ත්‍රවලින් ම කැඳවුණහ. පහය තුළ උණුසුම ඇති වනු පිණිස දොරවල් ද ජනෙල් ද දහවල් හැර තබන ලද්දහු රාත්‍රියෙහි වසා තබන ලදහ.

සුරම්‍ය ප්‍රාසාදය ග්‍රීෂ්මරතූයෙහි වාසයට කැඳවුණු පහය සුරම්‍ය නම් විය. එය පස් මහල් යැ. එහි මහල් ද උසින් දිගින් පුළුලින් වැඩි කොට ද, දොර ජනෙල් විවර සහිත කොට ද දැල් කවුළු ඇතිකොට ද කැඳවුණහ. බිත්තිවල නිල් මහනෙල් මල් හෙළ පියුම් රත් පියුම් ආදී දියේ හට ගන්නා මල් ද හඳවන ලදහ. බුමුතුරුණු තිර වියන් සැට්ට හඳනා පොරෝනා වස්ත්‍ර හිස්වෙළුම් ආදිහු දුහල් රෙද්දෙන් ම කැඳවුණහ. ප්‍රාසාදය අවට තැන තැන ජලයන්ත්‍රිකා කැඳවිණ. මෙයින් වැසි වස්නා සෙමෙහි සෙයින් නිතර පාහේ දිය දහර

* යසකල පුතනට ද සිය පියා විසින් තුන් සෘතුවට සරිලන සේ වූ ප්‍රාසාද තුනක් කරවා දී තිබුණු බව මහාවග්ග (විනය)පාළියෙහි දැක්වෙයි

විදෙයි. තන්හි තන්හි මඩ පිඳවූ ඔරු තබවා ඒවායේ පස්වණක් පියුම් වැටිණ. පහයේ දොර කවුළු දහවල් හි වසා ද රාත්‍රීහි විවෘත කොට ද තැබිණ.

**ශුභ
ප්‍රාසාදය**

වැසි සාරමසෙහි විසීම පිණිස කැඳවුණු පහය ශුභ නම් විය. ඒ මහල් සතක් ඇත්තේ විය. ශිනයන් උණුහුමත් ප්‍රමාණවත් වැ ඇති වන්නට එහි මහල් වඩා මිටිත් වඩා උසුන් නො වන සේ මැදුම් පමණින් කැඳවිණ. සමහර දොර කවුළු හොඳට හේත්තු වන ලෙසට ද, සමහරෙක් එ තරම් හේත්තු නොවන ලෙසට ද කැඳවිණ. බිත්තිවල කිසි තැනෙක ගිනිජල් ද කිසි තැනෙක ජලජ පුෂ්ප ද සිත්තම් කැඳවිණ. ඇතැම් දොරකවුළු දහවල් විවෘත ද රාත්‍රියෙහි වසන ලද්දේ ද විය. සෙස්ස දවල් වැසුනේ ද රාත්‍රියෙහි විවරුණේ ද විය.

සිදුහත් කුමරාණෝ මෙසේ වූ මේ තුන් පහයෙහි ඒ ඒ සෘතුයෙහි වෙසෙමින් ඒ වායේ නිතර පැවැත්වෙන නෘත්‍යගීතා දී දකිමින් අසමින් මහත් සිරි සැපතින් වැඩෙන්නාහු තරුණ වයසට පත් වූහ.

**ආවාහ
මංගල්‍ය**

එක් දිනෙක ශුඛෝදන මහරජුන් සෙසු රජුන් * මැති-වරුන් කිඹුල්වත් පුර සංස්ථාගාර ශාලායෙහි රැස් වැ රාජ්‍යයෙහි කටයුතු පිළිබඳ වැ සාකච්ඡා කෙරෙමින් හුන්හ. එහි දී මහළු ශාක්‍ය රජවරු ශුඛෝදන මහරජුට 'දේවයිනි, නිමිත්ත පාඨකයන් කී පරිදි සිඬාර්ථ කුමාරයෝ ගිහිගෙහි වූසුවොත්, චක්‍රවර්තී රජ කෙනෙක් වන්නාහ. පැවිදි වුවොත් බුදු වන්නාහ. ඔබත් අපත් පතනුයේ ඔවුන් චක්‍රවර්තී රජ කෙනෙකුත් වීම යි. මෙසේ වූ කලැ පෙරද චක්‍රවර්තීන් සිටි අපේ වංශය නොසිඳී දිගට ම පවත්නේ ය. අපි හැම සෙසු රටවල රජුන් විසින් මානික ද පූජිත ද වන්නමු. එබැවින් කුමාරයනට ස්ත්‍රීගණයා සහිත කුමරියක පාවා දියැ යුතු කාලය පැමිණියේ යැ'යි කීහ.

'එසේ ය, කුමාරයනට සුදුසු කුමරියක සොයා බලන්නැයි'යි මහරජු කීය. එහි සිටි රජෙක් මගේ දුටු සුදුසු යැ යි කීය. සෙසු රජුන් 'අපේ දුහු සුදුසු යැ යි' කීහ.

* රාජවංශික උසස් නිලතල දරන හැම කෙනෙක් ම රාජ (රජ) නමින්, හැදින් වුණහ. අද ද ඉන්දියාවේ ප්‍රභූවරුනට ඇමතීමේ දී සෙස්සෝ 'මහාරාජ' යන වචනය බැවහර කරති.

එවිට ශුඛෝදන රජ්ජරුවෝ 'සිඬාථී කුමාරයෝ ලෙහෙසියෙන් අනුන්ගේ බසට නො නැමෙන කෙනෙක. එහෙයින් පළමු කොට ඔවුන් කැමති කුමරිය කවරි දැ? යි ගොස් අසමුයි කීහ. ඉක්බිති ශුඛෝදන මහරජු ප්‍රධාන කොටැති ඒ හැම දෙනාම සිඬාර්ථ කුමාරයන් වෙත එළඹුණහ. එළැඹි කාරණය සැළ කළාහ. 'මම මෙයින් සත්වැනි දිනෙහි උත්තරයක් දෙන්නෙමි'යි කුමාරයෝ කීහ.

ඉක්බිති එතුමෝ විවේකී වැ හිඳ මෙසේ සිතූහ.

'කම් සැපෙහි දෙස් අනන්ත ය. කලහ වෙර ශෝක නානාවිධ දුක් කරදර ඇති වීමට කම් සැපත මුල් වේ. කම්සැප බියකරු ය. කැ කෙණෙහි දිවි නසන විෂ එල පත්‍ර බඳු ය. ගිනි ජාලාවක් බඳු ය. කඩුමුණකක් බඳු ය. මට කම් සැපත කෙරෙහි කිසිම ආශාවක් නැත. ස්ත්‍රීන් මැද විසීම මට රිසි නො වේ. වනයකට වී ධ්‍යාන සමාධි සැපයෙන් වසන්නට ඇතොත් මැනවි'.

මෙසේ සිතා, 'මගේ අදහස පියාණනට දන්වා කිසි සේත් වනවාසයට යන්නට නම් අවසර ගත නො හැක්ක. එබැවින් ඔවුනට කළ නොහැකි දැයක් ලියා දන්වමි'යි සිතූහ. සිතා මෙසේ ලිපියක් සැකැස්සූහ.

'මට කුමරියක පාවා දෙතොත් ඇය මෙහි සඳහන් වන ගුණ ඇත්තියක විය යුතු. ඕ රූපමයෙන් මත් නොවිය යුතු. මවක සේ සොහොයුරියක සේ මෙන් සිතැත්තියක විය යුතු. මහණ බමුණනට දන් දීමෙහි ඇලුණියක විය යුතු. මානස, කිපෙන ගතිය. ශය බව, ඊෂ්‍යාව, වංක බව යන දුර්ගුණ නැති ස්වාමිභක්තිය ඇති, උඩගු නොවූ, හැඩි දැඩි නොවූ, රසයෙහි ගිජු නොවූ, ගැයුම් වැයුම් ආදී වශයෙන් පැවැත්වෙන ගාලාගෝට්ඨි කෙරෙහි ඇලුම් නැති, සුවඳ විලෙවුන් දැරීමෙහි ආශා නැති, ලොහොබි නොවූ, අත් සතු දැය දැක ආශා නො කරන, සත්‍යවාදී වූ, සැපතෙහි දී ආඩම්බර නොවන. විපතෙහි දී නො තැවෙන, ඒ හැම තැන දී මධ්‍යස්ථ (උපේක්ෂක) වැ සිටින, ලජ්ජා බය ඇති, දෘෂ්ටමංගල ශ්‍රැතමංගලයෙහි (ප්‍රිය දෑ දැකුම් ආදියෙන් සුබ පල ලැබෙනැයි යන මතයෙහි) නොඇලුණු , ගුණදහමින් යුත්. හැම කල්හි හිත කය වචන යන තුන්දෙර ම පිරිසිදු ලෙස රැක ගන්නා, අලස බැවින් කුසිත බැවින් දුරු වූ, කුලමාන වංශ මානයෙන් මත් නොවූ, විමසා කටයුතු කරන, ධර්මාවාරී වූ, නැදිමයිලන් කෙරෙහි ගුරුනට සේ ආදර

ගෞරව ඇති, දසියක සේ යටහත්, මවක සේ කාරුණික, කුහක නොවූ එකියක විය යුතු, මෙබඳු ගුණ ඇති කුමරියක ලදෙන් පිළිගනිමි'යි යනු යැ.

මෙය ලියා ශුඛෝදන මහරජුනට දුන්හ. මහරජ එය කියවා බලා පෙරෙව් බමුණා කැඳවා. 'බමුණාණනි යන්න, මෙහි සඳහන් ගති ගුණ ඇති කන්‍යාවක් ඇද්දැ?' යි සොයා බලන්න. යම් කන්‍යාවක කෙරෙහි මේ ලිපියෙහි සඳහන් ගුණ ඇත්නම්, ඕ ක්ෂත්‍රිය බ්‍රාහ්මණ වෛශ්‍ය ශුද්‍ර යන කවර කුලයෙක එකියක වුව ද කම් නැත. මගේ පුතාණෝ කුල වංශ ගෝත්‍ර හේද නො සලකති. ඔහු ගුණදහම පමණක් සලකන්නාහ'යි කීහ. බමුණු තෙමේ ද ලියැවිල්ල ගෙන හැම තැන ම විමසමින් හැවිදිනුයේ, මානාධික වූ ශාක්‍ය කන්‍යාවන් අතුරෙහි හෝ අන් කුලවල දැරියන් අතර හෝ ලියවිල්ලෙහි දැක්වෙන සියලු ම ගුණවලින් පරිපූර්ණ තැනැත්තියක සොයා ගත නො හැකි විය. නො පසු බැස තව දුරටත් සොයා හැවිදුනා, හෙතෙම එක් රාජවංශිකයකුගේ* ගෙයකට පිවිසියේ පෙර. නොදුටු විරූ රූප සම්පත්තියෙන් යුත් කන්‍යාවක දිවි ය. බමුණා දුටු කුමරි වහා ඉදිරියට අවුත් පෙරෙව් බමුණා ගේ පාමුලැ වැටී දෙපා අල්ලා 'ඔබට කීමක් අවශ්‍යදැ?' යි ඇසුවා ය. හේ ලියවිල්ල පෙන්වා ශුඛෝදන මහරජු පුත් සිඬාථී කුමාරයා මේ ලියවිල්ලෙහි දැක්වෙන ගුණ ඇත්තියක ආවාහ කොට ගන්නට අපේක්ෂා කෙරෙහි'යි සැල කෙළේය. මේ කුමරි තම් යශෝධරාවෝ ය. ඕ ලියැවිල්ල අතට ගෙන කියවා බලා එහි සඳහන් සියලු ගති ගුණ තමා තුළ ඇති නියාව දැක, 'බමුණාණනි, මෙහි සඳහන් හැම ගුණ ම මා කෙරෙහි ඇත. සිඬාථී කුමාරයෝ මගේ ස්වාමීහු වෙත්වා. එය කුමාරයනට කියන්නැ. පහත් ගති ඇති කිසිවකු හා එක් වැ මගේ වාසයෙක් නොවන්නේයැ'යි කීවාය. මේ යශෝධරාවෝ සුප්‍රබුද්ධ රජුගේ, සුදෙවුන් රජුගේ සොහොයුරියකගේ, දියැණියෝ ය.

බමුණාණෝ ගොස් සුදෙවුන් මහරජුට යශෝධරාවන් පිළිබඳ වැ තමා විමසා දත් සියල්ල සැල කළාහ. එවිට රජ තෙම 'කුමාරයෝ දුරා සඳහ, ගුණ දහම් හි ම ඇලුණෝ ය. ඇතැම් විට ස්ත්‍රීහු තමන් කෙරේ නැති ගුණ ද ඇති සේ අභවති. එ බැවින් කුමරියක තෝරා ගැනීම

* නම් කුමාර: කුලාර්ථකො නගොත්‍රාර්ථක: ගුණාර්ථක එව කුමාර: (ලලිත විස්තර. පිට 98) බ්‍රාහ්මණ: ක්ෂත්‍රියා: කන්‍යා: වෛශ්‍යා: ශුද්‍ර: තපෙච ව යස්‍යා: එතෙ ගුණා: සත්ති තා: මේ කන්‍යා: ප්‍රවේදය, න කුලෙන න ගොත්‍රෙණ කුමාරො මම විස්මිත: ගුණෙ සන්‍යව ධමේ ච තත්‍රාස්‍ය රමතෙ මන: (ල.වි

කුමාරයනට ම පැවැරීම නුවණට හුරු යැ මම එයට උපායක් යොදමි'යි කියා, ස්ත්‍රී පලඳනා රාශියක් කරවා 'මේවා කුමරුන් ලවා රැස්වන ශාක්‍ය කුමාරිකාවනට දෙවන්තෙමයි ද, මේවා දීමේ දී යම් එකියක කෙරෙහි කුමරුවෝ වැඩි සැලකිල්ලෙන් බැල්ම හෙලූහ නම්, ඈය පාවා දෙමැ'යි ද සිතා ගත්තේ ය. ඉක්බිති රන් රිදී මුතු මැණික් යොදවා ස්ත්‍රීපලඳනා රාශියක් කැර වී ය.

එයට පසු 'තව සතියෙකින් කපිලවාස්තුවෙහි සංස්ථාගාරශාලාවෙහි සිඬාථී කුමාරයෝ පෙනී සිටින්නාහ. එහි එන සියලු දැරියනට තුටු පඩුරු දෙන්නාහ. ඒවා ලබනු කැමැති සියලු දැරියන් එදා සංස්ථාගාර ශාලාවට පැමිණියැ යුතු යැ යි හැමතැන ම සංඝඨාසෝමණාව කැර වී ය.

සත් වන දිනයෙහි බෝසනාණෝ සංස්ථාගාර ශාලාවට වැඩ තමනට නියමිත හදාසනයෙහි හිඳගත්හ. ශුඛෝදන රජ ද කවර නම් තැනැත්තියකට කුමාරයාණෝ වැඩි සැලකිල්ලක් දක්වත් දැ'යි විමසා තමාට දන්වන්නැ'යි රහසින් බලා සිටින්නට රාජපුරුෂයන් කිහිප දෙනෙකු ද යෙදී ය.

කුමාරිකාවෝ එකියකට පසු වැ එකියක් දැ යි පිළිවෙළින් කුමාරයාණන් වෙත ආහ. සිඬාර්ථ කුමාරයාණන් රූපශ්‍රියෙන් අගපත් වුව ද ඒ එක්ක ම පැවැති තේජස නිසා ඒ කිසි ම කුමරියක් කුමාරයාණන් දෙස කෙලින් බලන්නට නො සමත් වූවා ය. බිම බලා ගත් වන ම අවුත් කුමාරයාණන් දෙන පඩුර පිළිගෙන වහා නික්මියා ය. සිඬාථී කුමාරයෝ ද තුටු පඩුරු දුන්නාහු නුමුදු ඒ කිසි ද කුමරියක දෙස ඕනෑකමින් නො බැලූහ. මැදහත් බැල්මෙන් යුතු වැ ඒ හැම දෙනාට ම තුටු පඩුරු දුන්න. වටා ආසනවල හිඳ බලා සිටි ශාක්‍යාධිපතීහු කුමාරයාණන්ගේ ඉරියව් දැක, 'මේ නම් මහ පුදුම කෙනෙක. දෙව් කුමරියන් බදු මේ තරම් රුසිරින් හෙබි මේ කුමරියන් දැක ද ඕනෑකමින් බැල්මකුදු නො හෙළී ය. සිතහ පමණකුදු නො පෑයේ ය. කිසි කෙනකු විසිනුත් නමා ගත නොහැකි තද සිතැත්තෙකැ'යි ඔවුනොවුන් කතා බස් කළහ. සියලු කුමරියන් නික්ම ගිය නොබෝ වේලායෙහි යශෝධරාවෝ ආහ. අවුත් කුමාරයාණන් වෙත ගොස් ඔවුන් දෙස බලාගත් වණ ම පසෙක සිටියාහ. මේ වන විට දීමට පිළියෙල කැර තුබුණු සියලු ම පළඳනා දී නිම වී තිබිණ. එහි යශෝධරාවනට දෙන්නට කිසිත් ඉතිරි නොවී ය. යශෝධරාවෝ

කුමාරයාණන් ළඟට ම ගියාහ. ගොස් සිනාමුසු මුහුණින් යුතුව 'කුමාරයාණනි, මට තුටු පඩුරක් නොදෙන්නහු ද? ඔබෙන් යමක් පතා ආ මට සැලකිල්ලක් නො දක්වු දැ යි, ඇසුවා ය. 'ඔබට නොසලකන්නෙමි නො වෙමි. සියලු තුටු පඩුරු දී නිම විය. ඔබ ආවේ බොහෝ පරක්කු වී' යැ යි කියා සිතන මුහුණින් යුතුව තමන්ගේ ඇඟිල්ලෙකැ තුබුණ ලක්ෂණයක් අගනා මුද්ද ගලවා ඇය ඇතෙහි තැබූහ.

'මේ ඔබේ මුදුව පලඳින්නට මම සුදුසු දැ?' යි ඔ ඇසුවාය. 'මෙය මා සතු මුද්දෙක. මෙය පිළිගන්නැ'යි කුමාරයාණෝ කීහ. 'අපි ඔබ පලඳනා හැර ගෙන ඔබ ඇඟිලි හිස් කරන්නට නො කැමැත්තමිහ. අපි ඔබ සුදුසු පලඳනයෙන් සරසන්නමිහ'යි කියා යශෝධරාවෝ ගරුබුහුමන් දක්වා නික්මියාහ.

සිදු වන දැ රහසින් විපරම් කරමින් සිටි රාජපුරුෂයෝ ශුඛෝදන රජහු වෙත ගොස්, 'දේවයන් වහන්ස, යශෝධරා කුමාරිකාවෝ කුමාරයන් වහන්සේ ගේ ඇසට ඉලක්ක වූහ. දෙදෙනා අතර මොහොතක් කිසි කතාබහක් දවී' යැ යි සැළ කළාහ. ශුඛෝධන මහරජ එය අසා ප්‍රීත වූ යශෝධරාවන් ගේ පියාණන් වෙතට 'ඔබ දුව මා පුත් කුමාරට පාවා දෙන්නැ' යි දූතයකු යැවී ය.

යශෝධරාවන්ගේ පිය රජ ශුඛෝදන මහරජුට පිළිතුරු එවනුයේ, 'ආයතීය, ඔබේ පුත් කුමර රජගෙහි ම සිවුමැලි වූ වැඩුණේ ය. සිප් සතර දන්නකුට මිස නො දන්නකුට අපේ කන්‍යාවෝ නො දිය යුතුහ, යන්න අපේ කුල ධර්මයෙකි. ඔබ පුතා කිසිත් නොදැකී. කඩු දුනු ආදිය පිළිබඳ වූ ශිල්ප රජකුමරුවන් විසින් උගත යුතුය. ඔබ කිසිත් නො දන්නා ඔබ පුතුව කෙසේ මා දුව දෙන්නෙමි දැ?' යි කියා එවී ය. මේ තම පුත්‍රයා සිප් සතර නො දනිනැ යි යන කථාව ඇසූ සුද්දෙන් රජ 'මෙයට කුමක් කරමිදෝ' යි කල්පනාවෙහි ගිලී හුන්නේ ය. කෙසේ හෝ මේ කථාව සිඬාථී කුමාරයාණට ආරංචි විය. කුමාරයාණෝ පිය රජු වෙත ගොස් 'පියාණනි, මේ මුසුප්පුවෙන් ඉඳිනුයේ ඇයි දැ?' යි ඇසූහ. 'එය ඔබට වුවමනා නැතැ'යි රජ කීය. කුමරුවාණෝ තුන්වරක් ම ප්‍රශ්න කළහ. එවිට රජ ඇත්ත ම කී ය. 'පියාණනි, මා හා ශිල්පශාස්ත්‍ර අතින් තරහ කිරීමට සමතෙක් මිහිපිට නැතැ'යි කුමාරයෝ කීහ. රජ සිනාමුසු මුහුණින් 'පුත, ශිල්ප දක්වන්නට ඔබට හැකි දැ?' යි ඇසීය. 'හැක්කෙමි, ශිල්ප දන්නවුන් රැස් කරවන්න. මම ශිල්ප දක්වන්නෙමි'යි කුමාරයෝ කීහ.

ශුඛෝද්‍යාන රජ මෙයින් සත් වන ද සිධාරී කුමාරයෝ ශිල්ප දක්වන්නාහ. සියලු ශිල්පඥයෝ කිඹුල්වත් නුවර ශිල්ප දක්වන භූමියෙහි රැස්වෙත් වායි සත්ථාසෝඡණාව කැරැවී ය.

නියමිත දිනයෙහි හැම දෙනාට පළමුවෙන් දේවදත්ත කුමාරයා සරඹ බිම වෙත එන්නට නික්මුණේ ය. බෝසතාණනට සතුටු පඩුරු වශයෙන් ලිච්ඡවී රජයෙන් එවන ලද සුදු ඇත් පැටියා ද ඇත් ගොවිවෝ තරඟ බිම දෙසට ගෙනෙන්නෝ වූ හ. දේවදත්ත තෙම උණ දැක ඊඹ්‍යාවෙන් මඩනාලද්දේ උඟට වැරයෙන් පහරක් දී ගියේ ය. ඇත් පැටියා එ තැනම මැරී වැටුණේ ය. එහි එන කිසි කෙනෙක් ඇත් කුණ ඉවත් කිරීමෙහි සමත් නො වී ය. මේ අතර සුඤ්ජර නඤ කුමරු මළ ඇතා දැක. 'අහෝ කර ඇති අපරාධයෙක සැටි!යි කියා ඇත් කුණ පාරෙන් පැත්තකට ඇද දමා නික්ම ගියේ ය. හැම දෙනාට ම පසුව ආ සිධාරී කුමාරයෝ ඇතාට වූ දෑ අසා තන්ද කුමරු කළ සැටි සුදුසු යැයි කියා 'මෙය මෙතැන කුණු වූ පසු, මුළු පෙදෙසෙහිම දුගඳ පැතිරෙතැ'යි ද කියා එය ඔසොවා තගර ප්‍රාකාරයෙන් පිටතට වීසි කළහ. ඇතු වැටුණ තැන ඇති වූ වළ එදා සිට හස්තිගර්භා නමින් හැඳින්විණ. කුමාරයාණන් කළ දෑ දුටු ජනයා විස්මිත වූ, ප්‍රීතියෙන් උද්ඝෝෂණ කළහ.

ශිල්පඥයන් රැස් වූ පසු තරඟය පැවතිණ. සිදුහත් කුමරුවෝ අක්ෂර ශාස්ත්‍ර සංඛ්‍යා ශාස්ත්‍ර ආදී ශාස්ත්‍ර සියල්ලෙහි අත් හැම පරදවා ජය ගත්හ. එයට පසු දිවුම් පැනුම්, කඩු සිප් දුනු සිප් ඇ ශිල්ප සම්බන්ධ තරඟයෙන් ද සිධාර්ථ කුමාරයෝ ම අත් හැම අභිභවා සාමර්ථ්‍යය දැක්වූහ.

යශෝධරාවන් ගේ පියා සිදුහත් කුමරුවන් භාෂාශාස්ත්‍ර ශිල්ප විද්‍යා විෂයයන් හි දැක් වූ සාමර්ථ්‍යයෙන් පැහැදුණ ද, ළපැටි වියෙහි කුමාරයන් පිළිබඳ අනාවැකි පැවැසූ නිමිත්ත පාඨකයන් ගේ කථාවන් සිහි කොට, කවරදක හෝ මෙ කුමරු ගිහි ගෙය හැර දමා පැවිදි වෙතැයි සිය දියණියන් පවා දීමට මැලි විය. එහෙත් එය පිටතට නො අභවා යශෝධරාවන්ට තම අදහස් පිළිගන්වනු පිණිස ඇය ළඟට කැඳවා,

* මේ පුවත ලලිත විස්තර ආදී මහායාන පොත්හි එන සැටියෙන් මෙහි දැක්වූ මු. පාළි ජාතක අටුවා ආදියෙහි මෙ තරම් විස්තර නැත. සිදුහත් කුමරුට යශෝධරාවන් පවා දුන් පසු ඇයට පිරිවරට කුමරියන් ඉල්ලා යැවූ පසු නැරඳුන් සිදුහත් කුමරු කිසිත් නොදනිතැයි ප්‍රතික්ෂෙප කළ බැවින් ශිල්ප දැක්විණැයි ජාතක අටුවා ආදියෙහි එයි.

ද්‍රව. සිඛාචී කුමාරයෝ කවරදක හෝ ගිහි ගෙය හැර තපසට යන්නාහ. අසිතර්මි කුමා ද නිමිත්ත පාඨක බමුණන්ද කී මේ අනාවැකිය ප්‍රකට එකෙක. නුඹ ඔවුනට පාවාදුන හොත්. වැඩිකල් නොයා දී ම කණුවැන්දුම් වෙති. එබැවින් ඔහු හා කාර බන්ධනයට කැමති නොව වැඩි කිය.

පියාණනි, මා සරණ යනොත් සිඛාර්ථ කුමාරයන් සමග ම ය. එතුමන් හෙට පැවිදි වත් එතුමන් කෙරෙහි ම මිස අන් කිසිවකු කෙරෙහි නො වසම්, යි මි තරයේ ම කීවා ය.

සිඛාර්ථ කුමාරයෝ ද යශෝධරාවන් ම මිස අන් කිසිම කුමාරියක ආවාහ කොට නොගන්නෙමි යි කීහ.

මෙසේ ඒ කුමර කුමරියන් ගේ සරණ මඟුල කිසිවකු විසිනුත් වළක්වාලියැ නො හැකි විය. නොබෝ දිනෙකින් මහත් මඟුල් උළෙලින් යශෝධරාවෝ සිඛාර්ථ කුමාරයාණනට පාවා දෙන ලදහ. ඉක්බිති ශුඛෝදන රජ්ජුරුවෝ දෙදෙනාට ම එක් විට කිරුළ පැළැඳවූහ.*

සිඛාර්ථ බෝසතාණන් වහන්සේත් යශෝධරා දේවීන් වහන්සේත් පෙර සිය දහස් ගණන් ජාතීන්හි එකට ඇසුරු කරමින් පැරුම් පිරීමට උනුනට උපකාරී වූහ. එයින් ඇති වූ ස්තෝහය නිසා ඔහු එක්වැ විසීමට කැමැත්ත ඇති වූ සිටියත් කාමාසක්ත නො වී සෙනෙහෙබර සහෝදරයකුත් සහෝදරියකත් සෙයින් ඔවුනොවුනට උපකාරී වූ ලැදි වූ කල් යැවූහ. ශුඛෝදන රජ ද ප්‍රජාවකි ගෞතමී ද මේ අළුත් රාජ රාජ්‍යී දෙදෙනාට දුක් පිළිබඳ කිසිම හැඟීමක් ඇති නොවන ලෙසට අවශ්‍ය හැම දැයක් ම සැපයූහ.

යශෝධරාවන් රජ ගෙට එන්නට පෙර රජ පවුලේ පිරිසට වෙනමත් සේවක සේවිකාවනට වෙනම ත් බොජුන් පිළියෙළ කැරිණ. එහෙත් යශෝධරාවෝ එය වෙනස් කොට රජ පවුලට පිළියෙළ කැරෙන රාජහෝජනය ම එහි සේවක සේවිකා දස දසි හැම දෙනාට ම දෙන්නට සැලැස්සූහ.²²

එද රටේ සිරිත අනුව ශුඛෝදන රජ ගෙදර ද දස දසි නමින් සේවක පිරිසක් සිටියත් ඔහු වහල්ලු නො වූහ. රජ පවුලේ හිත මිතුරන් සේ මහත් රුවියෙන් සේවා ව කළෝ වූහ.

* මෙය සිදු කරන ලද්දේ සිඛාචී කුමරයාණනට සොළොස් වස් පිරුණු තැන දී යැයි පාළි අටුවාහි දැක්වෙත් සමහර මහායාන පොත්හි දෙවිසිවන වම්යෙහි යැයි කියන ලදී

රජගෙයි පමණක් නොව මුළු රටෙහි ද හැම දෙනාම යශෝධරාවන් ගේ කරුණා ගුණය කෙරෙහි පැහැදුණාහ. කපිලවාස්තු පුර වැසි සියල්ලෝ යශෝධරාවන්ට තමන් හැම දෙනා ගේ මවකට මෙන් මහත් ආදර ගෞරව දැක්වූහ.*

සිඛාථී කුමාරයාත් යශෝධරාවත් වසන මාළිගාව ශුඛෝදන රජුගේ මෙහෙයීමෙන් නිරතුරු පැවැත්වෙන නෘත්‍යාභිනාදයෙන් හැම ද ම මහල් ගෙයෙක සිටි දැරී ය. කොතරම් සිටි සම්පතින් පිරිවැරුණත් සිඛාර්ථ කුමාරයන් වහන්සේගේත් යශෝධරා දේවීන් වහන්සේගේත් රජගෙහි ජීවිතය උත්සව භූමියෙක ඉන්නා තපස්වියකුගේත් තපස්විනියක ගේත් ජීවිත බදු විය. ඔහු ලොවු තතු සලකා බලනුවෝ ඵලාඹ සිටි සිහියෙන් කල් යැවූහ. 'යම්කිසි දවසෙක ගිහිගෙය හැර යෑ යුතු යැ, අනගාරික ජීවිතයක් ගත කළ යුතු යැ' යනු දෙදෙනාගේ ම අදහස විය. තවුසන් මෙන් දිවි ගත කළ ඔවුන්ට බොහෝ කලක් යන තුරුත් දරුවෙක් නො ලැබිණ. යශෝධරාවන් කුසා දරුවකු පිළිසිඳ ගත්තේ බෝසතාණන්ට අටවිසි වැනි හවුරුද්දේ දී ය.+

අට වැනි පරිච්ඡෙදය

උයන් කෙළි
ගමන

දවසෙක බෝසතාණන් වහන්සේට නගර සීමාවෙන් අනුට ද ගොස් උයන් වතු පිටි ආදිය බලන්නට සිත් විය. පිය රජුට මෙය සැළ කළහ. ශුඛෝදන රජ 'ලබන සතියේ අසෝ දවසෙහි සිඛාථී කුමාරයෝ උයන් කෙළි යෙහි'යි නුවර වැසියන්ට දන්වා මහ දෙපස සරසවා මහල්ලත් රෝගීන් මළ සිරුරු හෝ පැවිද්දන් ඒ පෙදෙසට නො එන්නට රකවල් ලැවී ය. නියමිත දිනයෙහි සිඛාර්ථ කුමරුවෝ ද සුදු අසුන් යෙදූ මහභූ රියෙකින් උයන් බලා නික්මුණහ. පිරිවර කුමර කුමරියෝ ද ඔබ අනුව පිටත් වූහ. 'සිඛාර්ථයන් වහන්සේ එහි'යි ඔබගේ රුසිරි දකුම්භ'යි මිනිස්සු මහ

* යශෝධරාවන් පිළිබඳ මේ පුවත නාඩග්‍රන්ථවල සවිස්තර වූ එයි.

+ බෝසතාණන් වහන්සේත් යශෝධරාවන් වහන්සේත් බ්‍රහ්මචාරී වූ වුසුහ යි, ද දරුවකු නැතිකමේ පාඩුව කියමින් පියරජුත් කුඩා මැණියනුත් කරන කන්තලව්ව නිසා බෝසතාණන් දැඩි අධිෂ්ඨානයක් කොට සිය පුරතු ඇඟිල්ලෙකින් යශෝධරාවන්ගේ 'නාභිය පිරිමැද්දහයි ද එයින් රහල් කුමරු පිළිසිඳගන්නයි ද සමහර ආවායභීවරුන්ගේ මතය යි. හෙළ දිවැ වසු ලක්මණි පහනේ සංස්කාරක ආභිධර්මික ධර්මරත්න පඬිකුමා මේ මතය දැරුවෙකි.

දෙපසැ රැස්කකා සිටියාහ. කුමාරයන් වහන්සේ ට වැඩි දුරක් නොයා දීම වේදිලමින් සැරයටි වාරුවෙන් යන ඇඟ රැලි ගැසුණු කෙහෙ රවුලු පැසුණු කුදු වූ මහල්ලෙක් මහ පසෙක දක්නට ලැබිණ. මේ තරම් ජරපත් මහල්ලකු පෙර කිසි ම දක ඔබ නොදුටුවහ. අනුමානයෙන් මේ 'මහල්ලෙකැ'යි දැනගත්තත්, රියැදුරු ඡන්තයා ගෙන් 'අර කවරෙක්දැ?' යි බෝසතාණන් වහන්සේ ඇසූහ. ඡන්තයා ඒ මහල්ලෙකැ'යි කී ය. තව තවත් ඔහු ගැන කථා කරන බෝසතාණන් වහන්සේ 'අපටත් මෙවැනි අවස්ථාවක් ඇති වෙයි දැ?' යි ඇසූහ. 'බොහෝ මහලු වන විට අප හැමත් මේ තත්ත්වයට වැටෙතැ'යි ඡන්තයා කී ය.

බෝසතාණනට, මේ තරම් ජරපත් මහල්ලකු පෙර නොදුටු බැවින් මහලු බව ගැන දුරට සිතන්නට අවස්ථාවෙක් නො එළැඹිණ. එහෙත් එදා ජරපත් මහල්ලා දුටු මොහොතෙහි මහලු බව ගැන ගැඹුරට ම සිතනුවෝ උයන් කෙළියෙහි ඇල්ම හළහ. 'පෙරළා යමි'යි කියා රථය ආපසු මාලිගාව අතට ම හැරැවූහ.

වැඩි වෙලාවක් යන්නට කලින් බෝසතාණන් ආපසු පැමිණි කරුණ ඡන්තයා ගෙන් දැනගත් ශුඛෝදන රජ්ජුරුවෝ ද ප්‍රජාවකි ගෞතමී ආදී සෙසු හැම දෙනා ද කැළඹිණාහ. බෝසතාණන් තුළ පහළ වූ අදහස් අමතක වන ලෙසට අමුතු අමුතු නෘත්‍යාදියෙන් ඔබගේ ප්‍රාසාදය සෝභවත් කැරැවූහ. ප්‍රාසාදය කොතරම් නෘත්‍යාභිතාදියෙන් ඇලැලී ගියත්, බෝසතාණන් වහන්සේ තමන් දුටු දැය ගැන නිතර සිතූහ. යශෝධරාවන් සමග ද තමන් කොතරම් රූපශ්‍රීයෙන් යුතු ව සිටියත් කලක් ගිය තැන දත් වැටුණු ඇඟ රැලි ගැසුණු කුදු ගැසුණු මහල්ලත් විය හැකියැ යි කියන්නෝ වූහ. මේවා ගැන සිතන කතාබහ කරන ඒ කුමර කුමරියෝ දෙදෙනා ම සිය රූප ශෝභාව නිසා මත් නො වූහ. රූප මදය ඔවුන් ගෙන් ඇත් විය. 'යම් දවසෙක අපි දෙදෙනාම ගිහිගෙන් නික්මැ අපර සුවය සොයා යමි'යි කතිකා කළහ.

**ලෙඩකු
දැකීම**

කාලයෙක් ගත විය. යළි දු බෝසතාණෝ අසෝ දිනයෙහි උයන් කෙළි යමිහැ'යි පිය රජුට දැන්වූහ. ශුඛෝදන රජ ද අසෝදින පුත්‍රයාණන් උයන් කෙළි යතැ යි නුවරුනට දන්වා පෙර සේම මග දෙපස සරසවා රකවල් ලැවී ය. බෝසතාණන් වහන්සේ ද පෙර සෙයින් ම මහ පිරිසෙන් පිරිවැරුණෝ අස්ථිය නැග නික්මුණහ. වැඩි දුරක් යන්නට නො ලැබිණ. කුෂ්ට රෝගයෙකින් පෙළෙන මහසැලක් සෙයින් ඉදිමුණු බඩ ඇති බරවා පා ඇති ලෙඩෙක්

මහ මහා පැත්තෙකැ දක්නට ලැබිණ. බෝසතාණෝ මෙතරම් විකෘතියකට පැමිණියෙකු පෙර නොදුටුවත්, මේ කිසියම් කායික පීඩාවකට පැමිණියකැයි අනුමානයෙන් දැන ගෙනත් තවත් විස්තර දනු කැමැත්තෝ, 'අර කවරෙක් දැ?'යි ඡන්තයා අතින් විචාළාහ. ඡන්තයා 'ඒ ලෙඩෙකැ'යි කීය. තව දුරටත් ප්‍රශ්න කිරීමේ දී කාට වුවත් මෙ බළ තත්ත්වයක් ඇති වියැ හැකි බව පැවැසී ය. බෝසතාණන් වහන්සේ ගැඹුරට ම සිතූහ. 'මම් නිරෝගයෙමි'යි යන ආරෝග්‍ය මදය පහ විය. එය ඔස්සේ ම සිතන්නට වූහ. උයන් ගමන එපා විය. 'ආපසු යම් හ'යි එද ද ඉක්මනින්ම පෙරළා සිය පහයට ම ගියහ. එදා සුඛෝදන රජතුමා එපවත් ඡන්තයාගෙන් දැන ගෙන වඩාත් කැලැඹිණ. නිමිත්ත පාඨකයන් කී අනාවැකි එසේ ම හරි යන සේ පෙනුණෙන් රජගෙහි සියල්ලෝ නො සන්සුන් වූහ. බෝසතාණන් ගේ ප්‍රාසාදයේ ක්‍රීඩෝත්සවයනට අමුතු අමුතු අංග එකතු කරවමින් උත්වහන්සේ ගේ සිත ඒවා අතට යොමු කරවන්නට බොහෝ උත්සාහ කළහ. බෝසතාණෝ ද යශෝධරාවෝ ද ජරාරෝගවලට ගොදුරු වන මේ කය බොහෝ ආදීනව ඇති එකකැයි සිතනුවෝ 'කවර ද තම මේවායින් මිදෙන මහක් සොයන්නට යමෝ දැ?'යි සිතමින් කල් යැවූහ.

**මණියක්
දැකීම**

තව කලෙක් ගෙවිණ. එක් තැන ම කල් ගෙවන කෙනෙකුට කාය ව්‍යායාමය පිණිස නො ඇතකට ඇවිදින්නට යන සිත ඇති වේ. බෝසතාණන් වහන්සේට ද ඇත උයනට යන්නට සිත උපන. අසෝ දවසැ උයන් කෙළි යමැ'යි පිය රජුට දැන් වූහ. පිය රජ පෙර වතාවලැ සේම මහ දෙපස සරසවා කලටත් වඩා හොඳට රකවල් ලැවීය. බෝසතාණෝ ද මහල් අස්ථිය නැග මහ පිරිවරින් පිටත් වූහ. ඔබට යන්නට ලැබුණේ මඳ දුරෙකි. මහපාර පසෙක* කට ඇරැගෙන හෝනා ඉදිමී නිල් වැ ගිය නව දෙරින් නික්මෙන පණු කැලන් ගෙන් වැසුණු මළ සිරුරෙකි. බෝසතාණෝ පෙර කිසි ද කලෙක එවැන්නක් නො දුටුවෝ, 'අර කිමෙක් දැ'යි ඡන්තයා ගෙන් ඇසූහ. ඡන්තයා 'එය මළ සිරුරෙකැ'යි කී ය. 'අප සිරුරටත් එසේ වේ දැ?'යි ඇසූ විට, අප හැම දෙනා ගේ ම සිරුරට මෙය වෙතැ'යි විස්තර කෙළේ ය. බෝසතාණෝ එය අනුව සිතනුවෝ සිරුර කෙරෙහි කළකිරුණහ. එයින් ජීවිත මදය දුරු විය. උයන් ගමන එපා විය. පළමු දෙ වර සෙයින් ම පෙරළා සිය පහය කරා ගියහ.

* සමහර පොතෙක කරින් ඔසොවාගෙනයන මිණියක් දුටුහ යි සඳහන් ය.

ශ්‍රද්ධාදාන රජ ගමනේ තොරතුරු අසා අසිතර්මි ආදින් කී දෑ එලෙසට ම සිදු වී ගෙන යන සැටි සිතමින් සිත සනසා ගත නො හැකි වූ බියටත් නොසන්සුන් බවටත් පත් විය. 'පැවිදි රුව දැක්මෙන් ගිහිගෙය හැර යනු 'යි කී බස සිහි කොට එය දැකීම වැළැක්කුවොත් පුතු ගිහිගෙහි ම රැඳෙනු යි යන්නම් සිත හද ගෙන එය සඳහා උපා යෙදී ය. කිසි ම පැවිද්දකුට කපිලවාස්තු නගරයට වත් උප නගරයට වත් පිවිසෙනු නො හැකි වන්නට දැඩි රකවල් තැබීම් ය.

මහණ රුව දැකීම වික කලකට පසු එක් දිනෙක බෝසතාණෝ අස්ථිය නැග පළමු සේ ම උයන් යන්නෝ උයනට නොදුරෙහි ශාන්ත දන්ත වූ විය ගහක් තරම් දුරට හෙලූ ඇස් ඇති වූ සෙමෙන් සංසුන් වූ යන මහණක් හු දුටහ.²³ තමන් කුඩා වියෙහි ගුරුහු වෙතින් වේද වේදාංගාදී සිප් සතර උගනිද්දී දැන ගෙන තුබුණු පරිදි 'මේ ශ්‍රමණකෙනෙකු 'යි අනුමානයෙන් සිතුවත් සැක හැර දැනගනු රිසියෙන් 'රියදුරනි, අර කවරෙක් ද?' යි විචාළ හ. 'ජරාරෝගාදී වශයෙන් ඇති සසර දුකින් මිඳෙනු වස් ගිහි ගෙය හැර පැවිදි වූ ගුණ දහම් වඩන මහණ කෙනෙකු 'යි ඡන්න පැවැසී ය. එය ඇසූ බෝසතාණන් වහන්සේ තුළ පැවිදි වීමේ උනන්දුව බලවත් විය. ඔබ එද උයනට ම වැඩ උයන් සිරි බලමින් ප්‍රීතියෙන් කල් යැවූහ. මේ අතර ශ්‍රද්ධාදාන රජු විසින් එවන ලද වූ, එහි අවුත් සිටි කාලදයි ඇමැතියා ගේ මෙහෙයුම් පරිදි, නාටිකාවත් බෝසතාණන් සිත කම්සුවෙහි අලවනු පිණිස නොයෙක් ලෙසින් භාව භාව විලාස පාමින් ක්‍රීඩා කළ නුමුත්, තමන් දුටු මහල්ලා ද රෝගියා ද මළ සිරුර ද සිහි කරන බෝසතාණනට ඔවුන් ගේ ඒ සියලු විලාස පෑම් දුගඳ ලේ මස් නහරින් බැඳුණු ඇටසැකිලි ගොඩක් කරන වියරුවක් සේ වැටහිණ. එහෙත් නිහඩ වූ, තමන් බලාපොරොත්තු වන පැවිද්ද ගැන ම සිතමින්, සිය පිරිවර කුමරුන් හා උයන් සිරි බලා හැවිදීම් ආදියෙන් දවස ගෙවූහ.

සවස් විය. බෝසතාණෝ මහල් පොකුණට බැස නා ගොඩ නැගුණහ. එ කෙණෙහි මහල් කපුටා පැමිණ ඔබ වස්ත්‍රාභරණයෙන් දෙව් රජක්හුසේ සැරැසී ය. බෝසතාණන් වහන්සේත් ගඳඹුවත් ගේ පසහ තුරු ගොසින් ද බමුණන්ගේ ස්තෝත්‍ර ගායනයෙන් ද පුදනු ලබනුවෝ මහල් අස්ථිය නැගුණහ. එකෙණෙහි ම සුදෙවුන් මහරජාණන් දූතයකු අතැ එවූ 'යශෝධරාවනට පුතෙක් ලැබිණ' යන හස්තට කන් යොමු කළහ. 'රාහුලයෙක් උපත,²⁴ බන්ධනයෙක් පහළ වී යැ' යන වචන බෝසතාණන් ගෙන් කියැවිණ.

දුතයා ආපසු ගියේ ය. බෝසතාණන් කී වචනය මහරජුට දැන්වී ය. රජ එය අසා, මෙ තන් සිට මා මුතුබුරු තෙම රාහුල නම් වේ වා'යි කී ය.

බෝසතාණන් වහන්සේ ද රිය නැග මහ පෙරහැරින් සිය හවනය අතට ගමන් ගත්හ. උන් වහන්සේ යන මහ අද්දර ප්‍රාසාදයෙක සිට ඔබ දෙස බලා සිටි කෘශාගොතමී (හෙවත් මෘගජා) නම් ශාකා කුමාරිකාවක් තේජස් සම්පන්න වූ නුමුත් ඒ එක්ක ම කරුණාබර ශාන්ත බැල්මෙන් යුත් බෝසතාණන් දැක 'මොහු හෝ මෙ වැනි පුතක්හු ලත් මව නිවුණි වේ. පියා ද නිවුණේ වේ. මොහු හෝ මෙවැන්නකු ස්වාමී ව ඇති ස්ත්‍රී ද නිවුණියක් වේ' යැයි ගාථාවකින් හඬ නඟා ස්තෝත්‍ර කළා ය.²⁵

සසර දුක් ගිනි නිවීම අතට ම යොමු කළ සිත් ඇති වැ ඒ ගැන ම කල්පනා කරමින් හුන් බෝසතාණන් වහන්සේ ඇය ගේ කථාව අසා 'මා හෝ මා වැන්නකු අයත් මවත් පියාත් බිරියත් නිවුණුවත් වෙති'යි මෝ කියයි. 'කුමක් නම් නිවුණු කල හදවත නිවේ දැ?' යි සිතන්නාහු, රාග ගින්න. ද්වේෂ ගින්න, මෝහ ගින්න, මාන දෘෂ්ටි ආදී කෙලෙස් ගිනි නිවී ගිය කල්හි ම හදවත නිවුණේ වේ' යැ යි දුටුහ. ඉක්බිති 'සියලු දුක්වල නිවීම සොයන මා සිතට ධෛර්ය දෙන හස්තක් එවීමෙන් මා උනන්දු කළ මැයට තුටු පඩුරක් යැවියැ යුතු යැ'යි සිතා ගෙලැ පලන් ලක්ෂයක් වටනා මුත්තර ගලවා ඇයට ගුරු පඩුරු කොට යැවූහ. සිය පහයට ගොස් සිරි යහන් හි හෙවැ ගිහි ගෙන් නික්මැ යෑම ගැන ම කල්පනා කළහ.

බෝසතාණන් වහන්සේ ටික වෙලාවෙකින් පිබිදුණාහ. 'ගිහිගෙන් නික්මෙන්නට කාලය පැමිණියේ යැ'යි සැලැකූහ. එහෙත් 'මා හද වඩා රැක බලා ගත්, මගේ සැප පහසුව ද අභිවෘද්ධිය ද තකා පමණ කළ නොහැකි මහත් ධනසම්භාරයක් වියදම් කළ, රැ දෙවේ මගේ යහපත ම පතා, නො පමණ වෙහෙස මහංසි දැරූ මගේ කරුණාබර පියාණන් වහන්සේට නො දන්වා උන් වහන්සේ ගෙන් අවසර නො ගෙන නික්ම යෑම අයුත්තෙකි. එය අකෘතඥ බවෙකි. එ බැවින් දැන් පියාණන් වහන්සේ වෙත ගොස් දන්වමි'යි සිතූහ. සිතා මහ රැ ම පියාණන් ගේ මාළිගාව වෙත ගියාහ. ස්වභාවයෙන් ම බෝසතාණන් වහන්සේ ගේ

සිරුරේ ප්‍රභාව බලයක් පමණ වටා ආලෝකවත් කෙරෙයි. යශෝධරාවන්ගේ ශරීරප්‍රභාව ද එබඳු ම ය. විශේෂයෙන් මෙය ප්‍රකට වනුයේ රෑ අඳුරෙහි ඉන්නා විට ය. බෝසතාණන් වහන්සේ පිය රජුගේ පනයට ගිය කෙණෙහි ඔබේ ශරීර ප්‍රභාව පැතිර පෙදෙස ආලෝකවත් වූ විට, රෑ පවා පුත් කුමරු ගැන නිතර සෝදිසියෙන් සිටි ශුඛෝදන රජ සේවකයන් බණවා 'කිමෙක් ද? රෑ පාත් වූයේ දැ?' යි ඇසී ය. 'නැත දේවයිනි, තව ම මහ රෑ ය. රාජපුත්‍රයාණන් වහන්සේ වැඩිය සේකැ' යි සේවකයෝ කීහ. ශුඛෝදන රජතුමා යහනින් නැගිට අවුත් බෝසතාණන් පිළිගෙන 'පුතා, මේ මහ රෑ මෙහි ආයේ කිසි වුවමනාවක් දැ ?' යි ඇසී ය.

'එසේ ය, පියාණන් වහන්සැ' යි බෝසතාණෝ වදළාහ.

'මොකක් ද පුතා, උවමනාව?'

'පියාණන් වහන්ස, මට දැන් ගිහිගෙයින් නික්මෙන්නට කාලය පැමිණියේ ය. මට සමා වන්න. රට වැසියන් සහිත පියාණන් වහන්සේ ගෙන් සමාව යඳිමි, මම පිටත් ව යන්නෙමි.'

'පුතා හැයි ද මේ නෑදෑ පිරිසත් රාජ සම්පතත් කීකරු රට වැසියනුත් හැර දමා යන්නට සිතන්නේ? ඔබට වුවමනා යම් දැයෙක් ඇත්නම් ඒ සියල්ල සපයා දෙමි.'

'මට වුවමනා දැය සපුරාදෙතොත් මේ රජ සැප හැර නො යමි. සපයා දෙන හැකි නොවෙතොත් මට යන්නට අවසර ඇද්ද?'

'මා විසින් සපයාදෙන නො හැකි කිසිත් නැත. සියල්ල සපයමි. ඒ කිසිවක් මට නො හැකි වී නම්, එය සොයා යන්නට අවසර ඇත.'

'එසේ නම් පියාණන් වහන්ස, මට අවශ්‍ය ව ඇති දෑ සතරෙකි. එනම්, 'මහළු බව මට ඇති නො වේවා' මෙය මා ඉල්ලන එක් දැයෙකි.

'යොවුන් බව, මනා පැහැපත් තරුණ බව හැම කල්හි ම මා කෙරෙහි වේවා' - මේ මා ඉල්ලන දෙවෙනි දෑ ය.

'කිසිදු කලෙක මා සිරුරට රෝගයෙක් නො වැළඳේ වා' - මේ තුන්වැනි දෑ ය යි.

'කිසිදු කලෙක නො මැරෙමිවා' - මේ මා ඉල්ලන සතර වැනි දෑ ය යි.

පියාණන් වහන්ස, මෙසේ මහළු නොවන බව, සද තරුණ බව, ලෙඩ නොවන බව, නොමැරෙන බව යන කරුණු සතර හැර මට අවශ්‍ය

අත් දැයෙක් නැත. මේවා සපයා දෙන හැකි නම් රජගෙය හැර නොයමි. මෙහි ම රැඳෙමි. මේවා සපයා දෙන නො හැකි නම්, මගේ පමණක් නොව, ඔබ වහන්සේ ගේ පමණක් නො ව, මා වැඩු කුඩා මැණියන්ගේ ද යශෝධරාවන් ගේ ද, රාහුල නන්ද ආදී මගේ සහලේ නෑයන්ගේ ද පමණක් නො වැ, ජරා ව්‍යාධි ආදී දුක්වලින් පෙළෙන සියලු අසරණ ලෝකයා ගේ යහපත පිණිස, ඒ හැමදෙනාට මෙකී සියලු දුකින් මිදෙන මහ සොයා පිහිට වනු පිණිස, එය මේ රජ ගෙය තුළ රැඳී කට නො හැක්කක් බැවින් එය සොයනු පිණිස මා මෙහෙන් නික්ම යෑ යුතු නොවේ ද?

බෝසතාණන්ගේ කථාව අසා සිටි ශුඛෝදන රජතුමාට තමා මෙතෙක් කල් කොතරම් උපා යෙදුවත් කොතරම් වෙහෙස මහත්සි ගත්තත් අසිත සෘෂිතුමාත් නිමිත්තපාඨක බමුණනුත් කී අනාවැකි හරි යන බව ම හැඟිණ. එය වළක්වන්නට නො හැකි බව ම වැටැහිණ. ඉක්බිති කළු එ පිරි මුහුණින් පුත්‍රයාණන් දෙස බලා හිඳ 'පුතංඛ, ඔබ ඉල්ලූ වර දීමෙහි ශක්තියෙක් මට නැත. මහානුභාව සම්පන්න දීර්ඝායුෂ්ක සෘෂිහු පවා කලුරිය කළහ. ඔබේ අදහස මට වැටහෙයි. ගමනට ඔබට අවසර ඇත. ඔබ තුළ පවත්නා ලොව ජරාමරණාදී දුකින් මුදලීමේ ශ්‍රේෂ්ඨ අදහස එසේ ම සඵල වේවා, සම්පූර්ණ වේ වා!'

මෙසේ පියරජු ගෙන් අවසර ගත් බෝසතාණන් වහන්සේ ඔබට ගරු බුහුමන් දක්වා එ තැනින් සිය මාළිගයට පැමිණියාහ.

පසු දින පහත් දෙරැ ශුඛෝදන රජ සියලු ශාක්‍ය ප්‍රභූන් රැස්කරවා සිඬාර්ථ කුමාරයෝ ගිහිගෙන් නික්මෙන්නාහ'යි තමාත් පුත්‍රයාත් අතර ඇති වූ කථාව කියා 'මෙයට කුමක් කර මෝ දැ?'යි ඇසී ය. 'නිමිත්තපාඨකයන් කියා තිබෙන පරිදි පැවිදි වීම හෝ සක්විති වීම වයස එකුත් තිස් වැන්න පිරුණු තැන දී ය. ඒ වයස පිරෙන දිනට තව ඇත්තේ සතියෙකි. ඒ දිනය ඉක්මෙන තෙක් කෙසේ හෝ කුමරු රඳවා ගත යුතු යැ'යි ශාක්‍යයෝ කීහ. කියා එයට කටයුතු දෑ නිශ්චය කැර ගත්හ. එය අනුව එද සිට නුවර දකුණු වාසල් දෙරැ දෝණෝදන රජු සමග පන්සියක් ශාක්‍ය තරුණයෝ ද, බස්නාහිර පැත්තේ වාසල් දෙරැ ශුක්ලෝදන රජු සමග එපමණ ම ශාක්‍ය තරුණ පිරිසෙක් ද, උතුරු වාසල් දොරැ අමෘතෝදන (අමිතෝදන) රජ සහිත තරුණ ශාක්‍ය පිරිසෙක් ද, නැගෙනහිර වාසල් දෙරැ පන්සියයක් පමණ ශාක්‍ය

තරුණයන් සමග ශුඛෝදන මහරජ ද, රකවල් කරන්නට නියම කැර ගත්හ. ඔවුන්ගේ නියමය පරිදි නුවර සෑම දෙමං හන්දි තුන්මං හන්දි සතරමං හන්දි ආදී සන්ධිස්ථානවල මහළු ශාක්‍ය රජුහු රකවල් කරන්නට බාරගත්හ. නුවර මැද සංචාරය කරමින් ආරක්ෂා කැර ගැනීම මහානාම කුමාරයාට පැවරිණි.

මෙසේ ඔහු සදිනක් ම රැ නිදිවරා නගරය ඇතුළත පිටත හැම තැනම මුර කළහ.

ඔවුන් ගත් ක්‍රියා මාගීය දැනගත් සිඬාර්ථ කුමාරයන් වහන්සේ ද සුදුසු දිනය හා වේලාව පැමිණෙන තුරු බලාපොරොත්තු වූහ. ප්‍රජාවතීගෙනමී ද නුවර හැම ප්‍රාසාදයෙකම හැම ගෙයකම ඉන්නා ස්ත්‍රීනට රැ එළිවන තුරු පහන් නොනිවා සෝදිසියෙන් ඉන්නට විධාන කළා ය.

බෝසතාණෝ ද මේ කාලය තුළ ලොවැ දුබ තත්වය නුවණින් සලකා බැලීම්, තමන් ජාතිස්මරණඥානය ඇත්තකු බැවින් අතීත ජාතීන්හි කළ චිත්තප්‍රණීධීන් මෙනෙහි කිරීම් ආදී වශයෙන් තවුසක්ෂු සේ කල් යැවූහ. සිඬාර්ථ කුමාරයන් ද සුද්දෙන් මහරජු ද අතර පැවැති කථාව රහසෙක් නොවී ය. යශෝධරා ආදී කවුරුත් දත්හ. කවර දක හෝ සිඬාර්ථ කුමාරයන් කැටුව තමා ද ගිහිගෙන් වෙන් වූ තවුස් දිවියට බස්නට ඉටාගෙන සිටි යශෝධරාවෝ ඒ කිසිවෙකින් කලබොල නො වූහ. එහෙත් ඇය ගේ යක නොසංසුන් වන්නට කරුණෙක් ඇති විය. ඒ එකී සත්වැනිද රැ කලින්ම නිද ගත් ඇය දුටු සිහිනයෙකි. එද සැන්දෑවේ ඔ නිදගත්තී සිහිනයක් දැක පිබිදී සිඬාර්ථ කුමාරයන් වෙත ගියා ය. තමා දුටු සිහිනය සැළ කරන්නී. 'ස්වාමීනි, ඔබ මෙහි මා තනිකොට' හැර දමා තපසට ගියා සිනෙන් දිටීම්. ස්වාමීනි, ඔබ යන තැනට මම ද යෙමි'යි ඔ කීවා ය. බෝසතාණෝ ද තමන් යනුයේ නිවන දෙසටය, යන්න සලකා, 'එසේය, මා යන තැනට ම නුඹත් පමුණුවමි'යි කීය. ඉක්බිති නිවන් අවබෝධ කරනු පිණිස මහත් දුක් පීඩා වින්ද යුතු බව, බෙහෝ වෙහෙස මහත්සි වියැ යුතු බව, අතදරුවකු සහිත යශෝධරාවන් බඳු සියුමැලි ස්ත්‍රියකට එවැනි දුක් පීඩාවලට මුහුණ පෑ හැකි නොවන බව පැහැදිලි කොට දී, 'මම විමුක්ති සැපය අත්පත් කොට ගෙන අවුත් ඔබ හැමට එය ලබවන්නෙමි. එතෙක් ඉවසා දරුවා රැකගන්න. මේ සියලු ධන සම්පත් ඔබට ඇත. මා පියාණෝ ද කුඩා මෑණියෝද ඔබේ ආරක්ෂාවට සිටිති'යි සැනසිලි බස් කීහ. දුර දිග දක්නා නුවණ ඇති,

ස්වාමිභක්තිය ඇති, විනිත වූ යශෝධරාවෝ කුමාරයාණන්ගේ අවවාදයට අවනත වූහ. ප්‍රිය විප්‍රයෝග දුක ඉවසා දරා ගන්නට නොයෙක් දෑ සිතමින් උත්සාහ-කළා හ.

තව වන පරිච්ඡේදය

යශෝධරාවෝ 'ළඟදී ම ස්වාමී දරුවෝ නික්ම
මහාගිහිත්තුමණය යනි. කවරදක හෝ නික්ම යනොත් තමාට කියා

ම යනි යි ටික කලකට පසු මමත් කෙසේ හෝ උත් වහන්සේ අනුව යමි' යන ආදීන් සිතා සැතැපෙන්නට උත්සාහ කරන්නී සිය ඕවරයකට ගොස් නිදගන්න. බෝසතාණෝ ද කල්පතායෙහි නිමග්න ව තම යහනෙහි හොත්හ. මේ වෙලාවේ පෙර දිනවල සේම නාටිකාවෝ රැස්ව ඔබ ඉදිරියේ නැටුම් ගැයුම් ඇරඹූහ. බෝසතාණෝ ඒ කිසිත් නොසලකා සිත සිතා හොත්තාහු නින්දට බටහ. එය දුටු නාටිකාවෝ 'සාමීදරුවෝ නින්දට බටහ. අපේ ක්‍රීඩාවලින් වැඩෙක් නැතැ'යි කියා තුමල ද තමන්ගේ වාද්‍ය භාණ්ඩ ඒ ඒ තැන තබා එහි ම නිද ගත්හ. මැදුම් රැයෙහි බෝසතාණෝ නින්දෙන් පිබිදියාහ. යහනෙහිම හිඳ අවට බැලූහ. නිදන නාටිකාවන් ගේ විප්‍රකාරය දුටුහ. කෙනෙක් මුව අයා ගොරවිනි. කෙනෙක් කට දෙකොණින් කුණු කෙල වගුරුවිනි. කෙනෙක් සිහිනෙන් තන්දොඩිනි. කෙනෙක් වැළැපෙති, කෙනෙක් නිරුවත් වූ හෙති, කෙනෙක් අවුල් වූ විසිරි ගිය කෙහෙ ඇතියෝ වෙති. ඔවුන් දුටු බෝසතාණන්ට තමා මළ කදන්, රැසක් මැද ඉඳින්නකු සේ හැගිණ. ටික වෙලාවකට කලින් දෙවගනන් පිරි දෙවි විමනක් බඳු වූ පෙනුණු මේ මැදුර දැන් මළ කදන්, පිරුණු තැනක් බඳු යැ'යි සිහිණ. මෙය සිතත් සිතත් ම ගිහිගෙය කෙරෙහි කලකිරීම වැඩි විය. ගිහිසැප යනු මිරිඟුවක් වැනි බව පෙනිණ. නික්ම යෑ යුතු අවස්ථාව සලකන්නාහු, අවට විමසා බලා සිටිනක් තිස්සේ ම නිදිවරා වෙහෙස පත් සියල්ලන් ම පාහේ තද නින්දට වැටී හෝනා නියාව දැන ගත්හ. දැන් පිටත් වන්නට වෙලාව යැයි සැලැකූහ. යශෝධරාවනට කපා කොට පුතු ද වඩාගෙන සිඹ සනසා එයට පසු ප්‍රාසාදයෙන් බැස්ස යුතු යැයි සිතා ඇය නිදන ඕවරකය දෙසට පිය නැඹුහ. එහි දොර ළඟට ම ගොස් දොර හැර තිරය ඔසොවා ඇතුළත බලන්නාහු, කාන්ත වූ මෘදු පහන් එළියෙන් අඳුරු දුරු වූ ගිය, පහනෙහි දැවෙන සුවඳ තෙලින් සුවඳවත් වූ සිරියනන් ගබඩායෙහි සමන් මල් අමුණක්

අතුළ යහනෙහි රහල් කුමරු ලෙහි හොවා නිදන යශෝධරාවන් දුටුහ. 'අතුළට ගොස් ඇය පුබුදුවාලුවොත් ගමනට බාද වියැ හැක්ක. දැන්ම නොයන්නැ'යි ඇය ඇවිටිලි කරනු ඇත. පසු වැ අවුත් මොවුන් දක්නෙමි වේ ද! දැන් නිහඩ වැ නික්මැ යැ යුතු යැ'යි සිතාගත්හ. මෙසේ සිතා අඹුදරු ආදීන් කෙරෙහි ඇති සසීම ප්‍රේමයට මුළු ලොවැසි සියලු සතුන් කෙරෙහි හටගත් මහා දයාව මාරු කොට, ජරා මරණාදී නොපමණ දුකින් පෙළෙන ලෝකයට පිහිට වෙමි'යි උපන් මහා කරුණාව පෙර දැරිකොට ගත්තාහු, ලෙහෙසියෙන් ම පය එළිපත්තෙන් පිටතට ඇද ගත්හ. මෙසේ නික්ම ප්‍රාසාදයේ උඩු මහලෙන් බැස තරප්පුව පාමුල නිදන ඡන්තයා පිබිදැවුහ. 'ඡන්තය, කන්තක අසු සරසා ගෙනෙන් නැ'යි කීහ. 'ස්වාමීනී, මේ මැදුම් රැ කොහි යන්නට දැ?'යි ඡන්තයා ඇසී ය. 'මම පැවිදි වන්නට ගිහි ගෙන් නික්මෙමි'යි බෝසනාණෝ වදළහ. 'ස්වාමීනී, මේ මාපිය නෑදෑ පිරිස් හැර දමා, කොහි වඩින්න ද? එසේ නොම වඩින්න ස්වාමීනී'යි ඡන්තයා අඩන්නට වන. බෝසනාණෝ නොයෙක් සැටියෙන් කරුණු කියා ඡන්තයා කැමැති කරවාගත්හ. එසේ වුවද හේ ගමනට සැරසෙන අතර ම යශෝධරාවනට ඇසෙන මාතයට ගොස් ඇය පුබුදුවන්නට මහ හඩක් පවත්වා පෙරළා ආයේ ය. එහෙත් ඕ නොම පිබිදුණා ය. ඉක්බිති හේ කන්තක අසු සරහා ගෙනායේ ය. බෝසනාණෝ අසුගේ හිස මුහුණ අත ගා ආදරය දක්වා උෟ පිට නැගුනාහ. ඡන්තයා ද පිටු පසැ ඉඳුවා ගත්හ. ගමන ඇරඹුහ. නැගෙනහිර වාසල් දොරකඩ වෙත ගිය බෝසනාණෝ එහි නිදහොත් පිය රජු දැක, පියාණන් කෙරෙහි තමන් තුළ වූ දැඩි ප්‍රේමය නිසා තෑග ප්‍රිය විප්‍රයෝග දුක ඉතා අමාරුවෙන් මැඩ ගෙන, 'පියාණන් වහන්ස, මට අවසර යි. මම නික්ම යමි. මගේ අභිමතාථීය සපුරා ගෙන ඔබ වෙත එන්නෙමි' යි ආචාර පවත්වා දොර හැරගෙන එතැනින් නික්මුණාහ. වැඩි දුරක් නොයා දීම මාහානාම කුමරු හමු විය. හෙතෙම 'ඔබට සක්විති රජබව ලැබෙනුයේ සෙට ය, එ බැවින් නොයන්න' යන ආදීන් නොයෙක් සැටියෙන් කන්තලවු කෙළේ ය.* බෝසනාණෝ ඒ කිසිත් නොතකා ඉදිරියට ම ගියාහු ශාක්‍යදේශය ද

* පාලි අටුවාහි වසවත් මරදෙවිපුතු අවුත් ගමන වළක්වාලන්නට කළ කථාව ලෙස අන්‍යාලාපයෙන් සඳහන්කොට ඇත්තේ මේ මහානාම කුමරුගේ උත්සාහය වියැ යුතු ය. පැවිදිගුණදහම් වඩන්නවුනට කෙනකු විරුඩ වනුයේ මාරාවේශයෙනි යි පෙරවාදීන් පවා පිළිගත් අදහසෙකි.

පසු කළාහ. ක්‍රමයෙන් කෝලිය රට ද ඉක් මැ මෙසේ දෙළොස් යොදුන් මහ* ගෙවා මල්ල රටට පැමිණ පසු දිනට එළිය වැටීගෙන එන වේලෙහි අනෝමා නදී තීරයට පැමිණියහ. අසු පිටින් නො බැස ම නදියෙන් එගොඩ ව ගියහ. එහි සුදු වැලිතලායෙහි දී අසු පිටින් බිමට බැස්සාහ. ඉක්බිති ටික වේලාවක් එහි වැල්ලේ හිඳ ගමන් වෙහෙස නිවා ගෙන මුහුණ අත්පා සෝදා ගත්හ. එයට පසු දකුණතින් කඩුව ද වමතින් කෙස් වැටිය ද ගෙන එය සිඳ අහසට දැමූහ. එය එයින් ම නොපෙනී ගියේ ය.⁺²⁷ බෝසතාණන් වහන්සේ තමන් ගේ වස්ත්‍ර ම තවුසකු ගේ නියායෙන් හැඳ පෙරෙවැ අතීත බුදුවරුන් සිහිකොට දෙහොත් මුදුන් තබා වැඳ ආච්චාෂ්ටමක ශීලය²⁸ සමාදන් වැ ගත්හ. මෙසේ තවුස් පැවිද්දෙන් පැවිදි වූහ. ඉක්බිති තමන් හැඳ පැළඳ තුබුණු සැට්ට හා ආභරණ ඡන්තයාට පැවරූහ. මෙ විටැ ස්වාමීනී, මමත් පැවිදි වෙමි යි ඡන්තයා සැළ කෙළේ ය. ඡන්තයිනි, ඔබ දැන් ම පැවිදි වනු නො යෙදෙයි. පියාණන් වහන්සේත් කුඩා මැණියන් වහන්සේත් යශෝධරාවෝත් තන්ද කුමාරයෝත් සෙසු තැයෝත් මා පැවිදි වූ බව නො දනිති. එබැවින් අශ්වයාත් මේ ආභරණාදියත් රැගෙන නුඹ දැන් කිඹුල්වත් පුරයටම යන්න. ගොස් මේවා බාර දී මපියාණන් වහන්සේටත් සෙසු අයටත් මා පැවිදි වූ නියාව සැළ කරන්න. තව කලක් ගිය තැන නුඹ ද පැවිදි කැරැ ගන්නෙමි, දැන් පිටත් වැ යන්නැයි බෝසතාණෝ වදළාහ. මේ වේලෙහි කන්තක අසු සිය ආදරණීය ස්වාමියා ගෙන් තමා වෙන් වන අවස්ථාව එළැඹී ඇති බව හැඟීමෙන් සෙනෙහසර සිතින් බෝසතාණන්ගේ සිරිපා ලෙවකමින් සොමා බැල්මෙන් ඔබ දෙස බලා ගෙන ම හුන්නේ ය. බෝසතාණෝ ද ඔවුනට සමු දී එතැනින් පිටත් ව ගියහ. අස් තෙම එසේ වඩනා බෝසතාණන් දෙස ඇසි පිය නොහෙළා කඳුළු පිරි ඇසින් බලා ගෙන ම සිටියේ, ඔබ නො පෙනී ගිය පසු ප්‍රිය විප්‍රයෝග දුක ඉවසාගත නොහී ළය පැළී එහි ම මැරී වැටුණේ ය.²⁹ (හේ තව්තිසාහි දෙවිපුතෙක් වැ උපත.)

* පාලි අටුවාහි තිස්සොදුන් මහ ඉක්මැ ගියහ යි සඳහන් ව ඇතත් කිඹුල්වත් පෙදෙසැ සිට අද අලමි නමින් හැඳින්වෙන අනෝමාව තෙක් දුර මයිල සැත්තැවකට වඩා නැත. සකුබොදු පොත්හි දැක්වෙන දෙළොස් යොදුන් කථාව හරි බව හැඟේ. යොදුන යනු එක්කලෙක මයිල පහකුත් ස්වල්පයක් පමණ දුරෙක් ව බැවහර විය.

+ සක්දෙවිදු ඒවා රුවන් කරඩුවෙකින් ගෙන ගියහ යි අප පොත්හි දැක්වේ.

ජන්තයා අශ්වයාගේ මළ සිරුරට කළ යුතු සත්කාර කොට හඬමින් වැලැපෙමින් කිඹුල්වන අතට නික්ම ගියේ ය.

බෝසනාණන් වහන්සේ ද අනෝමා තීරයෙන් පිටත් ව වඩනාහු, වැඩි දුරක් නො ගියාහු ම තමන් ඉදිරියෙන් එන වැද්දකු³⁰ දුටුහ. හේ ළහට ම ආයේ ය. දුනුහි ඇති වැ සිටි නුමුදු ඔහු පිටු එල්ලෙන පසුම්බියක් සහිත පාත්‍රයෙක් විය. ඔහු හිසැ තබා ගත් බඩු පොට්ටනියෙක් ද විය. බෝසනාණන් වහන්සේ පාත්‍රය දැක විමැසුම් සහිත වූහ. 'ඔබ හිසැ පොට්ටනියේ කිමෙක් ඇද්ද?'යි විචාළාහ. හේ පොට්ටනිය බිම තබා ලිහා පෙන්වීය. එහි සිවුරු පිරිකර ය. 'මේවා කොහි ගෙනයවු දැ?'යි බෝසනාණෝ පුළුවන්හ. මෙය ඕනෑ කරන පැවිදි කෙනෙකුට දෙන්නට ගෙන යමි. මෙය රුක් බෙතයක තිබී ලදිමි'යි වැදි කී ය. 'මම පැවිද්දෙකිමි. ඔය සිවුරු හා පාත්‍රය මට දෙන්න, මගේ මේ කශී වස්ත්‍ර නුඹ ගන්නැ'යි බෝසනාණෝ වදළාහ. හේ ඒ බස පිළිගෙන තමා ගෙනා පැවිදි පිරිකර බෝසනාණන් වහන්සේ ට පිළිගැන්වී ය. බෝසනාණෝ ඒවා හැඳ පෙරුවැ පාත්‍රය ද උරේ එල්ලා ගත්හ.* තමන් එතෙක් දැරූ කශී වස්ත්‍ර වැද්ද අත තැබූහ. හේ ද ඒවා රැගෙන කිඹුල්වන අතට ම නික්ම ගියේ ය.

බෝසත් තවුසාණන් වහන්සේ ද සමීපයේ වූ අභිවනයක් දැක එහි වැඩියාහ. මේ මල්ලරටු මායිමේ වූ අනුපිය නම් නුවර සමීපයේ වූ අභිවනය ය.

* මේ පුවත පාලි අටුවාහි නැත. සකු බණ්ඩාරාචාර්ය විස්තරයෙන් ඇත. මෙසේ වැදි වෙසින් හෝ වැද්දකුට ආවිෂ්ට වී පිරිකර ගෙන ආයේ දෙවියෙකු යි සමහර සකු පොත්හි එයි. එය ම විස්තර නොකොට බ්‍රහ්මයා පිදු පිරිකර පිළිගත් හ යි ඉතා කොටින් පාලි පොත්හි ආ නියාව පෙනෙයි. යට කී රුක් බෙතයට අට පිරිකර කොයින් ද ? මෙය මහායාන පොත්හි විස්තර කැරෙයි. කලකට පෙර එ පෙදෙසේ කිහිප දෙනෙක් පැවිදි වැ පසේ බුදු වූහ. එයින් එක් තමක් පිරිනිවේනුවෝ නොබෝ කල්හි ලොවුතුරා බුදුවන බෝසනාණන් උපදිති යි දැන තමන් අට පිටරිකර ඒ බෝසනාණනට ලැබෙන ලෙසක් සලස්සන්නැ යි කියා සිය පවුලේ අයට පවරා තුමු හිමවතට වැඩ පිරිනිවියහ. ඒ බෝසනාණන් උපන් දවසැ පිරිනිවී මාතෘග පසේ බුදුහු ය. උත්චහන්සේ ගේ නෑ පරපුරෙහි එය බාර ව අන්තිමට සිටි තැනැත්තී වනයේ මහ රුක්බෙතයෙක එය තැන්පත් කොට රුක්දෙවියා අයැද එය බෝසත් කෙනෙකු පහළ වූ විට ඔබට ලැබෙන සැටියක් සලසන් නෑ යි කියා ගියා ය. මේ වැද්දා වෙනෙහි යන විට එය දැක මෙසේ හැරගෙන ආයේය.

අනුපිය දෙරු විශේ සිට නවවිසි වන වස තෙක් ම නිතර
අඹවෙනෙහි පැවැති නැටුම් ගැයුම් වැයුම් හා ඇසුරු කළවුන් ගේ
සතියක් කතාබස් ආදී වශයෙන් කිසිදු නිසි විවේකයක්
 නොලැබ කල්ගෙවූ බෝසතාණන් වහන්සේට ඒ සියල්ලෙන් වෙන් වූ පටන්ගත් මේ හුදෙකලා ජීවිතය මහත්ම සැනසිල්ලක් වූ වැටැහිණ. ලෝක තත්ත්වය ජීවිත තත්ත්වය සිතා බලන කෙනකුට අවශ්‍ය වනුයේ ජනයා ගෙන් වෙන් වූ හුදෙකලා බවයි. එය ලත් බෝසතාණන් වහන්සේ එයින් උපන් විවේකය ද ඒ නිසා ම උපන් ප්‍රීතිය ද භක්ති විදිනුවෝ නුවණින් ජීවිත තත්ත්වය විමසනුවෝ සතියක් ම කල් යැවූහ. සාපිපාසාවක් ඇති නොවී ය. මේ අතර මගේ වියෝගයෙන් ඇති වන ප්‍රියවිප්‍රයෝග දුක දරා ගැන්මේ ශක්තිය පියාණන් වහන්සේටත් කුඩා මැණියන් වහන්සේටත් යශෝධරාවනටත් නන්ද කුමාරයාටත් නන්ද කුමරියටත් සෙසු ඥාතිගණයාටත් යන හැම දෙනාට ම ඇති වේ වා. එයින් කිසි කෙනකුටත් කිසිම විපතක් නොවේ වා'යි තරයේ අධිෂ්ඨාන කළහ.

බෝධිසත්වයන් වහන්සේ අනුපිය අඹ වනයෙහි සතියක් වැස එයින් නික්මුණාහු ශාක්‍යා බ්‍රාහ්මණී නමින් ප්‍රසිද්ධ තපස්විතියක ගේ අසපුවට වැඩියාහ. තපස්විති නොමෝ බොජුනින් ද නවාතැනින් ද සංග්‍රහ කළා ය. එ තැනින් උගත යුතු දැයක් නැති සේ දැක නොදුරු වූ පද්මා නම් තපස්විතිය ගේ අසපුවට වැඩියාහ. එහි දී ද මහත් ආදර සත්කාරයෙන් පිළිගන්නා ලදහ. එතැනින් උගත යුතු දැයක් නැති නිසා දැක එහෙන් ද නික්මුණහ. නොදුරු වූ රේවත නම් සෘෂිහු ගේ අසපුවට වැඩියාහ. ඒ සෘෂිහුගේ ද ධර්මයෙහි සාරයක් නොදුටුවාහු එ තැන නො සිට නික්මුණාහ. මෙසේ වඩනාහු රජගහ නුවරට සමීප අසපුවෙක යාගහෝම, කෙරෙමින් නොයෙක් වුත පුරමින් වසන තවුසන් සමුහයක් ඉන්නා භාගීවාග්‍රමයට පිවිසියාහ. අසපුවට අධිපති භාර්ගව තෙම මහත් සත්කාරයෙන් බෝසතාණන් පිළිගත. ඔහුගේ දහම විමසා බලනුවෝ සගස්සුව පතා යාගහෝම කරනුවට වැඩියෙන් දැයක් නැතැයි දැක එතැනින් ද නික්මෙන්නට සැරසුණහ. එය දුටු එහි වුත පුරන මහලු තවුස් කෙනෙක් 'ඔබ සොයන දහම උගන්වන ආලාර නම් තවුස් කෙනෙක් විසාලා මහනුවර වින්ධ්‍යාකෝෂය නම් අසපුවේ වෙසෙහි. එහි වඩින්නැ'යි කීහ. විසාලා මහනුවරට යෑමට රජගහ නුවරට ගොස් ගංගානදියෙන් එගොඩට යෑ යුතු ය. එ බැවින් බෝසතාණෝ පළමු කොට රජගහ නුවර අතට ගමන ඇරඹූහ.

බෝසතාණන් වහන්සේ රජගහ නුවරට පැමිණියේ එක් දවසෙක උදේ වරුවේ ය. පිඬු සිභා යෑමට කාලය වූ බැවින් උන් වහන්සේ පාත්‍රය අතින් ගෙන නික්මුණා හ. එහි රජය කරවන බිම්බිසාර රජ බෝසතාණන් වහන්සේ ගේ අදෘෂ්ට මිත්‍රයෙකි. 'මා මෙහි ආ බව රජුට දැන්නුවොත් මහත් සත්කාර සංග්‍රහ ලැබෙනු ඒකාන්ත ය. එහෙත් දන්වා යවා සංග්‍රහ ලැබීම නො සුදුසු ය. පිඬු සිභා ගොස් ලත් දැයින් යැපීම එයට වඩා උතුම් යැ' යි බෝසතාණන් වහන්සේ සිතූහ. එසේ සිතා පාත්‍රය ගෙන ගෙපිළිවෙළින් නුවර වීථියේ පිඬු සිභා වැඩි සේක. එයට පෙර කිසි කලෙක නොදුටු අපූර්ව රූපශ්‍රියෙන් බබලන බෝසතාණන් දුටු නුවරු විස්මිත වූහ. බෝසතාණන්ගේ රූපශ්‍රියෙන් වශීකෘත වූවාහු තමන්ගේ වැඩ කටයුතු නවතා උන්වහන්සේ දෙස බලා ගත් වන ම සිටියාහ. 'මේ නම් මනුෂ්‍යයෙක් නොවේ. මහා බ්‍රහ්මයා කිසි යම් අදහසකින් මිනිස් වෙසින් පැමිණ සිට යැයි කෙනෙක් කිහ. සමහරු, මේ බ්‍රහ්මයා නොවේ කලින් කල ලොවට එන විෂ්ණුහුගේ මනුෂ්‍යාවතාරයෙකි' යි කිහ. සමහරු, මේ ශිව දෙවියෝ'යි ද සමහරු, මේ සඳ මඬලට අරක්ගත් සඳ දෙවිරජ' යැ යි ද තව කෙනෙක් 'මේ හිරුමඬලට අරක්ගත් සූර්යදිව්‍යරාජයා විය යුතු යැ'යි ද තව කෙනෙක්, මේ අනංගයා ම විය යුතුයැ'යි ද තමතමන්ගේ ඇදහිලි අනුව කියන්නට වූහ. ගැඹුරට කරුණු සිතා බලන කිසි කෙනෙක් 'මේ මය කියන කිසිවෙක් නොවේ. ලෝවැඩ පිණිස පහළ වූ කිසි යම් මහ පිතෘති උත්තමයෙකැ'යි කිහ. රාජපුරුෂයෝ බිම්බර රජු වෙත ගොස් බැහැ දැක, 'දේවයන් වහන්ස, රටට මහා ශාන්තියක් සැලැසෙන පෙර නිමිත්තෙක. 'දෙවියෙක්ද මිනිසෙක්දැ'යි නොදනිමු. පෙර නොදුටුවරු විස්මය උපදවන රූපශ්‍රියෙන් යුත් කෙනෙක් පැවිදි වෙසින් නුවර පිඬු සිභා යෙති' යි කිහ. රජ ද සීමැදුරුකවුළුව හැර බලනුයේ මහසතාණන් දැක විස්මිත වූ බලා උන්නේ ය. 'මේ ආශ්වර්‍ය කෙනක, දැකුම්කළු අහපසහින් යුක්තහ. ආරෝහපරිණාහ සම්පන්න හ. පිරිසිදු බබලන ඡවිවණියෙන් යුත්හ. දුටුවන් පහදවන ඉරියව්වෙන් යුත්හ. දෙවියෙක් හෝ වෙන අමනුෂ්‍යයෙක් වී නම් ටික දුරක් ගොස් අදෘශ්‍යමාන වෙයි. මිනිසෙක් වී නම් කිසි තැනකට ගොස් සිභාලත් ආහාර වළඳයි. තෙපි ගොස් බලා අවුත් මට කියවු' යැයි රජතුමා රාජපුරුෂයන් පිටත් කොට යැවීය.

* මේ ඇසළ අටවක් ද යැයි පාලි අටුවාහි පෙනෙන්නේ සර්වාස්තිවාදී පොත් වලද එබඳු දිනයක සටහනෙක් නැත.

බෝසතාණන් වහන්සේ, පිඩු සිභාගෙන වඩනාහු 'මෙහි එන පැවිද්දෝ කොහි නවාතත් ගන්දදැ?'යි මිනිසුන් අතින් විචාරා, 'අර පෙනෙන පාණ්ඩව පර්වතයේ නැගෙනහිර බලා පිහිටි ගල්තල්ලෙහි යැ'යි ඔවුන් කී බස් අසා ඒ අතට වැටියහ. කන්ද නැග ගල්තල්ල ඇතුළට වැටි, හිඳ ගෙන බොජුන් වළඳන්නට සැරසුණහ. බෝසතාණන් පස්සේ යමින් ඔබ කරනා සියල්ල විපරම් කරමින් ගිය රාජපුරුෂයෝ උන්වහන්සේ බොජුන් වළඳන්නා දැක වහා කන්දෙන් බැස රජු වෙත ගොස් තමන් දුටු සියල්ල සැළ කළාහ.

'මේ නම් මනුෂ්‍යයෙක, එහෙත් සෙසු මිනිසුන් බදු කෙනෙක් නොවෙති. ආශ්වර්‍ය පුද්ගල කෙනෙක. ගොස් තොරතුරු විමසනු වටී' යැයි රජුට සිතුණේ ය. හේ මහ පිරිසක් කැටුව පිටත් වූ බෝසතාණන් වෙත පැමිණියේ ය.

රජ තෙම බෝසතාණන් දුටු කෙනෙහි ම උන්වහන්සේ ගේ වණිනා විෂයාතික්‍රාන්ත අනුපමෙය රූපශෝභාවෙන් වශීකෘත විය. ගරුබුහුමන් දක්වා පසෙක හිඳ කතාවට බටුයේ ය. 'ඔබ ඉතා සියුම් ලී කෙනෙක, තව ම තරුණ වියෙහි ය. පිඩු සිභා යැපෙනු ඔබ වැන්නකුට නො වටී. පින්වතාණනි, මේ අංගමගධ දෙ රට විශාල ය. සරුසාර ය. මේ මුළු පෙදෙස දෙකට බෙදා කොටසක් ඔබට පිරිනමමි. ඉතිරි කොටස මම ගනිමි. මෙසේ අපි දෙදෙනා ම රට පාලනය කරමි'යි කී ය.

බෝසතාණන් වහන්සේ ඔහුගේ කථාව අසා, 'මේ රජ මා නොහඳුනති' යි තමන් හඳුන්වන්නට සිතූහ. 'මහරජ, භූමි ප්‍රදේශ වශයෙන් කෝශල රටට ඇතුළත් ශාක්‍ය නම් රටෙක් හිමවත් පාමුල ඇත. බොහෝ පෙර සිට ම පරම්පරා උරුමයෙන් රටට අධිපති වූ පාලනය කරන සුර්යවංශික වූ ශාක්‍ය නමින් ප්‍රකට පරම්පරාවෙක් ඇත. ජරා ව්‍යාධි මරණ යන දුක්වලින් ලොව පෙළෙන්නා දැක එයින් මිඳෙන මහක් සොයනු වස් මට අයත් රජකම හැර දමා ඒ ශාක්‍ය කුලයෙන් නික්ම පැවිදි වීමි. විමුක්ති මාර්ගය සොයා යමි. එබැවින් ඔබ පිරිනමන රාජ්‍යයෙන් මට වැඩෙක් නැතැ'යි බෝසතාණෝ වදාළාහ.

එය ඇසූ කෙණෙහි ම රජුට කාරණය වැටහිණ. 'පින්වතාණන් වහන්ස, ශාක්‍යදේශාධිපති ශුබෝදන මහරජාණන් ගේ පුත් වූ සිධාථිකුමාරයන් සතර පෙර නිමිති දැක ගිහිගෙන් නික්ම ගොස් පැවිදි වූ බුදු වෙති'යි අසා ඇත්තෙමි. ළදරුවියේ සිට ම මා හා හසුන් හා

තුටුපඩුරු හුවමාරුවෙන් මිතුරු වැ සිටින මගේ හිත මිතුරු වූ ඔබ වහන්සේ දැක්මෙන් ඉතා ප්‍රීත වෙමි. පින්වතාණන් වහන්ස, ඔබේ මනෝරථය සඵල වේවා. ඔබ වහන්සේ බුදු බව ලැබූ පසු කල් නොයචා මගේ නුවරට ද වඩින සේක් වා. ඔබ ලැබූ විමුක්ති සෑපය අපට ද දී අප සනසන සේක්වා යි රජ කී ය. බෝසතාණන් වහන්සේ ද එසේ ය, බුදු වූ පසු එන්නෙමි යි වදාළ සේක. ඉක්බිති රජ ද පිරිස ද බෝසතාණනට මහත් ආදර බුහුමන් දක්වා වැද පැදකුණු කොට නික්මු ගියහ. බෝසතාණන් වහන්සේ ද එදා රැ ගිජුකුළු කඳු පෙදෙසැ අසපුවෙක වැස පසු දින උදේ විසාලා මහනුවරට යනු පිණිස එතැනින් පිටත් වූහ.

**බිලි පූජා
නැවැත්වීම**

සිඬාර්ථ ගෞතම තපස්වීන් වහන්සේ විසාලා මහනුවරට යන අදහසින් ගංගානදියෙන් එ තෙර විසැ යුතු බැවින් එය අතට ගමන් ගත්හ. මේ අතර පන්සියක් පමණ වූ බැටෙළු රංචුවක් දක්කා ගෙන රජගහ නුවර අතට එන අප පල්ලකු ඉදිරි දෙසින් එන්නා දුටුවහ. ඒ බැටෙළු රැළෙහි හැමට ම පස්සෙන් කොරගසමින් අමාරුවෙන් පිය නගන බැටෙළු පැටියෙකි. උභ අහළින් ම උගේ මව් බැටෙළු දෙන ද එයි. අපපල්ලා කිසිදු අනුකම්පාවක් නැතිව කෝටුවෙකින් තළමින් බැටෙළු පැටියා ඉදිරියට යවයි. බෝසතාණන් වහන්සේ ඔහු හමු වූ මොවුන් කොහි ගෙන යන්නෙහි දැ? යි ඇසූහ. 'අප මහරජුගේ අපල උවදුරු දුරු කරන්නට වේද නියමය පරිදි අද නුවර ළහ දෙවොලෙහි බිලි පූජාවක් කැරෙයි. රාජ නියෝගයෙන් බැටෙළුවන් පන්සියයක් ගෙන යෑම මට පැවැරුණි. මොවුන් ඒ දෙවොලට ගෙන යෙමි යි අපපල්ලා කී ය. එසේ වී නම් මමත් එමි. මේ ළදරුවාට තළන්නට එපා. මේ පැටියා මම වඩා ගෙනවුත් දෙමි යි වදාළහ. ඉක්බිති තවුසාණන් වහන්සේ බැටෙළු පැටියා වඩා ගත් සේක. බැටෙළු රංචුව පස්සෙන් ගමන් ඇරඹූහ. බැටෙළු පැටියාගේ මව් ද උන්වහන්සේ ගේ කාරුණික බව හැඟී උන්වහන්සේ එක්ක ම ගියා ය.

බෝසතාණන් වහන්සේ කෙළින් ම පූජාසනය කරා වැඩියහ. එකෙණහි පුදසුනෙහි හෝනා බැටළුවකු කෙළින් මුවහත් පිහියක් ඔසොවාගත් පූජකයා එය අසරණ බැටළුවා ගේ බෙල්ලට කිට්ටු කරන්නට සැරසුණා පමණ ය. බෝසතාණන් වහන්සේ වහා එ තැනට පැන ඔහුගේ අත අල්ලා ගත්හ. බෝසතාණන් ගේ මුහුණ දුටු පූජකයා මෙල්ල වූ පසු බැයේ ය. එහි පැමිණ සිටි බිම්බිසාර රජු දෙස බැලීය.

රජ බෝසතාණන් දැක නිහඩ වූ බලාගත් වණ ම සිටියේ ය. බෝසතාණන් වහන්සේ අසරණ සතුන් බිලි දෙමින් තමන් ගේ උවදුරු දුරු කරගන්නට සිතා කරණ ඒ ක්‍රියාවලින් වඩාත් පව් රැස්වනු මිස, විපත් වැඩි වනු මිස, ඒවා අඩු නො වෙනු යි ද, මේ අසරණ සතුන් බිලිගන්නා තැනැත්තෙක් ඇත්නම් ඒ දෙවියෙක් නොවූ හීන දීන රකුසෙකු යි ද යන ආදීන් කරුණු කියා අවවාද කළහ. බිම්බිසාර රජතුමා ඒ අවවාදය පිළිගෙන එ වේලෙහි ම සිය රටෙහි සත්ත්ව බලිපූජා තහනම් කෙළේ ය. බුදු වූ පසු වඩින්නැයි යලිදු අයැද වැඳ නික්මියේ ය.

බෝසතාණෝ ද විසාලා මහනුවර බලා වඩනාහු ගංගා නදිය අතට පිය නැහැහ.

දස වැනි පරිච්ඡෙදය

කිඹුල්වත් නුවර
තොරතුරු

බෝසතාණන් රජගෙන් නික්ම ගිය බව දන් සියල්-
ලෝද නුවර වැසියෝ ද හඬා වැලැපුණහ. මුළු
නුවර මළගෙයක් මෙන් විය. ප්‍රජාවකි ගෞතමී,
පැටියා නැති වූ දෙනෙක මෙන්, ශෝකභරිත වූවා බිම වැතිර වැලපෙ-
න්නට වූවා ය. යශෝධරාවෝ මුසපත් වැ වැටුණහ. සේවිකාවෝ දිය
ඉසිම් ආදී විසින් කළ සාත්තු නිසා බොහෝ වේලාවෙකින් පියෙවි සිහි
ලද්දී සියගෙහි බිම වැතිර හැඩු කළලෙන් කල් ගෙව්වා හ. ශුඛෝදන
රජ ඇයට කිසි විපතක් වේ දෝ යි බියෙන් නිතර අවවාද කරමින් රාහුල
කුමරු රැක ගැන්මෙහි මෙහෙයී ය. දෙව්දත් කුමරු හැර සෙසු සියලු
ශාක්‍යයෝ තමන් බලාපොරොත්තු වූ ශාක්‍යවාංශිකයන් ගේ නැගීම
නැවතිණැයි බොහෝ සෙයින් තැවුණහ.

සතියක් මෙසේ ගෙවුණු තැන ඡන්තයා එහි ආයේ ය.* දුටු දුටුවෝ
සාමී දරුවන් ගෙන කොහි ගියෙහිදැ? යි ඔහුට බැණ වදින්නට වූහ.

* ඡන්තයා සිය කුලයට ගැළපෙන කුලයෙකින් නම්ද නම් කුලද්‍රව්‍ය පාවාගෙන
සිටියේ ය. සිඬාර්ථ කුමාරයන් කවර ද හෝ පැවිදි වෙති'යි කථාව ශාක්‍යදේශයෙන්
පිටත ද පැතිර පැවැත්තේ ය. සිඬාර්ථ කුමාරයන් පැවිදි වුණොත් තමාත් පැවිදි
වන බව ඡන්තයා සිය ගෙහිදීත් කියයි. මෙයින් ඔහුගේ බිරිය වූ නම්ද නිතර
සැකෙන් බියෙන් කල් යැව්වා ය. තම සැමියා සිඬාර්ථ කුමාරයන් කෙරෙහි
පවත්වන ආදර භක්තිය නො ඉවැසුවා ය. බෝසතාණන් සමග ඡන්තයා ද ගිය
බව ඇසුම් තොමෝ සිඬාර්ථ කුමරුන් තම සැමියා රැගෙන ගියහ යි දෙස් දෙවොල්
තබමින් හැඩුවා ය. මේ පුවත ද ඇය කියූ විලාපය ද මුළු පරම්පරායෙන් ගෙන
එන ලදු ව තවම තේපාලයේ පිටිසර ගම්වල ගැමි කථා අතර පවතී.

පෙරළා ආ ඡන්තයා දුටු යශෝධරාවෝ ඔහු බණවා සාමිදරුවෝ කොහි ගියෝද? නුඹ කිසිවකුටත් ඇහවීම් මාත්‍රයකුත් නොකොට සාමිදරුවන් කොහේදෝ ගෙන ගොස් දමා අවුත් දැන් බොරුවට කළුඵ වගුරුවකි'යි තරවටු කළා ය. 'ආර්යාවනි, සාමිදරුවන් ගේ සේවක වූ මම උත්වහන්සේ කරණ නියෝගය පිළිපදිනුවා විනා අන් කුමක් කළ හැකියෙමි ද? මම අඩා වැලැපෙමින් ගමන නවත්තන්නට කොතරම් වත් තැත් කෙළෙමි. බැරි ම වූ තැන උත්වහන්සේට නො දැනෙන්න ක්ෂණයෙන් ඔබවහන්සේ ගේ යහන් ගබඩාවේ දොර ළඟට අවුත් ඔබ පුබුදුවන්නට සිතා මහත් ශබ්දයක් කොට වහා ගියෙමි. ඔබ ඒ හඬින් පිබිද ආවා නම් ගමන නතර කරන්නට තුබුණි. එහෙත් කිසිමු කෙනෙක් නො පිබිදුණාහ. කිසිම කෙනෙක් නාහ. සේවක වූ මම ස්වාමියාගේ අණ පිළිපැද්දෙමි. මා කළ වරදක් නැතැ'යි ඡන්තයා කී ය. එයට පසු කිසි ම කෙනෙක් ඔහුට දොස් නො නැගූහ.

ශුඛෝදන රජ ද පුත්‍රයාණන් ගැන බාරහාර වීමට ශාක්‍යවර්ධන දෙවොලට ගොස් ආවාහු ඡන්තයා දැක තොරතුරු අසා වැලැපෙන්නට විය. මේ අතර බෝසතාණන්ගේ කසිවස්ත්‍ර මිටියක් කොට බැඳ හිස තබා ගෙන නුවරවත් වැද්දා දුටු මිනිස්සු ඔහු රජු වෙත ගෙනාහ. රජු ජුරුවෝ ඒවා දැක 'මේවා කෙසේ ලද්දෙහි ද? කුමරුට විපතක් වත් කෙළෙහිදැ?'යි ඇසූහ. හේ සියලු පුවත කී ය. රජ බෝසතාණන් ගිය දිශාව ඔහුගෙන් දැනගත්තේ ය. පුත්‍රයාණන් සිය කැමැත්තෙන් ඔහුට දුන් දෑ ඔහුට ම වේවා' යි කියා යන අතෙක යන්නට ඔහුට සමු දුන. ඡන්තයා තමා ගෙනා ආහරණ ප්‍රජාවකී ගෞතමීනට බාර දුන්නේ ය.

රජුහුගේත් ප්‍රජාවකී ගෞතමී යශෝධරා ආදීන්ගේත් මහත් වැලපීම දුටු පෙරෙව් බමුණාත් මහ ඇමැතියාත් 'ඔබ අවසර දෙකොත් අපි ගොස් කුමාරයාණන් කැඳවා ගෙනෙමි' යි කියා ඔවුන් අස්වැසූහ. හැඩුම් වැලැපුම් අඩු විය. රජුජුරුවෝ පෙරෙවියාත් ඇමැතියාත් පිටත් කැර යැවූහ. ඉක්බිති දෙවොලෙහි පූජකයන්ගේ නියමය පරිදි බෝසතාණන් දේව බලයෙන් ගෙන්වන්නට වුන පිරිමෙහි යෙදුණාහ.

අස්ථියවල නැග වේගයෙන් පදවා ගිය පෙරෙවියා සහිත පිරිස දෙවෙනි දවසෙහි රජගහනුවර ද පසුකොට යන්නාහු, විසාලා මහනුවර දෙසට යන ගමනේ. ගංගා නදියෙන් මේ පිට මහ රුක් සෙවෙණෙක විවික්ක ව ඉන්නා බෝසතාණන් දුටුහ. ප්‍රීතියෙන් ඉපිල ගිය සිතැත්තෝ රිය නවතා එයින් බැස වහා බෝසතාණන් වෙත ගොස් වැඳ පසෙක

ඉඳ ගත්ත. පියරජාණන් ඇතුළු හැම දෙනා මහත් සොවින් හඬන වැලපෙන නියාව කියා, 'ඔවුන්ට එසේ දුකක් දීම ධර්මය නො වේ යැ යි ඔවුන් සනසනු 'පිණිස කලක් රජය කරවා පසු ව පැවිදි විශූන් හැක්කැ'යි ආදීන් කියා ආපසු යන්නට කැඳවූහ. බෝසතාණෝ ඔවුන්ගේ කථාව නිහඬව අසා හිඳ මෙසේ කියන්නට වූහ: 'මාපියන්ගේ දරු සෙනෙහස මම දනිමි. එහෙත් අපේ ජීවිතය ගොදුරු කරගන්නා ජරා ව්‍යාධි මරණ යන මේ දරුණු දුක් තුන වඩාත් මගේ සිතට වැදිණ. එබැවින් එයින් මිඳෙන මහක් සොයන්නට ය මා සිත නැමුණේ. දැන් ඔවුන් සනසන්නට මා ගියත් කවර දා හෝ මරණය ආ විට ආයෙන් මේ හැඩුම් වැලැපුම් ඇති වෙයි. මගේ පියා තුළත් කුඩා මැණියන් තුළත් යශෝධරා ආදීන් තුළත් ශෝකය ඇති කළේ මා යැ යි ඔබ කියති. මම එය නො පිළිගනිමි. මපියාණන් ආදීන්ගේ ශෝකයට හේතුව ජීවිතයේ යථා තත්ත්වය මුවහ කරණ ඒ අය තුළ ම පවත්නා අවිද්‍යාව යි. දුදරු නෑ මිතුරන් හා එක් වැ විසීම ස්වභාවයක් වැනි එකෙකි. ඔවුන්ගෙන් වෙන් වෙමැ යි හෝ වෙන්වුම්හයි හැඟන්නා හා ම ශෝකය ඇති වේ. ප්‍රියවිප්‍රයෝගය ලොවැ ඉපිද ඉන්නා තාක් ම ඇති වන එකෙකි. එය වැළැක්විය නොහෙයි. එය වළක්වන්නට තම් ලොවින් මිදීගත යුතු ය. මේ සියලු දුකින් මිදීමට මහ සොයා මා ඉදිරියට තැබූ පියවර ආපසු නො ගන්නෙමි. මගේ මනෝරථය මස්තක ප්‍රාප්ත කරගෙන මිස එසේ නැති වූ නෑදෑයින් වෙත නො එන්නෙමි.'

බෝසතාණෝ මෙබඳු වූ ම කරුණු තව දුරටත් වදාළාහ. ඉක්බිති හුනස්නෙන් නැගී සිට පිටත් වූ ගියහ. පෙරෙවියාත් ඇමැතියාත් බෝසතාණන් වඩිනා මහ දෙස බලා සිට 'දැන් කුමක් කරමෝ ද ? මහ රජුට මොනවා කියමුදැ?' යි කියා තමන් හා ආ රාජපුරුෂයන් කිහිප දෙනකු 'අප්‍රසිද්ධ වේශයෙන් ගැවසෙමින් කුමාරයාණන් යන යන අතට ගොස් ආරක්ෂා සලස්වන්නැ'යි කියා එහි තවතා, තුමු පෙරළා කිඹුල්වතට ම ගියහ.

එකොළොස් වන පරිච්ඡෙදය

බෝසතාණන් වහන්සේ රජගහ නුවර පෙදෙසින් නික්මැ විසාලා මහනුවර බලා වඩනාහු ගංගානදී තීරයට පැමිණියාහ. ගහින් එගොඩ වූහ. විසාලා මහනුවරට වැඩ එය සම්පයේ වූ චිත්ඨාකෝෂ්ඨයට පැමිණියාහ. එ සමයෙහි කාලාම ක්ෂත්‍රිය පරපුරට අයත් ආළාර නම් සෘෂි තෙම තුන්සියක් පමණ වූ තවුස් ගණයාට නායක වූ

වින්ධ්‍යාකෝෂය අසපුවෙහි වෙසෙයි. හේ සජ්ත සමාපත්තිලාභී මහ තවුසෙකි. ශ්‍රාවකගණයාට ආකිංචක්ඛායනන භූමිය තෙක් ගමථභාවනා මාර්ගය පෙන්වා දෙයි. හෙතෙම එහි වැඩි බෝසතාණන් දැක සාදර වැ පිළිගෙන එහි නැවැතී භාවනා කරන්නට අවශ්‍ය සියලු සැප පහසුකම් සැලැස්වී ය. බෝසතාණෝ ද ඔහුගේ අවවාදයෙහි පිහිටා බවුන් වැඩුහ. කලින් ගිහි කලැ ආනපානසතිය වඩා පුරුදු බැවින් සිත සමාධිගත කිරීම ඔබට ලෙහෙසිකාරියක් විය. මෙසේ නොබෝ දිනෙකින් බෝසතාණෝ ද ආකිංචක්ඛායනන ධ්‍යානය ලැබූහ. ආලාර තවුසාණෝ බෝසතාණන් තමන්ගේ තත්ත්වයට ම නැංග නියාව දැක ඉතා පැහැදුණෝ ගෝල පිරිස දෙකොටසකට බෙදා කොටසක් බෝසතාණනට පැවරූහ. එතැන් සිට තමාට දායකයන් පිරිනමන සියලු සත්කාර බෝසතාණන් අතට ම යොමු කෙරෙහි. ඉතිරි වූ දැයක් ඇතොත් තුමු පිළිගනිති. හැම තන්හිදී ම බෝසතාණනට ප්‍රමුඛස්ථානය දෙති. බෝසතාණෝ ද ආකිංචක්ඛායනන සමාපත්තිය පිරිසිඳූ බලනුවෝ එය පරම විමුක්තිය නොව ලොවට ම ඇතුළත් තරමකට සිතූ සංසුන් බව ඇති කරන සමාධි මාත්‍රයක් බව දුටුහ. 'මෙයටත් එහා කළ යුතු දැයක් නැත් දැ'යි ආලාරයන් විවාළහ. 'නැතැ' යි 'මේ පරම නිෂ්ඨාව යැ'යි ඔහු කීහ. ඉක්බිති බෝසතාණෝ මෙහි විසීමෙන් වන විශේෂ අර්ථයක් නැතැ යි සලකා. ආලාරයනටද ඒ බව දන්වා සමුගෙන ඒ අසපුවෙන් නික්මීය හ.

මහ බෝසතාණන් වහන්සේ සැරිසරන සේක් මනී
 උදකයා නදියෙන් එගොඩ රාමපුත්‍ර උදක නම් මහ තවුස්
 වෙත යෑම ඇදුරකු ඉන්නා බව ඇසූහ. එ පළාතේ අධිපති
 ඒළෙස්සක පෙදෙස් රජ ද ඔහුගේ යමක, මොග්ගල්ල, උග්ග, නාවින්දකී,
 ගන්ධබ්බ, අග්ගිවෙස්සාන යන මහ ඇමැතියන් ද ඔහු තමන් ගුරුකොට
 සලකන බව ද ඇසූහ. එහි ගියොත් මැනවැ යි බෝසතාණනට සිත්
 විය. නොබෝ දිනෙකින් ම ඔහුගේ අසපුවට වැඩියාහ. ඒ තවුසාණෝ
 ද බෝසතාණන් දැක සාදර ගෞරවයෙන් පිළිගත්හ. නවාතන් දුන්හ.
 ආහාරපානා දී අවශ්‍ය සියලු දෑ සපයමින් ම තමන්ගේ කර්මස්ථාන
 මාර්ගය ද ඉගැන් වූහ. බෝසතාණෝ ද එය ඉගෙන පිළිපැද නොබෝ
 දිනෙකින් නේවසංක්ඛායනාසංක්ඛායනන සමාධිය ලැබූහ. බෝසතාණෝ
 තමන් ලත් සමාධි තත්ත්වය පැවැසූහ. 'මගේ ගුරු වූ රාම තවුසාණෝ
 ද ඔය සමාධිය ලැබ සිටියහ. එහෙත් මා වනාහි ඒ මගේ ගුරුන් ගෙන්

මේ සාමධි භාවනා ක්‍රමය ඉගෙන ඇතත් එ පරිද්දෙන් ම උගත්තතත්, තව ම ඒ සාමධිය නම් නො ලැබීම්. ඔබ මගේ ගුරු වූ රාම මහර්මීන්ගේ තත්ත්වයට පැමිණියහ. මෙ තත් සිට මෙහි අධිපති වැ වැඩ ඉන්න. අපි හැම ඔබගේ ශිෂ්‍යයම්හි'යි කියා ශිෂ්‍යයොත් තෙමේත් බෝසතාණන්ගේ ශිෂ්‍ය බවට පත් වූහ. 'මෙයින් වැඩිමනත් කිසිවක් ඔබ නො උගත්වත්දැ?'යි බෝසතාණෝ උද්‍රකයාගෙන් ඇසූහ. 'නැත, මේ අප ගුරු වූ රාමර්මීන් ඉගැන් වූ පරම විමුක්ති'යි උද්‍රක කීය. බෝසතාණෝ විමසා බලනුවෝ එය තමන් සොයන පරම විමුක්තිය නොවේ යැ යි දැන, එයට මහ පෙත්වන අත් ඇදුරක්හු සොයා යන්නට සැරසුණාහ.

ශුඛෝදන රජතුමා ද පුතණුවන්ගේ තොරතුරු විමසා තමාට දන්වනු පිණිස මාරුවෙන් මාරුවට තමා යවන දූතයන් මගින් බෝසතාණන් වහන්සේගේ තොරතුරු දැන ගනී. මෙය රජ පවුලේ හැම දෙනාට ම සිත් සනසා ගන්නට හේතු විය. උන්වහන්සේ රාමපුත්‍ර උද්‍රක තවුසාණන් ගේ අසපුවට පැමිණ වසන සමයෙහි රජුහු විසින් එවන ලද දූතයෝ ඔබට විශේෂ උපස්ථායක කෙනෙක් නැතැ යි දුටුහ. ගොස් එපවත් රජුට දැන්වූහ. මෙය ඇසූ සුදොවුන් රජුත් සුප්‍රබුද්ධ රජුත් තමන් වෙතින් වෙන වෙන ම පිරිස් දෙකක් බෝසතාණනට උපස්ථාන පිණිස ඒ අසපුවට එවූහ.

ඒ පිරිස්හි වූ කොණ්ඩඤ්ඤ, හද්දිය, වජ්‍රප, මහානාම, අස්සජ් යන තවුසන් පස් දෙනා පමණක් බෝසතාණෝ තමන් වෙත රඳවා ගත්හ. සෙස්සන් පෙරළා යැවූහ. මෙයින් කොණ්ඩඤ්ඤ යනු බෝසතුන් උපන් පස් දිනෙන් නාමකරණ මංගලයට පැමිණි බමුණන් අතුරෙන්, 'මෙ තුමෝ ගිහිගෙයි නොදදෙන්නා හ. පැවිදි වැ බුදු වන්නාහු මැ යැ' යි කී බමුණන් පස් දෙනා ගෙන් ළා බාල ම තැනැත්තේ ය. සෙසු සතර දෙනා අතින් බමුණන් සිටු දෙනාගේ දරුවෝ ය. ඔහු ඒ කාලයේ ම බෝසතාණන් නමින් තවුස් පැවිද්දෙන් පැවිදි වැ කිඹුල්වත් පුර අසළ වෙනෙහි වැස තවුස් දම් වැඩූහ. ශුඛෝදන රජුත් සුප්‍රබුද්ධ රජුත් බෝසතාණනට උවටත් පිණිස එවන පිරිසට ඇතුළත් වැ ආහ.

බෝසතාණන් උද්‍රක ආශ්‍රමයෙන් නික්මෙනුවන් කැටුව ම ඔහු ද නික්මුණා හ. බෝසතාණෝ ද පස්වැගි තවුසන් කැටුව සැරිසරනුවෝ රජගහ පුරයෙන් ද නික්ම ගයාවට පැමිණ එහි ගයා ශීර්ෂයෙහි ලැගුම් ගත්හ.

එහි වසන බෝසතාණනට දවසෙක මෙසේ සිතෙක් විය. 'තෙත් වූ ගිනිගානා දඬු දෙකක් එකට කොතරම් මැද්දත් ගිනි නො උපදින්නා සේ කාමයන්හි ඇලී ගැලී සිටිනවුනට එහි ඇලී සිටුනා තාක් උත්තරී මනුෂ්‍ය ධර්ම සාක්ෂාත් කරන නො හැක්ක. තෙත් වූ ගිනිගානා දඬු දෙකක් වියැලී බිමෙහි තබාගෙන මැද්දත් ගිනි නොඋපදින්නා සේ කම් සැපෙහි ඇලී ගැලී නො උන්නත් සිත තුළු කාමතෘෂ්ණාව තිබෙන තාක් උත්තරී මනුෂ්‍යධර්මයන් ලබන හැකි නො වන්නේ ය. වියැලී ගිනිගානා දඬු දෙකක් වියැලී බිම තබා මඩිනා විට ම ගිනි උපදින්නා සේ කාමතෘෂ්ණාව දුරුකොට සිටියාහු විසින් ම උත්තරීමනුෂ්‍යධර්ම සාක්ෂාත් කටහැක්ක. මම් වනාහි කම් සැප ද කාමතෘෂ්ණා ද මුළුල්ල ම දුරු කොට, ඒ සියල්ලෙන් වෙන් වැ ඉදිමි. ඒ මම් උත්තරීමනුෂ්‍ය ධර්ම සාක්ෂාත් කරන්නට සමත් වෙමි. එයට උත්සාහ කරමි' යනු යැ.

ඉක්බිති බෝසතාණෝ කිහිප දිනක් එහි වැස එයින් නික් මැ නිල්දලා (තේරංජරා) තදී කිරියට වැඩියාහ. එහි සුදුසු තැනක් සොයා ඇවිදුනාහු ගලන මිණි කඳක් වත් නිමල් සිසිල් නිල් සිලිලෙන් හොබනා සිත්කලු නිල්දලා තදිය ද එහි අද්දර සුපිපි මලින් සැදුණු රුක්ලියෙන් සැදුම්ලත් මනරම් බිම් පෙදෙස ද අතින් පසෙහි විහිදැගිය මොනරපිල් කලඹක් වත් ප්‍රසාද ජනක වනලැහැබ ද හාත්පසැ නොදුරු වූ සේනානී නිගමය ද දැක, 'මේ නම් බවුන් වඩන යෝගීනට සුදුසු ම තැනැ යි නිශ්චය කොටගෙන පස්වැගි තවුසන් හා එහි වාසග්‍රහණය කළාහ.

දොළොස් වන පරිච්ඡෙදය

මෙසේ උරුවෙල් දනව්වෙහි නිල්දලා ගං තෙර වන භාවනා වැඩීම පෙදෙසෙහි වෙසෙන මහ බෝසතාණෝ පළමුවෙන් ම මෙහි භාවනාව වැඩුහ. නොයෙක් විට වනයෙහි විසීමේ දුෂ්කරතා විමසනුවෝ, කායික වාචසික මානසික දුශ්චරිතාදිය වෙනෙහි වසන්නවුනට බියට හේතු යැ යි දුටුහ. තමන් තුළ ඒ කිසිදු ලාමක ගති නැති බැවින් බිය ගන්නට කරුණු නැතැ යි දුටුහ. මිනිසුන් අදහන පරිදි තුදුස්වක් අමාවක් පසොළෙස්වක් අටවක් කිට්තහි අමනුෂ්‍යයන් බැල්ම හෙලන වෛත්‍ය වශයෙන් සලකන ලද රුක් වෙත ද වන පෙදෙස් වෙත ද රැ ගොස් විමසන්නාහු මුවකු හෝ වෙන යම් එබඳු සතකු තමා වෙත එන නියාව ද කුරුල්ලකු ගසෙකින් ලී කැබැල්ලක් හෙලන නියාව ද සුළඟින් ගසකොළ සැලෙන නියාව ද දුටුහ. මිනිසුන් එහි ඇතැයි කියන භූත විකාර (හොල්මන්) මේවා නොවේ දැ යි සලකා බැලූහ.

පස්වැනි තවුසන් උපස්ථාන කළ ද බෝසතාණෝ හුදෙකලා වැ ඉඳීම ම රිසි කළහ. එහි වසන සමයෙහි ඒ ස නම ම පිඬු සිඟා වැඩියේ සෙනානි නිගමයට ය.

ඒ මහ වන පෙදෙසෙහි තන්හි තන්හි තවත් පැවිද්දෝ වූහ. ඔහු නොයෙක් තපෝවුත පිරුහ. ඔහු පිහිතාසව නම් ජෙන ආචාර්යවරයාගේ සවිවෝ ය. ඒ ආචාර්ය තෙම එයින් හවුරුදු හත්අටසියයකට පෙර සිටි පාර්ශවනාට නම් ශාස්තෘවරයක්හුගේ පරපුරෙහි වූ ජෙන නම් ශ්‍රමණ ගණයා ගේ නායකයෙකි. සිවුරු පොරොවන තවුසෙකි. ඔහු වෙත රැඳී වුත පිරුවෝ බොහෝ ය. ඔවුන් අතුරෙහි මහාවීර වර්ධමාන යන නම්වලින් ප්‍රසිද්ධ වැ සිටි ඥානපුත්‍රතිර්ග්‍රන්ථ තෙම ප්‍රමුඛස්ථානයක් ගත්තේ ය. හේ ක්ෂත්‍රියයෙකි. ලිච්ඡවීරාජවංශයේ ශාඛාවක් වූ ඥාන (නාන) ගෝත්‍රයට අයත් කුන්දග්‍රාම කොල්ලාග යන ගම් දෙකට අධිපති සිධාර්ථ නම් රජුගේ පුත්‍රයා ය. හේ සසර කලකිරී පැවිදි වැ මේ උඩ කී පිහිතාසව තවුසාණන් වෙත අවුත් දොළොස්හවුරුද්දක් කයට දුක් දෙන කෂ්ටවුත පුරා ජීනත්වයට පත්වීම් ියි එතැනින් නික්මැ ගොස් කිසිදු වස්ත්‍රයක් නොහඳින නග්න ශ්‍රමණ නිකායයක් ඇති කොට ගණනායක වැ විසිය.

අප්‍රාණක ධ්‍යානය වැඩීම	බෝසතාණන් එහි වැඩියේ පිහිතාසව තවුසා කලුරිය කළ මද කලකට පසු ය. එහෙත් පිහිතාසව තවුසා ඉගැන්වූ වුත පුරන තවුසෝ වූහ. බෝසතාණෝ ඔවුන් පුරන දුෂ්කර වුත ද පුරන්නට සිතූහ. උන් වහන්සේ තමන් ලබා තුබුණු ධ්‍යාන අතුරෙන් රූපාවචර චතුර්ථධ්‍යානයට සමවැද ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස දෙක ම නවතා අප්‍රාණකධ්‍යානය වඩන්නට පටන් ගත්හ. එවිට කඹුරු සමක් පුඹුනා විටෙක සෙයින් කන් සිදුරුවලින් වාතය මහ හඬින් නික්මෙන්නට වන. නියුණු බුරුම කටුවෙකින් හිස විදුනා විටෙක සෙයින් දරුණු හිස රුජා නැගෙන්නට වන. කුමක් වුවත් මෙය තව දුරටත් වඩම් සිතා මහත් උත්සාහයෙන් දෙකන් සිදුරෙන් නික්මෙන වාතය රඳවාගත්හ. එවිට වරපටෙකින් හිස වැරයේ බැන්ද විටෙක සෙයින් දරුණු හිසරුජා ඇති විය. මුවහත් කැත්තෙකින් සිදුනා කලෙක සෙයින් කුස තුළ ද මහත් රුජා නැගිණ.

පවත්තඵල භෝජි විම	බෝසතාණන් වහන්සේ ටික කලක් සේනානි නිගමයට පිණිස ධ්‍යානය පිණිස වඩිනුවෝ දිවි පැවැත්වූහ. ටික කලකට පසු ව පවත්තඵල භෝජනයෙන් (කෙනෙකු

විසින් නො වචන ලද කැල් තමන් ම වැටුණු ගස් වැල්වල පලපත් වළඳා) දිවි පවත්වන්නට ඉටා ගත්හ. ටික කලකට පසු එය ද හැර දමා තමන් උන් තැනට ස්වයං පතිත වූ (කෙනෙකු නො කඩා) තමන් ම වැටුණු එල පත්‍රාදිය වළඳමින් දිවි යැපූහ.

මෙසේ කල් යවන මහත්මාණෝ එ වනයෙහි ජෙන කෙලෙස් තවන පිළිවෙත් පුරන තවුසන්ගේ කෙලෙස් තවන වුතය පුර-
වුතයක් නුවෝ උඩු යැටි දත් එකට ගැටෙන සේ තදින් මුව පියා දිවෙන් උඩු තල්ල ගටා එලැඹී සිටි සිහි ඇති වැ ස්ථිර සිහින් විමසමින් චිත්තසන්තානයෙහි කුශල පක්ෂය වඩමින් අකුශල පක්ෂය තැවුහ. මෙයින් කයෙහි දැඩි වෙහෙස ඇති විය. ශක්තිමත්තු විසින් අල්ලා ගෙන පෙළනු ලබන ශක්තිහීන පුරුෂයකුගේ සෙයින් උන්වහන්සේගේ කිසිලිවලින් ඩහ ගලන්නට වන. එහෙත් එයින් ඒ වුත පිරිමේ ධෛර්යය හීන නොවී ය.

අප්‍රාණකධ්‍යානය වඩන බෝසතාණන් වහන්සේ එයින් වන කිසිම පීඩාවකින් පසු බට නොවූහ. එය දිගට ම වැටුණ. බෝසතාණන් වහන්සේට එය වඩත් වඩත් ම බලවත් පුරුෂයන් දෙදෙනකු දුබලයකු ගිනි අගුරු වළකට දමා තවන කලෙක සෙයින් කයෙහි දැඩි දැවිල්ල විය. මෙසේ වූ දැඩි කාය දාහ හේතුවෙන් දවසෙක මුර්ඡිත වූවෝ සක්මන් මලයෙහි ම වැටුණාහ. ඒ දුටු දේවතා කෙනෙක් 'සිධාරී තවුසාණෝ කලුරිය කළහ' යි කීහ. ඔහු ගොස් ශුඛෝදන රජතුමාට ද බෝසතාණන් මළබවක් දැන්වූහ.³¹ 'මා පුත් කලුරිය කෙළේ බුදු වී ද? නොවී දැ'යි රජු ඇසීය. බුදු වියැ නොහී ය, ප්‍රධාන භූමියෙහි ම වැටී කලුරිය කළහ'යි දේවතාවෝ කීහ. බුදු නො වී මා පුතුගේ කාලක්‍රියාවෙක් නො වන්නේ යැ'යි කියා, රජ ඔවුන් බස් නො ඇදහීය.

මද වේලාවකින් මුර්ඡායෙන් නැගී සිටි බෝසතාණන් බෝසතුන්ගේ අල්පාභාරතාව වහන්සේ 'සර්වප්‍රකාරයෙන් ම ආහාර වර්ජනය කරන්-
නෙමැ'යි සිතූහ. එවිට දේවතාවෝ 'සිධාරීථයන් වහන්ස, ඉදින් ඔබ වහන්සේ කොහෙත් ම අහර නො ගන්නා සේක් නම් අපි ලෝම කුප මගින් වත් ඕජාව ඔබ සිරුරට ඇතුළු කරන්නම්'යි කීහ. එවිට බෝසතාණන් වහන්සේ 'මා අහර මුළු මනින් ම හළොත් දේවතාවෝ මා සිරුරෙහි කුප මගින් ඕජාව ඇතුළු කරති. එසේ වනොත් මගේ ආහාර වර්ජනය හුදු රැවිටිල්ලක් වන්නේ යැ' යි සිතා සම්පූර්ණ

ආහාර වර්ජනයෙහි අදහස හැඳෑමා, එ තැන් සිට පතක් පමණ වූ මුං තැම්බූ දියෙන් හෝ කොළඬු තැම්බූ දියෙන් හෝ කඩල තැම්බූ දියෙන් හෝ කලතණ තැම්බූ දියෙන් දිවි පැවැත් වූ හ. මේවා පිළියෙල කළෝ පස්වග තවුසෝය.

**සිරුර
කෙට්ටුවීම**

ක්‍රමයෙන් ආහාර ගැන්ම අඩු කළ සේක.³² මේ හේතු-
යෙන් සිරුර කෙට්ටු වෙව් ගොස් අන්තිමේදී සමින්
තහරිත් වැසුණු ඇටසැකිල්ලක්ම විය.

බඩ සම පිට කටුයෙහි ඇළිණ. උන්වහන්සේ සිරුර අස්වසනු පිණිස
අතින් පිරි මැද්ද කල කුණුවූ මුල් ඇති ලෝමයෝ ඉන් ගැලැවී ආහ.
හිස අත ගැ කල කෙහෙ අතට ම ගැලැවී ආයේ ය.

උන්වහන්සේගේ ශරීරය අඳුනා ගත නොහෙන සේ දුර්වණී ද වී ය.
කෙනෙක් උන්වහන්සේ දැක 'ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ කළ පැහැ
ය'යි ද, අන් කෙනෙක් 'පලාවන් පැහැ ඇත්තෝ යැ'යි ද ඇතැම්
කෙනෙක් 'මහරු සිව් බඳු පැහැ ඇත්තෝ යැ' යි ද කීහ. බෝසතාණන්
වහන්සේගේ දුෂ්කර ක්‍රියාව මෙ තරම් උග්‍ර තැනට නැංගේ ය. මේ සා
දුක් විඳිමින් උන්වහන්සේගේ සිතෙහි කිසි පසු බැස්මෙක් නම් නොවී ය.

**මූර්ඡිතව
වැටීම**

දිනෙක බෝසතාණන් වහන්සේ සිරුරු කිස පිණිස
ඉඳගත් සේක. මුළු සිරුර වියැලී මල මහ හැකිලී
යැමෙන් ගුද ප්‍රදේශයෙහි දැඩි දුක් වේදනා ඇති විය.
එ හෙයින් මල කිස කරනු නො හැක්කේ මූර්ඡිත වූ එහි මැ වැටුණහ.

එ කල ද දෙවියෙක් 'බෝසත් මළේ ය'යි සිතා ගොස් එ පවත්
සුදොවුන් රජුට කී ය. කිමෙක් ද, 'ම පුත් බුදු වීද නොහොත් බුදු නොවී
දැ යි මළේ' යැ යි රජු විතාළේ ය.

'බුදු නොවී ය' යි දෙවියා කී ය.

'ඉවත යා, ම පුත් බුදු බව ලබා විනා නො මැරෙන්නේ ය' යි රජ
දෙවියාට තර්ජනය කෙළේ ය. දෙවියා එයින් ම අතුරුදන් වී ය.

මහසතාණන් වහන්සේ ද මඳ වේලාවෙකින් සිහි ලැබ නැගී සිටි
සේක.

නැවත දිනෙක ද අප්‍රාණක ධ්‍යානය වඩන සේක්, ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස
වැළැක්කු සේක. ඒ නැහැයෙන් නික්මෙනු නො ලබන්නේ දෙකන් සිලෙන්
නික්මිණි. නැවත දෙකන් සිල ද වසා ගත් කල්හි ඉන් නැගී හිස මත්තට

පැමිණියේ ය. හිසෙහි දැඩි දුක් වේදනා විය. යළි හිස මත්ත සාරන කලෙක සෙයින් දැඩි කැක්කුම් වී. ඒ වාතය ද හිස බිඳ යැ නොහෙනුයේ පෙරළී බඩට පිවිසියේ ය. ඉන් බඩ ඇතුළු ගෙරි කපනා කැත්තෙකින් සිඳින කලෙකැ මෙන් දැඩි පීඩා ඇති වී ය.

මෙ සේ මහපුරුෂයාණන් වහන්සේ අතරතුර අප්‍රාණක ධ්‍යානය ද වඩමින් මහත් දුක් වින්ද සේක. එතෙකුදු වුවත් වියඝිය කිසිදු නො පසු බැස්සේ ය. නො සැලුණේ ය. සිත එකඟ වූයේ, වික්ෂිප්ත නො වී ය. සිහි මනාව එළඹූ සිටියේ, මුළායෙක් නොවීය. නාම කය සංහුන් වූයේ සිත ද සමාහිත වී ය.

යශෝධරාවග්ගේ බෝසතාණන් ආහාර අඩුකිරීම් ආදීන් පුරන දුෂ්කර
චුතසමාදානය තපෝව්‍රත පිළිබඳ තොරතුරු කිහිපයකින් යැවෙන රාජ
 දූතයන් මගින් ශුඛෝද්දන රජ්ජරුවෝ හැම දා ම දැනගත්හ. එහෙත් එ තුමෝ අසිතර්ෂි ආදීන් කී අනාවැකි සියල්ල ඒ තාක් අකුරට ම හරි ගිය බැවින් ඉතිරි ටිකක් එසේ ම හරියතැයි ද මා පුතාණෝ බුදු වන්නාහු ම යැයි අදහන්නාහු ලැබෙන ආරංචිවලින් නො කැලැඹුණහ. කොතරම් දුෂ්කර වුත පිරුවත් විපතක් නොවෙති යි තරයේ ම සිතූහ. එහෙත් බෝසතාණන් ආහාර අඩු කිරීම් ආදී වශයෙන් කරන කය තැවීම් පිළිබඳ කිසි ම පුවතක් යශෝධරාවතට ආරංචි වෙන්නට ඉඩ නො තැබූහ. ඒ වගක් ඇයට නොකියන ලෙසට ඒ රාජ පුරුෂයනට ද අණ කළහ. යශෝධරාවත් සිතා සිටියේ බෝසතාණන් සාමාන්‍ය තවුසකු සේ ජීවත් වන බව පමණ ය. ඕ රාජපුරුෂයන් ගෙන් බෝසතාණන් බිම සැතපෙති යි අසා තොමෝත් ඇඳ පුටු පරිහරණය අත්හැරියා ය. කසට පෙවු සිවුරු හඳිතැයි පොරොවතැ යි අසා තොමෝත් ආහරණ සුවඳ විලෙවුන් පාවිච්චිය හැර දමා කසට පෙවු වස්ත්‍රයක් හැඳ කසට පෙවු වතක් ම පෙරෙව ගත්තී ය. බෝසතාණන් කෙස් වැටිය සිඳි දැමූ පවත් අසා තොමෝ කෙස් වැටිය සිඳි දැමුවා ය. බෝසතාණන් වළඳනුයේ එක් වේලක් පමණැයි යි තොමෝත් එක් වේලක් ම අහර ගන්නා ය. මෙසේ රජගෙහි හිඳම තපස්විතියක සේ කල් යවන්නී ද හැම සැප පහසුවක්ම දෙමින් මැනවින් රහල් කුමරු පෝෂිත කළා ය. තව ටික කලෙකින් මගේ ස්වාමීදරුවන් බුදු වී අවුත් අපට දුකින් මිදෙන මාර්ගය පෙන්වතියි, අපට විමුක්ති සැපය ලබවතියි උදාර අපේක්ෂා ඇත්තී අනාගත භාග්‍යය පතමින් කල් යැව්වා ය.

තෙලෙස් වන පරිච්ඡෙදය

මරහුගේ දයාවක් නිවන් සුව අපේක්ෂා කෙරෙමින් අප්‍රාණකධ්‍යානය දැඩි සේ වඩන බෝසතාණන් දුටු වසවත් දෙවිපුත් 'සිධාර්ථ කුමාරයන්ගේ වැයම ඉතා මහත් ය. කිසි දවසෙක බුදුවනු සැක නැත. දැන් ම ඔහු රවටා දුෂ්කර ක්‍රියාව නවතාලුවොත් යහපතැයි සිතිය. දවසක් හේ බෝසතාණන් වෙත ගොස් හිත විලාසයක් පා, 'යහලුව, ඔබ කෙටිටු ය, දුර්වර්ණ ය, මැරෙන්නට ලඟ ය. මරණය අතට ම බරවූ අප්‍රාණකධ්‍යානාදී දෑ දහස් ගණනෙකි. එයට ඔබේ ජීවිතය එක් කොටසක් වා පමණෙකි. පින්වතාණෙනි, මේ තරම් දුක් නො විඳින්න, ජීවත් වෙන්න. ජීවත් වීම මරණයට වඩා උතුම්. හොඳට ආහාර පාන ගනිමින් ජීවත් වෙමින් දානමානාදී පින් කරන්න. ඒ අතර ඉඩ ලැබෙන පරිදි බඹසර ද පුරන්න. හෝම පූජා කරන්න. එයින් බොහෝ පින් රැස් වේ. ජීවත් වේදෝ යි සැක සිතෙන තරමට කටුක ලෙස මේ දුෂ්කර වුත පිරිමෙන් සිදු වන යහපත කිමෙක්ද ? යහලුව, පෙර බුඩාංකුරයන් ගිය ප්‍රධාන වීරය මාර්ගය අද සිටින අයට දුර්ගම එකෙක, දුෂ්ප්‍රාප්‍ය එකෙකැයි ව්‍යාජ දයාවක් පෙන්වා කියේ ය.

මරුව බෝසතාණෝ මේ වසවතු' යි දැනගත්හ. **ඔහු බස් තර්ජනය** පිළිකුල් කොට පිළිකෙටු කරන සේක් 'පමා වුවත් බැඳ **කිරීම** ගන්නා පවිට, මගේ ප්‍රධාන ව්‍යායාමයට හානි කිරීමට, තගේ වාසිය තකා ම තෝ මෙහි ආයෙහි. ඒ තා වණන පින් බිඳෙකිනුත් මට වැඩෙක් නැති. යම් කෙනෙක්නට එබඳු පිනින් වැඩෙක් ඇද්ද ඔවුනට නම් තගේ කථාව හොබේ.

'ශ්‍රද්ධා, වියඞ්, ප්‍රඥා, ස්මෘති, සමාධි යන පඤ්ච ඉන්ද්‍රියෝ මා තුළ ඇතියහ. මේ කී අංගයන් ගෙන් සමන්විත ව ප්‍රධාන ව්‍යායාමයෙහි යැවූ සිතැති, නිවන් සඳහා පරිත්‍යක්ත ආත්මභාවය ඇති මගෙන් (ප්‍රධානයෙන් ජීවිතයට කවර වැඩෙක්දැයි) ජීවිතය ගැන ප්‍රශ්න කෙරෙහිද?

'මා අප්‍රාණක ධ්‍යානයෙන් ඉපැදූ වූ වායු තෙම ගංගා ශ්‍රෝතසූත්‍රදු වියලන්නට සමත් ය. එබැවින් මේ වායු තෙම කාය ජීවිත දෙකෙහි නිරපේක්ෂක වූ දැඩි වියඞ් ඇති මගේ නැලියක් පමණ වූ ස්වල්ප ලෙය කිමෙක නො වියලන්නේ ද? ලෙය වියැලෙන කල්හි පිතත් සෙමත් වියැලේ. මෙසේ පිළිවෙළින් මසුන් ක්ෂීණ වන කල්හි ද සිත වඩාත් පහදී.

සිහිය ද ප්‍රඥාව ද සමාධිය ද ස්ථිර ව පිහිටති. තෝ මෙ බඳුනු මගේ
 ධ්‍යෙය්‍යවත් සිත නො දැන 'කය පමණක් බලා, 'කෘශ ය' යන ආදීන්
 කියයි ද ?

'දෘඪාධිෂ්ඨාන ඇති ව මෙසේ කම්ප්‍යානානුයෝගී වූ වසන මගේ
 උතුම් විඳීම බලව, මෙ තරම් දුර්වල වුවත් මෙය හැර ආපසු රාජ සම්පත්
 ආදිය බලා යම්'යි මසිත කිසිදු කාම වස්තුවක් අපේක්ෂා නො කරයි.
 බලව, සත්ත්වයකුගේ ශුචියෙක හැටි !'

තවද පවිට මම දනිමි, කාමයෝ තගේ පළමු සේනාවයැ.
දස මරසෙන් ගුණධර්මයෙහි උකටලී බව දෙවෙනි සේනාව ය. බඩගිනි
 හා පවස තෙවෙනි සේනාව ය. ආහාරාදිය සෙවීමෙහි
 ආශාව සිවු වන සේනාව ය. විත්ත වෛතසිකයන්ගේ මිලාන බව පස්
 වන සේනාව ය. බියසුලු බව සවන සේනාව ය. මේ මහ වේ ද නැද්දැයි
 පිළිවෙත්හි සැකය සත් වන සේනාව ය. මකු බව හා සිත අවවාදයට
 නො නැමෙන දැඩි බව අට වන සේනාව ය. ලාභ කීර්ති සත්කාර හා
 නො නිසි මගින් ලත් යස ඉසුරු යන මෙයින් නැංග තෘෂ්ණා මානසෝ
 නව වන සේනාව ය. තමා උසස් තැනැ තැබීම හා මෙරමාට අවමන්
 කිරීම දස වන සේනාව ය.

'නමුචිය, මේ අකුශල රාශිය තගේ දස වැදෑරුම් සේනාව යි. මහණ
 බමුණන් පෙළන පාපී වූ තගේ ආයුධ රැස යි. ශූර නො වූයෙක් තගේ
 එ දස මරසෙන් නො දිනයි. ශූර තෙමේ ම උන් හැම බිඳ ජය ගනී.
 දිනීමෙන් වනාහි ඒකාන්ත සුවය ලබයි.

'ජය ගෙන මිස පෙරළා නො ඊමේ ලකුණක් වශයෙන් මුදු තණ
 ගසක් දරන යෝධයකු සේ³³ කොට මා සලකා ගනුව. මේ ක්ලේශ
 යුධයෙන් පැරදුණොත්. එ මගේ ජීවිතයට නින්දා වේවා ! පැරදී ජීවත්
 වීමට වඩා රණබිමැ වැටී මිය යෑම උතුම්.

'ඇතැම් මහණ බමුණෝ මේ ක්ලේශ සේනා මධ්‍යයෙහි වන්නෝ නො
 පැනෙත්. මනා පැවතුම් ඇතියන් නිවනට යන ප්‍රතිපත්ති මාර්ගය ද
 නො දනිත් යැ'යි වදාළ සේක³⁴

මෙ බස් ඇසූ වසවත් මරු කිසිත් නො බැණ පලා ගියේ ය.

දුෂ්කර ක්‍රියායෙහි යෙදුණු බෝසතාණන් වහන්සේ එයින් කිසි
 විශිෂ්ට ගුණ ලාභයක් නො දුටු සේක. සිතීම සයුරෙහි කිමිද බලන
 සේක්,

‘යමෙක් මෙ ලොවු, දුෂ්කර ක්‍රියා කෙරෙද්ද, ඔවුහු මට සම හෝ හීන වෙති. මෙයට වැඩි තරමින් දුෂ්කර ක්‍රියා කරන්නට සමතෙක් නම් නැති. මේ සා දුෂ්කර ක්‍රියා කොටත් සම්බෝධිය නො ලැබීම්. එ බැවින් මේ බෝධියට මහ නොවේ යැ’යි දුටු සේක.

**සත්‍යානුසාරී
විඤ්ඤාණය³⁵
පහළවීම**

යළි ගත වූ කාලය විමසා බලන සේක්, තමන් කුඩා විශෙහි පියාණන්ගේ කෙත් බිමේ දී දඹ ගස යටු හිඳ වැඩූ ආනාපාන ස්මෘතිය සිහි කොට, ‘මෙය බෝධියට මහ වේ දෝ’ යි සිතා එය වැඩීමට ඉටාගත් සේක.

‘දුර්වල සිරුර ඇති ව ආනාපාන ස්මෘතිය පුරනු නො හැකි ය. එබැවින් ආහාර සේවනයෙන් කය සතපා, එයට පසු ව සමාධිය වඩන්නෙමි නම් යෙහෙකැ’යි සිතූ සේක.

**කය
සැතැපවීම**

ඉක්බිති බෝසතාණන් වහන්සේ පාත්‍රය තුබුණු තැනින් ගෙනූ උරුවෙල් දැනවිටට පිඩු පිණිස වැඩියහ.³⁶ මිනිස්සු උන්වහන්සේ දැකූ, ‘පෙර මෙ තුමා තමා ළඟට ගෙනවුත් දුන් ආහාරය වත් නො ගත්තේ ය. ඒකාන්තයෙන් මුත් වහන්සේ ගේ මනෝරථය මස්තක ප්‍රාප්ත වූයේ වන. එබැවින් තුමු ම පිඩු පිණිස ආහසි සතුටු වූ ප්‍රණීත ප්‍රණීත ආහාර පිළිගැන්වූහ.

**පස්වග තවුසන්
බෝසතුන්
අත්හැර යෑම** බෝසතුන් පිඩු පිණිස හැසිර වළඳා කය සතපනු දුටු පස්වග තවුසෝ, ‘මෙ තුමා නිවන් මගින් බැහැරවූ ප්‍රධාන වීර්යයෙන් ඉවත් වූ ආපසු කාය සෞඛ්‍යයට පෙරැළී ගියේ යැ. නිවන් මගින් ඇත් වී යැ’යි කලකිරුණහ. උන්වහන්සේ හුදෙකලා කොට නික්ම ගියාහ. බරණැසට පැමිණූ සාම්පතනයෙහි වුසුම් ගත්හ.

බෝසතාණන් වහන්සේ සැහෙන තරම් සුව පහසු ලැබෙන තෙක් ප්‍රණීත ආහාර වළඳමින් දෙසතියක් පමණ කාය විවේකයෙන් කල් යැවූ සේක.

**විතර්ක
විමැසීම**

ප්‍රධන් වීර්ය වඩන බෝසතාණන් වහන්සේගේ සිත් සතන්හි නෛෂ්කාම්‍යසංකල්ප ආදී කුලල විතර්කයෝ මහ ගංවතුරක් සේ ඉතා අධික වූ පහළ වෙමින් පැවැත්තාහ. කලක් ම කෘශ වූ සිටි මුත් ආහාර සේවනයෙන් නැවතත් සිරුර ප්‍රකෘතිමත් වූ කලදී සේ ම මහා පුරුෂලක්ෂණයන් මතු වූ බ්‍රහ්මශරීරය ද ඉක්මු ශෝභාසම්පන්න වූ නියාව දැක්මෙන් ‘මගේ

ශරීරය සමාද්ධියට පැමිණියේ යැයි කිසි විටෙක උන්වහන්සේට කල්පනා වෙයි. එහෙත් එය ද කාමචිත්තයක් කොට සලකා නැවත එවැන්නක් සිතේ පහළ නො වන ලෙසට සිත රැක ගන්න ඉටා ගන්න.

තව ද පත්සල ඉදිරියේ ඉන්නා බෝසතාණන් වහන්සේ මුව ගව ආදී සිවුපාවුන් ද වෙනෙහි රැවි පිළිඳවි දෙමින් රුකින් රුක සරණ මොනර වලිකුළු ආදී පක්ෂීන් ද, නෙලුම් ඕලු මහනෙල් කුමුදු ආදී ජලජ පුෂ්ප සංජන්ත හෙප් හා මඬවගුරු ද, නානා පුෂ්ප සමූහයෙන් ශෝභිත තරුවර ශනයෙන් ගහන වනරොද ද, මිණි කඳක් වත් පිරිසිදු ජල ධාරායෙන් ශෝභමාන තේරංජරා නදිය ද දකින සේක. ඒ දැක්මෙන්, 'මේ සිවුපා රැල සිත්කළු ය. මේ පක්ෂීහු ප්‍රියංකර හ. මේ දිය හෙප් රමය ය, මේ රාජීහු ශෝභමාන හ. තේරංජරාව දර්ශනීය යැයි උන් වහන්සේට සිතෙයි. එවිට 'අහෝ මට කාම චිත්තයක් වී' යැ යි ඒ ස්වල්පය පවා කාමචිත්තය පක්ෂයෙහි ලා සලකා ඒ ද දුරු කිරීමට ඉටා ගන්නා සේක.

දැඩි උණුසුම් දැඩි ශීත ආදියෙන් සිතෙහි මඳ පෙරළීමක් වූ විට එය ව්‍යාපාද චිත්තය පක්ෂයෙහි ලා සලකා එබඳු චිත්තය ද දුරු කරන්නට සිතූ සේක.

පත්සල් දොර ඉන්නා කිසි විටෙක උන් වහන්සේට ව්‍යාසූරීන් මුව හුරු ආදී දුබල සතුන් පෙළනු දක්නට ලැබේ. ගමට පිඩු පිණිස වැඩි කිසි විටෙක රාජකායඝී හේතූයෙන් තමන් රැකියාවන් කැර ගන්නට නො ලැබූ උපද්‍රැත වූවෝ ද දක්නට ලැබෙති. මෙකී දර්ශන හේතූයෙන් උන්වහන්සේගේ සිතෙහි ශෝක උපදී. එ අනුනට හිරිහැර ඇති කරන්නන් ගේ අකාරුණික බව, කුරකම උන්වහන්සේට පැනේ. ඉන් සිත නොසංසුන් වේ. නො එකඟ වේ. එවිට එ ස්වල්ප නොසන්සුන් බව පවා විහිංසා චිත්තය යැ යි ගෙන, එය ද දුරු කටයුතු යයි සිතූ සේක.

'මේ සේ සිතන බෝසතාණන් වහන්සේ චිත්තයන් කුශලාකුශල වශයෙන් දෙ කොටසකට බෙදන සේක් 'මේ කාම චිත්තය, මේ ව්‍යාපාද චිත්තය, මේ විහිංසා චිත්තය යැයි අකුශල පක්ෂය එක් කොටසක්ද 'මේ නෛෂ්කාමය චිත්තය, මේ අව්‍යාපාද චිත්තය, මේ අවිහිංසා චිත්තය යැ යි කුශල පක්ෂය එක් කොටසක් දැයි කුසල් අකුසල් විසින් චිත්තයන් දෙ කොටසක් කොට අකුශල චිත්ත

වැනසීමෙහි ද කුශල විතර්ක වැඩීමෙහි ද යෙදුණු සේක. කාම විතර්කාදී අකුශල විතර්කයන් පහළ වූ විට එය තමනටත් අන්‍යයන්ටත් දෙපක්ෂයට ම අවැඩ පිණිස පවත්නා බව, ලොවීලොවුතුරු සුවයට බාධක බව, දුක් පැත්ත ගෙන සිටින බව, නිවන් පිණිස නො පවත්නා බව සැලකූ සේක. මෙසේ සලකන බෝසතාණන් වහන්සේ තුළ ඒ හටගත් දුර්වල විතර්ක විනාශ විය. උන්වහන්සේ අකුශල ධර්මයන්ගේ දෝෂයන් ලමා බවත් කෙලෙසුමත් කුශල ධර්මයන්ගේ, නෛෂ්කාම්‍යයාගේ, අනුභවයන් විශුද්ධ පක්ෂයක් දුටු සේක.

මෙ සේ අප්‍රමන්ත වූ කෙලෙස් තවන වියඟී ඇති ව වසන සේක, තමනට පහළ වූ නෛෂ්කාම්‍ය විතර්කාදී කුශල සංකල්පයන් තමනටත් අන්‍යයන්ටත් දෙපක්ෂයටමත් අවැඩ පිණිස නො පවත්නා බව ද, ලොවී ලොවුතුරා ප්‍රඥාව ගේ වැඩුමට හිත බව ද, දුඃඛ පක්ෂයෙහි නො වන බව ද, නිවන් පිණිස පවත්නා බව ද දුටු සේක.

යටැකි පරිදි රු මුළුල්ල ද, දාවල් මුළුල්ල ද, රු දාවල් දෙක හි ම ද විතර්කන විචාරණයන්හි යෙදුණු උන් වහන්සේගේ ශරීරය ක්ලාන්ත වේ. සිරුර ක්ලාන්ත වූ විට සිත නො සංසුන් වේ. ඒ හේතුවෙන් සිත එකඟ බැවින් ඇත් වේ. එවිට සමාපත්තියට සමවැද ඒ සියලු පීඩා ද නො සංසුන් බව ද සංහිදුවා ගන්නා සේක. අකුශල විතර්ක පක්ෂය නුවණින් බලමින් නිග්‍රහකොට කුශල විතර්ක පක්ෂය වඩන සේක.

මෙ සේ ප්‍රධන් වියඟී වඩන බෝධිසත්ත්ව රාජර්මීන් වහන්සේ ගේ ඒ තවුස් ජීවිතය සම්බන්ධ සවන වර්ෂයේ අවසාන භාගය පැමිණියේය.

තුදුස් වන පරිච්ඡෙදය

බෝසතුන් දුටු සිත පස

වෙසක් මස පූර තුදුස්වක් විය. එ දින රාත්‍රියෙහි නිද්‍රෝපගත වූ බෝධිසත්ත්ව රාජර්මීන් වහන්සේ එළි වීගෙන එන වේලෙහි පහත සඳහන් සිත පස දුටු සේක.

පළමු සිතය

මහ පොළොව යහනෙක් වී ය. හිමාලය පර්වතය කොට්ටය විය. එහි උඩුකුරු වූ නිදන බෝසතාණන්ගේ දකුණත අවර සයුරෙහි ද, වමත පෙර සයුරෙහි ද, පා දකුණු සයුරෙහි ද බැහුණා හ. මේ උන් වහන්සේ දුටු පළමු සිතය යි. (මෙය උන් වහන්සේ ලොවුතුරා බුදුවන බවට පෙර නිමිත්ත ය.)

දෙවෙන සීතය 'උන් වහන්සේ ගේ නාභියෙන් රතු ඊතන ගසෙක් ඉතා උසට නැගී අහසැ පැතිරී සිටියේ ය.' (මේ ස්වප්නය උන් වහන්සේ ආයඝී අෂ්ටාංගික මාර්ගය ප්‍රතිවේධ කොට ලොවට ප්‍රකාශ කරන බවට පෙර නිමිත්ත ය.)

තෙවෙන සීතය 'කළු හිස් ඇති සුදු පණුවෝ පා මුලින් නැගී දණ ඉස දක්වා වසා ගත්හ.' (මෙය බොහෝ ගිහියන් උන් වහන්සේ ගේ උපාසකයන් වන බවට පෙර නිමිත්ත ය.)

සිවු වන සීතය 'නානා වර්ණ ලිහිණියෝ සිවුදෙනෙක් සතර දෙසින් පියාඹා අවුත් උන් වහන්සේ ගේ පා මුල හොත්තෝ වහා සුදු පැහැ වූහ. (මෙය සිවු කුලයන් හි ම ජනයා සස්තෙහි පැවිදි වැ පිරිසිදු වැ නිවන් පැමිණෙන බවට පෙර නිමිත්ත ය.)

පස් වන සීතය 'උන් වහන්සේ මහත් අගුච්ඡි පර්වතයක් මතුයෙහි ඒ අගුච්ඡි යෙන් නො තැවරී සක්මන් කළ සේක.' (මෙය සිවුපස බොහෝ සේ ලැබෙන්න ඵ්හි නො ඇලෙන බවට පෙර නිමිත්ත ය.)

අප්පල් නුගරුක් කරා යාම මහා පුරුෂයාණන් වහන්සේ මෙකී ස්වප්න පස දැක, තුමු ම ඒ විසඳා බලා, තමන් 'බුදු වන බව නිසැකැ'යි දැනැ, පසු ද උදය ම සිරුරු පිළිදැගුම් කොට, ගොස් අප්පල් නුග රුක් මුල හික්ෂාවාර වේලාව තෙක් පෙර දිගට මුහුණ ලා වැඩ උන් සේක.

සුජාතාවගේ කිරි පිඬු දනය එදා වනාහි සේනානි නිගමයෙහි³⁰ අධිපති කෙළෙඹිහු ගේ දූ වූ සුජාතාව කලෙක සිට සිරිත් පරිදි කරන වාර්ෂික දේව බලි පූජායෙහි දිනය විය. බෝසතාණන් ගොස් වැඩ හුන්නේ ඔවුන්ගේ දේවායතනය වූ රුක මුල ය. යථෝක්ත සිටු දූ බිලියම් පිණිස ගෙහි දිය නො මුසු කිරිබත් පිළියෙල කරන්නී පුණ්ණා නම් දසිය බණවා 'නුගරුක මුල ඇමැද පිළියෙල කරව'යි යැවූය. ඔ ද එහි ගියා, රුක් මුල වැඩ ඉන්නා බෝසතාණන් වහන්සේ ගේ අතුලා ආශ්වයඝී දේහ ශ්‍රිය දැක. 'වෘක්ෂ දේවතා යැ'යි සිතා ගත්තී, පෙරලා යුහු යුහුව ගොස් සුජාතාවට එපවත් සැළ කළා ය. එය අසා සුජාතා දේවී ප්‍රමුදිත වූවා එකෙණෙහි ඇය නිදහස් කළා ය. සියලු ස්ත්‍රී පලඳනායෙන් ඇය මොනොවට සරසාලු ය. තොමෝ ද දහසක් අගනා රන් තලියක් කිරිබත් පුරා රන් තලියෙකින් වසා ඉස මත්තෙහි තබා

ගෙන මහ පිරිවරින් නුග රුක අතට ගමන් ගත්තා ය. එ සේ යන මි සියලු රුක ගරිර ප්‍රභායෙන් රන්වන් කොට, මුර්තිමත් වූ පින් කඳක් මෙන් බබළමින් වැඩ ඉන්නා ඒ බෝධිසක්ක වූ මහා සත්ත්ව රාජර්මීන් වහන්සේ දුර දී ම දුටුව. දැක හටගත් ප්‍රීති සොම්නස් ඇති වූ, ඒ දුටු තත් සිට ම නැමී නැමී ගොස් වෙත එළැඹ, හිසින් රත්තලිය බා ගෙන, පියන හැර, බෝසතාණන් අතැ තබා, පසහ පිහිටුවා වැද, 'මගේ මනෝරථය යම් සේ මස්තකප්‍රාප්ත වී ද, එ සේ ම ඔබ වහන්සේ ගේ මනෝරථය ද නිපදිවා'යි ³³ කියා රත්තලිය ද බෝසතාණනට ම පියා පැදැකුණු කොට නික්ම ගියා ය.

**තේරංජරා
තිරයට වැඩීම**

බෝසතාණන් වහන්සේ ද කිරිපිඬු සහිත රන් තලිය ගෙන නිල්දලා (තේරංජරා) ගංතෙර වැඩියහ. එහි සුපිහිටි තොට අස සෙවෙණෙහි රත්තලිය තබා, දියට බැස සනහා ගොඩ වූත් සිවුරු හැඳ පෙරෙව් ගෙන සිසිල් රුක් සෙවෙනෙකු හිඳ යථෝක්ත කිරිබත එකුත් පණස් පිඩක් කොට වැළඳු සේක. ඉන් පසු 'ඉදින් අද ම බුදු වැ ගත හෙමි නම් මේ රත්තලිය උඩුගං සේ වා'යි ඉටා ඒ ස්වණී පාතිය දියට දැමූහ. එය හොය මැදට දිවූ, දිය පිටු දුවන නැවක් සේ උඩු ගං බලා ගොස්, දිය සළායෙකු ගැසී දියේ ගැලිණ. ³⁷ ඒ දුටු බෝසතාණන් වහන්සේ තමන් බුදු වනු ඒකාන්ත යැ'යි සිතුව.

**හඳු වනයෙහි
දිවා විහරණය**

ඉක්බිති මහා පුරුෂයාණන් වහන්සේ ගං තෙර පිහිටි පරම පුරහි කුසුම සමලංකෘත වූ, පත්‍රයන් ගේ නීලාව-හාෂයෙන් ශෝභිත, මනෝරමය උත්තංග ශාල වෘක්ෂ පංක්තීන් ගෙන් සුසජ්ජිත හඳු වනයට වැඩී සේක . එහි දිවා විහරණය කරන සේක්, පෙර ආලාර උදකයන් වෙන් හි දී උපදවන ලද, පසු කල දුෂ්කර ක්‍රියා සමයෙහි නොවැඩූ හෙයින් මල බැඳුණුවන් මෙන් වූ අෂ්ටසමාපත්තීන් හා පංචාභිඤ්චන් පිරිසිදු කළ සේක. (මේ වනාහි මහසතාණන් වහන්සේ ගේ **විත්තවිසුඬි ලාභ** ³⁹ යැ යි දත යුතු.)

**බෝරුක කරා
වැඩීම**

බෝසතාණන් වහන්සේ දහවල් සමවත් සමවදිමින් කල් යවා එ ද සවස් හි සල් වනයෙන් නික්ම බෝරුක දිශාවට යන මාර්ගයට බැස ගමන් ගත් සේක. ඉදිරි මගින් එන ස්වස්තික නම් බමුණෙක් උන් වහන්සේ ගේ ආකාරය දැක තමා ගෙන එන කුසනණුවලින් අට මීටකින් පුද ගියේ ය. බෝසතාණන්

වහන්සේ ද එය පිළිගෙන බෝරුක වෙත එළැඹී සේක. එළැඹී එහි දකුණු දිග්භාගයෙහි වැඩ සිටි සේක. එකෙණෙහි එ පෙදෙස නෙළුම් පතකු දිය බිඳක් මෙන් කම්පිත වූ සේ පෙනිණ. එවිට මේ ප්‍රදේශය මගේ ගුණය උසුලනු නො හැකි යැයි සිතා, පශ්චිම දිශා භාගයට වැඩ සේක. හෙ ද කම්පිත වූ සේ පෙනිණ. උතුරු දෙසට ද වැඩැ සිටි සේක. එද වංචල වූ සේ පෙනිණ. ඉක්බිති නැගෙන හිර දෙසට වැඩ සේක්, එහි පයඝීකයක් පමණ තැන නිශ්චල යැ යි දැකූ මේ මගේ කෙලෙස් තසන තැනැයි සනිටුහන් කොට එහි තණ අට මීට සලා,

අපරාපිත මේ ශරීරයේ සම් මස් ලේ ඇට නහර වියැලී සුණු
පයඝීකයෙන් විසුණු වන කල්හි ද පුරුෂස්ථාමයෙන් පුරුෂ වියඝී-
වැඩ හිඳීම යෙන් පුරුෂ පරාක්‍රමයෙන් ලැබිය යුතු වූ සමාසක් සම්බෝධිය ලැබ මිස මා උත්සාහය අත් නොහරිමි යි චතුරංග වියඝීය⁴⁰ ඉටා බෝ කඳට පිට දී පෙර දිග බලා වජ්‍රාසනයෙන් (අපේය පයඝීකයෙන්)⁴¹ වැඩහුන් සේක.

පසොළොස් වන පරිච්ඡෙදය

**මාර
සංග්‍රාමය**

මහා පුරුෂයාණන් වහන්සේට ගෞරව ස්තූති පූජා පිණිස, ගලා එන මහාජලෝඝයක් මෙන් අතුරු සිදුරු තැනි සේ රැස් වන දිව්‍ය බ්‍රහ්ම සේනා හේතූයෙන් භාත් පස සියලු පෙදෙස මිහිබට දෙවි පුරයෙක සිරි ඉසිලී ය. මේ අතර කලින් ම ඇත එන සතුරකු දැක බිය ලකුණු සෙස්සනට ද පහළ කොට පැන යන්නක්හු සෙයින් හිරු අස්ත පර්වතය දිසාවට නැමුණු ගමන් ඇත්තේ විය. සඳ වූ කලී තමා නො තෙද වුවද වුවමනා විටෙකු බෝසතාණනට පැරුම් පිරු බවට දෙස් කියනු පිණිස නො බා එන හිතැති ගැත්තක්හු හෙයින් සුප්‍රකාශිත ශශ ලාංඡන ඇත්තේ ගගන තලය බබුළුවමින් උද වන්නට ආරම්භ දැක්විය.

ඇසතු රුක් මුල පෙර දෙසට මුහුණ ලා රන් පුටුයෙකු තැපු රිදී කඳක් සේ පතස් රියන් උස් බෝ කඳට පිට දී මතුයෙහි දැරුණු දිව්‍ය මණිවිජත්‍රයක් වැනි නීල පත්‍ර සංඡන්න ශාඛාවන් ගේ සිසිල් සෙවෙණෙහි තණ ඇතිරි මතුයෙහි වජ්‍රාසනයෙන් වැඩ හුන් මහ බෝසතාණන් වහන්සේ ගේ ස්වච්ඡි වච්ඡි ශරීර ප්‍රභායෙන් මුළු පෙදෙස රන් රෙසෙහි හිල්වනු ලබන කලෙක මෙන් අභිරාම ව බැබළිණ.

දුර්නිමිති

බෝධි වෘක්ෂය භාත්පසු පැවැති මංගලෝත්සව අදි-
සියෙන් නැවතිණ. එතෙක් මහෝත්සවයෙන් කල් යැවූ
සියලු දේව බ්‍රහ්ම සමූහයෝ ඇත එන අවාර්ය සතුරෙකු
දැක්මෙන් සේ ක්ෂණයෙකින් හිස් ලූ අතැ දිවැ ගත්හ. එකෙකුදු එහි
සිටින්නට සමත් නොවී ය. දහස් ගණන් උල්කාවෝ පතිත වූහ. සෝර
දිග්දහයෙක් විය. අහසැ ධූමකේතුහු දෘශ්‍යමාන වූහ. දිශාවෝ
ගාසාන්ධකාරය හජනය කළහ. පෘථිවිය සුළඟින් පහළ වැලක් මෙන්
සැලෙන්නට විය. භාත්පස වණ්ඩ වාතය හැමී ය. මේ ගැජුම් බදු
බිහිසුණු ගිගුම් ද විය. හැම අතින් වලාහක ප්‍රතිවෘත්ත දුර්දිනයෙක
ආකාර පහළ විය. රාහු ග්‍රහණ වේලායෙකැ සෙයින් බැස ගෙන යන
සුයෂියා නටුවා වූ රශ්මි ඇත්තේ වී. වැසි නැති මුත් අහසෙහි දෙවිදුනු
ද විදුලි ද දෘශ්‍යමාන වූහ. දිලියෙන ගිනි හෙන තැන තැන පතිත විය.
වන කවුඩු ධල නාද කරන්නට පටන් ගත්තු. භාත්පස උළලෙහණුත්
ගේ ද මහ මුහුණත්ගේ ද අමනොඥ හඬ ඇසෙන්න විය. සොහොනින්
නැගිට ආ ඇටසැකිලි රැසක් බදු හය ජනක ප්‍රෙන ධලක ගේ
සංචාරයෙක් ද දෘශ්‍යමාන විය. මේ සියල්ලටත් වඩා බිහිසුණු වූ ලොමු
දහගත් වන සුලු කබන්ධ රූපයෙක් (හිස නැති සිරුරෙක්) අහසැ
හැසිරෙන්නට වන.

මේ සේ අශූභ අනිටු නානා ප්‍රාකර දුර්නිමිති පහළ වෙමින් පවත්නා
කල්හි ම කඩු පොරෝ ශර අඩියැටි තෝමර ආදිය ගත් අතැති, විහිදෙන
ගිනිදැල් හා විස දුම් සහිත විවෘත මුඛ ඇති, නග්න දුර්වණ් ප්‍රෙතාදීන්
වැනි නොයෙක් අප්‍රිය දර්ශන ඇති හයංකර සත්ත්ව සමූහයන්ගේ
බෝමැඩ දිශාවට දිව ඊමෙක් විය. 'ගනිවු, තළවු, මරවු' යන ආදී කුරු
වචන ද හැම දෙසින් ශ්‍රැයමාණ විය. බිහිසුණු වෙසින් එහි රැස් වූයේ
බ්‍රහ්ම පර්ෂදට ද ආවිෂ්ට වැ පීඩා කිරීමෙහි පොහොසත් කාමභූමිශ්වර
වූ වසවර්ති මාරයා සහිත තත් සේනාව ය. එහෙත් ඔහු බෝ මැඩට
ඇතුළු වියැ නොහී පිටත මැ සිටියහ.

මහා සත්ත්වයන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ පැමිණීම සුළඟින් පරණලා
ගසා ඊමක් පමණට ද නො තකා, පක්ෂීන් මැද ගුරුළු රජක්හු සේ,
මුවන් මැද කේශර සිංහයකු සේ, අපේය වූ පැරුම් බල ඇති වැ විශාර
ද වැ චිතහය වැ හුදෙකලා වැ වැඩ හුන් සේකි. මර සෙනහ ගෙන
අඩැසින් බල බලා අවුත් සිටි මර තෙම 'මම මැ යැ මුළු ලොවට ජොෂ්ඨ,
දෙවි මිනිස්නට ශ්‍රෙෂ්ඨ යැ'යි සිතා 'මිනිස් ලියක කුසැ කලලයෙහි කුණු

මසෙක පණුවකු සේ උපන් මේ මහණ නිර්ලජ්ජීය, තමා පමණ නො දනී. මා වැන්නකු ඉදිරියේ සිටියැදිත් නො ම නැගී සිටි යැයි මහසතාණන් වහන්සේ ට ගර්භා කෙළේ ය. ගර්භා, මොහු බිය ගන්වා පලවමි'යි සිතා තව විධ වර්ෂාවත් මවා ලී ය. බෝසතාණන් වහන්සේ ට ඉන් පීඩාවක් නොවී ය. ඉක්බිති තමා නැගී හුන් ගිරිමේඛලා ඇතු මහසතාණන් වෙත පමුණුවා 'එම්බා සිධාපී, ඔය පළඟින් නැගිටුව'යි කී. මහසතාණන් වහන්සේ සිය පා මුලෙහි කෙළනා ළදරුවා අතින් පයින් පහර දෙන කල්හි දු, කිසි වියරුවක් කරන කල්හි දු, පුත්‍ර ප්‍රෙමයෙන් වැළඳ ලෙහි හොවා ගන්නා දයාබර පියකු සේ, එ මරහු ගේ විකාරයෙන් අකම්පිත වූ මදකුදු දෙමිනසක් නො කොට දයාබර වූ සේක්, මෙන් වඩනා සේක්, මරහු දෙස බලා 'මාරය, මම මෙයින් නො ම නැගිටිමි'යි වදළහ. යලි භාත්පස රැස්ව සිටි මර සෙනහ ද ගිරිමෙවුල් ඇතු නැගී මරහු ද බලා, වටා සියලු පෙදෙසැ ඉතිරි පැතිරී සිටි ගිරිමෙවුල් ඇතු නැගී මරු සහිත සේනාව දැක, 'මේ ධර්ම යුධය පිණිස නො පසු බට සිතින් ඉදිරිපත් වෙමි. යම් සේ මර තෙම මා මේ පළඟින් සොලවන්නටත් නො හැකි වන්නේ ද එසේ ම කරන්නෙමි'යි ඉටා,

'මාරය, සදේවක ලෝකයා විසින් යුෂ්මතා ගේ කාමාදිසේනාව අපේ ය ය. එය දනිමි. එහෙත් මම ඒ තාගේ බිහිසුණු මර සෙනහ අමු මැටි බඳනක් ගලෙකින් සෙයින් ප්‍රඥායෙන් බිඳූ ලන්නෙමි. මාරය, ආයඝිමාර්ගය වැඩිමෙන් සියලු මිථ්‍යා කල්පනා දුරු කොට සමාක්සංකල්පය පවත්වා, කායාදි සතර තත්ති මොනොවට පිහිටුවා ලූ, සිහි ඇති වැ, සවිචන් හික්මවමින් රටින් රට යන්නෙමි. මගේ අනුශාසන පරිදි පිළිපදින එ සවිචෝ නො මුළා සිහි ඇත්තෝ, නිවන් කරා මෙහෙයු සිතන්නෝ, යුෂ්මතා ගේ නො කැමැත්ත කිසිදු නො තකා, යැමෙන් පසු තමන් ශෝක නො කරන තෙතට (-අමා මහ නිවන් පුරට) යන්නාහ'යි වදළ සේක.

එය අසා මාර තෙම, 'මහණ, මෙ බඳු රථ යකකු වූ මා දැකත් බිය නොගන්නෙහි දැ?'යි ඇසීය.

'එසේ ය, මාරය, නො බාමි'යි බෝසතාණන් වහන්සේ වදළ සේක. කුමක් හෙයින් නො බානෙහි දැ'යි මර ඇසී ය.

'මා දුනාදි පැරුම් පිරු හෙයින්'යි බෝසතාණන් වහන්සේ වදළ සේක.

‘යුෂ්මත්හු පින් කළා යි කවරෙක් දනී දැ’ යි මාර ඇසී ය.

එ විටැ මහ බෝසතාණන් වහන්සේ,

‘මාරය, මෙහි ලා දෙස් දැක්වීමෙන් කුමට ද? අවශ්‍ය නම් එක් වෙසතුරු අත්බැවෙහි පමණක් දුන් දනින් සත් යලක් කම්පිත වූ මේ මහ පොළොව ම දෙස් වේ යැ’ යි වදාරා, සැදැ වලා ගැබින් නිකුත් විදුලියක් සෙයින්, සිවුරු ගැබින් දක්ෂිණ ශ්‍රී හස්තය නිකුත් කොට බිමට දිගු කළ සේක. එ කෙණෙහි මහ පොළොව බිහිසුණු හඬ දෙමින් කම්පිත විය. ඒ ඇසූ මර තෙම සෙන පහර ලදුවකු සේ බිය පත් වූ ධවජය නමා ගෙන සෙනග හා පලා ගියේ ය. මෙසේ හිරු ධරමාන කල්හිම බෝසතාණන් වහන්සේ දෙවිපුත් මරහු පරද වා විජයශ්‍රිය ලැබූ සේක.

ජය පරාජය බලමින් ඇත සිටි දෙවි බඹුහු මහතාණන් ලත් විජය ශ්‍රිය දැක ‘එවූ නිදුකාණනි. සිඬාපථයන් වහන්සේ ට ජය ය. අසිඬාපථ වූ මරහට පරාජය ය. ජයමංගලය ද බුඬ මංගලය ද එකට කරන්නමු’ යි කියා, එක් පැහැර අවුත් බෝ මැඩ වටා රැස් වූහ.

සොලොස් වන පරිච්ඡෙදය

සහශ්‍ර රශ්මීන් ශෝභිත වූ සුයඝ් මණ්ඩලය නිම් වලල්ල ගෙන දියෙහි ගිල්වනු ලබන රත් සකක් සේ අවර දිගින් බැස්සේ ය. කාන්ත වූ ප්‍රභා සමුදය විහිදුවමින් අහස් ගබ් හොබවමින් නේමිය ගෙන ගසනු ලදුව අහසැ බමන රිදී සකක් මෙන් පුර සඳ ප්‍රාචීන දිග්භාගයෙන් නැංගේ, ඒ මුළු රැ දැල්වෙන ප්‍රදීපයෙක ශ්‍රිය දැරී ය. තරු සහිත වලා නැති පිරිසිදු අහස මහතාණන් මතුයෙහි මණ්ඩලිත දිව්‍ය විනානයෙක ශෝභාව ගත්තේ ය. පෘථිවිය භාත්පසැ වලයාකාර ක්ෂිතිජය විශාල වූ සාණ් ප්‍රකාරයක් ලෙසින් දිස් විය. මහී වර වටුව ගේ හෘදය ස්ථානීය වූ උත්තම ස්ථානයෙහි පිහිටි බෝධි මණ්ඩය අනන්‍ය සාධාරණ මණ්ඩපයෙක ශ්‍රී ඉසිලී ය. මුල පටන් ශාඛාග්‍රය තෙක් සියක් රියන් පමණ උස් වූ සනඬ මයුර පිංජ කලාපයක් සේ විද්‍යෝත්තමාන වූ, මත්තෙහි දැරුණු මණ්ඩපයෙක ශෝභාව ගත් බෝධි වෘක්ෂරාජයා ගේ සෙවණෙහි, සුධර්මයෙහි ඉන්ද්‍රාසනාරූඪ සනත් කුමාරයාට ද නිගා දෙමින් වැඩ ඉන්නා ජගදේක වීරපුරුෂයාණන් වහන්සේ, විජිත දිව්‍ය පුත්‍ර මාරයා ඇති සේක්, අවශේෂ මාරයන් හා ද සංග්‍රාමයට සැරසුණු සේක.

**ප්‍රථම විද්‍යාව
ලැබීම හා දෘෂ්ටි
විශුද්ධිකම්පාදනය**

මහ බෝසතාණන් වහන්සේ පළමුකොට ආනාපාන ස්මෘති කර්මස්ථානය වඩා පළමු වන දෙවෙනි තෙවෙනි සිවුවන රූපාවචර ධ්‍යානයන් සමචන් සේක. නැවත චතුර්ථධ්‍යානයෙන් නැගී සිට (සිත ඒ ධ්‍යානාලම්බනයෙන් ඉවත් කොට) පෙර වුසු කඳ පිළිවෙළ අතට එල්ල කොට යැවූ සේක. මෙසේ අතීත ජාතීන් සිහි කරන සේක්, අනේක කෙළ දහස් ගණන් ජාතීන් තත්වාකාරයෙන් දුටුහ. උක්ත පරිදි එද පූර්ව යාමයෙහි ම පෙර වුසු කඳ පිළිවෙළ වසා ලන මෝහය බිඳී යෑමෙන් මහසතාණන් වහන්සේට පූර්වෙනිවාසානුස්මෘතිඥාන ප්‍රතිලාභය විය.

පූර්වෙනිවාසානුස්මෘති ඥානයෙන් පෙර වුසු කඳ පිළිවෙළ බලන බෝසතාණන් වහන්සේ,

‘නාමරූපයෝ තත්තද්භවයෙහි පරම්පරා වශයෙන් පහළ වෙමින් බිඳෙමින් පැවැත්තාහ. එ නාම රූප පරම්පරාව ගේ ම චක්ෂුරාදි ද්වාරයන්හි රූප දැකීම් ආදී වශයෙන් නානා විඥානයෝ හට ගැනෙමින් බිඳෙමින් පැවැත්තාහ. එහෙත් හුදු තනි අවිකාරී තත්ත්වයෙක් හෝ ජීවයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් නො වී ය. එය මවන දෙවියෙක් හෝ මරෙක් හෝ බඹෙක් හෝ නො වී යැ’යි දක්නා සේක් විංශද්වස්තුක සත්කාය දෘෂ්ටිය⁴² බිත්ද සේක. මේ වනාහි බෝසතාණන් වහන්සේ ගේ දිට්ඨිවිසුඬි සම්පාදනය යි.

**ද්විතීය විද්‍යාව
ලැබීම හා
කඬ්ඛාවිතරණ
විසුඬි සම්පාදනය**

නැවත මහබෝසතාණන් වහන්සේ මධ්‍යම යාමයෙහි ද පළමු පරිදි ම ආනාපාන චතුර්ථධ්‍යානයට සම වැද ඉන් නැගී සිට, සත්ත්වයන්ගේ ව්‍යුත්ප්‍රප්පත්තින් බැලීමට සිත යොමුකළ සේක්, මරණයට ඉතා ළං වූ ද, එ කෙණෙහි පිළිසිඳ ගත්තා වූ දැ යි කළකම් පරිදි සුගති දුගති දෙකහි මැරෙන උපදින නන් වැදෑරුම් සත්ත්වයන් දුටු සේක.

මෙසේ සත්ත්වයන්ගේ ව්‍යුති උපපත්ති දැක්මෙන් තත් ප්‍රතිවිභාදක මෝහය දුරු විය. ‘මම අතීතයෙහි වීමි ද , නොවීමි ද යන ආදී වශයෙන් සොළොස් පරිද්දෙකින් වන සියලු සැකය ⁴² ද ප්‍රතීණ විය. (මේ වනාහි මහසතාණන් වහන්සේ ගේ කංඛාවිතරණ විසුඬි සම්පාදනය යි.)

ඊ තුන් වැනි යාමය පැමිණියේ ය. මහ බෝසතාණන් වහන්සේ පළමු සේ ම ආනාපාන චතුර්ථ ධ්‍යානයට සමවැද එයින් නැගී සිට ස්කන්ධ පස අනිත්‍ය දුඃඛ අනාත්ම වශයෙන් බලන සේක්, කලාප සම්මඤ්ඤාණයේ

සිට එක් එක් පටිච්චසම්ප්පාද අංගය සත්තානුපස්සනාවිටියට බැස් වූ සේක. මෙසේ විවසුන් වඩමින් අනිච්චානුපස්සනායෙන් නිත්‍යසංඥාව ද, දුක්ඛානුපස්සනායෙන් සුඛ සංඥාව ද, අත්තානුපස්සනායෙන් ආත්මසංඥාව ද, විරාගානුපස්සනායෙන් රාගය ද, නිබ්බිදානුපස්සනායෙන් තත්ථිය ද, නිරොධානුපස්සනායෙන් සමුදයය ද, පටිනිස්සග්ගානුපස්සනායෙන් ආදානය ද දුරුලු සේක.

නැවුන සියලු සංස්කාරයන් නාම රූප වශයෙන් දෙකට බෙදා උදය ව්‍යය වශයෙන් බලන උන් වහන්සේට ආලෝක පීති පස්සද්ධි ඤාණ සධා සති සුඛ උපෙක්ඛා විරිය නික්කන්හි යන විදර්ශනා උපක්ලේශ දහය පහළ විය.

ඉක්බිති ඒ ආලෝක පීති ආදි ධර්මයන් නුවණින් බලන සේක්, 'තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි මානයට අරමුණු බැවින් 'මොහු මාගීය නො වෙත්, තරුණ විදර්ශකයාට ධර්මතා වශයෙන් පහළ වන විදර්ශනෝපක්ලේශයෝ ම වෙති, මොවුන්ගෙන් මිදුණු විදර්ශනා විටියට පිළිපත් නුවණ ම මාර්ගය වේ යැ' යි මෙසේ මාගීයමාගී පිරික්සා දැන ඒ ආලෝකාදීන් කෙරෙහි නො ඇලී සිත විදර්ශනා භාවනාවට ම යොමු කළ සේක.

(මෙහි උන්වහන්සේට පහළ වූ මාගීයමාගී පරික්ෂා කැර තීරණ කොට ගන්නා නියුණු විදර්ශනා ප්‍රඥාව මග්ගාමග්ගඤාණදස්සන විසුඬි සම්පාදනයැ.)⁴⁵

**පටිපදාඤාණ
උස්සණ විසුද්ධිය**

ඉක්බිති විදගීනා මාගීයට පිළිපත් මහාසත්ත්වයන් වහන්සේ ස්කන්ධ පංචකයේ අනිත්‍ය දුඃඛ අනාත්ම ලක්ෂණයන් පරික්ෂා කරන සේක් පංචස්කන්ධයේ

පහළ වීමත් විනාශයත් දුටු සේක. (උදයව්‍යය ඥානය⁴⁶ ලැබූ සේක.) ස්කන්ධයන්ගේ පහළවීමත් විනාශයත් වඩ වඩා බලත්ම වඩ වඩා ස්කන්ධ භංගය ම ප්‍රකට වූ පෙනිණ. තමන් ඉදිරියෙහි සිටින ව්‍යාසුයකුගේ අයා ගත් මුඛයම පැනෙන්නා සේ ඉතා බලවත් වී මරණය ම පෙනෙන්නට විය. සියලු ස්කන්ධ පංචකය හුදු මරණය නම් දැයෙකින් ම සෑදුණාක් මෙන් වැටහිණ. (භංගානුපස්සනඤාණය⁴⁶ පහළ විය.)

ඉක්බිති භංගය අනුව බලන සේක් භවත්‍රය ගත සියලු සංස්කාරයන් ව්‍යාසු සර්පාදීන් මෙන් භයක් කොට, භයට කාරණ කොට දුටු සේක. (භයනොපට්ඨාන ඤාණය⁴⁷ ලැබූ සේක.) මෙසේ සංස්කාරයන් භය වශයෙන්, භය උපදවන්නන් වශයෙන් බලත් බලත් ම භවත්‍රය මුළුල්ල

ගිනිගත් කිහිරගුරු වලක් සේ ජාති ජරාදී එකළොස් ගින්න ඇවිල පවත්නා ප්‍රතිෂ්ඨා රහිත තැනක් සේ පෙනිණ. 'හවය මෙ නම් ජාති ජරාදී දුකින් යුක්ත ය'යි හවත්‍රයයේ ම දෝෂ දුටු සේක. (ආදීනව ඤාණය ලැබූ සේක.)⁴⁸

ආදීනව ඤාණයෙන් සංස්කාරයන්ගේ දෝෂ බලන කල්හි තමන් සර්ප මුඛයට අසු වූ මැඩියකු සේ ද, දැලෙක අසු වූ මසකු සේ ද, හැඟී යෑමෙන් තුන් භූමියට අයත් සියලු ධර්මයන්ගෙන් මිදෙනු කැමැති නුවණ ඇති විය. (මුච්චිකුකමයනා ඤාණය⁴⁹ පහළ විය.)

මිදෙන උපාය සොයන සේක්, වණ්ඩ මෘගයන් ඇති වනයකට වන්නකු ඉන් පැන යෑමට ඒ මේ අත මහක් සොයා ඇවිදින්නාක් මෙන්, යළිත් සංස්කාරයන් අනිත්‍යාදී ත්‍රිලක්ෂණයට නගා සම්මර්ශනය කළ සේක. (පටිසංඛානුපස්සනා ඤාණය)⁵⁰ ලත් සේක.

මෙසේ විදසුන් වඩන කල්හි දුරාවාර දෝෂයෙන් කලකිරී හරනා ලද භාර්යාවක සැඩොළුන් ගේ සමාගමයෙකැ සිටිනු දැක ද, ආලයක් හෝ අමනාපයක් නැති වූ උද්ඝීන වන්නාක් මෙන්, දොස් දැක්මෙන් කලකිරුණු, ඇල්ම හැර දැමූ, සංස්කාරයන් මධ්‍යස්ථ වූ බලනා නුවණ (සංඛාරූපෙක්ඛා ඤාණය)⁵¹ පහළ විය.

මෙහි කී උදයව්‍යය ඤාණය පටන් කොට සංඛාරූපෙක්ඛාඤාණය තෙක් වූ අෂ්ට ඥානයෝ මහබෝසතාණන් වහන්සේ විසින් පෙර බුදුවරයන් වෙත පැවිදි ව ධර්මය ඉගෙන විදර්ශනා වැඩිමෙන් ලදුව අළු යට ගිනි පුපුරු මෙන්, කුටියක් කුළු ඇවිලෙන පහන් මෙන් සිටියෝ, වහා මැ පහළ වූ ආහ.

උක්ත පරිදි වූ සංඛාරූපෙක්ඛාඤාණය පුරුදු කරන මහසතාණන් වහන්සේ ගේ ශ්‍රඩාව⁵² බලවත් විය, වීය්‍යය මනාව වැඩිණ, සිහිය මොනවට එළැඹ සිටියේ ය. සිත සුසමාහිත විය. සංස්කාරෝපේක්ෂාව (සංස්කාරයන් මධ්‍යස්ථ ව බැලීම) ඉතා තියුණු විය.

සංඛාරූපෙක්ඛාව (සංස්කාරෝපේක්ෂාව) සංස්කාරයන් අනිත්‍ය දූඛ අනාත්ම වශයෙන් සම්මර්ශනය කරමින් නැවැත් හවාංගයට බැස ගති. ඉක්බිති, හවාංගයට අනතුරු වූ සංඛාරූපෙක්ඛා ඤාණයෙහි ආ පරිදි ම අනිත්‍යතාදී ත්‍රිලක්ෂණ අරමුණු කරමින් මනොද්චාරාවර්ජන සිත පහළ විය. ඉක්බිති යටු පහළ වූ උදයව්‍යය ඥානාදී අෂ්ට

ඥානයන් ගේ කෘත්‍ය සංසිඬියටත් මතු පහළ වියැ යුතු වූ බෝධිපාක්ෂික ධර්මයන්ටත් අනුකූල වැ, වතුස් සත්‍යයන් මුවහ කරන අවිද්‍යාව බිඳ හරිමින්, අනිත්‍යාදි තිලකුණු සඵලප්‍රකාරයෙන් ප්‍රකට කෙරෙමින්, සියලු ලෝකික විදර්ශනාවන් ගේ මුදුන් පැමිණි මහා කුශල ජවන ගත ඥානත්‍රයය පිළිවෙළින් බලවත් වැ පහළ විය. (සච්චානුලෝමික ඥාණය පහළ වූයේ ය.)

**ගෝත්‍රභූ ඥාන
ලාභය**

තදනන් තර ව පෘථග්ජන ගෝත්‍රය (ලෝකික බව) මඬිමින්, ඉක්මෙමින්, නිව්‍යාණය ප්‍රත්‍යක්ෂ කරමින් ගෝත්‍රභූ ඥානය⁵⁴ පහළ විය.

**ඥාන දර්ශන
විශුද්ධිය⁵⁵ බුදුච්ඡේද**

ගෝත්‍රභූ ඥානය පහළ වැ නිරුඬ වීමට අනතුරුව එයින් දෙන ලද සංඥා ඇත්තක්හු සේ දුක දකිමින්, සමුදය දුරු කරමින්, (-දුකට හේතු වූ සක්කාය දිට්ඨි විචිකිච්ඡා සීලබ්බත පරාමාසයන් තසමින්) නිරෝධ සත්‍යය (නිවන) අරමුණු කරමින්, මාර්ග සත්‍යය (අරිඅටුහි මග) වඩමින් ප්‍රථම ඥාන දර්ශනය (සෝතාපත්තිමග්ග ඥාණය) පහළ විය.⁵⁶

එයට අනතුරු ව සොතාපත්ති ඵලය ද, ඉන් පසු තමන් ආ මාර්ගය බලන මහා පච්චවෙක්ඛණ්‍යාණය ද,⁵⁷ ලත් මාර්ගයේ අනුසස් බලන ඵල පච්චවෙක්ඛණ්‍යාණය ද, බිඳ හල කෙලෙසුන් විමසා බලන පභිණ්‍යා කිලෙස පච්චවෙක්ඛණ්‍යාණය ද, ඉක්බිති ඉතිරි වූ කෙලෙසුන් සොයා බලන වජ්ඣකිලෙස පච්චවෙක්ඛණ්‍යාණය ද යන ඥාණයෝ පහළ වූහ.

යලිදු උදයවාය ඥාණයේ සිට සංස්කාරයන් තිලකුණට නගා බලන බෝසතාණන් වහන්සේට සංඛාරුපෙක්ඛාව කෙළවරැ අනුලෝම ඥාණ චෝදන ඥාණයෝ ද තදනන්තර වැ දුක් පිරිසිදිමින් රාගදේවමෝහයන් තුනී කෙරෙමින් නිවන සාක්ෂාත් කෙරෙමින් අරිඅටුහි මග වඩමින් දෙවෙනි ඥානදර්ශනය (හෙවත් සකදගාමිමග්ග ඥාණය⁵⁸) පහළ විය. එයට අනන්තර වැ එහි ඵලය ද එයට පසු මාර්ගයන් ඵලයන් ප්‍රභිණ්‍යා ක්ලේශන් ප්‍රභිණ්‍යා නො කළ ක්ලේශන් පිරික්සන ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාඥානයෝ පිළිවෙළින් පහළ වූහ.

නැවැත ද මහා පුරුෂයාණන් වහන්සේ උදයවාය ඥානයේ සිට සංස්කාරයන්ගේ ලක්ෂණ බලන්නට පටන් ගත් සේක. උන්වහන්සේට පළමු සේ ම සංස්කාරෝපේක්ෂාව අවසන් අනුලෝමචෝදන ඥාණයෝද,

තදනන්තරව දුක් පිරිසිදිමින්, සමුදය (කාමරාග ව්‍යාපාදයන්) ප්‍රභාණ කරමින්, නිවන් පසක් කරමින් අරි අටුහි මග වඩමින් තෙවෙනි ඥාන දර්ශනය (අනාගාමි මාර්ගය) ⁵⁹ පහළ විය.

එයට අනන්තර වූ තදනුරූප ඵලය ද මාර්ග ඵල ප්‍රතීණ ක්ලේශ, ඉතිරි කෙලෙස් යන මොවුන් පරික්ෂා කරන ඥානයෝ ද පහළ වූහ.

තවත් වඩා ක්ලේශයන් ඇති බව දැක පළමු පරිදි ම උදය ව්‍යායාදි නව මහා විදර්ශන ඥානයෙන් සංස්කාරයන් ලක්ෂණත්‍රයට නභා ක්‍රමයෙන් විමසා බලන යෝගීන්ද වූ මහා පුරුෂයාණන් වහන්සේ ට සංඛාරූපෙක්ඛා ඥානය ද, ඉන් පසු අනුලෝම චෝදන ඥානයෝ ද පහළ වූහ. තදනන්තර වූ සියලු දුක් පිරිසිදි දකිමින්, සමුදය (ඉතිරිවූ සිටි සියලු කෙලෙසුන්) වාසනා දෝෂ ද සමග විහත විධිවස්ත කරමින්, නිවන් සාක්ෂාත් කරමින් මාර්ගය භාවිත කරමින්, සිවු වන ඥාන දර්ශන ය (අර්හත්ත්වමාර්ග ඥානය) පහළ විය. මෙසේ සෝවාන් ආදී සතර මාර්ගයන් ලැබීම උත්තර්ගතයේ ගේ ඥාණදස්සන විසුඬි සම්පාදන යයි.

අර්හත්ත්වමාර්ග ඥානයට අනතුරුව අර්හත්ත්ව ඵලය ද ඉක්බිති මාර්ගත් ඵලත් ප්‍රතීණ ක්ලේෂත් නිව්‍යාණයත් යන මොවුන් පිළිබඳ වූ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණ ඥානයෝ⁶⁰ ද පහළ වූහ.

මහාපුරුෂයාණන් වහන්සේට අර්හත්ත්වමාර්ග ඥානය සමග ම සිවුපිළිසිඹියා ද ෂඩ් අසාධාරණ ඥාන ද තුදුස් බුඬඥාන ද අටළොස් ආවේණික ධර්ම ද දශබල වතුචේශාරද්‍යාදි අපරිමිත බුඬ ගුණයෝ ද සමෘද්ධ වූහ.

මෙසේ එද රෑ ගෙවී අරුණු නගින කල්හි ම මහා පුරුෂයාණන් වහන්සේ ලෝද එකලු කෙරෙමින්, සුඛ නිමිති පළ කෙරෙමින් සවාසන සකල ක්ලේශ විද්ධවංසනයෙන් නිරුත්තර සමාක්සම්බුඬ පදවියට පැමිණ වදළ සේක.

බෝසතාණන් මෙසේ බුදු බව ලද්දේ කලියුග වර්ෂයෙන් 2513 වන්නෙහි පුර පසළොස්වක් දි ය.

සනොළොස් වන පරිච්ඡෙදය

පළමු
ප්‍රතිවාක්‍යය

ලොවුතුරා බුදුබව ලැබගැනීමෙන් ස්වකීය මනෝරථය මුදුන් පමුණුවාගත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන් බිහිසුණු සසර දුකින් මිදුණු බව, දුර්ලභ වූ සමාක්සම්බෝධිය

ලත් බව, එයින් මහත් ම විජයශ්‍රිය ලත් බව, දහම් ඇස ලත් බව, දම් දෙසා සත්ත්වයන් සසර දුකින් මුදලීමෙහි සමත් වූ බව සැලකූ සේක. මෙය සලකත් ම මහත් ප්‍රියයෙක් ඇති විය. සිතූ තුළ මැ මෙසේ වූ ප්‍රීති ප්‍රකාශයෙක් ද ඇති විය.⁶¹

‘යලි යලි ඉපදීම දුක් ය. එබැවින් ආත්මභාව නැමැති ගෙය නංවන තෘෂ්ණා නැමැති වඩුවා සොය සොයා උහු දැක්ක හැකි සත්‍යාවබෝධ ඥාන ඇස ලබන්නට අපේක්ෂා ඇති වූ එහෙත් උෞ දැක ගත නො හැකි ව නොයෙක් සිය දහස් ගණන් උත්පත්ති ඇති සසර දිව ඇවිද්දෙමි. හෙමිබා වඩුව, දැන් තා දිටිමි. මෙයට පසු තෝ මට අත් බව ගෙය නො නංවන්නෙහි ය. තගේ සියලු කෙලෙස් පරාල මම බිඳ දැමීමෙමි. අවිද්‍යා කැණීමකට පළා දැමිමි. මා සිත නිවන අතට ගියේය. තෘෂ්ණාව වැනසිමි (රහත් බව ලදිමි.)’

මෙසේ සිත තුළ ම උදන් අනා, ඉක්බිති, ‘මම සාර පළමු සතිය අසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් මේ පළභ (පයඝිංකය) පිණිස දිවූ ආමි. මේ මා ජයග්‍රහණය කළ විජයපයඝිංක යැ. ‘චතුරංගික වියඝීය වඩම් ඉටා මා බුදු වූයේ මේ පළභෙහි යැ’යි සිතූ සේක්, පළභ නො ලිහා මැ, උත් සැටියෙන් මැ ඉඳගෙන අර්හත්ත්වඵල සමාපත්තියට සිය දහස් ලක්ෂ කෝටි වාර ගණනක් සම්වදිමින් සතියක් මැ කල් යැවූ සේක. සතිය අවසන් වූ ද රූ අනුලෝම වශයෙන් පටිච්ච සමුප්පාදය⁶² මෙනෙහි කළ සේක. (ප්‍රත්‍යය වන දෑ ද එයින් එයින් උපදනා (ප්‍රත්‍යයෝත්පන්න) දෑ ඉපිදෙමින් ඉදිරියට යන සැටි ද මෙනෙහි කළ සේක. ඉක්බිති (යාමය අවසන්) ‘වියඝීවත් , ධ්‍යාන වඩන, පටි බැහැර කළ යෝගාවචරයාට බෝධි පාක්ෂික ධර්ම සිතූ පහළ වන ක්ෂණයෙහි සියලු සැක දුරු වේ.’⁶⁴ යැයි ප්‍රීති වාක්‍යය මුවින් පිට කළ සේක.

යලි රූ මධ්‍යම යාමයෙහි පටිච්ච සමුප්පාද ය ප්‍රතිලෝම වශයෙන් ‘මෙය නො උපන් කලැ මෙ නම් දෑ නො උපදී’ යැයි මෙනෙහි කළ සේක. මැදුම් ය මැ අවසන්,

‘කෙලෙස් තවන වැර ඇති, ධ්‍යාන කරන, පටි බැහැර කළ යෝගියාහට බෝධි පාක්ෂික ධර්ම පහළ වන කෙණෙහි අවිද්‍යාදි ප්‍රත්‍යයන්ගේ ක්ෂයයට කාරණ වූ නිවන නුවණැසට ඉලක්ක වන බැවින් එය පිළිබඳ වූ ඔහු ගේ සියලු සැක දුරුවූ යේ’ යැයි මේ දෙවෙනි ප්‍රීතිවාක්‍යය ද මුවින් පිට කළ සේක.

උතුරු වන යාමයෙහි උත් වහන්සේ පටිච්ච සමුප්පාදය අනුලෝම වශයෙන් ද ප්‍රතිලෝම වශයෙන් දැයි දෙසැටියෙන් ම මෙනෙහි කළ සේක. යාමය අවසන් වූ කෙණෙහි,

කෙලෙස් තවන වියඝීය ඇති, ධ්‍යාන වඩන, පටි බැහැර කළ යෝගී තෙම, තමා තුළ බෝධිපාක්ෂික ධර්ම පහළ වූ කෙණෙහි, අඳුර දුර ගසා අහස බුබුලුවන හිරු සෙයින් සියලු මර සෙන් බිඳ හරිමින් සිටි යැ යි මේ ප්‍රීතිවාක්‍යය මුවින් පිට කළ සේක.

බුදු වීමෙන් පසුත් උත් පළඟ නො ලිහා ම බෝ මුලු යමා පෙළහර භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉන්නා දුටු ඇතැම් දේවතා කෙනෙක්තට⁷¹ තව ම සිඬාඝරියන් වහන්සේ විසින් කළ මනා කෘත්‍ය ඇත්තේ වන. පළඟෙහි ඇල්ම නො හැරියේ එහෙයින් දෝයි කල්පනා විය. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ පරිච්ඡාරකය දැන, අහස් නැග ඔවුන් විතර්ක දුරු කිරීමෙහි සමත් වූ යමා පෙළහරක් දැක් වූ සේක.

දෙවෙනි සති ⁶⁷

ඉක්බිති බෝමුලු වැඩ උත් තෙතට මඳක් ඊසාන පැත්තේ සිට, තමනට බුදු බව ලබා ගැනීමට ආධාර වූ ස්ථානය බව සලකා ඒ දෙස ඇසි පිය නො හෙළා බලාගෙන සතියක් ම ඇසින් පූජා කරමින් සමවත් සමවැද සිටියේක. (මෙ තැන අනිමිසලෝචන චෛත්‍ය නම් වී.)

තෙවෙනි සති

ඉක්බිති බෝ පළඟන් වැඩ සිටි තෙතන් අතර නැගෙන හිඳ සිට බස්නාහිරට සක්මනක් මවා එහි සතියක් දහම් මෙනෙහි කරමින් සක්මනින් කල් ගත කළ සේක. (මේ ස්ථානය රත්නවංකුමණ චෛත්‍ය නම් වී.)

සිවුවන සති

භාග්‍යවතුන්වහන්සේ සිවු වන සතියෙහි බෝරුකින් වයඹ පැත්තේ රුවන්ගෙයි⁶⁸ වැඩ හිඳ ධර්මය මෙනෙහි කොට, වෛනේය ජනයන් බලා ශීලයෙහි පිහිටා සමාධිය වඩා ප්‍රඥායෙන් විවසුන් කොට සත්ත්වයෝ ආයඝිමාර්ගයට බසිතැයි ශීල සන්දිපක වූ විනය පිටකය ද, සමාධි සන්දිපක වූ සුත්‍රාන්ත පිටකය ද ඉක්බිති ප්‍රඥාසන්දිපක වූ අනන්තනය ඇති අභිධර්ම පිටකය ද සම්මර්ශනය කරන සේක් ප්‍රස්ථාන ධර්මය මෙනෙහි කිරීමට බැස ගත් සේක. සියල්ලට ම වඩා ගැඹුරු වූ ප්‍රස්ථාන ක්‍රමය මෙනෙහි කරත් කරත් ම උත්වහන්සේට බලවත් ප්‍රීතිය ඇති විය.

භාද්‍යවාස්තු ගත ලෙස ප්‍රසන්න විය. වාස්තු රූපය ද විශේෂයෙන් පහත් විය. ඡවි වණිය ද පැහැදුණේ ය. චිත්ත සමුත්ථාන (සිත කරණ කොටු සෘතුයෙන් හටගත්) වණිය භාත්පස අසුරියන් පමණ තැන පැතිර සිටියේ ය. එය වටා පෙදෙස සිය දහස් දෙව් දුනු පහළ වුවා සේ, ඉර සඳ සුවහසක් පහළ වූ කලෙකැ සේ එකාලෝක විය.⁶⁹

පස්වන සතිය ⁷⁰ බුදු වීමෙන් මසෙක් ගත වී ය. උක්ත පරිදි මසක් **බමුණකුගේ** ම බෝ මැඩ අසළ වුසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉන් **ප්‍රශ්නයක්** නික්ම අප්පාල නුග රුක කරා වැඩූ ඒ මුලු සතියක් විමුක්ති සුඛය විඳිමින් උන් සේක. 'උන් වහන්සේ පල සමච්ඡිත්ත නැති සිටි කිසි වේලාවකැ මානයෙන් දැඩි වූ, අනුන් හෙලා දක්නා සුලු එක්තරා බමුණෙක් එහි පැමිණියේ ය. උරුවෙල්හි උන් වහන්සේ දුෂ්කර ක්‍රියා සමයේත් නැවුන සේනානි ගමෙහි පිඩු පිණිස හැසිරෙන සමයේත් මෙ තෙම උන් වහන්සේ දැක කතා බස් කර අදුන්න කෙනෙකි. පැවැදි වූ තත් පටන් කොට ගෞතම තාපසයන් වහන්සේ යන නම ඉර සඳ සේ දඹදිවැ ප්‍රකට ව පැවැත්තේ ය. එබැවින් හෙ තෙම ගෝත්‍ර නාමයෙනුත් උන් වහන්සේ හඳුනයි.

හේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත අවුත්, 'භාග්‍යවත් ගෞතමයන් වහන්ස, කරුණු කියෙකින් බ්‍රාහ්මණයෙක් වේ ද? කෙනකු බමුණකු කරන ධර්මයෝ කවුරු ද?' යන ප්‍රශ්නය ඇසී ය.

එ විටැ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ :

"පටි දුරු කළ, මානාභංකාරයෙන් අනුන් හෙලා නො දක්නා, කෙලෙස් කසට නැති, කෙලෙසුන් කෙරෙන් සිත රැක ගත්, සතර මහ නුවණින් නිවන් කරා පැමිණි, මාර්ග බ්‍රහ්මචයඝ්‍රීව වැස නිමැ වූ යමෙක් වේ නම්, හේ සැබෑ බ්‍රාහ්මණයා නම් වේ. ලොවැ කිසි අරමුණකුත් රාග ද්වේෂ මෝහ මාන දෘෂ්ටිත්ගේ වශයෙන් නො ගන්නා හෙ තෙම තමා "බමුණෙකැ"යි ප්‍රතිඥා කෙරේ නම්, ඒ කරුණු සහිත⁷⁰ යැ යි වදළ සේක.

මරහු ගේ අප්පල් නුග රුක මුලු වැඩ ඉන්නා භාග්‍යවතුන් **දෙහාරොපණයක්** වහන්සේට "අනර්ථ නිශ්ශ්‍රිත දුෂ්කර ක්‍රියායෙන් තමන් මිදී මැළුම් පිළිවෙතෙහි පිහිටා බුදු වූ බව කොතරම් යෙහෙක් දැයි සිතෙක් වී ය. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වූ කල්පනාව දැනගත් දේවපුත්‍ර මාර තෙම එහි විත්,

"සත්වයන් ගේ ශුද්ධියට හේතු වූ තපස් කිරීමෙන් ඉවත් වූ අශුඬ වූ "ශුද්ධ වෙමි"යි සිතවූ ද? ඔබ ශුද්ධිමාර්ගයෙන් බොහෝ ඇත් වූ ඉදිති"යි කී ය.⁷¹

එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ මාරයා"යි දැන,

"නො මැරෙන පිණිස යැ යි කරන ලද ආත්මක්ලමථය, වනයෙහි නැවක් හබලෙන් පදනට තැත් කිරීමක් මෙන්, නිෂ්ඵල හිස් අවැඩ ගෙන දෙන එකෙකැයි දැන, මාර්ගඥාන ලාභය පිණිස මහ වූ ශීල සමාධි ප්‍රඥා යන ධම්මයය වඩා පරම ශුද්ධියට (රහත් බවට) පැමිණියෙමි. මාරය තෝ පැරදුණෙහි"යි වදළ සේක.⁷²

එ විට මාර තෙම බුදු රජු තමා හැඳින ගත්තේ වනැ"යි දැනූ දොම්නසින් එහි ම අතුරුදහන් විය.

**මරණු බුදුරජුන්
බිය කරන්නට
කළ උත්සාහ**

එක් දිනක් රැ දැඩි කළුවරයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අප්පල් රුක අසළ සක්මන් කෙළවර ගල් පුවරුයෙහි හුන් සේක. මදින් මද වැහි පොද ද වැටිණ. එ කල දෙවමාරපුත්‍ර තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේට බිය

ගන්වන අදහසින් ලොකු ඇතකුගේ වෙසින් ආ ය. ඔහු හිස මහ කළුවලක් වැන්න. දත් පිරිසිදු රිදී මෙන් සුදුය. හොඳ මහ නගුලිසක් පමණ විශාල ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ මාරයා"යි දැන "දීර්ඝ කාලයක් ම ප්‍රිය අප්‍රිය අනේක ප්‍රකාර වෙස් ගෙන නොයෙක් වර මා වෙත ආයෙහි ය. ලාමකය, මේ යුෂ්මතාගේ බිය ගැන්වීමේ ව්‍යාපාරයෙන් වැඩෙක් නැතැ"⁷³ යි වදළ සේක.

එ විට මාර තෙම බුදු රජු මා හැඳින ගත්තේ"යි සිතා දොම්නසින් එහි ම අතුරු දහන් ව ගියේ ය.

තවත් වරෙකු මාර තෙම අඳුරු වේලායෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට බිය ඇතිකරන අදහසින් කුදු මහත් ශුභාශුභ වෙසින් පෙනෙන්නට විය. එ විට ද පළමු සේ ම වදරා, "මාරය, කයින් වචසින් මනසින් සංවෘත වූවෝ යුෂ්මත්තූගේ වශයට නො යෙත්, යුෂ්මත්තූගේ අත වැස්සෝ හෝ නො වෙත් යැ යි වදළ සේක. එවිටත් පළමු සේ ම මර පලාගියේය.⁷⁴

භාග්‍යවතුන් අප්පල් රුක් මුල මෙසේ වැඩ ඉන්නා බුදුරජාණන්
 වහන්සේ වහන්සේට "කිසිවකු ගුරු තනි නො තබා, කිසිවකුට
 ගුරුවරයකු යටත් පැවතුම් නැති වූ ඉන්නා තැනැත්තේ වනාහි
 පත්කර ගැනීම දුකසේ වෙසේ. මම කවර මහණ බමුණකුට ගුරු
 බුහුමන් යටත් පැවතුම් කොට කවුරු ඇසුරු කොට වසම් දැ?"යි
 කල්පනාවක් විය. එහෙත් ශීල සමාධි ප්‍රඥා යන ගුණවලින් තමන්
 වහන්සේ ට වැඩි හිටි කෙනකු තුන්ලොවු ම නැති බව දුටු භාග්‍යවතුන්
 වහන්සේ "ආ පිළිවිදි ලෝකෝත්තර ධර්මයට ම සත්කාර කොට ගුරු
 බුහුමන් කොට එය ඇසුරු කොට වසම් නම් යෙහෙකැ"යි සිතූ සේක.

එ කෙණෙහි සහම්පති මහබමුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉදිරියේ පෙනී
 සිට ඇදිලි බැඳූ "එසේ ය, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, එසේ ය, සුගතයන්
 වහන්ස, අතීතයෙහි අර්හත් සම්මා සම්බුදුවරුන් ධර්මයට මැ සත්කාර
 ගුරුකාර කොට එයමැ ඇසුරු කොට වුසු හ. අනාගතයෙහි ඇතිවන
 අර්හත් සම්මාසම්බුදුවරුන් ධර්මයට ම සත්කාර කොට ධර්මය ම ඇසුරු
 කොට වසන්නෝ ය. වහන්ස, මෙ සමයෙහි අර්හත් සමාන්සම්බුධ වූ
 භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ධර්මයට ම සත්කාර කොට, ධර්මය මැ
 ඇසුරුකොට වසන සේක් වා!"යි කී ය.

සවැනි පස් වන සතිය ඇවෑමෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එ
 සතිය තැනින් නික්මැ සම්පයේ වූ මිඳෙල්ල ගහක් කරා වැඩ
 එහි මුලැ සතියක් පල සමවත් සුවිත් ගෙවූ සේක. එ
 සමයෙහි හද්ද වැස්සෙක් වට. වැහිපොද මුසු තද ශීත සුළං වූ හෙයින්
 එ දවස් කරදර සහිත විය. යට කී මිඳෙල්ල රුක අසළ වුසු නාගයෙක්
 ඒ දැක භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ශීත සුළං නො වදිනායේ ඒ සතියේ
 ම ආවරණය කොට සිටියේ ය.

සතිය ඇවෑමෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමාපත්තියෙන් නැගී සිටි
 සේක. වැස්ස නැවති බව දැක නාග තෙමේ ද උන් වහන්සේ ඉදිරියට
 වුත් නමස්කාර කෙරෙමින් සිටියේ ය. මේ වේලායෙහි භාග්‍යවතුන්
 වහන්සේ විවේක සැප විඳින්නහුට කොතැනත් සැප බව සලකා,

"වතුමාර්ගඥාන සන්තෝෂයෙන් සතුටු වූ, තමා තුළ ප්‍රකට වූ
 ලොවුතුරා දහම් ඇති නුවණැසින් උපධි විවේකය (නිවන) බලන
 පුද්ගලයාට ඒ සැප වේ. ලොව කිසිවකු කෙරෙහින් නො කිපෙන බව
 ද සත්ත්වාහිංසාව ද සැපයි. කාමාශායෙන් වෙන්වීම වූ විරාග බව ද
 ලොවැ සැපෙකි. අස්මිමානයේ විනාශය උසස් ම සැප වේ" යැ යි උදන්
 ඇතු සේක.⁷⁶

සචන සතියෙන් පසු බුදුරජාණන් වහන්සේ නුදුරෙහි
සත්වන සතිය වූ කිරිපල රුක වෙත වැඩ එහි සමවත් සුව විඳිමින්
 සතියක් හුන් සේක.

අටළොස් වන පරිච්ඡෙදය

බුදු වූ තැන් පටන් කොට ගත වූ සත් සතියෙහි භාග්‍යවතුන්
 වහන්සේ කිසි දු අහරක් නො වැළඳු සේක. එල සමාපත්තියෙන් ම
 කාලය ගත කළ සේක.

සත් දෙවිදුගේ සත්වන සතිය අවසන්හි සමවකින් නැගී සිටි උන්-
පුජාවක් වහන්සේට සත් දෙවි රජාණෝ දැවටු දඩු ද මුව
 දෝනා පැන් ද බෙහෙත් අරඵවක් ද ප්‍රදානය කොට
 ගියහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද දැහැටි වළඳා මුව දෙවා කිරිපළ රුක්
 මුලැම හුන් සේක.

තපස්සු හල්ලික මෙ සමයෙහි උත්කල ජනපදයෙන් වෙළඳාමෙහි යන
වෙළෙඳ දෙබයෝ තපස්ස හල්ලික⁷⁷ නම් සහෝදර වෙළෙන්දෝ දෙදෙනෙක්
 පන්සියක් පමණ ගැල් පදවා ගෙන ඒ පෙදෙසට
 බටහ. වියැලි බිම එරුණාක් මෙන් වීමෙන් ගැල්පැදවියැ නොහැකි විය.
 ගැල් කිබුණු තැනින් මඳකුත් සොලොවන්තට අසමත් වූහ. මෙසේ ඔවුන්
 කරදර වන අතර. එක් දෙවිදුවක් අතැවැසි පුරුෂයකුට ආවිෂ්ට වී බුදු
 රජුන් ඒ වනයෙහි කිරිපල රුකක් මුලැ ඉන්නා බව කියා ඔවුන් දන්
 දීමෙහි මෙහෙයුවා ය.

වෙළෙන්දෝ ද දේවතානුශාසනය පරිදිම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා
 එලැඹ විළඳිනුත් මී පිඩුයෙනුත් උන්වහන්සේ පිදූහ. ඒ පිළිගන්නට
 භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත කිසි භාජනයක් නොවීය. 'කිමෙකින් මෙය
 පිළිගනිමි දැ'යි උන්වහන්සේට සිතෙක් විය.

උන් වහන්සේ ගේ චිත්තාවාරය දත් සිවුවරම් දෙවිරජුහු මුං වත්
 ගල්මුවා පාත්‍ර සතරක් ගෙනවුත් පිළිගැන්වූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ
 ඒ පාත්‍ර සතර ම අධිෂ්ඨාන බලයෙන් එකක් කොට එයින් යටැ කී දෙ
 වෙළෙදුන් දුන් අත් සුණු හා මී පිඩු පිළිගෙන වැළැදු සේක.

වළඳා අත්තයෙහි උන් වහන්සේ ඔවුනට භුක්තානුමෝදනා වශයෙන්
 ආනුසුබිබී කථාව වදළ සේක. බණ ඇසූ ඔවුහු ද 'වහන්ස, අපි
 භාග්‍යවතුන් වහන්සේත් ධර්මයත් සරණ යමිහ. අද පටන් දිවි හිමි කොට.

භාත්පසැ පහත් පෙදෙසැ සිටියන් දක්නා සේ, ඔබ වහන්සේ ධම්ප්‍රාසාදයට නැගී පහ වූ ශෝක ඇති සේක්, ශෝකයෙහි බට ජාති ජරා දුකින් මැඩුණු සත්ත්ව සමූහයා බලා වදළ මැනැවි. වීරයන් වහන්ස. මාරසංග්‍රාමයෙන් ජයගත් මහෝත්තමයන් වහන්ස. සසර කතරින් සතුන් එ තෙර කරන නාටයන් වහන්ස, කාමච්ඡද නැමැති ණය නැති නිදහස් ශ්‍රේෂ්ඨයන් වහන්ස. නැගී සිටිනු මැනව. දැන ගන්නෝ ඇති වෙති"යි කීය. ⁸⁰ මහබලීහුගේ මෙහෙයීමෙන් බොහෝ දෙව් බලීහු ධර්මාවබෝධයට උත්සාහවත් වූහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බුදු ඇසින් ලොව බැලූ සේක. ඇසූ කෙණෙහි ම ධර්මය අවබෝධ කිරීමට තරම් මේරු නුවණ ඇතියන් ද ලුහුඬින් වදළක් ඒ ඇසූ කෙනෙහි අවබෝධ නොකට හෙතත් විස්තර කරන සෙමෙහි අවබෝධයට පොහොසතුන් ද බුධ වචනය විස්තර ලෙස දැන ඉගෙන නුවණින් සලකමින් සත්පුරුෂාශ්‍රයය කිරීමෙන් ධර්මාවබෝධය කිරීමට තරම් ශක්ති ඇත්තන් ද, කිසි ලෙසකින් මේ ජාතියේ දී ධර්මාවබෝධයට පෙහොසත් නො වුවන් ද යන සතර වැදෑරුම්⁸¹ පුද්ගලයන් දුටු සේක. දැක දහම් ඇසීමට බොහෝ සත්ත්වයන් සැරැසී ඉන්නා බැවින්, දැන් ධම් දේශනාවට කාලය යැයි සලකා, බ්‍රහ්මය, ප්‍රණීත වූ ධම්මය එය අවබෝධ කැරැගැන්මට උනන්දුව නැත්තවුනට දෙසීම පීඩාකරය" යන අදහසින් නො දෙසීම්. දැන් වනාහි බොහෝ දෙනා උත්සාහවත්හ. කන් ඇත්තෝ (-දහම ඇසීමට) ශ්‍රධාව විහිදුවත්වා! ඔවුනට අමාදොරවල් (ආයඝී මාර්ග ද්වාරයෝ) හැර තබන ලදහ, නො වසන ලදහ"යි වදළ සේක.

සහම්පති බඹ ද බුදුරජාණන් වහන්සේ තම අයැදුම පිළිගත් බව දැන ඔබ වැද පැදකුණු කොට දෙව් බඹ පිරිස් හා එතනහි ම අතුරුදන් විය.

**ශ්‍රෝතෘන්
සෙවීම**

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'මම පළමුවෙන් ම මිනිසුන් අතුරෙහි කාට දම් දෙසම්දැ'යි සිතූ සේක්, 'ආළාර තවුසා ඉඳී නම් ධර්මාවබෝධයට සමත් යැ'යි දුටු සේක. හේ දැන්, කොහි ඉඳී දැයි දිවැසින් බලා ඔහු මැරී එවකට සතියක් වූ බව දැක, 'අන් කවරෙක් ධර්මාවබෝධයට තරම් නැණැත්තේ දැ'යි බැලූ සේක්, උදක තෙමේ සමතැ'යි දුටු සේක. 'හේ කොහි ඉඳී දැ'යි බැලූසේක්, හියේ රෑ හෙතෙම මළේ' යැයි දුටු සේක. ⁸³ යළි අන්

කවුරු ධර්මාවබෝධයට සමත් දැයි විමසා පස්වග තවුසන් දැක, උහු කොයි දැයි දිවැසින් බලා බරණැස ඉසිපතන්හි ඉන්නා නියා දැක එහි යන්නට අදහස් කළ සේක.

**උරුවේලායෙන්
පිටත් වීම උපකයා
හමු වීම**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කිහිප දිනක් බෝ මැඩ අසල වාසය කොට, ඉක්බිති, බරණැස් නුවර බලා අටළොස් යොදුන් මහ මහට පිළිපත් සේක. මෙසේ වඩනා උන්වහන්සේට බෝ මැඩටත් ගයාවටත් අතරෙහි දී උපක නම් ආර්ථිකයෙක් හමු විය.⁸⁴ හෙ තෙම බුදුරජාණන් වහන්සේ දැක පැහැදී, "ආයුෂ්මතාණෙනි, ඔබ ගේ ඇස් ආදී ඉන්ද්‍රියයෝ ප්‍රසන්න හ. ශරීර වණිය පිරිසිදුය. ඔබ කිනම් ශාස්තෘවරයක්හු උදෙසා පැවිදි වූ ද නොහොත් ඔබ ගේ ශාස්තෘ කවරෙක් ද? කාගේ ධර්මයක් ඔබට රිසියෙයි දැ?" යි ඇසීය.

එ විට ඔහුට පිළිතුරු දෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ,

"⁸⁵මම තුන් හවයට අයත් සියලු දෑ මැඩ ලුයෙමි වෙමි. සියල්ල දනිමි. හවයට අයත් සියල්ලෙහි නො ඇලුණෙමි. හවයට අයත් ඒ සියල්ල දුරු -ලුයෙමි වෙමි. රහත්පල නැමැති විමුක්තිය ලැබ සියලු සසර දුකින් මිදුණෙමි වෙමි. එසේ වූ මම තමා සත්‍යාවබෝධය කොට කවරක්හු ආවායඹී වශයෙන් දැක්වියැ හෙමි ද? (මට ඇදුරෙක් නැත. මම ම මගේ ම උත්සාහයෙන් සත්‍යය අවබෝධ කෙළෙමි.)"

මේ සත්‍යාවබෝධයෙහි මට කිසි බාහිර ඇදුරෙක් නැත. එබැවින් මට සම කෙනෙක් (අද) නැත. දෙවියන් සහිත ලොවෙහි මට සම පුද්ගලයෙක් නැත.

මම අද ලොවැ එකම රහත් පුද්ගලයා වෙමි. එක ම නිරුක්තර ශාස්තෘ වෙමි. එක්ම සම්මා සම්බුදුවරයා වෙමි. ක්ලේශාන්තිය නිවීමෙන් සිසිල් වූයෙමි. නිවුණෙකිමි. ඒ මම බරණැස යෙමි. අවිද්‍යායෙන් අඳුරු වූ (අවිද්‍යා නින්දෙහි වැටී සිටින) ලොවෙහි (ධම්ම ලාභය සඳහා ප්‍රබෝධය ඇති කරනු පිණිස) අමා බෙරය ගසන්නෙමි'යි වදළ සේක.

එවිට 'ඔබ තමන් ප්‍රතිඥා කරන පරිදි අනන්තජීන විමට සුදුස්සෝ' යැ යි උපක කී ය. ඔහු ගේ චිත්තයට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ,

'රහත් බවට පත් මා වැන්නෝ ඒකාන්තයෙන් ජීන නම් වෙති. උපකය, සියලු පාපයෝ මා විසින් දිනන ලදහ. එ හෙයින් මම ජීන වෙමි'යි වදළ සේක.

ඒ අසා උපක තෙම 'එසේත් විය හැකි යි, ඇවැත්නි'යි කියා හිස සලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වඩිනට මහ හැර (පාරෙන් අයින් වැ) දකුණු දෙසට, ගියේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද උතුරු දෙසට වැඩි සේක් ගයා පෙදෙස ඉක්මැ රෝහිතවාස්තු, උරුවිල්වාකල්ප. අරුණාලය, සාරථිපුර ආදී ග්‍රාමනිගමයන් පසු කොට ගංගා නදියෙන් එ තෙර වී බරණැස් නුවරට පැමිණියේක.

මේ වනාහි ඇසළ පුණු පොහෝ ද ය.

**ඉසිපතන
වැඩීම**

සවස් කාලයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නගරයට නොදුරු වූ ඉසිපතනයට සමීප වූ සේක. පස්වග තවුසෝ ඇත වඩනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දුටුවෝ ය. දැක,

'ආයුෂ්මත්ති, ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ ප්‍රධන් වීර්යයෙන් පහ වැ, සුව පහසු ප්‍රත්‍යය පරිභෝගයට පෙරැළී බැස, බුදු වී ගතැ නොහී, දැන් අප කරා එති. ඔහු දැක හුනස්නෙන් නැගීම හෝ ඉදිරියට ගොස් පා සිවුරු පිළිගැනීම හෝ වැදීම හෝ නො කළ යුතු. උසස් කුලෙහි උපන් බැවින් හිඳිනා අසුන් පමණක් පැණැවිය යුතු' යැ යි කතිකා කැර ගත්හ.

එහෙත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ළං වත් වත්ම ඔහු තමන් කැර ගත් කතිකායෙහි පිහිටා සිටින්නට නො හැකි වූහ. එක් තවුසෙක් පෙරමුණට ගොස් පාත්‍ර වීවර පිළිගත්තේ ය. එක් තවුසෙක් අසුන් පැණැවී ය. තවත් තවුසෙක් පා සේදීමට දිය ද පා පුටුව ද පාද කයළිකාව ද ගෙනවුත් ළං කොට තැබී ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද පැණැ වූ ආසනයෙහි හිඳ පා සේදූ සේකි. ඉන් පසු තවුසෝ බුදු රජාණන් වහන්සේට පෙරැ සේ තමනට සම කෙනෙකුට කථා කරන්නාක්මෙන් 'ඇවැත්නි,⁸⁶ ගෞතමයිනි, කියා ආමන්ත්‍රණය කරන්නෝ 'ඇවැත්නි ගෞතමයිනි, අපි ඒ කාලයෙහි උරුවේලායෙහි වසන්නමෝ ඔබ ගේ පා සිවුරු ඔසොවා ගෙන හැසුරුණුමු. මුව දෝනා දිය හා දැහැටි පිළියෙල කොට දුනුමු. ඔබ වුසු පිරිවෙන ඇමැද්දමු. ඉන් පසු ඔබට වත් පිළිවත් කොළෝ කවුරු ද? අප ඔබ හැර දමා ගිය කලැ අප ගැන යමක් සිතූණේ නැද්ද?' යන ආදී වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ හා කථාවට පටන් ගත්හ. එ විටැ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන් අමතා, 'මහණෙනි, තථාගත වූ තැනැත්තහුට 'ඇවැත්නි' කියාත්, නම කියාත්, ආමන්ත්‍රණය නො කරවු, මහණෙනි, තථාගත තෙම සියලු කෙලෙස් නැසූයෙකි, මනා කොට සියලු

ධම්යන් තෙමේ ම අවබෝධ කළ කෙනෙකි. මහණෙනි, කන් යොමු කරවු. තථාගත වු මා විසින් නිවන ලද්දේ ය. ඒ මම් යුෂ්මත්තට අනුශාසන කරමි, දහමි දෙසමි. කුල පුතුන් ගිහි ගේ හැර දමා නිසි සේ බඹසර රැකීමෙන් ලබන්නට බලාපොරොත්තු වන ඒ ඉතා උතුම් රහත් බව මා අනුශාසන පරිදි පිළිපැදීමෙන් යුෂ්මත්හු තුමු ම ලබාගෙන වසවු යැයි වදළ සේක.

එවිට පස්වග මහණහු 'ආයුෂ්මත්ති, එ දවස්වල දී එ තරම් වියඟියෙනුත් එ තරම් දුෂ්කර ක්‍රියායෙනුත් ඔබට ලෝකෝත්තර ගුණයෙක් නො ලැබුණේ නම්, කිම! ඔබට ලෝකෝත්තර ධර්ම පහළ වුයේ දුෂ්කර ක්‍රියා හැර දමා ආහාරපානාදි ප්‍රත්‍යයයන් බහුල කොට ගැනීමෙන් ශරීරයට සැප පහසු සලසාලීමෙන් දැ?'යි කීහ.

එවිට බුදුරජාණන් වහන්සේ 'මහණෙනි, තථාගත තෙම ප්‍රත්‍යය බහුල කොට ගැනීමට බැස්ස කෙනෙක් වත් වියඟිය හැර දැමූ කෙනෙක්වත් නො වේ. තථාගත තෙම, අර්හත් ය, සම්මානසම්බුද්ධ ය. මහණෙනි, කන් යොමු කරවු. මා විසින් නිවන් ලද්දේ ය. මම යුෂ්මත්තට අනුශාසන කරමි, දහමි දෙසමි, කුලපුතුන් ගිහි ගේ හැර දමා ගොස් පැවිදිව නිසි ලෙස බඹසර රැකීමෙන් ලබන්නට බලාපොරොත්තු වන ඉතා උතුම් වු ඒ රහත් පදය මා අවවාදනුශාසන පරිදි පිළිපැදීමෙන් යුෂ්මත්හු තුමු ම මේ අත්බවිහි දී ම ලබා වසන්නහු යැ' වදළ සේක. මෙසේ වදළ විට ද පස්වග මහණහු පළමු සේම කීහ. නැවතත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පළමු සේ ම වදළාහ. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන් අමතා වදරන සේක් 'මා ඒ උරුවෙල් දනව්වේ යුෂ්මතුන් හා වැස ප්‍රධන් වියඟි කරන කාලයෙහි කිසි ම දිනෙකැ යුෂ්මතුන් රවටා සනසනු සඳහා, 'මට මෙසේ ඵලියෙක් පෙනේ යැ' කියා හෝ 'මෙසේ අමුතු අරමුණක් පෙනේ යැ' කියා (නො ලැබූ යමක් ලැබීම් යි) 'බොරුවක් කී බවක් මනෙක ද?' යි ඇසූ සේක. මේ සේ වදළ විට පස්වග තවුසෝ කාරණය තේරුම් ගෙන උන් වහන්සේ 'බුදු බව ලැබුණේ යැ'යි කළ ප්‍රකාශය සත්‍ය යැ යි පිළිගත්හ. 'ස්වාමීනී, ඔබ වහන්සේ බොරුයෙන් අප කිසි කලෙකත් නො රැවටූ සේකැ'යි ඔවුහු කීහ. එ විට බුදුරජාණන් වහන්සේ පළමු වදළ සේ ම 'මහණෙනි, තථාගත තෙම අර්හත් ය, සම්මානසම්බුද්ධ' යන ආදිය වදළ සේක. පස්වග තවුසෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බුදුබව ලත් බැවින් ම මෙසේ වදරන සේකැ'යි පිළි ගත් හ. පිළිගෙන ධර්ම ශ්‍රවණයට සැරසුණ හ.

ප්‍රථම දේශනා සමාගම ය

ප්‍රථම මහා සමාගම සුය්‍යී තෙම අවර දිගට නැමී ගමන් ගත්තේ ය. මල් සුවදින් උපන් මදයෙන් මුදිත ව හඬ නඟන බමර කැල ගෙන් ද, අතු අගු රඟ දෙන මයුර පංක්තින්ගෙන් ද සෙසු සියලු පක්ෂි නාදයනට නිගා දී හඬ නඟන කෝකිල සමූහයා ගෙන් දැ යි අනේක පක්ෂි කුලයන්ගෙන් හා මෙය නිරූපණය යැයි දැනැ පෙම් කෙළිමින් සිය දරුවන් කැටි ව දිව පැන ඇවිදුනා මෘගාදීන් ගෙන් දැ යි මෙසේ අනේක විධ මෘග පක්ෂි ගණයා ගෙන් සවස් කාලයෙහි සෘෂිපතනය රඟ බිමෙක ශ්‍රී ඉසලී ය. කොන්ඩඤ්ඤ හද්දිය වස්ප මහානාම අජ්ජප්පි යන තවුසෝ පස් දෙන එක් එළි මහත් පෙදෙසකැ රැස් වූහ. ඔවුනට මුහුණ ලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනුපමේය බුද්ධත්ව බලමින් අස්තෙකැ වැඩහුන් සේක. එ කෙණෙහි බොහෝ දිවා බ්‍රහ්ම යක්ෂ සමූහයෝ ගලා එන මහ වතුරක් සේ සියුම් වෙස්ගෙන එහි රැස් වූහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ශ්‍රී මුඛය විවෘත කොට බ්‍රහ්ම ස්වර විහිදුවා දම් දෙසන්නට ආරම්භ කළ සේක. ඒකාක් පැවැති සියලු ශබ්ද නැවැති දැඩි නිශ්ශබ්දතාවක් ඇති වී ය. සියලු මෘග පක්ෂිහු ද නිහඬ ව හුන් තැන ම හිඳ උන් වහන්සේ ගේ මධුර කට හඬට කන් යොමු කළහ.

සධම්මර වක්‍රවර්ති වූ අභිපදෝත්තම ශාක්‍යසිංහ සාමීදරුවන් වහන්සේ පස්වග තවුසන් අමතා මෙසේ වදළ සේක.

ප්‍රථම දේශනාව මහණෙනි, පැවිද්දහු විසින් නො සෙවිය යුතු මේ කෙළවර දෙකෙකි. ඒ කවර දෙකෙක් ද? භීත ග්‍රාම්‍ය අන්ධබාල ලෝකිකයන් ගේ පුරුද්දක් වන, අනාය්‍යී අවැඩ ගෙන දෙන කාමසුඛල්ලිකානු යෝගය ද, දුක් උපදවන, අනාය්‍යී, අවැඩ ගෙන දෙන අත්තකිලමථානුයෝග ය ද යන අත්ත දෙක යැ.

මහණෙනි, මේ කී අත්ත දෙක හැර දමා, නුවණැස පිරිසිදු කරන, ඥානය පහළ කරන, කෙලෙස් දුරු කරනු පිණිස, සත්‍ය ප්‍රතිවේධය පිණිස, සම්බෝධිය පිණිස, නිවන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරනු පිණිස පවත්නා මධ්‍යම ප්‍රතිපත්තිය තථාගත වූ මා විසින් පසක් කැරිණි. ඒ මධ්‍යම ප්‍රතිපත්තිය නම්

සමයක් දෘෂ්ටිය

සමයක් ආජීවය

සමයක් සංකල්පය

සමයක් ව්‍යායාමය

සමයක් වචනය

සමයක් ස්මෘතිය

සමයක් කම්මාන්තය

සමයක් සමාධිය

යන මේ අංග අටක් ම වු⁸⁷ ආය්‍යිමාර්ගය යැ.

මහණෙනි, මේ වනාහි තථාගත මා විසින් අවබෝධ කරන ලද, නුවණ පහළ වීම පිණිස ද නිවන ප්‍රත්‍යක්ෂ කරනු පිණිස ද පවත්නා ඒ මධ්‍යම ප්‍රතිපත්තිය යි.

දුක්ඛ සත්‍යය මහණෙනි, 'ඉපැන්ම දුක් ය, ජරාව ද දුක් ය, ව්‍යාධිය ද දුක් ය, මරණය ද දුක් ය, අප්‍රියයන් හා එක්වීමත්, ප්‍රියයන්ගෙන් වෙන්වීමත් දුක් ය. ලබනු කැමති දෑ නො ලැබීම දුක් ය. සැකෙවින් කියතොත් උපාදන ස්කන්ධ පසම දුක් ය' යන මෙය වනාහි දුඃඛායාසී සත්‍යය යි.⁸⁸

සමුදය සත්‍යය මහණෙනි, නැවත නැවත සසර ඉපැන්ම සිදු කරන. නන්දි රාගය හා එක්ව හට ගන්නා ඒ ඒ උපනුපත්ත හවයෙහි ඇල්ම කරන යම් තෘෂ්ණාවෙක් වේද,

කාම තෘෂ්ණා හව තෘෂ්ණා විභව තෘෂ්ණා යැ යි තුන් වැදෑරුම් වූ ඒ තෘෂ්ණාව දුඃඛ සමුදයායාසී සත්‍යය යි.⁸⁹

නිරෝධ සත්‍යය මහණෙනි, ඒ තෘෂ්ණාව ගේ ම යම් මුල් සිද්ධිමෙක් වේ ද, යම් දුරු කිරීමෙක් වේ ද, සඵලකාරයෙන් යම් බැහැර ලීමෙක් වේ ද, යම් ආලය නො කිරීමෙක් වේ ද, තෘෂ්ණා නිරෝධයට කාරණ වූ ඒ නිව්වාණය දුඃඛ නිරෝධායාසී⁹⁰ සත්‍යය යි.

මාර්ග සත්‍යය මහණෙනි, සම්‍යග්දෘෂ්ටි, සම්‍යක්සංකල්ප, සම්‍යග්චරිත, සම්‍යක් කම්මාන්ත, සම්‍යගාජීව, සම්‍යග්ව්‍යායාම, සම්‍යක්-ස්මෘති, සම්‍යක්සමාධි යන මේ අංග අට ම වූ උතුම් උපාය ම දුඃඛ නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදායාසී⁹¹ සත්‍යය යි.

සත්‍ය ශ්‍රෝතය ⁹² මහණෙනි, මේ දුඃඛායාසී සත්‍යය නමැති පෙර නැසූ චතුස්සත්‍ය ධර්ම විෂයයෙහි නුවණැස, ඥානය, ප්‍රඥාව, විද්‍යාව, ඥානාලෝකය මට පහළ විය,

කෘත්‍ය ශ්‍රෝතය ⁹³ මහණෙනි, ඒ දුඃඛායාසී සත්‍යය පිරිසිදු දත යුතු යැ යි පෙර නැසූ ධර්ම විෂයයෙහි නුවණැස, ඥානය, ප්‍රඥාව, විද්‍යාව, ඥානාලෝකය මට පහළ වී ය.

කෘත ශ්‍රෝතය ⁹⁴ මහණෙනි, ඒ දුඃඛායාසී සත්‍යය මා විසින් පිරිසිදු දන්නා ලද්දේ වේ යැ යි පෙර නො ඇසූ ධර්ම විෂයයෙහි නුවණැස, ඥානය, ප්‍රඥාව, විද්‍යාව, ආලෝකය මට පහළ වී ය.

සමුදය මහණෙනි, මේ දුෂ්ඨ සමුදයායාසී සත්‍ය යැ යි කියා
සත්‍යයෙහි සත්‍ය පෙර නැසූ ධර්ම විෂයයෙහි නුවණැස, ඥානය, ප්‍රඥාව,
ඥානය ⁹⁵ විද්‍යාව, ආලෝකය මට පහළ වී ය.

සමුදය මහණෙනි, ඒ දුෂ්ඨ සමුදයායාසී සත්‍ය ය (තෘෂ්ණාව)
සත්‍යයෙහි කෘත්‍ය පහ කළ යුතු යැ යි පෙර නැසූ ධර්ම විෂයයෙහි නුවණැස,
ඥානය ⁹⁶ ඥානය, ප්‍රඥාව, විද්‍යාව, ආලෝකය මට පහළ වී ය.

සමුදය මහණෙනි, ඒ දුෂ්ඨ සමුදයායාසී සත්‍යය (තෘෂ්ණාව) මා
සත්‍යයෙහි විසින් තසන ලදැ යි නුවණැස.....
කෘත්‍ය ඥානය මට පහළ වී ය.

තිරෝධ මහණෙනි, දුෂ්ඨ නිරෝධායාසී සත්‍යය (නිවන) නම්
සත්‍යයෙහි මේ යැ යි පෙර නැසූ ධර්ම විෂයයෙහි නුවණැස.....
සත්‍ය ඥානය පහළ වී ය.

තිරෝධ මහණෙනි, මේ දුෂ්ඨ නිරෝධායාසී සත්‍යය (නිවන)
සත්‍යයෙහි ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ යුතු යැ යි පෙර නැසූ ධර්ම විෂයෙහි
කෘත්‍ය ඥානය මා තුළ කෘත්‍ය ඥානය පහළ වී ය.

තිරෝධ මහණෙනි, ඒ දුෂ්ඨ නිරෝධායාසී සත්‍යය (නිවන) මා
සත්‍යයෙහි විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන ලදැ යි පෙර නැසූ ධර්ම
කෘත්‍ය ඥානය විෂයයෙහි නුවණැස..... මට පහළ වී ය.

මාර්ග සත්‍යයෙහි මහණෙනි, පෙර නැසූ ධර්ම විෂයයෙහි 'මේ දුෂ්ඨ'
සත්‍ය ඥානය නැසීමට පමුණුවන උපාය යැ යි නුවණැස
 මට පහළ වී ය.

මාර්ග මහණෙනි, පෙර නැසූ ධර්ම විෂයයෙහි 'ඒ දුෂ්ඨ නිරෝධ'
සත්‍යයෙහි ගාමිනී ප්‍රතිපද්ධී සත්‍ය ය මා විසින් වැඩිය යුතු යැ යි
කෘත්‍ය ඥානය නුවණැස..... මට පහළ වී ය.

මාර්ග මහණෙනි, පෙර නැසූ ධර්ම විෂයයෙහි 'ඒ දුෂ්ඨ තසන'
සත්‍යයෙහි කෘත්‍ය උපාය මා විසින් වඩනා ලදැ යි නුවණැස.....
ඥානය මට පහළ වී ය.

මහණෙනි, මේ සේ සත්‍යඥාන කෘත්‍යඥාන කෘත්‍යඥාන යැ යි එක
 සත්‍යයක් පාසා තුන් ආකාර වීමෙන් සතර සත්‍යයන්හි දෙළොස්
 ආකාර⁹⁵ වූ තත්ත්වඥානය යම්තාක් කල් මා තුළ පහළ නො වී ද,

ඒ තාක් ම දෙවියන් මරුන් බඹුන් සහිත ලෝකයෙහි මහණ බමුණන් සහිත සත්ත්ව වර්ගයා අතුරෙහි 'මම නිරුත්තර සමාන්සම්බෝධිය ලැබුයෙමි'යි ප්‍රතිඥා නො කෙළෙමි.

එහෙත් මහණෙනි, යම් කලෙක් හි චතුස්සත්‍යයන් පිළිබඳ ව තුන් පරිවර්තයක් ද දෙළොස් ආකාරයක් ද ඇති තත්ත්වඥානය මට පහළ වී ද, මහණෙනි, එයින් පසු ම දෙවියන් මරුන් බඹුන් සහිත ලෝකයෙහි මහණ බමුණන් සහිත සත්ත්ව වර්ගයා අතුරෙහි 'මම නිරුත්තර සමාන්සම්බෝධිය ලැබීමි'යි ප්‍රතිඥා කෙළෙමි. මා තුළ දර්ශන ඥානය පහළ වී ය. මගේ චිත්ත විමුක්තිය අකෝප්‍ය ය. මේ කෙළවර අත්බව ය. දැන් මතු හවයෙක් මට නැත. (මින් මතු හවෝත්පත්තියෙක් නැත.) මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ තවුසනට මේ පළමු දම් දෙසුම කළ සේක.

ප්‍රථම සෝවාන් මේ ධර්ම ඇසීමෙන් කොණ්ඩඤ්ඤයන් වහන්සේ ට **පුද්ගලයා** දහම් ඇස (ප්‍රෝත ආපත්ති මාර්ග නුවණ) පහළ විය⁹⁶

'කිසිවකු විසින් අප්‍රතිවර්තය වූ ධර්මවක්‍රය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පවත්වන ලදැ යි භෞම දේවතාවන් පටන් කොට බ්‍රහ්මකායික දෙවියන් තෙක් දෙවි බඹුනු මහත් උද්ඝෝෂණ කළහ. දසදහසක් ලෝ දූ කම්පිත වී ය. අප්‍රමාණ වූ උදර අතුළු ආලෝකයෙක් සියලු දෙවි බඹුන්ගේ ආලෝක මැඩ ගෙන පහළ වී ය.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හවත්ති, කොණ්ඩඤ්ඤ තෙම සිවු සස් දැන ගත්තේ වේ දැ!'යි දෙවරක් ප්‍රීති වාක්‍ය පහළ කළ සේක.

මෙ තත් පටන් කොට කොණ්ඩඤ්ඤයන් වහන්සේ අඤ්ඤාත කොණ්ඩඤ්ඤ⁹⁶ නම් වූ සේක.

මෙසේ සෝවාන් වූ කොණ්ඩඤ්ඤ තවුසාණෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙතින් පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ඉල්ලූහ. 'හික්ෂුව එව, ධර්මය ස්වාක්ඛ්‍යාතය, මනා කොට දුක් නසන පිණිස මහ බඹසර පුරව'යි⁹⁷ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක. එය ම කොණ්ඩඤ්ඤයන් වහන්සේගේ උපසම්පදාව වී ය.

පළමු වස ඉර බස්නට පෙර ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ දම් දෙසුම අවසන් වී ය. මෙ දිනැ වැසි සමය ඇරඹිණ. **ඉසිහපතනයේ** එ බැවින් ඒ ඇසළ පුණ්‍ය පෝද සැන්දැවෙහි 'මේ වර්ෂරතුයෙහි ඉසිපතනහි ම වෙසෙමි'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉටු සේක. මේ බුදුරජුන්ගේ පළමු වස විසීම යි.

එකුත් විසි වන පරිච්ඡෙදය

ශාකාගිර හා
හේමවත

දම්සක් පැවැත්වීමෙහි දී ඇති වූ පෘථිවිකම්පනාදි ප්‍රාතිභායාසී යකුන් අතුරෙන් පළමු ව දුටුයේ ශාකාගිර⁸⁸ නම් යක් සෙනෙවියා යි. 'මෙයට හේතු කවරේදැ?' යි විමසා දැන ගත් හෙතෙම සිය පිරිස කැටි ව අවුත් භාගාවතුන් වහන්සේ ගේ ධර්ම දේශනාව ඇසීය. එහෙත් හේ සොවාන් වීම වැනි කිසි ගුණ විශේෂයක් නො ලැබීය. කවර හෙයින් ද? යත් : සිය මිතුරු හේමවතයා නා බව දැන එය ගැන සිතමින් නොඑකඟ සිතින් සිටි හෙයින්.

ශාකාගිර තෙම 'යහළුවා කැඳවා ගෙනෙමි' යි ආකාශවාරී වූ මවාගත් හස්තියාන අශ්වයාන ගරුඬයානාදියෙන් සිය පිරිස හා හිමවත අතට පිටත්ව ගියේ ය.

තථාගතයන් වහන්සේ ගේ ප්‍රතිසන්ධි උත්පත්ති අභිනිෂ්ක්‍රමණ සම්බෝධිප්‍රාප්ති පරිනිර්වාණ අවස්ථාවන්හි පහළ වන පෙර නිමිති වැඩි වේලා නො සිටින නුමුත් දම්සක් දෙසන අවස්ථාවෙහි පහළ වූ පෙර නිමිති වනාහි විශේෂ වූ වැඩි වේලා පැවැත්තේ ය.

හිමවතූ නොකල් මල් පිපීම් ආදිය දුටු හේමවත යක්ෂ ද 'මා මිතුරා හා මේ පුෂ්ප ශ්‍රී විඳිමි' යි ශාකාගිර යකු කැඳවා ගනු පිණිස මධ්‍ය දේශාභිමුඛ ව තික්මියේ ය.

මෙසේ දෙ දෙසින් පිටත් වූ ආ මිත්‍රයෝ දෙදෙන රජගහ පුර මත්තෙහි දී හමු වූහ. හමු ව ඔවුනොවුන් දක්නට ඊමට හේතු විවාළහ.

කිසි කලෙකූ නො දුටු විරූ නො කල් මල් පිපීමෙන් හිමවත් පෙදෙස අභිරාම ව බබළන බවත්, ඒ පුෂ්ප ශ්‍රී විඳින රිසියෙන් මිතුරා සොයා තමා ආ බවත් හේමවත යක් කී ය.

'මේ අකල් මල් පිපීම් පෙළහරට හේතු දනු දැ?' යි ශාකාගිර ඇසී ය.

'නො දනිමි' යි හේමවත කීය.

'නිදස, මේ පෙළහර හිමවතූ ම නොවේ. වැලි දස දහසක් ලෝ ද පහළ වූයෙක. සම්මා සම්බුදුහු ලෝ උපන්න. අද දම්සක් පැවැත්තුහ. ඒ කාරණයෙන් මේ පෙළහර වී යැ' යි ශාකාගිර තෙම බුදුරජුන් පහළ වූ බව පැවැසී ය.

ඉක්බිති හේ හේමවතයා කැඳවනුයේ 'අද පසොළොස්වක් පොහො යයි. පුන්සඳ එලියෙන් බබළන රාත්‍රියක් ද එලැඹ සිටියේ ය. ඒකාන්ත විශ්වාස ඇතිව එව, යමිහ. අලාමක නම්⁸⁹ ඇති ගෞතම ශාස්තෘන් වහන්සේ දකුම් හ' යි කීය.

ඉක්බිති පහත සඳහන් පරිදි ඔවුන්ගේ කථාව වී ය.

හේමවත : කිමෙක් ද? එ තොප ශාස්තෘහුගේ සිත මනා ව පිහිටියේ ද? හෙතෙම සියලු සතුන් කෙරේ සම සිත් ඇත්තේ ද?¹⁰⁰ කිමෙක් ද, ඉටු අනිටු අරමුණෙහි රාග ද්වේෂ වශයෙන් පහළ වන සංකල්ප එතුමා විසින් වශග කරන ලද ද?

ශාකාගිර : 'එ තාදිහු* ගේ සිත මනා වූ අවල වූ සියල්ල කෙරේ සම වූ පිහිටියේ ය. ඉටු අනිටු අරමුණු විෂයයෙහි සංකල්පයෝ උන් වහන්සේ විසින් වශග කරන ලදහ.'

හේමවත : 'කිමෙක් ද හේ අත්සතු දෑ සොර සිහින් නො ගනී ද? පණ්ඩායෙන් දුරු වූයේ ද? අබිරම්සරින් දුරු වී ද? ධ්‍යානය හිස් නොකෙරේ ද (නො හරී ද?)'

ශාකාගිර : 'බුදු රජාණන් වහන්සේ අත් සතු නො දුන් දෑ නො ගන්නා සේක. පණ්ඩායෙන් ද වැළැකී සේක. අබිරම්සරින් දුරු වූ සේක. ධ්‍යානය නො හරිනා සේක.'

හේමවත : 'කිමෙක් ද, ඒ යුෂ්මත්තූගේ ශාස්තෘ තෙම බොරු නො තෙපලා ද? පරුෂ බස් නො බෙණේ ද? කේලාමී නො කියා ද? ප්‍රලාප බස් නො දෙඩා¹⁰² ද?'

ශාකාගිර : 'උන් වහන්සේ බොරු නො තෙපලන සේක. පරුෂ බස් නො බණිනා සේක. කේලාමී නො කියන සේක. ප්‍රලාප නො දෙඩන සේක. නුවණින් පිරිසිදු වූව පිණිස පවත්නා වචන ම¹⁰³ වදරන සේක.'

හේමවත : 'කිමෙක්ද? හේ කාම වස්තූන් කෙරෙහි නෑ ලේද? ඔහු සිත ව්‍යාපාදයෙන් නො කැළඹුණේ ද? මිථ්‍යාදෘෂ්ටියට හේතු වූ මූලාව ඉක්මියේ ද? ඥෙය ධර්ම විෂයයෙහි නො පැකිලූ පවත්නා සමතැස් ඇත්තේ ද?

ශාකාගිර : 'ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පංච කාමයන්හි නො ඇලෙන සේකි. උන්වහන්සේ ගේ සිත ව්‍යාපාද දෝෂයෙන් නො කැළඹුණේ ය. උන් වහන්සේ මෝහය ද ඉක්මි සේකි. ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේ සකල ඥෙය ධර්ම විෂයයෙහි නො පැකිලූ පවත්නා සමතැස් ඇති සේක.'

* තාදී - ලාභඅලාභාදියෙන් කම්පා නොවන්නා

හේමවත : 'කිමෙක? එ ශාස්තෘහු අෂ්ට විද්‍යායෙන් යුක්ත ද?'¹⁰⁴ පිරිසිදු වරණ ධර්ම ඇත්තේ ද? ඔවුන් විසින් ආප්‍රවයෝ නසන ලද ද? ඔවුනට පුනර්භවයෙක් නැද්ද?

ශාකාගිර : 'ඒ ශාස්තෘහු වහන්සේ අෂ්ට විද්‍යායෙන් ද සම්පන්න සේක. පිරිසිදු වරණ ධර්ම ද ඇති සේක. උන්වහන්සේගේ පුනර්භවයෙක් නැත.'

හේමවත : 'ඒ මුනින්ද්‍රයන් වහන්සේගේ සිත සම්පූර්ණද? විද්‍යා වරණ ධර්මයන් ගෙන් යුක්ත වූ උන් වහන්සේට යුෂ්මත්තූ බෝ ගුණ දැන ම ඇති ගුණයෙන්ම ප්‍රශංසා කරවුද?'

ශාකාගිර : 'එසේය මිත්‍රය, ඒ මුනින්ද්‍රයන් වහන්සේගේ සිත ඒ කී පරිදි ම සම්පූර්ණ ය. පිරිසිදු කාය වාක් මනා කම්යෙනුත් සම්පූර්ණය. ඒ යුෂ්මත්තූ විසින් මොනවට දැන ගන්නා ලද්දේ ය. එ සේම යැ යි මැනවින් පිළිගන්නා ලද්දේ ද වේ.'

'ඒ මුනින්ද්‍රයන් වහන්සේ ගේ සිත සම්පූර්ණය, කාය වාක් මනා සුවර්ත සම්පන්නය. සැක රහිත ව එය දැන ගන්න. එසේ වූ විද්‍යාවරණ ධර්මයන් ගෙන් යුක්ත උන් වහන්සේ දැකුමිහ.' (මේ තාක් කළ කථාව නුවණින් සැලකූ හේමවතයා එහි දී සෝවාන් විය.) භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිළිබඳ තවත් තොරතුරු ශාකාගිරයා වෙතින් අසා දත් හේමවත යක් තෙම මෙසේ ද කී ය.

හේමවත : 'එව මිත්‍රය, යම්හ, ඒකි මෘගයකුගේ වැනි ක්‍රමයෙන් වට වූ කොඩා'¹⁰⁵ ඇති ස්ථූල නොවූ සිරුරක් ඇති, වීර වූ, ස්වල්පාහාර ඇති ආහාරයෙහි ලොල් නො වූ, මුනි ගුණ ඇති'¹⁰⁷ වනයෙහි ධ්‍යාන කරන ඒ ගෞතමයන් වහන්සේ දැකුමිහ. සිංහයකු මෙන් එකවාරි වූ, පවි නො කරන, කාමයන්හි අපේක්ෂා රහිත ගෞතමයන් වහන්සේ කරා එළැඹ මරහුගේ මලින්'¹⁰⁸ මිදීමට නිමිත්ත වූ නිවන විචාරමු.'

**පළමු සෝවාන්
උපාසිකාව**

මේ වෙලෙහි රජගහ පුරයේ ඇසළ නකත් උළෙල පැවැත්තේ ය. මිනිස්සු නුවර සරසා නකත් කෙළි සුව විදිති. කාලි නම් කුල ස්ත්‍රියක් ක්‍රීඩා සුව

විදින්නී සිය පහයෙහි සි මැදුරු කවුළුව විවෘත කොට ගිම් නිවන්නී, සුළං වදිනා නැනෙක සිටියා ය. මී යට කී ශාකාගිර හේමවත දෙදෙනා ගේ කථාව මුළුමනින් ම අසා සිටියා ය. ඉක්බිති 'බුදුවරයෝ මෙබඳු

විශිෂ්ට ගුණ ඇත්තෝ යැ යි බුධාලම්බන ප්‍රීති උපදවා සෝවාන් පෙලෙහි පිහිටියා ය. මෝ ආරංචියෙන් බුදු ගුණ අසා පැහැදුණු පළමු වන සෝවාන් උපාසිකාව ය.

දෙවෙනි ධර්ම දේශනාව යට කී ඒ යක් සෙනෙවියෝ මධ්‍යම යාමයෙහි සිය පිරිවර හා සෘෂිපතනය ට පැමිණ දම්සක් පැවැත්තු පළහින් ම හුන් බුදුරජාණන් වහන්සේ කරා එළැඹියහ.

ඉක්බිති හේමවත යක්තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැද මේ මතු දැක්වෙන පරිදි ප්‍රශ්න විචාළේ ය.

‘සත්‍යයන් බෙද නිශ්චය කොට වදරන, ආයඝී සත්‍ය විෂයයෙහි ඥානය පවත්වන, සිවු බිමැ සියලු දහමුත්ගේ පර තෙරට පැමිණි, මෝහ නිද්‍රායෙන් පිබිදුණු, වෙර හා භය ඉක්මැවූ ගෞතමයන් වහන්සේ විචාරමිහ.’

‘කුමක් නම් උපන් කල්හි ලෝකය උපන්නේ වේ ද? කුමක් කෙරෙහි සත්ත්ව තෙම තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි සංස්තවය කෙරේ ද? කුමක් නිසා ‘ලොව’ යැ යි ව්‍යවහාර වේ ද? කවර කරුණෙකින් ලොව පෙළේ ද?’

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ : ‘ආධ්‍යාත්මික බාහිර ෂඩාතනයන් උපන් කල්හි ලෝකය උපන්නේ වේ. ඒ ද්විප්‍රකාර ආයතනයන් කෙරෙහි ම ලෝ වැසි තෙම තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි සංස්තවය කෙරේ. ඒ දෙ වැදැරුම් ෂඩායතන නිසා ම ‘ලෝක යැ’ යි ව්‍යවහාරය වේ. ඒ ෂඩායතනයන් ඇති කල්හිම ලෝකය පෙළේ.’

හේමවත: යම් ධම් කෙනෙකුත් කරණ කොට ලෝකය පෙළේ නම් එ උපාදානිය ධම් කවරේ ද? ලෝකය කෙරෙන් නික්ම යන මාගීය කවරේ ද? උපාදානිය ධම්‍යෙන් (දුකින්) කෙසේ සත්ත්වතෙමේ මිදේ ද? මේවා මට පැහැදිලි කරන සේක් වා!

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ: ලොවැ මනස සවන කොට ඇති පංච කාම ගුණාලම්බනයෝ ඇත. ඒ ආධ්‍යාත්මික බාහිර වශයෙන් ද්විවිධ වූ ෂඩායතන විෂයයෙහි තෘෂ්ණාව සර්ව ප්‍රකාරයෙන් දුරු කිරීමෙන්¹⁰⁶ මෙසේ සත්ත්ව තෙම දුකින් මිදේ.

‘මෙය ලෝකයෙන් නික්මෙන උපාය යි. දහස්වර විචාළත් මා විසින් අවිපරිත කොට කියන ලද මේ ලෝකනියාණ මාගීය ම කියමි.

කවර හෙයින් ද? මෙයින් ම සත්ත්ව තෙම දුකින් මිදේ, එහෙයිනි.’

මේ දේශනාව අවසන්හි දී යක් සෙනෙවියෝ දෙදෙන දහසක් පමණ යක්සෙන් හා සෝවාන් වූහ.

ඉක්බිති හේමවත තෙම ස්වභාවයෙන් ම තමා දහමට ගරු කරන හෙයින් මෙතෙකින් අතෘප්ත ව මත්තෙහින් සේබාසේබ හුම් විචාරන්නේ,

‘මෙහි කවරෙක් සතර ඕසයෙන් එ ගොඩ වේ ද? කවරෙක් මෙහි සසර සයුරින් එ තෙර වේ ද? යැටින් පිහිටක් හෝ මත්තෙන් එල්බෙන තැනක් නැති ගැඹුරු සසර සයුරෙහි කවරෙක් නො ගිලේ ද?’ යි ඇසුයේ ය.

මෙය විසඳන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ:

‘සෑම කල්හි ශීල සම්පන්න වූ, ලොවි ලොවුතුරා ප්‍රඥා ඇති, උපචාර අර්පණා සමාධියෙනුත් යට මාගී ඵලයෙනුත් මොනොවට පිහිටි, නිජ ස්කන්ධ පංචකය තිලකුණට නගා විමසන සුලු, එලැඹ සිටි සිහි ඇති පුද්ගල තෙම සතර ඕසයෙන් එතෙර වේ.

කාම සංඥායෙන් සර්ව ප්‍රකාරයෙන් දුරු වූ, සියලු සංයෝජනයන් ඉක්ම, තෘෂ්ණාව හා පුනර්භවය ක්ෂිණකළ රහත් පුද්ගලයා සසර සයුරෙහි ව්‍යුති ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් නො ගැලේ.’

මේ කථායෙන් පසු හේමවත තෙම යහලු ශාතාගිරියා දෙස ද සෙසු යක් පිරිස දෙස ද බලා, ප්‍රීති සොම්නසින්:

‘ගැඹුරු ප්‍රඥා ඇති, ප්‍රශ්නයන් ගේ අර්ථ දක්නා, රාගාදි පරිබෝධ නැති, වස්තුකාම ක්ලෙශ කාම දෙකින් ත්‍රිවිධ භවයෙහින් නො ලැබුණු, ස්කන්ධාදි ප්‍රභේද ගත සියලු අරමුණෙහි ඡන්ද රාග වශයෙන් බැඳීමෙන් මිදුණු, දිව්‍ය විහාර පථයෙහි (හෝ පල සමචන්ති) නුවණින් බස්නා ඒ මහර්ෂීන් වහන්සේ බලවූ. සර්වප්‍රකාරයෙන් සම්පූර්ණ (අලාමක) තම් ඇති නිපුණාර්ථදර්ශී වූ, ප්‍රඥා දයක වූ කාමාලයයෙහි නො ඇලුණු, සියල්ල දන්නා, ශෝභන වූ (පාරමිතා) ප්‍රඥා ඇති, ආයාඡ්ථාංගික මාගී පථයෙහි (හෝ පල සමචන්ති) නුවණින් බස්නා ඒ මහර්ෂීන් වහන්සේ බලවූ. වතුරෝස තරණය කළ නිරාප්‍රච වූ සමයක් සම්බුධයන් වහන්සේ දැකගත් හෙයින් අද අප ගේ ශුභ දැක්මෙක් විය. අද පහන් වීම ශුභ ය. අද නින්දෙන් නැගී සිටියා ශුභ ය. තවද කර්ම විපාකජ සාධියෙන් සමන්විත වූ යශස් ඇති මේ සියලු දහසක් යක්කු ලොවුතුරා සරණ ගමණයෙන් ඔබ සරණ යෙති. ඒ අපි සම්බුධ වූ, ඔබ වහන්සේට ද ඔබ වහන්සේ ගේ ධර්මයේ සුධම්මත්වයට ද¹¹¹ නමස්කාර කරමින් දෙවි ගමන් දෙවි ගමට ද දිව්‍ය පථිකයෙන් දිව්‍ය පර්වතය ට ද යන්නමු.’

මෙසේ හේමවත තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ස්තූති කොට වැඳ පුදක්ෂිණා කොට සිය මිතුරා සහිත යක්සෙන් කැටුව ස්වකීය භවනයට ම ගියේ ය.¹¹²

විසි වන පරිච්ඡේදය

අව පාලේය ද, ඇසළ පුණ්‍ය පොහො දිනෙන් දෙවෙනි දිනයෙහි අන් වජ්ජ තවුසා සිවුදෙන පිඩු පිණිස යවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සෝවාන් වීම ආරාමයෙහි හිඳ, වජ්ජ තවුසාණනට ඔවා දුන්නේය. වජ්ජ තවුසාණෝ ද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දුන් කමටහන් වඩා පැලවිය ද ම සෝවාන් ව ඒහි හික්ෂු ප්‍රවුප්‍යෝසම්පත්තිය ලැබූහ.¹¹³

එ සේ ම අව දියවක් ද හද්දිය තවුසාණෝ ද,

අව තියවක් ද මහානාම තවුසාණෝ ද,

අව ජලවක් ද අස්සඪී තවුසාණෝ ද,

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ අවවාදයෙහි පිහිටා කමටහන් වඩා සෝවාන් වූහ. ඒහි හික්ෂු සම්පත්තිය ද ලැබූහ.

මේ දිනවල ඒ හික්ෂුනට අවවාද කෙරෙමින් විහාරයෙහි ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩ හුන් සේක. තුන් තමක් පිඩු පිණිස ගොස් ගෙනා හෝජනයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇතුළු සතම ම යැපුණා හ.

අව විජේතිය ද නැවැත අව විජේතිය ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ අනන්ත ලක්ඛණ කොණ්ඩඤ්ඤ ආදී පස් නම ම අමතා අනාත්ම ලක්ෂණ සුත්ත දේසනාව සූත්‍රය වදළ සේක.

අනාත්ම ලක්ෂණ සූත්‍රය

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ: මහණෙනි, රූපය ආත්ම (තමා) නොවේ. මේ රූපය ආත්ම වේ නම්, ආබාධ පිණිස නො පවත්නේ ය. 'මාගේ රූපය මෙසේ වේවා මෙසේ නම් නො වේ' වා'යි රූපයෙහි තමා රිසි අයුරෙක් ලැබෙන්නේ ය. එහෙත් මහණෙනි, රූපය ආත්ම නොවන බැවින් ම ආබාධ පිණිස පවතී. 'මෙසේ මගේ රූපය වේ' වා, මෙසේ නම් නො වේවා! යි තමා රිසි අයුරෙක් රූපයෙහි නො ලැබෙන්නේ ය.

මහණෙනි, වේදනාව ආත්ම නො වේ. මේ වේදනාව ආත්ම වේ නම් ආබාධ පිණිස නොපවත්නේ ය.....

මහණෙනි, සංඥාව ආත්ම නො වේ. මේ සංඥාව ආත්ම වේ නම් ආබාධ පිණිස නො පවත්නේ ය..... මහණෙනි, සංස්කාරයෝ ආත්ම නො වෙත්. මේ සංස්කාරයෝ ආත්ම වෙත් නම් ආබාධ පිණිස

නො පවත්නේ ය..... මහණෙනි, විඤානය ආත්ම නොවේ. මේ විඤානය ආත්ම වේ නම් ආබාධ පිණිස නො පවත්නේ ය. මහණෙනි, රූපය නිත්‍ය ද? නොහොත් අනිත්‍ය ද? තෙපි මේ කීමැයි සිතවු ද?

පස්වග මහණහු : වහන්ස, ඒ අනිත්‍ය යි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ : යමෙක් අනිත්‍ය නම් ඒ දුක් ද නො හොත් සුවද?

පස්වග මහණහු: ඒ දුක්ය, වහන්ස.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ: යමෙක් අනිත්‍ය වේ නම්, දුක් වේ නම් පෙරළෙන සුදු නම්, එය මෙය මගේ ය, මේ මම ය, මේ මා තමා යැයි දක්නට සුදුසුද?

පස්වග මහණහු: ඒ (එ සේ දක්නට) නම් සුදුසු නො වේ මය, වහන්ස.

වේදනා සංඤා සංස්කාර විඤාන යන සතර ගැනත් මෙසේ ම ප්‍රශ්න උත්තර කථාව විය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ: එහෙයින් මහණෙනි, අතීතානාගත හෝ වර්තමාන වූ ආධ්‍යාත්මික හෝ බාහිර වූ, ඖදරික හෝ ශුක්ෂම වූ, හීන හෝ ප්‍රණීක වූ දුර හෝ සම්පයේ වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, එ සියලු රූපය මෙය මගේ නොවේ. මෙය මම නො වෙමි. මෙය මගේ ආත්මය නො වේ යැ යි මෙසේ තත් වූ පරිද්දෙන් සමාසක් ප්‍රඥායෙන් දැක්කැ යුතු ය.

අතීතානාගත හෝ වර්තමාන වූ යම් වේදනාවෙක් වේ ද... අතීතානාගත හෝ වර්තමාන වූ..... යම් සංඤාවෙක් වේ ද අතීතානාගත හෝ වර්තමාන වූ..... යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත්ද..... අතීතානාගත හෝ වර්තමාන වූ..... යම් විඤානයෙක් වේද..... එ මේ සියලු විඤානය මෙය මගේ නො වේ, මම නො වෙමි, මගේ ආත්මය නො වේ යැ යි මෙසේ ඇති සැටි ලෙස සමාසක් ප්‍රඥායෙන් දැක්කැ යුතු ය.

මහණෙනි, මෙසේ දක්නා ශ්‍රාවණ ආයතී ශ්‍රාවක තෙම රූපය කෙරෙහි කලකිරේ, වේදනාව කෙරෙහි කලකිරේ, සංඤාව කෙරෙහි කලකිරේ, සංස්කාර කෙරෙහි කලකිරේ, විඤානය කෙරෙහි කලකිරේ. කලකිරෙන්නේ එහි ඇල්ම දුරු කෙරේ, ඇල්ම දුරු කිරීමෙන් සියලු කෙලෙසුන්ගෙන් මිදේ, මිදුණු කලා මා සිත මිදුණේ යැ යි දැනීම වේ. 'මතු ඉපදීම ක්ෂිණ විය, මාහී බ්‍රහ්මචර්‍ය්‍යාව වැස

නිමවන ලද්දේ ය. (රහත් බවට පැමිණියෙහි.) දුකින් මිදීමට කළමනා සියලු (ශෝඩ්‍ය විධ) කෘත්‍යය කරන ලද්දේ ය. මේ රහත් බව පිණිස තවත් කළ යුතු කිසිත් නැතැයි දැන ගනී.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ මේ දේශනාව ඇසීමෙන් ඒ පස්වග මහණහු සියල් කෙලෙස් නසා රහත් වූහ.

**නාලක තෙරගට
මෝනෙය්‍ය වත
දෙසීම**

සැටවක් ද නාලක තෙරණුවෝ අවුත් මෝනෙය්‍ය-
වත්¹¹⁴ විවාළහ. එය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ
විස්තර කොට වදළ සේක. තෙරහු එය ඉගෙන එද
ම නික් ම ගියහ. පෙරළා කිසි ම කලෙක නාහ.

එක් විසි වන පරිච්ඡෙදය

යස කුල පුත්‍රයා

එ සමයෙහි එක් දිනෙකැ රු බරණැස් සිටු පුත් යස නම් තරුණ තෙම ගිහිගෙයි කලකිරි, කිසිවකුටත් නො දන්වා හුදෙකලාව සිය මාලිගයෙන් නික්ම තවුස් පැවිද්ද ලබන අදහසින් යන්නේ, එ කල තවුසන්ගේ වාසස්ථානයක් ලෙස ප්‍රකට ව පැවැති සෘෂිපතනයට ළඟා වී ය. මේ වේලාව රු එළිවෙන යාම යයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිරිත පරිදි අලුයම්හි නැගිට නුවණින් ලොව බලන සේක්, යසකුල පුත්‍ර ගිහිගෙන් නික්ම එන්නහු දැක ඔහු හමු වීම ද බලාපොරොත්තුයෙන් සක්මන් කරමින් සිටි සේක. සක්මනෙහි යෙදී සිටි උන් වහන්සේ දුර එන යස කුල පුත්‍ර දැක සක්මන් මළයෙන් බැස (පස් වග රහතුන් විසින් එ වේලායෙහි) පණවන ලද ආසනයෙහි වැඩ හුන් සේක. යස තෙම ආරාමය සම්පයට එන්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නො දුරු තන්හි දී 'අහෝ! ගිහිගෙය උවදුරු සහිතය! අහෝ! හිරිහැර සහිතය! යන වචන කියේ ය. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'යස, මේ මහණ දම නම් ඒ උවදුරුවලින් මිදුණේ ය. හිරිහැර නො මැත්තේ ය. යස මෙහි එන්න, ඉඳ ගන්න, නුඹට ධර්මයක් දේශනා කරන්නෙමි' යි වදළ සේක. එය ඇසූ යසකුලපුත් 'මේ මහණ දම් උවදුරු නැති එකක් ලු, හිරිහැර නැති එකක් ලු' යැ යි සිතා සතුටු වූ පාවහන් ගලවා තබා, බුදුරජාණන් වහන්සේ කරා පැමිණ වැද එක් පැත්තකැ ඉඳ ගත්තේ ය. එසේ හුන් ඔහුට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'දන් දීමේ අනුසස්, සිල් රැකීමේ අනුසස්, එයින් ලැබෙන ස්වභී සම්පත්තියේ හැටි, එහෙත් ඒ සියලු කාම සම්පත්තීන් දොස් සහිත බව, ලාමක බව, කිලුටු බව, එ බැවින් කම්සැප හැර දමා මහණවීමේ වටිනාකම' යන දේශනා ක්‍රමයෙන් දහම් දෙසූ

සේකි. ඒ බණ ඇසීමෙන් කෙලෙස් බර ගතිය, කෙලෙස් රළු ගතිය අඩු වී ගොස් යස කුල පුතුගේ සිත මෘදු වූ, පහන් වූ, චතුස්සත්‍යා අවබෝධ කර ගැනීමට සුදුසු සේ පිළියෙල වූ විගස බුදුවරුන්ගේ ම දේශනා ක්‍රමය වූ දුක්, දුක් හේතුව, නිවන, නිවනට මග යන සැබෑ සතර ප්‍රකාශකැරැ වදළ සේක. පිරිසිදු වස්ත්‍රය යම් සේ රදන් (සායම්) ඉතා තදින් උරා ගන්නේ ද, එසේ ම එ ආසනයේ ඉන්ද්‍ර දී ම චතුස්සත්‍යාවබෝධය කිරීමෙන් යස කුල පුත් සෝවාන් විය.

තෙරුවන් සරණ යස කුල පුතුගේ මවු ප්‍රාසාදයට නැග සිය පුතු නො **ගිය පළමු** දැක, සැමියා හට ඒ බව දැන්වූවා ය. සිටු ද පුතු **උපාසකයා** සොයනු පිණිස සිටු දෙසට අසරු දුකයන් යවා තෙමින් නික්ම යනුයේ, රන් මිරිවැඩිවල අඩි සටහන් දැක එය අනුව ගියේ, ඉසිපතනාරාමයට පැමිණියේ ය. ඇත එන ඔහු දුටු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිටුහට යස කුලපුත්‍ර නො පෙනෙන්නට සැලැස් වූ සේකි.

සිටු තෙමේ ද ආරාමයට පැමිණ 'භාග්‍යවතුන් වහන්ස, දැන් ටිකකට පෙර මේ පැත්තට ආ යස කුලපුත්‍රයා දුටු සේක් දෝයි විතාළේ ය. 'යස කුලපුතු දක්නා කැමැත්තෙහි නම්, ගෘහපතිය, ටිකක් මෙහි හිඳින්න. තව ටිකෙකින් මෙහි ම ඉන්නා යස කුලපුතු දැක්කැ හැකි' යි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදළ සේක. එ විටු ගෘහපති තෙම 'මෙහි ම ඉන්නා යස කුල පුතු දක්නෙමි' යි සිතා සතුටුව වැද එක් පැත්තෙකැ ඉඳ ගත්තේය. එසේ උන් ගෘහපතියාට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දන කථාදී පිළිවෙළින් බණ වදළ සේක. දේශනාවසානයේදී හේ සෝවාන් වූයේ, ඒ බව දන්වා වචනයෙන් ද තෙරුවන් සරණ ගියේ ය. ලොවැ තෙරුවන් සරණ ගිය පළමු උපාසකයා යස කුල පුතුගේ පියා වූ බරණැස් සිටුය.

යස කුල පුතු පාවිදි වීම තම පියාට දෙසූ ධර්මය අසා යස කුලපුත් තෙම නුවණ මුහුකරුවා පියල් කෙලෙස් නසා රහත් විය. ඉන්පසු හේ කිසිසේත් ගිහි ගෙයි නො බැඳෙන්නේය. මේ බව සැලකූ බුදුරජාණන් වහන්සේ බරණැස් සිටුහට යස කුලපුත්‍රයා පෙනෙන්නට සැලැස් වූ සේක. එ විට ගෘහපති තෙම ස්වකීය පුත්‍රයා දැක පුත, නුඹේ මව හඬමින් මැරෙන තරම් ශෝකයෙන් තැවී තැවී ඉඳී. මවට ජීවිතය දෙව' යි කීය. යස තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ මුහුණ බැලීය. බුදුරජාණන් වහන්සේ යස කුලපුතු රහත් වූ බවත් එහෙයින් ගිහිගෙහි නොරැඳෙන බවත් වදළ සේක. සිටු ද යස කුල පුත්‍රයාට වූයේ මහත් ලාභයෙකැයි සතුටු වූ එ දින දතට යසයන් හා

සමග වඩින ලෙස බුදුරජාණන් වහන්සේට ආයාචන කෙළේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ ද තුෂ්ණිම් භාවයෙන් එය පිළිගත් සේක. සිටු ද බුදුරජාණන් වහන්සේ තමාගේ ආයාචනය පිළිගත් බව දැන, වැද පැදකුණු කොට ගියේ ය. සිටු ගිය පසු යස කුල පුත් තෙම බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් ඒහි හික්ෂු සම්පත්තිය ලැබුයේ ය.

**සුභාතාවත් ඇගේ
යෙහෙළියත්
උපාසිකාවත් වීම**

ඉක්බිති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පෙරවරු කාලයෙහි යස හික්ෂුව කැටුව සිටුවුනුගේ ගෙට වැඩි සේක. පණවා තබුණ ආසනයේ ඉඳගත් සේක. ඒ වේලායෙහි සුභාතා (යස හික්ෂුවගේ මවු) ද පෙර ගිහි කලා ඔහුගේ භාය්‍යාව වූ තැනැත්ති ද අවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැද එක් පසෙකැ උන්හ. දන කථා ශීල කථා ස්වර්ග කථාදී පිළිවෙළ කථායෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුනට බණ වදළ සේක. බණ ඇසීමෙන් ප්‍රසන්නවූ ඔවුනට චතුස්සත්‍ය ධර්මය ප්‍රකාශ කළ සේක. ඒ අසා දෙදෙනාම සෝවාන් වූහ. ඉක්බිති තමන් ගේ පැහැදීම දන්වා වචනයෙනුත් උහු තෙරුවන් සරණ ගියාහ.

**යස කුල පුතුගේ
යහළු සිටු දෙනෙකුත්
පැවිදි වීම**

ඉක්බිති ඔහු බුදුරජාණන් වහන්සේටත් යස හික්ෂුවටත් දන් පිළිගැන් වූහ. ඔවුන් වහන්සේ දන් වැළඳූ පසු. ඔහු එක් පසෙකැ ඉඳ ගත්හ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔවුනට අනුමෝදන බණ වද්‍රා විහාරයට වැඩි සේක.

යස කුල පුතු මහණ වූ පවත් ඇසූ ඔහුගේ යහළු වූ බරණැස් උසස් කුල සතරෙකැ දරු වූ විමල සුබාහු පුණ්ණ්ණී ගවම්පති යන සිටුකුල පුත්තුද යස රහතුන් වහන්සේ කරා පැමිණ වැද පසෙක සිටියෝය. යස රහත්හු එ යහලුවන් සිටුදෙනා ගෙන බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත එළැඹියහ. වැද පසෙක හිඳ ඔවුනට අවවාදානුශාසනා කරන ලෙස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අයැදූහ. බුදු රජාණන් වහන්සේ ඔවුනට දන කථා ශීල කථා දී පිළිවෙල කථායෙන් අවවාදානුශාසන කළ සේක. ඉක්බිති ඒ ඇසීමෙන් තුනී වූ කෙලෙස් ඇති ඔවුනට චතුස්සත්‍ය ප්‍රකාශ කළ සේක. ඔහු ඒ අසා සෝවාන් ව ඒහි හික්ෂුප සම්පත්තිය ලැබූහ. නැවතත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුනට බණ වදළ සේක. එය ඇසූ ඒ හික්ෂුහු සියල් කෙලෙස් නසා රහත් වූහ.

යස රහතුන් වහන්සේ ගේ ගිහි කාලයෙහි යහළු වූ අන් යස කුල පුතුගේ පළාත් වැසි තවත් පනස් දෙනෙක් කුල පුත්තු යස කුල තවත් යහළුවන් පුත් මහණ වී යැයි අසා, එහි අගය සලකා ආයුෂ්මත් පනස් දෙනෙක් යසයන් වහන්සේ වෙත පැමිණියාහ. පැමිණ වැඳ එක් පසෙකැ සිටියහ. යස රහත්හු ඔවුන් පණස්දෙනා ගෙන බුදුරජුන් කරා ගියහ. ඔවුනට ද දනකථාදී පිළිවෙළ කථායෙන් සර්වඥයන් වහන්සේ බණ දෙසූ සේක. ඒ ඇසීමෙන් මෘදු මොලොක් සිත් ඇති වූ ඔවුනට ඉන් පසු චතුස්සත්තය ප්‍රකාශ කළ සේක. ඒ ධර්ම කථාව ඇසූ කුලපුත්තු පනස්දෙනා ම සෝවාන් වූහ. ඉක්බිති ඔහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් මහණකම ඉල්ලුවෝ එහිහික්ෂුපසම්පත්තිය ලැබුවෝ, එයට පසු වැ දෙසූ දහම් අසා සියල්ලෝම රහත් වූහ.

රහතුන් මෙ සේ එසමයෙහි ලොවැ බුදුරජාණන් වහන්සේත් **ගැට එක් නමක්** ඇතුළු සියලු ම රහත්හු එක් සැට නමෙක් වූහ.

දෙවිසි වන පරිච්ඡෙදය

ඒරකපත්තු ඒරකපත්තු නම් නා රජෙක් බුදුවරයකු ලොවැ පහළ නාගරජ වූ විට එ පවත් මහ ජනයා මගින් දැන ගනිමි'යි' සිතා, **සමාගමය** සිය දුවට ගාථාවක් උගන්වා ගංගා නදිය මත්තෙහි සිට ඇය නටවමින් ගයවයි.

යමෙක් මැය ගයන ගීතයට සරිලන ප්‍රතිගීතයක් ගෙනේ නම් ඔහුට මැය මහත් සම්පත් හා පාචා දෙන්නෙමැ'යි ප්‍රසිද්ධ කැරැවී ය. හෙතෙම අඩමසක් පාසා පොහෝ දිනයන්හි ඇය ලවා ගයවමින් නටවයි. මෙසේ දීර්ඝ කාලයෙක් ගත විය.

අප බුදුරජාණන් වහන්සේ බුදුවැ සත්සති ගෙවා බරණැස් වැඩ දම්සක් දෙසා පළමු වැසි සමයෙහි ඉසිපතන්හි වසන සේක්, පසොළොස්වක් දිනෙක අලුයම්හි සිරිත් පරිදි නිවන් අවබෝධ කළ හැකි සත්ත්වයන් සොයනු පිණිස ලොව බැලූ සේක්, ඒරකපත්තු නාගරාජාදීන් දක, බරණැසින් නොදුරු තන්හි ප්‍රසිද්ධ වැ පැවැති රිටිගස් සතින් එකක් මුලට වැඩහුන් සේක.

මෙදිනැ දඹදිව නොයෙක් පළාත්වලින් බොහෝ ජනයෝ ඒරකපත්තුනාගරාජයාගේ දුව ගේ ගීතයට ප්‍රතිගීත ගොතා ගෙන ගංගා නදිය අසළ රැස්වූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි යන උත්තර නම්

මානවකයා දැක කැඳවා කොයි යෙහිදැ? යි විවාළ සේක. ඒරකපත්‍රයාගේ දුටු ගයන තෙතට යනබව හේ කීය. ඇය ගේ ගීතයට ප්‍රතිගීතයක් දන්නෙහි දැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අසා වදළ සේක.

‘දනිමි වහන්සැ’යි මානවකයා කීය.

‘එය කියවයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක. හේ කී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු අමතා,

‘මෙය ඇය ගේ ගීතයට පිළිගියක් නොවේ. මම නුඹට පිළිගියක් දෙන්නෙමි. එය ගෙන යවැ’යි වදළ සේක. හේ ‘මැනැවැ’යි පිළිගත. භාග්‍යවතුන් වහන්සේද ඔහුට ගීයක් උගන්නා ‘උත්තරය, මෙය යුෂ්මතා ගැයුවිට ඕ මෙ නම් ගීයක් ගයන්නී ය. එයට ප්‍රතිගීත විසින් මෙය ගයවයි තවත් ගීයක් උගන්වාලූ සේක.¹¹⁵

උත්තර මානවකයා මේ ධර්මනිශ්ශ්‍රිත ප්‍රතිගීත ඉගෙන ගන්නේ ම එහි අරුත් මෙනෙහි කොට සොවාන් විය.

මෙසේ උත්තර තෙම ප්‍රතිගීත ඉගෙන යට කී ගංගා තට ප්‍රදේශයට පැමිණ, රැස් වූ සිටි මහජනයා මැදින් ගොස් තමා පිළිගියක් ගෙනා බව කී ය.

එවිට නාග මානවිකා තොම,

‘කුමකට අධිපති පුද්ගල තෙම රජ නම් වේ ද? කෙසේ වනාහි රජ තෙම රජස්වර නම්වේ ද? කෙසේ නම් එ රජ තෙම විරජ වේ ද? එ රජ කෙසේ නම් බාලයෙකු යි කියනු ලැබේ ද?’ යන අතළු ඇති ගීතයක් ගැයූ ය.

එවිට උත්තර මානවක තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උගන්වාලූ පරිදි,

‘වක්ෂුරාදි සඳෙරට අධිපති ව ඒ එක් දෙරෙකත් රූපාදි අරමුණුවල නො මැඩුණු පුද්ගල තෙම රජ නම් වෙයි. යමෙක් වූ කලී එ රූපාදි අරමුණුවල රජ්ජමාන ද (-ඇලෙන්නේ ද) හෙ තෙම රජස්සර නම් වේ. ඒ අරමුණුවල නො ඇලෙන පුද්ගල තෙම විරජ නම් වේ. ඇලෙන තැනැත්තේ වනාහි ‘බාලයා’යි කියනු ලැබේ. යන මේ අදහස් ඇති ප්‍රතිගීතය ගැයූයේ ය.

එවිට නාග මානවිකාව -

‘බාල (අඥ) තෙම කිමෙකින් පහළට ඇද ගෙන යනු ලැබේ ද? එය පණ්ඩිත තෙම කෙසේ දුරු කෙරේ ද? කෙසේ නම් යෝගක්ෂෙමි (බන්ධනයෙන් මිදී නිරූපදාන) වේ ද? එය මට කියා දුන මැනැවි.

යන අතළු ඇති ගීතයක් ගැයුවා ය.

එයට ප්‍රතිභීත වශයෙන් උත්තර තෙම තමාට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උගන්වා ලූ,

කාමෝසාදි සතර ඕසයෙන් බාල තෙම ඇදී යෙයි. පණ්ඩිත තෙම සමාස්තප්‍රධාන වියඹී නැමැති යෝගයෙන් ඒ සතර ඕසයන් දුරු කෙරේ. කාමාදි සියලු යෝග (යොත්) වලින් මිදුණු පුද්ගල තෙමේ යෝගක්ෂෙමී නම් වේ යන අදහස ඇති පිළිගිය ගැයි ය.

ඒරකපත්‍ර තෙම එය අසා මේ නම් බුදුවරයක්හු ගේ විසර්ජනයෙකැයි සිතා අතිප්‍රීත ව උත්තර මානවකයා වෙත අවුත් ඔබට මෙය ඉගැන්වූ ශාස්තෘන් වහන්සේ කොහි දැ?යි ඇසී ය. අර රුක්මුලා ඉන්නා සේකැයි හේ කීය. ඉක්බිති නාරජ ඔහු හා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගියේ ය. සෙසු සියල්ලෝ ද නා රජහු හා ම ගියහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒරකපත්‍රයා ආදි කොටැති ඒ පිරිසට දම් දෙසන සේක්,

මනුෂ්‍යත්වය දුර්ලභ ය. සත්වයන් ගේ දිවි පැවැත්වීම දුකසේ කටයුතු ය. සධම්ම ශ්‍රවණය දුර්ලභ ය. බුදුවරුන්ගේ පහළ වීම දුර්ලභ යැයි විස්තරයෙන් දහම් වදළ සේක. දේශනාවසානයෙහි සුවාසු දහසක් ප්‍රාණීන්හට ධර්මාභිසම්මය වී ය.

තුන් විසි වන පරිච්ඡෙදය

පළමු ධම් දුත පිරිස ගික්ඝුන් හැට නමක් වැසි කාලය ගත විය. තවත් මාසයක් (ඉල් මස පසොළොස්වක් ද වන තුරුත්) භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බරණැස ම වුසු සේක. එසේ වසන උන් වහන්සේ එක් දවසක් රහත් සැට නම බණවා,

මහණෙනි, මම සියලු දිවා වූ ද මනුෂ්‍ය වූ ද පාශයෙන් මිදුණෙමි. තෙපි ද එසේ ම එයින් මිදුණහු ය. මහණෙනි, බොහෝ දෙනා ගේ දියුණුව පිණිස, බොහෝ දෙනාගේ යහපත පිණිස, ලොවට අනුකම්පා පිණිස, දෙවි මිනිසුන්ගේ දියුණුව පිණිස, යහපත පිණිස, සැප පිණිස, ගම් නියම් ගම්හි හැසිරෙවු, තෙපි දෙදෙනෙක් එක් මගින් නො යවු. මුල යහපත් වූ, මැද යහපත් වූ, කෙළවර යහපත් වූ¹¹⁶ අතරී සහිත ව්‍යඤ්ජන සහිත සියලු ආකාරයෙන් පරිපූර්ණ පිරිසිදු ධර්මය දේශනා කරවු, (සර්වප්‍රකාරයෙන් සම්පූර්ණ වූ ද පිරිසිදු වූ ද) බ්‍රහ්මවයභීවා ප්‍රකාශ කරවු, මද වූ කෙලෙස් ඇති සත්ත්වයෝ ඇත්හ. ධර්මය අසන්නට

නො ලැබුණොත් ඔවුනට උසස් ගුණ නො ලැබියෙයි. ධර්මය අසා අවබෝධ කරන්නෝ ඇති වෙති. එ බැවින් දම් දෙසීමට පිටත් වැ යවු. මහණෙනි, මමත් උරුවෙල් දනව්වට ධර්මදේශනා පිණිස යන්නෙමි'යි වදාළ සේක.

මෙසේ වදාරා ඒ රහත් ධර්ම දූතයන් හට තම හට දෙසක යවා තමන් වහන්සේත් උරුවෙල් දනවු බලා නික්මුණු සේක.

හදවර්ගික කුමරුන් බරණැස පටන් උරුවෙලාව තෙක් පිහිටි මහා පැවිදි විම මාගීයෙන් වඩනා බුදුරජාණන් වහන්සේ මහ වනය පැත්තෙක පිහිටි කැප්පෙටියා ලැහැබක් දැක මගින් ඉවත් ව එහි වැඩ රුකක් මුලු හුන් සේක.

මේ වෙලෙහි තිසක් හදවර්ගීය කුමරුවෝ¹¹⁷ සිය බිරියන් හා ඇවිදින්නට යන්නෝ, ඉන් බිරියක නැති කුමරුට වේශයා ස්ත්‍රියක ද ගෙන්වා ගෙන, එ වන ලැහැබෙහි ප්‍රීතියෙන් ඇවිද්දෝ ය. එහි දී වේශයා ස්ත්‍රී කුමරුන්ගේ පමාවක් දැක ඔවුන්ගේ බඩුත් ගෙන පලා ගියා ය. කුමරුවෝ ඇය සොයමින් ඇවිදුනෝ රුකක්මුලු හුන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක එහි පැමිණූ, 'වහන්ස, හඟවත්හු මේ පැත්තෙන් යන ස්ත්‍රියක දුටුහු දැ?'යි ඇසූහ.

'ළමයිනි, තොපට ස්ත්‍රියක සෙවීමෙන් ඇති කම කිම දැ?'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇසූ සේක.

'වහන්ස, භාග්‍යවත් හා අපි මෙහි සෙල්ලම් පිණිස ඇවිදින්නමෝ අපේ එක් කුමරකුට භාග්‍යවක නැති බැවින් වේශයා ස්ත්‍රියක ගෙන්වා ගතුමු. ඔ අපේ ප්‍රමාදයක් දැක බඩුත් රැගෙන පලා ගියා ය. යහළු කුමරුට උදවු වශයෙන් ඇය සොයමින් මෙසේ ඇවිදිමු'යි කීහ.

'ළමයිනි, තමන් සොයා ගැනීම වඩා උතුම් ද? නැත හොත් (අන්‍ය) ස්ත්‍රියක සෙවීම වඩා උතුම් ද? තෙපි මෙය කෙසේ සිතවු ද?' යි බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇසූ සේක.

'ස්වාමීනි, අපි අපම සොයමෝ නම්, ඒ සෙවීම් උතුම් යැ' යි ඔහු උත්තර දුන්හ.

'එහෙනම් ළමයිනි, ඉඳ ගනිවු. යුෂ්මත්තට තමන් සොයා ගන්නා සැටි කියන්නෙමි' යි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ සේක.

ඔහු ද එහෙයි, ස්වාමීනි! යි කියා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට තමස්කාර කොට පැත්තෙකු ඉඳ ගත්හ. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දූත කථා ශීල කථාදි පිළිවෙල කථායෙන් අවවාද අනුශාසනා කළ සේක. එය ඇසීමෙන් ප්‍රසන්න වූ මෘදු මොළොක් වූ සිතැති ඔවුනට වතුස්සත්‍යය ප්‍රකාශ කළ සේක. එය ඇසීමෙන් ඔවුනට දහම් ඇස පහළ වී ය. (හෙවත් සමහරු සෝවාන් වූහ, සමහරු සක්‍ෂාදගාමී වූහ. අන්හු අනාගාමී වූහ.) මෙසේ ආයඝී භූමියට පැමිණි එ කුමරුවෝ බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙතින් පැවිද්ද ඉල්ලූහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ද ඒහිහික්ෂුපසම්පත්තියෙන් ඔවුන් පැවිදි උපසපත් කළ සේක. ඔවුන් ගේ භායඝීවෝ ආපසු සිය මාලිගාවනට ගියහ.

**දෙවෙනි ධම්මන පිරිස
තිස්දෙනෙක්**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ හික්ෂුන් තිස් නම ද ධම්මන මෙහෙයෙහි යෙදීම පිණිස දිසාවන්හි යවා තමන් වහන්සේ හුදෙකලා වැ උරුවිල්වා ජනපදය බලා ගමන්ගත් සේක.

**ජවාධර සහෝදර
තවුසන් තිදෙන**

ඒ කාලයෙහි උරුවෙල් දතව්වෙහි උරුවිල්වාකාශ්‍යප, තදී කාශ්‍යප, ගයා කාශ්‍යප යැ යි සහෝදර තවුසෝ තිදෙනෙක් තේරුණු ගහ අද්දර තාපසාරාම කොට ගෙන වසති. ඉන් උරුවිල්වාකාශ්‍යප නම් වැඩිමහලු තවුසාගේ පිරිස පන්සියයක් පමණ ය. මධ්‍යම සහෝදර තදීකාශ්‍යප තෙමේ තවුසන් තුන් සියයකට නායක ය. බාල සොහොයුරු ගයා කාශ්‍යප තෙමේ ජට්ටයන් දෙ සියයක ප්‍රධාන තැනැත්තේ ය.

පළමු පෙළහර

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උරුවෙල් දතවු වැඩ උරුවිල්වා කාශ්‍යපයා ගේ ආශ්‍රමය වෙත එළැඹී සේක. උරුවිල්වා කාශ්‍යපයාට කථා කොට කාශ්‍යපය, මගේ ඉදීම නුඹට බරෙක් (කරදරයෙක්) නො වේ නම් එක් රැයක් ගිනිහල් ගෙයි වසන්නෙමි? යි වදළ සේක.

මහා ශ්‍රමණය, එහි ඉදීම මට නම් බරෙක් නො වේ. එහෙත් එහි ඉතා රෝදු නාගයෙක් ඉඳී. උෟ ඔබට වෙහෙසක් වත් කෙරේ දෝ! යි උරුවෙල්කසුප් කී ය.

මට උගෙන් පීඩා ඇති නො වේ. එ බැවින් ගිනිහල් ගෙයි ඉදීමට අවසර දුන මැනැවැ යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක.

මහා ශ්‍රමණයාණනි, එසේ හැකි නම් සුව සේ එහි වුසුව මැනැවැ යි කියා ජට්ට අනුදත්තේ ය.

ඉක්බිති බුදුරජාණන් වහන්සේ ගිනිහල් ගෙට වැඩ තණ ඇතිරියක් පණවා ගෙන එහි හුන් සේක. එහි වැඩි බුදුරජාණන් වහන්සේ දුටු නා රජ කුපිත ව දුමා ගියේ ය.

‘මොහු ගේ සිව් මස් තහර ඇට ඇටමිදුලු යන මේ කිසිවකට පීඩා නො වන සේ, මගේ සෘඪි තේජසින් මොහු ගේ තෙද මැඩ පවත්වන්නෙමි’යි සිතා බුදුරජාණන් වහන්සේ ද සෘඪි බලයෙන් දුම් විහිදුවූ සේක. ක්‍රෝධය නො ඉවැසිය හැකි වූ නාග තෙම ගින්නෙන් දිලිහුණේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේත් (සෘඪි බලයෙන්) ගින්නෙන් දිලිහුණු සේක. එයින් මුළු ගිනිහල් ගෙය ගිනි දැල් සහිත වූයේ, ගිනි ඇවිලූ ගත්තාක් මෙන් පෙනුණේ ය.

එය දුටු තවුසෝ ඊ වටා රැස්වී ‘අහෝ! ශෝභාවත් මහා ශ්‍රමණයා නාගයා විසින් පෙළෙනු ලැබේ!’යි කීහ.

රූ පාත් වූ පසු බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔද බිඳුණු නාගයා පාත්‍රයෙහි බහා ගෙන ගොස් ‘කාශ්‍යපය, මෙන්න ඔබේ නාගයා! ඔහු ගේ තේජස මගේ තේජසින් මැඩ පැවැත්වීම්’යි කියා උරුවිල්වාකාශ්‍යපයාට උභ පෙන්වූ සේක. මෙය දුටු හේ ‘එ තරම් වණ්ඩ පරුෂ සෘඪිමත් තයකු දැමූ මහා ශ්‍රමණයා මහත් සෘඪි ඇති මහානුභාව ඇති කෙනෙක් ම ය. එහෙත් මා සේ රහතෙක් නම් නො වේ’ යැ යි සිතුවේ ය.

ඒ පෙළහර දැක්මෙන් සතුටු වූ උරුවිල්වාකාශ්‍යප ජටිල තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරේ ඉතා පැහැදී ‘මහා ශ්‍රමණයාණෙනි, මෙහි ම වුසු වැ මැනැවි. හැමදාම මම බිහින් සංග්‍රහ කරන්නෙමි’යි කීය.

උරුවිල්වා කාශ්‍යපයා ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උරුවිල්වා කාශ්‍යපයාගේ අසපුව සමීපයේ එක් ලැහැබෙක වුසු සේක්, තවත් **මහණ වීම** බොහෝ පෙළහරවල්¹¹⁸ දක්වා අන්තිමේ දී කාශ්‍යපයා තුළු පැවැති ‘තමා රහතෙක්’ යන මතය ද වැරදි බව පෙන්වා වදළ සේක. එය පිළිගත් උරුවෙල් කසුප් තවුසා ප්‍රධාන කොට ඇති සියලු ජටිලයෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙතින් පැවිද්ද ඉල්ලූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන් ඒහි හික්මුපසම්පන්නියෙන් පැවිදි උපසපත් කළ සේක.

නදි කාශ්‍යපයා පැවිදි වීම උරුවිල්වාකාශ්‍යපයා ප්‍රධාන කොටැති ජටිල පිරිස ශාසනයේ මහණ වීමේදී ජටා මවුළු ආදී තවුස් පිරිකර ගනේ පා කැර යැවූහ. තෙරංජරා නදිය අද්දර වුසු නදි කාශ්‍යප තවුසා ගනේ පාවී යන තවුස් පිරිකර දැක, ගහ ඉහළ වුසු

සිය සොහොයුරාට අනතුරක්වත් වූයේ දෝ යි සොයා බලනු පිණිස ජට්ටයන් ඒ අතට යවා තෙමේත් එහි ගියේ ය. එසේ ගිය හෙ තෙම ශාසනයෙහි පැවිදි වූ සිටි සිය සොහොයුරා දැකූ මේ පැවිද්ද වඩා හොඳ දැ? යි ඇසුයේ ය. එසේ ය. ඇවුත්ති, තාපස ප්‍රව්‍රජාවට වඩා මේ උතුම් යි උරුවිල්වාකාශපයන් වහන්සේ පිළිතුරු දුන් සේක. එවිට නදී කාශපයා ප්‍රධාන කොටැති පිරිස ද ජටා මඩුලු ආදිය ගහේ පා කැරූ යවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා එළැඹ ප්‍රව්‍රජාව අයැදූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒහිහික්ෂුපසම්පත්තියෙන් ඔවුන් ද පැවිදි උපසපත් කළ සේක.

**ගයා කාශපයා
මහණ වීම**

නදී කාශපයා සිටි අසපුවටත් පහළ ඒ නදිය අද්දර අසපුවෙකු වුසු ගයා කාශපයා ද පාවෙන තවුස් පිරිකර දැක සිය සොහොයුරාට අනතුරක් වත් වීදෝ යි සොයනු පිණිස පිරිස හා ගහ ඉහළ දෙසට ආයේ උරුවිල්වා කාශපයන් වහන්සේ දැක කාශපයන් වහන්ස, තාපස ප්‍රව්‍රජාවට වඩා මේ උතුම් දැ? යි ඇසුයේ ය. උරුවිල්වාකාශපයන් වහන්සේ එසේ යැ යි උත්තර දුන්හ. එවිට ගයා කාශපයා ද සිය පිරිස කැටුව බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත ගොස් පැවිද්ද ඉල්ලූයේ ඒහිහික්ෂුපසම්පත්තිය ලැබුයේ ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පුරාණ ජට්ට ගික්ෂුන් ගයාගිථියට ගෙන යෑම. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උරුවෙල් දනව්වෙහි ටික දවසක් වැස පෙර ජට්ට වූ සිටි ඒ දහසක් ගික්ෂුන් කැටුව ගයා ගිථියට¹¹⁹ වැඩ එය මත්තෙහි ශිලාතලයෙහි හිඳ ඔවුන් අමතා මෙසේ වදළ සේක.

අදිත්ත පරියාය සුත්ත දෙයනාව

‘මහණෙනි, සියල්ල ගින්නෙන් ඇවිලූ ගත්තේය. මහණෙනි, කවර සියල්ලෙක් ගින්නෙන් ඇවිලූ ගත්තේ ද? යත්: මහණෙනි, ඇස ගින්නෙන් ඇවිලූ ගත්තේ ය. රූප ගින්නෙන් ඇවිලූ ගත්තේ ය. වක්ෂුර් විඤානය ගින්නෙන් ඇවිලූ ගත්තේ ය. වක්ෂුස්පර්ශය ගින්නෙන් ඇවිලූ ගත්තේ ය. වක්ෂුස්පර්ශයෙන් පහළ වන සුඛ දුඃඛ උපේක්ෂා යන තුන් වේදනා ගින්නෙන් ඇවිලූ ගත්තේ ය.

ඒ කවර ගින්නෙකින් ද? යත් : රාග ගින්නෙන්, ද්වේෂ ගින්නෙන් මෝහ ගින්නෙන් ය. ජාති ජරා මරණ ශෝක දුඃඛ දොර්මනසා උපායාස නැමැති දුක් ගිනිවලින් යැ යි කියමි.

කණ... ශබ්ද...ශ්‍රෝත්‍ර විඥානය... ස්‍රාණය... ගන්ධ... ස්‍රාණ විඥානය....
 දිව ...රස... ජිහ්වා විඥානය.... කය ... ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍ය ...කාය විඥානය....
 මනස....ධම්ම... මනෝ විඥානය.... මන: සංස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයයෙන් පහළ
 වන සුඛ දුඛ උපේක්ෂා යන තුන් වේදනා ද ගින්නෙන් ඇවිල ගත්තේය.

කවර ගින්නකින් ද? යත්: රාගාග්නි, ද්වේෂාග්නි, මෝහාග්නි යන
 කෙලෙස් ගිනිවලින් ඇවිල ගත්තේ ය. ජාති ජරා මරණ ශෝක පරිදේව
 දුඛ දොම්නසා උපායාස සංඛ්‍යාත දුක් ගිනිවලින් ඇවිල ගත්තේ යැයි
 මම කියමි.

මහණෙනි, මේ සේ නැණසින් දක්නා ශ්‍රැතවත් ආයඝී ශ්‍රාවක තෙම
 ඇස කෙරෙහි කලකිරේ. රූප කෙරෙහි ද කලකිරේ. වක්ෂුර් විඥානය
 කෙරෙහි ද කලකිරේ. වක්ෂු:ස්පර්ශයෙහිද කලකිරේ. වක්ෂු:ස්පර්ශ
 ප්‍රත්‍යයයෙන් පහළ වන සැප දුක් උපේක්ෂා යන තුන් වේදනා කෙරෙහි
 ද කලකිරේ. ශ්‍රෝත්‍රය කෙරෙහි ද කලකිරේ. ශබ්ද... ශ්‍රෝත්‍ර විඥානය...
 ස්‍රාණය..... ගන්ධ..... ජිහ්වා... රස..... කාය..... ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍ය... මනස...
 ධර්මාලම්බන.... මන:සංස්පර්ශ.... මන:ස්පර්ශයෙන් පහළ වන සැප දුක්
 උපේක්ෂා යන ත්‍රිවිධ වේදනා කෙරෙහි ද කලකිරේ. කලකිරෙන්නේ නො
 ඇල්. මේ රහත් බව පිණිස වෙන කළ යුත්තක් නැත්තේ යැ යි දැන
 ගනී.

මේ ධම් දේශනාව අසා ඒ දහසක් හික්ෂුහු රහත් වූහ.

සුවිසි වන පරිච්ඡේදය

භාග්‍යවතුන්
 වහන්සේ
 ලක්දිව වැඩීම
 දුරුතු මැදි පෝද

දුරුතු මස මැදි පෝය පැමිණියේ ය. මහා කරුණා
 ඥානයෙන් ලොව බලා වදරන භාග්‍යවතුන්වහන්සේ
 ලක්වැසියනට තමන් වහන්සේගෙන් විය හැකි
 ශාන්තිය දුටු සේක්, එදින අහසින් ලක්දිවට වැඩි
 සේක. එහි දී දැනට මහියංගන වෛත්‍යය පිහිටි
 තන්හි සම්කඩ අතුරු වැඩ හිඳ, මහවැලිගහ අසල මහානාග වනයෙහි
 කදවුරු බැඳ දෙපක්ෂයක් වැ සංග්‍රාමයට සැරසුණු යකුන් ස්වීය සෘඩි
 ප්‍රාතිහායියෙන් බිය ගන්වා පලවා, ඉක්බිති එහි නානා දිගින් රැස් වූ
 මහා සුමන දෙව් රජහු ප්‍රමුඛ ලක් වැසි හොම දේවතා සමූහයාට දම්
 දෙසා¹²⁰ ඔවුන් සරණ සිල්හි පිහිටු වූ සේක. එදා ම සෝවාන් වූ
 මහසමන් දෙවිහු පූජ්‍ය වස්තුවක් ඉල්ලියෙන් ඔහුට ඉස පිරි මැද
 කේසධාතු මිටක් දී එදින ම උරුවෙල් දනව්වට පෙරළා වැඩි සේක.

රජ ගහ පුර තල්වනයට වැඩීම

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ දුරුතු මැදි පෝද ම පුරාණ ජවල හික්කුන් කැටුව උරුවෙල් දනව්වෙන් නික්මුණු සේක. එසේ වඩනා බුදුරජාණන් වහන්සේ රජගහ පුරයට තුන් ගව්වකට ඇත් හි වූ තල් වනයට¹²¹ පැමිණ, එහි නුග රුක්මුල වුසු සේක. උන්වහන්සේ එහි වසන බවත් උන්වහන්සේ ගැන රටේ පැවැති ගුණ සෝමයන් ඇසූ බිම්සර රජ 120000 ක් පමණ වූ ජන සමූහයක් කැටුව ඔබ දක්නට ආයේ ය. අවුත් දැක ආදරයෙන් වැඳ පසෙක ඉඳ ගත්තේ ය.

රජු හා ගිය පිරිසේ සමහරු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හා පිළිසඳර බස් කළා කොට ද, තවත් කෙනෙක් උන්වහන්සේ දෙසට ඇදිලි බැඳ හිස තමා ආචාර කොට ද, ඇතැම් කෙනෙක් උන්වහන්සේගේ සම්පයෙහි තමන් තම් ගොත් අස්වා ද, අන් සමහරු මේ කිසිත් නො කොට නිශ්ශබ්දව ද හිඳ ගත් හ. එසේ හුන් පිරිසට 'කිමෙක් ද? ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ උරුවිල්වාකාශ්‍යපයන්ගේ ශිෂ්‍ය වූ මහණ දම් කරන් ද? නැතහොත් උරුවිල්වාකාශ්‍යපයෝ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් ගේ ශිෂ්‍ය වූ මහණ දම් පුරන් දැ'යි සැකයෙක් විය. එය දුටු බුදුරජාණන් වහන්සේ 'කුමක් හෙයින් ගිහි පිඳීම අත් හරින ලද දැ?'යි උරුවිල්වාකාශ්‍යපයන් ගෙන් විචාළ සේකි. එ විට බුදු වචන අසා ගිහි පිඳීමේ නිෂ්පලතාව තේරුම් ගෙන එය හළ බවත්, තමන් බුද්ධශ්‍රාවක බවත් කාශ්‍යප තෙරණුවෝ පැවැසූහ. පැමිණ සිටි පිරිස ගේ සැක එයින් ම දුරු විය. මෙහි දී වච්ඡපාල බ්‍රාහ්මණ ආදී හු පැහැදි තෙරුවන් සරණ ගියෝ ය. ඉක්බිති උරුවිල්වාකාශ්‍යපයන් දමනය කිරීම ගැන පිරිස ස්තුති කළ විට ඒ අසා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉන් පෙරත් තමන් විසින් ඔහු දමන කළ බව වදාරා මහානාරද කාශ්‍යප ජාතකය¹²² දෙසූ සේක.

බිම්සර රජ හා පිරිස උපාසක වීම ඉන් පසු බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ රජ ප්‍රමුඛ පිරිසට දනකළාදි පිළිවෙලින් දම් දෙසූ සේක. එයින් ඔවුන්ගේ සිත් පහන් වූ කල්හි වතුස්සත්‍යය ප්‍රකාශ කළ සේක. ඒ ඇසීමෙන් රජු සහිත 110000 ක් පමණ පිරිස සෝවාන් වූහ. 10000 ක් පමණ උපාසක වූහ. මෙහි දී සිය මිතුරු වූ බිම්සර රජු දැකීමට අවුත් සිටි.¹²³ මහාලි නම් ලිච්ඡවී රජ ද සෝවාන් විය. රාජගහ පුර වැසි සිරිවඩ්ඪ බමුණු, සමිද්ධි සිටු පුත්, වච්ඡ බ්‍රාහ්මණ ආදිහු ද පැහැදුණුවත් ගෙන් කීප දෙනෙකි. පසු කලෙකැ මොහු පැවිදි වූහ. මේ පිරිසැ සිටි විශාඛ සිටු සෝවාන් විය.

බිම්සර රජු ගේ පාර්වතා පස

ඉක්බිති බිම්සර රජතෙම 'තමා රජ වීමත්, ඉන් පසු තමාගේ රටට බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ පැමිණීමත්, උන්වහන්සේ ඇසුරුකිරීමත්, බණ ඇසීමත්, ධර්මාවබෝධය කිරීමත් යන බලාපොරොත්තු පහක්' තමාට තුබුණු බවත් දැන් ඒ මුදුන් පැමිණි බවත් කියා තමා තිසරණ ගත උපාසකයකු බව වචනයෙන් ද දන්වා පසු ද දනයට වඩින ලෙස අයැද වැද පැදකුණු කොට තික්ම ගියේ ය.

රජ ගෙදර දනය සහ වේච්චන පුජාව

පසුද දන් පිළියෙල කොට කාලය දන්වා එවූයෙන් හික්ෂු සංඝයා සහිත බුදුරජාණන් වහන්සේ තල් වනයෙන් පිටත් වූ සේක. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැකීමේ රිසියෙන් අලුයම වේලේ සිට රැස්වන ජනයාගෙන් රජගහ පුරය ඇලලී ගියෙන් තල්වනයේ සිට තුන් ගව්වක් පමණ දුර රජගහ පුර මාවත අතුරු සිදුරු තැනිවිය. මේ වේලායෙහි එක් පුදුම ඵලවන සුලු රූපාලංකාරයෙන් යුත් තරුණයෙක්¹²⁴ බුදුගුණ ගී¹²⁵ කිය කියා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පෙරටුව මග අවසර ඇතිකරමින් ගියේ ය. 'තමා කාගේ කවුරුදැ' යි විචාරන ජනයාට 'මම ධීර වූ, හැම තන්හි දත්ත, ශුඛ, අප්‍රතිපුද්ගල, අර්හත් සුගතයන් වහන්සේ ගේ අතැවැස්සෙකිමි' යි හෙතෙම කියයි.

(මේ රාජගෘහ නගර ප්‍රවේශයේදී ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක බොහෝ ජනයෝ පැහැදී ගියහ. විත්‍රා සිටු දු, බිම්සර රජු පුරෝහිතයාගේ දු සෝමා, කෙළෙඹි දු ශුක්ලා, ශුභා බ්‍රාහ්මණ කන්‍යා ආදී බොහෝ ස්ත්‍රීහු ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ දර්ශන මාත්‍රයෙන් පැහැද උපාසිකා වූහ. (පසු කාලයේ දී පැවිදි වූහ.)

බුදුරජාණන්වහන්සේ මහා සේනාව මැදින් යථොක්ත තරුණයා විසින් අවකාශ ඇති කොටදුන් මාගීයෙන් මාළිගාවට වැඩ එහි පණවන ලද ආසනයන්හි හික්ෂු සංඝයා සහිත ව හුන් සේක. රජ තෙමේ ප්‍රණීත ආහාර පානයෙන් සංග්‍රහ කෙළේ ය. දන් වළඳා අවසන් වූ පසු රජ පැත්තෙක හිඳ,

'ස්වාමීනී, බුදුන් දහම් සංඝයා ගෙන් තොර ව, ඉදිම මට කළනො හැකි යි. එ බැවින් වේලායෙහින් අවේලායෙහින් එන්නෙමි. තල් වනය නම් රජ ගෙයින් ඉතා ඇත් ය. අපේ වේච්චන නම් උයන මෙයින් වැඩි ඇත් නො වේ. වඩා ම කිට්ටුන් නො වේ,

යැම ඊම ද පහසු ය, අධික ජනගහනයෙන් ඇති විය හැකි පීඩාත් කිසිත් නැත. විවේක පහසු ඇත්තේය, රුක් සෙවණින් ජලාශයවලින් යුක්ත ය, ගල්කලායෙන් සිත් කළු ය, රමා භූමිභාග ඇත්තේ ය, ගුරුළු පියාපත් වැනි සෙවණ ඇති ගෙවලින්, සඳලු සහිත ගෙවලින්, ප්‍රසාද මණ්ඩප ආදියෙන් ප්‍රතිමණ්ඩිත ය, ඒ උයන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිළිගන්නා සේක් වායි කියේ ය.

මෙසේ කියා රන් කොඩියෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ ශ්‍රී හස්තයෙහි දිය වත් කොට ආරාමය පරිත්‍යාග කෙළේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ විහාර දීමේ අනුසස් වදා හික්මු සංඝයා සහිත ව වේළුවනයට වැඩි සේක. ඉන් පසු මේ කාරණය මුල් කොට ගෙන මහණෙනි, ආරාම පිළිගැනීමට අවසර දෙමු¹²⁶ යි වදල සේක.

ප්‍රෙතයනට පින් පෙන් දීමක්.

තිරොකුඬ්ඨි සුත්ත දේශනාව

වේළුවනය පූජා කළ ද රු මැදුම්

යම්හි තමන් ඉදිරියේ සිට මහ හඬින්

හඬ වැලැපෙන ප්‍රාග් සමුහයක් බිම්සර

රජ්ජරුවෝ දුටු හ. ඔහු පසු ද උදසන ම ගොස් එ පවත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට සැල කළහ.

ඔවුන් එ රජුගේ බොහෝ පෙර අත්බැවක නෑ සමුහයක් බවත්, සංඝයාට වෙන් කළ දන් හොරා කෑ පවත් තිරයේ ඉපැද දුක් විඳ ඉන් සැව ප්‍රෙතයෝනියේ ඉපැද තුන් බුඩාත්තරයක් කල් සා පවස් දෙකින් පෙළී ඒ තාක් ම දුක් විඳින බවත් පවසා 'ඔවුනට පින් පෙන් දෙව'යි සාම් දරුවන් වහන්සේ වදල සේක.

බිම්සර රජ්ජරුවෝ එ දුරුතු අවදියවක් ද ප්‍රෙතයන් නමින් බුඩ ප්‍රමුඛ මහා සංඝයාට මහ දන් දුන්හ. ප්‍රෙතයෝ දිව්‍ය භෝජන ලැබුවෝ ප්‍රීතිමත් ව එද රු වස්ත්‍ර නැති ව රජ්ජරුවනට පෙනී සිටියහ. රජ්ජරුවෝ එ පවත් ද පසු දා, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට දන්වා බුඩ ප්‍රමුඛ සංඝයාට වස්ත්‍ර ශයනාසන සහිත හික්මාව දී, ප්‍රෙතයනට පින් දුන්හ. උහු ද එ අනුමෝදන් කොට ගත්තෝ සියලු දිව යස ඉසුරු ලදහ.

භෝජනාවසානයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජහට අනුමෝදනා බණ වශයෙන් තිරොකුඬ්ඨි සුත්ත¹²⁷ දේශනාව වදල සේක.

පස් විසි වන පරිච්ඡේදය

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත
සැරියුත් මුගලන් දෙදෙනා
පැමිණීම හා පැවිදිවීම නවමි
මස පුර පැළවිය ද

එ සමයෙහි සංජය නම් පරිව්‍රාජකයෙක්
දෙසිය පනහක් පමණ වූ පිරිවැජී
පිරිසකට නායකවැර්ජන නුවර
සමීපයෙහි පරිව්‍රාජකාරාමයෙකු

වෙසෙයි. රජගහනුවරට නො දුරු උපනිස්ස කෝලින නම් ගම්
දෙකේ අධිපති බමුණන්ගේ පුත් වූ හෙයින් එ ගම්වල නමින් ම
ප්‍රසිද්ධ වූ කුල පුත්‍රයෝ දෙදෙනෙක් ගිහි සැපත්හි කලකිරී දුකින්
මිදෙන මගක් සොයමින් ඇවිදුණෝ යට කී සංජය පරිව්‍රාජකයාගේ
ශිෂ්‍ය වැ ඔහු ගේ සමය ඉගෙන, ඔහු වෙත මහණකම කෙරෙමින්
වුසු හ. එහෙත් ඔහුගේ දහමින් ඒ දෙදෙනා තෘප්ත නො වූහ. 'අප
දෙදෙනා ගෙන් යමෙක් පළමුවෙන් නිවන් ලැබුයේ නම් හේ
අනෙකාට ඒ බව දන්වාවා'යි ඔහු කතිකාවක් ද කැරැ ගත්තෝ ය.
මෙසේ කතිකා කොට ඔහු එතැනින් නික්ම දඹදිව පුරා ඇවිද්දහ,
යළිදු පෙරළා රජගහ නුවරට පැමිණියාහ.

මෙසේ ඒ පිරිවැජී අරමෙහි ඔවුන් සිටින අතර, ඉහත කී පරිදි
ධම්මුත මෙහෙයෙහි බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දිශාවතට යැවුණු
හික්ෂුන් අතුරෙන් අස්සජී තෙරුන් වහන්සේ නවමි පුර පැළවිය ද
රජගහ නුවරට පැමිණ පෙරවරු කාලයෙහි පිඩු පිණිස හැසිරෙන
සේක. විටියට ආ උපනිෂ්‍ය පරිව්‍රාජකයා උන්වහන්සේ දිවි ය. ඒ
දැක්මෙන් පරිව්‍රාජකයාට 'මේ ඒකාන්තයෙන් රහත් වූ හෝ රහත්
මග පිළිපත් උතුමකු විය යුතු, මුත්වහන්සේ කරා එළැඹ
තොරතුරු විවාළොත් මැනවැ'යි සිතීණ. ඉක්බිති 'මේ පිඩු පිණිස
හැසිරෙන වේලාව එයට සුදුසු නො වේ යැ'යි හේ සිතීය.
උන්වහන්සේ පසු පස්සෙන් ගියේ ය. ගොස් තෙරුන් පිණිස පාතය
ලැබ එක් තැනකට ගොස් ඉඳගනු කැමති බව දුටු පරිව්‍රාජක තෙම
තමාගේ පරිව්‍රාජක පුටුව පිළියෙල කැර දුන්නේ ය. තෙරුන්
වහන්සේ එහි වැඩහිඳ දන් වැළැඳු සේක. ඉක්බිති පිරිවැජී තෙම
කෙංඬියෙන් වතුර පිළිගැන්වී ය. මෙසේ ආවායඝියකුට කළ යුතු
වත් කොට, ඉක්බිති තෙරුන් හා කථාවට බටුයේ ය.

'ආයුෂ්මත්ති, ඔබ ගේ ඇස් කන් ආදී ඉන්ද්‍රියයෝ සුප්‍රසන්න,
ඇඟ පැහැය පිරිසිදු ය. ශෝභන ය. ඔබ කවරකු නිසා පැවිදි වූ
කෙනෙක් දැ?' යි විවාළේ ය.

තෙරණුවෝ ද මොහුට ශාසනයේ ගැඹුරු බව පෙන්වන්නෙමි'යි සිතා තමා ගේ නවක භාවය (අළුත ශාසනයට වත් බව) දක්වන්නෝ,

ආයුෂ්මත්ති, මම නවක වෙමි. ළඟ දී මහණ වූයෙකිමි'යි තෙරණුවෝ කීහ.

එ විට, පිරිවැරී තෙම,

මම උපනිස්ස නම් වෙමි. ස්වල්ප කොට හෝ බොහෝ කොට හැකි පරිද්දෙකින් ධර්මය වදළ මැනවි. එය ක්‍රම සියයෙකින් දහසෙකින් අවබෝධ කිරීම මට බාර වැඩෙකැ'යි කී ය.

එවිට අස්සජී තෙරණුවෝ මුළු බුඩ වචනය ම ඇතුළත් කොට,

හේතුයෙන් පහළ වන යම් ධර්ම කෙනෙක් වෙද්ද, ඔවුන්ගේ හේතුව ඒ තථාගතයන් වහන්සේ වදරන සේක. ඔවුන්ගේ යම් නිරෝධයෙකුත් වේ ද එය ද වදරන සේක. ඒ මහා ශ්‍රමණයන් වහන්සේ මෙසේ වදරන කෙනෙකැ'යි වදළ හ.¹²⁸

මෙහි පළමු දෙ පදය අසමින් ම සියදහස් නයින් එහි අථී දුටු පරිව්‍රාජක තෙම දහසක් නයින්¹²⁹ යුත් සෝවාන් පලයෙහි පිහිටියේ ය. අන් පද දෙක දෙසුවේ සෝවාන් වූ පසු යි. සෝවාන් වූ පමණ මුත් ඉන් මත්තෙහි විශෙෂ ගුණයකට නො පැමිණි බැවින් එයට කාරණයක් ඇතැයි සිතූ පිරිවැරී තෙම තෙරුන් අමතා,

ස්වාමීනි මේ පමණෙක් සැහේ, අපේ ශාස්තෘන් වහන්සේ කොහි වසනා සේක් දෝ'යි ඇසී ය.

ආයුෂ්මත්ති, උන් වහන්සේ දැන් වේච්චනයෙහි වසන සේකැ'යි තෙරණුවෝ කීහ.

ස්වාමීනි, එසේ වී නම් ඔබ වහන්සේ පළමු කොට වැඩිය මැනවි. අපේ යහළුවෙක් ඇත. පළමු ව නිවන් දුටුවහු විසින් අනෙකාට දැන්වියැ යුතු යැ'යි අප දෙදෙනා විසින් කතිකාවතක් කරන ලදී. ඒ පොරොන්දුවෙන් මිදී මගේ යහළුවාත් කැඳවා ගෙන ඔබ වහන්සේ වැඩි මගින් ම ශාස්තෘන් වහන්සේ වෙත එන්නෙමි'යි කියා පසහ පිහිටුවා වැඳ පැදකුණු කොට පරිව්‍රාජකාරාමය අතට ගියේ ය. ඔහු ඇත එන්නහු දුටු කෝලිත පිරිවැරී තෙම 'අද මා යහළුවා ගේ මුහුණ අන් දවස්වල මෙන්

නො වේ. ඒකාන්තයෙන් ඔහු විසින් නිවන් ලද්දේ වනැයි සිතා 'නිවන් ලැබුයෙහි දැ'යි විතාළේ ය. 'එ සේය. ආයුෂ්මත්ති, නිවන් ලදිමි'යි උපතිස්ස තෙම උත්තර දී තමාට අස්සඪී තෙරුන් වදළ දහම් පද ම කී ය. එහි අවසන් කෝලිත තෙම සෝවාන් පෙළෙහි පිහිටා 'අපේ ශාස්තෘන් වහන්සේ කොහි වසන සේක් දැ'යි ඇසී ය. එ විටැ උපතිස්ස තෙම 'යහළු, වේළුවනසේලු, මේ බව අපේ ආවායඹී අස්සඪී තෙරණුවෝ වදළහ'යි කී ය. 'යහළු, එසේ වී නම් යම්හ, ශාස්තෘන් වහන්සේ දකින්නමු'යි කෝලිත කී ය.

'යහළුව, මේ පිරිවැජියෝ දෙසිය පණස අප නිසා. අප බලා, මෙහි වෙසෙත්. ඔවුනටත් අප නිවන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ බව දන්වමු. එවිට ඔවුහු තමනට රිසියක් කරන්නා හ'යි උපතිස්ස කීය. ඉන්පසු ඒ දෙදෙන පිරිවැජී පිරිස කරා ගොස් තමන් බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත යන බව කීහ. 'අපි ඔබ දෙදෙනා බලා ඉඳුම්හ., ඔබ ඒ මහා ශ්‍රමණයන් වහන්සේ වෙත මහණදම් පුරතොත් අපිදු එසේ ම කරන්නමු'යි පිරිවැජියෝ කීහ.

ඉක්බිති කෝලිත උපතිස්ස දෙදෙන සංඡය පරිව්‍රාජයා වෙත ගොස් තමන් අවබෝධ කළ ධර්මය ගැන දන්වා බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත යන්නට කැඳැ වුහ. 'ආයුෂ්මත්ති, එහි යැමෙන් කමෙක් නැත. අපි තුන් දෙනා එක් වැ මේ පරිව්‍රාජක පිරිස පාලනය කරමිහ'යි සංඡය කී ය. දෙවනුත් ඔහු සංඡය පිරිවැජියහු කැඳවුහ. දෙවනුත් හේ පෙරැ සේ ම කී. තෙවනු කැඳවු විට ද හෙතෙම පළමු සේ ම කියා ගමන ප්‍රතික්ෂේප කෙළේ ය. ඉන් පසු උපතිස්ස කෝලිත දෙ පිරිවැජියෝ දෙසිය පණසක් පමණ වූ පරිව්‍රාජක පිරිස හා වේළුවනයට ගියහ. ඇත එන ඔවුන් දුටු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්මුන් බණවා,

'මහණෙනි, තෙල කෝලිත උපතිස්ස නම් දෙ යහළුවෝ එති, ඔහු දෙදෙන මගේ අග සවු යුවල වන්නාහ'යි වදළ සේක.

මෙහි කී කෝලිත තෙම මොග්ගලී නම් බැමිණියගේ පුත්‍ර බැවින් "මොග්ගල්ලාන" යන නමින් ප්‍රසිද්ධ විය. උපතිස්ස තෙම රූපසාරී බැමිණිය ගේ පුත් බැවින් සාරිපුත්ත නමින් හැඳින්විණ.

සාරිපුත්ත මොග්ගල්ලාන දෙදෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා එළැඹ උන් වහන්සේ ගේ පා මුලැ හිස තබා වැඳ පැවිද්ද ඉල්ලූහ.

මහණෙනි, මෙහි එවු. ධර්මය මනා ලෙස ප්‍රකාශිත යි. දුක් මුල් සුන් කරනු පිණිස මාභී බ්‍රහ්මවයභාව පුරවුයැ යි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදළ සේක. එය ම ඒ දෙදෙනා ප්‍රමුඛ පිරිස ගේ මහණ උපසම්පදාව විය.

**සැරියුත් මුගලන්
දෙදෙනාගේ
පිරිවර රහත්
වීම**

මෙයට පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එ හික්ෂුන් ගේ වර්තයට අනුකූල ධර්මයක් දේශනා කළ සේක. සැරියුත් මුගලන් දෙ නම හැර සෙසු සියල්ලෝ එහි නුවණ යවා රහත් වූහ.

**මුගලන් තෙරුන්
කල්ලවෘලමුත්ත
ගමට වැඩීම**

මුගලන් තෙරණුවෝ වනාහි පැවිදි වූ ද ම භාග්‍ය-වතුන් වහන්සේගෙන් කමටහන් ඉගෙන මගධ රට කල්ලවෘලමුත්ත නම් ගමට වැඩ එහි සම්පයේ කැලයෙකැ වැස විදර්ශනා වැඩූහ.

**භාග්‍යවතුන්
වහන්සේ හග්ග
රටට වැඩීම.**

මේ අතර භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද, සැරිසරා වඩනා සේක් වත්ස ජනපදයෙහි වූ හග්ග රට වැඩ එහි සුංසුමාරගිරි නගරය අසල හෙෂකලා අඩවියෙහි වසන සේක.

**මුගලන් තෙරුන්
රහත් වීම නවම්
පුර අටවක් ද**

යටැ කී පරිදි කල්ලවෘලමුත්ත ගමේ වෙනෙහි මහණ දම් පුරණ මුගලන් තෙරණුවෝ සත් දිනක් සක්මනෙහි යෙදුණෝ, සත් වන ද වෙනස වැ විත්ත වෛතසිකයන් ගේ මැලි බවට බැස්සෝ

ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දිවැසින් ඒ දැක සෘඪියෙන් එතැනට වැඩ ධාතු කම්ප්ථාන දේශනායෙන් දම් දෙසූ සේක. ඒ අනුව සිහි නුවණ යෙදූ තෙරණුවෝ එහි දී ම රහත් වූහ. මේ වනාහි උත්වහන්සේ පැවිදිවීමෙන් සත් වන ද යැ.

**භාග්‍යවතුන්
වහන්සේ ගේ
රාජගහ
ප්‍රාජ්ඣිය සැරියුත්
තෙරුන් රහත්
වීම නවම් පුර
පසළොස්වක් ද**

එයින් නික්ම සැරි සරණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඊළඟ සතියෙහි රාජගහ පුරයට පෙරළා වැඩි සේක්, ගිජුකුළු පව්වෙහි සුකරබක ලෙනට (ඌරන් හැරු ලෙනට) වැඩ එහි වුසූ සේක. මේ සැරියුත් තෙරුන් පැවිදිවීමෙන් පසොළොස්වන ද ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙදින තෙරුන්ගේ බැනණු වූ උච්ඡේදවාදී දීඝ නබ පරිව්‍රාජකයාට වේදනා පරිග්‍රහ සූත්‍රය¹⁹⁰

වදළ සේක. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට පවන් සලමින් සිටි සැරියුත් තෙරණුවෝ ඒ දේශනාව ඔස්සේ නුවණ යවා රහත් වූහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය දැන අහස් නැග ක්ෂණයෙන් වේළුවනයෙහි පිහිටි සේක. සැරියුත් තෙරණුවෝ 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කොයි වැඩියෝ දැ?' යි ආවර්ජන කොට දැන, තුමු ද අහසින් වේළුවනයට ම වැඩිය හ.

අගසවු
තනතුරු දීම,
මහා ශ්‍රාවක
සන්නිපාතය
පාමොක්
දෙසීම, තවම
මැදි පොහෝ
ද

මෙ දින වනාහි තවම මස මැදි පොහෝ වී. එ ද සවස වේළුවනාරාමයෙහි මහා සංඝ සන්නිපාතයෙක් විය. උරුවේල කාශ්‍යපයන් වහන්සේ ආදි පුරාණ ජටිල හික්ෂුහු දහසක් ද, සැරියුත් මුගලන් දෙ නම ප්‍රධාන දෙසිය පනස දැ යි එක් දහස් දෙසිය පනසක් ක්ෂිණාසුවයන් වහන්සේ එක් තැන රැස්වූහ. මෙහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැරියුත් මුගලන් දෙ නම අග්‍ර ශ්‍රාවක තනතුරට පත් කළ සේක. ඉක්බිති අවවාද ප්‍රාතිමෝක්ෂය දෙසූ සේක.

අගසවු
තනතුරු ගැන
හික්ෂුන්ගේ
වැරැදි අදහස්
දුරලීම

ඉක්බිති පසු ව පැමිණි සැරියුත් මුගලන් දෙ නමට අගසවු තනතුරු දීම ගැන සමහර පෘථග්ජන හික්ෂුන් අතර ඇති වූ කථා අසා, සියලු හික්ෂුන් කැඳවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුනට පංචවර්ගික හික්ෂුන්, යස හික්ෂු. හදුවර්ගික හික්ෂුන්, තුන් බෑ ජටිල හික්ෂුන් යන මොවුන් වහන්සේ අනෙකක් ම පතා පින් කළ බවත්, අගසවු බව නො පැතු බවත්, සැරියුත් මුගලන් දෙ නම ම අගසවු බව පතා ම පින් කළ බවත් වදාරා ඔවුන් වහන්සේ ගේ අතීත ප්‍රවෘත්ති ගෙන හැර දක්වා ඒ හික්ෂුන් ගේ විමති දුරු කළ සේක.

සංජයයන්
ගැන වදළ
බණ

මෙයින් පසු දැගසව්වෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැද තමන් ගිහි ගෙයි කලකිරී පැවිදි වූ සැටින් අස්සඪි තෙරුන් ගෙන් බණ අසන්නට ලැබුණු සැටින් එයට පසු සංජය පරිව්‍රාජකයාට ශාස්තෘන් වහන්සේ දැකීම පිණිස එන්නට කථා කළ විට ඒ නො පිළිගත් සැටින් සැළ කළහ. එ විටැ බුදුරජාණන් වහන්සේ "මහණෙනි, සංජය තෙම තමා මිථ්‍යාදෘෂ්ටික බැවින් සාරය අසාරය ලෙසත්, අසාරය සාරය ලෙසත් සැලකී ය. එතෙකුදු වුවත් තෙපි තමන් නැණවත් බැවින් සාරය සාරය ලෙසත් අසාරය අසාරය ලෙසත් දැන, අසාරය හැර සාරය ම ගන්නහු"¹³² යැ යි වදාරා,

"අසාර දැයෙහි සාර යැයි වැරදි මත ඇති, සාර දැයෙහි අසාර යැයි වැරදි දැකුම් ඇති, වැරදි කල්පනා ගොදුරු කොටැති ඔහු සාර ධර්මය නො ලබන්. සාරය සාර ලෙසත්, අසාරය අසාර ලෙසත් දැන ගන්නේ ඒ (දන්නා) පුද්ගලයෝ නිවැරදි කල්පනා ගොදුරු කොට ඇත්තෝ සාර ධර්මය ලබන්" යැයි දහමක් වදාළේක.

මේ ධර්මය ඇසීමෙන් බොහෝ දෙන ඥානය මුහුකුරුවා සෝවාන් ඵල ආදියට පැමිණියෝ ය.

බුදුරජාණන් වහන්සේ හාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ රජගහ පුර වසන සේක් මේ අතර කාලයෙහි ටික දිනක් මහත් හික්මු හඳිදිය පුර සංඝයා පිරිවරා අංග රට සැරිසරන සේක්, **හඳිදිය වැඩිම විශාඛාව සෝවාන් වීම** නගරයට වැඩි සේක. එහි අමිතභෝගී වූ මෙණ්ඩක සිටු එ පවත් අසා, සිය මිනිබිරිය වූ සත් හැටිරිදි විශාඛා ළදැරිය ඇගේ පිරිවරත් සමග හාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක්නට යැවී ය. හාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ධර්ම දේශනාව ඇසූ බුද්ධිමත් විශාඛා නොම සෝවාන් පෙලෙහි පිහිටියා ය. මෙණ්ඩක සිටු ද, හාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹ බණ අසා සෝවාන් වූයේ, පසු ද බුඩ ප්‍රමුඛ සංඝයාට දන් දුන්නේ ය. මේ කෙමෙන් අඩ මසක් ම සිටු තෙමේ මහදන් පැවැත්වී ය. හාග්‍යවතුන් වහන්සේ ටික දිනක් එහි වැස ඉන් නික්ම වඩනා සේක්,

කෙණිය - සේල දෙදෙනාට දුම් දෙසීම අංගුත්තරාප දනව්වෙහි ආපණ නම් නිගමයට පැමිණි සේක. මෙහි දී කේණිය ජට්ටයාට¹³³ බණ වදා ඔහු පහදවා, සේල බ්‍රාහ්මණයාට දහම්දෙසා ඒහිහික්මු ප්‍රව්‍යාවෙන් ඔහු පැවිදි කොට, පෙරලා රජගහ පුරට ම වැඩි සේක.

ස විසි වන පරිච්ඡේදය

කිඹුල්වත් පුර වැඩීම බෝසතාණන් වහන්සේ ගිහි ගෙන් නික්ම පැවිදි වූ තැන් සිට ම ශුඛෝදන රජ කුමා උන් වහන්සේගේ තොරතුරු සොයා දැන අවුත් තමාට දැන්වීමට අසරු දුන පිරිසක් යෙදී ය. බෝසතාණන් වහන්සේ යන එන හැම තැනම උන්වහන්සේට නො දැනෙන සේ මේ දුන පිරිස වෙස්වලා හැසුරුණහ. දිනපතා කිඹුල්වත් නුවරට කිහිප දෙනෙක් පැමිණෙති.

රජුට තොරතුරු දන්වති, මෙසේ මාරුවෙන් මාරුවට කිඹුල්වත් පුරට යමින් එමින් සාවුරුද්දකට වැඩි කලක් ඔහු මේ රහස් සේවයෙහි යෙදුනාහ. බෝසනාණන් වහන්සේ බුදු වී දම්සක් පවත්වා රජගහ පුර වැඩ එහි වසන තොරතුරුත් ශුඛෝදන රජතුමාට සැපයුවෝ ද මේ රහස් දූතයෝ ය. ශුඛෝදන රජතුමා ඔවුන් ගෙන් තොරතුරු දැන දැන් පුත්‍රයාණන් වහන්සේ තම නුවරට වැඩම කැරවීමට කාලයැයි සිතී ය. සිතා එහි වඩින්නට ආයාචනා කරන පිණිස ඇමැතියකු රාජපුරුෂයන් දහසක් පිරිවර කොට දී රජගහ නුවර භාග්‍යවතුන්වහන්සේ වෙතට යැවී ය. හේ කිඹුල්වන සිට රජගහ පුර දක්වා වූ සැට යොදුන් මාගීය ගෙවා වේළවනාරාමයට පැමිණියේ ය. එ වේලෙහි දම් දෙසමින් හුන් බුදු රජාණන් වහන්සේ ගේ කථාව අසා හේ පිරිවර දහසක් දෙනා හා රහත් බව ලබා පැවිද්ද ඉල්ලියේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන් ඒහිහික්ෂු ප්‍රව්‍රජායෙන් පැවිදි උපසපත් කළ සේක. රහත් වූවායින් පසු මධ්‍යස්ථ වීම ආයාචනය ගේ ස්වභාවයක් බැවින් ඒ තෙරණුවෝ රජු එවූ පණිවුඩය භාග්‍යවතුන් වහන්සේට දැන්වීමෙහි යුහුසුලු නො වූහ.

සුදෙවුන් රජ ද කල් යනු දැක පළමු පරිද්දෙන් ම තවත් දහසක් පිරිවර සහිත වූ ඇමැතියකු යැවූයේ ය. ඒ පිරිස ද පළමු පිරිස සේ ම රහත් ව තුෂ්ණිමි භූත වූ හ. මෙසේ පුරුෂයන් දහස බැගින් පිරිවර කොට ඇති ඇමැතියන් නව දෙනෙකුත් වරින් වර යවා, ඒ සියලු දෙන ම රහත් වූ පැවිදි ව තුෂ්ණිමිභූත වූයෙන්, බෝසතුන් හා එක ද උපන් කාළයෙහි නම් ඇමැතියා කැඳවා දරුව, 'කාළයෙහි, මගේ පුත්‍රයා දකිනු කැමැත්තෙන් කැඳවා ගෙනෙනු පිණිස නව දහසක් පුරුෂයන් සහිත නව දෙනෙකුත් යැවූ මුත් කිසිවෙක් අවුත් ආරංචි මාත්‍රයකුත් නො කී ය. මරණය කවර ද වේ දැ යි නියම නැත. මැරෙන්නට පළමු පුත්‍රයාණන් දක්නා කැමැත්තෙමි. මගේ පුත්‍රයා කැඳවා ගෙන එන්නට නුඹට හැකි දැයි ඇසී ය. 'දේවයිනි. මහණ වෙන්නට අවසර දෙකොත් එය කරන්නෙමි' හේ කී ය. නුඹ කැමැත්තක් කැර ගෙන මා පුතු දැක්වුව මැනවැයි රජ කී ය, හේ ද 'යහපතැයි කියා පුරුෂයන් දහසක් සහිත ව ගොස් බණ අසා රහත් වූ ඒ හික්ෂුප්‍රව්‍රජායෙන් පැවිදි උපසපත් බව ලැබී ය.

මහා
කාශ්‍යපයන්
වහන්සේ

මගෙ රට මහානිථි නම් බමුණුගමැ කපිල නම් මහා
ධනවත් බමුණකු ගේ පිප්පලි මානවකනම් පුතෙක්
විය. තුරුණු විය පත් ඔහුට බමුණු කුමරියක පාවා
දෙන්නට පිය බමුණා නියම කැරගත්තේය. මේ
පිප්පලි මානවක බඹලොවින් වුන වැ මිනිස් ලොවැ උපන්නෙකි.
කාමාශාව නැත්තෙකි. එහෙත් පියාගේ පෙරැත්තයෙන් බේරෙන
පිණිස මට කුමරියක ගෙනෙතොත් මෙබඳු එකියක සොයා
ගෙනෙන්නැයි රත්රුවක් කරවා දුන. පිය බමුණා දූතයනට එය
භාර දී මෙබඳු රුවක් ඇති බමුණු දැරියක සොයා බලා දන්වන්නැ යි
කියා ගමන් වියදම් දී ඒ රත්රුව බමුණන් කිහිප දෙනෙකුට බාර
දුන. ඔහු රටින් රට සොයා යන්නාහු මද දේශයේ (මදුරටැ)
සුරූපී ස්ත්‍රීන් ගැන ප්‍රසිද්ධ සාගල නුවරට පැමිණි ය හ. එහි දී
රත්රුවට සරිලන හද්‍යා නම් බමුණු දැරියක දැක අවුත් කපිල
බමුණාට දැන්වුන. හේ ද ඇගේ මාපියනට පණිවුඩ යවා බමුණු
සිරිත් පරිදි කුමරිය පිප්පලි මානවකයාට පාවා දුන්න. හද්‍යා ද බඹ
ලොවින් වුන වූ කෙනෙකි. එබැවින් කාමාශා නැත්තී ය. සරණ
මගුල් පැවැති දින ම රාත්‍රියේ තරුණ තරුණි දෙදෙන තම
තමන්ගේ අදහස් එකිනෙකාට කීහ. සමාන අදහස් ඇති බැවින්
ඔහු සතුටු වුන. අඹුසැමියන් වශයෙන් පිටතට පෙනුනත් ඔහු
දෙදෙනා ම සහෝදරයකුත් සහෝදරියකත් ලෙසින් උනුනට ලැදි
ව බ්‍රහ්මචාරී ව ගෙදරදෙර කටයුතු ඉටු කරමින් වුසුහ. පිප්පලි
මානවක සිය මාපියන් මළ පසු ගිහිගෙන් නික්ම පැවිදිවන්නට
අදහස් කෙළේ ය. හද්‍යාවට එය දැන්වී ය. ඕ ද මටත් ගිහි සැප
වුවමනා නැත. මමත් පැවිදි වෙමි යි කීවා ය. මෙසේ දෙදෙනා ම
කතා බස් කොට වීදියේ කඩයෙකින් ගුරු රෙදි මැටි පාත්‍ර ආදි
තවුස් පිරිකරගෙන්වා ගෙන තවුස් පැවිද්දෙන් පැවිදි ව තමන් සතු
මහා ධනස්කන්ධය කැමැති කෙනකුට ගන්නට ඉඩ හැර තුමු
කාටත් නොදන්වා නික්ම ගියහ. බොහෝ දුර යන ඔහු
දෙමංහන්දියකට පැමිණියහ. පිප්පලි තෙම පැවිදි වූ අපි එකට
යනු නො වටී. ඔබ මේ මගින් යන්න මම අනිත් මගින් යමි'යි
හද්‍යාවට කී ය. ඕ ද එය පිළිගෙන වම් පසැ පාරට බැස ගොස්
පරිව්‍රාජිකාවන්ගේ අසපුවකට ඇතුළත් වූවා ය. පිප්පලි මානවක ද
යනුයේ රජගහ නුවරටත් නාලන්දාවටත් අතර දික් මඟට බැස
ගියේ ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු එත්තාහු දිවැසින් දැක වේඵවනයෙන් පිටුත් වැ රජගහටත් නාලන්දවටත් අතර වූ බහුපුත්තික නමින් ප්‍රකට නුග රුක වෙත සෘධියෙන් වැඩ එහි සෙවණෙහි සිරුරෙන් රස් විහිදුවමින් වැඩහුන් සේක. පිප්පලී තෙම ඒ පැත්තෙන් එනුයේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක 'මගේ ශාස්තෘ වන තැනැත්තෝ මුත්වහන්සේ' යැ යි ඇත සිට ම දෙහොත් මුදුන් තබා ගෙන අවුත් තුන් තැනෙක දී වැඳ වැටී 'වහන්ස, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මගේ ශාස්තෘ යැ, මම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ශ්‍රාවකයෙමි' යි කී ය.

'කාශ්‍යපයෙනි, ඉඳගන්න. ඔබට දැවැද්දක් දෙමි' යි වදළසේක. "ස්ථවිර මධ්‍යම, නවක හික්කුන් කෙරෙහි හිරිමතප් ඇතිවැ සැළකිලිමත් වැ විසිය යුතු, අසන බණ සිත් කන් යොමුකොට එළැඹැ සිටු වූ සිහි ඇති වැ ඇසිය යුතු, අශුභ භාවනා ආනාපාන සති භාවනා යන කායගතාසති භාවනා ප්‍රථමධ්‍යානය පාදක කොට වඩමි යි පුහුණු වියැ යුතු යැ' යි අවවාද කළ සේක. මේ අවවාදය පිළිගැනීම ම කාශ්‍යපයන් වහන්සේ ගේ උපසම්පදාව විය. මෙය ඔවාදුපසම්පද නම්.

මේ කාශ්‍යපයන් වහන්සේ ගේ පියා කාශ්‍යප නම් බමුණු පරපුරට අයත් ය. එහෙයින් පැවිදි වූ තැන් සිට බුදුරජාණන් වහන්සේ ගොත්‍රනාමයෙන් ඔවුන් ඇමතු බැවින් පිප්පලී යන නම අභාවයට ගියේ ය. කාශ්‍යප යන නමින් ම උන්වහන්සේ හැඳින්වුණහ.

මෙසේ ඔවුන් පැවිදි උපසපත් කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනාගතය බලා තවත් කරුණක් සලකාගෙන කාශ්‍යපයන් වහන්සේ කැටුව මඳ දුරක් වැඩ රුකක් වෙත පැමිණ ඉඳගනු කැමැති සැටියක් දැක්වූ සේක. එවිට කාශ්‍යපයන් වහන්සේ තමා පෙරෙව් දෙපට සිවුර* සතර පටට නමා රුක්මුලු එබූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි හිඳගත් සේක. ඉක්බිති තමන් පිරිනිව් කල සිදුවන ධර්මසංගායනාව ද එහි තමන් වෙනුවට ප්‍රධාන ස්ථානය දැරීමට ඉතිරි වන එක ම මහා ශ්‍රාවකයා කාශ්‍යපයන් වහන්සේ යි ද දැක, 'දැන් ම එතැනට හිමි කරමි' යි තමන් වහන්සේ පෙරෙව් සිවුර කාශ්‍යපයන් වහන්සේට දෙන්නට අදහස් කොට සිතා එලා තුබුණු කාශ්‍යපයන්

* අධික ශීත සෘතු සමයෙහි පෙරවීමට අවශ්‍ය ම බැවින් තවුසෝත් තනිපට දෙපට විසින් සිවුරු දෙකක් ද අඳනයක් දැ යි සිවුරු තුනක් දරති.

වහන්සේ ගේ සහල සිවුර අතගාමින් කාශාපයෙනි, තොප ගේ මේ පට සහල සිවුර මොළොකු යි වදල සේක. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මගේ සහල සිවුර පොරවනු කැමැති සේක් වනැයි සිතා වහන්ස, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මගේ සහල සිවුර පිළිගෙන පොරවන සේක්වායි තෙරණුවෝ කීහ. ඔබ කුමක් පොරවන්නාහුදැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අසා වදල සේක. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ හදනාය ලැබුණොත් පොරවන්නෙමි යි කාශාපයන් වහන්සේ කීහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන් ඒ තාක් පරිභෝග කළ පාශුකුල හදනා සිවුර කාශාපයන් වහන්සේට දුන් සේක. මෙසේ සිවුරු මාරු කැර ගැනීමෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ශ්‍රාවකයන් අතුරෙහි කාශාපයන් වහන්සේට තමනට කිට්ටු ම තැන දුන්සේක. කාශාපයන් වහන්සේ ද ශාස්තෘන් වහන්සේගේ සිවුරක් දැරීමට මා ගුණයෙන් එයට සුදුසු වියැ යුතු යැයි සිතා එවේලේ ම ධුතංග තෙළෙස ම සමාදන් ව ගත්හ. එයින් පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කාශාප තෙරුන් කැටුව වේළවනාරාමයට ම වැඩිසේක. භාවනානුයෝගී ව කල් ගෙවූ කාශාපයන් වහන්සේ සතියක් ගත වූ තැන අභිඤ්ඤාංගී සිවුපිළිසිඬියාපත් මහරහත් කෙනෙක් වූහ.

කාශාප යන නම දැරූ තවත් තෙරහු වූහ. ඔවුන් වහන්සේ ගෙන් වෙන් කොට ගනු පිණිස පසු කලෙක "මහාකාශාප" නමින් අන් තෙරහු මුත්වහන්සේ හැඳුන්වූහ.

වශාල හික්ෂු පිරිසක් බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ ප්‍රථම ධර්මදේශනාවේ සිට ගත වූ මේ අට මසක් පමණ වූ අතර කාලයෙහි නානා දිශාවලට යැවූ හික්ෂුන්ද පුරාණ ජටිල හික්ෂුන් එක් දහස් තුන් දෙනෙක් ද, සැරියුත් මුගලන් දෙදෙනා ඇතුළු පුරාණ පරිව්‍රාජක හික්ෂුන් දෙසිය දෙ පණසක් ද අංග මගධ දෙරට කුලපුතුන් මහණ වූවන් දස දහසක් පමණ ද, කිඹුල්වතින් අවුත් පැවිදි වූවන් දස දහස් දස දෙනෙක් දැ යි සියල්ලෝ ම එක් විසි දහස් තෙ සිය පස් පනසක් පමණ හික්ෂුහු වූහ.

කාළදඩි තේරැන්ගේ ගමන වණිනා කාළදඩි තෙරුන් ගේ පැමිණීමෙන් දින හත අටක් ගත විය. මැදින් මස පසළොස්වක් පොහොය පැමිණි යේ ය. හේමන්ත සෘතුව ලැබුයෙන් කිඹුල්වත් පුරට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම කැරැවීමට සුදුසු කාලයැයි කාළදඩි ස්ථවිර සිතී ය. සිතා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙතැ එළැඹ ගමන වණිනා කරනුයේ ¹³⁵

* මෙයින් හදනායන් පොරොත්තාවත් ප්‍රමාණයෙන් සමාන බව දැක්වේ.

‘වහන්ස, දැන් වෘක්ෂයෝ ගිනි අඟුරු වැනි රතු පැහැති මල් දළ ඇත්තෝ, පරණ කොළ වැටී පල දරන කාලයට පැමිණියෝ වෙත්. ඒ වෘක්ෂයෝ ගිනි දැල් සහිත වූවන් සේ බබලත්. මහා වීරයන් වහන්ස. හඟීරට පරම්පරායෙහි වූවනට (ශාක්‍යයනට) අනුග්‍රහ පිණිස වඩින්නට දැන් කාලය වේ.

‘පිපුණු මල් ඇති වෘක්ෂයෝ හැම අතට සුවඳ විහිදුවත්. පුරාණ පත්ත්‍ර හැර දමා (වැටීමෙන් පසු) එල බලාපොරොත්තුවෙන් සිටින්නෝ වෙත්. වීරයන් වහන්ස, දැන් මෙයින් පිටත් වන්නට කාලය යි.

‘ඉතා ශීත හෝ උෂ්ණ නැත් ම ය, වහන්ස. සෘතුව සැප පහසු ගෙන දෙයි. ගමනකට යෝග්‍ය ය, ආපසු හැරී රෝහිණි ගහින්¹³⁴ එතෙඳ වන ඔබ වහන්සේ ශාක්‍ය කෝලිය රජු හු දකිත් වා.’

‘ගොවි තෙම මතු බලා ම කුඹුර හායි. භාත්තනු විසින් ද මතු බලා වී වපුරනු ලැබේ. ධන රැස් කරන වෙළෙඳහු මතු බලා සමුද්‍ර තරණය කරත්. මම ද ඔබ වහන්සේ කිඹුල්වනට වැඩම කරවන්නට යම් බලාපොරොත්තුවෙකින් සිටියෙමි ද ඒ මගේ ප්‍රාර්ථනාව සමෘධි වේ වා.

‘එක් වරෙකින් නො නැවැතී ගොවියෝ යළි යළි ධාන්‍ය වපුරත්. වැස්ස ද නැවැත නැවැත වසී. නැවැත නැවැත ද ගොවීහු කුඹුරු භාත්. නැවැත නැවැත හැල් ආදී ධාන්‍ය රටට ලැබේ.

‘යාවකයෝ ද යළි යළි කුලයන් කරා එළඹෙත්. දනපතීහු ද යළි යළිත් දන් දෙත්. එසේ දීමෙන් නැවැත නැවැත ස්වර්ගයෙහි උපදිත්.

‘යම් කුලයෙක මහා ප්‍රාඥ වූ වීර පුරුෂයෙක් වේ නම්, හෙතෙම මනා පිළිවෙතින් සත්වන මුතුන් මිත්තන් දක්වා පරම්පරා යුග සතක් ශුඛ කරයි. දෙලෝ වැඩ දන්නා හෙයින් මුනි යන නම සත්‍ය වශයෙන් ලත් දේවානිදේව වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එයටත් වඩා පාප නිවාරණයෙහින් යහපතෙහි අනුන් පිහිටුවා ලීමෙහින් සමර්ථ සේකැ යි සිතමි.

‘මහර්මින් වහන්සේ ගේ පියා ශුඛෝදන මහ රජාණෝ යි. යම් උත්තමාවක් බෝ සතුන් කුසින් දරා සිට මරණින් මතු දෙවිලොව දෙවි පුතෙක් ව ඉපිද සැප විඳී ද, ඒ මායා දේවි පින්වතුන්

වහන්සේ ගේ මැණියෝ යි. මෙයින් කළුරිය කළ ගෞතම ගෝත්‍රජ වූ ඕ තොමෝ දෙව් ලොවු ඉපිද දේව සමුහයා පිරිවරා මහත් සැප විඳි

යන ආදීන් ගමන වණිතා කොට කිඹුල්වත් පුරයට වඩින්නට ආයාචන කෙළේ ය.

කිඹුල්වන බලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිය ගමනින් වන මහදඬුවමෙහි
පිටත් වීම දැක අංග මගධ දෙරටින් පැවිදි ව රහත් වූ දස
මැදින් දින මැදි දහසක් පමණ වූ ද, කිඹුල්වනින් අවුත් පැවිදි වූ
පෝද, කිඹුල්වත් දස දහසක් පමණ වූ දැයි විසිදහසක් වූ රහතුන්
පුරයට පිරිවරා පිටත් වූ සේක්, මහ දී බොහෝ දෙනා තමන්
පැමිණීම වහන්සේ ගෙන් බණ ඇසීම් ආදියෙන් අපමණ වැඩ
වෙසක් සිදු කැරගන්නා බැවින් පා ගමනින් ම දවසකට
පසළොස්වක් ද යොදුන බැගින් දෙ මසකින් වැඩ වෙසක්
 පසොළොස්වක් ද කිඹුල්වත් පුරයට සම්ප්‍රාප්ත වූ සේක. මේ
 කාලයෙහි කාළුදිය තෙරණුවෝ සියලු ම දිනයෙහි සාඨයෙන්
 කිඹුල්වත් පුර රජගෙට ගොස් දන් වළඳා රජ ගෙයින් හෝජන
 පාත්‍රය බැගින් ගෙනවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පිළිගැන්වූහ. ඒ එ
 ගමනේ දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැළැඳු ආහාරය විය.

ත්‍යග්‍රෝධාරාමයට දිනපතා රජ ගෙට කලින් යමින්, බුදු ගුණ කියමින්,
පැමිණීම ඒ ස්ථවිර තෙම බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ නෑ සමුහයා
යමා පෙළහර උන්වහන්සේ කෙරෙහි පැහැද වූයේ ය. පැහැදුණු
පැම වෙසක් ශාක්‍යයෝ බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩි විට විසීම
පුණ්‍ය පෝද පිණිස නිග්‍රෝධ ශාක්‍යයාගේ උයන පිළියෙල කළහ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ තගරයට වඩින විට සුවඳ මල් ආදිය
 ගෙන පෙර මගට යන ශාක්‍යයෝ මනා ලෙස සැරසුණු තගරවාසි
 ලදරු ලදරියන් පළමු කොට ඉදිරියට යැවූහ. ඔවුනට පසු ව රජ
 කුමර කුමරියෝ ගමන් කළහ. රජහු ඔවුනට පසු ව තුමු ම සුවඳ
 මල් ආදියෙන් පූජා කරමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නිග්‍රෝධාරාමයට
 වැඩම කරවා ගෙන ගියහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ද විසි දහසක්
 පමණ රහත්තු ද පනවා තුබුණු අසුන්හි වැඩහුන්න. ස්වභාවයෙන්
 ම මානාධික ශාක්‍යයෝ සිදුහත් කුමරු අපට වයසින් බාලය.
 අපේ බැනණුවෝ ය, අපේ මුණුබුරෙකි යන ආදීන් සිතනුවෝ තුමු
 නමස්කාර නො කොට ලදරු කුමර කුමරියන් ලවා ම නමස්කාර
 කැරවූහ.

ඔවුන් ගේ අදහස් දත් සවිඥයන් වහන්සේ මාන මර්දනය කළ යුතු යැ යි සලකා, අභිඥපාදක¹³⁶ ධ්‍යානයට සමවැද ඉන් නැගිට අහස් නැග මහ පෙළහරක් දැක්වූ සේක. ඒ දුටු ශුඛෝදන රජතුමා 'පින්වතුන් වහන්ස, ඔබ උපන් දින අසිත තවුසා වන්දවන්නට එළවූ ඔබ ගේ පාද පෙරළි ඔහුගේ ජටා මස්තකයෙහි පිහිටියා දැක ඔබ වැන්දෙමි. ඒ මගේ පළමු වැදීම යි. වස් මගුල් දින දඹ සෙවනැ සිරි යහනෙහි දී ඔබේ පෙළහර දැක දෙවෙනි වැදීම කෙළෙමි. දැන් මින් පෙර කිසි කලෙකත් නොදුටු විරූ මේ පෙළහර දැක ද ඔබේ පා වදිමි. මේ තුන් වන වැදීම යැ'යි කියා බුදුරජාණන් වහන්සේට නමස්කාර කෙළේ ය. ඒ දුටු කිසි ද ශාක්‍ය රජතුමා විසින් නොවැද සිටිය හැකි නො වූයෙන් සියල්ලෝ ම උන්වහන්සේ වැන්දහ.

මල්ල රජ කුමරුන් සිටි දෙනෙකුත් පැවිදිවීම පාවා නුවර මල්ල රජුන් සිටි දෙනෙකු ගේ පුත්‍ර වූ ගෝධික සුඛානු වල්ලිය උත්තිය නම් මිත්‍ර කුමරහු කිසි කටයුත්තක් නිසා ඒ දිනවල එහි විත් සිටියෝ එද හාගාවතුන් වහන්සේ දැක් වූ පෙළහර දැක පැවිදි වූහ. විදසුන් වඩා නොබෝ දිනෙකින් රහත් වූහ.

වෙස්සන්තර ජාතකය දෙසීම මෙසේ හාගාවතුන් වහන්සේ නැයන් ලවා වන්දවා ඔවුන් ගේ මානය බිඳ, පණවන ලද අස්තේ වැඩහුන් සේක. සියලු නෑ රජහු ද සංහුන් ලීලායෙන් හුන්න. එකල මහත් මල් වැස්සෙක් වට. ඒ මුල්කොට ගෙන හාගාවතුන් වහන්සේ වෙස්සන්තර ජාතකය¹³⁷ වදළ සේක. ධර්ම කථාවසානයේ සියල්ලෝ වැද තමන් ගෙවල් කරා ගියහ.

සත් විසි වන පරිච්ඡෙදය

වෙසක් අව පැලවිය ද බුදුරජාණන් වහන්සේ නැයනට එද වදළ බණ ඇසූ ශාක්‍ය රජහු පෙරළා සිය නිවෙස් යන්නෝ ධර්ම ශ්‍රවණ ප්‍රීතියෙන් මත් වූවෝ, පසු ද දනට පැවරීමට සිහිමද ව ගියහ. හාගාවතුන් වහන්සේ එද රැ නිග්‍රෝධාරාමයෙහි දවස් යැවූ සේක.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පසු ද භික්ෂාවාර වේලාව පැමිණි විට
කපිල පුරයෙහි පිඬු විසිදහසක් රහතුන් පිරිවරා කපිලවාස්තු පුර
සිඟිම, යශෝධරාව වැද වහසල් දෙරැ සිට ගෙපිළිවෙළින් පිඬු
සුදෙවුන් රජුට දැන්වීම සිඟා වැඩි සේක.

නුවර වැසියෝ ප්‍රසාදයන්හි සි මැදුරු කවුලු හැර 'අප ස්වාමි වූ
සිඬාවා කුමාරයෝ පිඬු සිහනි' යි විස්මය ප්‍රාප්ත ව බලා ගත් වණම
උත්ත.

යශෝධරා දේවී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිඬු සිඟා වඩනා චිත්තිය
අසා මේ මගේ ස්වාමි පුත්‍රයෝ පෙර මෙ නුවර රත්වත් රිය නැති
සුසැටක් ආහරණ පැලැඳ මිණි රැසින් දිලෙන මහඟු වොටුන්තක් හිස
ලා ලක්ෂයක් අගනා මුත්තරෙකින් උරමඩල සරහා දේවේන්ද්‍ර ලීලායෙන්
මහ පෙළහරින් වැඩියෝ, දැන් කෙස් දැළි රවුළු ගා දමා, කසාවත් හැඳ
පෙරව, පාත්‍රයක් අතින් ගෙන පිඬු සිහන් ල. කීමෙක ! ඒ වෙස ඔබට
හොඹි දෝ නැද්දෝ' යි මා බැලුව මනා යැ'යි සිතා, සි මැදුරු කවුළුව
හැර බලන්නී, ෂඩ්වණ් බුඩ රශ්මි මාලායෙන් දිලිසෙමින් ස්වීය
ශරීරාලෝකයෙන් මුළු වීථිය හොබවමින් අනුපමය ශ්‍රීත් විරාජමාන
ව වඩනා සාමිදරුවාණන් වහන්සේ දුටුවා ය. දැක ප්‍රීතියෙන් මත් වැ

"අහෝ සිඬාසථියෙනි, එදා මධ්‍යම රාත්‍රියෙහි මා වැනි පක්ෂපාත
ස්ත්‍රීයකටත් නො දන්වා රාහුලයා වැනි ප්‍රිය දරු පැටියා දැක, අත ගා
සිඹ සනසාලීම් පමණකුත් නො කොට, පලා ගියේ මෙ වැනි ආශ්ච්‍යයී
ශ්‍රීයක් ලබනුවට වේ ද! මෙ බඳු ශරීර ප්‍රභාවක් පතා ඔබ ගිය දැ ද!
මෙ බඳු ශාන්ත පිරිසක් බලා ගිය දැ ද! මේ නුවරත් රාජ්‍යශ්‍රීයත් හැර
ඔබ ගිය ගමන නම් යහපත් ම ය.! රාජශ්‍රීය හැර ඔබ මහණ වූ නියා
යහපත්මය.! ඔබ ලත් සැප ඔබට හොඹිමය. පෙර ඔබ වින්ද රාජ්‍ය
ශ්‍රීයට වඩා ඔබගේ මේ සිහන රාජ්‍යය මට නම් ඉතා රුචි යැ'යි කියා
ගාථා අටෙකින් කෙසෙසු පටන් නිය අග තෙක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ
ගේ රූපය වණිනා කොට, සිය මයිලණුවන් සුදොවුන් මහ රජාණන්
කරා දිවැ, 'ඔබ පුතණුවෝ වීථියෙහි පිඬු සිඟා යෙහි'යි කීවා ය.

බුදු රජුන්
හමු ව
කථා කිරීම

රජ එ බස් අසා කලබල වී සඵව හදිමින් ම යුහුසුළු
වැ ගොස්, 'බුදුරජාණන්' වහන්සේ ඉදිරියේ සිට,
'ස්වාමීනි, අපට ලජ්ජා ඇති කරවන්නේ ඇයි ද ? සිඟා
ඇවිදින්නේ කුමට ද ? මේ භික්ෂු පිරිසට රජ ගෙයින්
ආහාර ලැබිය නො හැකි යැ යි රටට අභවන සේක්දැ'යි ඇසී ය.

එවිට මහරජ, මේ අපේ වංශයේ සිරිත යැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ සේක.

ස්වාමීනි, අපේ වංශය නම් මහා සම්මත ක්ෂත්‍රීය වංශය යි. එහි පිටු සිඟා ඇවිද්ද කිසි රජෙක් නො වී යැයි රජ කීය. එවිට බුදුරජාණන් වහන්සේ,

මහරජ, ඒ ඔබේ වංශය යි. අපේ වංශය නම් දීපංකර කොණ්ඩඤ්ඤ ආදී බුදුවරයන් ගේ වංශය යි. ඒ බුදුවරු ද සෙසු ඉන් පෙර සිටි නොයෙක් දහස් ගණන් බුදුවරු ද පිටු සිඟා නැසුරුණෝ ය. පිටු සිහීමෙන් ම දිවි පැවැත්වූවෝ යැයි වදාරා විවිධ මැද සිට මැ රජුට දහම් දෙසන සේක,

රජුට බණ දෙසීම 'නැහි සිටින්න, පමා නො වන්න, සුවරිත ධර්මය පුරන්න, ධර්මාචාරී තෙම මෙ ලොවු ද පරලෙවිනි ද සුවසේ වෙසේ'¹³⁸ යැ යි වදාළ සේක.

මේ ධර්ම කථාව ඔස්සේ සිත යැවූ රජතුමා එහි සිටියේ ම සෝවාන් වී ය.

සුදෙවුන් රජු සකෘදගාමී වීම ප්‍රජාවකි ගෞතමී සෝවාන් වීම ඉක්බිති රජුරුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් පාත්‍රය ලබාගෙන බුඩ ප්‍රමුඛ විසි දහසක් රහතුන් මාලිගාවට වැඩම කරවා ගෙන ගොස්, වඩා හිඳුවා දන් වැළඳූවුහ. වළඳා අන්තයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනුමෙවෙනි බණ වදාරණ සේක.

"සුවරිත ධර්මය පුරුදුකළ යුතු. දුසිරිතෙක් ලොව වේ ද, ඒ නො ම කළ යුතු. මෙසේ ධර්ම චාරී වූ පුද්ගල තෙම මෙ ලෝ පර ලෝ දෙකහි ම සුව සේ කල් ගෙවා"¹³⁹ යැ යි වදාළ සේක.

එය අසා ශුඛෝදන රජුරුවෝ සකෘදගාමී වූහ. ප්‍රජාවකි ගෞතමී දේවී සෝවාන් වූහ.

නාටිකාවන්ගේ ඉක්බිති බෝසත් කලා නාටිකා වූ සිටි රජ කුමරියෝ වන්දනා අවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැන්දහ.

ශුඛෝදන රජුරුවෝ යශෝධරාවට ද අවුත් වඳින සේ දන්වා යැවූහ. එය ඇසූ යශෝධරා නොමෝ,

බුදු රජුන් යශෝධරාව දක්නට වැඩීම 'සිඬාඪ කුමාරයෝ ඉතා දැඩි සිතැත්තෝ ය තපසට යන්තෝ නොකියා සොරා ම ගියහ. මා උත්චිතන්සේට පක්ෂපාත වූ වූසුවා සැබෑ නම්, උන් වහන්සේ ම මගේ ගෙටත් වඩනා සේක. වැඩි කල ම වඳින්නෙමි'යි කියා නොගියා ය. ශුඛෝදන රජු මෙ පවත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සැළ කළහ. එවිට

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇය පෙර තමන් වහන්සේට පාරමී පිරිමට සහාය වූ නියාව සලකා, පිය රජුට පාත්‍රය දී ඔහු පළමු ව යවා තමන් වහන්සේ දැගසව්වත් කැටුව යශෝධරාව ගේ ගෙට වැඩි සේක. එසේ වඩනා සාමීදරුවෝ දැගසව්වත් අමතා, යශෝධරාව තමන් වහන්සේ කෙරෙහි බැඳගත් ප්‍රේමය ඇති බවත්, ඇය කෙළෙසුන් නසන තුරු ඇගේ ම වර්තයෙන් සතුටු කරවන්නට තමන් වහන්සේ ගේ අදහස ඇති බවත්, අද ඇයට තමා රිසි සේ හඬන්නට ඉඩ නැරියොත් ශෝකයෙන් ළය පැළී මියෙන බවත්, අස්වැසිල්ලක් ලදොත් ඇය සසුන් වැද අමා මහ නිවන් ලබන බවත්, එ හෙයින් රිසි සේ අඩා වැලැප ශෝකය නිවා ගන්නා තුරු කිසිවකු ඇය නවතන්නට උත්සාහ නො කළ මනා බවත් වදාළ සේක.

**යශෝධරාවන්ගේ
ගෞරවාදරය**

යශෝධරා දේවී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමාගේ ගෙට වඩනා බව අසා, කසාවත් හැඳ පෙරෙවැ බලා සිටියා ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැගසව්වත් හා එහි වැඩ, පණවා තිබුණු අසුන්හි හුන් සේක. යශෝධරා තොමෝ දෘඪ ප්‍රේමය රඳවා ගත නො හී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ පා මුල වැටී ගොස් මස අල්ලා ගෙන හඬ හඬා වැන්දා ය. ඇය පියකු ගේ පා අල්ලා හඬන දුටුක කොට සලකා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහා කරුණායෙන් තුෂ්ණිමිභූත ව හුන්සේක. මඳ වෙලාවකින් සිහි ලත් ඕ තොමෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහින්, මයිල් රජහු කෙරෙහින් ලජ්ජායෙන් තමා කළ දෑ සිහි කොට බියෙන් පසකට වී උත්හ.

රජ්ජරුවෝ 'ඕ බුදුරජාණන් වහන්සේට අනාදරයක් කළ හැකි'යි බිය ව 'ඇයට කමවමි' යි සිතා යශෝධරාවන් ගේ ගුණ කියන්නෝ.

'ස්වාමීනි, මගේ දූ ඔබ කසාවත් හැඳ පෙරෙවැ ගත් බව අසා, තොමෝ ත් එ තන් සිට අලංකාර වස්ත්‍රාභරණ පාවිච්චි නො කොට කසා වත් ම හැඳ පෙරවුවා ය. එක් වේලේ වළඳනු අසා තොමෝත් එක් වේලක් ම වළඳන්නියක් වූවා ය. ඔබ උස් අසුන් මහ අසුන් පාවිච්චිය හළබව අසා තොමෝත් උසසුන් මහසුන් අත්හැරියා ය. ඔබ මල් ගඳ විලෙවුන් හළ බව අසා තොමෝත් එය අත් හැරියාය. සම කුලයෙහි කුමාරයන් ඇය සරණ පාවා ගැන්මට අසා එවූ නමුත් ඕ ඒ කිසිත් නො පිළිගත්තා යැ'යි කීහ. එ විට බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ කාරණය මුල් කොට ගෙන වන්ද කින්නර ජාතකය¹⁴⁰ වදාළ සේක.

**යශෝධරාවන් මහණ
වන්නට අදහස් කිරීම**

රැස්ව සිටි නෑයෝ යශෝධරාවන්ගේ ගුණ අසා ඇයට සාධුකාර දුන්න. යශෝධරාවෝ ද නිශ්ශේෂ වූ සතුටින් පිනා ගියහ. එදවස් ම මහණවනු කැමැති වූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, මෙහෙණි සස්තට ඇය පළමුයෙන් නො ගත යුතු බවත්, මතු කුඩා මැණියන් විසින් ම ඒ තනතුරු ලැබිය යුතු බවත් සලකා, ඇගේ ඉල්ලීම නො පිළිගත් සේක. රජපුරුවෝ ද කරුණු කියා ඇය තවතා ලූහ.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එ තැනින් නික්ම නිග්‍රෝධාරාමයට වැඩි සේක.

අට වීසි වන පරිච්ඡෙදය

**නඤ්ඤා කුමරු පැවිදි
කිරීම බුද්ධත්වයෙන්
දෙ වැනි වසැ අව
තිශ්‍යවක් ද.**

පසු දා නන්ද කුමරුගේ රාජාභිෂේක මංගලය ද, ගෙවදින මංගලය ද, සරණ මංගලය දැ යි උත්සව තුනෙක් විය. එ දිනැ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නඤ්ඤා කුමාරයාගේ මාලිගාවට වැඩ දන් වළඳා, මංගල ධර්මය¹⁴¹ දේශනා කොට, නන්ද කුමරු අතට පාත්‍රය දී පෙරාතුව වැඩි සේක. කුමරු තෙම 'බුදුරජුන් දැන් දැන් පාත්‍රය ගනිනැ'යි සිත සිතා නො කැමැත්තෙන් ම යන්නේ උත්තරවහන්සේ කෙරෙහි ඇති මහද් ගෞරවයෙන් කිසිත් නො කියා නිශ්ශබ්දව ම පස්සෙන් ගියේ ය. නන්ද කුමරුට සරණ පාවා දීමට නියමිත වූ ජනපදකල්‍යාණී කුමරි ඒ දැක, 'ස්වාමී පුත්‍රයාණනි, වහා ම අව මැනවැ' යි කියා බෙල්ල දිගු කොට නන්ද කුමරු දෙස බැලුවාය. මේ කථාව කුමරු ගේ සිත්හි තදින් වැදී ගියේ ය. එහෙත් කුමරු තෙම 'පාත්‍රය ගත මැනවැ'යි කීමට නො හැක්කේ බුදුරජාණන් වහන්සේ අනුව විහාරයට ම පැමිණියේ ය. එහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'නන්දය, මහණ වන්නෙහි දැ'යි ඇසූ සේක. හෙතෙම ජනපද කල්‍යාණිය කෙරේ ප්‍රේමයෙන් එයට නො කැමැති වීත්, බුදු ගෞරවයෙන් ඒ බව නො කියා, 'එසේ ය, මහණ වෙමි'යි කීය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු මහණ කළ සේක. මෙසේ කිවුල්වත් පුරයට බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩි තුන් වන දා නන්ද කුමරු ගේ ප්‍රවිජ්ජාව විය. මේ වනාහි බුද්ධත්වයෙන් දෙවෙනි වර්ෂයෙහි වෙසක් මස අව දියවක් දා ය.

**රාහුල කුමරුන් මහණ
කිරීම. බුද්ධත්වයෙන්
දෙවෙනි වසැ සැටවක් ද**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, කපිලවාස්තු පුරයට වැඩිමෙන් සත් වන දවසෙහි හික්ෂු පිරිස පිරිවරා රජ ගෙට වැඩ, දන් වැළඳු සේක.

යශෝධරා දේවී සත් හැවිරිදි වූ රාහුල කුමරුවා මනා කොට හඳවා පලඳවා පුත්, විසි දහසක් ශ්‍රමණයන් වහන්සේ විසින් පිරිවරන ලදුව, රන් පැහැයෙන් බබලමින් තෙල වැඩ ඉන්නේ නුඹේ පියා ය.¹⁴³ යන ආදීන් කියා පියා සතු ධනය ඉල්ලනු පිණිස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා යැවූ ය. හේ ද එහි පැමිණ ඉතා සතුටු සිතැති ව පිත්තෘස්තේහයෙන් 'ශ්‍රමණයන් වහන්ස, ඔබ වහන්සේගේ සෙවණ මට ඉතා සැප යි' යන ආදීන් නොයෙක් සුරතල් බස් කියමින් සිටියේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දන් වළඳා අත්තයෙහි අනුමෝදන බණ වදාරා, හුනස්තෙන් නැගිට වැඩිසේක. රාහුල කුමාර තෙම 'ශ්‍රමණයන් වහන්ස, මට දායාදාය දුන මැනවැ'යි කියමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පසු පස්සෙන් ගියේ ය. පස්සෙන් එන කුමරු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නො ම නැවැත්වූයේක. බලා සිටි පිරිස ද කුමරු ගේ ගමන නැවැත්වීමෙහි නො හැකි වූහ. මෙසේ කුමරු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමග විහාරයට ම ගියේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'මා බෝ මැඩ දී ලත් සප්ත විධ ආයාඨී ධනය මොහුට දෙමි. ලෝකෝත්තර දායදායට මොහු හිමි කරන්නෙමි'යි ආයුෂ්මත් ශාරිපුත්‍ර ස්ථවිරයන් වහන්සේ අමතා රාහුල කුමරු මහණ කිරීමට නියෝග කළ සේක.

'වහන්ස, කෙසේ රාහුල කුමරුවන් මහණ කරමි දැ?'යි සැරිසුන් තෙරණුවෝ ඇසූහ. තිසරණ ගැන්වීමෙන් සාමනේර ප්‍රව්‍රජාව¹⁴⁴ සිදු කරන ලෙසට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අවසර දුන් සේක. ඉක්බිති මහා මෞද්ගල්‍යායන ස්ථවිරයන් වහන්සේ කුමරුන් ගේ හිස කේ බා කසා වත් හඳවා තිසරණ සමාදන් කැරැවූ සේක. මහාකාශ්‍යප ස්ථවිරයන් වහන්සේ අවවාදාවායාඨී වූ සේක. ශාරිපුත්‍ර ස්ථවිරයන් වහන්සේ උපාධ්‍යාය වූ සේක.

රාහුල කුමරුන් පැවිදි කිරීම සුදොවුන් රජු ගේ බලවත් කනගාටුවට හේතු වී ය. එ බැවින් රජු හු බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත එළැඹ වැද, එක් පසෙක හිඳ මා පියන් ගේ අවසර නැති ව දරුවන් මහණ නො කරන ලෙස වරයක් ඉල්ලූහ. ශික්ෂාපදයක් පැණැවීමට මේ ආයාචනය බලාපොරොත්තුව හුන් බුදුරජාණන් වහන්සේ එයට ද අනුකූල වූ සේක. ඉක්බිති කාලෝචිත ධර්මාවාදයෙන් රජුන් සතුටු කොට පින් දහම් කිරීමෙහි උත්සාහවත් කළ සේක. රජ බණ අසා සතුටු ව වැද නික්ම ගියේ ය. ඉන් පසු බුදුරජාණන් වහන්සේ හික්ෂුන් රැස් කරවා අවවාදානුශාසන කොට 'මහණෙනි, මා පියන්ගෙන් අවසර නො ලත් දරුවා මහණ කළ යුතු නොවේ යැ' යි වදාළ සේක.

මහා ධම්පාල ජාතකය
දේශනා කිරීම,
රජ අනාගාමී විම

බුදුරජාණන් වහන්සේ පසු දා උදයා රජ ගෙට
වැඩි සේක. දන් වළඳා තිමැවූ විට සුදොවුන්
රජහු භාගාවතුන් වහන්සේ කරා පැමිණ,

බුද්ධත්වයෙන්
දෙවෙනිවසැ
වෙසක් අව සතවස් ද

‘වහන්ස, ඔබ දුෂ්කර ක්‍රියා කරන කාලයෙහි
දිනක් එක් දේවතාවක මහරජ, තොප පුත්‍රයා
මළේ ය’ යි කී නමුත් ‘මගේ පුත්‍රයා බුදු නො
වී කළුරිය නො කෙරෙහි’ යි කියා ඒ දේවතාවාගේ

කථාව නො පිළිගනිමි’ යි කීහ. එ විට බුදුරජාණන් වහන්සේ,

‘මහරජ, දැන් එ බඳු වචනයක් ඔබ කෙසේ නම් අදහන් ද? පෙර
කලෙක මේ මළා වූ නුඹේ පුත්‍රයා ගේ ඇට කැබලි යැ’ යි අනෙකකු
විසින් පෙන්වා කරුණු කී කල්හිත් ඒ වචන ඔබ නො ම ඇදහූහ’ යි
වදාරා ඒ ප්‍රවෘත්තිය විස්තර කිරීම් වශයෙන් මහා ධම්පාල ජාතකය¹⁴⁵
වදාළ සේක. ධම් කථාවසානයේ දී රජහු අනාගාමී ඵලයෙහි පිහිටියහ.

යශෝධරාවන්ගේ
ශෝකය,
ඇය පැවිදිවන්නට
සැරැසීම

භාගාවතුන් වහන්සේ රාහුල කුමරු මහණ
කැර වූ බව ඇසූ යශෝධරාවෝ දරු සෙනෙහසින්
හටගත් ශෝකය ඉවසා ගත නොහී,

‘ම පුතණුවන් මගෙන් උදුරා ගත් බැවින් මම ගිහි ගෙයි නො වසමි.
මහණ වෙමි’ යි සැහැසි වූහ.

ඒ අසා සුදොවුන් රජපුරුවෝ ඇය කරා ගොස් මෙ සේ ඔවා දුන්හ.

සුදෙවුන් රජු
යශෝධරාවනට
අවවාද කොට
සනසාලීම

‘ලෙහෙළිණියෙනි, එදා වදාළ වෙස්සන්තර
ජාතකයෙහි තොප වැදූ දරුවන් පූජක බමුණාට
බැඳ දුන් කල පවා තොප දරු ශෝකය ඉවසා
සිටි බව නො ඇසුවහු ද? දානපාරමිතාව

පුරන අනන්ත ජාතීන්හි තොප වැදූ දරුවන් ඉල්ලා ආවුනට බැඳ දුන්
වැල් පමණක් ගොඩ කළොත් මේරු පථිකයටත් වඩා උස් වන බව
වදාළා නො ඇසුවහු ද? මේ කිසි තැනෙක දී තොප දොමිනස් නොවූ
බව වදාළා නො ඇසුවහු ද? මෙසේ කල දැන් උන් වහන්සේ බුදු වී, සිය
පියා වූ මාත් ඇතුළු සකල ලෝකවාසීන් දරු කොට ගත් කල, තමන්ගේ
ම දරුවා මහණ කැරගත් බව ගැන කවර දොසක් කියමෝ ද ? රාහුල
කුමරුන් මහණ කැරවූ බව අසා අද මම උන්වහන්සේ කරා ගියෙමි.

ගොස් උන්වහන්සේ ගේ ධර්ම කථාව අසා, තොපට තවත් පුතකු නො සිටින හෙයින් මිස, සිටියි නම් ඔහුත් උන්වහන්සේ වෙත පැවිදි කරවා ලනු කැමැති වීම. අද තෙපි ඒ බණ ඇසුවහු නම් මහණ කරවන්නට තවත් පුතක්හු ඇතොත් කොතරම් යසෙක් දැයි සිතන්නහු ම ය. පෙර බොහෝ දරුවන් දන් දුන් උන්වහන්සේට දැන් එක පුතකු නිවන් සැප වින්දැවීමට තමන් වහන්සේ වෙතට ගැන්ම ගැන තොප ශෝක කිරීම අයෝග්‍ය ය. ඒ තොප වැන්නනට සුදුසු නො වේ. තොප පුතුට හොඳක් ම උන්වහන්සේ කළ සේක. පුත්‍රයා මහණ වී සිය පියාණන් ළඟ, සඳු පස්සේ යන නකත් තරුවක් සේ, සිටින්නහු දක්නා දරුවන් ඇතියවුනට ලොවැ තවත් එ වැනි සතුටෙක් කොයින් ද ? තව ද ලෙහෙළිණියනි, මේ කාරණයෙහිදී තොප මහණ වුවොත් එය සැදැහැයෙන් නො වේ. දරු සොවින් ම කළ එකෙකැයි ලෝවැසි තෙම තොප හෙළා දකී. එ බැවින් දැන් ම මහණ නො වව.

මෙ සේ කියා ඇගේ ශෝකය ද නිවා මහණ වියැ නොදී ඇය රඳවා ගන්න.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කපිල පුරයෙන් නික්මීම. හද්දියාදි ශාක්‍ය කුමරුවන් පැවිදි වීම.	භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නො බෝ කලෙකින් ම කපිලවාස්තු පුරයෙන් නික්ම මල්ල රටට පැමිණ එහි සැරිසරන සේක්, අනෝමා නදී තීරයෙහි වූ අනුපිය නිගමයට සම්ප්‍රාප්ත වූ එහි අඹ වනයෙහි වසන සේක. ශුඛෝදන රජපුරුවන් විසින් මෙහෙයන ලද ශාක්‍ය රජුන් විසින් යැවුණු කුමරුවෝ බොහෝ දෙනෙක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැවිදි වූහ. ඉක්බිති තව ම නො පැවිදි ව සිටි හද්දිය, අනුරුඬ, ආනන්ද,* හගු, කිම්බිල, දේවදත්ත යන ශාක්‍යයන් සදෙනා දැක, පැවිදි වූවන් ගේ මා පියෝ මොවුන් බුදුනට නො නැ හෙයින් වේද පැවිදි නො වන්නේ යැයි දොස් නැඟූහ. ඉක්බිති ඔහු ස දෙන සතියක් දෙවියන් සේ රජ සිරි විද අට වන දා උපාලි කපුවා එක්ක මහ සෙනහින් පිරිවැරුණෝ කිඹුල්වනින් නික්ම ගියහ. ශාක්‍ය කෝලිය ජනපද ඉක්මි තැන දී සෙනහ පෙරළා එවා ඔහු සන්දෙන අනුපිය අඹ වනයට වැදූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ පැවිදි වූහ.

* මහායාන පොත්වල දැක්වෙන පරිදි ආනන්ද කුමරු හැමට ම බාලය. රාහුල කුමරාට සම වයසේ වූයේ ය. පාලි පොත්හි දැක්වෙනුයේ බෝසතණන් උපන් දින ම උපන්නකු හැටියට ය.

නව විසි වන පරිච්ඡෙදය

දෙ වෙනි තෙ වෙනි වස් රජගහ පුර වේච්චනයෙනි

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ටික කලක් අනුපිය රජගහපුර වැඩීම, නිගමයෙනි වැස ඉන් නික්ම රජගහ පුරයට විසල්පුර වැඩීම. වැඩි සේක. මෙ සමයෙහි විසාලා මහනුවර රෝග අමනුෂ්‍ය දුර්භික්ෂ යන තුන් හේතූයෙන් හට ගත් උපද්‍රවයෙන් පෙළුණේ විය. විසාලා මහනුවර රජුහු බුදුරජාණන් වහන්සේ ගැන අසා මහාලී ලිච්ඡවී රජුන් පුරෝහිත පුත්‍රයාත් රජගහ පුර යවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට විසල්පුර වඩින්නට අයදූවුහ. ඔවුන් ආයාචනා පරිදි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහ පෙරහැරින් එහි වැඩ, රතන සූත්‍රය දෙසා සෙත් කොට පුරය නිරූපදාන කළ සේක. මෙය වූයේ පොසොන් මාසයෙහි ය.

පෙරලා රජගහ පුර වැඩීම

දෙවැනි වස රජගහ පුර වේච්චනාරාමයෙනි

සුමන මාලාකාර සමාගමය

මෙසේ අඩ මසක් පමණ කල් එහි වැස පෙරලා රජගහ පුරයට ම වැඩි සේක.

වැසි කාලය පැමිණියෙන් බුඩත්වයෙන් දෙ වෙනි ඒ වර්ෂිකව රජගහපුර සමීපයෙහි වූ වේච්චනාරාමයෙහි ම ගත කළ සේක.

මෙ සමයෙහි සුමන මාලාකාරයා තමා රජු පිණිස ගෙන යන මලින් බුදුරජාණන් වහන්සේ පිදිය. රාජ දණ්ඩනය ද නො තකා බලවත්

ශ්‍රඩායෙන් ඔහු කළ ක්‍රියාවට සතුටු වූ බිම්බිසාර රජ තුමා ඔහුට එකවගෙන් අට බැගින් ඇතුන් අසුන් දාස දාසින් හා මහත් පළඳනා ද, කහවනු අට දාහක් ද සියලු අලංකාරයෙන් සැරසුණු ස්ත්‍රීන් අට දෙනෙකුත් ද ගම්වර අටක් ද දුන්නේ ය.

මාලාකාරයා ගේ ඒ පූෂ්ප පූජායෙහි දී මහත් පෙළහර ඇති විය. මේ සියල්ල දුටු අනඳ හිමියෝ සුමන මාලාකාරයා ගේ මතු ගතිය විචාළහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු දෙවි මිනිස් සුව විඳ ගොස් මතු සුමන නම් පසේ බුදු වන බව වදාළ සේක.

සවස් වෙලේ දම්සභා මඩයෙහි රැස්වූ හික්ෂුන් විසින් සුමන මල්කරුවා සම්බන්ධයෙන් කළ කතාව ඇසූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දහම් දෙසන සේක,

යම් කම්යක් කොට සත්ව තෙමේ නො තැවේ ද, යම් කම්යෙක විපාකය හටගත් ප්‍රති සොම්නස් ඇත්තේ විඳින්නේ ද, එබඳු වූ ම කම්ය කරන ලද්දේ මැනව්¹⁴⁵ යි වදාරා විස්තර කොට සිවු සස් දෙසු සේක.

මේ දේශනාව අවසන්හි අසු දහසක් ප්‍රාණීන්ට ධර්මාභිසමය වී ය.

වස් වැස පවරා සැරි සරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වේනි දේශයට වැඩ එහි ප්‍රාචීනවංශ මෘගදායයට පැමිණි මහජනයා සහ මොක් මංහි පිහිටුවා ඉන් හේසකලා වනයට වැඩ, යළි රාජගහ පුරයට ම පෙරළා වැඩ සේක.

**පුණ්ණයන්
පැවිදි වීම**

මෙ සමයෙහි අඤ්ඤාන කොණ්ඩඤ්ඤ තෙරණුවෝ කිඹුල්වත් ගොස් එහි දෝණුවන්ටු ගම දී සිය බැනණු (මන්තානිපුත්ත) පුණ්ණයන් පැවිදි කළහ. පුණ්ණයෝ කොණ්ඩඤ්ඤ

තෙරුන් හා එන්නාහු කිඹුල්වන රැඳී කමටහන් වඩා රහත් වූහ. ඔවුන් වෙත කිඹුල්වත් වැසි කුලපුත්තු පන්සියයක් පැවිදි වූහ. තෙරණුවෝ ඔවුන්ට දශ කථා වස්තුයෙන්¹⁴⁶ ඔවා දුන්හ. ඒ අසා උහු හැම රහත් වූහ. ඉක්බිති තෙරුන් විසින් මෙහෙයන ලදුවෝ ඔහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක්නට ගියෝ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ඔවුන් සුව දුක් විචාරා කොහි සිට එවුදැ යි ඇසූ සේක. ජාත භූමියෙහි* සිට එමිහයි කීහ. ජාත භූමියෙහි කවරෙක් නම් දශ කථා වස්තු ලාභී ද එහි *වැසි හික්කුන් විසින් සම්භාවිත දැ? යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විචාළ සේක. මන්තානි පුත්ත පුණ්ණ තෙරණුවෝ යැ යි ඔහු කීහ. මෙ කථාව අසා සිටි සැරියුන් තෙරණුවෝ පුණ්ණ තෙරුන් දක්නා කැමැති වූහ.

**තෙවෙනි වසෑ රජගහ
නුවර වේළවනයෙහි**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තෙවෙනි වර්ෂීරතුවත් රජගහ නුවර වේළවනයෙහි ම ගත කළ සේක. මෙ සමයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජගහට

නො දුරෙහි වූසූ ජම්බුක නම් අසුචි කන නග්න ආර්ථිකයකු දමනය කොට සසුන්හි පැහැද වූ සේක. හේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ධර්ම කථා ශ්‍රවණයෙන් රහත් වූයේ ඒහි හික්කුප්‍රච්ඡායාවෙන් පැවිදි වී ය.

**ජම්බුකාර්ථික
සමාගම**

මේ වනාහි ජම්බුකාර්ථිකයාට ප්‍රසන්න වැ සිටි අඟු මගද දෙ රට වැසි බොහෝ ජනයා ඔහුට සත්කාර ගෙන ආ දවස ය. භාග්‍යවතුන්

වහන්සේ වෙත ජම්බුකයන් ඉන්නා දුටු මහජනයාට මෙ දෙදෙනා ගෙන් කවරෙක් මහත් දැ? යි සැක ඇති වී ය. ඔවුන්ගේ පරිචිතර්කය දත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ජම්බුක තෙරුන් අමතා,

* ජාතභූමිය නම් කිඹුල්වත් පෙදෙස යි.

එ පිරිසේ සැකය දුරු කරවයි වදාළ සේක. තෙරණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ පාමුල වැතිර වැද තමන් ශ්‍රාවක බව දැන්වූහ. ඒ ඇසූ මහජනයා බුදු ගුණයේ මහත් බව ගැන පුද්ගලයට පත් වූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ පිරිස හා කථාව පටන් ගෙන, නොකා නො බී තපස් රැකීම නිෂ්පල ක්‍රියාවක් බව වදාරන සේක්,

“දහම් පිරිසිදු නො දත් යමෙක් මසකට වරක් තණ පත් කෙළවරින් බොජුන් බිඳක් ගෙන වළඳන්නේ නමුදු හෙතෙම සිවුසය් දහම් පිරිසිදු දත් ආයාඪී පුද්ගලයන් ගේ සොළොස් වන කලාව පමණ වත් නො වටී යැ” යි වදාළ සේක¹⁴⁷

**අනේපිඬු සිටු
භාග්‍යවතුන්
වහන්සේ
දක්නට යෑම**

එ සමයෙහි රාජගෘහික සිටුහුගේ සුහුරුබඩු වූ සැවැත් නුවර වැසි සුදත්ත¹⁴⁸ සිටු කිසි කාර්යක් සඳහා රජගහ නුවරට පැමිණියේ ය. පෙරු තමා එහි ආ දවස්වල මෙන් නො වැ එදා කටයුතු අධික බව ද රජගහ නුවර සිටු හට තමා හා පෙරු සේ කතා බස් කැර කැර ඉදීමට එදා කිසි අවකාශ පහසුවක් නැති බව ද සුදත්ත සිටු හට පෙනුණේ ය. පෙර මෙහි මා ආ විට, අන් මොන කටයුත්තක් වුව ද, ඒ ගැන වැඩිපුර නො සලකා මා හා සතුටු සාමිච්ඡි කතා බස් ඇති ව හිඳීම මොහුගේ සිරිත ය. අද එසේ නො කොට වැඩකාරයනට ඒ ඒ කටයුතු නියෝග කරමින් මෙ තෙම හැසිරේ. කීමෙක් ද? මෙහි කුමරකුට අන් තැනෙකින් කුමරියක පාවා ගෙන ඊමෙක් හෝ මෙහි කුමරියක අන් කෙනෙකුට පාවා දීමක් හෝ වන්නේ ද? නැතහොත් මහා පුජෝත්සවයක් ඇති වන්නේ ද? සෙට බලසෙන් සහිත වූ බිම්සර මහ රජුට මෙහි හෝජන සංග්‍රහයෙක් හෝ වන්නේ ද? යි අනේපිඬු සිටුහට විතර්කයෙක් විය.

රජගහ නුවර සිටු තෙම වැඩකරුවනට කටයුතු විධාන කොට අවුත් අනාථ පිණ්ඩික සිටුහු හා පිළිසඳර කතා කරන අතර අනේපිඬු සිටු ඒසා මහත් කටයුතු සම්පාදනයකට හේතුව විචාළේ ය. රජගහ නුවර සිටු තමා පසුදාට බුදු ප්‍රමුඛ සංඝයාට දනට නිමන්ත්‍රණය කැර ඇති බවත් එ බැවින් එය සඳහා කටයුතු පිළියෙල කරවමින් උන් බවත් කීය. “බුදු” යන වචනය කනු වැටුණු පමණින් විස්මයට පත් සුදත්ත තෙම ගහපතිය, බුදු යැ යි කියහිදැ? යි ඇසීය. එසේ ය, බුදු යැ යි කියමි? යි රජගහ නුවර සිටු කී ය. දෙවෙනි වරක් තෙවෙනි වරක් සුදත්ත සිටු පළමු සේ ම ඇසී ය, දෙවෙනි තුන් වන වාරයන්හිත් රජගහ නුවර සිටු පළමු සේ ම පිළිතුරු දුන. ඉක්බිති සුදත්ත සිටු ගහපතිය, බුදු යන නම පවා ඇසීම දුර්ලභ යි. ඒ බුද්ධෝත්තමයාණන් දකින්නට දැන් යැ හැකි දැ? යි ඇසී ය.

ගෘහපතිය, ඒ බුද්ධෝත්තමයාණන් වහන්සේ දක්නට යෑමට දැන් සුදුසු වේලාව නො වේ, හෙට උදෙන් ම උන් වහන්සේ දක්නට යෑ හැකි යැයි රජගහ නුවර සිටි කී ය. ඉන් පසු සුදත්ත තෙම සෙට ඉතා උදෙන් ඒ බුද්ධෝත්තමයාණන් වහන්සේ දක්නට යන්නෙමි'යි අධිෂ්ඨාන කොට නිදා ගත්තේ රෑ තුන් විටක් ම පහන් වී ඇතැයි සිතා නැගිටිවේ ය. තෙවෙනි වාරයෙහි නැගී සිටි හෙතෙම බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්නා පිණිස යනුයේ, නුවර පසු කොට සිවක වන දොරට පැමිණියේ ය. ඔහු එහි පැමිණි විට එහි දොර හැරුණේ ය. සිවක වනයටවත් කෙණෙහි ම කලින් වූ ආලෝකය අතුරුදහන් වී මහ කළුවරෙක් වී ය. ඒ දුටු සිටු තැනි ගැන්මට, ලොමුදහ ගැන්මට පැමිණියේ ය. එ තැනින් එහා අඩියකුත් නො තබා ආපසු යන්නට අදහස් කෙළේ ය. එ කෙණෙහි ම,

"ලක්ෂයක් ඇතුන්, ලක්ෂයක් අසුන්, ලක්ෂයක් උතුම් අසුන් යෙදුරට, ලක්ෂයක් මිණිකොඩොල් ඇ පැලැදි කන්‍යාවන් දීම බුඩාදි උතුමන් දැකීමට යෑමේදී එක් පියවරක් තැබීමක සොළොස් වන කලාව පමණ වත් නො අගී ය"යි කිසිවකු කියන හඬක් ඔහුට ඇසිණ. ¹⁴⁹

තවද "ගෘහපතිය, ඉදිරියට යව, ආපසු ගියොත් යෙහෙක් නො වේ යැ"යි කියන්නක් ද කතෑ වැටිණ. අදුරු දුරු වී ය. සිටු ද බිය සැක නැති ව ගියේ ය.

යළින් අදුර පැතිරිණ. සිටු බිය වූ පෙරළා යන්නට සිතීය. එ කෙණෙහි පළමු සේ ම ගමනේ අගයන් ඉදිරියට ම යන්නට කරන අවවාදයක් ඇසීය, අදුරක් දුරු වී ය. බිය දුරු ව ගියෙන් සිටු ඉදිරියට ම ගියේ ය.

තෙවෙනි වර ද අන්ධකාර වී ය. බියටත් සැකයටත් පත් සිටු පෙරළා යමැ යි සිතී. එහෙත් එ කෙණෙහි ම පළමු සේ ම ඉදිරියට යෑමට නියෝගයක් යෑමේ යහපතත් කියනු ඇසුණෙන්, අදුරක් දුරු ව එළිය වැටුණෙන්, මහ ඔස්සේ ම ගියේ අලුයම් වෙලෙහි ශීත වනයට පැමිණියේ ය. සිරිත් පරිදි අලුයමැ නැගී සිට සක්මනේ යෙදුණු භාග්‍යාවතුන් වහන්සේ ඇත එන සිටුහු දැක, සක්මන් මලයෙන් බැස, හික්ෂුන් පණවා දුන් ආසනයේ වැඩ හුන් සේක. භාග්‍යාවතුන් වහන්සේ වැඩ හිඳ ම 'සුදත්ත, මෙහි එන්නැ'යි ඇමැතු සේක. සිටු තෙම 'බුද්ධෝත්තමයාණෝ' මගේ නමින් මට හඬ ගසනි'යි සතුටු ව භාග්‍යාවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹ පා මුලැ හිස තබා වැතිර වැද 'ස්වාමීනි, භාග්‍යාවතුන් වහන්සේ, සුව සේ සැතපුණු සේක. දැ'යි ඇසී ය.

බුදුරජාණන්
වහන්සේ
අනේපිඬු
සිටුහට බණ
දෙසීම. සිටුහු
සෝවාන්වීම

“කෙලෙස් දුරු කළ, පවිත් මිදුණු, කාමයන්හි නො
ඇලුණු, එහෙයින් ම නිවී සැතැසුණු, කිසි උපක්ලේ-
ශයක් නැති තැනැත්තා සෑම කල්හි ඒකාන්තයෙන්
සුවසේ සැතැපේ. සියලු තෘෂ්ණා සිදීමෙන්, සිතෙහි
දුක් පීඩා දුරු කිරීමෙන් සිතේ සංහුන් බවට පැමිණ
නිවී සැතැහුණු පුද්ගලයා සුව සේ සැතැපේ”¹⁵⁰ යැ යි
වදාරා, ඉක්බිති දන කථාදී පිළිවෙළ කථායෙන් දම් දෙසූ සේක. ඒ
ඇසීමෙන් සිටු තෙම උන් අස්තෙහි ම සෝවාන් විය. ඉක්බිති බණ වදළ
සැටිය ගැන ප්‍රශංසා කොට, ‘මා බුදුන් දහම් සහ සරණ ගිය
උපාසකයකු කොට සලකන සේක්වා’යි කියා පසු ද දනට ද ආයාචන
කෙළේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තුෂ්ණිමිභාවයෙන් එය ඉවැසූ සේක.
ඉන්පසු සිටුතෙම වැඳ අවසර ගෙන පිටත් ව ගොස් පසුද රජගහ නුවර
සිටුහුගේ ගෙහි දන් පිළියෙල කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ සංඝයා
වැඩම කරවා බාද්‍ය භෝජනයෙන් මොනොවට සත්කාර කෙළේ ය. දන්
වැළඳු ඉක්බිති සිටු තෙම බුදුරජාණන් වහන්සේට එකත්පස් වැ හිඳ
ගත්තේ ය. හිඳ සංඝයා හා සැවැත් නුවර වස් වසන්තට වඩින ලෙස
බුදුරජාණන් වහන්සේට ආයාචන කෙළේ ය.

“ගෘහපතිය, තථාගතවරු ශුන්‍යාගාරයට සතුටුහ”යි බුදුරජාණන්
වහන්සේ වදළ සේක.

‘එ සේ ය, මට වැටහුණේ ය, වහන්සැ’යි කියා සිටු තෙම සෙනසුන්
පිළියෙල කළ යුතු සැටි තමාට වැටහුණු බව පැවැසීය. ඉන්පසු
බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්ම කථායෙන් ගෘහපතියා සතුටුකොට පින්
කිරීමෙහි උත්සාහවත් කොට, හුනස්තෙන් නැගිට වැඩි සේක.

සැවැත්නුවර, සුදත්ත සිටු බොහෝ යහළු මිතුරන් ඇත්තෙකි. හේ
ආරාම පිළියෙල රජගහ නුවරට තමා ආ කටයුත්ත අවසන්කොට
කිරීම සැවැත් නුවරට පෙරළා යන්නේ, මහදී හමු වන
සියල්ලනට බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළ වූ බවත්, තමා
උන්වහන්සේට සැවැත් නුවර වඩින්නට ආයාචන කළ බවත්, උන්
වහන්සේ ඒ මහාමාර්ගයෙන් වඩනා බවත්, එ බැවින් කලින් විහාරාරාම
කොට දන් දීමට බලාපොරොත්තු විය යුතු බවත් කියා කහවනු සිය
දහස් ගණන් ද එ පමණ වටිනා උපකරණ ද දී සතළිස් පස් යොදුන්
මාර්ගයෙහි යොදුනක් පාසා විහාර කරවා සැවැත් නුවරට පැමිණියේ ය.
ඉක්බිති සැවැත් නුවර හාත්පස පරීක්ෂා කැර බලනුයේ, ජේතරාජ
කුමාරයාගේ උයන බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ වාසයට සුදුසු බව දුටුයේ ය.

ඉක්බිති සිටු තෙම ජේත කුමාරයා වෙත ගොස් 'ආයඝීපුත්‍ර ය, විහාරයක් කිරීමට උයන දිය හැකි දැ?'යි ඇසීය. 'ගෘහපතිය, කහවත්ත කෝටියක් ඇතුරුවත් නො දිය හැකි'යි කුමර කී ය. 'එ සේ නම් ආයඝීපුත්‍රය, ආරාමය මා විසින් ගන්නා ලදැ'යි සිටු කීය. 'නැත, එ පමණින් ආරාමය නො ගන්නා ලදැ'යි කුමර කී ය. ඉක්බිති ඔහු විනිශ්චයකාර ඇමැතියන් විවාළහ. 'ආයඝී පුත්‍රය, ඔබ ඉඩමේ වටිනාකම කී බැවින් ඉඩම දෙන ලදැ'යි ඔහු තීන්දු කළහ. ඉක්බිති සුදත්ත සිටු ගැල්වලින් කහවණු දහ අට කෝටියක් අදවා ඉඩමෙහි අතුළේ ය. තව ස්වල්ප කොටසකට මඳ වූයෙන් ගොස්, ඒ බිම් කොටස වැසීමටත් කහවත්ත ගෙනෙන ලෙස මෙහෙකරුවනට නියෝග කළේය. මෙ තරම් මහත් මුදලක් වියදම් කොටත් සිටුහු මඳකුඩු අප්‍රසන්න නො වූවහු දුටු කුමාර තෙම 'මෙය ඉතා වැදගත් වැඩෙකැ'යි සිතා 'ගෘහපතිය, ඔය ඇත. මේ ඉතිරි බිම් කැබෙල්ල මම මේ කටයුත්තට ත්‍යාග කරමි'යි කී ය. එතරම් ප්‍රසිද්ධ උසස් රාජ කුමාරයකුගේ පැහැදීම සසුන් දියුණුවට බලවත් උපකාරයෙකැ'යි සිතූ සිටු එයට එකඟ වී ය. ඒ බිම් කොටසෙහි ජේත රාජ කුමාර තෙම තට්ටු සතක් ඇති විශාල ප්‍රාසාදයක් කැරැවීය. සිටු තෙම තවත් කහවණු දහ අට කෝටියක් වියදම් කොට ඒ ජේත කුමරුන්ගේ උයනෙහි (ජේතවනයෙහි) විහාර, පිරිවෙත්, උපස්ථාන ශාලා, ගිනි හල්, වැසිකිළි, කෙසකිළි, සක්මන් මලු, නාන ගෙවල් යන ආදිය කැරැවී ය.

නිස් වන පරිච්ඡෙදය

අනාථ පිණ්ඩික (අනේ පිඩු) සිටු තුමා විහාර සැමැත්තුවර වැඩීම කම්භාන්තය නිමවා දැන් සැවැත් නුවරට වඩින්නට කාලය යැ'යි දන්වා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙතට දූතයකු එවී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද මහසභා පිරිවරා ගමනාරම්භ කළ සේක. සැරි සරා වඩනා සේක් සති කිහිපයෙකින් සැවැත් නුවරට පැමිණ වදළ සේක. අනේ පිඩු සිටු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ පැමිණීම බලාපොරොත්තු වූ ජේතවනයෙහි සිටියේ, ඉදිරියට ගොස් වැඳ සිය විහාරයට ම වැඩම කැරැවී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි වැඩියේ සැන්දැවේ ය. සිටු තුමා පසුදින බොහුන් පිණිස සිටු ගෙදරට වඩින ලෙස අයැද වැඳ පැදැකුණු කොට නික්ම ගියේ ය.

ජේතවන පූජාව

පසු ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්ෂු සංඝයා පිරිවරා එහි වැඩ, පණවා තුබුණු ආසනයෙහි හිඳගත් සේක. සිටු තෙමේ බුඩ ප්‍රමුඛ සංඝයාට ප්‍රණීත ආහාර පානයෙන් සත්කාර කොට ඉක්බිති එක් පසෙක හිඳ ගත්තේ ය. එසේ හිඳ ජේතවනය පූජා කළ යුතු සැටි විචාළේ ය. 'එසේ වී නම් ගෘහපතිය, මෙහි පැමිණි නො පැමිණි සතර දිසා වැසි සංඝයා ජේතවනයෙන් පුදවැසි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදළ සේක.

'එහෙයි, වහන්සැ'යි කියා අනේ පිඩු සිටු තෙම බුඩ වචනය පිළිගෙන ඒ ජේතවනාරාමය සංඝ සන්නක කෙළේ ය. ඉන්පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විහාර දනයෙහි අනුසස් වදුරා නැගිට ජේතවනාරාමයට වැඩි සේක.

මේ ජේතවන පූජා දවසෙහි උසහ කුලපුත් , අධිමිත්ත බමුණු කුමර, හේරඤ්ඤකානි ගම් මුදලි, සබ්බමිත්ත බ්‍රාහ්මණ, කොසොල් රජ පුත් බ්‍රහ්ම දත්ත කුමරු, සිරිමත්ත කුළ පුත්, සිරිවඩ්ඞ කුලපුත්, උපවාන බ්‍රහ්මණ, අපර ගෝතම බ්‍රාහ්මණ, පසු කළ ඒකුද්දානිය නමින් ප්‍රකට වූ කුලපුත් ආදී බොහෝ ජනයෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක බණ අසා පැහැද පැවිදි වූහ. කොසොල් රජුගේ පෙරෙවි බමුණු ගේ දූ වූ දන්තිකා ද තවත් බමුණු දුට්ඨ්ඵ වූ සකුලා ද තවත් බොහෝ ස්ත්‍රීහු ද බුදු සසුන්හි පැහැදී තෙරුවන් සරණ ගිය උපාසිකාවෝ වූහ.

අනේපිඩු සිටුතුමා

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත් නුවර පළමු වරයෙහි නව මසක් පමණ කල් වුසු සේක. එ සෙමෙහි බොහෝ කුලපුත්තු සස්තෙහි පැහැදී පැවිදි වූහ. උපාසක පිරිස ද දින පතා වැඩි වූහ. මෙහි රත්නත්‍රයට දිවි පුද ක්‍රියා කළ අනේ පිඩු සිටු යැ යි ප්‍රසිද්ධ සුදත්ත ගෘහපති තුමා ඒ මුළු උපාසක පිරිසේ අග්‍රස්ථානයට පත් විය. දවසකට දෙවරක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක්නට යෑමේ සිරිත එ තුමා කිසි දිනෙකත් නො කැඩුවේ ය.

'බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉතා සියුමැලි සේක. මා යමක් ඇසුවොත් 'මේ සිටු මට බොහෝ උපකාරී යැ' යි සලකා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දම් දෙසන සේක. ඒසේ චෙන්තට ඉඩ තැබීම සිවුමැලි වූ උත්වහන්සේට වෙනෙස කිරීමෙකි.' යනු එ සිටුතුමාගේ අදහස විය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි අධික ස්තෙහ හේතුවෙන් හේ කිසි දිනෙකත් ප්‍රශ්න නො විචාරයි. සිටුහු ගේ අදහස දත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු ආ සෑම වාරයෙහි කිසි ධම් කථාවක් කරන සේක.

සිටු නිවස

තවද සිටුතුමා ගේ ප්‍රාසාදය හැම හික්කුන් වහන්සේට සහර මං හන්දියෙක වූ ලිදක් මෙන් වී ය. එහි නිහර ම දහසක් හික්කුන්ට අසුන් පණවා තුබුණේ ය. ආහාර පාන බේත් යන මේ දැයින් යමක් ලබනු රිසි හික්කුන්ට රිසි සේ ම ඒ සැපැයුණේ ය.

නන්ද හික්කු

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත් නුවර වසන සමයෙහි ඉන් මාස කීපයකට පෙර කිඹුල්වත් නුවර දී නොකැමැත්තෙන් මහණ වූ නන්ද හික්කු තෙම ජනපද කලාණි නන්දව ගැන ම සිතමින් කල් ගත කරන්නේ සිවුරු හැර ගිහි වීමට අදහස් කොට ඒ බව හික්කුන්ට දැන්වී ය. හික්කුහු බුදුරජාණන් වහන්සේට එ පවත් දැන්වූහ. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නන්ද හික්කුහු කැඳවා එ පවත් සැබැදැයි ඇසූ සේක. නන්ද හික්කු සියලු ප්‍රවෘත්තිය කී ය. එ විට බුදුරජාණන් වහන්සේ නන්ද හික්කුහු ගේ අත අල්ලාගෙන සෘඩි බලයෙන් තව්තිසා දෙව්ලෝ වඩනා සේක්, අතර මග ද ගිය හේනකැ ද ගිය ලී කොටයෙකැ ඉන්නා කන් නාසා නගුටු සුන් පුලුටු වැදිරියක දක්නට සැලැස්සූ සේක. ඉක්බිති තව්තිසා භවනයට වැඩ එහි සක් දෙව් රජුට උපස්ථාන පිණිස ආ ශෝභාසම්පන්න පන්සියක් පමණ දෙවහනන් පෙත්වූ සේක. පෙත්වා, 'නන්දයෙනි, දැන් තොප අදහස කෙසේ ද? මේ දෙවහනන් ද ජනපද කලාණිය ද යන දෙපක්ෂයෙන් කවුරු වඩා ශෝභන දැ?'යි ඇසූ සේක. 'වහන්ස, මේ දෙවහනක ගෙන් දහසයෙන් කල වකට ද මී නො වටී. ඇ මේ දෙවහනකට සමාන කිරීමේදී මහදී දුටු පුලුටු වැදිරිය මෙන් පෙතේ ය'යි කීය. 'නන්දයෙනි, ශාසන බ්‍රහ්මවයඛායෙහි ඇලෙව්. එවිට ඒ දෙවහනන් ලැබිය හැකි බවට මම ඇප වෙමි'යි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදළ සේක.

'වහන්ස, ඉදින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එයට ඇප වන සේක් නම් මහණ දම් පිරිමෙහි ඇලෙන්තෙමි'යි නන්ද හික්කු කී ය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නන්ද හික්කුහු ගෙන දෙව්ලොවින් අතරුදන් වැ ක්ෂණයෙකින් ජේතවනයට පැමිණි සේක. එදා නන්ද හික්කු ව ද තමන් දවල් ලඟිනා තෙතට ගිය විට උපස්ථානයට ආ හික්කුන්ට සිදු වූ ප්‍රවෘත්තිය වදරා 'මහණෙනි, තෙපි 'කුලිකාරයෙක, දෙවහනන් නැමැති කුලිය බලා මහන දම් කරන්නෙකැ'යි කියා නන්ද හික්කුන්ට කියවු'යැ යි වදළ සේක. හික්කුහු ද එසේ කළහ. හික්කුන් විසින් කරනු ලබන නින්දා සහගත කවටකමින් ලජ්ජාවට පත් ආයුෂ්මත් නන්දයෝ ඉතා

උත්සාහයෙන් මහණ දම් පුරන්නෝ නො බෝ කලෙකින් සියලු කෙලෙස් නසා රහත් වූහ. පසු ද උදේ නන්ද රහත්හු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹ වැද, 'වහන්ස, මට දෙවහනන් ලැබෙන බවට වූ ඇපයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැන් නිදහස් සේකැ'යි කීහ.

'නන්දයෙනි, තොප රහත් වූ කෙණෙහිම ඒ ඇපයෙන් මම නිදහස් වීමි'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක. ඉක්බිති,

'ආයුඪ් මාගී නැමැති හේ දංඨෙන් සංසාර නැමැති මඩ වගුර යමකු විසින් තරණය කරන ලද්දේ ද, චිත්ත සන්තානය විදින සියලු ක්ලේශකාම නැමැති කටුව මාගී ඥාන නැමැති පොල්ලෙන් මැඩූ පොඩිකර දමන ලද්දේ ද, එසේ කිරීමෙන් රහත් ඵලයක් නිවනත්, ලැබූ ඒ හික්ෂු තෙම ශුභ අරමුණු නිසා ඇති විය හැකි සැප වේදනයෙන් ද, අශුභ අරමුණු නිසා ඇති විය හැකි දුක් වේදනයෙන් ද, (නොහොත්) අෂ්ටලෝක ධර්මයෙන් වංචල නොවේ.¹⁵¹

යන ප්‍රීති වාක්‍යය පහළ කළ සේක. එයින් පසු දිනෙක හික්ෂුහු ආයුෂ්මත් නන්ද මහ රහතුන් වහන්සේ වෙත එළඹ 'ආයුෂ්මතුනි, ඔබ මහණකම ගැන කලකිරුණු බවක් කීවෝ නො වෙත්ද? දැන් කෙසේද?' කියා ඇසූහ. 'ඇවැත්නි, හිඟි කමට ඇල්මක් නැතැ'යි නන්ද හිමියෝ කීහ. හික්ෂුහු එය විශ්වාස නොකොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස් එපවත් සැළ කළහ. එවිට බුදුරජාණන් වහන්සේ නන්ද තෙරුන් රහත් වූ බව වදරා.

"නො නිසි සේ සෙවිලි කළ හෙවත් සිදුරු වූ පලය ඇති ගෙයට යම් සේ වැසි වතුර වැදී ද, එසේ ම භාවනා වශයෙන් දියුණු නොවූ සිත් විනිවිද ගෙන රාගය ද වැද ගනී. එහෙත් මනා සෙවිල්ලක් ඇති ගෙට වැසි වතුර යම් සේ නො වැදී ද, එසේ ම ශමට විදර්ශනා වශයෙන් මනා ව වැඩුණු සිත් විදගෙන රාගය වැදිනු හැකි නොවේ."¹⁵² යැ යි වදළ සේක.

ඉක්බිති හික්ෂුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නන්ද හික්ෂු නම හික්මැවූ සැටිය ගැන දම් සබා මඩුවෙහි කතා බස් කරමින් හුන්හ. බුදුරජාණන් වහන්සේ එහි වැඩ ඔවුන් අතර වූ කථාව අසා එය මුල් කොට ගුණ ජාතකය වදළ සේක.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ සැවැත් නුවර දෙවරම්හි වසන සේක්, විටින් විට ගම් නියම් ගම් හි සැරි සැරු සේක. එක් වරෙක පසල් ගමකට වැඩ ඔවුන් මාගී ඵලයන්හි පිහිටුවා පෙරළා සැවතටම වැඩ එහි වුසු සේක.

ආමගන්ධ එකී පසල් ගම් වැස්සෝ වනාහි ආමගන්ධ නම්
සෘෂිත් සහිත සෘෂියකුට පැහැදෑ සිටියෝ ය. එ සෘෂිහු ද කලින් කලැ
පිරිස සිය පිරිස හා හිමවතින් එ ගම් වැද මාස කීපයක්
පැවිදි වීම වැස යෙති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේට එහි වැසියන්
 පැහැදුණු පසු ද සිරිත් පරිදි ඔහු ගේ පිරිස හා එහි ආ නමුත් පළමු
 පරිදි මහ පෙරහරින් සංග්‍රහ නො ලද්දෝ ය. මනුෂ්‍යයන් පෙර සේ
 උනන්දුවක් නො දැක්වීමට හේතුව ඔහු විවාළහ. මිනිස්සු බුදුරජාණන්
 වහන්සේ ලෝ පහළ වූ සේකැයි ද මෙහි වැඩිසේකැයි ද කිහි.

එවිට ඔහු බුද්ධ යන වචනය ඇසීමට පවා දුර්ලභ බව කියා කීමෙක්
 ද? ඒ බුදුහු ආමගන්ධය වළඳන් දැයි ඇසූහ.

‘ආමගන්ධය යනු කුමක් ද වහන්සැ?’ යි ඔහු ඇසූහ. ‘ආමගන්ධ
 නම් දිය ගොඩ සතුන්ගේ මස් යැයි සෘෂිහු කිහු.

‘එය නම් ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වළඳන සේකැයි මිනිස්සු කිහු.
 සෘෂිහු එ සේ නම් හේ බුදුවරයෙක් නො වේ දෝයි විපිළිසර ඇති වී
 ගොස්, විවාරා දැන ගනිමු’යි සිතා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩි අත
 ඒ මිනිසුන්ගෙන් අසා දැන, සිය පිරිස හා යුහු යුහු ව ගියෝ, සැවැත්
 නුවරට පැමිණියහ. ඔවුන් දෙවරම් පිවිසෙන වේලායෙහි භාග්‍යවතුන්
 වහන්සේ ධම් දේශනා පිණිස ධම්මාසනාරූඪ වූවා පමණෙකි.

නවුසෝ එහි ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නො වැද පසෙක උන්න.
 භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වූ කලී ඔවුන් ගේ ගමන් බිමන් සුව දුක් ආදිය
 විවාළ සේක. ඔහු ද එයට නිසි උත්තර දුන්න.

ඉක්බිති ආමගන්ධ තාපස තෙම ‘හවන් ගෞතමයෙනි, ආමගන්ධය
 ඔබ වළඳන් ද, නැද්ද?’ යි ඇසූහ.

‘මේ තොප කියන ආමගන්ධය නම් කවරේ දැ?’ යි භාග්‍යවතුන්
 වහන්සේ අසා වදළ සේක.

‘මත්ස්‍ය මාංශය, හවන් ගෞතමයි’ නි ඔහු කිහු.

‘බ්‍රාහ්මණය, මත්ස්‍ය (දිය මස්) මාංශ (ගොඩ මස්) ආමගන්ධ
 නොවේ. සියලු ලාමක අකුසල ධර්මයෝ ම ආමගන්ධ නම් වෙති’යි වදරා,

‘බ්‍රාහ්මණය, දැන් තෙපි පමණක් මෙය නො විවාළුහු ය. පෙර කීස්ස
 නම් බමුණෙක් ද කාශ්‍යප භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් මේ ප්‍රශ්නය
 විවාළේ යැ’ යි වදරා එය විස්තර කිරීම් වශයෙන් ආමගන්ධ සූත්‍රය*
 වදළ සේක.

* මෙය සුත්ත නිපාතයෙහි දෙවැනි (වුල්ල වග්ගයේ) දෙවැනි සූත්‍රය යි. විස්තර එයින්
 දත යුතුයි.

එය අසා පැහැදුණු ආමගන්ධ සෘෂිහු සිය පිරිස වූ පන්සියක් පමණ සෘෂින් හා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පාමුල වැටී වැද පැවිද්ද ඉල්ලූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒහිහික්ෂුප්‍රච්ඡායෙන් ඔවුන් පැවිදි කළ සේක. කීප දිනකින් උහු හැම රහත් වූහ.

**පුණ්ණ
තෙරෙන්
පැමිණීම**

පුණ්ණ මන්තානි පුත්ත මහ රහත්හු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත් නුවර වැඩි බව අසා, එහි වැඩ දෙවුරුමිහි ගඳකිළිය කරා ගොස් උන්වහන්සේ දුටුහ. ශාස්තෘන් වහන්සේ ඔවුනට දම් දෙසූ සේක. තෙරණුවෝ බණ අසා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැද අවසර ගෙන සැවැත් සමීපයෙහි අත්ත වනයට ගොස් රුකක් මුල හුන්හ. සැරියුත් තෙරණුවෝ පුණ්ණ තෙරුන්ගේ ඊම අසා ඔවුන් ගිය මහ වැඩියෝ එ රුක මුලට එළැඹ පිළිසඳර කථා කොට සජ්ඣ විසුද්ධි ක්‍රමය විචාළහ. පුණ්ණ තෙරණුවෝ ඒ විචාළ පැණ විසැදූහ. දෙ තෙරණුවෝ ඔවුනොවුන් බස් සතුටින් පිළිගත්තෝ ය.¹⁵⁵

**මංගල සූත්‍ර
සමාගමය**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත්හි වසන සමයෙහි ම එක් දිනක් රැ දෙව් පුතෙක් අවුත් වැද එකක් පසෙක සිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් උත්තම මංගලය නම් කවරේදැ යි විචාළේ ය. මෙහිදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහා මංගල සූත්‍රය දෙසූ සේක. දේශනාව අවසානයේදී කෙළ ලක්ෂයක් දේවතාවෝ රහත් වූහ. සෝවාන් සකෘදගාමී ඵලයනට පැමිණියන්ගේ ගණන අගණ්‍ය ය.

එක් තිස් වන පරිච්ඡෙදය

සිවු වන වස

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දනවු සැරිසරා වඩනා සේක් වෂීණ කාලය ළං වූ විටැ රාජගෘහ නගරයට ම පැමිණි සේක. බුඩ්ධත්වයෙන් සිවු වන වසැ වර්ෂරතුවත් එහි චේච්චනාරාමයෙහි ම ගත කළ සේක.

බිම්සර රජ. තක්සලා නුවර රජය කැරැ වූ පුක්කුසානි රජ මගධ පුක්කුසානි රජුට අධිපති බිම්බිසාර රජතුමාගේ අදෘෂ්ට මිත්‍රයෙකි. **බම්භ ලියවා** (නො දැක ආරංචියෙන් ලියුම් ගනුදෙනුයෙන් මිත්‍ර-
යැවීම වූයෙකි.), තම මිත්‍රයාට බුඩ්ධ ශාසනයේ තොරතුරු ලියා යවන අදහස ඇතිවූ බිම්බිසාර රජ රියන් සතරක් දිග ද විසතක් පුළුල

ද ඇති රන් පතක් තළවා එහි දැහිගුල් දියෙන් (සාදිලින්ගම් වලින් කරන ලද තීන්ත වැනි රස විශේෂයකින්) බුදුගුණ සංග්‍රහ කොට ලියන්නේ, පළමු කොට බුදු කෙනෙකුත් උපන් කළ ලොව ඇති වන කීර්ති සෝභය වූ "ඉධ තථාගතො ලොකෙ උප්පත්තො අරහං සම්මාසම්බුධො විජ්ජාචරණ සම්පන්නො" යන ආදී වූ සංක්ෂිප්ත බුදුගුණ කථාව ඇතුළත් කොට, දස පැරුම් පුරා උත්චහන්සේ කුසී ලොව ඉපිද වුසු තන් සිට බුදුවීම ද, බුදු වී ප්‍රාතිභායා පෑ තැන් ද දක්වා ලියුයේ ය.

ඊළඟට "යංකිඤ්චිචිත්තං ඉධ වා හුරං වා" යන ආදී ගාථාව ලියා ඉන් පසු ස්වාත්තානා හගචනා ධම්මො යන ආදී ධම් ගුණ පාඨය ද, සතර සතිපට්ඨාන, සතර සෘඪිපාද, සතර සමයක්ප්‍රධාන, පඤ්චෙන්ද්‍රිය, පඤ්චබල, සප්ත බොධ්‍යංග, ආයාසී අෂ්ටාංගික මාගී යන සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික ධම් ද, සංක්ෂේපයෙන් සඳහන්කොට "යම්බුධසෙට්ඨො පරිවණණයි සුචිං" යන ආදී ගාථා ලියුයේ ය.

ඉන්පසු "සුපට්ඨන්තො හගචනො සාවක සංඝො" යන ආදී සංඝ ගුණ පාඨය ලියා කුලපුත්‍රයන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ ධම් කථාව අසා පැවිදි වන බව ද, සමහරුන් රජකම ද, සමහරුන් යුවරජකමද, සමහරුන් සේනාධිපතිකම ද තවත් සමහරුන් නානාප්‍රකාර තනතුරු ද ධන සම්පත් ද හැර දමා මහණ වන බව ද, එසේ පැවිදි වුවත් සුපට්ඨන්තනා ඤායපට්ඨන්තනා ආදී ගුණවලින් සමන්විත වන බව ද සඳහන් කොට, මෙසේ ක්ෂුද්‍ර ශීල, මධ්‍ය ශීල, මහා ශීලයන් සැකැවිත් ලියා, සතර සංවර ශීල, නවාකාර සේනාසන, පංච නිවරණ දුරු කරන සැටි, කමටහන් වල තතු දැයි රහත් වීම තෙක් පිරිසැ යුතු සියලු ගුණ රාශිය වූ ශීල සමාධි ප්‍රඥාවන් ද ලියැවුයේ ය.

එයින් පසු ආනාපානස්මයානි භාවනා ක්‍රමය විස්තර ලෙස සඳහන් කොට බුධ පුත්‍ර සංඝයා මේ ගුණවලින් යුක්ත යැයි දක්වා "යෙ පුත්තලො අට්ඨ සතම්ප සත්ථා" යන ආදී ගාථාව ද ලියා ඉක්බිති,

එ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ධම්ම මනාව ප්‍රකාශිත ය නුවණැත්තන් විසින් පුරුදුකොට නිවන් ලැබිය යුතු ය. ඉදින් මගේ මිත්‍රයා හැකි නම් ගිහිගේ හැර එ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශාසනයේ පැවිදි වේවා යැයි ද,

අවවාද සඳහන් කොට, මෙසේ ඒ ලියුම සම්පූර්ණ කැර මැණික් රන් සදුන් යන තුන් වර්ගයෙන් කළ හෙප්පු තුනක් එකින් එකක් වසා බහා ඊ තුළු ලියුම ලා, ගෞරවයෙන් තක්සලා නුවර පුක්කුසානි රජු වෙත

යැවුයේ ය. එ රජ එය ලැබ කියවා වහා ම රාජ්‍යය හැර දමා පැවිදි වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක්නා අදහසින් ම පිටත් වූ යොදුන් දෙසිය සත්තිසක් පමණ වූ දීර්ග මාගීය ගෙවා ගොස් රජගහ නුවර කුම්භකාර ශාලාවට පැමිණියේ, එහි වැඩි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් බණ අසා අනාගාමී විය.

**තිස්ස රජුට
යැවූ දහම්
ලිපිය**

මධ්‍ය දේශයෙන් බොහෝ ඇත සෝචීර රටෙහි රොරව පුර රජුගේ තිස්ස* නම් කුමාරයෙක් විය. වැඩි වයසට පත් හෙතෙම පියා මළ පසු රජ විය.

එ රජ බිම්බිසාර නරපතිහු ගේ අදෘෂ්ට මිත්‍රයෙක් වූයේ එ රජුට මුතු මැණික් ආදී වූ බොහෝ පඩුරු යැවුයේ ය. ඒ ලැබූ බිම්බර රජ සිය මිතුරාට පඩුරක් යවන්නේ විසිතුරු වස්ත්‍රයෙක බුඩ වර්තය සලකුණු කරවා රන් පතෙක පට්ඨවසමුප්පාද ධම්ම ලියවා යැවුයේ ය. එය ලැබ විත්‍ර වස්ත්‍රයෙහි බුඩ වර්තය ද රත්පතෙහි පට්ඨවසමුප්පාද ධම්ම ක්‍රමය ද බලා, කාරණය මනා ව තේරුම් ගෙන, 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ආකාරය මම දනිමි. ධම්ම වක්‍රය ද එක් අයුරෙකින් දනිමි. මේ කාම සම්පත් බොහෝ දුක් ඇත්තේ ය. බොහෝ හිරිහැර සහිත ය. මට ගිහිගෙයි සැපතින් කිමි දැයි කියා රජ සැප අත් හැර දමා හිසකේ රවුලු බාවා කසාවත් හැඳ, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උදෙසා පැවිදි වූ, මැටි පාත්‍රයක් ගෙන, තමාගේ නගරවාසීන් හඬද්දීම එයින් නික්ම, ක්‍රමයෙන් ගම් නියමිතම් ගෙවා අවුත් රජගහ පුරයට පැමිණියේ ය. එහි සප්පසොණ්ඩික පබ්බතර නම් ගල්තල්ලේ වසන බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත එළැඹ දහම් අසා කමටහන් ගෙන වියඹ වඩා රහත් බවට පැමිණියේ ය.

**සැබොලකු
පැවිදිවීම**

රජගහ නුවර සුනිත නම් වණ්ඩාලයෙක් වී ය. හෙතෙම අශුව ඇඳ විටි ශුඬ කිරීමෙන් දිවි පවත්වන්නෙකි.

එහෙත් ඔහු රහත් වීමට හේතු සම්පත් ඇති බව දුටු බුදුරජාණන් වහන්සේ දිනක් රජගහ නුවර පිටු පිණිස හැසිරෙන සේක්, එ සුනිත වණ්ඩාලයා ශුඬ කරන විටියට වැඩිසේක. සුනිත තෙම ඒ ඒ තැනින් අශුව හා කසල එක් රැස් කොට කදින් නුවරින් පිටත ගෙන යන්නේ, හික්ෂු සංඝයා හා වඩනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක බියෙන් තැති ගැන්මෙන් ව්‍යාකූල වූ ඉවත් වූ යන්නට මහක් හෝ සැහැවෙන්නට තැනක් නැත්තෙන් කසල කඳ බිත්තිසක් අද්දර තබා සිටියේ ය. කරුණාවෙන් තෙත් වූ ළයැති බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔහු

* දිව්‍යාවදානයෙහි මේ රජුගේ නම රුද්‍රායණ යැ යි කියන ලදී

වෙන පැමිණ මෘදු වූ හඬින් 'සුනීත' කියා ආමන්ත්‍රණය කොට, 'මේ දුක සේ දිවි රැකීමෙන් කවර අපියෙක් ද? පැවිදි වන්නට පිළිවන් දැ'යි ඇසූ සේක. සුනීත තෙම ඒ වචනය අසා ඔද වැඩි ගිය සිතැත්තේ, 'භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මා වැනි නිවයනට මේ ශාසනයෙහි පැවිදි වන්නට ඉඩක් දෙතොත් පැවිදිවන්නට බැරි කීම? එසේ නම් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මා පැවිදි කරන සේක්වා'යි කියේ ය.,

බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔහු ඒ හිඬික්ෂුභාවයෙන් පැවිදි කළ සේක. ඉන්පසු ඒ සුනීත හික්ෂුව විහාරයට කැඳවාගෙන ගොස් භාවනා පිළිවෙළක් කියා දුන් සේක. හෙතෙම ඒ අනුව භාවනා කොට පළමු පක්ඛවාහිඤා අෂ්ට සමාපත්ති ලබා ඉන්පසු විදශීනා වඩා ෂඩ් අභිඤා ඇති රහතෙක් වූයේය. දෙවියෝ ද බ්‍රහ්මයෝ ද ඒ සුනීත රහතුන් වහන්සේ කරා එළැඹ වන්දනමානන කළහ. දේව සමූහයා පිරිවැරූ තෙරුන් දුටු බුදුරජාණන් වහන්සේ සිතා පහළ කොට ප්‍රශංසා කරන සේක.

"ඉන්ද්‍රිය සංවරයෙන්ද ප්‍රඥායෙන් ද මේ කී දෑ හැර අනෙකුත් ශ්‍රේෂ්ඨ හැසිරීමෙන් ද යන මෙයින් බ්‍රාහ්මණයෙක් වේ. මෙසේ බාහිත පාප වූ සුද්ගලයා ම උතුම් බ්‍රාහ්මණයකොට බුඩ්ධාදීහු කියාත්" යැයි¹⁵⁶ වදාළ සේක.

නැවැත හික්ෂුහු 'ආයුෂ්මත් සුනීත, කිනම් කුලයකින් ඔබ නික්ම පැවිදි වුහද? වතුස්සත්‍ය ප්‍රතිවේධය කළේ දැ'යි විචාළහ. එ විට සුනීතයන් වහන්සේ තමන් පෙර අශූචි අදින ඉතා නිව වණ්ඩාල කුලයෙක කෙනකු බව ද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරුණායෙන් තමා පැවිදි කළ බව ද, බුඩ්ධ වචනය පරිදි පිළිපැද කෙලෙස් නසා රහත් වූ බව ද, ඉක්බිති ශක්‍රාදීන් අවුත් තමාට නමස්කාර කළ බව ද, ඔවුන් පිරිවරා සිටි තමා දැක බුදුරජාණන් වහන්සේ සිතා පහළ කැර ඒ කාරණය මුල්කොට ගෙන දම් දෙසූ බව ද පැවැසූහ.

මහලු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දිනක් අලුයම්හි මහා කරුණා
සංඛොලියකට සමාපත්තියට සමවැද ඉන් නැහිට ලොව බලා
දැක්වූ වදාරන සේක, එ නුවර කුප්පායමෙකැ වසන ආයු
කරුණාව පිරිහි සිටි, මරණින් මතු නිරයෙහි ඉපදීමට හේතු වූ
අකුසල කමීයක් එළැඹ ඇති මහලු වණ්ඩාල ස්ත්‍රියක දුටු සේක. දැක ඇය කෙරෙහි මහත් අනුකම්පායෙන් මෙහෙයුණ සිත් ඇති සේක, ඇගේ දුගති ගමන වළක්වන අදහසින් හික්ෂු පිරිස හා රජගහ නුවර පිඬු පිණිස වැඩි සේක. එ කලැ යට කී මහඵ සැඩොල් ස්ත්‍රී සැරයැටි

වාරුවෙන් ඇවිදින්නී, ඉදිරි මගින් වඩිනා බුදුරජාණන් වහන්සේ දැක නැවැතී සිටියා ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ඇගේ ගමන වැළැක්වීමට මෙන් ඉදිරි පසින් සිටි සේක. එ කල්හි ආයුෂ්මත් මහ මුගලන් තෙරණුවෝ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ අදහස දැන, ඇගේ මරණය ළං බව ද දැක, භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නමස්කාර කිරීමෙහි ඇය මෙහෙයනුවෝ,

‘වණ්ඩාලිය, කීර්තිමත් ගෞතමයන් වහන්සේ ගේ පා වදු, නුඹට මහා අනුකම්පායෙන් මේ මහර්ෂීන් වහන්සේ ගමන නවතා දැන් මෙහි සිටින සේක් ය. පිරිසිදු සිත් ඇති, ලාභාලාභාදියෙන් කම්පිත නො වන මේ පූජ්‍ය මහෝත්තමයාණන් කෙරෙහි සිත පහදවා ගන්න, වහා දොහොත් මුදුන් තබා මුත් වහන්සේ වදින්න, නුඹේ ආයුෂ ඉතිරි වැ ඇත්තේ ඉතා ම ටික යැ’යි වදාළහ.

ඕ එය අසා සිය මරණය ඉතා ළං යැයි සලකා, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි සිත පහදවා, පසහ පිහිටුවා වැද, නැගිට දොහොත් මුදුන් තබා වැදගෙන ම බුදුගුණ සැලකීමෙන් එකඟ සිතැති ව ප්‍රීතියෙන් සිටියා ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ ‘මෙය ස්වර්ගෝත්පත්තිය පිණිස මැට සැහේයැ’යි දැක හික්මු සංඝයා හා එතැනින් නික්මී සේක. උන්වහන්සේ වැඩි පසුත් බලවත් ප්‍රීතියෙන් ඒ දෙසට වැදගෙනම සිටි ඕ නොම, කුලප්පු වී ඒ අතට වේගයෙන් දිව ගිය දෙනක විසින් අහිත් අනින ලද්දී, වැටී මළා ය. මරණින් මතු ඕ තව්තිසා දෙවි ලොව ඉපැද සැපත් විඳිමින් වුසු තැනැත්තී, දිනෙක දිව්‍ය ලෝක වාරිකායෙහි වඩනා මුගලන් තෙරණුවන්ට තමා ගේ ඒ සියල් පවත් දැන්නුවා ය. මුගලන් තෙරුන් අවුත් එ පවත් දැන් වූ කල්හි බුදුරජාණන් වහන්සේ එය මුල් කොට පිරිසට දමී දෙසූ සේක.

**සෝපාක නම්
අසරණ
දරුවා**

රජගහ නුවර වණ්ඩාලයෙකුට දුව පුක්කුස කුලයෙක ස්ත්‍රියකට දරුවෙක් ලැබුණේ ය. ඔහුට සෝපාක යන නම විය. ඒ දරුවා සිවුමැසි කලු පියා මළේය. ක්‍රමයෙන් වැඩුණු සෝපාක තෙම සත් ඇවිරිදි විය. දිනක් සුළු පියා ‘මු මගේ පුත්‍රයා හා කලහ කෙරේ’ යැයි කිසි ඒ සෝපාක දරුවා අමු සොහොනට ගෙන ගොස් අත් දෙක ලණුවෙකින් එක් කොට බැඳ ඒ ලනුවෙන් ම ඔහු මළ කඳකට දැඩිකොට බැඳ ‘මු සිවිල්ලු කා දමන් වැ’යි ඔහු තනි කැරූ දමා ගියේ ය. අසරණ කුඩා දරුවා රෑ මධ්‍යම යාමය පමණේ දී,

‘අහෝ! මගේ කවර වරදක් ද? අනාථ මට අනේ! නැයෙක් වත් පිහිට වෙන්තට නෑ! අනේ සොහොනේ බැඳි මා කවුරුවත් මුද හරින්න!’යි විලාප කියා හැඩුයේ ය.

ඒ වේලෙහි ලොව බලා වදරන බුදුරජාණන් වහන්සේ අනාථ වැ වැලැපෙන දරුවා දැක ඔහු දෙසට ආලෝකය පතුරුවා හැර ඔහුට ප්‍රකෘති සිහිය උපදවා,

‘දරුව සෝපාක, මෙහි එව. තථාගතයන් දෙස බලව. රාහු ගෙන් සදුහු මිදුණාක් මෙන් මම් නුඹ ගලවා ගන්නෙමි’යි වදළ සේක.

දරු තෙමේ බුද්ධානුභාවයෙන් බන්ධනයෙන් මිදී ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ උන් විහාරයේ පිළේ සිටියේ ය. සෝපාකයාගේ මව දරුවා නො දැක උහුගේ සුලු පියහු විවාළ නමුත්, ඔහු තමා කළ හිරිහැරය නොකියෙන්, ඒ ඒ තැන ඇවිදත් සොයා ගත නො හැකි වැ බුදුවරු තුන් කාලය දන්නා තැනැත්තෝ ල. එ බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් ම දරුවා ගේ තොරතුරු දැන ගනිමැයි සිතා විහාරය දෙසට ගියා ය. ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹියා ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සෘඪි බලයෙන් දරුවා මවට නො පෙනෙන්නට සැලැස්සු සේක. ඒ ස්ත්‍රී ‘ස්වාමීනි, ම පුතා දකින්නට නැත. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුගේ තොරතුරු දන්නා සේක් දෝ’යි බුදුරජුන් විවාළා ය බුදුරජාණන් වහන්සේ,

‘මරහු විසින් මධනා ලද්දහුට පුත්‍රයෝ ද සෙසු බන්ධුහු ද පිහිට පිණිස නො වෙත්. නැයන් කෙරෙහි ප්‍රතිෂ්ඨාවෙක් ද නැත. මෙම කරුණ දැන නුවණැත්තහු ශීලයෙන් සංවෘත ව නිවන් මග යුහුසුලු ව පිරිසිදු කළ යුතු යැ’යි වදළ සේක.¹⁵⁷

ධර්ම කථාව අසා ඕ සෝවාන් වූවා ය. සෝපාක තෙම රහත් විය. ඉක්බිති මවට දරුවා පෙනෙන්නට සැලැස්සු සේක. ඕ පුතු දැක තුටු පහටු ව, ඔහු රහත් වූ බව අසා, පැවිදි කරවා ගියා ය. සෝපාක තෙම ගඳකිළිය සමීපයෙහි සක්මන් කරමින් සිටි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹ වැද උන් වහන්සේ පසු පස්සෙන් හක්මන් කෙළේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සෝපාක සාමණේර නමට උපසම්පදව දෙනු කැමැති සේක, ‘එක නම් කීමෙක් ද?’ යන ආදින් ප්‍රශ්න දහයක් ඇසූ සේක. සාමණේර තෙම ඒ සියල්ලට ම හරියට උත්තර දුන්නේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ලදරුවකු වූ ඔහුගේ සමත්කමට සතුටු පඩුරක් වශයෙන් සත් හවුරුදු වයසේ දී ම උපසම්පදව දුන් සේක. මෙය පඤ්ඤාචාර්යකරණපසම්භුතම් විය.

භාරද්වාජයන් පැවිදිවීම රජගහනුවර භාරද්වාජ ගෝත්‍රයට අයත් බැවින් එ නමින් ම ප්‍රසිද්ධ වූ බමුණක්හු ගේ ධාතංජාති නම් භාර්යාව තෙරුවන් කෙරෙහි පැහැදුණු උපාසිකාවක් වූවා ය. දවසක් ඕ සිය සැමියාට බත් පිළිගන්වන්නී පය ලිස්සා වැටුනත්තට ගියා ය. එකෙනෙහිම ඕ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිහිකොට 'නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස' යන්න තුන් වරක් කීවා ය. එ විට බමුණා කීපී 'මේ වසලී කොතැනැදීත් ඒ මුඩු මහණා ගේ ගුණ කියයි. වසලිය, මම තිගේ ඒ ශාස්තෘභට වාද නගමි යි කී ය.

'බ්‍රාහ්මණය, දෙවියන් ඇතුළු ලෝකයෙහි මහණ බමුණන් සහිත ජනතායෙහි ඒ භාග්‍යවත් අරහත් සමාසම්බුද්ධයන් වහන්සේට වාදාරෝපණයට සමතෙක් ඇතැයි නො සිතමි. උන්වහන්සේ වෙතට ගියා ම මා කියන්නේ ඇත්ත ද නැත්ත දැ?' යි වැටහෙවි' යි බැමිණි කීවා ය.

එවිට බමුණා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා ගියේ ය. ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හා පිළිසඳර කතා කොට පැත්තෙක ඉඳ ගත්තේ ය. ඉඳගෙන මේ ප්‍රශ්න ඇසී ය :

'කුමක් නැසීමෙන් සුවසේ වැදහෙන හැකි ද? කුමක් නැසීමෙන් ශෝක නො කැරැ ඉඳින හැකි ද? මොන එක් දැයක් වැනැසීම ඔබට රිසියේ දැ?'

බමුණා ඇසූ මේ ප්‍රශ්නයට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ,

'ක්‍රෝධය නැසීමෙන් සුව සේ වැදහෙයි, ක්‍රෝධය නැසීමෙන් ශෝක නො කැරැ ඉඳින හැකි වෙයි. බ්‍රාහ්මණය, අග මිහිරක් වැ පැනෙන, දුක් විසට මුල වූ ක්‍රෝධය වැනැසීම මැනවැ' යි ආර්යයෝ පසසත්. ඒ ක්‍රෝධය නැසීමෙන් නිශ්ශෝක වේ' යැයි වදාළ සේක.

මෙය ඇසූ බමුණා තෙරුවන්හි පැහැද උපාසකයෙක් විය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ඉල්ලී ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට පැවිද්දත් උපසම්පදාවත් දුන් සේක. පැවිදි වූ හෙතෙම විදසුන් වඩනුයේ නොබෝ දිනෙකින් කෙලෙස් නසා රහත් බවට පැමිණියේ ය.

භාරද්වාජගොත්ත බමුණා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැවිදි වියැ යි ඇසූ ඒ ගෝත්‍රයට ම අයත් තව බමුණෙක් කුපිත වැ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා ගියේ ය. ගොස් අසභ්‍ය පරුෂ වචනයෙන් පරිභව කළේ ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නිහඩ වැ ඔහුගේ බැණුම් අසා හුන් සේක. ඔහුගේ බැණුම අවසන් වූ පසු ඔහුට කතා කොට,

'බ්‍රාහ්මණයෙනි, ඔබ වෙතට නෑ මිතුරෝ අමුත්තෝ හෙම ඉඳහිට එත්දැ?' යි ඇසූ සේක.

එසේ ය එතියි බමුණා කී ය.

ඔවුනට ඔබ කන බොන දෑ දෙත් ද?

එසේ ය, දෙමි.

ඔබ ඔවුනට දෙන ඒ දෑ උන් නො පිළිගන්නොත් ඒවා කාට අයත් වෙත්ද?

වෙන කාටද? ඔවුන් ඒවා නො පිළිගන්නොත් ඒවා අපට ම යි.

බමුණා මෙසේ කී කල, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට කථා කොට,

බ්‍රාහ්මණයෙනි, අප ඔබට බැණුමක් කිපීමක් කලහ නැගීමක් නැතිව නිහඬ වූ ඉන්ද්‍රී තෙපි අපට ආක්‍රෝශ පරිභව කළහ ය. තොපගේ ඒ ආක්‍රෝශ පරිභව අපි නො පිළිගනිමු. ඒවා ඔබට ම ආපහු ලැබෙයි. බ්‍රාහ්මණයෙනි, ආක්‍රෝශ කරන්නහුට පෙරළා ආක්‍රෝශ කරන්නාද, කිපෙන්නාහුට පෙරළා කිපෙන්නා ද, කලහ නගන්නහුට පෙරළා කලහ නගන්නා ද ඒ තැනැත්තා අනෙකාත් සමග එකතුව ඒවා වළඳන්නෙකි. අපි ඔබ හා එකතු ව නො වළඳමු. ඔබ කී දෑ ඔබ කරා ම පැමිණේ යැ යි වදාළ සේක.

රජු සහිත පිරිස ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ රහත් කෙනෙකුයි රජුත් රට වැස්සාත් පිළිගෙන ඇත. එහෙත් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කිපෙන බවක් මට හැඟේ යැ යි බමුණා කී ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ,

දාන්ත වූ සංසුන් පැවැතුම් ඇති මනා ව නුවණින් දැන සියලු කෙළෙසුන් ගෙන් මිදුණු, ලාභ අලාභ නින්දා ප්‍රශංසාදී අට ලෝ දහමින් නො සැලෙන ස්ථිර ගුණ ඇති ක්‍රෝධ නොකරන රහතකු තුළ ක්‍රෝධයෙක් කොයින්ද ?

කිපුණුහුට පෙරළා කිපෙන්නා ඒ පළමු වැන්නාට වඩා ලාමක ය. කිපුණුහුට නො කිපෙන්නා ලෙහෙසියෙන් දිනන නො හැකි යුධයෙකින් දිනුවෙක් වෙයි.

අනෙකා කිපුණා දැක සිහි ඇති ව ඉවසන තැනැත්තේ තමාටත් අනෙකාටත් යන දෙදෙනාට ම අභිවෘද්ධිය සලසන්නෙකි.

මෙසේ ඉවැසීමෙන් තමාටත් අනුනටත් යහපත සලසන්නාට ධර්මය නොදන්නා අන්ධබාලයෝ මෝඩයෙකුයි හඟිත්, යැ යි වදාළ සේක.

මේ කථාව අසා සිටි, මුලදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ආක්‍රෝශ පරිභව කළ ඒ භාරද්වාජ බමුණා පැහැදී තෙරුවන් සරණ ගිය උපාසකයෙක් විය. ඉක්බිති පැවිද්දත් උපසම්පදාවත් ඉල්ලී ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු ද පැවිදි උපසපත් කළ සේක. හේ විවසුන් වඩනුයේ නොබෝ කලෙකින් සියලු කෙලෙස් නසා රහත් විය.

**මාතුපෝසක
බමුණා**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත් නුවර දෙවුරමිහි වසන සමයෙහි ම එක් බමුණෙක් අවුත් පිළිසඳර කථා කොට තමා ගේ වතගොත කියනුයේ 'භවත් ගෞතමයිනි, මම දැනුමින් හික්ෂාව සොයා ගනිමි. එසේ සොයා ගෙනවුත් මගේ මවත් පියාත් පෝෂිත කරමි. භවත් ගෞතමයෙනි, මෙසේ ක්‍රියා කරන මම සිය යුතුකම කරන්නෙකිමි වෙමිදැ?' යි ඇසී ය.

එ බසට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාරන සේක්,

'දැනුමින් ආහාරපානාදිය සපයා මවත් පියාත් පෝෂිත කරන්නා තමාගේ සත්පුරුෂ ධර්මය හේතුකොට ගෙන මෙ ලොවැදිත් පැසැසුම් ලබයි. පරලොවැ දීත් ස්වර්ගයෙහි සැප විඳිමින් සතුටු වේ, යැ යි වදාළ සේක. මෙය අසා පැහැදුණු බමුණා තෙරුවන් සරණ ගිය උපාසකයෙක් විය.

**උග්ගසේන
සමාගම**

රජගහ පුර උග්ගසේන නම් සිටු පුතෙක් එ නුවර පැමිණ ක්‍රීඩා දක්වන තරුණියක දැක ඇය කෙරේ පිළිබඳ සිතැති විය. මා පියෝ ඔහු අදහස වෙනස් කරන්නට හැකි සෑම උපායම කළෝ ද නො හැකි වූහ, පුතු සනසනු කැමැත්තෝ එ තරුණිය ගේ පියාට දන්වා යවා ඇය සිය පුතුව පාවා දෙන්නට කථා කළහ. සිටු කුමරහු තමන් හා එකතු වූ හැසිරෙතොත් ම සිය දුව දිය හැකි බව තරුණිය ගේ පියා තරයේ කියා සිටියේ ය. උග්ගසේන තෙම සිය ධනස්කන්ධය ද හැර දමා තැන තැන නටා ඇවිදිමින් දිවි රක්තා ඒ නාටක ජනයාට එක් වන්නට කැමැති විය. හේ මා පියන් නො කැමැත්තෙන් නික්ම, නටන ජනයා කරා ගොස් ඇය පාවා ගෙන ඔවුන් හා ගම් නියමි ගම්හි ඇවිද්දේ ය. කලෙකින් හෙ තෙමෙ ඔවුන් ගේ ක්‍රීඩා ද මොනවට උගත්තේ ය. තැනින් තැන ඇවිදුනා එ පිරිස යලි රජගහ නුවරට ආහ. 'උග්ගසේන සිටු පුතු ක්‍රීඩා ශිල්ප දක්වනැ' යි අසා නුවර වැස්සෝ එහි රැස් වූහ. උග්ගසේන තෙම හුණු ගසක් මත නැගී අහසට පැන කරනමි සකස් ගසා බැස හුණු ගසෙහි ම පිහිටා සිටියේ ය. මේ වෙලෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිඬු පිණිස නුවරට වඩනා සේක. ක්‍රීඩා බලා සිටි පිරිස උග්ගසේනයා නො තකා හැර භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෙස බලා ගත් වණ ම සිටියහ. උග්ගසේන තෙම මහජනයා තමා දෙස නො බලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෙස බලා සිටිනු දැක ශිල්ප දැක්වීමෙහි පසුබට වූයේ ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිටු පුතු ගේ චිත්තාවාරය දුටු සේක. දැක මුගලන් මහතෙරුන් අමතා 'මොදගලායනය, ශිල්ප දක්වන්නට සිටු පුතුව කියන්නැ'යි වදාරා ඔහු වෙත යැවූ සේක. තෙරණුවෝ ද එහි වැඩ ශිල්ප දක්වන්නට කීහ. හෙතෙම 'ශාස්තෘන් වහන්සේ මගේ ශිල්ප දක්නා කැමති සේක් වනැ'යි සිතා 'එ සේ නම් බැලුව මැනව වහන්සැ'යි කියා කරණම් ගසා හුණ ගස මත ම සිටියේ ය.

එ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උග්ගසේනායා අමතා,

"හුණ ගස මුදුන සිට එයින් අහස් පැන කරණම් ගසන්නහු හුණ ගස පෙර පසු දෙ කොණ ද මැද ද යන තුන් තැන ම අතින් මුදන්නා සේ ස්කන්ධ සන්නතිය ගේ පෙර (ස්කන්ධ) කොටස් කෙරේ ඇල්ම මුදාලව (හැර දමව), පසු (අනාගත ස්කන්ධ) කොටස කෙරේ ඇල්ම ද හරුව. මැද (වර්තමාන ස්කන්ධ) කොටස කෙරේ ඇල්ම ද හරුව. මෙසේ හැම තන්හි ඇල්ම හැර මිදුණු සිතැත්තේ ජාති ජරා මරණයට නො පැමිණේයැ"යි

වදාරා දමි දෙසූ සේක. ¹⁵⁷

දේශනාවසානයේ දී සුවාසු දහසක් ප්‍රාණිනට ධර්මාභිසමය විය. සිටුපුත් තෙම එසේ හුණ ගස මතුයෙහි සිටියේ ම සිවුපිළිසිඹියා සහිත රහත් බවට පැමිණියේ, බැස අවුත් පසහ පිහිටුවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ පැවිද්ද අයැදී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු ඒහිහික්ෂු ප්‍රවිජ්ජායෙන් පැවිදි කළ සේක.

දෙනස් වන පරිච්ඡෙදය

පස්වන වස විසාලා මහනුවර

ශාක්‍ය කෝලිය

යුධිය

භාග්‍යවතුන්

වහන්සේ

සංසිද්ධිම

වස් වසා පවරා ඉක්බිති සැරි සරා වඩනා සාමි-
දරුවන් වහන්සේ දෙවැනි වරෙකත් කපිලවාස්තු
පුරයට පැමිණි සේක්, නාග්‍රෝධාරාමයෙහි වුසු සේක.
එසමයෙහි ශාක්‍ය කෝලිය දෙ රට රජුන් ගේ
සංග්‍රාමයෙක් විය. එය දත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි

වැඩ යුධ පිණිස රෝහිණි නදිය දෙ තෙර රැස් වූ ඒ තැ රජුන් මැද අහස්හි හිඳ ඔවුනට අත්තදණ්ඩ සුත්තය දෙසූ සේක. ඒ ඇසූ ඔවුන් ගේ ක්‍රෝධය සංහිදිණ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුනට එන්දන ජාතක, දද්දහ

ජාතක, ලබ්බක ජාතක, වට්ටක ජාතක යන මෙයින් දම්දෙසා එ රජුන් සමඟ කැඳවූ සේක. මෙයින් පහන් වූ ඔහු එක් කුලයෙන් දෙ සිය පණස බැගින් ශාක්‍ය කෝලිය දෙ කුලයෙන් පන් සියයක් කුමරුන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට පිරිවර පිණිස දුන්හ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන් සියලු දෙනා ඒ හිඟික්ෂුප්‍රච්ඡායෙන් පැවිදි කළ සේක. එයින් පසු කිඹුල්වත් පුරට නො දුරු මහ වනයට ඔවුන් ගෙන වැඩි සේක. ඒ හික්ෂුන් ගේ පෙර අඹුවෝ නොයෙක් අයුරු පණිවුඩ යවන්නෝ ඒ හික්ෂුන් සිත් ගන්නට තැන් කළහ. හික්ෂුහු ද පැවිද්දෙහි ඇල්ම හළහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එ පවත් දැන ඔවුන් සාඩියෙන් හිමාලය වනයට ගෙන ගොස් එහි දී කුණාල ජාතකය වදළ සේක. එය ඇසූ හික්ෂුහු ගිහි වීමේ අදහස දුරු හළහ. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වතුස්සත්‍ය කථායෙන් ඔවුනට බණ වදළ සේක.

ඒ ඇසීමෙන් ඔවුන්ගෙන් බාල ම තැනැත්තේ සෝවාන් විය. වැඩිමාළු තැනැත්තේ අනාගාමී විය. සෙස්සෝ සෙදගැමි වූහ. තව ද මෙහි දී බුඩානුභාවය දැක පැහැදි උසහ ශාක්‍ය කුමාර, ගෝතම ශාක්‍ය කුමාර, ශුඛෝදන රජුගේ පුරෝහිත පුත් සප්පදස, කෝලිය පුත් නිසහ ආදී අන්‍ය බොහෝ ජනයෝ ද පැවිදි වූහ. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන් ගෙන මහ වනයට ම පෙරළා වැඩ ඔවුනට බණ වදළ සේක. සියල්ලෝ ඒ දේශනාව ඔස්සේ සිත යවා විවසුන් වඩා රහත් වූහ.

ඉක්බිති ඔහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹ පසෙක උන්න, දස දහසක් සක්වළ දෙව් බඹුහු ද ඉතා සියුම්වෙස් ගෙන එහි රැස් වූහ. මෙහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහා සමය සුත්තය* වදළ සේක. ඉක්බිති එහි වූ රාගවර්ත, ද්වේෂවර්ත, මෝහවර්ත, ශ්‍රද්ධාවර්ත, බුඬිවර්ත, විතර්කවර්ත යන වර්ත සයින් ඒ ඒ වර්ත ඇති දෙවියනට අවවාද කරනු පිණිස තමන් වහන්සේ ම වැනි බුදු රුවක් මවා, තමන් වහන්සේ ඉදිරියෙහි නැගෙන හිර පැත්තේ සම ආසනයෙක හිඳ ප්‍රශ්න අසන සේ සලස්වා, ඒ ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු වශයෙන් රාග වර්තාදිනට සුදුසු සේ පිළිවෙළින් සම්මාපරිබාජනීය සුත්ත, පුරාහෙද සුත්ත, කලහවිවාද සුත්ත, චූලවිසුභ සුත්ත, මහාවිසුභ සුත්ත, තුට්ටක සුත්ත යන +දේශනා සයින් දහම් දෙසූ සේක.

* මෙය දික්සහියේ සූත්‍රයෙකි.

+ මේවා සුත්ත නිපාතයෙහි ඇතුළති.

බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙසේ කිඹුල්වත් පුර වසන සමයෙහි මහා ප්‍රජාවකීගෙනම් දේවී උන්වහන්සේ කරා එළැඹ, වැඳ එක් පසෙක සිට, ස්ත්‍රීතට සස්තෙහි පැවිදි වීමට අවසර දෙන ලෙස තුන් වරක් ම අයැදුවා ය. තවම එයට කාලය නො වන බව දුටු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එයට අවසර නුදුන් සේක. එ විට ඕ තොමෝ ශෝක පත් වැ කඳුළු පිරුණු මුහුණ ඇතිව හඬමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ පැදකුණු කොට පිටත් වැ ගියා ය.

පස් වන වස විසාලා පුරයෙහි බුදුරජාණන් වහන්සේ ටික කලක් කිඹුල්වත් පුරයෙහි වැස ඉන් නික්ම පිළිවෙළින් සැරි සරන සේක් විසාලා මහනුවරට සම්ප්‍රාප්ත වූ සේක. එ කල වර්ෂරතුව විය. එබැවින් විසල් පුර සම්පයෙහි මහා වනයෙහි කුටාගාර ශාලා නම් විහාරයේ වුසු සේක.

සුදෙවුන් රජ රහත් වීම එ සමයෙහි දිනක් අලුයමැ ලොව බලා වදරන සාම් දරුවන් වහන්සේ සුදෙවුන් රජ රෝගයෙකින් පෙළෙන බවත් රජුහු තමන් වහන්සේ දක්නා කැමැත්තෙන් ඉන්නා බවත් දැක, ශ්‍රාවක පිරිසකුත් කැටුව සෘඪයෙන් එහි වැඩි සේක. එහි රෝගාතුර වූ රජු සැතැපී උන් ඇඳ ඉස පැත්තේ පැණැවූ අස්තේ වැඩැ හුන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජු හිසැ දක්ෂිණ ශ්‍රී හස්තය තබා සත්‍ය ක්‍රියා බලයෙන් රිදුම දුරු කළ සේක. නන්ද මහ රහත්හු රජු දකුණත අල්ලා සත්‍ය ක්‍රියා කළහ. එ කෙණෙහි ම එ අතැ රුජාව ද දුරු වී ය. අනඳ තෙරණුවෝ රජුහු වමතැ ද, සැරියුත් තෙරණුවෝ පිටෙහි ද, මුගලන් තෙරණුවෝ දෙපසෙහි ද, සිය අත් තබා සත්‍ය ක්‍රියා කළහ. එකෙණෙහි රජු සිරුරෙහි සියලු රුජාව මුළු මනින් දුරු විය. මෙසේ රජ රෝගයෙන් මිදුණේ ය. එහෙත් ඉතා මහළු වූ එ තුමාගේ කයෙහි දුර්වල බව පැවැත්තේ ය.

මේ අවස්ථායෙහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජුට අනිත්‍යතා ප්‍රතිසංයුක්ත ධර්ම කථායෙකින් අවවාද කළ සේක. ධර්ම කතාවසානයේ දී රජුරුවෝ රහත් වූහ.

ශුඛෝදන රහත් හු පිරිනිවන් පෑම එ තත් පටන් සතියක් කල් ශුඛෝදන රහත්හු විමුක්ති සැප විඳිමින් කල් ගෙවා, සත් දින අවසන්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ, ඒ මංවකයෙහි ම හිඳ සිය ඇමැති ගණයා කැඳවා, තමන් ගෙන් වූ වරදෙක් ඇත් නම් ක්ෂමා කරන ලෙස වදරා, කඳුළු ධාරායෙන් නැහැවෙමින්

වටා රැස්ව හඬා වැලපෙන ප්‍රජාවකිගෙනමී දේවී ප්‍රමුඛ රජ පවුලෙහි ලොකු කුඩා සියල්ලට ශෝක වීමේ නිෂ්ඵල බව දක්වා අනිත්‍යතා ප්‍රතිසංයුක්ත ධර්ම කථායෙන් අවවාද කොට, එ යහන් මතු සැතපී අනුපාදිශේෂ පරිනිර්වාණධාතුයෙන් පිරිනිවන් පෑහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ජීතෘ දේහය ආදහන කරවා රැස් වූ මහ පිරිසට දම් දෙසා ඉන් නික්ම පෙරළා විසාලා මහනුවරට ම වැඩි සේක.

**යශෝධරාව
මහණ
වෙන්නට තැත්
කිරීම**

මෙයින් පසු යශෝධරා දේවී 'මහණ වෙමි'යි මෙ විටැ තැන් කළා ය. මහා ප්‍රජාවකි ගෙනමී එය අසා 'දුටු, මා වැනි මවකට පවා තෙ වරක් යාවිඥා කොටත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පැවිද්දට අවසර නුදුන් සේක.

උන් වහන්සේ බුදු වූ පසු තබා, ඉන් පෙර ගිහිගෙයි වසන කලැ අග මෙහෙසි ව සිටින සමයෙහි පවා, තෙපි උන්වහන්සේ ඉදිරියේ සිට එඩිතර වැ පුරා වචන දෙකක්වත් කියා ගත නුහුනු වූහ. එසේ කලැ දැන් තෙපි කෙසේ පැවිද්ද ඉල්ලා ගන්නට තරම් විශාරදවන්නහු ද? එය නොපට බැරි ය. මම ම ගොස් පැවිද්ද ඉල්ලා ගන්නෙමි. ඉන්පසු මහණවඩු'යැයි කියා ඇය නවතා ලූ ය.

**ප්‍රජාවකි
ගෙනමින්
පැවිදි වීම**

ඉක්බිති මහාප්‍රජාවකි ගෙනමී දේවී යලිත් පැවිදි වන අදහසින් ඉහත රෝහිණී නදී තීරයෙහි කලහ විවාද සූත්‍ර දේශනාවසානයේ දී පැවිදි වූ කුමරුවන් ගේ භාය්‍යාවන් පන්සියය හා හිස් මුඩු කරවා ගෙන

කසාවත් හැඳ පා ගමනින් ම විසාලා මහනුවරට ගියා ය.

**මෙහණි සස්න
පටන් ගැනීම**

එ සේ ගොස් ආනන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේ ලවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට අයැදුම් කරවා ගුරුධර්ම අටක් පිළිගැණීමෙන් පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලැබුවා ය.

ඒ ගුරු ධර්ම අට නම් :

'උපසම්පදවෙන් වස් සියයක් වූ මෙහෙණිය විසින් ද එද ම උපසපන් වූ හික්ෂුව දැක වැදුම් හුනස්නෙන් නැගී සිටිමි ආදී සැලකිලි දැක්විය යුතු.

හික්ෂුන් නැති පෙදෙසකැ ආවාසයෙක මෙහෙණිය විසින් වස් නො විසිය යුතු.

අඩ මසක් පාසා මෙහෙණිය විසින් හික්ෂු සංඝයා ගෙන් පොහොය විවාල යුතු. අවවාද දීමට හික්ෂුවක ගේ පැමිණීම ද බලාපොරොත්තු විය යුතු.

වස් අවසානයේ දී හික්බු හික්බුණි යන උභතෝ සංඝයා ඉදිරියේ පවාරණය කටයුතු.

ගරු ඇවැතකට පැමිණි මෙහෙණිය විසින් උභතෝ සංඝයා කෙරෙහි මානන පිරිය යුතු.

දැවුරුද්දක් ශික්ෂමාණාවක ව සිට එයට පසු ම උපසම්පදාව ලැබිය යුතු. මොන ම කාරණයෙකින් මෙහෙණියක විසින් හික්ෂුචකට ආක්‍රෝශ පරිභව නො කළ යුතු.

මෙහෙණිය විසින් හික්ෂුතට අවවාද කළ නො හැකිය. හික්ෂුත් විසින් මෙහෙණියනට අවවාද කළ මනා ය. ඒ අවවාද මෙහෙණියන් විසින් පිළිගත යුතු ම ය.

මහා ප්‍රජාවතීගොතමීන් මේ ගුරුදහම් අට පිළිගෙන පැවිද්දත් උපසම්පදාවත් ලැබූ පසු ශාක්‍ය කුමාරිකාවෝ ද ඇය ගුරුකොට ගෙන උපසම්පදාව ලැබූහ. උපසපත් වූ මහා ප්‍රජාවතී ගොතමී තොමෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹී වැද පසෙක සිටියා ය. එසේ සිටි ඇට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දම් දෙසූ සේක. ඉක්බිති ඕ තොමෝ කර්මස්ථාන ගෙන විදසුන් වඩා රහත් වූවා ය. සෙසු මෙහෙණියෝ පන්සියය ද නැඳක තෙරුන් කළ දේශනාවක් අසා රහත් වූහ. ඉන්පසු හදුකාංචනා (යශෝධරාව) ද ප්‍රජාවතීගොතමිය ගේ දූ වූ නන්ද ද තවත් බොහෝ ශාක්‍ය කුමාරිකාවෝ ද ප්‍රජාවතී ගොතමිය කරා එළැඹී පැවිදි වූහ.

**භාග්‍යවතුන්
වහන්සේ
සැවැත්පුර වැඩීම**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැසි සාර මාස ගෙවුණ පසු වස් පවරා විසාලා මහනුවරින් නික්ම වඩනා සේක් සැවැත් පුරට පැමිණ වදළහ.

**කොසොල් රජ
තෙරවත්
සරණ යැම**

එහි ජේතවනයෙහි වසන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත දිනක් කෝශලාධීශ්වර ප්‍රසේනජීත් රජතුමා එළැඹියේ ය. එළැඹී පිළිසඳර කථා කොට පසෙක උන්නේ ය. එසේ හුන් රජ තෙම,

‘හවත් ගොතමියන් වහන්සේ තුමු තිරුත්තර සමාක්සම්බෝධිය ලැබූහ යි ප්‍රතිඥා කෙරෙත් දැ’ යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් ප්‍රශ්න කෙළේ ය.

එයට උත්තර දෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ,

තමන් වහන්සේ සමාක්සම්බුධත්වය ලැබූ බවත්, එබැවින් ම සමාක්සම්බුධයෙහි යි ප්‍රතිඥා කරන බවත් වදළ සේක.

එ විටැ 'ස්වාමීනි, මහ පිරිස් ඇති කීර්තිමත් සුරණකස්සප, මක්බලිගෝසාල, නාතපුත්ත නිගණ්ඨ, බෙල්ලට්ඨ පුත්ත සංජය, කකුධ කච්චායන, කෙසකම්බලී අජිත යන සදෙනා ගෙනුත්, 'ඔබ සමාක්සම්බුධ දැ?'යි මා විසින් ප්‍රශ්න කරන ලද නමුත් සමාක්සම්බුධ බවක් ඉදුරා නො කීහ. කිමෙක් ද? උන් හැමට වඩා වයසින් බාල වූ මෑත පැවිදි වූ ගෞතමයන් වහන්සේ තුමු සමාක් සම්බුධ හ යි ප්‍රතිඥා කෙරන් දැ'යි රජ ඇසී ය. එ විටැ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජු අමතා,

"රජ කුමරා ද, සර්පයා ද, ගින්න ද, හික්සුව ද යන සතර දෙන ලදරු යැයි පහත් කොට සැහැල්ලු කොට නො සිතිය යුතු යැ"යි වදා දහම් දෙසූ සේක. ඒ ඇසූ රජ පැහැදී තෙරුවන් සරණ ගිය උපාසකයෙක් විය. මේ රජ ජේතවනයෙහි බුදුරජුන්ට රාජකාරාමය නම් විහාරයක් ද කැරැ වී ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ කොසොල් රජුට වදළ බණ අසා රජු ගේ නැන්දණියෝ සුමනා දේවී සරණ ශීලයන්හි පිහිටියහ. ඇ පැවිදි වතු කැමැති වුවත් රජුගේ මිත්තණියට උපස්ථාන කළ යුතු වැ තුබුණු බැවින් අවසර නො ලත්හ.

කලකට පසු රජු ගේ මිත්තණියෝ මළහ. රජ ශෝක පත් වැ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹ ඒ බව දැන්වී ය. එ විට සියලු සත්ත්වයන් මරණයට යටත් බව වදා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජුගේ ශෝකය සංසිදුවූ සේක. ඉක්බිති සුමනා නොම රජ කැටුව බොහෝ අනැගි භාණ්ඩ ගෙන ගොස් සඩ්ඝයාට දෙවූවා ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ බණ අසා ඔ අනාගාමී ව පැවිද්ද ඉල්ලුවා ය. එ විටැ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ ධර්මය අසා රහත් ව තොමෝත් එය ම කීවා ය. ඒ ම ඇගේ පැවිද්ද හා උපසම්පදව විය.

**භාග්‍යවතුන්
වහන්සේ
කේදිව වැඩ
දෙ වෙනි ගමන**

සැවැත් නුවර වසන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බක් අව පසළොස්වක් ද අලුයමැ ලොව බලා වදරන සේක්, චූලෝදර මහෝදර නම් නා රජුන් අතර මිණි පළහක් නිසා විය. හැකි යුධයක් දැක ඔවුන් කෙරෙහි කරුණායෙන් සෘඪයෙන් ලක්දිව වැඩ සේක. දෙවරම් වෙහෙර දොරටුව සම්පයෙහි කිරිපඵ රුකට අධිගෘහිත සම්ඳ්ධිසුමන නම් දේවතාවා එය උදුරා ඡත්ත්‍රයක් මෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මත්තෙහි දරමින් ගෙනායේ ය. එසේ වඩනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මණිනාග දිවයින් වැඩ, යුදයට සැරැසී සිටි නාග සේනාවට පෙනෙමින් අහසැ හිඳ, පෙළහර පා ඔවුන්ට බණ වදරන සේක්,

සංසාර දෝෂය ද මක්ඛ පලාසාදීන්ගේ ආදීනවය ද කාකෝලුක ජාතක, එන්දන ජාතක, ලවුකික ජාතක, වට්ටක ජාතක යන මෙයින් වෙර බැඳීමේ දෝෂ හා සමගියේ අනුසස් ද ප්‍රකාශ කොට අවවාද කළ සේක.

ධර්ම කථා ශ්‍රවණයෙන් සතුටු වූ දෙ පක්ෂයේ නා රජුහු සමග ව ඒ මිණි පළඟින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිදුහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි හිඳ ගත් සේක, ඉක්බිති නාගයෝ මධුර හෝජනයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වළඳවා මනා ව බණ ඇසූහ. බොහෝ නාගයෝ සරණ සිල්හි පිහිටියහ.

මහෝදර රජු ගේ මයිල් මණිඅක්ඛික නා රජ කැලණිපුර සිට යුධ පිණිස එහි පැමිණ සිටියේ, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි පැහැදි පූජා වස්තුවක් ඉල්ලී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එ මිණිපළඟ ද තමනට සෙවණ කළ සමිඳි සුමන දේවතාවා අරක් ගත් කිරිපඵ රුක ද නාගයනට පූජා වස්තු කොට දී යලි දු අවවාදනුශාසන කොට පෙරළා ජේතවනාරාමයට ම වැඩි සේක.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එක් සමයෙක සැවැත්නුවර වම්බා සෘතුව ගත කොට එයින් පසු දක්ෂිණාගිරි ජනපදයට වඩින්නට සැරැසුණු සේක. මෙ පවත් ඇසූ අනේපිඬු සිටාණෝ ද විශාඛා උපාසිකාවෝ ද පසේනදී කොසොල් රජතුමා ද නොයෙක් කරුණු කියා තව ටික කලක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත් නුවර ම නවත්වා ගන්නට උත්සාහ කළහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන් ගේ ඉල්ලීම නො පිළිගෙන ගමන වඩින්නට ම සැරැසුණු සේක. අනේපිඬු සිටාණෝ මෙයින් මහත් කණගාටු වී ගෙයි පැත්තකට වී කල්පනා කරමින් හුන්නෝ ය. සිටු හුගේ බැල මෙහෙවර කරන පුණ්ණා නම් දසී එය දැක, 'ස්වාමීනි, කණගාටු ගතියෙකින් ඉන්නේ ඇයි දැ? යි ඇසුවා ය. සිටුතෙම කාරණය කියේ ය. 'ස්වාමීනි, මමත් උත්සාහයක් කැර බලන්නෙමි, මගේ උත්සාහය සාර්ථක වුවොත් මට දෙන්නේ මොනවා දැ?' යි ඇසුවා ය. 'නුඹ දසභාවයෙන් මුද පවුලේ කෙනකුගේ තත්ත්වයට නංවමි' යි සිටු කී ය.

එ විට මී වහා දිවැ ගොස් ජේතවනයෙන් වඩනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස් 'ස්වාමීනි, මට අනුකම්පාකොට මේ ගමන නවත්තන්නැ' යි කීවා ය. 'මේ ගමන මා නැවැත්වීමෙන් නුඹට වන යහපත කිමෙක් දැ' යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අසා වදළසේක. මී සිටුතුමා කී වචනය සැළ කොට 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ ගමන ටික කලකට නැවැත්තුවොත් මම දසිභාවයෙන් මිදිගත හෙන්නෙමි' යි කීවා ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනාගතාංශඥානයෙන් බලා මතු ඇය පැවිදි වැරහත් වන බව ද දුටු සේක. පුණ්ණා ගොස් සිටුකුමාට තමාගේ උත්සාහය සාර්ථක වූ බව පැවැසුවා ය. සිටුනෙම සොයා බලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආපසු වැඩි නියාව දැක සතුටු ව ඇයට ප්‍රශංසා කොට දසභාවයෙන් ඇය මිදුයේ ය. විශාඛාවෝ ද පසේනදී රජ කුමා ද ඇයට ස්තුති කොට සත්කාර කළ හ. ඕ මෙහෙණි සස්තේ පැවිදි වැ ස්වල්ප කලෙකින් රහත් වූවා ය.

තෙ තිස් වන පරිච්ඡෙදය.

ස වන වස මකුල පර්වතයෙහි, සත් වන වස තච්ඡිසා දෙව්ලෝහි.

ස වන වස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැතින් නික්ම සැරිසරන සේක්, මකුල පර්වතයට වැඩ ස වන වර්ෂර්කුව එහි ගත කළ සේක.

රජගහපුර වැඩීම වස් පවරා ඉක්බිති සැරිසරන සේක්, රජගහපුර වැඩ එහි ටික කලක් වූසු සේක.

රූප මදයෙන් මත් වූ බෙමා මදුරට සාගල නුවර රජ කුලයෙහි විශිෂ්ට රූපශ්‍රීත් හෙබි බෙමා නම් කුමරියක් වූය. වැඩි විය පැමිණි ඕ බිම්බිසාර මහ රජුගේ මෙහෙසි වූවා ය. ඕ තොම

රූප මදයෙන් මත් වූවා, බුදු රජුන් රූපයට නිග්‍රහ කරති යි අසා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක්නට නො ගියා ය. රජ තෙම දේවිය බුදු රජුන් දැක්මට යවන අදහසින් උපායක් යොදන්නේ, වේළුවනයේ අලංකාරය වණන ගිනිකා බඳවා නාත්‍යාකාරාදීනට දෙවී ය. ඔවුන් ගයන ඒ ගී ඇසූ බිසවට වේළුවනය පෙර නොදුටුවාක් මෙන් හැඟුණේ ය. දිනෙක වේළුවන දර්ශනාභිලාෂයෙන් ම එහි ගියා ය. 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක්නට නො පැමිණ, ආපසු එන්නට සැරසුනොත් බලාත්කාරයෙන් වත් ඇය උන්වහන්සේ වෙතට ගෙන යෑ යුතු යැ' යි රජු රාජ පුරුෂයනට අණකොට තුබුණේ ය. දේවී තොමෝ ද වේළුවනය බලා ඇවිද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක්නට නො ගොස් ආපසු එන්නට සැරසුණා ය. රාජ පුරුෂයෝ ඇය බලාත්කාරයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉන්නා තැනට ගෙන ගියහ.

ශාස්තෘන් වහන්සේ ඇය එන්නිය දැක, සෘඪයෙන් දෙවගනක වැනි ශ්‍රීමත් ස්ත්‍රියක තමන් වහන්සේ වෙත සිට විජිනිපතක් ගෙන පවත් සලන්නා සේ ඇයට පෙනෙන්නට සැලැස්සු සේක. බේමා එය දැක 'මෙබඳු දෙවගනන් වැනි රූප ශ්‍රී ඇති ස්ත්‍රීහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමීපයේ සිටිත්. මම මොවුන් ගේ මෙහෙකාරකමට වත් නො වටනා තරම් ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රූපශ්‍රීයට නිග්‍රහ කරන සේකැ යි රටේ පවත්නා කථාව බොරු වෝදනාවකැයි සිතුවා ය. සිතා, ඒ ස්ත්‍රී රූපය දෙස ම බලාගෙන සිටියා ය. ඇය බලා සිටියැ දී ම බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ අධිෂ්ඨානය පරිදි, ඒ ස්ත්‍රී රූපය ප්‍රථම වයස ක්‍රමයෙන් ගෙවා, මධ්‍යම වයසට ද, එය ද ඉක්මු මහලු වයසට ද පැමිණ, ඉසකේ පැසුණු සම රැලි වැටුණු විරූප වූ කඩදන් මැහැල්ලක් වී, විජිනිපත හැර දමා බිම වැටුණේ ය. බේමා තොම ඒ බලා සිට 'මෙබඳු ශ්‍රීමත් ශරීරය පවා මෙසේ විනාශයට පැමිණියේ ය. මගේ ශරීරයත් මෙසේ ම වන්නේ නො වේ දැ'යි සිතුවා ය. ඇගේ රූප මදය හීන වී නුවණ මුහුකුරා ගිය බව දත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ශරීරයේ පිළිකුල ප්‍රකාශ කොට දම් දෙසු සේක. එය ඇසීමෙන් කෙලෙස් බර ගතිය තුනී ව නිරෝග වූ සිත් ඇති ඇයට මහානිදන* සුත්තය වදළ සේක. එය අසා ඕ සෝවාන් ව රජු ගෙන් අවසර ගෙන පැවිදි වූවා ය. එයින් අඩ මසක් ගිය තැන පහතක් ඇවිලීමත් නිවීමත් දැක ඒ අරමුණු කොට විවසුන් වඩා රහත් වූවා ය.

**විකුර්වණර්දධි
ප්‍රාතිභායඝී පෑම
තහනම්කිරීම**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජගහ පුර වසන සමයෙහි රාජගෘහික සිටු සැට රියන් පමණ ඉහළ රත්හඳුන් පාත්‍රයක් එල්වා 'සෘඪමත්' රහතෙක් ඇත්නම් මෙය ගනී වා'යි නුවර ප්‍රකාශයක් කැරැවී ය. ඔහු රවටා එය ගැන්මට පුරණකාශ්‍යපාදී නීර්ථකයෝ නොයෙක් උපාය කොටත් නො හැකි වූහ. සත් වන දින පින්බෝලභාරආච්ඡ ස්ථවිරයන් වහන්සේ අහසින් වැඩ පෙළහර දැක්වූයෙන්, සිටු එය උන් වහන්සේට පිරිනැමී ය. මේ කාරණය ඇරැබ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්මුන් රැස් කරවා විකුච්ඡර්ධි ප්‍රාතිභායඝී දැක්වීම තහනම් කළ සේක. එ විට නීර්ථකයෝ 'මෙයට පසු ශ්‍රමණ ගෞතමයනුත් තත් ශ්‍රාවකයනුත් ප්‍රාතිභායඝී නො පාති'යි සිතා 'අපි පාත්‍රයක් ලබනු සඳහා අපේ රහත් ගුණය ප්‍රකට නො කෙළෙමු. එහෙත් මින් පසු ශ්‍රමණ ගෞතමයන් හා ම ප්‍රාතිභායඝී පාන්නමු'යි කියා ඇවිද්දහ.

* මෙය දික්සහියේ සූත්‍රයකි.

බිම්සර රජු මේ ගැන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විවාළන. එ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජුහු තමා ගේ අඹ උයනෙහි එල අනුභව කිරීම තහනම් කළොත් එය රජු හැර සෙස්සනට ම බවත්, එ මෙන් ම ඒ තහනම් තමන් වහන්සේ ට නො වන බවත් ශ්‍රාවකයනට ම බවත් තව සාර මසෙකින් සැවැත් නුවර සමීපයේ ගණ්ඩම්බ රුක ළඟ දී පෙළහර පාන බවත් වදළන. එකී දිනැ රජගහ නුවර පිඩු පිණිස හැසිර දවල් දත් වළඳා, ඉක්බිති එයින් නික්ම සැවැත් පුර අතට වැඩිසේක. නීරථිකයෝ ද ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ අප හා ප්‍රාතිභායඝී නො පා පලායෙහි'යි කියමින් බුඩ ප්‍රමුඛ හික්ෂු සඬ්ඝයා පසු පස්සෙන් ගමන් කළහ. ඔවුන් අනු ව බොහෝ ජනයෝ ප්‍රාතිභායඝී දක්නා අටියෙන් සැවැත් නුවර බලා ගියහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත් පුර වැඩ ගත්ඬම්බ රුක් මුල දී ඇසළ මස පුර පසොළොස්වක් ද සවස ප්‍රාතිභායඝී දැක් වූ සේක.

**යමා මහ
පෙළහර**

පෙළහර පාමින් අතරින් පතර ඒ පිරිසට දහම් දෙසූ සේක. පෙළහර දක්වා ඉක්බිති එයින් ම තව්තිසා භවනයට වැඩි සේක. එකෙණෙහි ඒ සේනාව භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නො දැක 'බුදුරජාණන් වහන්සේ කොහි වැඩි සේක් දෝ'යි කියා හැඩුන. ඔහු මුගලන් තෙරුන් වෙත එළැඹ 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කොහි වැඩිසේක් දැ'යි විවාළන. උන් වහන්සේ තමන් කාරණය දන් නමුත් අන් තෙරුන්ගේ ගුණය ප්‍රකට කරනු අටියෙන් 'අනුරුඩ තෙරුන් ගෙන් ඇසුව මැනැවැ'යි වදළ සේක. ඉක්බිති ඔහු අනුරුඩ තෙරුන් විවාළන. තව්තිසා භවනයෙහි පාණ්ඩුකම්බල ශෛලාසනයෙහි වස්වැස මාතෘ දෙවි රජුට අභිධර්මය දෙසනු පිණිස වැඩි බව අනුරුත් තෙරණුවෝ වදළන. කවර ද පෙරළා වඩනා සේක්දැ'යි ඔහු විවාළන. 'වස් තුන් මස ගත කොට පවාරණ දිනයෙහි යැ'යි තෙරණුවෝ වදළන. එ විට පෙළහර දැකීමට රැස් වූ මහ පිරිස කඳවුරු බැඳ එහි ම එ තුන් මස රළුණහ. චුල්ල අනාථපිණ්ඩික සිටුහු එ සියල්ලට ආහාර පාන බුලත් ආදියෙන් තෙ මස මුළුල්ලෙහි ම සංග්‍රහ කළහ. ඔවුනට බණ වදරන්තට මුගලන් තෙරුනට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කලින් ම නියෝග කර තුබුණෙන් උන්වහන්සේ එහි ම රැඳී එ තුන් මසෙහි එ පිරිසට ධර්ම කථායෙන් සංග්‍රහ කළ සේක.

**සත් වන වස
තව්තිසා
භවනයෙහි**

යටැ කී සේ තව්තිසා භවනයෙහි වස් වූ සු භාග්‍ය-
වතුන් වහන්සේ එ තුන් මසෙහි නිතර දම් දෙසූ සේක.
ඒ දේශනාකළ පරිදි නම් : භාග්‍යවතුන් වහන්සේ

පිණ්ඩපාත කාලය වන තෙක් ම දම් දෙසා, ඉක්බිති තමන් වහන්සේ වැනි ම බුදුරුවක් මවා, 'මා එන තෙක් මෙතෙක් ධර්මය දෙසා වා'යි අධිෂ්ඨාන කොට හිමාලයට වඩිනා සේක. එහිදී නාලිය දැවටු වළඳා උතුරුතුරු දිවයිනේ පිඬු පිණ්ඩ හැසිර හිමවු පව්වට ම ආපසු වැඩ, එහි අන්‍යෝන්‍යත්ව විල ලග හිඳ දන් වළඳන සේක. ඒ වේලාවේ දී සැරියුත් තෙරණුවෝ එහි පැමිණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වත් පිළිවත් කරති, වළඳා අවසානයෙහි, 'සාරිපුත්‍රයෙනි, අද මම මෙ තෙක් බණ කීමි, එය තමන් ඇසුරු කරන භික්ෂුනට උගන්වවු'යි නියෝග කොට තමන් එදිනෙද තව්නිසා භවනයේ දී වදල බණ සැරියුත් තෙරුනට වදරන සේක. ඉන්පසු තව්නිසා භවනයට වැඩ නිර්මිත බුදුරුව අතුරුදන් කොට, එ බුදුරුව වදල තැන් සිට දහම් දෙසන සේක. මේ නියායෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ තුන් මස ගත කළ සේක.

ධම්දේශනාව තුන් මසෙකින් අවසන් විය. දේශනාවසානයේ දී මවු දෙවිපුත් සෝවාන් පෙලෙහි පිහිටියේ ය. අසු කෝටියක් දෙවියෝ ද මාර්ග එල ලැබූහ.

පචාරණයට සත් දවසක් කලින් මුගලන් තෙරණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා එළැඹ කවර ද වඩිනා සේක්දැයි ඇසූහ. ඉන් සත් වන ද සංකස්ස නගරද්වාරයට තව්නිසායෙන් බස්නා බවත් තමන් වහන්සේ දක්නා කැමැත්තත් එහි ඉයැ යුතු බවත් වදල සේක. සැවැත් නුවර සිට සංකස්ස නගරයට දුර යොදුන් තිසක් වුවත් ඒ සැවැත් පුර රැස්ව සිටි පිරිසට එහි යෑම සමීප විහාරයකට යන ගමනක් මෙන් ඉතා ඉක්මන් ද පහසු ද විය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වස් මස මැදිපෝද පාණ්ඩුකම්බල ශෛලාසනයෙහි දී ම වස් පවරා, එදම, ශක්‍ර භූමාදීන්ගේ පුජෝත්සවයෙන් ගෞරව ලබමින් මහ පෙරහැරින් සංකස්ස නගර ද්වාරයට බැස්ස සේක. ඒ දුටු සැරියුත් තෙරණුවෝ බුදුරජුන් වැඳ එ වැනි බුඩ ශ්‍රියක් ඉන් පෙර තමන් නුදුටු බව, ආදිය කී කල, එය ඇරඹ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ධර්ම දේශනාවක් කළ සේක. එය ඇසූ දෙවියන් ඇතුළු මහා පිරිසකට ධර්මාහිසමය විය. සැරියුත් තෙරුන්ගේ සඬ්විහාරික පන්සියයක් පමණ භික්ෂුහු රහත් වූහ. මෙහිදී බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ ඒ තැනැත්තනට විෂය වූ ප්‍රශ්න පෘථග්ජන සෝවාන් ආදීන්ගෙන් පිළිවෙළින් අසා අන්තිමේ දී මේ සස්තෙහි මහාප්‍රාඥ වූ සැරියුත් තෙරුන්ගෙන් බුදුවරුන් විසින් ම විසඳිය හැකි ප්‍රශ්න විචාළ සේක. එය මුල දී උත්වහන්සේට නො හැකි

වූ නමුත්, ඉන් පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දෙන ලද නය ක්‍රමයෙහි සිට විසඳිය හැකි විය. මෙයින් සැරියුත් තෙරුන් සෙසු සියල්ලට ම වඩා නුවණින් අග තත් පත් බව භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පැවැසූ සේක.

**මෙමත්‍රෙය
බෝසතුන්
පැවිදි වීම**

දේවාචරෝහණ උත්සවය දැක්මෙන් පැහැදුණු අප්‍රමාණ ජනයෝ බුදු බව පැතු හ. ඉන්‍යත් විශේෂයෙන් ම මෙමත්‍රෙය බෝසතාණෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේත් සැරියුත් තෙරණුවන් ගේත් අතර වූ ප්‍රශ්න විසර්ජන

කථාව ඇසුවෝ එද ම පැහැදී පැවිදි වූහ.

මේ මෙමත්‍රෙය බෝසතාණෝ වනාහි මෙයින් සොළොස් අසඬ බොය කල්ප ලක්ෂයෙකින් යටු මතු බුදු වනුවට නියත විවරණ සිරි ලැබුවෝ පෙරුම්දම් පුරමින් දෙවිමිනිස් දෙ ලෝහි සරනුවෝ, අප බුදු පියාණන් දවසැ දෙවි ලොවින් වූක ව, සැවැත් නුවරින් තිස් යොදුන් පමණ තන්හි සංකස්ස නුවර ගැහැවි මහසල් කුලෙක සිරිවඩ්ඪ නම් මහ කෙළෙඹියාට පුත් ව උපන්නෝ ය. සුව පෙරහරින් වැඩුණු එ තුමෝ දිසා පාමොක් ඇදුරක්හු වෙත ඉගෙන ශිල්ප ශාස්ත්‍රයන්ගේ කෙළවරට පැමිණ මා පියන් ඇවෑමෙන් කුටුම්භ ස්වාමීව, මහ පිරිවර ඇත්තෝ, ශ්‍රී සම්පත් විද වසන්නෝ, යටු කී පරිදි දේවාචරෝහණ සමාගමයෙහි දී, සියලු ගිහි සැප හැර දමා, දහසක් පමණ පිරිවර ජනයා එක්ක එද ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැවිදි වූහ, පැවිදි උපසපත් බව ලත් ආයඝී මෙමත්‍රෙය බෝධිසත්ත්ව හික්ෂුහු බුඩ වචනය මොනොවට ඉගෙන නොයෙක් සිය ගණන් හික්ෂු සමුහයාට එය ඉගැන්වූහ.

මෙමත්‍රෙය නැවැත පසු කලෙක එ මහාසත්ත්වයාණෝ තමනට බෝසතුන් වස්සන්ගයෙන් ලැබුණු මහභූ වස්ත්‍ර යුගලයෙන් එකක් විවරණ ගැනීම භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ගන්ධකුටියෙහි වියත් කොට බැඳ අතින් වස්ත්‍රය ඉරා වියත් කෙළවර පන්ති කොට එල්ලූහ.¹⁶⁰

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආයඝී මෙමත්‍රෙය බෝධිසත්ත්ව හික්ෂුන් ගේ අදහස් දැන හික්ෂු සංඝයා මධ්‍යයෙහි දී ඔබ පෙන්වා.

‘මහණෙනි, උතුම් වස්ත්‍ර යුගලයෙකින් බුදුන් පිදු මේ හික්ෂුහු බලවූ, මේ තෙමේ මතු මේ මහාහද කල්පයෙහි ම මෙමත්‍රෙය නම් සමාන්සම්බුඩ වන්නේ ය. එ කල මේ බරණැස් පුර කේතුමතී නම් රාජධානියෙක් වන්නේ ය. එහි සංඛ නම් සක්විති රජෙක් වන්නේ ය. ඔහු පුරෝහිත

සුබ්‍රහ්ම නම් බ්‍රහ්මා මෙහෙය බුදුන් ගේ පිය වන්නේ ය. එ පෙරෙව්නුගේ භාය්‍යා වූ බ්‍රහ්මවතී බැමිණි මව වන්නී ය. නා රුකක් එ බුදුහු ගේ බෝරුක වන්නේ යැයි විවරණ සිරි දී වදළ සේක.

සු නිස් වන පරිච්ඡේදය

අටවන වස හේසකලා වනයෙහි

අට වන වස ශාස්තෘන් වහන්සේ සංකස්ස පුරයෙහි වික දිනක් වැස සැරි සරන සේක්, හග්ග දේශයෙහි සුංසුමාරගිර පුරය අසළ වූ හේසකලා වනයට වැඩ අට වන වැසි සමයැ එහි වුසු සේක.

බෝධිරාජ එ සමයෙහි බෝධිරාජ කුමාරයා ගේ කෝකනද නම් කුමාරයාට මහභූ පායෙක් නිමවන ලද්දේ ය. ගෙවදින උත්සවය දම් දෙසීම එළඹ සිටි සමයෙහි කුමාර තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නිමන්ත්‍රණය කෙළේ ය.

ඒ බෝධිරාජ කුමාරයා වනාහි දරුවන් නැත්තෙකි. එ බැවින් 'ඉදින් මට පුතෙක් හෝ දුවක් ලැබේ නම් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ පියවිල්ල ඇත්ම වඩනා සේකැයි සිතා රෙදි පියවිල්ලක් ද එළයේ ය. කුමරුගේ අදහස දත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි පා නො තැබූ සේක. එහි පා තබා වඩින සේ තුන් වරක් ම කුමරු අයැදු නමුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය නො පිළිගත් සේක.

කුමර තෙම ආනන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේ ගේ වචනය පරිදි ඒ පියවිල්ල අකුළා භාග්‍යවතුන් වහන්සේත් හික්ෂු සංඝයාත් ගෙට වැඩම කරවා මධුරාන්ත පානයෙන් සංග්‍රහ කෙළේ ය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැද, පියවිල්ලෙහි පා නොතැබූ කාරණය විචාළේ ය.

'කුමක් සිතා ඒ පියවිලි එළයෙහි දැ ?' යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇසූ සේක.

'පුතෙක් හෝ දුවක් ලැබේ නම් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙය පා ගා වඩනා සේකැයි සිතීමි'යි කුමර කී ය.

'එ හෙයින් ම මම එහි පා නො තැබීමි'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක.

‘කිමෙක් ද වහන්ස, මට පුතෙක් හෝ දුවක් නො ලැබේ දැ?’ යි කුමර විචාළේ ය.

‘නො ම ලැබෙන්නේය. කුමාරයෙහි’යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක.

‘කුමක් හෙයින් ද වහන්සැ?’ යි කුමර පුළුවන.

එ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන් පෙර අත් බැවෙක කළ වරදෙක හේතුවෙන් දරුවන් නො ලබන බව වදාරා අතීත කථාව ගෙනහැර පෑ සේක.

‘පෙර පිරිසෙක් නැව් නැගී ගියේ ය. නැව මුද මැද දී බිඳිණ. එහි උන් අය අතුරෙන් අඹු සැමි දෙදෙනෙක් ලී කොටයෙකැ එල්බ ජීනත්තෝ, අතුරු දූවකට පැමිණ එහි වුසුහ. ඒ දිවයිනෙහි බොහෝ පක්ෂීහු වසති. ඒ දෙදෙනා පක්ෂී බිජුවට දැක ඒවා ගෙන ගින්නෙහි පලහා කෑහ. ඉන් පසු කුරුළු පැටියන් ද මරා කෑහ. තරුණ තලකුනා මහළු යන තුන්වයසෙහි ම ඔහු මෙසේ ප්‍රමත්ත ව කල් යැවූ හ.’

මෙහි ඒ අඹු සැමි දෙදෙනා නම් බෝධිරාජ කුමරුත් ඔහු දේවියත් යැ යි පවසා,

‘තමා ප්‍රිය කරන්නහු විසින් තුන් වයස් හි ම තමා නො පමාව රැක්ක යුතුයැ’¹⁶¹ යි වදාරා දහම් දෙසූ සේක.

දේශනාවසානයේ දී බෝධිරාජ කුමාරයා සෝවාන් විය.

කැවැත් පුර වැඩීම. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වස් සමයෙන් පසු සැවැත් පුර වැඩ, කලක් එහි වුසු සේක. එ සමයෙහි සුනාපරත්තයේ පුණ්ණ කෙළෙඹි සුප්පාරක පටුනින් පන්සියයක් පමණ ගැලින් වෙළෙඳාම පැවිදි වීම සඳහා සැවැත් පුර පැමිණි පුණ්ණ නම් කෙළෙඹියෙක් දිනක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක්නට යන පිරිස දැක, තෙමේ ද ඔවුන් කැටුව ජේතවනාරාමයට ගියේ ය. හෙ තෙම බණ අසා පැහැදුණේ පසු දා බුඩ ප්‍රමුඛ මහා සඞ්ඝයාට මහ දන් දී, තමා ඉපැයූ ධනය සිය මයිලණුවනට භාණ්ඩාගාරිකයා බාරේ යවා තෙමේ පැවිදි විය.

අප්‍රමත්ත ව මහණ දම් පුරන පුණ්ණ හිමියෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා එළැඹ වැඳ වහන්ස, මට සංක්ෂේපයෙන් අවවාදයක් කළ මැනවැ’යි කීහ.

පුණ්ණ තෙරැන් සුනාපරන්තයට යම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ඔවුනට රහත් බව තෙක් කර්මස්ථාන ක්‍රමය* සැකෙවින් වදාළ සේක. ඉක්බිති 'තෙපි ගොස්, කොහි වසවු දැ?' යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පුණ්ණ තෙරැන්ගෙන් ඇසූහ.

පුණ්ණ : වහන්ස සුනාපරන්ත නම් ජනපදයෙක් ඇත. එහි ගොස් වසන්නෙමි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ : පුණ්ණය, සුනාපරන්ත ජනපද වාසීහු දරුණු මිනිස්සු ය. ඔවුන් තොපට ආක්‍රෝශ කළොත්?

පුණ්ණ : වහන්ස, ඔවුන් මට ආක්‍රෝශ කළත් අතින් මිටින් පහර නුදුන්නොත් ඒත් යහපතැ යි සිතමි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ : ඉදින් ඔවුන් අතින් මිටින් පහර දුන්නොත්?

පුණ්ණ : කැට කැබැලිත්තෙන් නො ගසා අතින් මිටින් තැළුවත් එයත් ඔවුන් ගේ ගුණයක් කොට සලකමි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ : ඉදින් කැට කැබිළිතිවලින් පහර දුන්නොත්?

පුණ්ණ : කැටින් පහර දුන්නත් දංඬෙන් පහර නො දෙත් නම් එයින් ඔවුන් හොඳ මිනිසුන් කොට සලකන්නෙමි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ : ඉදින් දංඬෙන් පහර දුන්නොත්?

පුණ්ණ : මොහු යහපත් මිනිස්සු ය. මට ආයුධයෙන් පහර නො දෙති' යි සිතන්නෙමි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ : ඉදින් ඔහු සැකිත් පහර දෙත් නම්?

පුණ්ණ : මොහු තියුණු සැකිත් පැහැර මා දිවි නො නසති. එ බැවින් මොහු මනා මිනිස් කෙනෙකැ යි සිතමි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ : ඉදින් ඔහු තොප දිවි තොර කරත් නම් ?

පුණ්ණ : ඉදින් ඔහු එ සේ මා දිවි තොර කරත් නම්, 'ඇතැම් කෙනෙක් සිරුරෙහි කලකිරී, තමන් මරන කෙනෙකුත් සොයති. මම වනාහි නො සොයා ම එවැනි කෙනෙකුත් ලැබීම' යි සිතමි, වහන්ස.

* මේ මජ්ඣිම නිකායයෙහි පුණ්ණෝවාද පූත්තය යි.

පුණ්ණ තෙරුන් ගේ කථාව අසා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තුන් යලක් සාධුකාර දී, 'පුණ්ණයෙනි, තෙපි සුනාපරත්තයෙහි වසන්නට නිස්සන්ධි වදළ සේක.

පුණ්ණ තෙරණුවෝ ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ අවසර ගෙන නික්ම ගියෝ, සුනාපරත්ත ජනපදයට පැමිණ එහි අමිබාටක* පර්වතයෙහි වසන්නෝ, දිනක් වෙළෙඳ ගමට පිඩු පිණිස වැඩියහ. තෙරුන්ගේ බාල සොහොයුරු කෙළෙඹි පුත් තෙම තෙරුන් හැඳින, ඇත යැ නො දී එහි ම වස්වා සිවුපසයෙන් උපස්ථාන කෙළේ ය. තෙරණුවෝ එයින් මුදු තෙර සමුද්ගිරි නම් වෙහෙරකට වැඩියාහ. එහි සමුදු සෝභය ඇසෙන බැවින් කමටහන් වැඩිමට ඒ නො සැප යැ යි සලකා, ඉන් මාතුලගිරි නම් වෙහෙරකට වැඩ එහි ලිහිණියන්ගේ අධික ශබ්දය ඇති බැවින් නො සැප යැ යි සලකා, ඉන්‍යත් නික්ම, සිය වෙළෙඳ ගමට නුදුරු නො ළං වූ ජනවිචික්ක, නිශ්ශබ්ද, යෑම ඊමට පහසු වූ මතුලාරාම නම් වෙහෙරකට පැමිණ එහි වස් වූහ. තෙරණුවෝ එහි දී රහත් වූහ. දිනක් පුණ්ණ තෙරුන් ගේ බාල සොහොයුරු වූ වෙළෙඳ තෙම අතවැසි පන්සියයක් පමණ වෙළෙඳුන් හා වෙළෙඳාම් පිණිස පිටරට යන්නට සැරසුණේ තෙරුන් ගෙන් පන්සිල් ගෙන වැඳ නැව් නැග පිටත් විය.

**සුප්පාරකයෙහි
වෙළෙඳුන්
සරණගතයන් වීම**

ඔහු මෙසේ යාත්‍රා කරන්නෝ එක් දිවයිනකට බටහ. එය පරික්ෂාකර බලන්නෝ රත්සඳුන් වනයෙකැ යි දැන, 'මෙයට වැඩි වටිනා දෙයක් ඔබ්බෙන් නො ලැබිය හැකි. මේ ම ප්‍රමාණ යැ' යි කියා නැව හිස් කරවා රත් සඳුනෙන් පුරවා, පෙරළා සිය රටට යාත්‍රා කළහ. නැව මහත් උත්පතනයකට අසු වී ය. ප්‍රධාන වෙළෙඳ තෙම 'පුණ්ණ තෙරහු අපට පිහිට වෙන්වා' යි තෙරුන් සිහි කළහ. තෙරණුවෝ ද ආවර්ජන කොට බලනුවෝ. සොහොයුරා නැගී ගිය නැව අන්තරායකට මුණ පෑ බව දැන එහි වැඩ ඔවුන් අස්වසා, මොවුන් කැමැති තෙතකට නැව යේ වා' යි අධිෂ්ඨාන කළහ. මෙසේ සියලු වෙළෙන්දෝ නිරූපද්‍රැතව සිය ගමට ආහ. ඉක්බිති ඔහු වඩාත් පැහැදී සිය බිරියන් හා අවුත් තෙරුන් හමුයෙහි දී තිසරණයෙහි පිහිටියහ.

**රත් සඳුනින්
විහාර කැරැවීම**

ඉක්බිති වෙළෙන්දෝ නැවෙන් බඩු බා ගෙන කොට-සක් තෙරණුවනට දුන්හ. තෙරණුවෝ 'මට බඩු කොටසින් අථියෙක් නැතැ' යි වදාරා, 'තෙපි

* මේ 'අමිබන්ධි' ය යි ඇතැම් පොතක පෙනේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දුටුහු ද? ියි අසා, 'නැත'යි කී කල, 'එසේ නම් මෙයින් බුදුරජාණන් වහන්සේ ට විහාරයක් කරවු, බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වන්නෙමි'යි වදළහ. ඔහු තෙරුනට වෙන් කළ කොටසින් ද තමනට අයත් කොටස්වලින් ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේටත් සංඝයාටත් විහාර කළහ. විහාර කර්මාන්තය නිමවා ඒ බව තෙරුනට දැන්වූහ. තෙරණුවෝ සෘඪයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා ගොස් එහි වඩනට ආයාචන කළහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ඒ පිළිගෙන, පසුදා පන්සියයක් හික්කු සමුහයා හා අහසින් වැඩි සේක. එ සේ සුනාපරන්තයට වඩින බුදුරජාණන් වහන්සේ අතර මහ සච්චබ්බ නම් වැඩිම. සච්චබ්බ පච්ඡායකට බැස එහි උග්‍ර තපස් ඇති ජට්ටියාට දම් ජට්ටියා දෙසා ඒහි හික්කුප්‍රච්ඡායෙන් පැවිදි කොට, ඒ හික්කු ද පැහැදවීම කැටි ව වෙළෙඳ ගම් වැඩි සේක.

ගම් වැස්සෝ බුඩ ප්‍රමුඛ සංඝයාට මහ දන් දී තමන් තැනැවු ආරාමයට වැඩිම කැරැවූහ.

සුනාපරන්ත වාණිජ සමාගම සවස් කාලයෙහි ගම් වැස්සෝ මල් පහන් ආදිය ගෙන ආරාමයට ගියහ. ඔවුනට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දම් දෙසූ සේක. ඔහු සෝවාන් ආදී මාර්ග ඵලයනට පැමිණියහ. ඔවුනට වැඩ පිණිස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි කිහිප දිනක් ම වුසුසේක.

නම්දා නදීතිරයෙහි පා සටහන තැබීම ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පුණ්ණ තෙරුන් එහි ම නවතා, ඉන් නික්ම නර්මද නදී තීරයට වැඩි සේක. නම්ද නා රජ පෙර ගමන් කොට, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, ස්විය හවනයට පමුණුවා මහත් සත්කාර කෙළේ ය. ඒ නා රජුගේ ආයාචනයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නම්ද නදීතිරයෙහි පාද ලාංඡනය තැබූ සේක.

සච්චබ්බ පර්වතයෙහි පා සටහන ඉක්බිති සච්චබ්බද්ධ* පච්ඡායකට වැඩ එහි සච්චබ්බ තෙරුන් නැවැත් වූ සේක. පූජ්‍ය වස්තුවක් තෙරණුවෝ ඉල්ලූ හ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගල මත්තෙහි අලුත් මැටි පිඩිකැ මෙන් පාද ලාංඡනය තැබූ සේක.

* කඳුහතක් එකට බැඳී පිහිටි බැවින් මෙය සත්තබ්බ නම් වැ පසු වැ සච්චබ්බ නම් විය. අද මෙය ඒම මලෙයි නමින් ප්‍රසිද්ධ ය. මදුරාසි දිස්ත්‍රික්කයට අයත් ය. තිරුපතිපුරය මේ කන්ද පාමුලය.

ඔහු රජුන් තෙවෙනි වැඩ එහි වසන සෙමෙනි, බුඩත්වයෙන් අටවන වර ලක්දිව වැඩීම වර්ෂයෙහි මණිඅක්ඛික නම් ලක්වැසි නාගාධි-පතියෙක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා ගොස් ලක්දිව වඩනට ආයාචන කෙළේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ඒ අයැදුම පිළිගත් සේක.

නා රජ තෙම සතුටු ව ලක්දිව ගොස් ස්වකීය කැළණි පුරය උරසවා, බුඩ ප්‍රමුඛ සංඝයාට සෙනසුන් පිළියෙළ කරවා, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිළිගැනීමට සිය නාග ජනයා හා පෙර මගට වුත් බලා සිටියේ ය.

මේ දවස වනාහි වෙසක් මස පුණ්‍ය පොහෝ දා ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහද්වික්ඛු සංඝයා පිරිවරා අප්‍රමේය බුඩානුභාවයෙන් බබලමින් ලක්දිව වැඩ කැළණියට බැස්ස සේක. නාගයෝ බුඩ ප්‍රමුඛ සංඝයා වඩා හිඳුවා දන් වැළඳූවූහ. ඉළඳා අන්තයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පහන සඳහන් අදහස් ඇති දහමක් දෙසූ සේක.

* 162 'පින්වත් නාගයිනි, අසවු. සසර සත්ත්වයෝ බුදුවරයකු ලබා ද පිහිට කොට නොගන්නෝ අනාථ ව දුකෙහි ගැලෙති.'

'නාගයිනි, දුර්ලභ වූ බුඩෝත්පාද කාලය බොහෝ කලෙකින් ලබාගෙන සිටින තෙපි පමා නො වවු. සසර වසන්තනුට ජරා මරණ ශෝක පරිදේව දුඃඛ දොර්මනසායෝ නියත හ. සසරින් මිදුණාහට එ කිසි දුකෙක් නො වේ.'

'සත්ත්වයන්ගේ තරුණ බව නෙලුම් මලෙක ස්වභාව සේ ස්වල්ප කලක් පවත්නා එකෙකි. ජීවිතය පිනිබිඳක් මෙන් නිස්සාර ය. ධන සම්පත් රළ බිඳීම මෙන් අස්ථිරය ය. සිත නිතර තන් වැදැරුම් ශෝකයෙන් තැවේ.'

'පෙර ආකාශවාරි සෘ මත් සෘෂිහු ද ස්ත්‍රී රූපයෙහි ඇලුණෝ ධ්‍යානයෙන් පිරිහී වනසට පැමිණියහ. නුවණැත්තෙනි, තෙපි එ බැවින් රූපයෙහි නො ඇලෙවු.'

'පෙර එක් මොනරෙක් සෙබඩක ගේ හඬෙහි ඇලුණේ ඒ අනුව ගියේ වැද්දකුට අසු විය. එ හෙයින් ශබ්දයෙහි ඇල්ම ද මහත් දුකට කාරණය ය.'

‘මේ මැසි තෙම මද ගත්ධයෙහි ඇලුණේ මල් පැණියෙහි ඇල්ම ද හැර දමා මතැතුන් ගේ කුම්භස්ථලයට පැමිණ කන් තල පහර ලබා සුන් බුන් ගාත්‍ර ඇත්තේ වනයට පැමිණේ. ගත්ධයෙහි අල්ම ද විනාශයට කාරණයෙකි.’

‘ගැඹුරු ජලයෙහි බොහෝ ආහාර ඇත ද, රසයෙහි ගිජු වූ මත්ස්‍ය තෙම බිලිය ගිල මහත් දුකට පැමිණේ. රස කාමයෙහි දොස් සලකා ඒ හැර දමවු.’

පෙර ඇත්බැවෙක ‘බඹ ලොවින් වූක ව වූත් මිනිස් ලොව ඉපිද පරිශුධ බ්‍රහ්මචාරී ව සිටි බෝධිසත්ත්ව තෙමේ ද ස්ත්‍රී සඛගමයෙහි ඇලුණේ තම සතු රාජ්‍යයෙන් ද පිරිහුණේ ය. ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යකාමය මහත් ව්‍යසනයට කාරණයෙකි.’

එබැවින් මෙ කී පංචකාමයන්හි ඇල්ම හරිවු.

‘පෙර කැනහිල් සා වළුරු දියබල යන අහේතුක ප්‍රතිසන්ධි ඇති සත්වයෝත් දාන පාරමිතාව පුරා ඉන් මිදී අවුත් නිවන් සැප ලදහ. නාගයිනි, නිවන් පතන කවරෙක් දානපාරමිතාව නො පුරා ද?’

‘ඒ දාන ශීල හේතුයෙන් ලැබෙන ස්වර්ගය මහත් රත්න ප්‍රාසාදාදියෙන් ගැවැසි ගත්තේ ය. බොහෝ දෙවභනන්ගෙන් සුන්දර ය. පිපි පුෂ්ප ජාතියෙන් යුත් පද්මාකර උද්‍යානාදීන් සිත් කළු ය. එහි දෙවියෝ මරණය නැත්තවුන් සේ නිතර සැපෙන් කල් යවත්.’

‘පින්වත්නි, ඒ දිව්‍ය සම්පත්තියට වඩා බ්‍රහ්ම සම්පත්තිය රම්‍ය ය, එයටත් වඩා නිර්වාණ සම්පත්තිය ශ්‍රේෂ්ඨ ය. එ බැවින් සිය දියුණුව පතන නැණැතියෙහි, එ නිවන් ලබනු පිණිස නිතර වීයඹී කරවු.’

නාග ජනයෝ මේ ධර්ම කථාව මොනවට පිළිගත්හ. **සුමන දිව්‍ය රාජ්‍යාගේ ආශවනය** ධර්ම දේශනාව ඒ පිරිසට සාර්ථක විය. ඒ මහා සභාවට පැමිණි සුමන දෙවර්ජ තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා එළඹ වැද, තමා වසන සමන්තකුට පච්ඡනයට ද වඩින ලෙස ආයාචන කෙළේ ය. එය පිළිගත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ශ්‍රාවක සමූහයා සහිත වූ එදා පස්වරුයෙහි අහසින් ඒ පර්වතය කරා ද වැඩි සේක. මහත් දේවගණයා රැස්වී ය. මෙහිදී සුමන දිව්‍ය රාජයා සිරිපා සටහන තබන මෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇයැදී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද වම් සිරිපා ලකුණ එහි පිහිටු වූ සේක.

ඉක්බිති පර්වත ප්‍රාන්තයෙහි එක් ගල් ගුහායෙක දිවා විහරණය කළ සේක. ඒ හගවද්ගුහා නමින් දන්නා ලදී. ශ්‍රාවකයෝ පර්වතයෙහි තැන තැන දිවා විහරණය කළහ.

ඉන්පසු ශ්‍රාවක ගණයා සහිත බුදුරජාණන් වහන්සේ එ තැනින් නික්මූ අහසින් රුහුණු ජනපදයට වැඩ එහි දැන් දීඝවාපි ස්තුපය පිහිටි තැන නිරෝධ සමාපත්තියෙන් මද වේලාවක් හුන් සේක.

එයින් අහස් තැග අනුරාධපුරය වූ භූමිභාගයට වැඩ සිරිමහ බෝමැඩ, මහල් මහසෑය, අකුදා නිදාන් කළ තැන යන මෙකී ස්ථානයන්හි මද මද වේලා නිරෝධ සමාපත්තියෙන් කල් යවා. දැන් ශෛල වෙනාය වූ ස්ථානයට වැඩ, එහිදී දම් දෙසා ඉන් අහස් තැග දඹදිව සැවැත්පුර ජේතවනාරාමයට ම පෙරළා වැඩ සේක.

පත් තිස් වන පරිච්ඡෙදය

තව වන වස කොසඹූ පුර සෝමිකාරාමයෙහි,
දස වන වස පාරිලේය වනයෙහි

භාග්‍යවතුන්
වහන්සේ
කොසඹූ පුර
වැඩීම

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත්පුර වසන පළමු සමයෙහි හිමවත් පෙදෙසැ සිට එන තවුසන් සමුහයෙක් බුදු රජාණන් වහන්සේ ලොව පහළ වූ බවත් එ සමයෙහි සැවැත් නුවර වසන බවත් අතර මහදී අසා, සැවැත් පුරට යන අදහස් ඇති ව, තමන් ඇසූ ආරංචිය තමනට උපස්ථායක වූ කොසඹූ නුවර සිටුවරුනට ද දන්වන පිණිස කොසඹූ පුරයට පැමිණියහ. එහි සෝමික කුක්කුට පාවාරික යන මහාධන සිටුවරුන් තිදෙනාට බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළ වූ බව දන්වා ඒ තවුසෝ සැවැත් නුවර බලා ගමන් කළහ. ඔහු එහි ජේතවනාරාමයට පැමිණ පැවිදි ව රහත් වූහ. යට කී සිටුවරු තිදෙනා ද සැවැත් නුවරට ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් බණ අසා සේවාවන් වූහ. ඔහු බුදු ප්‍රමුඛ සංඝයාට අඩ මසක් මහදන් දී තමන් ගේ නුවරට වඩිනා ලෙස ආයාචන කොට ගියෝ, කොසඹූ නුවරට පැමිණ තම තමන් ගේ උයන්හි විහාර කැරැවූහ. ඉන් සෝමික සිටුවු කැරැවූ ආරාමය සෝමිකාරාම යැ යිද, කුක්කුට සිටුවු කැරැවූ ආරාමය කුක්කුටාරාම යැයි ද, පාවාරික සිටුවු කැරැවූ ආරාමය පාවාරිකම්බවන යැ යි ද ප්‍රසිද්ධ වී ය. මෙසේ විහාර කරවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වඩින ලෙසට පණිවුඩ යැවූහ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ කොසඹූ නුවරට වඩිනා පිණිස මහද්විකාපු සංඝයා සහිත ව පිටත් වූ සේක.

**මාගන්දිය
බමුණා
පැවිදි වීම**

පිළිවෙළින් සැරි සරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මාගන්දිය නම් බමුණකු රහත් වීමට හේතු සම්පත් ඇති බව දැක අතර මගදී කුරු රට අතට යන පාරට බැස කල්මාෂදමය නම් නිගමයට වැඩ පසුද උදේ වරුයෙහි එහි පිඩු පිණිස හැසුරුණු සේක. එහිදී මාගන්දිය* බමුණා බුදුරජාණන් වහන්සේ දැක තම දුටු පුදුසු රූප ලක්ෂණයෙන් යුත් පුරුෂයෙක් ලැබීමැයි සතුටු ව දුටු සරසවා කැඳවා ගෙන අවුත්, මැය බිරිත් දෑ කොට ගත මැනැවැයි දැන්වූයේ ය. එ වට කාමසම්පත්තියෙහි තමන්වහන්සේ නැලෙන බවත් මල මුත්‍ර පිරුණු මේ ශරීරයක් පයින් වත් ස්පර්ශ කරන්නට නො කැමැති බවත් වදළ සේක. එය අසා ඒ බමුණාගේ දු වූ මාගන්දියා තොම ඇගේ සිරුර මල මුත්‍රයෙන් පිරුණු එකෙකැයි අවමන් කෙළේ යැ යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරේ වෙර බැන්ද ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ එය නො සලකා ඇගේ මාපිය දෙදෙනාට බණ වදළ සේක. දේශනාවසානයේ දී ඒ දෙදෙන අනාගාමී වූහ. දු වූ තරුණ මාගන්දියා බැමිණිය ඇගේ සුලු පියාට බාර කොට දී තුමු පැවිදි වූ රහත් වූහ. තරුණ මාගන්දියා තොමෝ ද නොබෝ කලෙකින් ඇගේ රූපශ්‍රියෙහි ඇලුණු උදේනී රජහු විසින් ගෙන්වා අග මෙහෙයුත් කර ගන්නා ලද්දී ය.

යට කී පරිදි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මාගන්දිය බමුණු බැමිණි දෙදෙනාට අනුග්‍රහ කොට ආපසු වැඩ කොසඹූ පුරයට යන දීර්ඝ මාර්ගයට බැස සැරිසරා වඩිනා සේක්, නොබෝ කලෙකින් එහි පැමිණි සේක. කොසඹූ පුර සිටුහු ද පෙර ගමන් කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම කරවා තමන් කැරැවූ ආරාම තුන පිදුහ. ඉක්බිති පසු ද දනට වඩින ලෙස අයැද වැද පැදකුණුකොට තමන් ගෙවලට ගියහ. උදේන රජු ගේ භාය්‍යා වී සිටින මාගන්දියා තොමෝ, බුදුරජාණන් වහන්සේ එහි වැඩි බව අසා නුවර වැසි නො හික්මුණු මැරවැර කොලු ගැටයනට අල්ලස් දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට නින්ද අපහාස කරන්නට නියෝග කළා ය. එ සේම ඔහු පසු ද නුවර පිඩු පිණිස හැසිරෙන බුදුරජාණන් වහන්සේ දැක නොයෙක් අන්දමින් නින්ද සහගත බැණුම් දෙඩුම් කළහ. ඒ දුටු ආනන්ද ස්ථවිර තෙම මේ නගරය හැර යමින් භාග්‍යවතුන්

* මාර්කණ්ඩෙය

වහන්සේ ට සැළ කෙළේ ය. ආනන්දය, තථාගතවරු ලාභ අලාභ අයස යස ආදී අෂ්ට ලෝක ධර්මයෙන් වංචල නො වෙත් යැයි ද, මේ නින්ද අපහාස කිරීම සනියකට වඩා නොපවත්නේ යැයි ද වදරා බුදුරජාණන් වහන්සේ එහි ම වුසු සේක. එ සිටුවරු තිදෙන මාරුවෙන් මාරුවට දන් දෙමින් මාසයක් ගත කොට සෙසු නගර වාසීනට ද දන් දීමට අවකාශ දුන්හ. නුවර ඒ ඒ විවිචල වැසියෝ එක් ව මහ දන් පැවැත් වූහ.

සාමාවතී ගේ මරණය

එ සමයෙහි දිනක් බුදුරජාණන් වහන්සේ නුවර ප්‍රධාන මාලාකාරයා ගේ ගෙයි දනට වැඩි සේක. උදේන රජු ගේ සාමාවතී නම් අග මෙහෙසියක ගේ උපස්ථායිකා වූ බුද්ධත්තරා නම් ස්ත්‍රියක් මල් මිල දී ගැන්මට වෙන දා සේ ම එදාත් පැමිණි තැනැත්තී එහි දී බණ අසා සෝවාන් වූවාය. ඉක්බිති මාලිගාවට ගිය ඇගෙන් බණ අසා සාමාවතී ද ඇය පිරිවර ස්ත්‍රීහු ද සෝවාන් වැ, එතැන් සිට ඇය දසි භාවයෙන් මුදා මවු තනතුරෙහි ද ඇදුරු තනතුරෙහි ද තබා සත්කාර කළහ. බුද්ධත්තරා උපාසිකා තොමෝ ද සියලු දිනයෙහි ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් බණ අසා අවුත් සාමාවතී ආදීනට කියන්නී කල් යෑමේදී ත්‍රිපිටකධර වූවාය. සාමාවතිය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි පැහැදී සිටි බව දන් මාගන්දියා බිසව නොයෙක් අයුරින් ඇය කෙරේ රජු බිඳවා ලීමට උත්සාහ කළා ය. කිසි විටෙක රජ ඒ විශ්වාස කළ නමුත් පසු ව සාමාවතියගේ නිදොස් බව තේරුම් ගත්තේ ය. ඉක්බිති සාමාවතී තොම රජු ගෙන් අවසර ගෙන ඇගේ මාලිගාවට ආනන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේ කැඳවා සත්කාර කොට බණ ඇසුවා ය. මේ කිසිවක් ඉවැසිය නො හී වඩ වඩා කෝපයෙන් දිලිහුණු මාගන්දියා තොම ඇගේ කුඩා පියා ලවා සාමාවතිය ගේ මාලිගාවට රහසින් ගිනි ලැව්වා ය. සාමාවතී සහිත පන්සියක් පමණ වූ ඇගේ පිරිවර ස්ත්‍රීහු එයින් දා මළහ. රජ තෙම පසු ව එය මාගන්දියාව විසින් කරවන ලද බව දැන ගෙන, දරුණු වද දී ඇය ද ඇගේ නැදැයින් ද මරවා දැමී ය.

නව වන වස

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බුඩ්ධත්වයෙන් නව වන වර්ෂයෙහි වැසි සාරමසෙහි ද ඉන් පසු ද කොසඹු පුර සෞම්නාරාමයේ වුසු සේක.

හදුවතිකා ඇතින

මෙ සමයෙහි උදේන රජු ගේ හදුවතිකා නම් ඇතිත්ත රජු විසින් නො තකා අසරණ කොට අත් හැර දමන ලද්දී, තැන තැන යෙමින් දුක සේ කල් යැවූවාය.

ඕ ශක්තිමත් සමයෙහි එ රජු ගේ මහල් ඇතින්න වැ සිට මහත් සත්කාර ලැබුවා ය. යුද්ධවලදී ද රජුට ජය ලබන්නට සහාය වුවා ය. එහෙත් ඇය මහළු වැ දුර්වල වැ කිසිත් කරන්නට නො හැකි වූ විට, රජ අත් ඇතකු මහලුන් තනතුරට පත් කොට ඇය නො සලකා හැරියේ ය. එ තැන් සිට ඕ සුදුසු පමණ අහරක් හෝ ඉන්නට නිසි තැනක් හෝ නො ලැබ තැන තැන ඇවිදීමත් දුක සේ කල් ගෙවුවා ය. දවසෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කොසඹූ නුවර පිටු පිණිස වඩින්නා දැක, ඕ උන් වහන්සේ වෙත අවුත් පා මුල වැටී තමා විද්‍යා දුක අභවන්නී, ශබ්ද නගා හැඳුවා ය. ඇය ඇහැවූ අදහස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දත් සේක. දැන, සිතට දුක් නොගන්න. මම ගොස් පළමුවෙන් ඔබට ලැබී තුබුණු ලෙසට ම සත්කාර සලස්වන්නෙමි යි වදාළ සේක. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උදේන රජුගේ මාලිගාවට වැඩි සේක. රජ ද බුදු පාමොක් සහනට දත් පැවැත්වීය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දත් වළඳා අවසන් මහරජ, ඔබේ හදවතිකා ඇතින්න කොයි දැ යි විචාළ සේක. 'නො දනිමි වහන්සැ' යි රජ කීය.

එ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජුට අවවාද කරන සේක්, 'මහරජ, තමනට උදවු කළ අයට ශක්තිමත් කාලයේ දී සත්කාර සම්මාන කොට, උන් මහළු වූ කලා එය පැහැර ගැනීම නො වටී. ඔබ හැම කළගුණ දන්නවුන්, කළ උපකාරයට ප්‍රත්‍යුපකාර කරන්නවුන් විය යුතු. හදවතිකා දැන් මහළු ය. ජරා ජිණි ය. අසළ වෙනෙහි වැටකේ ආදී තීරස නිරෝජස්ක දෑ කමින් අනාථ වැ කල් ගෙවයි. මහළු වූ ඇය අනාථ වන්නට ඉඩ හැරීම ඔබට නො වටී. පෙර සේ ම ඇයට සත්කාර කරන්නැ' යි වදාළ සේක.

එයසා රජ තම වරද පිළිගෙන වහා ම කෙනකු යවා ඇතින්න ගෙන්වී ය. ඇයට පළමු සේ ම සත්කාර සැලැස්වී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙ සේ ඇයට සෙන සලස්වා සෞමිකාරාමයට වැඩි සේක.

**සංඝයාගේ
ගේදය**

එ සමයෙහි ඒ සෞමිකාරාමයෙහි වැසි විනයධර ස්ථවිර තමක ගේන් ධර්ම කපික ස්ථවිර තමකගේන් විවාදයෙන් වී ය. ස්වල්පයෙන් පටන් ගත් විවාදය එ දෙදෙනා ගේ පක්ෂයට බොහෝ පෘථග්ජන ගිහි පැවිද්දන්ගේ බැඳීමෙන් ක්‍රමයෙන් දියුණු වී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුනට කළහ විවාද අසමග බවිහි ආදීනව වදාරන සේක්, ලුබ්ධික ජාතක, වට්ටක ජාතක, දීඝිති කෝසල ජාතක යන මෙයින් අවවාදානුශාසන කළ සේක. එහෙත් ඔහු ශම්භයකට නො පැමිණියහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ මතු ඔවුන් සමගියට පැමිණැවිය හැකි අයුරු ද ඊළඟ වස් කාලයෙහි පාරිලේය

හස්ති ආදී කීප දෙනෙකුනට තමන් වහන්සේ නිසා ලැබෙන අර්ථ සිඬිය ද දැක, විවේකය ද කැමැති වූ, පාරිලේය වනය දෙසට යන්නට අදහස් කළ සේක. එ සේ අදහස් කොට කොසඹා පුරයෙහි පිඬු පිණිස හැසිර කිසිවකුටත් නො දන්වා හුදෙකලා ව ම වැඩි සේක.

බාලකලෝණකාර ගමට වැඩීම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නික්ම වැඩි පසු හික්ෂුහු අනඳ තෙරුන් වෙතැ එළැඹ ඇවැත්ති, බුදුරජාණන් වහන්සේ හුදෙකලා ව වැඩි සේක. අපින් උන් වහන්සේ අනුව යමිහැයි කිහි. ආයුෂ්මත්ති, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ කාටත් නො දන්වා හුදෙකලාව වඩිනුයේ විවේකී ව තනි ව වසන අදහසිනි. ශ්‍රාවකයන් විසින් ශාස්තෘන් වහන්සේගේ අදහස අනුව හැසිරිය යුතු. එ බැවින් මෙ දින වල භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පසු පසින් නො යෑ යුතු යැයි කියා අනඳ තෙරණුවෝ ඒ හික්ෂුන් වැළැක්වූහ. තුමුද නො ගියහ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ද ගම් නියම් ගම් පිළිවෙළින් සැරි සරන සේක්, බාලකලෝණකාර ග්‍රාමයට පැමිණ, එහි තනි ව වසන භෘගු ස්ථවිරයන් වහන්සේට මුළු පස්වරු කාලයේ ද, තුන් යම් රැය මුළුල්ලේ ද, හුදෙකලා වූ විසීමේ අනුසස් වදාරා, පසු දා තෙරුන් හා ගමේ පිඬු පිණිස හැසිර දන් වළඳා තෙරුන් එහි ම තතර කොට, තමන් වහන්සේ පළමු සේ ම හුදෙකලා ව එයින් පිටත් වූ සේක. එසේ වඩනා බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙති රට ප්‍රාචීනවංශ මෘගදායයට පැමිණ, එහි දී අනුරුද්ධ හඳ්දිය කිම්බිල යන තෙරුන් තුන් තමට රැ තුන් යමිහි ම සමගියේ අනුසස් වදාරා, ඉන් හුදෙකලා ව ම නික්ම කෝසල ජනපදයෙහි වූ පාරිලේය නම් නුවරට සම්ප්‍රාප්ත වූ සේක. එහි වැස්සෝ පෙර ගමන් කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම කරවා ගෙන අවුත් අසුන් පණවා වඩා හිඳවා දන් දුන්හ. ඉක්බිති ඒ පාරිලේය නුවර සමීපයේ වන ලැහැබෙක පන්සලක් කොට, එහි වස්වසන්නට ආයාචන කොට, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි වැඩම කරැවූහ.

ඒ පන්සල ළඟ රම්‍ය සල් රුකෙක් විය. දිනෙක ඒ වෘක්ෂය යට වැඩ ඉන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ එක් ඇතකු විසින් දක්නා ලද සේක. ඒ ඇතාත් විවේකී වූ වසනු කැමැත්තෙන් රැළින් වෙන් වූයෙකි.

ඇතකුගේ උපස්ථානය හස්ති තෙම බුදුරජාණන් වහන්සේ දුටු හැටියේ ම සොඩ අකුලා දන බිම ඇත නමස්කාර කෙළේ ය. ඉන් පසු වට පිට බලා කිසිවකු නො දැක එ රුක යටැ භූමිභාගය පයින් පැහැර අතු කැබැල්ලක් සොඬින් ගෙන හැමුද්දේ ය.

එතුන් පටන් හස්ති තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේට බීමට ද මුහුණ දෙවීම ආදී පරිභෝගයට ද වතුර පිළියෙල කැරැදෙයි. උණු දියෙන් ප්‍රයෝජන ඇතැයි හැඟුණු විට උණු දිය ද පිළියෙල කෙරෙයි. ඒ මෙසේ ය: ගිනි ඉපැද විය හැකි දඬු සොඬින් ගෙන එකට මැද ගිනි උපදවයි. ඉක්බිති දර කැබලි ගොඩ ගසා ගිනි දල්වා ඒ ඒ ලොකු ගල් ගෙනවුත් ඒ ගිනි ගොඩෙහි දමා රත් කරයි. ගල් රත් වූ පසු දඬු කැබැල්ලක් ගෙන ඒවා පෙරළාගෙන ගොස් දිය පිරුණු කුඩා ගල් වලෙක හෙලා ලයි. ඉන්පසු සොඬය බහා රත් වූ බව දැන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස් සොඬ අකුළා දන බීම ඇත හිදීයි. එවිට බුදුරජාණන් වහන්සේ එහි වැඩ ජලස්නානය කරන සේක. ඉක්බිති හස්තියා නොයෙක් ඵල වර්ග ගෙනවුත් පිළිගන්වයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගමට පිඬු පිණිස වඩනා විට හස්ති තෙම පාත්‍රය හා දෙපට සිවුර කුම්භස්ථලයෙහි තබා ගෙන උන්වහන්සේ හා යයි. වනයෙන් ගමට බස්නා සීමායේ දී ඇතු නවත්වා බුදුරජාණන් වහන්සේ හුදෙකලා ව ම පා සිවුරු ගෙන ගමේ පිඬු පිණිස හැසිර ආපසු වඩනා සේක. ඇත් තෙම මග බලා සිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි වැඩි කෙණෙහි පාත්‍රය හා දෙපට සිවුර ගෙන ඔබ කැටුව සල් රුක වෙතට යයි. ගොස් පාත්‍ර සිවුරු පත්සලෙහි තබා අත්තෙකින් පවසන් සලයි. නැවත රාත්‍රී කාලයෙහි වණ්ඩ මෘගයන් ගෙන් උපද්‍රව වළක්වන අදහසින් මහත් දංඬක් සොඬින් ගෙන ඒ ලැහැබෙහි අතර තුර හැසිරෙයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ රක්ෂිත කැරැ (රැක) ගන්නා අදහසින් ඒ ඇතු හැසිරුණු වන ලැහැබට එ තන් සිට රක්ෂිත වන ලැහැබ යැ යි නම් විය. එළි වූ කල්හි මුහුණ සේදීමට පැන් දීම් ආදී වශයෙන් මෙසේ ඒ හස්ති තෙම බුදුරජාණන් වහන්සේට සියලු වත් පිළිවෙත් කරයි.

වදුරකුගේ පුජාව

ඇතු කරන උපස්ථාන දුටු එක් වදුරෙක් 'මමත් සත්කාරයක් කෙරෙමි' යි සිතා දීමට සැහෙන යමක් සොයා ඇවිදින්නේ, මැස්සන් විසින් හරනා ලද දඬුවල් බෑ මීයක් දුටුයේ ය. දැක එය ගෙනැවිත් කෙසෙල් කොළයක් කඩා එහි තබා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පිළිගැන් වූයේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය පිළිගත් සේක. ඉක්බිති වදුරු තෙම උන් වහන්සේ 'එය වළඳන සේක් දෝ, නැද්දෝ' යි බලා හිඳ, එය නො වළඳන බව දැක, එයට කරුණු කිම් දැ යි ඒ මීය බැඳි දඬු කැබැල්ල අල්ලා ඒ මේ අත පෙරළා බලන්නේ මළා වූ පිළවුන් දැක, අවුලා දමා යලිත් ඒ මධුපටලය

පිළිගැන්වූයේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ එය පිළිගෙන වැළඳු සේක. වදුරු තෙම ඒ දැක සතුටු සිතැති ව අත්තෙන් අත්ත අල්ලමින් නටා ඇවිදුනේ, අල්ලා ගත් අත්තත් පා තැබූ අත්තත් අදිසියෙන් බිඳීමෙන්, කණුවක් උඩ වැටී කය සිදුරු ව මළේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ කෙරේ පහත් සිතින් ඉන්දැදී ම මළා වූ හෙතෙම තව්තිසා භවනයෙහි දෙව පුතෙක් වැ උපන්නේ ය.

**කොසඹෑ වැසි
හික්ෂුණට කළ
දඬුවම්**

යටකී පරිදි බුදුරජාණන් වහන්සේ කොසඹෑ පුරයෙන් නික්මුණු පසු එහි වැසි උපාසකවරු හික්ෂුණ ගේ අසමගි බැවින් විවාද හේතුවෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉන් පිටත් වූ සේකැයි සිතා කලහකාරී හික්ෂුණට සත්කාර නැවැත්වූහ. ඒ හික්ෂුණ ද ආහාර නැති බැවින් පීඩිත ව වික දිනෙකින් ම සමග වූහ. ඉක්බිති උපාසකවරුන්ට ඒ බව දැන්වූ හ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කමා කරවා ගත් පසු පෙර මෙන් ම අපි ඔබට සලකන්නමුයි ඔහු කීහ. හික්ෂුණ ද වස් කාලය බැවින් පිටත යෑනො හැකි වූ ඒ තුන් මස ආනන්දදී අත් තෙරුනට ලැබෙන ආහාර පානාදියෙන් යැපෙමින් දුක සේ ගත කළ හ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇතකු ගේ උපස්ථාන ඇති ව පාරිලේයක වනයෙහි වසන බව දඹදිව පතළ වී ය. සැවැත් නුවරින් අනේපිඩු සිටු, විශාඛා උපාසිකා ආදී ප්‍රහුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම කරවා ගෙනෙන ලෙස අනඳ තෙරණුවනට පණිවුඩ එවූහ. දිශාවාසි පන්සියයක් පමණ හික්ෂුණ ද වස් පවරා කොසඹෑ නුවර වුසු අනඳ තෙරුන් වෙත එළැඹ ස්වාමීනි, අපට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් දහම් අසන්නට සැලැස්සුව මැනවැයි අයැදූ හ.

**හික්ෂුණ
බුදුරජාණන්
වහන්සේ
දැකීමට යෑම**

ආනන්ද ස්ථවිර තෙම ඒ හික්ෂුණ හා කොසඹෑ නුවරින් නික්ම වැඩියේ ය. එ සේ ගමන් කොට පාරිලේය වනයට පැමිණ හික්ෂුණ පිටත නවත්වා තෙමේ හුදෙකලා ව භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගියේ ය. හස්ති තෙම එ සේ එන තෙරහු දැක දංඩක් ගෙන ලුහු බඳින්නට සැරැ සුණේ ය. එය දුටු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙ තෙම මගේ උපස්ථායකයෙකි. මග හරුවයි වදාළෙන් හස්ති තෙම දඩු කඩ හැර දමා පාත්‍ර සිවුරු පිළිගන්නට තෙරහු වෙත ගියේ ය. ස්ථවිර තෙමේ ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹ පාත්‍ර සිවුරු බීම තබා වැද පසෙක හුන්නේ ය. ආනන්දය, ආයේ හුදෙකලාවදැයි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ කලැ. තවත් පන්සියක් පමණ හික්ෂු පිරිස ආ බව කියෙන් ඔවුන්

කැඳවව් යි වදාළ සේක. තෙරණුවෝ ද ඒ හික්ෂුන් කැඳවාගෙන ආහ. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන් හා සුව දුක් තොරතුරු කතාබස් කළ සේක. එ හික්ෂුන් ද උපස්ථායකයකු නැති වූ වනයෙහි තනි වූ විසීමෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දුෂ්කර දැයක් කරන ලදැ යි කීකල, පාරිලේය වන වාසී ඇතු විසින් සියලු උපස්ථාන කළ බවද, එ වැනි යහළුවකු¹⁶³ ඇත්තහු විසින් ඔහු හා විසීම යුතු යැ යි ද, නැතහොත් තනි ව හැසිරීම උතුමැ යි ද වදාරා සත් පුරුෂයන් හා එක් ව විසීමෙන් බාලයන් ගෙන් වෙන් වීමෙන් අගය වදාළසේක. දේශනාවසානයේ දී ඒ දිශාවාසී හික්ෂුහු රහත් වූහ.

**ඇතුගේ
මහා දානය,
බුදු රජ
වනයෙන්
පිටත් වීම**

ඉක්බිති අනේ පිඩු සිටු ආදීන් එවූ හසුන් දැන්වූ කල භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පාත්‍ර සිවුරු ගන්වා ගෙන පිටත් වූ සේක. එ විට හස්ති තෙම ගොස් පාර සරස සිටියේ ය. 'වහන්ස, හස්ති තෙම කුමක් කෙරේ දැ' යි හික්ෂුහු විචාළහ. 'මහණෙනි, මේ තෙම තොපට හික්ෂාව දෙනු කැමැත්තේ ය. මේ ඇතා මට බොහෝ කලක් උපකාර කළ කෙනෙකි. එ බැවින් මොහු ගේ සිත රිදුවීම හොඳ නැත. මහණෙනි, ආපසු යම්හ' යි වදාළ සේක. එ සේ වදාරා ඒ හික්ෂුන් ගෙන ආපසු වැඩි සේක. හස්ති තෙමේ ද කැලැයෙහි ඇවිද කොස් කෙසෙල් ආදී නානා එල ගෙන වූත් රැස් කොට තබා පසු දා බුඩ ප්‍රමුඛ හික්ෂුතට පිළිගැන්වූයේ ය. වළඳා ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්ෂුන් හා පිටත් වූ සේක. එ විට හස්ති තෙම හික්ෂුන් මැදින් ඉඩ ගනිමින් ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉදිරියෙහි හරස් ව සිටියේ ය. 'වහන්ස, ඇත් තෙම කුමක් කෙරේ දැ' යි හික්ෂුහු විචාළහ. 'මහණෙනි, තොප යවා මේ තෙම මා නවතනු කැමැත්තේ යැ' යි වදාළ සේක. එ සේ වදාරා, ඇතුට කතා කොට 'පාරිලේයකය, මාගේ මේ ගමන නැවැත් විය නො හැකි ය. නුඹට මේ තිරිසන් ආත්මයේ සිට මේ පින් මිස මෙයට වැඩියෙන් ධ්‍යානයක් හෝ මාර්ග එලයක් ලැබිය නො හැකි ය, එබැවින් නුඹ මෙහි සිටින්නැ' යි වදාළ සේක. එය තේරුම් ගත් හස්ති තෙම සොඩය මුඛයෙහි බහා හඩමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පසු පස්සෙන් ගියේ ය. ශාස්තෘන් වහන්සේ ගම සම්පයට පැමිණ 'පාරිලේයකය, මේ තැනින් එහා යෑම නුඹට අයෝග්‍ය යි. මිනිස් පියෙසට ගියොත් නුඹට හිරිහැර ඇතිවෙයි. එ බැවින් නුඹ මෙයින් එහා නො ගොස් නවතින්නැ' යි වදාළ සේක.

හස්ති තෙම බලවත් ශෝකයෙන් හඬමින්, බුදුරජාණන් වහන්සේ වඩිනු බලා ගත් වණම සිටියේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට නො පෙනී ගිය කෙණෙහි හේ ඉසිලිය නො හැකි ශෝකයෙන් ළය පැළී මළේ, තව්තිසා භවනයෙහි දෙවි පුතෙක් ව උපන්නේ ය.

**සැවැත් පුරයට
වැඩීම**

ශාස්තෘන් වහන්සේ ද පිළිවෙළින් සැරි සරා සැවැත් නුවර ජේතවනාරාමයට වැඩී සේක. කොසඹූ පුර හික්ෂුහු එ බව අසා සැවැත් නුවර යෑමට පිටත් වූහ. ඒ හික්ෂුන් එත බව ඇසූ කොසොල් රජ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ 'මගේ රටට එන්නට ඒ හික්ෂුනට ඉඩ නො දෙමි'යි කීය. එවිට 'මහ රජ, ඔවුනොවුන් විවාද කැර ගත්තත් ඒ හික්ෂුහු සිල්වත්තු ය. දැන් ක්ෂමාව ලබා ගන්නට මා වෙත එති. එන්නට ඉඩ දෙවි'යි වදාළ සේක. අනේපිඬු සිටු ද දෙවරමට එන්නට ඉඩ නො දෙන්නට සැරසුණු තමුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පළමු සේ ම වදාරා විහාරයෙහි ඉඩ ලබා දෙවා ඒ හික්ෂුනට ඉඳුම් හිටුම් ආහාර පානාදිය නිසි සේ ලබා දෙවූ සේක. එහෙත් අන් කිසිදු හික්ෂුවක් ඒ කොසඹූ පුර හික්ෂුන් හා එක් වූ නො උන්නේ ය. එහි පැමිණි පැමිණි තැනැත්තන් විවාදකාරී හික්ෂුහු මොහු දැ? 'යි ඇහිලි දික් කොට පෙන්වා ඇසීමෙන් ඒ හික්ෂුහු වඩ වඩා ලජ්ජාවට පත් වූහ. හිස් ඔසවා ගන්නට ද බැරි පමණට ලජ්ජාවට පත් වූ ඔහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ පා මුල වැදූ හෙවැ ක්ෂමාව ඉල්ලූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුනට සමාව දී අවවාද කොට දිසිති කෝසල ජාතකය වදාළ සේක.

ස නිස් වන පරිච්ඡෙදය

එකොළොස් වන වස එකතාලා බමුණු ගමෙහි,
දොළොස් වන වස චේර-ජා පුරයෙහි,
තෙළෙස් වන වස වාලිකා පර්වතයෙහි,

**එකොළොස්
වන වස**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත් නුවරින් නික්ම දනවු සැරි සරන සේක්, මගධ රට දක්ෂිණාගිරි ජනපදයට වැඩී සේක. එකොළොස්වන වැසි සෘතුයෙහි ඒකතාලා නම් බමුණු ගමෙහි වුසූ සේක.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කසීභාරද්වාජ ¹⁶⁴ නම් බමුණකු හික්මවූයේ මෙහි දී ය. ශාසනය කෙරෙහි දෘඪ භක්ති ඇති වේඵකණ්ටකී තන්දමාතු උපාසිකාව මෙහි උපාසිකා පිරිසේ මාර්ගදෙශිකා වූ සිටියා ය.

ප්‍රසිද්ධ වූ මගධ ක්ෂේත්‍රය මේ ගම නො දුරෙහි ය.
සිවුරු කැපීමට නියමය ඒ සමීපයට වැඩි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්ෂුතට
 කුඹුර පෙන්වා එහි මියරවලින් ලියැදි වෙන් කොට
 ඇත්තා සේ සිටින්නට සිවුරු කඩ කපා මසා ගත යුතු බව වදාළ සේක.

වස්සාන කාලයේ අවසන්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ
වේරංජා පුර වැඩීම සැවැත් පුර වැඩ එහි වුසු සේක. නැවැත සැරි සරා
 වඩනා සේක්, ශුරසේන ජනපදයෙහි මධුරා පුරයට
 වැඩි සේක. එහිදී පැමිණි පැමිණි කාරණයෙහි ධර්මානුශාසන කොට
 ඉන් නික්ම වේරංජා පුරය බලා පිටත් වූ සේක. අතර මගදී ගැහැවි
 පිරිසක් හමු වූ ගෘහ්‍ය ජීවිතය සම්බන්ධ ධර්ම කථාවෙකින් ඔවුනට
 අවවාද කළ සේක. ඉක්බිති ඉන් නික්ම වඩනා සේක් වේරංජා පුරයට
 සම්ප්‍රාප්ත වූ සේක.

වේරංජා පුරයෙහි නලේරු නම් යකකු විසින් අරක්ගන්නා ලදැයි
 සලකා ඔහුට පුද පවත්වන දෙවොලක් වූ විශාල කොසඹ රුකෙක් විය,
 එය නලේරු ප්‍රචීමන්ද නමින් ප්‍රකට විය. වේරංජා පුර වැඩි භාග්‍යවතුන්
 වහන්සේ ඒ කොසඹ රුක් මුල ආවාසයෙහි වුසු සේක.

දොළොස් වන වස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි පැමිණීමත් උන් වහන්සේ
 ගේ ගුණ කීර්තියත් ඇසූ වේරංජා වාසී උදය නම්
වේරංජායෙහි ධනවත් බමුණෙක් එහි ගියේ ය. ගොස් කථා කොට
 පැහැදි ඒ වර්ෂාණ කාලයෙහි එහි වස් වසන්නට ආයාචන කෙළේ ය.
 භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්ෂු සංඝයා සහිත ව ඒ දොළොස් වන වර්ෂයෙහි
 වේරංජා පුර නලේරු කොසඹ රුක අසූ පන්සලෙහි වුසු සේක.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට එහි වස් වසන්නට ආයාචනා කළ බව
 වේරංජා බමුණාට සිහි නො විය. පුරවාසීනට ද එ ගැන නො සිහි
 විය. (එයට හේතුව මාරාවේශයෙකැ යි කියන ලදී) එ කාලයෙහි තද
 දුර්භික්ෂයෙක් ඒ පළාතේ ඇති විය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේටත්
 හික්ෂුතටත් එහි නිවැසි කිසිවකු ගෙන් කිසි සංග්‍රහයෙක් නො ලැබුණේ ය.
 එහෙත් උත්තරාපථයෙහි සිට අස් වෙළෙඳාමෙහි යන වෙළෙඳුන්
 සමූහයෙක් ඒ වැසි සමයෙහි එහි නවාතැන් ගත්තේ ය. ඔහු හික්ෂුතට
 දින පතා එක නමකට යව නැළිය බැගින් දී සත්කාර කළහ. හික්ෂුහු

සත් අට දෙනා ද දස දෙළොස් දෙනා ද එකතුව ඒවා කොටා දියෙන් තෙමා වළඳමින් මහණ දම් පිරුහ. එ වෙළෙඳුනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට දින පතා යව නැළියකුත් එයට සුදුසු පමණ ගිනෙල් මී හා සකුරුත් දුන්හ. අනඳ තෙරණුවෝ එය අඹරා පිටි කැර ගිනෙල් ආදිය හා නිසි ලෙස සංයෝග කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පිළිගැන්වූහ.

මෙසේ එ වස් කාලය ගත කොට, වස් පවරා ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනඳ තෙරුන් හා වේරංජ (උදය) බමුණාගේ ගෙදරට වැඩි සේක. බමුණාගේ මෙහෙකරුවෝ එ පවත් ඔහුට දැන් වූහ. බමුණු තෙමේ සිහි ලැබ කනගාටුවට පත් වූ වහා නැගිට අගනා අස්නක් පණවා, පෙරගමන්කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කැඳවා, වඩා හිඳුවා, වැඳ පසෙක හිඳ, ගිහි ගෙයි කටයුතු බහුල බැවින් උන් වහන්සේට සත්කාර කළ හැකි නො වූ බව කියා, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ හික්මු සමුහයාට මහ දන් දී සත්කාර කළේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බමුණා සහිත පිරිසට දම් දෙසා උනස්නෙන් නැගී සිට නික්මුණු සේක. බමුණු තෙමේ අඹුදරුවන් කැටු ව අවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේටත් හික්මු සංඝයාටත් තමස්කාර කොට 'වහන්ස, මතුත් අප ට අනුග්‍රහ කළ මැනවැ'යි ආදීන් කියා මඳක් දුර පසුගමන් ගොස් කඳුළු පිරුණු මුහුණින් යුතු වූ නැවුතුණේ ය.

**වේරංජායෙන්
පිටත්වීම
බරණැසට වැඩීම**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වේරංජා පුරයෙන් නික්ම මහා මණ්ඩලය මැදින් ගමන් ගත් සේක. පළාතේ දුර්භික්ෂ දෝෂ හේතුවෙන් හික්මුන් ක්ලාන්ත වූ සිටි හෙයින් අතර මහැ වෙත වෙත දිසාවලට නො වැඩි සෘජු මාර්ගයෙන්ම වඩනා සේක්, සෝරෙයා, කඤ්ඤකුප්ප යන නගරයන් පසුකොට ප්‍රයාගප්‍රතිෂ්ඨාන නිර්ථයට පැමිණ එහි දී ගඬිගා නදියෙන් එ තෙර වී බාරාණසී පුරයට එළැඹී සේක. මේ වනාහි මෙයින් වර්ෂ දෙළොස්කට පෙර පළමු වැසි සමයෙහි බරණැස සිට නික්ම වැඩියායින් පසු එහි පැමිණි වාරය යි.

**කච්චායන බමුණා
පැවිදි වීම**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බරණැස ටික කලක් වැඩ වූසු සේක. මේ සමයෙහි අවන්ති රටට අධිපති වණ්ඩප්‍රභෝත මහ රජ ස්වකීය පුරෝහිත කාන්‍යායන බ්‍රාහ්මණයා අමතා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිය රටට වැඩම කරවා ගෙන එන්නට නියෝග කෙළේ ය. හේ 'පැවිදි වන්නට අවසර දෙතොත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන එන්නෙමි'යි කියා

පැවිදි වීමට රජුගෙන් අවසර ගෙන තවත් සත් දෙනෙකුත් සමග නික්ම බරණැස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩ ඉන්නා බව අසා එහි පැමිණියේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුනට දම් දෙසූ සේක. දේශනාවසානයේ එ සත් දෙනා ද කාන්‍යායන බමුණා ද රහත් බව ලැබුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ඒහිඟික්ෂුප්‍රච්ඡායෙන් පැවිදි උපසපන් වූහ.

කාන්‍යායන තෙරුන් ටික දිනෙකින් පසු කාන්‍යායන තෙරණුවෝ **උජ්ජේනි අවන්ති රට සසුන් පිහිටුවීම** පුරයට වැඩීමට කාලය සුදුසු බව කීහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තෙරුනට පළමුවෙන් යන්නට නියෝග කළ සේක. තෙරණුවෝ තමන් හා පැවිදි වූ සත් නම කැටුව උජ්ජේනි පුරයට වැඩ එහි රජු හේ කාංචන වනෝද්‍යානයට පැමිණිය හ. උයන් පල්ලා විසින් එ බව දන්වන ලද වණ්ඩප්‍රභෝධ රජ එහි ගොස් කථාබස් කොට පැහැදි තෙරුන් එහි නවතා ගෙන සත්කාර කෙළේ ය. රජ මෙහෙසි තොම කාංචන වනයෙහි තෙරුන් පිණිස විහාරයෙක් කැඳවී ය. රජ තෙරුන් ගේ අවවාදයෙහි පිහිටා වණ්ඩ ගති හැර දමා අකතීවායෙන් වෙන් ව දැහැමි මහ ගමන් ගත්තේ ය.

ධර්මය ලියැවීමක් සෑමිදත්ත අවන්ති රට වර්ධග්‍රාම නම් ගමෙහි එක් ගැල් නායකයකු ගේ **සෘෂිදත්ත** නම් පුතෙක් වී ය. තරුණ වයසට පත් හෙතෙම **මච්ඡිකාසණ්ඩ** නුවර විත්‍ර ගෘහපතිහුගේ අදෘෂ්ට මිත්‍රයෙක් වී ය. විත්‍ර ගෘහපති තෙම සරණ ගත උපාසකයෙකි. හෙතෙම සිය මිතුරාට බුඩ ධර්මය ගැන කරුණු දන්වා යවනු කැමති වූයේ, බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ රහත් බව, සම්‍යක්සම්බුද්ධ බව, විද්‍යාවරණ සම්පන්න බව ආදී ගුණ රාශිය විස්තර කොට ලියා දීර්ඝ ලියුමක් යැවූයේ ය. එ ලියුම ලැබ කියවා බැලූ **සෘෂිදත්ත** තෙම අප්‍රමාණ ප්‍රීතියටත් ශාසනය කෙරේ මහත් පැහැදීමටත් පැමිණියේ, ගිහිගේ හැර මහා කාන්‍යායන ස්ථවිරයන් වහන්සේ වෙත පැමිණ පැවිදි වී ය. විදසුන් වැඩූ හෙතෙම නොබෝ කලෙකින් ඡඩ්ඟිඤාලාහි රහතෙක් වී ය.

මේ කාලයෙහි **කුට්ඨණ්ණසෝණ** සිටුපුත් ද පැහැදි කච්චායන තෙරුන් වෙත පැවිදි විය. **කණ්ඩරායන** බ්‍රාහ්මණ ආදී තවත් බොහෝ ප්‍රභූහු ද සස්තෙහි පැහැදුණාහ. බොහෝ කුලපුත්‍රයෝ ශාසන ගත වූහ. නො බෝ කලෙකින් උජ්ජේනි පුරය කසාවතීන් බැබැලුණේ ය.

මෙ සමයෙහි අවන්ති රට **කුරරසර** පුරයෙහි **ප්‍රපාත*** පර්වතයෙහි ද **මක්කරකටක** නම් නිගමයෙහි ද සස්තෙහි පැහැදුණු ජනයා විසින් ආරාමයෝ කරවන ලදහ.

* 'පවත්ත' පර්වතයැ යි ද කියත්.

විසල් පුර වැඩීම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බරණැස ටික දිනක් වැස ඉන්
සුදින්න කුලපුත්ත නික්ම සැරි සරන සේක්, විසාලා මහනුවරට වැඩ එහි
පැවිදි වීම මහාවනයෙහි කුටාගාරශාලා - විහාරයෙහි වුසු සේක.

එ සමයෙහි විසල් පුර අසල කලන්දග්‍රාම යැ යි ප්‍රසිද්ධ
සුදින්න කුලපුත්ත ගමෙක් විය. එහි ප්‍රධාන සිටු තෙම සතළිස් කෝටියක්
මහණවීම ධන ඇත්තේ, රාජ සම්මත වූයේ, ගමේ නමින් 'ම
 කලන්ද සිටු යැ යි ප්‍රසිද්ධ විය. ඔහු පුත් සුදින්න නම් තරුණයෙකි.
 බුදුරජාණන් වහන්සේ එහි වැඩි කාලයෙහි කාර්තිකෝත්සවය
 පැවැත්තේ ය. කලන්ද පුත්‍ර සුදින්න තෙම උත්සව සඳහා එහි පැමිණියේ,
 උදේ බොජුනෙන් පසු සුවඳ මල් ගඳ විලවුන් ගෙන විහාරයට යන
 උපාසකයන් දැක ඔවුන් හා ගොස් පිරිස් කෙළවර හිඳ බණ ඇසුයේය.
 බණ අවසානයෙහි හෙතෙම පිරිස හා මඳක් තත් ගොස් යලි ආපසු
 අවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙතින් පැවිද්ද ඉල්ලීය. 'මා පියන් ගෙන්
 අවසර ලබා එව'යි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදලෙන් හෙතෙම ගෙට
 ගොස් මා පියන් ගෙන් මහණ වන්නට අවසර ඉල්ලුයේ ය. ඔහු අවසර
 නො දුන්න. හෙතෙම දින කීපයක් නො කා නො බී බිම වැතිර හිඳ
 අමාරුවෙන් ඔවුන්ගෙන් අවසර ගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත
 ගොස් පැවිදි උපසපත් වී ය. (මේ තෙම මින් අට වන වර්ෂයෙහි ප්‍රථම
 පාරාජිකා ශික්ෂා පදය පැණවීමට ආදිකර්මික වූයේ ය.)

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ ටික දිනක් වෛශාලි පුරයෙහි
කිඹුල්වතට වැඩීම වැස, ඉක් නික්ම කපිලවාස්තු පුරයට වැඩ එහි
 නාග්‍රෝධාරාමයෙහි වුසු සේක. උන් වහන්සේ වැඩි
 බව ඇසු මහානාම ශාක්‍ය රජ ගොස් වැඳ, පසෙක
 හිඳ, 'ස්වාමීනි, හික්ෂු සඩ්ඝයා වහන්සේ චේර-ජායෙහි දී හික්ෂාව නිසි
 සේ නො ලැබීමෙන් හිරිහැර වීන්ද සේක් ලු. එ බැවින් සිටු මසක් මම
 උන්වහන්සේ පෝෂිත කරන්නෙමි' යි කියා අයැද ගොස්, පසුද සිට
 බුඩ්ධප්‍රමුඛ සංඝයාට මධුර වූ මීජස් සම්පන්න ආහාර පානයෙන් සත්කාර
 කෙළේ ය.

තෙළෙස් වන
වස වාලිකා
පර්වතයෙහි

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කිඹුල්වත ටික කලක් වැස ඉන්
 නික්ම වාලිකා නගරයට වැඩ එය අසල වාලිකා
 පර්වතයෙහි වූ විහාරයෙහි තෙළෙස් වන වස වුසු
 සේක.

සත් තිස් වන පරිච්ඡේදය

තුදුස් වන වස සැවැත් පුර දෙවර්මිනි

පසොළොස් වන වස කිඹුල්වතු නුග අරමිනි

සකළොස් වන වස ආළවියෙහි

සොළොස් වන වස රජගහ පුර වේථවනයෙහි

තුදුස් වන වස

වර්ෂාණ සමය ගත වූයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැරි සරා සැවැත් නුවරට වැඩි සේක. තුදුස් වන වැසි සෘතුයෙහි එහි දෙවර්මි වෙහෙරෙහි වූසු සේක.

**රාහුලයන්
වහන්සේගේ
උපසම්පදාව**

මෙ සමයෙහි රාහුල හෙරණ පිරුණ විසි වයස් ඇත්තේ උපසපත් බවට පමුණුවන ලද්දේ ය. මෙ වස් කාලය ඇතුළත දී ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ මහා රාහුලෝචාද සුන්නය* අසා රාහුල හික්ෂු නම රහත් විය.

වැසි සාර මස ගත වූ පසු සැරි සරා වඩනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කිඹුල්වත් පුරයට වැඩවදළ සේක.

**පසළොස් වන
වස**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පසොළොස් වන වර්ෂරතුයෙහි වූසුයේ එහි නාග්‍රෝධාරාමයෙහි ය. මෙ සමයෙහි නන්දිය ගාකාය රජ සස්තෙහි පැහැදුණේ ය. සුප්‍රබුධ නම් කෝටිය රජ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට සතුරු කම් කැර මහත් අකුසල් රැස් කොට පොළොවැ ගිලී විනාශයට පත් විය.

**ජේතවනයට
වැඩීම**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වසින් පසු කිඹුල්වතින් නික්ම සැරි සරන සේක, සැවැත් නුවරට පැමිණ ජේතවනයෙහි වූසු සේක.

**ගක ප්‍රශ්න
සමාගම**

එ සමයෙහි දිනක් රැ සක්දෙව් රජ මහත් දිව්‍ය සමූහයක් කැටුව අවුත්,

‘වහන්ස, කවර දනයෙක් ශ්‍රේෂ්ඨ ද?

කවර රසයෙක් ශ්‍රේෂ්ඨ ද?

කවර රතියෙක් (ඇල්මෙක්) ශ්‍රේෂ්ඨ ද?

තෘෂ්ණාක්ෂයය (අරහත් බව) කුමක් හෙයින් ශ්‍රේෂ්ඨ ද? යන ප්‍රශ්න සතර ඇසුයේ ය.

එය විසැදීම් වශයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ:

* මෙය මැදුම්සහියෙහි මජ්ඣිමපණ්ණාසකයෙහි ඇතුළති.

"ධර්ම දනය සියලු දිම් මැඩ ජය ගනී. ලෝකෝත්තර ධර්ම රසය සියලු රසයන් මැඩ ජය ගනී. ධර්මය කීම කියැවීම ඇසීම යන මෙහි ඇල්ම සියලු ඇලීම් මැඩ ජය ගනී. තෘෂ්ණාක්ෂයය (රහත් බව) සියලු බව දුක් මැඩ ජයගනී.¹⁶⁵ යැ යි වදනු සේක.

ධර්මදේශනාවසානයේ දී සුවාසු දහසක් ප්‍රාණිනට ධර්මාභිසමය විය.

ශක්‍ර තෙම මේ ධර්ම කථාව අසා ප්‍රමුදිත ව 'ස්වාමීනි, මෙ සේ උතුම් වූ ධර්මදනය කිරීමේ දී ඒ කපිකයන් ලවා අපට පින් නො දෙවන්නේ මන්ද? වහන්ස, මෙ තුන් සිට හික්ෂු සඩ්ඝයා වහන්සේට වදුරා අපට පින් දෙවනු මැනවැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇයැදී ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය පිළිගෙන හික්ෂු සඩ්ඝයා රැස්කොට 'ලොකු කුඩා මොන ම ධර්ම කථාවක් කළත් එයින් ලබන පින් ලෝවැස්සනට අනුමෝදන් කරවන්නැයි වදනු සේක.

**ආලවක
සමාගමය**

සැවැත් පූර වසන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කථවර පක්ෂයේ පොහෝ දිනෙක අලුයම් කාලයෙහි මහා කරුණා සමාපත්තියෙන් නැගිට ලොව බලන සේක්, ආලවක කුමරු අනාගාමී වීමට හේතු සම්පත් ඇති බව ද, අළුවු යකු සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටුවිය හැකි බව ද, ධර්ම දේශනාව අසා බොහෝ ප්‍රාණිනට ධර්මාභිසමය වන බව ද දැක, එද සවස හුදෙකලාව පයින් ම වැඩ ආලවී පූරයට ටික දුරෙක වනයේ වූ ආලවක යකු ගේ ප්‍රාසාදයට වැඩි සේක. වැඩ, ආලවක යකු ගේ පුටුයෙහි හිඳ එහි පැමිණියක්ෂ ස්ත්‍රීනට අවවාද කළ සේක. ටික වේලාවෙකින් ආලවක යක් තෙම එහි පැමිණ නොයෙක් අයුරින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට හිරිහැර කරන්නට තුන් කෙළේ ය. ඒ කිසිවෙකින් ජයක් නො ලත් හෙතෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කුපිත කළ හැකියි සිතා නින්දා සහගත බසින් 'ශ්‍රමණය, මින් පිට වව'යි කීය. මෙතැන දී මෘදු බව දැක්වීමෙන් යකු ගේ තද කෝපය අඩු කළ හැකි බව සැලකූ බුදුරජාණන් වහන්සේ 'යහපත, ඇවැත්නි'යි කියා ගෙන් පිට වූ සේක. එවිට යක් තෙම 'මේ ශ්‍රමණයෝ සුවච කෙනෙක. එක් වචනයෙන් ම පිටත් වූහ. මෙසේ එක් වචනයකින් ම මෙයින් නික්මවන්නට හැකි වූ මොහු ට විරුද්ධ ව නිකරුණේ රැ මුළුල්ලේ යුධ කෙළෙමි'යි මෘදු වූ සිතැති වැ 'මේ තෙම ක්‍රෝධයෙන් නික්මියේ ද නැත හොත් සුවච බැවින් නික්මියේ දැ?'යි පරීක්ෂා කරමි'යි සිතා 'ශ්‍රමණය, ඇතුළට එව'යි කීයේ ය. 'යහපත, ඇවැත්නි'යි කියා බුදුරජාණන් වහන්සේ ගෙට වත් සේක. දෙවෙනි

තෙවෙනි වර ද යක් තෙම පිට වන්නටත් ඇතුළට එන්නටත් අණ කෙළේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ ද පළමු සේම ඔහු කී පරිදි කළ සේක. කිසිවක් ඉල්ලා හඬන දරුවාට එය දී නලවන මවකසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ (ක්‍රෝධයෙන් හඬන) අළවු යකු නලවන පිණිස ඔහු කී දෑ කළ සේක. එවිට යක් තෙම 'මේ ශ්‍රමණයා ඉතා සුවචය. එළිවන තුරු මෙසේ ම ඇවිදුවා වෙහෙසවම් යැ'යි අදහස් කොට සතර වන වරද 'මහණ, නික්මෙව'යි කියේ ය. එවිට ඔහුගේ අදහස දත් බුදුරජාණන් වහන්සේ 'නො නික්මෙමි. නුඹට හැකි දෙයක් කරන්නැ'යි වදළසේක. එ ඇසූ 'අළවු යක් තෙම, ප්‍රශ්න අසා මොහු වෙහෙසවන්නෙමි'යි සිතා, තමා මා පියන් ගෙන් උගත් ප්‍රශ්න සතරක් විචාළේ ය.¹⁶⁶ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ විසඳීම් වශයෙන් ඔහුට දම් දෙසූ සේක. බණ ඇසීමෙන් යක් තෙම සෝවාන් විය.

පහන් වූ බැවින් වෙන ද මෙන් ම ඔහුට බිලි පිණිස ආලව් රජු ගේ ඇමැතියෝ කුඩා දරුවකු එහි ගෙනාහ. එ ආලව් රජුගේ පුත් කුමරුවායි. රාජපුරුෂයෝ හවනය ඇතුළට ම ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට තමස්කාර කොට හුන් අලවු යකු දැක 'මහා යක්ෂය, මේ කුමරු තොපට බිල්ලට ගෙනාමු. මෙන්න පිළිගනුව, පිළිගෙන කව. තට කැමැත්තක් හෝ කරව'යි කීහ. සෝවාන් වූ හෙතෙම බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරිපිට දී ම ඇසූ වචනයෙන් ලජ්ජාවට පැමිණියේ, කුමරුවා දැකින් පිළිගෙන, 'ස්වාමීනි, මේ කුමරා මට එවන ලද්දෙකි. මම මොහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට දෙමි. බුදුවරු හිතානුකම්පා ඇත්තෝ ය. වහන්ස. මොහුට හිත වැඩ පිණිස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මොහු පිළිගන්නා සේක්වා'යි කියා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අතට දුන්නේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'මේ දරුවා පෝෂිත කොට නැවැත මට දෙවු' යැ යි වදරා කුමරා රාජපුරුෂයන් අතට ම දුන් සේක. මෙසේ අතින් අතට දෙන ලද බැවින් ඒ කුමරා එ තැන් සිට හත්ථාලවක තමින් ප්‍රකට විය. රාජපුරුෂයෝ ද කුමරහු ගෙන ආපසු අළවු නුවරට ම ගියහ. මේ ප්‍රවෘත්ති ය එහි පතළ වූයෙන් ඒ පෙදෙස නුවර වැස්සන් ගේ ප්‍රීති සෝමයෙන් ඇලැලී ගියේ ය.

පිණ්ඩපාත වේලාව පැමිණි කල යක් තෙමේ පා සිවුරු ගෙන බුදුරජුන් පසු පස්සෙන් මාර්ගයේ අඩ දුරක් ගොස් නැවැතුණේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද නුවර පිඬු පිණිස හැසිර වළඳා නුවර දොරටුව සම්පයෙහි රුකක් මුල පණවා දුන් අස්තේ වැඩ හුන්සේක. ආලව් රජ ද නුවර වැස්සෝ ද එහි එක් රැස් ව උන් වහන්සේ වැඳ පිරිවරා උන්නෝ

‘එ බඳු දරුණු යකකු කෙසේ හික්මවා වදල සේක් දැ?යි’ විචාළහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ සිදු වූ සියල්ල වදරා යකුට දෙසූ ධර්මය ම ඔවුනට වදල සේක. එය ඇසීමෙන් අසුසාර දහසක් ප්‍රාණීනට ධර්මාභිසමය විය.

සොළොස් වන වස ආලවියෙහි

මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආලවක යකු හික්මවා රටට සෙන සලසා එ වස් කාලයෙහි ආලවී ජන-පදයෙහි ම වුසු සේක.

සතළොස් වන වස රජගහ පුර

ආලවියෙන් නික්ම සැරිසරා වඩනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වර්ෂරතුව ළං වැ සිටි කල රජගහ පුරයට වැඩ සතළොස් වන වස වේඵවනාරාමයෙහි වුසු සේක එම කාලයෙහි ජීවක වෙද තුමා ගේ සොහොයුරි වූ සිරිමා නම් ගණිකා මලා ය. ඇය ජීවත්ව හින්දැදි දැක, ඇය කෙරේ ඇල්මෙන් නිරාහාර වූ තරුණ හික්ෂුවක් විය. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇගේ ශරීරය ආදහන නො කොට සොහොනෙහි ම බලු සිවල් ආදීනට ළං විය නො හැකි කොට රක්වන ලෙස රජුට පණිවුඩයක් යැවූ සේක. රජු එසේ ම කෙළේ ය.

සිරිමා නගර සෝභිති සමාගමය

තුන්දිනක් ගිය පසු ඒ ශරීරය ඉදිමී කුණු වී පණුවන්ගෙන් ගැවැසී ගත්තේ ය. බුදුරජුන් වදල පරිදි ‘ගෙවල් රක්නා ළමයින් හැර සෙසු සියලුදෙනා එය දක්නට පැමිණිය යුතු ය යැ’යි රජ අණබෙර ලැවූයේ ය. බුඩ ප්‍රමුඛ සඩ්ඨයාට ද එහි වඩිනා ලෙස ආයාචන කොට යැවූයේ ය. කැම නො කා සිවු දිනක් ම වැතිර හොත් තරුණ හික්ෂු ද සිරිමාව දැක්මට යෑම පිණිස අත් හික්ෂුන් විසින් කැඳවනු ලද ව වහා නැගිටිවේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ සියලු හික්ෂුන් කැවූව සොහොනට වැඩ සිරිමාව ගේ මළ සිරුර සමීපයෙහි පසෙක සිටි සේක. හික්ෂු සමූහයා ද රාජපුරුෂයෝ ද උපාසක උපාසිකාවෝ ද ඒ මළ සිරුර වටේ එක් එක් පාර්ශ්වයෙහි සිටියහ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ රජුට කථා කොට ‘මහරජ මේ කවුරු දැ?යි ඇසූ සේක. ‘වහන්ස, මේ සිරිමා යැ’යි රජ කීයේ ය. ‘මේ සිරිමා දැ?යි යලිත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇසූ සේක. ‘එ සේ ය වහන්සැ’යි රජ පිළිතුරු දුන්නේ ය.

‘මහරජ, එසේ නම් රන් දහසක් දී සිරිමාව ගණිත්වා’යි නුවර වැස්සනට දැන්වූව මැනැවැ’යි වදල සේක. රජ ද එසේ කැඳවූයේ ය. එහෙත් කිසිවෙක් එය මිළයට ගන්නට කැමැති නො විය. ඉක්බිති

ක්‍රමයෙන් කහවණු පන්සියය දෙසිය පනස එක්සිය පනස විසි පහ විස්ස දහය ආදී පිළිවෙලින් පණම දක්වා මිල පහත් කොට ඒ සිරුර ගන්නට කී නමුත් කිසි ම කෙනෙක් එයට කැමැති නො වූහ. එවිට 'නොමිලයේ එය ගන්නා ලෙස පිරිසට දැන්වුව මැනැවැ'යි වදළ සේක. රජ එසේත් දැන්වීය. එහෙත් කිසිම කෙනෙක් එයට කැමති නොවූහ. එ විටැ බුදුරජාණන් වහන්සේ වදරන සේක්, "මහණෙනි, බලවු. පෙර මහ ජනයා මැය රත් මිල දහසක් වුවත් දී එක දවසකට පමණ ද (භාය්‍යා වශයෙන්) ගත් හ. දැන් නොමිලයේ වත් ගන්නා කෙනෙක් නැත. මහජනයාට ප්‍රිය වූ එබඳු රූපය දැන් මෙසේ ක්ෂීණ ව විනාශයට පැමිණියේ ය. ගිලන් අත් බැටේ සැටි නුවණින් බලවු" යැ යි වදරා.

"යම් සිරුරෙක ස්ථිර පැවැත්මෙක් නැද්ද, වණ රැසක් වූ ඇට රැසින් ගළපා සිටුවන ලද්දක් වූ. ගිලන් වූ, බොහෝ දෙනා විසින් ශුභ වශයෙන් වරදවා කල්පනා කොට ගන්නා ලද, වස්ත්‍රාභරණාදියෙන් සරසන ලද ඒ මේ ශරීරය අශුචි දුගඳ පිළිකුල් දැයක් කොට ඇති සැටි ලෙස සලකා බලන්නැ"යි වදළ සේක. දේශනාවසානයේ දී සුවාසු දහසකට ධර්මාභිසමය විය. සිරිමාව කෙරේ ඇලුම් කළ හික්ෂු ද, පියෙවි සිහිය ලැබී ය.¹⁶⁷

දුගියකුට ආහාර දෙවා දම් දෙසීම වස් කාලයෙන් පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්ෂු සඛිසයා කැටුව වඩිනා සේක්, සැවැත් පුර පැමිණ එහි කලක් වූසු සේක.

දිනක් සිරිත් පරිදි අලුයම් කාලයෙහි ලොව බලා වදරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටීමට තරම් හේතු සම්පත් ඇති අළවු පුර වැසි දිළිඳු මිනිසකු දුටු සේක. දැක ඔහුට අනුග්‍රහ පිණිස හික්ෂුන් පිරිවරා එහි වැඩි සේක. ආළවි පුර වාසීහු බුඩ ප්‍රමුඛ සඛිසයා වඩා හිඳවා දන් දුන්හ. දන් වළඳා ඉවර වූ පසු ඒ පිරිස අනුමෝදන ධර්මය අසනු අටියෙන් හුන්හ. එහෙත් දයාබර ලෝකස්වාමීන් වහන්සේ තිස් යොදුන් මග ගෙවා යම් අසරණ දුප්පත් මනුෂ්‍යයකු බලා එහි වැඩි සේක් ද, ඔහු එතතුරු ම දම් නො දෙසා බලාපොරොත්තු වූ සේක. ඒ දුප්පත් පුරුෂයාත් නැති වූ ගොතකු සොයනු පිණිස උදේ පිටත් වූයේ ගොනු සොයා ගාලට දමා, බලවත් බඩ ගින්නෙන් පීඩිත වුවත් ගෙට නො ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක්නා පිණිස ගියේ ය. ගොස් වැඳ පසෙක සිටියේ ය. ඔහු බඩ ගින්නෙන් පීඩිත බව දුටු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එ දන් පලෙහි වතාවත් කළ අයකු කැඳවා 'සඛිසයා වළඳා තවත් ඉතිරි වූ ආහාර ඇත් දැ'යි අසා වදළ සේක. 'එසේ යැ'යි වතාවත්

කරු කිය, එසේ නම් අසුවල් තැන හිඳුවා මොහුට ආහාර දුන මැනවැයි වදළ සේක. හෙ තෙමේ ද බුදුරජාණන් වහන්සේ වදළ පරිදි ම කැඳ අවුළපත් බත් ආදියෙන් මොනොවට ඔහු වැළැඳැවී ය. කෑම කා මුව සෝද ඉවර ව බඩ ගින්නක් වෙහෙසත් නිවාගෙන සුවපත් වූ ඔහුටත් එහි හුන් සෙසු මහ පිරිසටත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දන කපාදි පිළිවෙළ කථාව වදරා ඉන්පසු චතුස්සත්‍යයන් ප්‍රකාශ කළ සේක.

ඒ පුරුෂයා දේශනාවසානයේ සෝවාන් වූයේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද අනුමෝදන බණ වදරා හුනස්නෙන් නැගිට වැඩි සේක. මහජනතෙමේත් උන් වහන්සේ පසු පස්සෙන් ටික දුරක් ගොස් හැරී ආයේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ හා වඩනා හික්ෂුහු 'ඉතිරි වූ ආහාර ඇද්දැ?'යි අසා ඒ පුරුෂයාට කෑම දෙවූ කාරණය ගැන කථා කරමින් ගියහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ එය අසා ආපසු හැරී හික්ෂුන් දෙස බලා 'මහණෙනි, කුමක් කියවුදැ?'යි ඇසූ සේක. හික්ෂුන් එ පවත් කී කල, 'එසේ ය, මහණෙනි, තිස් යොදුන් දීර්ඝ මාර්ගය ගෙවා මා ආයේ එ උපාසකයා ගේ හේතු සම්පත් දැකීමෙන් ය. ඔහු ඉතා උදේ පටන් නැති වූ ගොනකු සොයමින් වනයේ හැසිර ආයේ බලවත් බඩගින්නෙන් පෙළෙමින් ය. බඩගිනි හෙයින් ධර්ම ප්‍රතිවේධය කළ නො හැකි බව සලකා ඔහුට ආහාර දෙවූයෙමි.

"බඩගින්න සියලු රෝග අතුරෙන් දරුණු ම රෝගය යි. සංස්කාර දුක සියලු දුක් අතුරෙන් දරුණු ම දුකයි. මේ බව තත් වූ පරිදි අවබෝධ කොට නැණැතියෝ නිවන ප්‍රත්‍යක්ෂ කරති. ඒ නිවන වනාහි අග්‍ර ම සුවයයි. එයට වැඩි සුවයෙක් නැතැ"යි ¹⁶⁸ වදළ සේක.

අටතිස් වන පරිච්ඡෙදය

අටොළොස් වන එකුත් විසිවන දෙවස වාලිය පර්වතයෙහි

විසිවන වස රජගහ පුර වේඵවනයෙහි

අටොළොස් වන වස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වස් කාලයෙන් පසු පෙෂකාර දුගිතා ආළචියෙන් නික්ම සැරිසරා වඩනා සේක් ඊළඟ සමාගමය වැසි සමය ළංවූ තිබිය දී වාලිය පර්වතයට වැඩ එහි වූසූ සේක. මේ සමයෙහි දිනක් අළුවූ නුවර වැඩ පෙහෙර දුටුකට අනුග්‍රහ කළ සේක. මුල සිට ඇය ගේ ප්‍රවෘත්ති කථාව මෙසේ ය:

පෙර එක් දිනෙක අලවු නුවර වැස්සෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි වැඩ කළ නිමන්ත්‍රණය කොට මහ දන් දුන්න. දන් වළඳා අත්තයෙහි සාම්දරුවන් වහන්සේ අනුමෝදන බණ වදරන සේක්,

"ජීවිතය අනියත ය. මරණය නියත ය. කවරදක නුමුත් මරණය ඒකාන්ත ය. මේ ජීවිතය මරණයෙන් කෙළවර වන්නේ ය, දිවි පැවැත්ම මෙතෙක් කලැ යි නියම නැත. මරණය පැමිණෙන බව නම් නියත යැ යි මෙසේ මරණානුස්මානිය වඩවු. යම් කෙනෙක් එය නො වැඩුණු නම් ඔහු පසු ව මරණය පැමිණි විට බලාපොරොත්තු නැති වැ සර්පයකුට මුණගැහුණුවුත් සේ බිය වැ තැති ගැන්මට පැමිණ බියෙන් මරහඬ දෙමින් මැරෙති. යම් කෙනෙක් වනාහි මරණානුස්මානිය වැඩුණු නම්, ඔහු ඇත දී ම දංඩක් ගෙන සිටි පුරුෂයක් හු මෙන් මැරෙන කාලයෙහි මහ බියකට නො පැමිණෙත්. එබැවින් මරණානුස්මානිය වැඩිය යුතු යැ" යි වදළ සේක.

ඒ ඇසූ සෙස්සන් එය සිහි නො කොට තම තමන්ගේ එදඑද කටයුතුවල ම ව්‍යාවෘත වූ නමුදු පේශකාරයකු ගේ (රෙදි වියන්තකුගේ) දු වූ සොළොස් හැවිරිදි තරුණියක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ අවවාදය සිතූ තබා නිතර මරණානුස්මානිය වැඩීමෙහි යෙදුණා ය. නැවත ඉන් වම් තුනකට පසු දිනක් අලුයම් වේලෙහි සිරිත් පරිදි ලොව බලා වදරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ ඥානයට ඇය පෙනුණ බැවින් කිමෙක් දැ යි නුවණින් බලා, ඇය සෝවාන් වීමට හේතු සම්පත් ඇති නිසාව දැක පත්සියයක් පමණ හික්මුත් හා ජේතවනාරාමයෙන් නික්මැ පිළිවෙළින් වඩනා සේක් ආළවී පුරු අග්ගාලව විහාරයට සම්ප්‍රාප්ත වූ සේක.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩිය බව අසා, අලවු වැසියෝ රැස් ව දනයට නිමන්ත්‍රණය කළහ. යටකී තරුණි ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩිය බව අසා පුත්සද මඬලක් වැනි මුහුණ ඇති මාගේ සාම්දරු ගෙනම සම්බුද්ධයන් වහන්සේ වැඩියේකැ යි සතුටු ව මා රත්වත් ශාස්තෘන් වහන්සේ දුටුයේ මෙයින් වම් තුනෙකින් පෙර ය. අද උන්වහන්සේ ගේ රත්වත් ශරීරය දක්නටත් මිහිරි ධර්මය අස්න්නටත් ලැබෙන්නේ යැ යි සිතුවා ය.

ඇගේ පියා රෙදි වියන ශාලාවට යන්නේ, එද ම එක රෙද්දක් වියා නිම කළ යුතු වූයෙන්, ඒ සඳහා පිළි වියන දඩු අඹරා ඉක්මණින් පිළියෙල කොට ගෙනෙන්නට ඇයට අණකොට ගියේ ය. මී එය පිළියෙල කොට දී එයට පසු බණ අසමි යි සිතා පුටුවෙක හිඳ දඩු

ඇඹරුවා ය. අළුවු වැසියෝ දත් වළඳවා ඉක්බිති අනුමෝදනා බණ අසන අටියෙන් හුන්න. එහෙත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමා එහි යම් තැනැත්තියකට සෙත් සලස්වනු වස් වැඩි. සේක් නම්, ඇය එහි පැමිණෙන තුරු ම කිසිත් නො වදරා තුණ්ණිමගුන වූ සේක.

පෙහෙර දු ද දඩු අඹරා පිළියෙල කොට පැසෙක ලා ගෙන පියා කරා යන්නී බණ අසන්නට රැස් වූ හුන් පිරිස වෙත එළඹ පිරිස් කෙළවරින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෙස බලන්නී ම ගියා ය. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කර ඔසොවා ඇය දෙස බැලූ සේක. ඕ නොමෝ ඒ දැක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා ගියා ය.

මෙහි දී බුදුරජාණන් වහන්සේ කුමක් හෙයින් ඇය දෙස මෙසේ බැලූ සේක් ද? යත්: පෙර කළ අකුශල කර්මයක් හේතු කොට ගෙන තව ටික වේලාවකින් ඕ මැරෙන්නී ය. ඉන් මෙහා බණ ඇසුවොත් ඕ සෝවාන් පෙළෙහි පිහිටන්නී ය. එයින් මරණයෙන් පසු තුසිත දෙව් ලොව උපදින්නී ය. එබැවින් ඇයට දම් දෙසනු සඳහා ඇගේ පැමිණීම බලාපොරොත්තුවෙන් හිස ඔසොවා බැලූ සේක. ඕ නොමෝ ද බුදුරජුන් වෙත පැමිණ වැද පැත්තෙක සිටියා ය. එ කෙණෙහි ම බුදුරජාණන් වහන්සේ,

‘කුමරිය, කොහි සිට ආයෙහි දැ’යි අසා වදළ සේක.

නිතර ම මරණ සතිය වඩන ඕ නොම තමා ගේ අදහසට අනුව උත්තර දෙන්නී.

‘වහන්ස, කොයින් ආයෙමිදැ’යි නො දනිමි කීවා ය.

‘කොහි යන්නෙහිදැ’යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇසූ සේක.

‘වහන්ස, නො දනිමි’යි ඕ පිළිතුරු දුන්නී ය.

‘ඉක්බිති නො දන්නෙහි දැ’ යි ඇසූ සේක.

‘දනිමි වහන්ස’යි ඕ කීවා ය.

‘දන්නෙහි දැ’යි බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇසූ සේක.

‘නො දනිමි’ යි ඕ නොම පිළිතුරු දුන්නා ය.

මේ කථාව ඇසූ එහි රැස් ව සිටි පිරිස, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇසූ ප්‍රශ්නයට උත්තර වෙනුවට හිතුණු හිතුණු යමක් කීවා යැ යි ඇයට දොස් නඟන්නට වූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිස නිශ්ශබ්ද කොට,

‘කොහි සිට ආයෙහි දැ’යි ඇසූ විට, ඇ එසේ කීයේ මන්දැ’යි ඇය ම පුළුවන් සේක.

එවිට උත්තර දෙන්නී 'ස්වාමීනි, මා සේශකාරගෙහි සිට එන බව ප්‍රකට කාරණයෙකි, ඔබ විවාළේ 'කොයින් අවුත් උපන්නෙහි ද?' යන වග යි. එය මා නොදන්නා බැවින්, 'නො දනිමි'යි කීමි'යි උත්තර දුන්නී ය.

එ විට බුදුරජාණන් වහන්සේ සාධුකාර පවත්වා 'මා ඇසූ ප්‍රශ්නයට ම නිසි උත්තර දුන්නෙහි යැ'යි ඇයට ප්‍රශංසා කළ සේක.

'නැවත කොහි යන්නෙහි දැ?'යි ඇසූ විට, 'නො දනිමි' යි කියේ මන්දැ?'යි විවාළ සේක.

'සේශකර්ම ශාලාවට යන බව ප්‍රකටයි. ඔබ වහන්සේ ඇසූයේ කොහේ උපදින්නෙහි ද' යන්න යි. ඒ ද මා නොදන්නා බැවින් 'නො දනිමි'යි කීමි'යි ඔ කීවා ය. එවරත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පළමු සේම සාධුකාර දුන් සේක.

'නැවත නො දන්නෙහි දැ?'යි ඇසූ විට 'දනිමි'යි කියේ මන්දැ?'යි ඇසූ සේක.

'වහන්ස, මා මැරෙන බව දනිමි. එ බැවින් එ සේ කීමි'යි කීවා ය. එ වරත් බුදුරජාණන් වහන්සේ සාධුකාර දුන් සේක.

ඉන් පසු 'දන්නෙහි දැ?'යි ඇසූ විට 'නො දනිමි'යි කියේ මන්දැ?'යි ඇසූ සේක.

'වහන්ස, කිනම් වේලාවෙක මරණය වන්නේ දැ යි නො දන්නා බැවින් එසේ කීමි'යි ඔ කීවා ය.

'මා ඇසූ ඇසූ ප්‍රශ්නවලට ම නිසි පිළිතුරු දුන්නෙහි යැ'යි සතර වන වරද බුදුරජාණන් වහන්සේ සාධුකාර දුන් සේක.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිස අමතා, 'මේ සා මහ පිරිසේ කිසිවෙක් ම කාරණය තේරුම් නො ගත්තේ ය. එහෙත් දොස් නැඟීම නම් කළේ ය. ප්‍රඥා ඇස නැති තැනැත්තෝ අත්ධයෝ ය. ප්‍රඥා ඇස ඇති තැනැත්තෝ ම ඇස් ඇත්තෝ ය. මේ ලෝකික ජන තෙම ප්‍රඥා නැමැති ඇස නො මැත්තේ අත්ධ ය. ඉතා ටික දෙනෙක් ම අභිනාදි වශයෙන් බලත්. ලිහිණි වැද්දගේ දැලෙන් මිදුණු පක්ෂියා මෙන් ටික දෙනෙක් ම සුගතියට ද නිවනට ද යන්නෝ යැ'යි වදළ සේක.¹⁶⁹

දේශනාවසානයේ දී කුමරිය සෝවාන් වූවා ය. මහ ජනයාට ද ධර්මදේශනාව සාන්ථික විය. ඒ තරුණි ද පැස ගෙන පියා වෙත ගියා ය. ඒ වේලායෙහි පෙහෙර තෙම ඉඳ ගෙන ම නින්දට බටුයේ ය. තරුණිය ඒ බව නො සලකා පැස තබන විට එය වෙමි කෙළවර වැදී ශබ්ද විය.

පෙහෙර තෙම හදිසියෙන් පිබිදුණේ පළමු වෙමි තැබූ පරිදි ම ඇද්දේ ය. වෙමි කෙළවර එයට එල්ලව සිටි තරුණිය ගේ ඇඟ ඇති මී එතැනම මැරී වැටුණා ය. පෙහෙර තෙම තැහිට බැඳුයේ වැටී මැරී මුළු ඇඟ ම ලෙයින් තැවරී හොත් තැනැත්තිය දැක අතිශය ශෝක ප්‍රාප්ත වූ තමා සනසාලීමට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මිස අන් කිසිවෙක් නැතැයි සලකා එහි ගොස් වූ පවත් දැන්වී ය. ශාස්තෘන් වහන්සේ ඔහු අස්වසා,

"ශෝක නො කරව, දීර්ඝ වූ සසර මෙ පරිද්දෙන් ම දරුවන් මළ සොවින් වගුරුවාලූ කඳුළු සිවු මුදු ජලයටත් ඉතා වැඩියැ "යි අවවාද කොට අනමතග්ග කථාව¹⁷⁰ වදළ සේක.

ඒ අසා තුනී වූ ශෝක ඇති හෙතෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැවිදි වූ උපසම්පදව ලබා නොබෝ කලෙකින් රහත් වූයේ ය.

එකුන් විසි වන වස වාලිය පර්වතයෙහි	වස් කාලයෙන් පසු සැරි සරා වඩනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පෙරළා වැඩ බුඩක්වයෙන් එකුන් විසි වන වසෙහි වැසි සමයෙහි වාලිය පර්වතයෙහි ම වූසු සේක.
විසි වන වස	යළි දු වර්ෂරතුයෙන් පසු සැරිසරා වඩනා සේක. නැවත රජගහ පුර වැඩ විසි වන වර්ෂා සෘතුව එහි ගත කළ සේක.

අංගුලිමාල දමනය කොසොල් රජුගේ පුරෝහිතයා භාගීව නම් බමුණෙකි. ඔහු බිරිය මත්තානි නම් බැමිණියක. ඔවුන් ගේ අභිංසක නම් පුතෙක් විය. හේ මා පියන් විසින් ඉගැන්ම පිණිස තක්සලා නුවර දිසාපාමොක් ඇදුරු වෙත යවන ලද්දේ ය. හේ දක්ෂ ලෙස ඉගෙන ගත්තේ ය. ඇදුරු ඔහු කෙරෙහි විශේෂ ලැදි බවක් දැක්වීය. අන් සිසුවෝ අභිංසකයාත් ඇදුරුත් අතර හේදයක් ඇති කිරීමට උපායක් යෙදූහ. අභිංසකයා දිසාපාමොක් ඇදුරුගේ බිරිය හා රහස් මිත්‍රත්වයක් ඇති ව ඉඳිතැ"යි බොරු ගොතා ඇදුරාට කියැවූහ. ඇදුරු තෙම එය හැදෑහී ය. ඔහු මරවා දමන්නට සිතී ය. 'තමා වෙත හින්දැදී එ වැන්නක් වුවොත් එය හෙළි වුවොත් 'දිසාපාමොක් ඇදුරා තමා වෙත එන ශිෂ්‍යයන් මරවතැ"යි කථාවක් පැතිරෙන්නට පුළුවන. එසේ වුවොත් තමා වෙත එන ශිෂ්‍යයන් අඩුවෙන්නට පුළුවනැ"යි හේ සිතී ය. 'අනුන් ගෙන් මොහුට මැරුම්කන්නට මහක් යොදමි"යි සිතී ය. අභිංසකයා ඉගෙන අවසන් කොට සිය ගමට යන්නට ඇදුරුහු ගෙන් සමු ගන්නට ගිය විට 'නුඹ උගත් සිප් සතර උපචාර පිණිස කළ යුතු හෝමයට එක් එක් මිනිසා ගෙන් ඇහිල්ල බැගින් ඇහිලි දහක් අවශ්‍ය

යැ යි කී ය. මිනිසුන්ගේ ඇහිලි කපාගන්නට ගිය විට ඒ කවරකු ගෙන් හෝ මොහුට මැරුම්කන්නට සිදු වෙතැයි සිතා දිසාපාමොක් ඇදුරු අනුන් ලවා අභිසකයා මරවන්නට මේ උපාය යෙදී ය. අප ගෙහි කිසිම කෙනෙක් ප්‍රාණවධ නො කර තැ යි අභිසංක කී ය. එසේ වී නම් අවශ්‍ය බලි පූජාව නො කළ බැවින් නුඹ උගත් සියලු සිප් සතර නිෂ්ඵල වෙතැයි ඇදුරු කී ය. අභිසක තෙම ඇහිලි දහසක් ගෙනෙමැයි පොරොන්දු විය. හේ තක්සලාවෙන් පිටත් ව ගොස් කොසොල් රටට පැමිණ කඩු දුනු ආදි ආයුධ සපයා ගෙන මහ මහට සමීප වන පෙදෙසෙක සැහෙව් හිඳ මිනිසුන් මරා ඇහිලි කපාගන්නට පටන් ගත්තේ ය. මෙයින් දර පිණිස පලා ආදිය පිණිස වත් එ වන පෙදෙසට මිනිසුන් ගේ පැමිණීම නැවැතිණ. ඒ මගින් මිනිසුන්ගේ යෑම ඊම ද නැවැතිණ. හේ රැ ගෙවලට ගොස් දොරවල් කඩා තිදා හොත්ත වුත් මරා ඇහිලි කපා ගන්නට විය. කපා ගන්නා ඇහිලි තුඩු තැන්වලින් සතුන් ගෙන යන බැවින් ඇහිලි විඳ හුයෙක අමුණා මාලාවක් මෙන් බෙල්ලේ බැඳගෙන සිටියේ ය. එයින් ඔහු දුටු මිනිස්සු අංගුලිමාල යැයි ඔහු හැඳුන්වූහ. ඔහුගෙන් ඒ පෙදෙස උපද්‍රව විය.

මිනිස්සු සැවැත් නුවරට ගොස් පසේනදී කොසොල් රජු බැහැදක අංගුලිමාලයාගෙන් වන උවදුරු සැළ කළහ. මම සෙට ඔහු අල්ලාගන්නට සේනාව රැගෙන එන්නෙමි කියා ඔවුන් අස්වසා යැවී ය. මිනිසුන්ගේ කපාව ඇසු පුරෝහිත තෙම මේ තමාගේ පුත් අභිසකයා යයි දැන ගෙන ගොස් සිය බිරියට මෙ පවත සැළ කෙළේ ය. ස්වාමීනි, ඔබ ගොස් පුතු කැඳවා ගෙනෙන් තැ යි මි කීවා ය. බමුණා සොරා විශ්වාස කළ නො හැක්කැයි කියා එයට කැමැති නො වී ය. බැමිණි මම ගොස් මා පුතු කැඳවා ගෙන එමි යි කීවා ය.

පසු දින අලුයම් වේලේ ලොව බලන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කලින් අංගුලිමාලයා වෙත තමන් වහන්සේ නො වැඩියොත් ඔහු මව මරා ආනන්තයී පාපයක් කොට අවිච්ඡිතයේ ඉපිද දිඬි කාලයක් දුක් විඳින බව ද, තමන් වහන්සේ ඔහු කරා වැඩියොත් බණ අසා පැවිදි ව රහත් වන්නට තරම් පෙර කළ පින් ඇතියකු බව ද දුටුසේක්, එද පස් වරුයෙහි පියෙව් වෙසින් අංගුලිමාලයා වසන පෙදෙස අතට ගමන් කළ සේක. මිනිස්සු උන් වහන්සේ දැක මය පැත්තට නො වඩින්න ඔහි මිනීමරු අංගුලිමාලයා සිටිති යි කීහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නිහඬව ම වැඩි සේක.

අංගුලිමාලයා මහ අද්දර සිටියේ මහ මහ දිගේ වඩනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දිව් ය. ආයුධයෙන් සැදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පස්සෙන් ගියේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන් වහන්සේට ළං විය නො හෙන ලෙසට සෘ මය අධිෂ්ඨානයක් කළ සේක. අංගුලිමාලයා වේගයෙන් දිවෙයි. එහෙත් පියෙව් ගමනින් වඩනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ළං විය නො හෙයි. මෙසේ බොහෝ දුරක් වැඩිසේක. අංගුලිමාලයා හති වැටී තවත් දිවිය නො හැක්කේ 'මහණ ඔහි තවකුව'යි කී ය. 'මම නම් නැවතී ඉදිමි. නැවැතිය යුත්තේ නුඹයැ'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක.

එය ඇසූ අංගුලිමාල තෙම මේ මහණ යෙමින් ම නැවැතී ඉදිමි' යි කියයි. නැවතී සිටි මට යන්නකුට මෙන් 'තවතින්න'යි කියයි. මෙය විචාරම් යි සිතී ය. 'ඔබ කෙසේ නැවති සිටිවු ද? මම කෙසේ නො නැවතී සිටිමි දැ?' යි හේ ඇසී ය. 'හිංසායෙන් වැළකී කෂාන්ති මෛත්‍රිය පතුරුවමින් ඒ ගුණයන් හි රැඳී සිටින බැවින් මම නැවැතී සිටිමි. ඔබ එවැනි ගුණයෙක් නො සිටියෝ ය. ඔබ මරණින් මතු නිරය අතට යන ගමනෙහි යෙදුනෝ නො නැවැතී යෙති'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක.

'මෙ වැනි ශ්‍රේෂ්ඨ නිර්භය වචන කිය හැකි එක් ම තැනැත්තෝ මායා දේවීන්ගේ පුත්‍ර සිඨාර්ථ ශ්‍රමණයෝ ය. මේ ඔවුන් වියැ යුතු යැ මට අනුග්‍රහ පිණිස වැඩිසේක් වනැයි අංගුලිමාලයා සිතී ය. හේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ස්තුති කොට පව් නො කරන බවට පොරොන්දු විය. තමාගේ ආයුධ පල්ලමකට දමා ගැසී ය. ළහට ගොස් වැද තමා පැවිදි කරන ලෙස අයැදී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු ඒහිභික්ෂුප්‍රවුජ්‍යායෙන් පැවිදි උපසපන් කළ සේක. ඔහු කැටුව ජේතවනයට වැඩී සේක.

අංගුලිමාලයාගේ මව ඒ වනයට ගොස් සොයා බලා ඔහු නොදැක පෙරලා සිය නිවසට ම ගියා ය.

පස්සේනදි රජු අංගුලිමාලයා අල්ලා ගනු සඳහා සිවුරහ සෙත් ගෙන නික්මුණේ, යන ගමනේ ජේතවනාරාමයට ගියෝ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැද, තමා අංගුලිමාලයා අල්ලාගන්නට යන බව සැළ කෙළේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමීපයේ ම සිටි අංගුලිමාල තෙරහු හඳුන්වා දුන් සේක. රජුගේ සේනාව තෙරුන් දැක බිය වැද පලා ගියහ. රජ ද බියපත්ව වෙවුලන්නට වන. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අංගුලිමාල තෙරුන් ගෙන් කුරාකුහුඹුවකුට වත් කිසිදු හිරිහැරයක් නොවන බව වදළහ. රජුගේ බිය දුරු විය. හේ තමා තෙරුන්ට උපස්ථායක වූ කැපකරුවු බව කී ය. මෙසේ වූ වණ්ඩ පුද්ගලයකු හික්මැවූ නියාව ගැන තමාගේ විස්මය පවසා වැද මාලිගාව බලා පිටත් විය.

එකුත්සාලීස් වන පරිච්ඡෙදය

එක් විසි වන වස පටන් සුසාලීස් වන වස අවසන් කොට සැවැත් පුරෙහි.

එක් විසි වන වස

සැවැත් පුර

පේතවනයෙහි

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසිවන වර්ෂරතුවෙහි

රජගත පුර වේළුවනයෙහි වැස වස් පවරා

සැරිසරන සේක් රළුග වර්ෂරතුව සමීප වැ සිටි

කලැ සැවැත් පුරයට එළඹී සේක. එක් විසි වන වස පටන් සුසාලීස් වන වස දක්වා මේ සුවිසි වස්සාන කාලයන්හි සැවැත් පුරම වූසු සේක. ඉන් අටළොස් වසක් ජේතවනාරාමයේ ද ඉතිරි සවස පූර්වාරාමයෙහි ද ගත කළ සේක. වැසි සමය අවසන් වූ පසු පෙර සේ ම ජනපද වාරිකායෙහි යෙදෙන සේක. මේ අන්ත්‍ය කාලයෙහි සැවැත් පුර ම නිබ්බ වාසය කොට ගත්තේ එහි වූ අනාථපිණ්ඩික ගෘහපති විශාඛා උපාසිකා යන දෙදෙනාගේ ගුණ මහත්ත්වය සැලකීමෙනි.

ස්ථිර

මුල් විසි වර්ෂයේදී නාගසමාල, නාගිත, උපවාන,

උපස්ථායකයකු සුනක්ඛත්ත, සාගත, රාධ, මේසිය, යන තෙරහු ද

පත් කිරීම

වූන්ද සාමන්තේර ද යන මොවුන් වහන්සේ කලින් කල

විශේෂයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට උපස්ථායක වූහ. අනඳ තෙරණුවෝ ද නොයෙක් විට උවටත් කළහ. එහෙත් මෙ කිසිවෙක් තමාගේ උපස්ථායක භාවය අතරැ කඩ නො කොට දිගට ම රැක ගත හැකි නොවීය. එබැවින් විසි වන වසින් පසු දිනෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගඳකිළි පිරිවෙණෙහි පණවන ලද බුධාසනයෙහි වැඩ හිඳ තමන් වහන්සේට නිත්‍ය උපස්ථායකයකු පත් කළ යුතු බව දැන්වූ සේක. සැරිසුන් මුගලන් ආදී පිළිවෙළින් සියලු මහාශ්‍රාවකයෝ තම තමා උපස්ථායක වනු කැමැති බව පැවැසූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ සියල්ල ප්‍රතික්ෂේප කළ සේක. මේ වේලායෙහි තුෂ්ණිමිභූත ව හුන් ආනන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේ දැක 'ඇවැත්නි, ඔබ වත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට උපස්ථායක තනතුර ඉල්ලුව මැනැවැ'යි කීහ. එ විට ඉල්ලා ලත් තනතුර මා හැඟි නො වේ. ශාස්තෘන් වහන්සේ කැමැති නම් තමන් වහන්සේ ම වදරනවා ඇතැ'යි ආනන්ද ස්ථවිර කී ය. එවිට බුදුරජාණන් වහන්සේ 'මහණෙනි, ආනන්ද තෙම අනුන් විසින් මෙහෙයියැ යුතු නොවේ. තෙමේ ම දැන මට උපස්ථාන කරන්නේ යැ'යි වදළ සේක.

හික්ෂුහු 'ඇවැත් ආනන්දයෙනි, නැහිට උපස්ථායක තනතුර බාරගත මැනැවැ'යි කීහ. අනඳ තෙරණුවෝ ද නැහිට පොරොන්දු අටක් පිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේට උපස්ථායක බව බාර ගත්තේ ය.

ඒ පොරොන්දු අට මෙසේ යි:

ප්‍රතික්ෂේප සතර

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ලත් ප්‍රණීත සිවුරු තමාට (අනඳ තෙරුනට) නො දිය යුතු ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ලත් ප්‍රණීත පිණ්ඩපාතය තමාට නො දිය යුතු ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හා එක ගත්ධකුටියෙහි තමාට වසන්තට නො දිය යුතු ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නිමන්ත්‍රණ පිළිගෙන තමා හා නො වැඩිය යුතු ය.

ආයාචන සතර

තමා පිළිගත් නිමන්ත්‍රණයට භාග්‍යවතුන් වහන්සේත් වැඩිය යුතු ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැකීමට පිටින් යම් කෙනෙකු ආ කෙණෙහි ම තමන් වහන්සේ වෙත ඔවුන් කැඳවා ගෙනෙන්නට අවසර තිබිය යුතු ය.

තමාට සැකයක් ඇති වූ කොයිම විටෙක වුවත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එන්නට අවසර තිබිය යුතුය.

තමා තැනි තැන දෙසු සෑම ධර්මය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් හමාට වදළ යුතු ය. යන මේවා ය.

එ තත් පටන් කොට ආනන්ද ස්ථවිර තෙම ශීත උෂ්ණ යන දෙ වැදෑරුම් ජලය පිළියෙල කිරීමෙන් ද, හීන මධ්‍යම ලොකු යැ යි තුන් වැදෑරුම් දැහැටි දීමෙන්ද පා මිරිකීමෙන් හා පිට මිරිකීමෙන් ද, ගඳකිළි පිරිවෙන ඇමදීමෙන් දැ යි මේ ආදී වශයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට උපස්ථාන කිරීමෙහි යෙදුණේ ය. මේ වේලායෙහි මෙනම් දෑ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ලැබිය යුතු යැ යි පරීක්ෂායෙන් දිවා කාලයෙහි උත්වහන්සේ ගේ සම්පයේ ම හැසිරේ. රාත්‍රියෙහි මහත් දඩුවට පහණක් ගෙන නව වරක් ගඳකිළි පිරිවෙන වටේ ඇවිදියි. මෙසේ කරන්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හදිසියෙන් කපා කළොත් පිළිවදන් දෙනු සඳහා නින්දට නො වැටී සිහියෙන් යුක්තව ඉඳිනු පිණිස ය.

පූර්වාරාම ප්‍රභාව

සැවැත් පූර පූරණවර්ධන සිවුහු ගේ බිරින්දෑ විශාඛා නමු. ඕ සත් හැවිරිදි වියෙහි දී තම ජන්ම භූමිය වූ හද්දියපූර දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් බණ අසා සෝවාන් වූවා ය. පතිකුලයට ආ නොබෝ දිනෙකින් සිය මයිලණු

මගාර සිටු ආදි කොට ඇති මුළු සිටු කුලයම සස්තෙහි පැහැදවුවාය. එතන් සිට මයිලණුවන් විසින් මාතෘ ස්ථානයෙහි තබන ලද්දී මගාරමාතෘ නමින් ද ප්‍රකට වුවා ය.

දිනක් ජේතවනයට බණ අසන්නට ගිය විශාඛා සිය මෙහෙල පළඳනාව සඳහන් නැති ව බණ මඩුවේ දමා ගියා ය. පසුව මී එය භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ම අයත් යැයි කියා, එය විකුණා ගත් මුදලින් විහාරයක් කරවන්නට ඉටා ගත්තිය. ඉක්බිති කභවණු නව කෙළ ලක්ෂයක් වැය කොට මුදලින් සැවැත් පුර සමීපයේ නුවරට නැගෙනහිර පැත්තෙන් බිමක් ගෙන දෙමහල් පායක් කරවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පැවැරුවා ය. ඒ පූර්වාරාම විහාර නම් විය.*

ප්‍රථම පාරාජිකා විසිවන වස පමණේ දී වජ්ජිරට දුර්භික්ෂයෙක් විය. **ශික්ෂාපදය** එයින් එහි වුසු සුදින්න හික්ෂු වෛශාලි පුරයට **පණුවීම** නික්ම ගියේ ය. එහි කලන්ද ග්‍රාමයෙහි සිය පියා ගේ ගෙට පැමිණි දෙවෙනි දිනෙහි ම පෙර ගිහි කාලයෙහි භාය්‍යා වැ සිටි ස්ත්‍රිය ගේ උපායට හසු විය. ඒ කාරණයේ දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්ෂුන් රැස් කරවා ප්‍රථම පාරාජික ශික්ෂා පදය පැණුවූ සේක.

බුදු වූ තැන් පටන් කොට මුල් විසි වර්ෂයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඕවාදපාතිමොක්ඛය දෙසු සේක.

ඕවාද පාතිමොක්ඛය නම්,

"සබ්බ පාපස්ස අකරණං - කුසලස්ස උපසම්පද
සචිත්තපරියොදපණං - එතං බුද්ධාන සාසනං"

"බන්ති පරමං තපො තිතික්ඛා

නිබ්බානං පරමං වදන්ති බුද්ධා

න හි පබ්බජිතො පරුපසාති

න සමණො හොති පරං විහෙය්‍යන්තො"

"අනුපචාදෙ අනුපසාතො පාතිමොක්ඛෙ ච සංචරො

මත්තඤ්ඤතා ච භත්තස්මිං පන්තං ච සයනාසනං

අධිචිත්තේ ච ආයෝගෝ එතං බුද්ධාන සාසනං"

යන මෙය යැ.

මෙහි අර්ථය : සියලු අකුසලින් දුරු වීම, කුසල් කිරීම හා දියුණු කිරීම, තමාගේ සිත පිරිසිදු කිරීම යන මේ බුදුවරයන්ගේ අනුශාසන යි.

* ඇතැම් පොතක පෙනෙන හැටියට මෙය වූයේ පස් විසි වන වසේදී පමණ යැ යි හැඟේ. විමසිය යුත්තෙකි.

ඉවසීම මේ සස්තෙහි උතුම් තපස යි, බුදු පසේ බුදු මහ රහත් හු නිර්වාණය උතුම්කොට කියත්. අන්තට හිංසා පීඩා කරන්නා පැවිද්දෙක් ශ්‍රමණයෙක් නො වේ.

උපවාද නො කිරීම, හිංසා පීඩා නොකිරීම, ප්‍රාතිමුඛ (ශික්ෂාපද) ශීල ඉන්ද්‍රියසංවර ශීල දෙක රැකීම, භෝජනයෙහි පමණ දැනීම (ආජීව පාරිශුඪි ශීලය හා ප්‍රත්‍යය සන්නිශ්‍රිත ශීලය), විවේක සෙනස්තෙක විසීම, අෂ්ට සමාපත්තීන් ලැබීමෙහි විශ්චිත යන මේ දෑ කළ යුතු ය' යනු බුදුවරයන් ගේ අනුශාසන යි.

බුධත්වයෙන් විසි වන හවුරුද්දෙහි වෂීරතුයෙන් පසු සැවැත් නුවර වසන සේක්, මේ ඔවාදපාතිමොක්ඛය නවත්තා ආණපාතිමොක්ඛය දෙසීමට අණ කළ සේක. එයට හේතුව නම්: සැවැත් නුවර පූර්වාරාමයෙහි පසොළොස්වක් පොහෝ දිනෙක රාත්‍රියෙහි බුදු රජාණන් වහන්සේ හික්ෂු සමුහයා පිරිවරා හුන්සේක. ප්‍රථම යාමය ගත වූ කල අනඳ තෙරණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹ වැද, ප්‍රථම යාමය ඉක්ම ගිය බවත් හික්ෂු සංඝයා බොහෝ වේලා ඉඳගෙන හුන් බවත් කියා, පාමොක් දෙසීමට ආයාචන කළහ. එහෙත් බුදුරජාණන් වහන්සේ තුෂ්ණිමිභූතව හුන් සේක. දෙවෙනි යාමය ගත වූ විටත් අනඳ තෙරණුවෝ එ බව දැන්වූහ. එහෙත් බුදුරජාණන් වහන්සේ තුෂ්ණිමිභූත වූ හුන්සේක. තැවත අන්තිම යාමය ගත වූ අරුණු නැගී කල්හි ද, අනඳ තෙරණුවෝ පළමු සේ ම දැන්වූහ. තෙවෙනි වර ආනන්දය, පිරිස අපිරිසුදු යැයි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදළ සේක.

එවිටැ කිනම් පුද්ගලයකු සලකා බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙසේ වදළ සේක් දැයි නුවණින් බලන මුගලන් තෙරණුවෝ හික්ෂු සමුහයා අතරෙහි හුන් දුශ්ශීල පුද්ගලයකු දුටුහ. දැක උහු වෙත එළැඹ, 'ආචුත, නැගිටින්න. යුෂ්මතා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දක්නා ලද්දෙහි, හික්ෂුන් හා එක්වූ විසීමෙක් යුෂ්මත්හට නැතැයි වදළහ. හෙ තෙම නොම නැගිටිවේ ය. දෙවෙනි තෙවැනි වාරයන්හි ද නැගිට යන්නට කී නමුත් හේ එය නො තැකී ය. ඉක්බිති මුගලන් තෙරණුවෝ ඔහු අත අල්ලා දෙරිත් පිටත යවා දෙර වසා යතුරු ලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹ එ පවත් දන්වා පාමොක් දෙසීමට ආයාචන කළහ.

මෞද්ගල්‍යායනය, ආශ්වය්‍යී යි! ඒ පින් මඳ පුද්ගලයා තම අත අල්ලා පිට කරන තුරුත් රැළුණේ වේ දැයි වද්‍රා දම් දෙසන සේක්, මුහුදේ ආශ්වය්‍යී ධර්ම අටක් ඇති නිසාත් සස්තෙහිත් එසේ ම ආශ්වය්‍යී ධර්ම අටක් ඇති නිසාත් දෙසූ සේක.

මුහුදේ ආශ්වයායි ධම් අට නම්:

මුහුද ගොඩ පටන් ක්‍රමයෙන් ගැඹුරු වේ. මුහුදට වත් තැන ම ගැඹුරු නොවේ. මුහුද වෙරළ නො ඉක්මවයි. කිසි කුණපයක් මුහුදේ නො රැ දේ. ඒ ගොඩටම පැමිණැවේ. නානා නම් ඇති තදිනු මුහුදට වන්නේ, පළමු නම් හැර මුහුද යන එක ම නම ලබන්. වැසි වටන් නො වටන් ඇළ දොළ ගලා ගියත් නො ගියත් මුහුද අඩු වැඩි බවෙක් නො පැනේ. මුහුද ලුණු රසයි. මුහුදේ මුතු මිණි ආදී නානා රත්නයෝ වෙත්. විශාල සත්වයෝ ද වෙත්.

ශාසනයේ ආශ්වයායි අට :

ශාසනයෙහිත් ශික්ෂාවත් ක්‍රමයෙන් වැඩිය යුතු යි. ඒ පිළිවෙළින් වඩා මිස නැතහොත් එක පැහැර රහත් විය නො හැකි ය.* සැබෑ බුධ ශ්‍රාවකයා බුධ ප්‍රඥප්ත සික පද දිවි නැසෙනත් නො බිදියි.

දුශ්ශීල පුද්ගලයා හා සංඝ තෙම එක්වැ නො වසයි. දුශ්ශීලයා සංඝයාගෙන් ඇත් ම වේ. නානා නම් ගොත් ඇත්තෝ සසුන් වන්නෝ පළමු නම් ගොත් හැර ශාක්‍යපුත්‍රිය ශ්‍රමණ යන නම ලබන්. කො පමණ දෙනැ පිරිනිවියත් නිවනේ අඩුවෙක් හෝ වැඩියෙක් නො පැනේ. මේ ශාසනය විමුක්තිය රසය කොට ඇත්තේ ය. මේ ශාසනයේ සත් කිස් බෝධිපාක්ෂික ධර්ම නැමැති රත්නයෝ ඇත. මේ ශාසනයෙහි ශාරීපුත්‍ර මෞද්ගලයායන ආදී මහ ගුණැති පුද්ගලයෝ ඇත්හ.

මෙ සේ මුහුදේ මෙන් ශාසනයේ ආශ්වයායි ධර්ම අටක් ඇතැයි වදළ සේක. ඉක්බිති හික්ෂුන් අමතා,

මහණෙනි, මෙයින් මතු මම් පොහෝ නොකරන්නෙමි. පාමොක් නො උදෙසන්නෙමි. තෙපිම පොහෝ කරවු, පාමොක් ද උදෙසවු

යන ආදීන් වදරා ආනාපාතිමොක්ඛය¹⁷⁰ උදෙසීම පැණැවු සේක.

සනළිස් වන පරිච්ඡෙදය

ආනන්ද ඛෝධි රෝපණය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත් නුවරින් පිටැත් වැ ජන පද වාරිකායෙහි යෙදුණු දිනයෙකැ බොහෝ උපාසක උපාසිකාවෝ සුවඳ මල් ආදිය ගෙන බුධ වන්දනා සඳහා දෙවරම් වෙහෙරට ආවාහු, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නො දැක ශෝකී වැ, ඒ පූජා භාණ්ඩවලින් පිදිය යුතු තැනක් ද නැත්තෙන්, විහාර

* සමහරු දහම් ඇසූ කෙණෙහි ම රහත් වෙත්. ඔවුන් කෙරෙහි ද ශීල සමාධි ප්‍රඥා තුන මොහොතක් ඇතුළත ක්‍රමයෙන් සම්පූර්ණ වේ.

සම්පයෙහි රැස්කොට තබා ගියාහ. අනේපිඩු සිටු ආදීහු ඒ දුටුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිටත වැඩි විට උන්වහන්සේ සිහිකොට පුදනු සඳහා පූජා වස්තුවක් ඉල්ලා ගන්නට සිතූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පෙරලා ජේතවනයට වැඩි විට ඔහු රැස් වූ පූජා වස්තුවක් ඉල්ලීමෙහි අනඳ තෙරුන් මෙහෙයුහ. අනඳ තෙරණුවෝ ගොස් 'පූජා වස්තු කවරේ දැ?' යි විචාරා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙනුවට පූජා දැයක් ඉල්ලූහ.

**තුන්
වෛත්‍යයෝ**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනඳ තෙරුන් අමතා 'ආනන්-
දය' ශාරීරික, උද්දේශික, පාරිභෝගික යැ යි පූජා
වස්තුහු තිදෙනෙකි. ඉන් ශාරීරික ධාතු පූජාව බුධ
පරිනිර්වාණයෙන් පසු ව වන්නේ ය. උද්දේශික පූජාව නම් ධර්මයට
බුධ ප්‍රතිමාදියට වෙයි. පාරිභෝගික ධාතු පූජා නම් පරිභෝග කළ පාත්‍ර
විවරාදියට ද බුධත්වයේ දී පිටදුන් බෝධිවාක්‍ෂයට ද කැරෙන
සත්කාරය යි. එබැවින් ජය ශ්‍රී මහා බෝධියෙන් එලයක් ගෙන්වා මේ
ජේතවනාරාමයෙහි රෝපිත කරවා සත්කාර කරත් හොත් ඒ මට කළ
සත්කාරය හා සම යැයි වදළුසේක.

අනඳ තෙරණුවෝ මේ පවත් කොසොල් රජු ආදීන්ට දන්වා එ
වේලායෙහි ම ජේතවන දොරටුව සම්පයෙහි වළක් කණවා, ජයසිරි මහ
බෝ රුකින් එලයක් ගෙනවුත් දෙන්නට මුගලන් තෙරුන් අයැදූහ.
මුගලන් තෙරණුවෝ තමන් එය බෝ රුකින් ගෙනෙන සැටි සියල්ලට
පෙනෙන සේ ඉටා එ කෙණෙහි සෘ යෙන් ගොස් උරුවිල්වායෙහි වූ
ජයශ්‍රීමහාබෝධිවාක්‍ෂය සම්පයට වැඩ එහි නටුයෙන් ගැළැවී එන
එලයක් බිම වැටිය නොදී සිවුරු පටින් පිළිගෙන, එකෙණෙහිම
ගෙනැවිත් අනඳ තෙරුන්ට දුන්හ. අනඳ තෙරණුවෝ එය කොසොල්
රජුට බාර කළහ. රජ එය රුවන් කරඬුවෙකින් ගෙන හිස මත තබා
ගෙන එය හිඳුවීමට කැරුණු වළ තෙවරක් පැදකුණු කොට අනේපිඩු
සිටු අතට දුන්නේ ය. සිටුහු ගත රන් තලියෙක සුවඳ කලේ පුරා, තලියේ
පතුල සිදුරු කොට වළ මැද තබා එහි බෝ පැළය සිටුවූ හ.

මෙය අනඳ තෙරුන් ගේ නියෝගයෙන් සිටුවන ලද බැවින් ද
මහජනයාගේ සිතූ ආනන්දය ඇති කෙරෙමින් වැඩුණු හෙයින් ද
ආනන්ද බෝධි නම් විය.

දිනෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනඳ තෙරුන්ගේ අයදනින් ඒ
බෝරුක මුල රැ තුන්යම්හි සමාපත්ති සැපයෙන් වැඩ හුන් සේක. මෙසේ
ආනන්ද බෝධිය පාරිභෝගික වෛත්‍යයක් විය.

**පිටකමිඛ වනය
පිදිම**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි අතිශයයෙන් පැහැදුණු රාජ වෛද්‍ය කෝමාරහව්ව ජීවක තුමා ස්වකීය අඹ වනයෙන් උන්වහන්සේ පිදුයේ මෙ සමයෙහි ය.

**සුන්දරී
පරිව්‍රාජිකාව ගේ
දුෂ්ට ක්‍රියා**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ද භික්ෂු සංඝයාට ද රට වැස්සාගේ මහත් ගෞරවාදර සත්කාර දුටු තීර්ථකයෝ ඉවැසියැ නො හැකිව භාග්‍යවතුන් වහන්සේට අප කීර්තියක් ඇතිකිරීමෙහි සුන්දරී නම් රූපශ්‍රීයෙන් යුත් පරිව්‍රාජිකාවක මෙහෙයුන. ඕ නොම සුදු වස්ත්‍ර හඳිනා පොරෝනා පරිව්‍රාජිකා නිකායකට අයත් තැනැත්තියකි. ඕ මනාව හැඳ පොරවා මල් ගඳ විලවුනෙන් සැරැහී ජේතවනාරාමයෙන් මහජනයා සවස බණ අසා එන වේලාව බලා විහාරය අතට යෙයි. කොහි යෙහි දැ? යි ඔවුන් ඇසූ විට ජේතවනාරාමයට යන බව කියා ගොස් ආරාම ප්‍රාකාරයෙහි දෙරටුව සමීපයෙහි සක්මන්කොට දෙර වැසූවිට නුවරට යයි. තැවන පසු ද උදේම ජේතවනාරාමයට ගොස් ගඳකිළිය සමීපයේ මල් සොයන්නියක මෙන් හැසිරෙයි. බුබෝපස්ථානයට ආ මිනිසුන් මෙහි කුමට අවුදැ? යි විවාළ විට යම් කිසිවක් කියා මග හරියි. මෙසේ අඩ මසක් පමණ ගත වූ පසු එක් රැයක තීර්ථකයෝ රහසින් ඇය මරවා ජේතවන පොකුණ අද්දර වළැ ලා පාන් වූ කල 'සුන්දරී නැතැ' යි කලබල කළහ. කොසොල් රජුට ද දැන්වූහ. ඔවුන් කැමැති තැනක ඇවිද ඇය සෙවීමට රජ විසින් අවසර දෙන ලදින්, ජේතවනයට වැද ඇය සොයන්නාවුන් සේ අඟවා, වළැලු තැනින් සිරුර ගොඩ ගෙන ඇඳෙක තබා නුවරට ගෙන ගොස්, ශ්‍රමණ ගෞතමයන් හා භික්ෂු සංඝයා විසින් ඕ මරා සහොවන ලද්දී යැයි චෝදනා කොට ඇවිද්දහ. එද අලුයම බුදු රජාණන් වහන්සේ නුවණින් ලොව බලා වදරන සේක්, එ දින තීර්ථකයන් අපකීර්තියක් උපදවන බව දැන 'ඔවුන් ගේ බොරු චෝදනා පිළිගෙන මහජනයා මා කෙරේ නිකරුණේ කිසි අපායාහිමුබ නො වේවා' යි ඔවුන් කෙරේ කරුණායෙන් ගඳකිළියේ දොර වසා ඇතුළේ ම උන් සේක. පිඩු පිණිස වත් නො වැඩි සේක. භික්ෂුහු වනාහී පිඩු පිණිස හැසුරුණහ. මිනිස්සු භික්ෂූන් දැක නොයෙක් අයුරින් බැණ වැදුණහ. අතද තෙරණුවෝ බුදුරජාණන් වහන්සේට එපවත් සැලකොට, 'ස්වාමීනි, තීර්ථකයන් විසින් මහත් අපකීර්තියක් උපදවන ලදී. මෙහි විසිය නො හේ, ජම්බුද්වීපය විශාල ය. අන් තැනකට යමිහ' යි කීහ. 'ආනන්දය, එහි දී මෙසේ ම අපකීර්තියක් ඇති වූවොත් කොහි යන්නමු දැ? යි බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇසූ සේක. 'වෙන නුවරකට යන්නමු' යි තෙරණුවෝ කීහ. එවිට බුදුරජාණන් වහන්සේ,

"ආනන්දය, ඉක්මන් නො වව, බලාපොරොත්තු වව, මේ නින්දා ගර්භා සෝභය පවත්නේ සතියක් පමණ ය. සමහරු දුෂ්ට සිතැති ව ද, තවත් කෙනෙක් ඇත්තක් ම යැ යි සිතා ද, ආක්‍රෝශ කෙරෙති. නිර්ථකයෝ දුෂ්ට සිතින් බොරුයෙන් දෙස් නගත්. ඔවුන්ගේ කතා ඇසුවෝ ඒ සැබෑ යැ යි විශ්වාස කොට ගර්භා කෙරෙත්. එ හෙත් බුඩ මුනි තෙම නිර්දෝෂ බැව්නුත්, නො කිපෙන බැව්නුත්, ඒ ගර්භා අපහාස නො සලකයි. නො පිළිගනියි. කිසිවක් කෙරෙහි රාගයෙන් රැඳීමකට ද්වේෂයෙන් විෂ්ට බවකට හෝ මෝහයෙන් මුළා බවකට නො පැමිණේ යැ"යි වදළ සේක.

මෙ සේ වදරා ආනන්දය, මිනිසුන් නින්දා අපහාස සියලු තැනදීම කරන විට හික්ෂුහු කුමක් කියද්දැ"යි ඇසූ සේක. තුෂ්ණීමගුන කිසිවක් නො කියනැ"යි අනද තෙරණුවෝ කීහ. එවිට නො විය යුතු ආනන්දය, මම සිල්වතිමි"යි හැම විට ම නිහඩ වැ සිටිය යුතු නො වේ.

"නැති දෙස් නගා බොරු කියන්නා නිරයට යයි. තමා පව් කොට එය නො කෙළේ යි කියන්නා ද එසේ ම නිරයට යයි, නිහිත කම් කළ ඔහු දෙදෙනා ම පරලොවැ දී දුක් විඳින්නාහු සම වෙන් යැ"යි ඒ වෝදකයනට මෙසේ පෙරළා වෝදනා කරවු" යි වදළ සේක. හික්ෂුහු ද එසේ ම කළහ. තුවණැති මිනිස්සු ඒ අසා නිශශබ්ද වූහ.

රජ තෙමේ ද රාජ පුරුෂයන් සැම තැන යවා පරීක්ෂා කොට තීර්ථකයන් ගෙන් අල්ලස් ගෙන සුන්දරිය මරා දැමූ ධුර්තයන් අල්ලා ඔවුනට නිග්‍රහ කොට ඔවුන් ගෙන් එ පවත් දැන තීර්ථකයනට ද නින්දා කෙළේ ය. මිනිස්සු ද තීර්ථකයනට දුටු දුටු තැන දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මොහු අපහාස කළහ"යි කියා, ගලින් මුලින් ගැසූහ. එ පවත් අනද තෙරණුවෝ බුදුරජාණන් වහන්සේට දැන්වූහ. ඔවුන් කළ අපරාධය ඔවුන් පිට ම පැමිණි බව වදරා, බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ මුල් කොට ගෙන දම් දෙසූ සේක. සතිය ඉක්ම ගිය පසු රජ තෙම මළකුණ ඉවත් කරවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ වැද ස්වාමීනි, මෙ වැනි අයසක් ඇති වූ විට මටවත් දැන්විය යුතු නො වන්නේදැ"යි කීයේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහරජ, මම සිල්වතෙක, ගුණ සම්පන්නයෙකැ"යි කියා අනුනට දැන්වීම ආයාච්‍යනට නො වටී" යැ යි වදළ සේක. ඉක්බිති මෙය ඇඳබැ රජුට දහමක් දෙසූ සේක.

එක් සමයෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කොසොල් රටැ සැරි සරා වඩනාසේක් කාලාම නම් ඤත්‍රියයන් වසන කේසපුත්ත නම් නියමි ගමට වැඩි සේක. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩි බව ඇසූ කාලාම

ගොත්‍රිකයෝ ඔබ කරා පැමිණියහ. සමහරු වැඳ ද සමහරු තමන් නම අස්වාද සමහරුන් කිසිත් නො කොට නිහඩ ව ද පසෙක ඉඳගත්හ. එසේ හුන් ඔවුන් හැම වෙනුවෙන් එක් කාලාමයෙක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට මෙසේ කරුණක් සැලකෙළේ ය. 'වහන්ස මේ කේසපුත්ත නිගමයට කලින් කල නානාවිධ මහණබමුණෝ එති. ඔහු එකෙක් අනෙකා කී දැයට විරුධව කියති. අනෙකා හෙලා දකිති. ඔවුන් ගේ කථා ඇසූ අපට කවුරු ඇත්ත කියද් ද? කාගේ බස පිළිගත යුතු දැ? යි සැක ඇති වෙයි, මෙය කෙසේ විසඳා ගනුමෝ දැ'යි කීහ.

එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදරන සේක්,

'කාලාමයෙනි, එබඳු එකට එකක් විරුධ කථා අහන විට ඔබට සැක ඇති වනු සුදුසු ම ය. සැක කටයුතු කරුණෙහි ම ඔබ කාටත් සැක ඇති වී ඇත. කාලාමයෙනි, ලදරු කලා සිට අසා ඇති පමණින් මේ ඒකාන්ත සත්‍යයෙකැයි නො පිළිගන්න.(කථාවල සැබෑත් ඇතිවිය හැක්ක, බොරුත් තිබිය හැක්ක) පරම්පරාවේ පිළිගෙන රැක ගෙන තිබුණු පමණින් සත්‍ය ම යැ යි නො පිළි ගන්න (මුතුමිත්තන් පරම්පරාවේ රැක ගෙන ආ දැයෙහින් හැබෑත් තිබිය හැක්ක), බොරුත් තිබිය හැක්ක. 'මෙන්න මෙහ ම ලු'යි යමක් ආරංචි වූ පමණෙහුන් නිගමනයට නො පැමිණෙන්න (එසේ තියෙන දැයේත් ඇත්තත් නැත්තත් තිබිය හැක්ක). අප ඉගෙන ගත් පොතේ දැක්වෙන දැය හා ගැළපේ යැ යි කියාත් එපමණින් සත්‍ය යැ යි නො පිළිගන්න (පොතේ ඇති ඇතැම් දෑ හරි වන්නටත් හැකි ය. ඇතැම් දෑ වැරදි වන්නටත් හැකි ය). කෙනෙකු තකී විතකී කොට කී ඔහුගේ සංකල්පය ඇසූ පමණින් නො පිළිගන්න (එහිත් හරි දෑත් ඇතිවිය හැක්ක වැරදි දෑත් ඇති වියැ හැක්ක) මේ යුක්තිය අනුව මෙසේ වියැ යුතු යැ යි අනුමානයෙන් බැස ගත් නය ක්‍රමයක් පෙන්වා කී පමණින් නො පිළිගන්න. (අනුමානයෙන් සිතා ගන්නා දැයෙන් හරිදෑ මෙන් ම වැරදි දෑත් ඇති විය හැක්ක). තමන් කල්පනා කරන ආකාරයෙන් එක එක දෑ කියන්නහුගේ කථාත් එ පමණින් නො පිළිගන්න (ඇතැම් එවැනි කතා හරි වන්නටත් පිළිවන, ඇතැම් දෑ වැරදි වන්නටත් පිළිවන). කරුණු සිතා ගෙන යන විට තමනට රිසි වූ කරුණක් දැක එය ප්‍රත්‍යක්ෂ සත්‍යයක් සේ දැඩිකොට සිතින් ගෙන කියා පාන කථාවන් ඇසූ පමණින් නො පිළිගන්න (එවැන්නෙහි ද හරි දෑත් තිබිය හැකි, වැරදි දෑත් තිබියැ හැකි). පිටතට පැනෙන සැටිය බලා මේ තෙම පිදියැ යුතු ගුණ ඇත්තෙකැ යි සිතා ඔහු කී පමණින් ඒ කී දෑ නොපිළිගන්න.

(සිල්වත්තම තුබුණ පමණින් ඔහු කියන සියල්ල ම හරි විය නො හැක්ක.) මේ මහණ තෙම අපේ ගුරුවරයා යි සලකා ඔහු කී පමණින් නො පිළිගන්න (මහණහට ද ගුරුනට ද වරදින දෑ කොතෙකුත් ඇත.)

මේ දෑ කුසල් යැ යි මේ දෑ අකුසල් යැ යි තම නුවණින් ම සලකා බලා තමන් අත්දැක්මෙන් ම දැන, මේ කුසල් යැ මේ අකුසල් යැ, මේ නුවණැත්තන් වැණු දෑ යැ මේ නුවණැත්තන් ගැරැහු දෑ යැ යි වැටහුණු කල ඒ අකුසල් අත හරින්න, කුසල් කරන්න. කාලාමයෙනි, ලෝභය තමන් සිතූ ඇති වූ විට එයින් හොඳක් වේ ද නරකක් වේ දැ යි තුමු ම සිතා බලවූ සිතූ හටගන්නා ලෝභයට වහල් වීම නිසා සතුනුත් මරයි සොරකමුත් කරයි පරදර සේවනයත් කරයි, බොරුත් කියයි, අනුන් ලවාත් ඒ දෑ කරවයි. එයින් ඔවුනට වන්නේ අවැඩක්ම ය.

දෙව්මයෙන් (තරහවෙන්) ඇවිස්සුණු තැනැත්තේ ත් ඒ ප්‍රාණවධාදිය කරයි, මුළාව (මෝඩ බව) ඇතිවූ කල ද එයට වහල් වූයේ ප්‍රාණවධාදී ඒ සියලු වැරදි කරයි. එයින් අවැඩ ම වෙයි.

ඉතින් කාලාමයෙනි, මේ ලෝභ, දෙව්ම මෝහ යන තුන කුසල් ද අකුසල් ද?

‘අකුසල් ය, වහන්ස.’

‘ඉතින් කාලාමයෙනි, ළපැටි කල පටන් ඇහූ දෑ ය කියා එපමණින් නො පිළිගන්න යනාදීන් කියෙත් තුමු ම සිතා බලා වටහා ගන්නැයි කීවේත් මෙසේ කරුණු තවත් දුරට හිතා බලා ඒවායේ ආදීනව හෝ ආනිසංස හෝ සලකා බලා නිශ්චයයට බසිනු පිණිසය.

කාලාමයෙනි, අලෝභය අදේව්මය අමෝහය සිතූ ඇති වූවොත් එකී ප්‍රාණ වධාදී නපුරු දෑ නොකරයි.

ඉතින් ඒ කුසල් ද අකුසල් ද වැරදි දෑ ද, නිවැරදි දෑද?’

‘කුසල් ය, වහන්ස, නිවැරදි දෑය, වහන්ස,’

‘ළපැටි වූයේ සිට අසා ඇති පමණින් නො පිළිගන්න යන ආදීන් මා කීයේ මෙසේ තමන් ම සිතා බලා ආදීනව එල විපාක සලකා බලා කුසල් අකුසල් හැදින අකුසල් අතහැර කුසල් කරන්නට ය.

කාලාමයෙනි, මෙසේ තමා ම සිතා බලා කුසල් අකුසල් හැදින ගත් ආයාහී ශ්‍රාවකයා ඒ ලෝභ වේෂ මෝහයන් මැඩ, සිහිනුවණින් යුතු ව මෙෙත්‍රී කරුණා මුදිතා උපෙක්ෂා යන සතර බ්‍රහ්මවිහාර භාවනා වඩනුයේ ලෝ හැම දෙනා කෙරෙහි එකසේ ම පතුරුවයි. එය පළමු

දිසාවට දෙවෙනි දිසාවට තෙවෙනි දිසාවට සතරවන දිසාවට උඩ දිසාවට යට දිසාවට පතුරුවා සිහි නුවණින් යෙදී වෙසෙයි. මෙසේ භාවනා වඩනා ඔහුට හිතට සැනැසිලි සතරෙක් ඇති වෙයි.

පරලොවක් ඇත්නම්, කළ කම්වලට විපාක ඇත්නම්, මරණින් මතු මට සුගති සැප ලැබේ යැයි සිතට සැනසිල්ලක් ඔහුට ඇති වෙයි. මේ පළමු වන සැනැසිල්ල යි.

පරලොව කියා එකක් නැත්නම්, කළ කම්යට පරලොවදී විපාක ලැබීමක් නැත්නම්, මෙසේ මා ලොභාදියෙන් දුරු වූ මෙත්‍රී භාවනාදියෙන් යුතු ව ඉන්නා බැවින් මෙලොවැ සුවසේ සුවපත් සිතින් වෙසෙමි යි සිතෙයි. මේ දෙවෙනි සැනැසිල්ල ය.

වරද කරන්නාට ය දඬුවම් ලැබෙන්නේ. මම් කිසි වරදක් සිතින් හෝ කයින් හෝ වචනයෙන් හෝ නො කරමි, එබැවින් මට කරදරයක් වෙනු යි බිය ගන්නට කරුණෙක් නැතැ යි සිතයි. මේ තුන්වැනි සැනැසිල්ල යැ.

වරදක් නො කරන්නහුට දුක් විපාක නො ලැබෙතොත් ඒ අතින් ද වරදක් නො කරන මට කිසියෙක් දුකක් කරදරයක් ඇති නො වේ යැ යි හේ සිතයි. මේ සතර වන සැනැසිල්ල ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙය වදළ සේක. කාලාමයෝ ද 'එසේ ය වහන්ස, ඔබ වහන්සේ වදළ සේ මැනු වැ'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ දේශනාව පිළිගෙන පැහැද තෙරුවන් සරණ ගොස් තමන්ගේ උපාසක බව වචනයෙන් ද පවසා වැඳ පැදකුණු කොට නික්මියාහ.

**චුල්ලසුභද්‍රා
සමාගමය**

අනේපිඬු සිටුහුගේ මිත්‍ර සිටුවරයෙක් උග්‍ර නම් නුව-
රෙක විසි ය. දිනෙක හේ අනේපිඬු සිටු වෙත අවුත්
ඔහුගේ දියැණියන් වූ චුල්ල සුභද්‍රාවන් තම පුතුට
පාවාදීමට කතා කෙළේ ය. උග්‍ර සිටු වනාහි නිර්වස්ත්‍ර නිගන්යයන්
සරණ ගිය මිසදිටුවෙකි. එබැවින් අනේ පිඬු සිටු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ
වෙත ගොස් තම දියැණියන් උග්‍ර සිටුහුගේ පුතුට පාවාදීම සුදුසුදැ? යි
භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් ඇසූයේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනාගතය
බලා ඈය එහි යෑමෙන් උග්‍ර සිටු සමදිටු වන බව දැක 'ඈය එහාට
පාවාදීමේ වරදක් නැතැ'යි වදළ සේක.

නොබෝ කලෙකින් චුල්ලසුභද්‍රා තොම උග්‍ර සිටුහු ගේ පුතුට විවාහ
කොට දෙන ලද්දී ය.

මංගලෝත්සව දිනවල උග්‍ර සිටු තෙම සිය යෙහෙළිය ලවා
අවේලකයන් වැන්දවීමට උත්සාහ කෙරෙයි. ඕ තොමෝ ලජ්ජායෙන්
එ නග්න තීන්තයන් දක්නට යෑමට පවා නො කැමැති වෙයි.

උග්‍ර සිටු තෙම ඇයට ඇප වශයෙන් එවන ලද ගෘහපතියන් අට දෙනාට මෙ පවත් කීය. ඔහු කාරණය පරීක්ෂා කොට ඇය නිදොස් බව සිටුහට දැන්වූහ. නැවත සිටු තෙම 'මැය මගේ ශ්‍රමණයන් වහන්සේ නිර්ලජ්ජිහු යැ යි නො වදිති' යි සිය බිරිත්දැට කී ය.

ඕ තොම 'තොප ගේ ශ්‍රමණයෝ වනාහි කෙ බඳු වෙන් දැ' යි චුල්ලසුභද්‍රාව විවාළා ය. එ විට සුභද්‍රා තොම භාගාවතුන් වහන්සේගෙන් බුඩ ශ්‍රාවකයන්ගෙන් ගුණ වණන්ති,

'මගේ ශ්‍රමණයන් වහන්සේ වනාහි සත්හුන් ඉඳුරන් ඇත්තෝ ය. ශාන්ත සිත් ඇත්තෝ ය. උන්වහන්සේ ගේ යැමි ඊමි සිටිමි ශාන්ත ය. බිමට හෙලු ඇස් ඇතියෝ ය. ප්‍රමිත වචන ඇතියෝ ය.

උන්වහන්සේ ගේ කාය කර්මය පිරිසිදු ය. වාක් කර්මය නොකිලුටු ය. මනාකර්මය සුචිශුඛ ය.

උන්වහන්සේ ගේ ඇතුළු පිට දෙපස ම මල රහිත ය. සක් මුතු සේ ශුඛ ය. ශුඛ ගුණ දහමින් පූණී ය. මගේ ශ්‍රමණයන් වහන්සේ ඔ වැන්නෝ ය.

ලෝචුස්සා වනාහි ලාභයෙන් උස්ව නගී, අලාභයෙන් මිටි ව පහත් වේ. එහෙත් මගේ ශ්‍රමණයන් වහන්සේ ලාභාලාභ දෙකිනිදීම නො වෙනස් ව සිටිති.

යසස් හේතූයෙන් ලෝචුස්සා උන්නත ද අයසින් අවනත ද වේ. මාගේ ශ්‍රමණයන් වහන්සේ වනාහි යස අයස දෙකිනි ම වෙනස් නොවී එකසේ ම සිටිති.

ලෝචුස්සා වනාහි ප්‍රශංසායෙන් උන්නත ද නින්දයෙන් අවනත ද වේ. මා ගේ ශ්‍රමණයන් වහන්සේ වනාහි නින්ද ප්‍රශංසා දෙකිනි ම අවලභ, සමභ.

සුවයෙන් ලොව උන්නත ද දුකින් අවනත ද වේ. මගේ ශ්‍රමණයන් වහන්සේ මෙ දෙකිනි දීම අකම්පිත ව සිටිති. මාගේ ශ්‍රමණයන් වහන්සේ ඔ වැනියහ."

යන ආදීන් කියා සිය මයිලණුවන් විස්මිත කළා ය. හෙතෙම 'තොප ශ්‍රමණ යන් අපට දැක්විය හැකි දැ' යි ඇසී ය. 'හැකි යැ' ඕ කීවා ය.

'එ සේ නම් දක්වව' යි හේ කී ය.

ඕ ද බුඩ ප්‍රමුඛ සඩ්ධස්සා පිණිස මහදත් පිළියෙල කරවා පාය මතු මහලට නැගී දෙවුරම දිශාවට හැරී පසහ පිහිටුවා වැද බුදු ගුණ අවජා, සුව දුම් මලින් පුද, වහන්ස, සෙට පිණිස බුඩ ප්‍රමුඛ හික්ෂු සඩ්ධස්සාට

නිමන්ත්‍රණය කරමි. මේ ලකුණින් එ බව දැන වදරන සේක් වා'යි ඉටා සමත් මල් අට මිටක් අහසට දැමුවා ය. එ මල් ගොස් දෙවරමැ සිටු පිරිස් මැද දම්දෙසන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මත්තෙහි මල් වියන් වැ දාග්‍යමාන වී ය.

ධර්මදේශනාවසානයෙහි අනේපිඬු සිටු තෙම පසු ද දනට භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නිමන්ත්‍රණය කෙළේ ය. 'ගෘහපතිය, සෙට දනට කළ නිමන්ත්‍රණයෙක් ඉවසන ලදැ'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක.

'වහන්ස, මට පෙරාතු ව මෙහි කිසිවෙක් නායේ ය. කාගේ නිමන්ත්‍රණයක් ඔබ ඉවසු සේක් දැ?'යි සිටු විචාළේ ය.

'ගැහැවිය. චුල්ල සුභද්‍රාව විසින් නිමන්ත්‍රිතය මිහැ 'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක.

'වහන්ස. චුල්ලසුභද්‍රා මෙයින් එක්සිය විසි යොදුන් පමණ දුර වසන්තී නො වේ දැ?'යි සිටු ඇසී ය. මේ කාරණය මුල්කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දම්දෙසන සේක්,

එසේ ය, "දුර වසනක් සන්පුරුෂයෝ හිමවත් පව්ව සේ බුදුවරයන් ගේ ඥාන පඨයට වදින්නෝ ප්‍රකට වෙත්. අසාධුහු වනාහි මෙහි (දකුණු දන මඩල) සම්පයේ හුන්නෝ ද, දැඩි කළුවර රැයෙක විදි ශරයක් සේ නො පැණෙත්" යැ යි වදළ සේක. දේශනාවසානයෙහි බොහෝ ජනයෝ ප්‍රෝක්ඛාපත්ති ඵලාදියට පැමිණියහ.

පසු ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පන්සියයක් රහතන් පිරිවරා සක්දෙව් එවු පන්සියක් කුළුගෙවල්හි නැගී උග්‍ර පුරයට වැඩි සේක.

උග්‍ර සිටු තෙම මහත් ගෞරවයෙන් බුඩ ප්‍රමුඩ හික්ෂු සඩ්ඝයා පිළිගෙන දන් දී යළි නිමන්ත්‍රණය කොට සතියක් මහදන් පැවැත්වීය. මෙහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෙසු ධර්මය ඇසු උග්‍ර ආදී බොහෝ ප්‍රාණිනට ධර්මාභිසමය විය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සුභද්‍රාවට අනුග්‍රහ පිණිස අනුරුධ තෙරුන් එ පුර රඳවා සැවැත්පුර වැඩි සේක. එතැන් සිට එ පුර වැස්සෝ සස්තෙහි පැහැදුණෝ වූහ.

අසදාශ මහා දනයි එක් කලෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පන්සියයක් පමණ හික්ෂුන් පිරිවරකොට ගෙන සැරිසරන සේක්, සැවැත් නුවර වැඩ දෙවුරමට පැමිණි සේක. කොසොල් රජ විහාරයට ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නිමන්ත්‍රණය කොට පසු

ද මහා ආගන්තුක දනයක් දුන්නේ ය. නුවර වැසියෝ එය දැක පසු දිනයෙහි කුමු ද මහ දන් පිළියෙල කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සහිත භික්ෂු පිරිසට සත්කාර කළහ. එහි අපේ දනයත් මහරජ තෙමේ දකිවායි කියා පණිවුඩ යැවූහ. රජ ද අවුත් ඒ දැක තමා දුන් දනට වඩා නගරවාසීන් දුන් දන උත්තරීතර බව සලකා එයටත් වඩා උසස් ලෙස පසු ද දන් පැවැත්වීය. එයට පසු නගර වාසීහු රජු ගේ දනටත් වඩා මහත් ලෙස දන් දුන්නෝ ය. මෙසේ රජු ද නගරවාසීහු ද දෙපක්‍ෂයෙක් වී ඔවුනොවුන් පැරැදවීමට දන් දෙන්නෝ ස වරක් මහදන් පැවැත්වූහ. ස වන වාරයේ දී මේ නම් දෑ මෙහි නැතැ යි නො කිය හැකි පරිදි සියලු දුනෝපකරණයෙන් සම්පූර්ණ කොට රජු ගේ දනයටත් වඩා සිය දහස් ගුණයෙන් මහත් ලෙස නාගරිකයෝ දන් පැවැත්තුහ. එයට වඩා උත්තරීතර ලෙස දන් දිය නොහැකි යැයි සිතූ රජ තෙම ලැජ්ජාවටත් කනගාටුවටත් පත් වූ ඇදෙහි හෙව 'කුමක් කරමි දැ'යි සිත සිතා හුන්නේ ය. මල්ලිකා දේවී ඒ දැක තොරතුරු අසා කිසිසේත් නගරවාසීන් විසින් පිළියෙල නො කළැකි සේ දන් දිය යුතු සැටි කියන්නී, පහත සඳහන් පරිදි සැල කළා ය. 'මහරජ, බුදුරජාණන් වහන්සේටත් උන් වහන්සේ ගේ නිත්‍ය පරිවාර පන්සියයක් දෙනා වහන්සේටත් ඉන්නට දන ශාලායෙහි සල් පුවරු පිට ම අසුන් පිළියෙල කළ මැනව. සෙසු වහන්සේට ඉන් පිටතින් අසුන් පිළියෙල කළ මැනව. ඒ පන්සිය නමට එක එක කුඩය බැගින් සුදු කුඩ පන්සියක් අල්ලා ගෙන ඉන්නට ඇතුන් පන්සියක් යෙදුව මැනව. මණ්ඩපය මැද රන් පුවරු අටක් හෝ දහයක් කරවාලුව මැනව. භික්ෂුන් වහන්සේ දෙදෙනෙකුත් අතරෙහි එක එක රජ කුමරියක බැගින් ඉඳ සුවඳ ඇඹරිය යුතු ය. සෙසු කුමරියක විසින් ඒ අඹරු සුවඳ ගෙන මඩුව මැද රන් පුවරුවල ලෑ යුතු ය. ඔවුනතුරෙන් සමහර කුමරියන් විසින් නිල් මානෙල් මල් මිටිය බැගින් ගෙන රන් පෝරුවල ලූ සුවඳෙහි ගල ගලා සුවඳ ගැන්විය යුතු ය. එක එක කුමරිය භික්ෂුන් දෙනමකට විජිතිපතින් පවත් සලමින් සිටිය යුතු ය. මේ සියලු දෑ සම්පූර්ණ කරන්නට ඔබ මිස නුවර වැස්සන් විසින් නො හැකි ය. මෙසේ කොට මහ දන් පිළියෙල කළ මැනව. එවිට නුවර වැස්සෝ පරදිකි'යි කීවා ය.

බිසව කී බස් ඇසූ රජ සතුටු වූ එසේම සියල්ල පිළියෙල කැරැවී ය. ඉක්බිති බුඩ ප්‍රමුඛ මහා සඞ්ඝයා වහන්සේ එහි වැඩම කරවා දන් වළඳවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ 'ස්වාමීනි, මේ දන් හලෙහි ඇති බඩු සියල්ල ඔබ ට ම දෙමි'යි කීය. මේ එකම දවසෙහි දුන් මහදන් සඳහා

තුදුස් කෝටියක් ධනය වියදම් විය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පිළියෙල කළ සුදු කුඩය ද, පුටුව ද පාත්‍රය තිබූ වළල්ල ද, පාපුටුව ද යන සතරේ අගය පමණ කළ හැකි නො වන තරම් ය. සතියක් ම රජ මෙසේ දන් පැවැත්වී ය. අන් කිසිවකු විසින් දිය නො හැකි තරම් වූ මේ මහ දනය අසදාශ දන නමින් ප්‍රසිද්ධ වී ය. ඉක්බිති එ පරිදිම අනේපිඬු සිටු තෙමේන් තුන් දිනක් දන් දුන්නේ ය. විශාඛා උපාසිකාව ද එසේම තෙ දිනක් දන් පැවැත්තුවා ය. මෙසේ පැවතුණ මේ අසදාශ දනයේ තොරතුරු සියලු දඹදිවු පතළ වී ය.

මෙයින් මහජනයා අතර,

‘මහත් ධනය වියදම් කළ පමණින් ම දන එල මහත් දන විපාක වන්නේ ද? නැත හොත් තමාට හැකි පමණින් දීමෙන් ම එල මහත් වන්නේ ද?’ යි කථාවෙන් ඇති විය. හික්කුහු ඒ කථාව අසා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට දැන්වූහ.

‘මහණෙනි, දන වස්තුව මහත් වූ පමණින් දනය මහත් එල නො වේ. හිත පැහැදීමෙනුත් දන් ලබනා පුද්ගලයන්ගේ ගුණ මහත්වයෙනුත් මහත් එල ඇති වන්නේ ය. එබැවින් කුඩු මිටක්, රෙදි කඩක්, තණ හෝ කොළ ඇතිරියක්, ගෝමුත්‍ර අරළු කඩක් පමණ වුවද පිරිසිදු සිතින් දක්ෂිණාර්ථ පුද්ගලයනට දෙන ලද්දේ නම් එය මහත් එල මහත් අනුසස් වන්නේ යැ’ යි වදළ සේක.

ඒ කථාව රටේ පැතිරිණ. මිනිස්සු තම තමන් ගේ දන් පැවැත්වීම වත් පෝසත් කමේ හැටියට මහණ බමුණු දුගී මැගී යදියනට විශේෂයෙන් දන් දීම පටන් ගත්හ. තම තමන්ගේ ගෙ මිදුල් හි සැළිවලැ පැන් පුරවා යන එන්නන්ගේ ප්‍රයෝජනය පිණිස තැබ වූහ. එසේම දුගී මැගී යාවකාදින් ගේ පහසුව සලකා දෙරටුවලැ අසුන් පණවා තැබූහ.

එක්සාලිස් වන පරිච්ඡේදය

ඳෙව්දත් තෙරණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මල්ල රට මල්ල රජුන් ගේ අනුපිය නම් නිගමය සම්පයෙහි වූ අඹ වනයට වැඩ එහි වසන සමයෙක හද්දිය, අනුරුධ, ආනන්ද, හගු, කිම්බිල, දේවදත්ත යන ශාක්‍ය කුමරුහු සදෙනාද උපාලි නම් කපුවා ද එහි අවුත් පැවිදි වූහ. ඔවුන්ගෙන් ආයුෂ්මත් ආනන්දයන් වහන්සේ පුණ්ණ මත්තානිපුත්ත තෙරුන්ගෙන් බණ අසා සෝවාන් වූ සේක. හගු, කිම්බිල යන දෙනම පසු කාලයෙහි විදසුන් වඩා රහත් වූහ. දේවදත්ත තෙරණුවෝ ධ්‍යාන වඩා ලෞකික සා ය ලැබූහ.

පසු කලෙක කොසඹූ නුවර වසන සමයෙහි ශ්‍රාවක සංඝයා සහිත වූ තථාගතයන් වහන්සේට මහත් ලාභසත්කාර ඇති විය. මහජනයා වස්ත්‍ර බෙහෙත් ආදිය ගෙන විහාරයට ගොස් ශාස්තෘන්වහන්සේ කොහි ද? ශාරිපුත්‍රයන් වහන්සේ කොහි ද? මහාමොදගලානයන් වහන්සේ කොහි ද? යන ආදීන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේත් අසූ මහ සව්වන් වහන්සේත් වසන තැන් සොය සොයා යයි. දෙව්දත් තෙරුන් අසා බලන කිසිවෙක් නැති. දෙව්දත් තෙරණුවෝ සිතන්නෝ 'මමත් මොවුන් සමග ම පැවිදි වූයෙකිමි. මොහුන් රාජවංශයෙන් නික්ම පැවිදි වූවෝ ය. මමත් එසේ ම ය. ලාභ සත්කාර ගෙන එන මිනිස්සු මොවුන් ම සොයති. මගේ නම කියන කෙනෙක් නැත. කවුරුත් හා එක්ව කවුරුත් පහදවා ගෙන මම ලාභ සත්කාර නිපදවා ගන්නෙමි දැ?' යි සිතී ය. 'මේ බිම්සර රජ බුදුරජාණන් වහන්සේ දුටු මුල් වතාවේ දී ම සෝවාන් වූවෙකි. එ බැවින් මොහු හා එකතු විය නො හැකි. කෙසොල් රජු හා ද එක් වීම හැකි නො වේ. මේ බිම්සර රජු පුත් අජාතශත්‍රු කුමාරයා නම් කිසිවකු ගේ ගුණ දොස් නො දනී. මොහු හා එක් වන්නෙමි' යැයි දෙව්දත් තෙරණුවෝ ඉටා ගත්හ. ඉක්බිති කොසඹූ නුවරින් රජගහ පුර ගොස් සෘධි ප්‍රාතිභායඝීයෙකින් අජාසත් *කුමරුන් තමන් කෙරේ පහදවා ගත්හ.

දෙව්දත් කෙරේ පැහැදුණු අජාතශත්‍රු කුමාර තෙම මහත් ධන වියදමින් ගයා ශීර්ෂයෙහි ආරාමයක් කරවා දුන්නේ ය. එහි ලාභ සත්කාර උපදවාගෙන වසන හෙතෙම දිනක් ජේතවනාරාමයට අවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජු සහිත පිරිසට බණ වදන වේලෙහි එහි පැමිණ වැදෑ හික්ෂු සංඝයා පාලනය කිරීම තමාට පවරන ලෙස අයැද සිටියේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අකැප ජීවිකාවෙන් දිවි පවත්වන ඔහුට එහි නින්දිත බව දක්වා ඔහුගේ ඉල්ලීම ප්‍රතික්ෂේප කළ සේක. එයින් නො සතුටු වූ දෙව්දත් තෙර භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි මෙසේ පළමු වන නො සතුට ඇති කර ගත්තේ ය.

දෙව්දත් දිනක් දෙව්දත් තෙර අජාතශත්‍රු කුමරු වෙත
බිම්සර රජ එළඹූ ඔහු අමතා, 'කුමාරය, පෙර මිනිස්සු දීර්ඝායුෂ
මරවන්නට ඇත්තෝ ය. දැන් අය වනාහි අල්පායුෂ්කහ. කුමාර
තැත්කිරීම වැ ම හිඳ, රජකම් කරන්නට නො ලැබ, ඔබ ගේ
 මරණය වන්නටත් පිළිවන. එබැවින් ඔබ පියා මරා රජවන්න, මම

* මෙ සමයෙහි අජාසත් කුමරු සොළසැවිහිදි වයස් ඇත්තේ යුව රජකම ලැබ සිටියේ ය.

බුදුන් නසා බුදුවන්නෙමි'යි කීය. දෙව්දතු ගේ වචනය පිළිගත් කුමර දිනක් දහවල් කිරිවිටියක් ඉනේ සහවා ගෙන පිය රජු මරන අදහසින් ගියේ, තැනි ගැනුම් සහිත ව සැක ඇති ව හදිසියෙන් අන්තඃපුරයට වැදිණ. අන්තඃපුර ඇමැතියෝ බියෙන් තැනි ගැනුම් සහිත ව එත ඔහු දැක සැකකොට අල්ලා පරීක්ෂා කළහ. එ විට ඔහු ඉනේ සහවා ගෙන තුබුණු කිරිවිටිය දැක, 'කුමක් කරනු කැමැත්තෙහි දැ'යි විචාළහ. 'පියා නසනු කැමැත්තෙමි යැ'යි හෙතෙම කීය. 'කාගේ අනුබලයෙන් දැ'යි ඇසූ කල 'දෙව්දත් තෙරුන් කී බැවින් යැ'යි කියෙන් 'කුමාරයා ද දෙව්දත් තෙර ද තදනුවර සියලු හික්ෂුන් ද මැරිය යුතු යැ'යි සමහර මහාමාත්‍යයෝ කීහ. සමහර ඇමැතියෝ 'දෙව්දත් අජාසත් යන දෙදෙනා පමණක් මැරිය යුතුය'යි කීහ. සමහරු 'එ කිසිවක් නො කොට රජුට කාරණය දන්වා රජු කියන දැයක් කළ යුතු යැ'යි කීහ. සියල්ලෝ එයට ඒකමතික ව කුමරු ගෙන රජු කරා එළැඹ කාරණය දැන්වූහ. 'කුමට මා මරන්නට සිතුවෙහි දැ?'යි රජු තෙම කුමරු විචාළේ ය. 'රජකම ලබා ගන්නට යැ'යි කුමරු කීය. 'පුත, රජකම ඕනෑ නම් මෙන්න රාජ්‍යය! බාර ගනුව'යි කියා බිම්සර රජු තම පුතු සිඹ සනසා ඔහුට රාජ්‍යය පැවරී ය.

අජාසත් තෙම දෙව්දත් තෙරට තමා රාජ්‍ය ලත් බව කී ය. දෙව්දත් ඒ අසා නො සතුටු ව 'කිහිප දිනෙකින් තොප පියා තොපගේ රාජ්‍යය පැහැර ගනිනැ'යි අජාසත් කුමරු කළඹා, රජු මරා ලීමෙහි ඔහු මෙහෙයී ය. 'ආයුධයෙන් සිය පියා මැරිය නොහැකි යැ'යි අජාසත් කී විට 'ආහාර නොදී මරව'යි දෙව්දත් කී ය.

අජාතශත්‍රු රජු තෙම පිය රජාණන් සිරගෙයි ලා මැණියන් මිස අත් කිසිවකුට එහි යෑ නොදී රකවල් ලැවුයේ ය. එද පටන් එ බියෝ රජ දක්නට යන්නී බත් පුරා ලූ රන් තැටියක් හිණ ගන්නා ගෙන ගොස් දෙයි. රජු රුවෝ ඒ හෝර්ජනයෙන් ජීවත් වෙති. අජාසත් රජ එපවත් අසා මැණියනට කිසිවක් හිණින් ගෙන යෑමට ඉඩ නො දෙවූ යැ'යි රකවලෙහි හුන් පුරුෂයනට අණ කෙළේ ය.

එ තත් පටන් බියෝ බඳුනෙකින් ආහාර ගෙන යෑ නො හැක්කෙන් බොජුන් ටිකක් මුහුලස තුළ ලා ගෙන ගොස් රජු රුවනට දෙති. අජාසත් රජ එ පවත් අසා මවට මුහුලස බැඳ ගෙන යෑමට අවසර නැති කෙළේ ය.

ඉන් පසු බියෝ රන් මිරිවැඩියෙහි අග්‍ර හෝර්ජන සකස් කොට පියනින් වසා එ පය ලා ගොස් රජු රුවන් කවා එන්නී ය. අජාසත් එ පවත් ද අසා මිරිවැඩි ලා එහි යෑමට මැණියනට ඉඩ නො තැබුයේ ය. එයින්

පසු ඒ දේවි අන් උපායක් නො දැක සුවඳ පැතින් නා සිරුර වතුමධුර ගල්වා උතුරු සඵවක් පොරොවා රජ්ජරුවන් දකින්නට යන්නී ය. රජ්ජරුවෝ ද ඇඟ ලෙවැ ජීවත් වෙති. අජායත් ඒ දැන ගෙන මැණියනට රජ්ජරුවන් දක්නට යෑම මුළුමනින් ම තහනම් කෙළේ ය.

බියෝ සිර ගෙය දොර වෙත ගොස් යන්නට අවසර නො ලැබ රජ්ජරුවනට ඒ පවත් කියා අඩා වැලැප පෙරළා ආවා ය.

බිම්සර රජුගේ මරණය

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ

ගේ බුද්ධත්වයෙන්

සත්තිස් වන වර්ෂයෙහි

එ කැන් සිට රජ්ජරුවෝ කිසි ආහාරයක් නො ලත්හ. එහෙත් සක්මන් කරමින් මාර්ගඵල සුඛයෙන් කල් යවති. අජායත් රජ තෙම පියා තවමත් සක්මනින් ජීවත් වන බව අසා සක්මන් කරනු නො දෙනු පිණිස කරනැවැතියකු ලවා පිය රජහු පතුල් කරයෙන් පළවා ලුණු ඇඹිල් හා තෙල් ගල්ලවා ගිනි අඟුරෙන් පැසැවැවී ය. මෙයින් දැඩි දුක් වේදනා ඇති වුවත් රජ්ජරුවෝ එ සියල්ල ඉවසා තෙරුවන් ගුණ සිහි කරමින් හිඳ නොබෝ වේලායෙන් මිය ගොස් වාතුර මහාරාජික දෙවු ලොවැ ජනවසභ නම් දිව්‍ය රාජව උපන්න. නො බෝ කලෙකින් රජ බිසවු ද ස්වාමියා මළ ශෝකයෙන් කඵරිය කළාය.

ස්වාමීදරුවාණන්

නසන්නට දෙවිදතු ගේ

උත්සාහය

බිම්සර රජු ගේ මරණය වූයේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වයස දෙ සැත්තැයෙහි දී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ අග්‍ර උපාසක වූ බිම්සර රජ මරවා සිය මනෝරථය සිදු කර ගත් දෙවිදත් තෙම 'දැන් බුදුන් මරා බුධ රාජ්‍යය ගන්නෙමි'යි සිතී ය. සිතා රජු වෙත ගොස් සිය අදහස දැන්වී ය. රජ ද එයට කැමැතිව දෙවිදත් තෙරුන් කියන්නක් කරන්නට මිනිස්තට අණ කෙළේ ය.

ඉක්බිති දෙවිදත් තෙම මිනිසකු කැඳවා 'අසුවල් තැන ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ වසති. ඔවුන් මරා මේ මාර්ගයෙන් එව'යි කියා දුනුවායකු යැවී ය. තවත් පුරුෂයකු ඒ මාර්ගයේ තවත්වා 'යමෙක් තනි ව මෙ මගින් ඒ නම් ඔහු මරා මෙ මගින් එවූ යැ'යි යට කී පුරුෂයා එන මහ දෙදෙනෙකුන් නැවැත්වී ය. ඔවුන් දෙදෙනා මැරීමට ඒ මහ අන් තැනෙක සතර දෙනෙකුන් ද, ඔවුනට පාරක් පෙන්වා ඒ මාර්ගයෙහි එන සතර දෙනා මරන්නට අට දෙනෙකුන් ද ඔවුන් එන මාර්ගය නියම කොට එහි ඔවුන් මැරීමට සොළොස් දෙනෙකුන් ද නැවැත්වී ය. මෙසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ නැසීමට ගිය පුරුෂයාත් අණකළ තැනැත්තාත් දැන ගත නො හැකි වනු පිණිස මෙ උපාය දෙවිදත් යෙදී ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නැසීමට අණ ලත් පුරුෂ තෙම දුනු ආදියෙන් සැරසී නික්මුණේ, උන් වහන්සේ දැක තැනි ගැනීම් සහිත වැ බිය වැ සැක ඇති වැ තද වූ ශරීරය ඇති වැ නොදුරු තැනෙක සිටියේ ය. සාම්දරුවන් වහන්සේ ඔහු දැක කථා කොට හවත මෙහි එන්න. බිය නො ගන්නැයි වදළුසේක. හෙ තෙම ඒ අසා ආයුධ පැත්තෙක දමා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹ වැද පසෙක හිඳ තමා කරන්නට ආ අපරාධය දන්වා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් ක්ෂමාව ඉල්ලුයේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට වරද වරද ලෙස පිළිගැනීමේ සුදුසු බව වදාරා දුන කථාදී පිළිවෙළ කථායෙන් බණ දෙසා චතුස්සත්‍යය ප්‍රකාශ කළ සේක. හෙතෙම බණ අසා සෝවාන් වූයේ ය. ඉන්පසු සාම්දරුවන් වහන්සේ ඔහු යන්නට අදහස් කළ මාර්ගයෙන් යා නොදී අත් මහෙකින් යැවූ සේක. ඒ පුරුෂයා ගේ පැමිණීම බලා මහ රැක උන් දෙදෙන ඔහු නො එනු දැක මෙ තෙක් පමා මන්දැයි සිතා ඔහු හමු වන අවියෙන් මාර්ගයේ ඉදිරියට ගියහ. එ සේ ගිය ඔහු රුකක් මුල හුන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දැක වෙත පැමිණ වැද පසෙක උත්භ. ඔවුන්ට ද පළමු පුරුෂයාට මෙන් ම බණ වදළු සේක. දේශනාවසානයේ දී ඔහු සෝවාන් වූහ. ඔවුන් ද යන්නට සිතු මහ හැර අත් මහෙකින් යැවූ සේක. ඒ දෙදෙනා එතතුරු මහ රැක උන් සිවු දෙන ද ඔවුන් පමා වන හෙයින් මාර්ගයේ ඉදිරියට ගියෝ, රුකක් මුල හුන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දැක ගොස් පසෙක හුත්භ. ඔවුන්ට ද පළමු පුරුෂයාට මෙන් ම බණ වදළු සේක. ඔහු ද සෝවාන් වූහ. ඔවුන් ද බුදුරජාණන් වහන්සේ අත් මහෙකින් යැවූ සේක. මේ පරිද්දෙන්ම මග රැක උන් ඉතිරි අට දෙනා ද ඔවුන් මැරීමට බලා උන් සොළොසදැයි යන මේ සියල්ල ම තමන් වහන්සේ වෙත එන්නට සලස්වා දහම් දෙසා හික්මවා යැවූ සේක.

**සාම් දරුවන්
මත්තට ගලක්
පෙරැළීම**

යටැ කී පළමු පුරුෂයා දෙවිඳුකු කරා ගොස් ස්වාමීනී,
ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහානුභාව ඇත්තෝ ය.
මහර්ථමත්භ. නැසිය නො හැකියැයි කී ය. එවිට මම
ම ශ්‍රමණ ගෞතමයන් තසන්නෙමියි හෙතෙම ඉටා
ගත්තේ ය. එසේ සිතා දිනෙක හිඤ්ඤා පටිච්චේ පාමුල භාග්‍යවතුන්
වහන්සේ සක්මන් කරන අතර ඒ කන්ද නැග යන්නුයෙක මගින් මහත්
ගලක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෙසට පෙරළා හැරියේ ය. මතු වූ අත්
විශාල ගල් දෙකක රැඳී එ ගල යැ නො හී නැවැතිණ. එහෙත් ඒ ගල්

එකට එක වැදීමේ දී පතුරක් කැඩී ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ පිටි පතුලේ අඟු හැපී එ තන් හී ලේ පිරුයේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ උඩ බලා දෙවිදන් හට 'අභාග්‍ය පුරුෂය, තෝ දුෂ්ට සිතින් තථාගතයන්ගේ ඇඟු ලේ සැලීමෙන් බොහෝ පව් කෙළෙහි' යැ යි වදළ සේක. ඉක්බිති හික්ෂුතට ආමන්ත්‍රණය කොට මෙසේ දෙවිදන්හු ලෝහිකුප්පාදය කිරීමෙන් පළමු වන ආනන්තයඝී පාප කර්මය කැර ගත් බව වදළ සේක. මේ කාරණය මුල් ව හික්ෂුන් අතර බොහෝ කථා ඇති විය. ඒ තන්හි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අවස්ථානුරූප වූ ධර්මදේශනායෙන් හික්ෂුතට අවවාද කළ සේක.

**ධනපාල
සමාගමය**

ඒ කාලයෙහි රජගහ පුර නාලාගිරි (ධනපාල) නම් ඇතෙක් වණ්ඩ වූයේ මිනිසුන් මරයි. දෙවිදන් තෙම ඇත් හලට ගොස් ඇත් ගොවිවන් ගේ සිත් ගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ වීථියට වැඩි විට උභා ලිහා උන් වහන්සේ ඉදිරියට යවන ලෙස නියෝග කෙළේ ය. ඔහු ද එය පිළිගත්හ.

දිනෙක බුදුරජාණන් වහන්සේ උදේ වරුවෙහි හික්ෂුන් හා පිඩු පිණිය රජගහපුර පිවිස ඒ වීථියෙන් වඩනාසේක. ඇත්ගොවිවෝ උන් වහන්සේ දැක නාලාගිරි ඇතු ලිහා ඉදිරියට යැවූහ. ඇත වඩනා සාමිදරුවන් දුටු ඇත් තෙම සොඩය ඔසොවා කෝපයෙන් උන් වහන්සේ දෙසට දිව්වේ ය. හික්ෂුහු ඒ දැක ඉවත් ව වඩනා ලෙස තුන් වරක් ම බුදුරජාණන් වහන්සේට දැන්වූහ. එ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බුදුවරයකු ගේ දිවි නැසීම අනිකකු විසින් නොකළ හැකි බව පවසා, 'මහණෙනි, එවු බිය නො වවු' යැ යි වදරා හික්ෂුන් හා ඉදිරියට ම වැඩි සේක. මිනිස්සු කුපිත ව දුවන ඇතු දැක කලබල වී ප්‍රාසාදවලට නැග 'අහෝ විශිෂ්ට රූපශ්‍රියෙන් යුත් මේ මහා ශ්‍රමණයන් වහන්සේට ඇතු පීඩා කරතැ!' යි කියමින් බියෙන් ද, බුඩ හක්කියෝ වනාහි 'පින්වත්නි, හස්ති නාගයකුත් මනුෂ්‍ය නාගයකුත් අතර බොහෝ කලෙකින් යුධයක් වන සැටි'! යැයි කියමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇතු මැඩ පවත්වන සැටිය දක්නට ද මහත් නො ඉවසිල්ලෙන් බලා සිටියහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ඇතු කෙරෙවූ මෙමුය පැතිරවූ සේක. උන්වහන්සේ ගේ මෙමු බලයෙන් වශීකෘත හී ඇත් තෙම සොඩය අකුලා ගෙන වෙත පැමිණ ඉදිරියෙන් සිටියේ ය. එ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇතු ගේ කුම්භස්තලයෙහි අත තබා,

“මා කුංජර නාගමාසදෙ
 දුක්ඛං හි කුංජර නාගමාසදෙ
 න හි නාගහත්තස්ස කුංජර
 සුගති හොති ඉතොපරං යතො

මා ච මදෙ මා ච පාම දෙ
 න හි පමත්තා සුගතිං චජන්ති
 තෙන ත්වඤ්ඤෙව තථා කර්ස්සසි
 යෙන තථං සුගතිං ගම්ස්සසි”යි* වදාළ සේක.

එ කෙණෙහි ඇත් තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ පාමුල වැටී දූවිලි සොඬින් ගෙන තම හිස් මුදුනෙහි විසුරුවා ගෙන උන් වහන්සේ පෙනෙන තෙක් මානයේ පසු පස්සෙන් ගොස් ආපසු හැරී ඇත් හලට ම ගියේ ය. නාලාගිරි හස්ති තෙම එ තන් පටන් හික්මුණේ ම විය. මේ දෙව්දතු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මරන්නට කැරැ වූ උපායෙකැ යි නුවරු දැනගත්හ.

ඔහු ‘මේ තරම් මහර්ථමත් මහානුභාව සම්පන්න ශ්‍රමණ ගෞතමයන් නසන්නට තැත් කරන මේ දෙව්දත්ත ස්ථවිර කොතරම් පාපයෙක් ද! කාලකණ්ණියෙක් දැ!’ යි කියමින් දෙව්දත්ත තෙරුනට බැණ වදින්නට වූහ.

ඇමැතියෝ ගොස් අජාතශත්‍රු රජුට දෙව්දතු ගේ දෝෂ දක්වා කරුණු කියා ලජ්ජාවට පත් කළහ. රජු තමා කළ මෝඩකම් සලකා ලජ්ජාවට පැමිණ දෙව්දතු කෙරේ කළකිරි ඔහුට ඒ තාක් තමාගෙන් දින පතා දෙන බත් වසුන් කත් පන්සිය ද නැවැත්තුයේ ය. එ තැන් පටන් දෙව්දත්ත ලාභයෙන් යශසින් පිරිහී ගියේ ය. එ හෙයින් හේ සිය පිරිස හා කුලයන් කරා ගොස් ඉල්වා ලත් ප්‍රත්‍යයයෙන් යැපුණේ ය. නො බෝ දිනෙකින් ඔහු ගේ ශ්‍රාවක පිරිස ද ඔහු හැර ගියහ. පිඩු සිහීමට නුවරවත් කලැ මිනිස්සු ඔහු දැක, ‘තවත් මෙ පුර ඉඳ බත් කවුදැ?’ යි කියා ගල් ගසා පාත්‍රය බිඳ නුවරින් පලවාපූහ.

* මෙහි තේරුම :- හස්තිය, බුඩ නැමැති ඇත් රජහු පෙළන්නට මතු යම් හෙයකින් සුගතියෙක් නො වන්නේ ද එ හෙයින් වඩක සිතින් බුඩ නාගයා කරා නො එළඹේව. බුඩ නැමැති හස්ති රාජයා වෙත එ සේ වඩක චිත්තයෙන් පැමිණීම මතු දුක් විපාක ලැබීමට හේතු වේ. මත් නො වව. පමා නො වව. පමා වූවෝ සුගතියට නො යෙත්. එ බැවින් සුගතියට යෑ හැකි සෙයක් තෝ ම කරව.

දෙවිදත් යනෙන අතක් නැත්තේ මට බුදුරජාණ මිස
සංඝ හෙදයි වෙන පිළිසරණෙක් නැතැයි සලකා භාග්‍යවතුන්
වහන්සේ කරාම ගොස් විසී ය.

එසේ වෙසෙමින් ස්වභාවයෙන් ම දුෂ්ට වූ හෙ තෙම 'පිරිස් බලය
ලබමි'යි සිතා සංඝ හෙදය කරන අදහස් ඇත්තේ, සිය සවු වූ
කෝකාලික, කටමෝරක තිස්ස. සමුද්දදත්ත යන හික්ෂුන් ද පුළුලනන්ද
මෙහෙණිය ද හා සාකච්ඡා කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නො පණවනු යි
තමා සැලකූ වස්තු පසක් ඉල්ලන්නට ඉටා ගත්තේ ය.

ඒ වස්තු පස නම්:

'ජීවිතාන්තය තෙක් හික්ෂුන් ආරණ්‍යක ම විය යුතු යි.

ජීවිතාන්තය තෙක් හික්ෂුන් පිණ්ඩපාතික ම විය යුතු යි.

ජීවිතාන්තය තෙක් හික්ෂුන් පාංශුකුලික ම විය යුතු යි.

ජීවිතාන්තය තෙක් හික්ෂුන් වාක්ෂමුලික ම විය යුතු යි.

ජීවිතාන්තය තෙක් හික්ෂුන් මත්ස්‍ය මාංශයෙන් මුළුමනින් ම වැළකිය
යුතු යි' යන මොහු යි.

එක් දිනෙක දෙවිදත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා ගොස් මේ කී වස්තු
පස පණවා වදාරන සේ ඉල්ලීමක් කෙළේ ය. එ විට භාග්‍යවතුන්
වහන්සේ කැමැති කෙනෙක් ඒ ආරණ්‍යක වීම් ආදිය කෙරෙත්වා 'යි
ද 'නො කැමැති කෙනෙකුත් ඒ නො කළාට වරදෙක් නැතැයි ද වදාරා
දෙවිදත් තෙරුන්ගේ ඉල්ලීම් ප්‍රතික්ෂිප්ත කළ සේක.

තමා අදහස් කළ සංඝ භේදයට මග පෑදුණු බව සැලකූ දෙවිදත්
තෙම මහත් සතුටට පැමිණ, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ පැදකුණු කොට
සිය පිරිස හා පිටත් වූ ගියේ, රජගහ පුර පිවිස තමන් වස්තු පසක්
පණවන ලෙස ඉල්ලූ නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ එය නො පිළිගත්
බවත් නමුත් තමන් ඒ සමාදන් ව වසන බවත් කියා ඇවිද්දේ ය.

ඒ ඇසූ අනුවණ මිනිස්සු 'මේ ශ්‍රමණවරු හැල්ලු පැවතුම් ඇත්තෝ ය.
ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ සැප සේ කල් යවන්නෝ ය' යන ආදීන් කියා
දෙවිදතුට ප්‍රශංසා කළහ. ඒ කථාව හික්ෂුහු අසා භාග්‍යවතුන්
වහන්සේට දැන්වූහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙවිදතු කැඳවා 'සංඝ හෙදය
කරන්නට තැන් කරන බව සැබෑ දෑ' යි ඇසූ සේක. 'සැබෑව,
වහන්සැ'යි හේ කීය. එ විට කල්පයක් තිරයෙහි පැසෙන බලවත්
අකුශලයක් බව වදාරා එ බන්දක් නො කරන ලෙස අවවාද කළ සේක.

ඉන් නික්ම ගිය දෙවිදන් තෙම රජගහ පුර පිඬු පිණිස හැසිරෙන අනඳ තෙරුන් දැක සම්පයට ගොස් ඇවුන් ආනන්දය, අද පටන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් වෙන් ව පොහොය කරන්නෙමි. සංඝ කර්ම කරන්නෙමි යි කියේ ය. පිණ්ඩපාතයෙන් පසු අනඳ තෙරණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ දෙවිදන් කී කාරණය දැන්වූහ.

එ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ:

"සත්පුරුෂයා විසින් හොඳ දෑ පහසුවෙන් කට හැක්ක. පාපී පුද්ගලයා විසින් හොඳ දෑ කට නො හැක්ක. පාපියා විසින් පාපය සුව සේ කට හැක්ක. ආර්යයන් විසින් පාපය නො කට හැකි යැ" යි¹⁶⁸ වදළ සේක.

නැවත දෙවිදන් තෙම එක් පොහෝ දිනෙක හික්ෂු සංඝයා මැද නැගී සිට තමා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් පංච වස්තුන් පණවන ලෙස ඉල්ලීම කළ නමුදු එය උන්වහන්සේ ප්‍රතික්ෂේප කළ බවත් ඒ පංච වස්තුන් සමාදන් ව විසීමේ වටිනා කමක් දන්වා මගේ මේ අදහසට එකමුතු නැතැත්තේ සලාක ගනිවා යි කියා සලාක ගැන්වී ය. අළුත පැවිදි උපසපන් වූ පන්සියයක් පමණ වජ්ජිපුත්තක හික්ෂුහු දෙවිදතු ගේ වචනයට රැවැටී ඔහුට පක්ෂ වූහ. දෙවිදන් තෙමේ ද ඒ පන්සියය ගෙන ගයා ශීර්ෂයෙහි අරමට ගියේ ය.

ඉක්බිති සැරියුත් මුගලන් දෙනම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹ එ පවත් දැන්වූහ. ඒ හික්ෂුන් විනාශයට පැමිණෙන්නට පළමු කැඳවා ගෙනෙන ලෙස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එ තෙරුනට වදළහ. දෑගසව්වේ ද ගයා ශීර්ෂයට ගියහ. එ සමයෙහි දෙවිදන් තෙර මහා පිරිස් මැද බණ කියමින් හුන්නේ තමන් වෙත එන සැරියුත් මුගලන් දෙ නම දැක මහණෙනි, බලවු. මගේ ධර්මය කොතරම් ස්වාඛ්‍යාත ද? ශ්‍රමණ ගෞතමයන් ගේ අග සවු සැරියුත් මුගලන් දෙදෙනාත් සතුටු ව මා වෙත එන්නෝ යැ යි කී ය. එ විට කෝකාලික තෙම සැරියුත් මුගලන් දෙ නම නො ඇදහිය යුතු යැ යි කී ය. දෙවිදන් ඒ වචනය නො පිළිගත්තේ ය. ඉක්බිති දෙවිදන් තමා ගේ ආසනයට අඩක් මිටි ආසනයක් සැරියුත් තෙරුනට පෙන්වා එහි ඉඳ ගන්නට කීය. සැරියුත් තෙරණුවෝ එහි නො හිඳ අන් අස්නෙක ඉඳ ගත්හ. මුගලන් තෙරණුවෝ ද පසෙක අස්නෙක ඉඳ ගත්හ. දෙවිදන් රු බොහෝ වේලා බණ දෙසා තමා ගේ පිට රිදෙන බව කියා බණ කීම සැරියුත් තෙරුනට පැවැරී ය. සැරියුත් තෙරණුවෝ ආදේශනා ප්‍රාතිභායාසීයෙකුත් අනුශාසන ප්‍රාතිභායාසීයෙකුත් බණ

දෙසුහ. ඉන් පසු මුගලන් තෙරණුවෝ සාධිප්‍රාතිභායායෙන් බණ වදලහ. ඒ අසා පන්සියයක් පමණ ඒ වජ්ජිපුත්‍රක භික්ෂුහු සෝවාන් වූහ. ඉක්බිති දැගසව්වෝ ඒ භික්ෂු පිරිස ගෙන අහසින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත වැඩියහ. කුපිත වූ කෝකාලික තෙම දැගසව්වන් ඒ භික්ෂුන් ගෙන ගිය බව කියා පරොස් බසින් දෙව්දතු පුබුදු වන්නේ, වැලමිටින් ඔහු ගේ ළය මැදට පහරක් දින. පිබ්බුණු දෙව්දතුව එ තැන ම උණු ලේ වමන විය.

වහන්ස, සැරියුත් තෙරණුවෝ තමන් දෙවෙනි කොට ගියෝ ය. දැන් මහ පිරිවර ඇති ව එන්නෝ හොබනෝ යැයි භික්ෂුහු කීහ. එය ඇරැබූ බුදුරජාණන් වහන්සේ ලක්ඛණමිග ජාතකය වදළ සේක.

දෙව්දතු දැගසව්වන් දෙ පස හිඳුවා බුඩ ලීලායෙන් දම් දෙසමිසි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට සම ව ක්‍රියා කරන්නට තැන් කළ සැටිය භික්ෂුන් කී විට ද එ වැනි කථා ඇති වූ ඉන් පසු දිනවල ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බොහෝ ජාතක කථාවන් වදළ සේක.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කලක් රජගහ පුර වැස ඉන් නික්ම සැවැත් පුර වැඩ එහි ජේතවනාරාමයෙහි වූසූ සේක.

**දෙව්දතු
භාග්‍යවතුන්
වහන්සේ
දක්නට යෑම**

දෙව්දත් තෙර නව මසක් ගිලන් ව වැස කෝකාලිකයා ළයට දුන් වැලමිටි පහරින් මරණය ළංවූ බව දැක පශ්චිම කාලයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක්නට යනු කැමැත්තේ තමා එහි ගෙන යන් නැ යි සිය සවිචනට දැන්වී ය. 'ඔබ ශක්තිමත් කාලයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සතුරු කම් කොට දැන් දුබල වූ විට උන් වහන්සේ දක්නට යනු කැමැත්තෝ ය. අපි ඔබ එහිගෙන නො යන්නම්හ'යි ඔහු කීහ. එවිට දෙව්දත් තෙම තමා උන් වහන්සේ කෙරෙහි වෛරී වැ සිටියත් උන් වහන්සේ තුළ නම් කෙසහක් පමණක් තමා කෙරෙහි අමනාපයක් නැතැයි කියා, තමා එහි බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත පමුණුවන ලෙස නැවත නැවත ඉල්ලීය. ඔහු ගේ බලවත් ඉල්ලීම නිසා ඔහු ද දෙව්දත් තෙරහු ඇදෙකින් ගෙන පිටත් වූහ. එසේ යන්නාහු සැවැත් පුර පැමිණියාහු ජේතවන පොකුණ සමීපයට වත්හ.

**දෙව්දතු
පොළොවැ
ගිලීම**

ඔහු එහි පොකුණු තෙර ඇඳ තබා නාන්නට දියට බටහ. දෙව්දත් තෙර ද ඇදෙත් නැගිට දෙපා බිම තබා හුන්නේ ය. එ කෙණෙහි පොළොව පැළී ක්‍රමයෙන් දෙව්දත් එහි ගිලුණේ ය. බෙල්ල දක්වා ගිලී හතූ ඇටය පොළොවැ සැපී සිටි කල්හි,

"මේ හනුකාස්ථිත් නිමිතිකොට ගෙන නො හොත් මේ කරුණු කොට, අග්‍ර පුද්ගල වූ දෙවියනට අධිදේව වූ පුරුෂදමා සාරථි වූ සමතැස් ඇති සිය පින් ලකුණු ඇති ඒ සර්වඥයන් වහන්සේ දිවි හිමියෙන් සරණ ගියෙමි වෙමි." යි කියා බුදුන් සරණ ගියේ ය. හෙ තෙම පොළොහි ගිලී මැරී අවිච්ඡි නිරයෙහි උපන්නේ ය.

දෙව්දත් තෙරුන් පොළොහි ගිලුණු බව හික්ෂුහු භාගාවතුන් වහන්සේ ට සැළ කළහ. මේ කාරණය ඇරඹ එයින් පෙරත් දෙව්දතු තමන් වහන්සේට ද්‍රෝහි ව පොළොහි ගිලුණු බව දැක්වීම වශයෙන් ඡද්දන්ත ජාතකය ද එ ගැන කථා ඇති වූ තවත් අවස්ථාවල දී ක්ෂාන්තිවාදී ජාතකය හා චූල්ල ධම්මපාල ජාතකය ද, දෙව්දතු ගේ මරණයෙන් බොහෝ ක්‍රවර වැස්සන් සතුටුවන බව හික්ෂුන් දැන් වූ විට, පෙරත් ඔහු මළ කල මහ ජනයා සතුටු වූ බව දක්වමින් පිංගල ජාතකය ද වදළ සේක.

"දෙව්දත් තෙර කොහේ උපන්නේ දැ?" යි හික්ෂුහු ඇසූහ. අවිච්ඡි නිරයේ උපන් බව වදරා

"පටි කරන්නා මේ ලොව ද තැවේ. පරලොව ද තැවේ. "මා විසින් පටි කරන ලදැ" යි සිත සිතා මෙලොව දී තැවේ. දුගතියට ගොස් දුක් විපාක විඳිමින් බොහෝ සෙයින් තැවේ." යැයි²⁰⁰ වදළ සේක.

භාගාවතුන් වහන්සේ දෙව්දතුද ඇරඹ ඒ අවස්ථාවෙක දී,

දෙව්දතු ගේ අනාගතය "දෙව්දත් මෙසේ අපරාධකාරයකු වුවත් පෙර බොහෝ කල් පැරුම් පිරුවෙකි යි" ද නිරයෙන් මිදී අවුත් පින් දහම් පුරා මතු කලෙක සම්මානසාර නම් පසේ බුදු වන්නේ ²⁰¹ යැයි වදළ සේක.

අජාසත් රජු පැහැදීම පිය රජුගේ මරණයෙන් පසු අජාසත් රජුට කිසි ම දිනෙක සුවසේ නිද ගත හැකි නො වී ය. "නිදම්" යි ඇස් පියා ගත්තේ අදිසියෙන් බිය ව ඇස් හරි. දෙව්දතු පොළො ගිලීම අසා රජ වඩාත් බිය විය.

මෙසේ කල් යවන රජ රාත්‍රියෙහි "කිසි උතුමකු දක්නට යමැ" යි සිතයි. නිගණ්ඨනාතපුත්තාදී ෂට් ශාස්තෘන් බැලීමට වෙත වෙත ම ස වරක් මෙසේ හෙ තෙම ගියේ ය. තමා ගේ සැක දුරු කැරැලීමට ඔවුන් අසමත් වූ බැවින් එයින් පසු ඔවුන් වෙත නො ගියේ ය.

හේ සඳ රැසින් යුත් එක් රැයෙක කිසි උතුමකු දක්නට යමි යි සිතා ඇමැනියන් විවාළේ ය. ඔවුන් නිගණ්ඨනාතපුත්තාදීන් ගේ නම් සඳහන් කළ විට රජ තුෂ්ණිමිභූත විය. කොමාරහව්ව ජීවක වෙදහු අතින් පුළුවන් විටැ බුදුරජුන් වහන්සේ දක්නට යෑම මැනවැයි හේ කී ය.

ඉක්බිති රජ සිය පිරිස් කැටුව ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක පිළිසඳර කථා කොට, මහණ දම් පිරිමෙන් මෙ අත්බවිහි ලැබෙන ඵල විවාළේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය විස්තර කොට වදළ සේක. මෙය දික් සහියේ සාමඤ්ඤඵල සූත්‍රය නමින් ඇතුළත්ව ඇත. රජ ඒ ධම් කථාව අසා පැහැද තෙරුවන් සරණ ගිය උපාසකයෙක් විය. තමා කළ ද්‍රෝහිකම් සඳහන් කොට ඒවාට ක්‍ෂමාව ද ඉල්ලී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ක්‍ෂමාව දී ආයතිසංවරයෙහි පිහිටීමේ අගය වදාරා රජු සැනසූ සේක. රජ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ පැදැකුණු කොට පිටත් ව ගියේ ය. එ තැන් සිට රජුට රාත්‍රියේ නිදිවැරීම අවශ්‍ය නොවී ය. හොඳට නින්ද ගියේ ය. පියා නො මැරැවී නම් මෙ රජ එද ම සෝවාන් විය හැකි ව සිටියේ ය. මොහු තරම් ලොකික ශ්‍රද්ධාවෙන් සමන්විත අන් කිසිවෙක් නො විය.

දෙ සාළිය වන පරිච්ඡෙදය

උපාලි
දමනය

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත් නුවර වස් වැස වස් පවාරණයෙන් පසු මහ සහන පිරිවරා සැරිසරන සේක්, රජගහ පුරයට වැඩ එහි වේළවන යෙහි වුසුම් ගත් සේක. මේ බුධන්වයෙන් සත්තිස් වන වස පමණේ දී ය. මෙ සමයෙහි කිසි දවසෙක වේළවනයෙන් නික්ම එයට යොදුනක්⁹⁶ පමණ දුර වූ නාලන්ද නුවරට වැඩ එහි පාචාරික සිටුහුගේ අභිවනයෙහි වූ වෙහෙරට වැඩ සේක. එහි ටික දිනක් වුසුම් ගත් සේක.

මෙ සමයෙහි නාත පුත්ත නිගණ්ඨ තෙම මහත් සවු පිරිසක් සමග නාලන්ද නුවර සිය අසපුයෙහි වෙසෙයි. ඔහුගේ දීඝ තපස් සී නම් අග සවු නිගණ්ඨ තෙම දවසෙක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ආයේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හා සතුටු සාමිච්ඡි කොට පසෙක ඉඳ ගත්තේ ය. එයට පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේත් දීඝතපස්සිහුත් අතර මෙසේ කථාවෙක් විය.

96. යොදුන (යෝජන) යනු වත්මන් වහරෙහි මයිල පහක් පමණ දුරෙකි. එක් කලෙක මයිල හතක් පමණ දුරට ද යෝජන (යොදුන) යැ යි ව්‍යාවහාර වූ බව පැරැණි දුර මැනුම් විමැසීමේ දී පෙනේ. ඇත පුරාතනයෙහි විය ගනේ දිගට ද යෝජන යැ යි ව්‍යාවහාරයක් පැවැති බව ද පෙනේ. රජගහ සිට නාලන්දාවට මයිල 5 ක් 6ක් පමණ දුර ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ - තපස්සී, පාපක්‍රියායෙහි පාපකම්යත් ගේ පැවැත්මෙහි ලා කම් කියක් පණවත් ද?

දීඝතපස්සී - ආයුෂ්මත් ගෞතමයීනි, කම්යා යි කම්යා යි පැණැවීම නාත පුත්ත නිගණ්ඨයාණනට නො හුරු ය. ඔහු පණවනුයේ දණ්ඩය, දණ්ඩ යැයි කියේ යැ.

භාග්‍ය. - තපස්සීනි, පටි කිරීමෙහි ලා නාත පුත්ත නිගණ්ඨයෝ දණ්ඩ කියක් පණවත් ද?

දීඝ. - ආයුෂ්මත් ගෞතමයීනි, කාය දණ්ඩ, වච්චි දණ්ඩ, මනෝදණ්ඩ යැයි පටි කිරීමෙහි ලා දණ්ඩ තුනක් ම නාතපුත්ත නිගණ්ඨයෝ පණවත්.

භාග්‍ය. - තපස්සීනි, කාය දණ්ඩ, වච්චි දණ්ඩ, මනෝ දණ්ඩ යනු වෙන් වෙන් තුනෙක් ම ද?

දීඝ. - එසේ ය, ආයුෂ්මත් ගෞතමයීනි, කාය දණ්ඩ ය එකෙක, වච්චි දණ්ඩ ය අන් එකෙක, මනෝදණ්ඩය ඒ දෙකින් ම අන්‍ය වූ එකෙක.

භාග්‍ය. - තපස්සීනි, මේ දණ්ඩ තුනින් කවර එකෙක් මහත් ම සාවද්‍ය යැ යි ඔහු පණවත් ද?

දීඝ. - ආයුෂ්මත් ගෞතමයීනි, මේ දණ්ඩ තුන අතුරෙන් කාය දණ්ඩය නම් කිරීමෙහි ලා මහත් ම සාවද්‍ය එක යැ යි නාතපුත්ත නිගණ්ඨයෝ පණවත්. අනිත් දණ්ඩ දෙක මෙය තරම් බලවත් නො වෙයි කියත්.

භාග්‍ය. - දීඝ තපස්සීනි, කාය දණ්ඩය අන් දෙකට ම වඩා මහා සාවද්‍ය යැ යි ඔහු කියත් ද?

දීඝ. - එසේ ය, ආයුෂ්මත් ගෞතමයීනි, කාය දණ්ඩය ම එ තුනින් අතිශය සාවද්‍ය යැ යි නාතපුත්ත නිගණ්ඨයාණෝ පණවත්.

භාග්‍ය. - කාය දණ්ඩය ම අතිශය සාවද්‍ය යැ යි කියත් ද?

දීඝ. - එසේ ය, කාය දණ්ඩය ම අතිශය සාවද්‍ය යැ යි කියති.

භාග්‍ය. - කාය දණ්ඩය ම අතිශය සාවද්‍ය යැ යි කියත් ද?

දීඝ. - එසේ ය, කාය දණ්ඩය ම අතිශය සාවද්‍ය යැ යි කියත් යැ යි කියමි.

භාග්‍ය. - තපස්සීනි, කාය දණ්ඩය ම අතිශය සාවද්‍ය යැයි කියත් ද?

දීඝ. - එසේය, කාය දණ්ඩය ම අතිශය සාවද්‍ය යැයි, ඔහු කියත් යි කියමි. ආයුෂ්මත් ගෞතමයීනි, පටි කිරීමෙහි ලා ඔබ දණ්ඩ කියක් කියත් ද?

භාග්‍ය. - තපස්සීනි, දණ්ඩ යැ යි තථාගතවරු නො කියත්. කම්ම යැ යි ම කියත්. පටි කිරීමෙහි ලා කායකම්ම වචී කම්ම මනො කම්ම යැ යි කම් තුනක් ම මම් කියමි.

දීඝ. - ආයුෂ්මත් ගෞතමයිනි, කිම? කාය කම්මය අත් එකෙක් ම වචී කම්ම ය අත් ම එකෙක් ද? මනො කම්මය ඒ දෙකින් ම අනෙකෙක් ද?

භාග්‍ය. - එසේ ය ඒ තුන ම වෙන් වෙන් කම් යැ යි කියමි.

දීඝ. - ආයුෂ්මත් ගෞතමයිනි, මේ තුනින් කවරෙක් අභිශයෙන් ම සාවද්‍ය ද?

භාග්‍ය. - මනො කම්ම ය අභිශයෙන් ම සාවද්‍ය ය.

(දීඝ තපස්සී තුන් වරක් ම මේ ප්‍රශ්නය ඇසී ය. තුන් වර ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ උඩ සඳහන් පරිදිම උත්තර දුන් සේක.)

මේ සාකච්ඡායෙන් පසු දීඝ තපස්සී ස්වකීය ශාස්තෘවරයා වෙත ගියේ ය. මේ වේලෙහි නාතපුත්ත නිගණ්ඨ තෙම මහත් නිගණ්ඨ පිරිසක් පිරිවරා ගෙන හුන්නේ ය. ඔවුන් ගේ දෙටු ගිහි සවු වූ උපාලි ගෘහපති ද මහත් ගිහි සවු පිරිසක් පිරිවරා එහි ආයේ ය. අවුත් වැද පසෙක හුන්නේ ය.

නාත පුත්ත තෙම එහි පැමිණි දීඝ තපස්සීන් දැක කොහි ගොස් ආවු දැයි පුළුවන. 'ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කරා ගොස් ආම්' යි හේ කී ය. 'කිසි කතා බහෙක් වී දැ?' යි නාත පුත්ත ඇසී. දීඝ තපස්සීහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේත් තමාත් අතර පැවැති මුළු කථාව ම පැවැසූහ. එය ඇසූ නාතපුත්තයෝ සාධුකාර දී 'නොප ශ්‍රමණ ගෞතමයන් හට පිළිතුරු දුන් නියාව සරි ය. ශාස්තෘ ශාසනය දත්තෝ තෙපි ය, ලාමක වූ (සුළු වූ) මනෝ දණ්ඩය මහත් වූ කාය දණ්ඩය හා සම නො වෙයි. පටි කිරීමෙහි ලා කාය දණ්ඩ ය ම මහා සාවද්‍ය ය, වචී දණ්ඩ මනොදණ්ඩ දෙක මහා සාවද්‍ය නො වෙයි කීහ. මෙය අසා හුන් උපාලි ගෘහපති නාතපුත්තයන් අමතා, 'වහන්ස, මම මේ කාරණයෙහි ශ්‍රමණ ගෞතමයන් හා වාද කරන්නට යෙමි. ශක්තිමත් එකකු දික් ලොම් ඇති එළුවකු, ඒ මේ අතට ඇද හල හස්පන්නා සේ ම ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වෙහෙසවමි' යනාදීන් වහසි බස් කියා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හා වාද කරන්නට යනු කැමත්ත පැවැසී ය.

එයැසු නාතපුත්ත තෙම ගෘහපතිය මෙහි ලා ශ්‍රමණ ගෞතමයන් හා වාද කරනුවට මම් ද දීඝ තපස්සී ද නිස්සමිහ, තෝ ද නිස්සෙහි ය. ගොස් වාදරෝපණය කරවයි කීය. එවිට දීඝතපස්සී තෙම 'වහන්ස, උපාලිහු ශ්‍රමණ ගෞතමයන් හා වාදරෝපණයට යනු මට නො රිස්සෙයි. ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ මහා මායාවී කෙනෙක, අනුන්ගේ සවිචන් තමන් අතට ඇදූගන්නා මහා වශීකරණ විද්‍යාවක් (ආවට්ටනී මායාවක්) දන්නාහ. ඔහු යනු සුදුසු නො වෙයි කීය.

එබස් ඇසු නාතපුත්ත නිගන්ටයෝ 'තපස්සී ය, උපාලි ගැහැවි ශ්‍රමණ ගෞතමයන් ගේ ශ්‍රාවක වෙයි යන්න සිදු විය නොහැක්ක, වැලි ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ උපාලිහු ගේ ශ්‍රාවක වෙති යන්න විය හැක්ක, ගැහැවිය තෝ යව' යි කීහ.

තුන් වරක් ම දීඝ තපස්සී තෙම උපාලිහු නො යැවිය යුතු යැ යි කරුණු කී ය. ඔහු බස නො තකා නාතපුත්තයෝ උපාලි ගැහැවියාට යන්නට අවසර දුන්හ. උපාලි තෙම නාතපුත්තයන් වැද පැදැකුණු කොට පාවාරික අඹවන වෙහෙර බලා නික්මිණ.

උපාලි තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා එළැඹූ වැද පසෙක හිඳ ගත්තේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හා සාකච්ඡාව ඇරැඹී ය.

උපාලි - වහන්ස, දීඝ තපස්සීහු මෙහි ආවෝ ද?

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ - එසේ ය, ගැහැවිය.

උපාලි - ඔවුන් හා ඔබ හා අතර සාකච්ඡාවෙක් වී ද?

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන් හා දීඝ තපස්සීන් අතර පැවැති කථාව වදළ සේක. එයැසු උපාලි ගැහැවි සාධුකාර දී ස්වකීය ශාස්තෘහුගේ ශාසනය දන්නෝ නම් ඔහු ය. ලාමක වූ මනෝ දණ්ඩය මහත් වූ කාය දණ්ඩය හා සම නො වෙයි, පවි කිරීමේ දී කාය දණ්ඩය ම මහා සාවද්‍ය ය වව් දණ්ඩ මනෝ දණ්ඩ එසේ නොවෙයි' කී ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ - ගැහැවියනි, සත්‍යයෙහි පිහිටා කථා කරවු නම් මෙහි ලා තොප හා කථා කරමි.

උපාලි - වහන්ස, සත්‍යයෙහි පිහිටා සිටිමි වදරන්නැ.

භාග්‍ය. - ගැහැවිය, සිහිල් දිය නො බොන, උණු දිය ම බොන නුවටෙක් දරුණු ලෙඩක් වැළඳ උණු දියක් නො ලැබීමෙන් මෙළේ නම්,⁹⁷ හේ මරණින් මතු කොහි උපදී යැ යි නාතපුත්තයෝ කියද්ද?

උපාලි - වහන්ස, මනස්සත්තව නම් දේව නිකායෙක් ඇත. ඒ වෙනුවට ඒ දෙවියන් අතුරු උපදී, මනසෙහි බැඳී මළ බැවිනි.

භාග්‍ය. - ගැහැවියනි, ගැහැවියනි, සිහි එළවා කතා කරන්න. තෙපි කායදණ්ඩය මහත් යැ යි කිවු හ. දැන් නොප දුන් පිළිතුරෙන් මනො දණ්ඩය මහත් යැ යි පැවසෙයි.

එයැසු නාතපුත්ත නිගන්ව තෙම 'ගෘහපතිය, මෙහි ලා ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වාද කරනුවට තෝ නිස්සෙහි, දීඝතපස්සී හෝ මම් හෝ නිස්සෙහි.

උපාලි - එසේ වුව ද වහන්ස, කාය දණ්ඩය ම මහත් ය.⁹⁸

භාග්‍ය. - ගැහැවියනි, කිසි නුවටෙක් ප්‍රාණවධ නො කරයි. නො කරවයි. එය සමාදන් ද නො කෙරෙයි, සොරකම් නො කරයි, නො කරවයි, සමාදන් ද නො කරයි, බොරු නො කියයි. නො කියවයි, එය සමාදන් ද නො කරයි, පස්කම් සුව නො විඳී, නො විඳුවයි, එය සමාදන් ද නො කෙරෙයි. යනුයේ එනුයේ බොහෝ කුඩා ප්‍රාණීන් අපත්මෙයි, එයින් උහු මැරෙත්. ඔහුට නාතපුත්තයෝ කවර නම් විපාකයෙක් ලැබේ යැ යි කියත් ද?

උපාලි - වහන්ස, වධ වේනනා නැති බැවින් එය මහා සාවද්‍ය යැයි නො කියත්.

භාග්‍ය - ගැහැවියනි, හේ ඒ දැ කරන්නෝ සිතා නම් වෙනනාව ඇත්තේ නම්, නාතපුත්තයෝ ඒ වෙනනාව කවරක් හි කවර කොටසෙහි ඇතුළත් කොට කියත් ද?

97. ජලය ජීවිතේන්ද්‍රියය ඇති ප්‍රාණියෙකු යි කුඩා ජල බිත්දු කුඩා ප්‍රාණිහු යැ යි ද මහත් ජල බිත්දු මහත් ප්‍රාණිහු යැයි ද නිගණ්ඨයෝ හඳුනති. එබැවින් ගිහියන් හුණු කැරු දුන් ජලය ම බොති. කිසි විටෙක එය නො ලද්දේ කාඩී

98. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ බස ඇසූ උපාලි මෙසේ සිතී: 'මුර්ඡාවට පත් වුවහුට ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස නැතත් සතියක් වුවද නො මැරී හිඳී. සිත ඇති බැවින් හේ මෙළේ යැ යි නො කියත්. සිත නැති වූ කල්හි ම මෙළේ යැ යි පිළිගනිත්. වූතියත් පටිසන්ධියත් සිතින් ම වෙයි. එ බැවින් මනෝ දණ්ඩය ම මහත් ය. නාතපුත්ත යන් ගේ වචනය අනෙකාරික යැ' යි ගෞතමයන් වහන්සේ ගේ දෙසුම තිවරද යැ යි හේ සිතීය. එහෙත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදරන දැ අසනු රිසියෙන් වාද කළා ව්‍යාජයෙ හේ තව දුරට කළා කෙළේ ය.

උපාලි - වහන්ස. මනො දණ්ඩයෙහි ඇතුළත් කොට කියති.

භාග්‍ය. - ගුහැවියනි, සිහි එළවා කියන්න, තොප පළමු කී දැය හා පසුව කී දැ නො ගැළපෙයි. පසුව කී දැය හා පළමු කී දැ නො ගැළපෙයි.

උපාලි - භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එසේ වදළත් පාප ක්‍රියාහි කාය දණ්ඩය ම මහත් යැ, වච්ඡි දණ්ඩ මනො දණ්ඩ දෙක එසේ මහත් නොවේ.

භාග්‍ය. - ගුහැවියනි, මේ නාලන්දාව සරුසාර නො වේ ද, බොහෝ ජනගහනය ඇතියේ නො වේ ද? කිසිවෙක් කඩුවක් ඔසොවා ගෙන මෙහි අවුත්, මම ඤාණයෙන් මේ සියලු නාලන්දාව එක් ම ඔස් ගොඩක් කරමැ යි කියා නම් හේ තමා කියන පරිදි එය කළ හැකි වන්නේ ද?

උපාලි - වහන්ස, එකකු තබා දසයක් විස්සක් තිස්සක් සතලිස්සක් පණ්ණස්සක් ආ හු ද එය කළ නො හෙන්නාහ.

භාග්‍ය. - ගුහැවියනි, සෘඪිමත් වෙනොවශීප්‍රාප්ත මහණෙක් හෝ බමුණෙක් අවුත් කිසි මේ මුළු නාලන්දාව ම ඤාණයෙන් අළු කෙරෙමි යි කීවොත් එය කරනුවට හේ සමත් වෙයි ද?

උපාලි - එසේ ය, වහන්ස, හේ සමත් වෙයි. එහෙත් කාය දණ්ඩය මැ මහත් ය.

භාග්‍ය. - ගුහැවියනි, දණ්ඩකාරණය, තාලිංගාරණය, මෙධ්‍යාරණය, මාතංගාරණය යන මේවා ඇති වූ හැටි ඔබ අසා ඇද්ද?

උපාලි - එසේ ය, වහන්ස, අසා ඇත්තෙමි.

භාග්‍ය. - ඒවා කිමෙකින් එසේ වූහු ද?

උපාලි - වහන්ස, සෘෂීන් ගේ සිත්හි වූ දැහැවිල්ලෙන් යැ යි ඇසීමි.

භාග්‍ය. - ගුහැවියනි, සිහි එළවා කථා කරන්න, කාය දණ්ඩය මහතැ යි ඔබ මුලින් කී බස් හා දැන් මේ කියන කතාව නො ගැළපෙයි.

උපාලි - වහන්ස, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ පළමු උපමායෙන් ම මම පැහැදිනිමි. එහෙත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදරණ කථාව තව තවත් අසනු අටියෙන් ව්‍යාජ විරුධත්වයක් පෑයෙමි. වහන්ස, සැහෙව් යට පත් ව තුබුණු දැයක් මතු කොට දැක්වූවා සේ ධර්මයන් ගේ යථාත්ත්වය හෙළි කොට වදළා ඉතා මැනවි.

වහන්ස, ඒ මම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ඔබගේ ධර්මය ද ශ්‍රාවක සංඝයා ද සරණයෙමි. වහන්ස, අද සිට දිවි හිමි කොට සරණ ගිය උපාසකයකු කොට මා පිළිගන්නා සේක් වා.

භාග්‍ය. - ගුහුචියනි, සිතා බලා මෙවැනි දැය කළ මැනව. ඔබ වැන්නන් මා දැක මා සරණ යන කල තැවැත නුවු දැක ඔහු සරණ යන කල 'මේ තෙම දුටු දුටුවන් සරණ යෙ'යි මිනිස්සු කියති, ඔවුනට එසේ කියන්නට අවකාශ නො තබනු මැනව. තොප වැනි ප්‍රසිද්ධ මිනිසුන් කිසිවක් පිළිගන්නෙහි ඉක්මන් නො වියැ යුතු. බොහෝ දුරට සිතා බලා ම ක්‍රියා කරනු ය සුදුසු.

උපාලි - වහන්ස, ඔබ ගේ ඒ වචනයෙන් මම වඩාත් සතුටු වෙමි. තීර්ථකයෝ වූ කලි සවිචතු ලද විට 'අයෝ රජ, අයෝ ඇමැති, අයෝ සිටු, අප සරණ ගියේ යැ'යි ධ්වජ ඔසොවා හඬ නගා ඇවිදිති. තමන්ගේ මහත් බව ප්‍රකට කරනු පිණිස ය. මා ඔවුන් සවු වූ කල්හි ද එසේ කළහ. එහෙත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'ඉක්මන් නො වී සිතා පිරික්සා බලා මැ පිළිගන්නැ'යි වදාරන සේක. වහන්ස, දෙවන වරට ද මම ඔබ සරණ යෙමි.

භාග්‍ය. - ගුහුචියනි, බොහෝ කලක් ඔබේ ගෙය නිගණ්ඨයනට සතර මං සන්ධියෙක ලීඳක් මෙන් විය. මන්තෙහි ද ඔවුන් ආ විට දන් දීම පෙර සේ ම කළ මැනව, එය නොම නවත්තන්න.

උපාලි - වහන්ස, 'මට ම දිය යුතු යැ යි අන්තට නොදියැ යුතු යැ'යි මගේ සවිචනට ම දිය යුතුය, මට ම මගේ සවිචනට ම දුන් දැ මහත් පල ය. අන්තට දුන් දැ එසේ නො වේ යැ'යි ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කියති'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට දොස් කියනු මා අසා ඇත. එහෙත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නිගණ්ඨයනට ද දන් දීමෙහි මා යොදන සේක. වහන්ස, මම ඔබ ගේ මේ දෙසුම නිසා වඩාත් පැහැදුණෙමි, තෙවනු වරක් ඔබ ද ඔබ දහම ද ඔබ සම්මුච්චද සරණයෙමි.

මෙයට පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දාන කථාදී ආනුසුබිබි කථායෙන් දහම් දෙසු සේක. එය අසා නීවරණයන් යට පත් වූ පිරිසිදු වූ සිතැති උපාලිහට සිවුසස් පැවැසු සේක. එය අසා හේ නුවණ මුහු කරවා සෝවාන් විය. එයට පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ පැදකුණු කොට සිය මැදුර බලා ගියේ ය. පැවිදි පිරිසද ඔහුගෙන් ඉට්ටන් වූ ගියහ.

මෙයතරු උපාලි ගැහැටි ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වෙත ගොස්, කළ කී දැ දැන ගෙන එමි'යි කියා නාතපුත්ත නිගණ්ඨයාණන් ගෙන් අවසර ගෙන උපාලිහුගේ මැදුර බලා ගියේ ය. හේ පෙර සේ ගෙය ඇතුළට යන්නට සැරැසිණ. දොරොටු පල්ලා එය දැක, ඔහුට ගෙයැතුළ යන්නට නොදී 'සිටින්න, වහන්ස, අප මහ සිටාණෝ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ ගේ ශ්‍රාවක විය. 'ඔබ බොජුන් කැමැත්තෝ නම්, මෙහි ම සිටින්න. මම ගෙට ගොස් බොජුන් ගෙනෙන්නෙමි'යි කීය. 'මට බකින් කම් තැනැ'යි කියා හේ පෙරළා නාතපුත්තයන් වෙත ගියේ, 'උපාලි ගෘහපති ශ්‍රමණ ගෞතමයන් ගේ සුවු බවට ගියේ 'යි සැළ කෙළේ ය.

නාතපුත්ත නිගණ්ඨයෝ ඔහු කී බස නො හදනා 'මම මැ ගොස් දැන ගනිමි'යි කියා මහත් නිගන්ඨ පිරිසක් පිරිවරා උපාලි ගෘහපතිහු ගේ මැදුර කරා ගියේ ය. දොරොටුපල් තෙම ඔවුන් ගෙට වැද්ද නො දී 'මෙහි සිටින්න, අප මහ සිටාණෝ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ ගේ ශ්‍රාවක බවට පැමිණියේ ය. ඇතුළට නොයන්න. බොජුන් කැමැති නම් මෙහි නවතින්න, බොජුන් මෙතැනට ගෙනෙකි'කීය. 'තෝ ගොස් මහ සිටුහට මා අවුත් ඔහු දක්නට මෙහි පොරොත්තු වැ සිටිනා බව කියව'යි නාතපුත්ත කීය. හේ ද ගොස් සිටුහට එ පවත් සැළ කෙළේ ය. 'සතරවන දොරොටුයෙහි තමාට හිඳිනා ලෙසට අස්තක් පණවන්නැ යි සිටු නියෝග කෙළේ ය. හේ ද එය කොට, ගොස් නාතපුත්තයන් කැඳැවීය. නාතපුත්තයෝ සුවු පිරිස සමග සතර වන දොරොටුව වෙත ගියහ. උපාලි ගැහැටි උස් මැ අස්තෙහි හුන්නේ, එහි ආ නාතපුත්තයන් දැක, 'ඉඳ ගනු කැමැත්තහු නම් තෙලැ අසුන්හි හිඳගන්නැ' යි කීය. එය ඇසූ නාතපුත්තයෝ 'ඔබ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් හා වාදයට ගොස් ඔවුන්ගේ ආචර්ථිතිමායාවට හසුව ආවාහු නොවෙද් දැ?' යි කී ය.

උපාලි තෙම, 'වහන්ස, ඒ ආචර්ථිති මායාව කල්‍යාණය. එය මා සෙනෙහැති සියලු තැදැයනට, සියලු කැත් බමුණු ගැහැටි සුදුරු හැමට, සැම දෙව් මිනිස්නට හදු ය, බොහෝ කල් හිත සුව පිණිස පවතී. ඔබේ ශාසනය නෛයාණික නොවේ. අප භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ සස්ත ම නෛයාණික ය යනාදීන් දීඪී ලෙස කරුණු කියා බුදු සස්තැ අගය වැණි ය.

නාතපුත්තයෝ, 'මහ සිටාණනි, රජු සහිත සියලු පමිද් තොප අපගේ ශ්‍රාවක බව් දනී, දැන් තෙපි කාගේ ශ්‍රාවක දැ?'යි දැනගනු කැමැත්තමිහ'යි කීහ. එ විට උපාලි සිටු නැගී සිට, උතුරු සඵව එකස්

කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩ වසන දිශාවට හැරී දොහොත් මුදුන් තබා, "ධීරස්ස චිත්ත මොහස්ස" යනාදී ගාථා දසයෙකින් බුදුගුණ කියා. මම් ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ශ්‍රාවකයෙකිමි යි කී ය.

සිටුහුගේ කථාව ඇසීමෙන් නාතපුත්තයෝ බලවත් ශෝකයට වැටුණහ. ඉතින් අපි නවුවමි හැයි කී ය. බලවත් ශෝකයෙන් හුණු වූ බැවින් ඔවුන්ගේ මුවින් පාත්‍රයක් පමණ ලේ වමන විය. සවිවෝ ඔවුන් හැඳෙකින් පාචා නුවර ඔවුන් අසපුවට ගෙන ගියහ. හේ නොබෝ දිනෙකින් මළේ ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පාවාරිකම්බවනයෙන් නික්ම වඩනාසේක්. මල්ල රටු පාචා පුර වුන්ද කමාර පුත්‍රයාගේ අඹවනයට වැඩි සේක. එහි වෙහෙරෙහි වැඩ ඉන්නා සෙමෙහි පාචා නුවර මල්ල රජුන් ගෙන් ඔවුන් විසින් අළුත ම කැරැටුණ සන්ථාගාරයට වඩනට නිමැනුමක් ලද සේක. එහි වැඩ, රැස්වැ සිටි මල්ල රජුන් ප්‍රමුඛ මහ පිරිසට දහම් දෙසූ සේක. එදා සැන්දැවෙහි ඔවුන් හැම නික්ම ගිය පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැරියුත් මහතෙරුන් බණවා, 'සාරිපුත්තයෙනි, මේ හික්ෂු පිරිසට දහමක් දෙසන්න. මා පිට රිදෙයි,'⁹⁹ මම් ටික වෙලාවක් වැද හෙමි යි සැතැපුණු සේක.

පාචා නුවර දී නාතපුත්ත නිගණ්ඨයන් කලුරිය කළේ මෙ සමයෙහි ය. නාතපුත්තයන්ගේ මරණින් පසු ඔවුන් සවිවන් අතර ඔවුන් දෙසූ ධර්මිකය පිළිබඳ ව විවිධ මත නැංගෙන් නිගණ්ඨ සවිවන් අතර කලහ විවාද ඇති විය.

සාරිපුත්ත තෙරණුවෝ නුවටත් අතර නැංග ගැටුම් සඳහන් කොට සමාන්තසම්බුධ නොවන්නකු ගේ අනෙකාරික වූ සස්තැ එසේ කලහ විවාද ඇති වනු ස්වභාව සිද්ධියෙක. එහෙත් අප භාග්‍යවත් අතීත් සමාන්තසම්බුධයන් වහන්සේ වදළ ධර්මිකයා නෙකාරිකය, එහි ඔබ හැම ඒක මතික විය යුතු ය. එය එකට සංගායන කටයුතු ය. එය බොහෝ දෙනාගේ හිත සුව පිණිස වන්නේ යැ යි වදරා, එක් ධර්මය, ධර්මදෙක, ධර්ම තුන යනාදී පිළිවෙලින් ගලපා බුඩ වචනය සැකෙවින් වදළන. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය අසා 'සාරිපුත්තයෙනි තොප මේ සංගීති පටියා දෙසුසේ මැනවැ' යි එය අනුදන් සේක. මෙය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ධර්මාණ කාලයෙහි ම ඔබ ඉදිරි යේ ම කළ ධර්ම සංගායනාවක් වැන්නෙකි. මෙය දෙසන ලදුයේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ පරිනිව්‍රාණයට අට වසකට පෙර නාතපුත්ත නිගණ්ඨයාණන් කලුරිය කළ අළුත ය.

99. දෙව කෝපයෙන් ඒවා අරණ්‍ය බවට පෙරළණ ද මිනිසුන් සිතුවේ සිත් රිදුණු සාමීන් ගේ ශාපයෙන් ඒ නුවරවල් අරණ්‍ය වූ සැටියෙනි.

තෙසාලියස් වන පරිච්ඡේදය

ජන්තපාණි සැවැත් නුවර ත්‍රිපිටකධාරී ඡත්‍රපාණි නම් අනාගාමී උපාසක තුමා උපාසකයෙක් විය. හෙ තෙම දිනෙක ඉතා උදය ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස් වැඳ බණ අසමින් උන්නේ ය. ටික වේලාවෙකින් ප්‍රසන්නත් කෝශල රජ තුමා ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැකීමට ආයේ ය. එන්නාවූ රජු දැක තැහිටි ය යුතු ද නැද්දැයි සිතා බැලූ උපාසක තෙම අග්‍ර රාජ වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සම්පයෙහි හිඳ, මේ ප්‍රදේශ රජතු දැක තැහිටීම යුතු නැත. රජු තරහ විය හැක්ක, එහෙත් නො තැහිටීමයි ඉටා නො තැහිට ම උන්නේ ය. රජු ඔහු නො තැහිට හුන්නාහු දැක කිපී කිසිත් නොකියා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ පසෙක හිඳ ගත්තේ ය. රජු උපාසකතුමා කෙරේ කිපුණු බව දත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුගේ තතු වදරන සේක්, මහරජ මේ ඡන්ත්‍රපාණි උපාසක තෙම පණ්ඩිතය, සත්‍යාවබෝධය කළ කෙනෙක, ත්‍රිපිටකධාර ය, වැඩ අවැඩ දැනීමෙහි සමත් වී නුවණැත්තෙකැයි වදළ සේක. එය ඇසූ රජු ගේ සිත මෘදු වූයේ ය.

නැවත දිනෙක රජ සිය පහයේ මතු මහල් තෙලෙහි සිට නුවර දෙස බලන්නේ දිවා හෝජනයෙන් පසු කුඩයක් ගෙන පා වහන් ලා රජ ගෙයි මිදුලින් යන ඡන්ත්‍රපාණි උපාසකයා දැක කැඳවීය. හේ ද කුඩය හා පා වහන් ඉවත් කොට රජු වෙත ගොස් වැඳ පසෙක සිටියේ ය.

ඉක්බිති පහත සඳහන් පරිදි එ දෙදෙනා ගේ සල්ලාපයෙක් වී ය.

රජ - ඇයි, ඉසැ ලාගෙන ආ කුඩයත් පා වහනුත් ඉවත් කෙළේ.

උපාසක - ඔබ වහන්සේ මා කැඳවා යැවූ බව අසා.

රජ - අප රජ බව දැන ගත්තේ අද ද?

උපාසක - නැහැ දේවයන් වහන්ස, අපි කවදත් එ බව දනිමු.

රජ - එහෙනම් එද ශාස්තෘන් වහන්සේ සම්පයේ දී අප දැක නො තැහිටිවේ?

උපාසක - දේවයිනි, ලෝකාග්‍ර මහරජාණන් වහන්සේ ළඟ හිඳ ඔබ වැනි ප්‍රදේශ රජතු දැක තැහිටිවෙමි නම් එය උන් වහන්සේ ට ගෞරව කිරීමක් නොවේ. එබැවින් නො තැහිටිවෙමි.

රජ - එසේ වේවා! ඔබ පණ්ඩිත ධර්මධර උගත් කෙනෙකු බව අසා ඇත්තෙමි. එ බැවින් අපේ අන්තඃපුරයේ ස්ත්‍රීනට බණ උගන්වන්නට ඔබට හැකි ද?

* මේ පරිච්ඡේදයෙහි සඳහන් ප්‍රවෘත්තීන්ගේ කාල නියමයක් වෙන් වශයෙන් පෙන්විය නො හැකියි.

උපාසක - බැහැ ස්වාමීනී.

රජ - ඇයි බැරි?

උපාසක - රජ ගෙවල කටයුතු බැරැරුම් ය. ඒවායේ හැසිර පුරුද්දකුත් අපට නැත. එ හෙයින් බැහැ මේ අමුතු නො පුරුදු කටයුත්තක් කරන්නට.

රජ - එසේ නො කියන්න. එ ද මා දැක නැහී නො සිටියාට මගේ අමනාපයක් ඇතැ යි සැක නොකරන්න.

උපාසක - දේවයන් වහන්ස, ගිහිත් වසන තෙත බොහෝ සම්බාධ සහිත ය. එක් ප්‍රවුච්ඡයන් වහන්සේ තමක් කැඳවා ලා ම බණ කියැවීම වඩා මැනවි.

රජ - හොඳා, ඔබ එහෙතම යන්න.

ඉක්බිති, රජ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගියේ ය. ගොස් පන්සියක් හික්ෂුන් කැට්ට රජ ගෙට වැඩ බණ උගන්වන්නට භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ආයාචන කෙළේ ය.

‘මහරජ. නිතර එක් තැනට ම එළැඹීම බුදුවරයන්ගේ සිරිත නො වේ. බොහෝ දෙනාට වැඩ සිදු කරන්නට ඇති හෙයින් යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක. ‘එසේ නම් එය එක් හික්ෂුන් වහන්සේ තමකට බාර කළ මැනවැයි රජ කී ය.

රජ ගෙයි බණ ඉගැන්වීම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය අනඳ මහ තෙරුනට පැවැරූ සේක. එ තැන් පටන් අනඳ තෙරණුවෝ නිතර රජගෙට වැඩ බණ උගන්වති. රජුගේ ප්‍රධාන බියෝ වූ මල්ලිකා,

වාසභක්ඛත්තියා යන දෙදෙනා අතුරෙන් මල්ලිකා බියව මනා ව ධර්මය උගනියි. නිසි සේ පාඩම් ද දෙයි. වාසභක්ඛත්තියා නොම ඉගැන්ම වත් සකසා නොකරයි. දිනෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනඳ තෙරුන් අමතා ‘ආනන්දය, කිමෙක් ද? බියෝවරු බණ උගනිද්දැ?’ යි ඇසූ සේක. ‘එසේ ය ස්වාමීනී තෙරණුවෝ උත්තර දුන්න. උන් ගෙන් කවරෙක් වඩා හොඳට ඕනෑකමින් මනාව බණ උගනී දැ?’ යි පුළුවන් සේක. ‘ස්වාමීනි, මල්ලිකාවෝ ඕනෑකමින් මනා ව බණ උගනිති. ඉගෙන ගන්නා සැටින් පාඩම් කරන සැටින් පාඩම් දෙන සැටින් යහපත, ඔබ වහන්සේ ගේ නෑයන්ගේ දු වූ වාසභක්ඛත්තියාවෝ ඕනෑකමින් ඉගැනීම නො කරති’ යි තෙරණුවෝ කීහ. එවිට බුදුරජාණන් වහන්සේ,

"ආනන්දය. මා දෙසූ ධර්මය ඕනෑ කමින් ඇසීම ඉගෙනීම පාඩම් කිරීම ඒ වූ පරිදි පිළිපැදීම නොකරන තැනැත්තට එල තැන. කෙසේ ද යත්? පැය ඇතත් සුවඳ නැති මල පැලැඳීමෙන් ශරීරයේ සුවඳ පැතිරීම නොවන්නාක් මෙනි. මනා ව ශ්‍රවණාදිය කරන තැනැත්තාට ම ය ශ්‍රවණාදියෙන් ප්‍රයෝජන ඇත්තේ "යි ²⁰² ආදීන් වදළ සේක.

කාල නම් සිටු පුත්‍රයා

සැවැත් නුවර අනේ පිඩු සිටුහු ගේ කාල නම් පුත්‍රයෙක් විය. එ තරම් සැදැහැවත් උතුමකු ගේ පුතකු වුවත් විහාරයකට යන්නට වත් සිය ගෙට භාග්‍යවතුන් වැඩි විටෙක උන් වහන්සේ දක්නට ඊමට වත් බණ අහන්නට වත් සම්භයාට වතාවත් කරන්නට වත් හේ නො කැමැත්තේ ය. අනේපිඩු සිටුහු කොතරම් අවවාද කළත් හෙ තෙම එය නොතකයි. පුත්‍රයා හොඳ මගෙක යොදන උපායක් විමසන සිටුනෙම එක් දවසෙක මුදල් දීමෙන් වත් මොහු හොඳ මගෙක යෙදවිය හැකි 'යි සිතා ගෙන පෙහෙවස් සමාදන් කොට ගෙන වෙහෙරට ගොස් බණ අසා ආවොත් කහවණු සියක් දෙන්නෙමි' යැ යි කී ය. හෙ තෙම තුන් වරක් ම පියා ගෙන් ප්‍රතිඥා ගෙන පෙහෙවස් සමාදන් කොට ගෙන වෙහෙරට ගියේ ය. එහෙත් බණ ඇසීමට ඔහුට කිසි ඕනෑකමක් නැත. එ බැවින් හේ පහසු තැනෙක හෙව පසු ද ගෙට ගියේ ය. සිටුනෙම 'මගේ පුතා පෙහෙවස් වැස එන්නේ යැ' යි සතුටු වූ වහා ඔහුට කැඳ බත් ආදිය පිළියෙළ කරවා දුන්නේ ය. එහෙත් සිටු පුත් තෙම පොරොන්දු මුදල දෙනතුරු ඒ කිසි ආහාර පානයක් නො පිළි ගත්තේ ය. සිටුහු කහවණු සියය ඔහුට දුන් පසු ම වැළඳුයේ ය. නැවත දෙවෙනි දිනයෙක සිටු නෙම පුතුට කතා කොට 'පුත, ශාස්තෘන් වහන්සේ ඉදිරියෙහි සිට එක බණ පදයක් ඉගෙන එනොත් කහවණු දහසක් දෙන්නෙමි' යි කියා ඔහු විහාරයට යැවී ය. සිටු පුත් ද විහාරයට ගොස් එක බණ පදයක් ම ඉගෙන පැන යන අදහස ඇත්තේ වී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු අදහස් දැන ඔහුට අර්ථ මිස පද අවුලා ගත නොහෙන සේ බණ වදළ සේක.

අන් අන් පදයක් උගනිමි' යි සිත සිතා අසන තැනැත්තේ අවසානය දක්වා ම මොනොවට බණ ඇසුයේ ය. පද සිත තැබිය නො හැකි වුව ද සියලු ධර්ම කථාවේ අර්ථ අවබෝධ කැර ගත හැකි විය. මෙසේ දේශනාවසානයේ දී හේ සෝවාන් වී ය.

ඊ බණ අසා පසු ද උදේ බුඩ ප්‍රමුඛ හික්ෂු සංඝයා කැටුව ම සැවැත් පුර ආ ඔහු දුටු අනේ පිඩු සිටු නෙම අද මා පුතාගේ සැටිය යහපතැ' යි

සිතුවේ ය. කාල තෙමේ ද ම පියාණන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හමුයෙහි දී කහවණු නො දුන්නොත්, කහවනු කරුණින් පෙහෙවස් රැකි බව නොම ඇහෙව්වොත් මැනවැයි සිතුවේ ය.

සිටු තෙම බුබු ප්‍රමුඛ සංඝයා වළඳවා පුත්‍රයාට ද ආහාර දෙවී ය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හමුයෙහිදී ම කහවණු දහසින් බැඳි පියල්ලක් සිටු කුමරුට දුන්නේ ය. කාල තෙම ලජ්ජායෙන් හැකිලීමට වුවමනා කහවණුවක් නැතැයි කී ය. 'ගනුව'යි පියා කියද්දීත් හේ නොම ගත්තේ ය.

'වහන්ස, අද මා පුතුවේ සැටිය මනා යැයි සිටු කී කල භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'ඒ කිමි දැ'යි ඇසූ සේක. සිටු තෙම සියලු ප්‍රවෘත්තිය සැළ කෙළේ ය.

එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ,

'ගෘහපතිය, අද නුඹේ පුත්‍රයාට ඔබ්ද මුදලක් සුළු වනු පුදුම නො වේ. "වක්‍රවර්ති රාජ්‍යයටත් දිව්‍ය බ්‍රහ්ම සම්පත්තියකටත් මුළු ලොවේ අධිපතිකමටත් වඩා සෝවාන් බව ඔහුට උතුම් වේ" ²⁰³ යැ යි වදනා මෙය මුල් කොට දහම් දෙසූ සේක. දේශනාවසානයේ දී බොහෝ දෙනා ස්‍රෝත ආපත්ති ඵලාදියට පත් වූහ.

**සුන්දරික
භාරද්වාජයා
දමිත කිරීම**

කොසොල් රට සුන්දරික භාරද්වාජ නම් බමුණෙක් විය. දිනෙක හෙ තෙම සුන්දරිකා නදිය සම්පයෙහි ගිනි දෙවියා කිරි බතින් පිඳි ය. කිරිබත් ගිනි ගොඩේ ලා ගිනි දල්වා තවත් ඉතිරි වූ කිරිබත් දැක මෙසේ ගින්නේ ලු මේ කිරිබත් මහාබ්‍රහ්මයා වැළැඳුයේ ය. තවත් ඉතිරි ව ඇත. ඒවා බ්‍රහ්මයා ගේ මුඛයෙන් උපන් බ්‍රාහ්මණයකුට ම දුන්නොත් පියාත් පුත්‍රයාත් සන්තර්පිත කළා නම් වේ එසේ කිරීම බඹලොව යන මහ හෙළි කළා නම් වේ' යැ යි සිතුවේ ය.

**බුදු රජුන් හිස
පටන් වසා
පොරොවා
හිඳීම**

මෙසේ සිතා බමුණකු දක්නා පිණිස වට පිට බලන්නේ රුකක් මුල හිස සිට වසා පොරොවා ඉන්නා තැනැත්තකු දුටුවේ ය. ඒ හුන්නේ අන් කිසිවෙක් නොවේ. බුදු-රජාණන් වහන්සේ ය. එසේ කුමට උන් සේක් ද යත්: එ දින අලුයම් හි ලොව බලා වදරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ බමුණුකු කරන නිෂ්ඵල ක්‍රියාව දැක 'ඔහු නිසි මහ යවමි'යි සිතා එහි වැඩියහ. ඇතදී ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අසුනා ගත්තොත් බමුණා ළඟට නේ යි. ඇඳින ගත් සැටියේ නැවිත් ආපසු යයි. එ බැවින්

ඔහු ළඟට ගෙන්වනු පිණිස ඉහත සඳහන් පරිදි හිස සිට වසා පොරොවා හුන් සේක. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දුටු බමුණු තෙම මේ රූ මුළුල්ලේ ධ්‍යාන වැඩු බ්‍රාහ්මණයෙකුයි සිතා සතුටු වූ සමීපයට ආයේ ය. එ විට බුදුරජාණන් වහන්සේ හිස විවෘත කළ සේක. බමුණා ලුහුඬු හිසකේ දැක මේ හිස මුඩු කෙනෙකුයි කියා වැඩි දුරටත් පරීක්ෂා කරන්නේ හිසැ ශිඛාව පමණකුත් නො දැක, පිරිහෙළන්නේ 'මුණ්ඩකයෙක් මැ'යි කීයේ ය. මෙ සේ කියා එතැනින් ම ආපසු යන්නට හැරුණේ නැවත ද කොහොමටත් සමහර බමුණෝ හිස මුඩු කළෝත් ඇත. ගොස් ජාති විචාරන්නෙමි'යි සිතී ය. මෙ සේ සිතා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට තවත් ළං වූ ඔබ මොන ජාතියෙක දැ'යි විචාළේ ය.

එ විට බුදුරජාණන් වහන්සේ, "දනය මහත් එල කැර ගන්නා අදහස ඇත්තෙහි නම් ජාතිය නො විචාරව, ශිලාදී ගුණ විශේෂය ම විචාරව. එ විශේෂ ගුණය ම දක්ෂිණාර්ථ බවට කරුණු වේ. දර කෙබඳු වූවත් ඉන් හටගන්නා ගින්න ම අග්නි කෘත්‍යය සිදු කරයි. එ බැවින් පහත් කුලයෙක උපන්නකු වුව ද මුනි ගුණයෙන් යුක්ත නම්, වියඹවත් නම්, කාරණාකාරණ දක්නා නුවණ ඇත්තේ නම්, පවට පිළිකුල් කොට පවින් දුරුව සිටී නම්, පරමාථී සත්‍යාව බෝධයෙන් දන්න වූයේ නම්, ඉන්ද්‍රිය දමනයෙන් යුක්ත නම් සතර මාර්ග ඥානයෙන් කෙලෙසුන් ගෙන් එ තෙරට ගියේ නම්, වැස නිම වූ මාර්ග බ්‍රහ්ම වයඹා ඇත්තේ නම්, ඒ පරමාථී බ්‍රාහ්මණයා ම යඥය පිළිගැනීමට, පිදිය යුතු දෑ පිළියෙල කළ තැනැත්තේ කැඳවා වා ඉන්ද්‍ර දෙවියා කැඳවමු. සෝම දෙවියා කැඳවමු, වරුණ දෙවියා කැඳවමු යන ආදී වූ කැඳවීම් නිරෝපක ය. "වහන්ස, දැන් කාලයැ"යි කියා සුදුසු වේලායෙහි රහතුන් කැඳවා සිටු පසයෙන් සත්කාර කෙරේ නම් ඒ තැනැත්තේ පූජාර්ථයන් යාගයෙන් පුදන්නේ නම් වේ. අවේනනික වූ ගින්නෙහි පූජා භාණ්ඩ හෙළීම නිසි යාග කිරීමක් නම් නො වේ" යැ යි වදළ සේක.

මෙ කථාව ඇසූ බමුණා පැහැදී මේ තාක් ඔබ වැනි සැබෑ බ්‍රාහ්මණයන් නැති කමින් අනෙකෙක් දක්ෂිණාව පිළිගත්තේ ය යන ආදීන් කියා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට හෝඡන පිළිගැන්වීය. ගාථා කියා ලත් හෝඡනය නො වළඳන බව කියා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය ප්‍රතික්ෂේප කළ සේක.

එවිට බමුණු තෙම යාගාවශිෂ්ට කිරිබත ජලයෙහි ලා අවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමීපයෙහි පසෙක සිටියේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට මතු සඳහන් පරිදි වදළ සේක.

"බ්‍රාහ්මණය, දර පිළිස්සීමෙන් ශුඬියෙක් නො වේ. දර පිළිස්සීම ආයාචි ධර්මයෙන් බාහිර වැඩෙකි. එයින් ශුඬියක් ලැබෙනොත් මිණි පුළුස්සන්නන් බොහෝ දර පුළුස්සන බැවින්, අන් අයට පළමුවෙන් ඔවුන් ශුඬ විය යුතු යි. බාහිර දඩු කැබැලි පුළුස්සා ශුඬියක් බලාපොරොත්තු වීමෙන් එය ලබන බවක් නුවණැත්තෝ නොකියත්. බ්‍රාහ්මණය, මම නම් දර කැබැලි ගොඩ ගසා එහි ගිනි දැල්වීම නො කරමි. මාගේ චිත්ත සන්නානයෙහි ම ඥාන නැමැති ගින්න දල්වමි. ආවර්ජන ප්‍රතිබධ වූ සියල්ල දක්නා නුවණ නැමැති ගින්නේ නිතර දිලියෙමි. නිතර මනා ව තැත්පත් වූ සිතැත්තෙමි. (බෝ මැඩ දී) සම්පූර්ණ කළ මාර්ග බ්‍රහ්මවයභාව ඇත්තෙමි. පූජාර්ථ වෙමි. බ්‍රාහ්මණය, නුඹේ මාන ය නුඹ උසුලා ගෙන තිබෙන මහත් යාග ද්‍රව්‍ය බරෙකි. නුඹේ සිතෙහි වූ ක්‍රෝධය ඥාන ගින්න කෙළෙසන දුම ය. මුසාවාදය ඥාන ගින්න ඇවිලෙන්නට නොදී වසා ගත් අළු ගොඩ ය.

බ්‍රාහ්මණය, ඔබේ යාගයට රන් රිදී ආදියෙන් කළ යාග හැත්දක් යම් සේ පාවිච්චි කෙරෙත් ද, එසේ ම මගේ ධර්ම යාගයටත් මගේ පුළුල් වූ දිව නැමැති යාග හැත්ද පාවිච්චි කරමි. ඔබේ යාගය නදී තීරයෙහිය. මගේ ධර්ම යාගය සත්ත්වයන්ගේ හෘදයෙහි කරමි. ඒ ඒ තැනැත්තා ගේ දුක් වූ සිත ගිනිදැල්ල නම් වේ. ඔබ යාගයෙන් පසු සුන්දරිකා නදියෙහි නාති. මම නම් ඒ ඒ සත්ත්වයන් ආයාචිජටාංගික මාර්ග නැමැති දිය වළෙහි නාවමි. ඒ දිය වළට බස්නා තොට නම් සතර පිරිසිදු ශීලය යි. ඔබ නාන දිය වළැ කීප දෙනෙකුත් නාන විට කැළැඹෙත්ත මගේ ආයාචිජටාංගික මාර්ග නැමැති දිය වළ අසංඛ්‍ය ගණන් සත්ත්වයන් නැමෙන්නන් නො කැළඹෙයි. ඒ ම උතුම් වේ. උතුමන් විසින් ප්‍රශස්ත ද වේ. එහි නෑ ප්‍රඥාවත්හු කෙළෙස් දුලි ඉවත් කැරැ ගැන්මෙන් පිරිසිදු ව නිවන් නැමැති පරතෙරට යත්. ආයාචිජටාංගික මාර්ගය බ්‍රහ්මවයභාව යි. සැබෑ බ්‍රහ්ම භූමිය ශාශ්වත උච්ඡේද යන දෘෂ්ටි දෙකට අතරවූ මධ්‍යම ප්‍රතිපත්තිය පිරිමෙන් ම ලැබිය යුතු වේ. මෙසේ නිසීමග ගොස් සිතේ කෙළෙස් වංක ගතිය දුරු කැර ගත් සෘජු වූ රහත්තට නමස්කාර කරව. යටු කී සේ ගුණ දම් වැඩීමෙන් සැබෑ උතුම් මාර්ගය ම වැඩූ තැනැත්තාට "ධර්මසාරි" (කුසල් දහමින් අකුසල් ඉවත යවා දුරුකොට සිටි) පුද්ගලයා යැ යි කියමි."

මේ වචන ඇසූ බමුණා ඉතා ප්‍රසන්න වූ, භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ප්‍රශංසා කොට තෙරුවන් සරණ ගොස් පැවිදි ව උපසම්පදාව ලබා, විදසුන් වඩන්නේ නොබෝ කලෙකින් රහත් වූයේ ය.

පාඨ වූ කෙතක්
ඇති මිසදිටු
බමුණකු
පැහැදිවීම

මිසදිටු බමුණෙක් අවිරවකී ගහ අද්දර කුඹුරක් ඉදි කෙළේ ය. පිඩු පිණිස වඩනා බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔහු ගේ ගොයම් නැසෙන බව ද එයින් ශෝකයට පත් වන ඔහු බණ අසා සෝවාන් වන බව ද නුවණින් දැක, තද මිසදිටුවකු වූ ඔහු ගේ සිත ක්‍රමයෙන් මෘදු කරනු පිණිස, ඔහු බිම් නඟන කෙතට වැඩි සේක. බමුණු තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැකත් තුෂ්ණිමිභූත විය. එහෙත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු අමතා 'බ්‍රාහ්මණය, කුමක් කෙරෙහි දැ?' යි ඇසූ සේක. එ විට 'පින්වත් ගෞතමය, කෙතෙක් ඉදි කරමි' යි හේ කී ය.

වපුරන නෙළන කාලයන්හි ද ගොයම් රක්තා කල්හි ද බුදුරජාණන් වහන්සේ එහි වැඩ 'කුමක් කෙරෙහි දැ?' යි අසන සේක. බමුණා ද තමා කරන කටයුත්ත මේ මේ යැයි දන්වයි. යලි යලි එහි වැඩ තොරතුරු විවාරන බුදුරජාණන් වහන්සේට දිනෙක 'පින්වත් ගෞතමයනි, බිම් ඉදි කරන කාලයේ පටන් කොට ඔබ මෙහි යලි යලි වැඩ පිළිසඳර කපා කරති. එ බැවින් මෙය පැසුණු විට ඔබටත් කොටසක් දෙමි. ඔබට නොදී නො කමි. ඔබ මෙතන් පටන් මගේ යහළුවෙකු' යි බමුණා කී ය.

කල් යෑමේ දී ගොයම් පැසුණේ ය. 'හෙට ගොයම් කපන්නෙමි' යි සිතා සැරැසී සිටි නමුත් රෑ මහ වැසි වැස ගොයම් සියල්ල වැහි වතුරෙන් ඉදිරි ගසා ගෙන ගියෙන් කුඹුර සැස්සාක් මෙන් හිස් විය. පසු ද එය දුටු බමුණා හටගත් බලවත් ශෝක ඇත්තේ 'මම කුඹුර ඉදි කිරීමේ සිට ම ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ මෙහි ආහ. ගොයම් පැසුණ කල එ තුමනට කොටසක් දෙන බව ද කිමි. අහෝ ! ඒ මා තුළ වූ බලාපොරොත්තු දැන් සුන් වී යැ' යි සිතමින් කෑම ද නො කා තැවී තැවී ඇඳෙක වැද හොත්තේ ය.

එදින බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ ගෙ දොරට වැඩි සේක. එ බව ඇසූ බමුණා උන් වහන්සේ කැඳවා 'ඉඳ ගන්නට සලස්වවු' යැ යි පිරිවර ජනයාට අණ කෙළේ ය. ඔහු ද එසේ කළහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ද වැඩහිඳ 'බ්‍රාහ්මණයා කොයි දැ?' යි ඇසූ සේක. 'යහන් ගැබැය' යි කී කල 'කැඳවා ගෙන එවූ යැ' යි වදාළ සේක. ඉක්බිති එහි පැමිණි බමුණාට 'කිමෙක් ද බ්‍රාහ්මණ යැ' යි වදාළ සේක. බමුණා ද කෙන ඉදිකිරීමේ පටන් කොට සියල් පවත් කියා, 'මම කුඹුර පැසුණි නම්

ඔබට කොටසක් දෙමි'යි කීම්, එය ඉටු කළ හැකි නො වම්. ගොයම් තැඳුණාටත් වඩා ඒ ගැන මහත් ශෝකයට පත් ව හිඳිමි'යි කී ය. 'බ්‍රාහ්මණය, ශෝකයට හේතුව දන්නෙහිදැ?' යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අසා වදාළ සේක. 'නො දනිමි, ඔබ දනිත් දැ'යි බමුණා ඇසුයේ ය. 'එ සේ ය. මම දනිමි යි වදාරා 'බ්‍රාහ්මණය, ශෝකය හෝ භය හෝ කුමක් වුවත් ඒ සියලු දුක තෘෂ්ණා හේතුවෙන් උපදි²⁰⁴ යැ'යි වදාරා දම් දෙසා ඔහු සැනැසු සේක. දේශනාවසානයේ දී බමුණා සෝවාන් පෙලෙහි පිහිටියේ ය.

උරුවෙල් දනව්වේ ගයා නුවර බමුණු ගෙයක දාසියක් විය. **රජ්ජමාලා** ඒ ගෙයි බමුණා ගේ ලේලියට ඒ දාසිය තොරුස්සන්ති ය. දාසිය පෙනෙන විට ඇයට දැඩි කෝප ඇති වේ. ඇතැම් විට ඕ කිසි ම වරදක් නැතිව, කොංඛයෙන් අල්ලා ගෙන ඇයට කළයි. නිතර ම පාහේ කැරෙන මේ අතෝරය ඉවැසිය නො හී දවසෙක ඒ දාසී අම්බැට්ටයකු ලවා තම දික් කෙස් වැටිය සිඳුවා හිස බාවා ගත්තාය. ස්වාමීනී ඇය හිස මුඩු කරවා ගත්තිය දැක කලටත් වඩා කිපී ඇය බෙල්ලෙහි ලනුවක් බැඳ එයින් අල්ලා ගෙන තැළුවා ය. බෙල්ලෙහි මාලාවක් සේ නිතර එල්ලෙන ලනු පට ඇති බැවින් එ තැන් සිට ඕ රජ්ජමාලා නම් වූවා ය. දවසෙක ඕ ස්වාමීනිය ගේ තැළුම් පෙළුම් ඉවැසිය නො හී වතුර ගෙනෙන්නට යන්නියක සේ කළය ගෙන නික්මුණා ය. වන ලැහැබකට ගොස්, 'අනේ මෙහෙ ම ජීවත් වීමෙන් මට මොන ප්‍රයෝජනයක්ද? මෙ තැනම දිවි තසා ගන්නෙමි'යි සිතුවා ය. ඉක්බිති ලනුවක් ගහක බැඳ මල පුඩුවක් ද සාදා බෙල්ලෙහි වැල ලා ගන්නට සැරසෙන්නී, ළඟ කිසිවෙක් ඇද්දෝ යි භාත්පස බැලුවා ය.

එ දා පාන්දොර නුවණින් ලොව බලා වදාරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇය එල්ලී මැරෙන්නට සැරසෙනු දැක, කලින් ම එහි වැඩ ගසක් මුලු හුන් සේක. වට පිට බැලූ රජ්ජමාලා රන් පැහැති සිරුරින් බබළමින් ගසක් මුල ඉන්නා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෙස බලා ගත් වණ ම සිටින්නී සිය ඇස උත් වහන්සේ වෙතින් ඉවතට ගත නො හැකි වූවා ය. මහා කාරුණිකයන් වහන්සේ ඇයට කතා කොට, 'දුටුවේ රජ්ජමාලා, එල්ලී මැරෙන්න එපා! දුටුවේ මා වෙත එන්න.' කියා අඩ ගසා වදාළ සේක. එය ඇසුණු කෙණෙහි ම ඇගේ සියලු දුක් අමතක විය. අමා දහරින් නැවුණු කලෙක සෙයින් ඇය සිත මහත් සැනැසුම් ඇති විය.

ඕ මහත් ම හක්කි ප්‍රේමයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙතට ගොස් පා පියුම් වැඳ පැත්තකට වී හුන්නාය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇයට ධර්මාවවාද කළ සේක. නිවී ගිය සිතැති ඕ ඒ දහම් අසා සත්‍යාවබෝධය කළාය. සෝවාන් පෙළෙහි පිහිටියා ය. දිව් යතක් සතකු නො පෙළන, තම දිව් නසන සතුරනට ද මෙන් වඩන දයායෙන් පිරි ආයතීවක් වූවා ය.

ඉක්බිති ඕ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ සමු ගෙන, 'මගේ ස්වාමීනිය මට ගැසුවත් මැරුවත් කමෙක් නැත. මගේ, දූවකට මෙන් ඇයට මෙන් වඩමි'යි ඉටා ගෙන, කළයෙන් පැනුන් ගෙන, 'සියලු සත්හු සුවපත් වෙත්වා'යි මෙන් වඩමින් ගේ අතට ගියා ය. ගෙහි ප්‍රධාන බමුණා මෙමුණින් බබළන මුහුණැති ඇය දැක, ඇගේ මෙන් බලයෙන් වසඟ වූයේ, 'දූව, වතුර ගෙනෙන්තට ගොස් මෙතෙක් වේලා ගත කෙළේ හැයි ද? අද තිගේ මුහුණ ඉතා ම බබළයි. අද වෙනද සේ නොව ආදරයෙන් ගෙයි කටයුතු කරනු පෙනෙයි. මෙසේ වන්නට කරුණු කීම් දැ?'යි ඇසී ය. එවිට රජ්ජමාලා කියන්නී, 'අද මම ලොවෙහි එක ම පියාණන් වහන්සේ වූ බුදු රජුන් සරණ ගියෙමි. කුතුරුවනට දිවි පිදිමි. එ බැවින් ස්වාමීනිය මා මරතත් මෙෙත්‍රිය ම වඩමි. මගෙන් මෙයින් පෙර සිදු වූ වරදට කමා වූව මැනවැ'යි කීවා ය. එයැසූ බමුණා 'අපේ බුදුරජාණෝ මහෝත්තම කෙනෙක. රජ්ජමාලා හොඳ තැනැත්තියක් වූවා'යි සිතා තම ලේලිය වෙත ගොස් 'දූවේ, අදින් පස්සේ මගේ රජ්ජමාලාට මොන ම පීඩාවක් වත් නො කරන්නැ'යි අවවාද කෙළේ ය.

ඉක්බිති ඔහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගියහ. ගොස්, උන් වහන්සේ වැඩම කරවාගෙන අවුත් මහත් හක්කියෙන් දන් වැළැඳූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩි බව අසා නුවර වැසියෝ එහි රැස් වූහ. රජ්ජමාලාවට පීඩා කළ තරුණ ද අවුත් වැඳ පසෙක උන්නී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සියලු දෙනා ගේ සිත් නිවමින් දමී දෙසූ සේක. තරුණ බැමිණිය ගේ සිත මොළොක් විය. ඕ තෙරුවන් කෙරේ මහත් සේ පැහැදුනා ය. හැම සතුන් කෙරේ මෙන් කුළුණු වඩන්තියක් වූවා ය. 'මෙයින් පසු රජ්ජමාලා මා මැරුවත් ඇයට සිතින් වත් අවැඩක් නො සිතමි'යි ඉටා ගත්තීය. මහළු බමුණා ඉතා සතුටුව, 'රජ්ජමාලා, අද සිට තෝ මගේ දසියක් නො වෙයි. අද සිට තෝ මගේ දූවෙකැ'යි කියා ඇය දූ තන්නි තැබී ය. තරුණ බැමිණි ද රජ්ජමාලාවට එක් කුස උපන් සොහොයුරියකට මෙන් ආදරයෙන් සැලැකුවා ය.

සු සාලිස් වන පරිච්ඡේදය

පුත්‍රයන් විසින්
පිටමං කරන ලද
අනාථ බමුණාකුට
පිහිට වීම

සැවැත් නුවර ධනවත් බමුණෙක් විය. ඔහු ගේ පුත්තු සතර දෙනෙකි. හෝ වැඩි වයසට පත් ඔවුනට කුමරියන් ආවාහ කොට දී වස්තුයෙන් සාර ලක්ෂයක් ද දුන්නේ ය. කල් යෑමේ දී බැමණි කලුරිය කළා ය. ඉන් පසු බමුණා ගේ පුත්තු සිවුදෙන 'පිය බමුණා අත් බිරියක ගෙන්වා දෝයි සැක කොට එයට පළමු ඔහු රවටා ඉතිරි ධනය ද තමන් අතට ගන්නා අදහසින් හැම පරිද්දෙන් ඔහුට උපස්ථාන කරන්නෝ ය. දිනක් බමුණා දවල් නින්දෙන් නැගී සිටි කල ඔහු සිවු දෙන ඔහු ගේ අත් පා මිරිකන්නෝ, එක එකා වෙන වෙන ම ගිහි ගෙයි විසීමේ දොස් දක්වමින් 'මෙ පරිද්දෙන් ම දිවි ඇති තෙක් අපි ඔබට උපස්ථාන කරමි හ. ඉතිරි වස්තුවත් දුන මැනැවැ'යි කීහ. බමුණා ද එක එකාට ලක්ෂය බැගින් ඉතිරි ධනය ද සිවු දෙනාට බෙද දුන්නේ ය. ටික දිනකින් කියා ලූ පරිදිම වැඩි මහළු පුත් ඔහුට උපස්ථාන කෙළේ ය. කිහිප දිනකට පසු දවසෙක නාගෙන ගෙට එන බමුණාට වැඩි මාළු පුතු ගේ භායඹාව කථා කොට 'වැඩි මාළු පුතාට සියක් හෝ දහක් වැඩි පුර දුන්නෙහි ද? කාටත් වස්තුව බෙද දුන්නේ සරි සරියේ නො වේ ද? ඇයි ද? සෙසු පුතුන් ගේ ගෙවලට පාර දන්නේ නැද්දැ?'යි ඇසුවා ය. එය ඇසූ බමුණා කපිත වැ 'වසලි' යැයි බැණ වැදී අත් පුතකු ගේ ගෙට ගියේ ය. එ තැනිනුත් ටික දිනක් උපස්ථාන ලත් පසු එ පුතු ගේ භායඹාව ද අත් පුතකු වෙත යන්නට කියෙන් හේ කපිත වැ පෙර සේ ම බැණ වැදී තෙවෙනි පුතු කරා ගියේ ය. මේ ක්‍රමයෙන් පුතුන් සතර දෙනාගේ ගෙවලින් ටික ටික උපස්ථාන ලැබ ඉන් තෙරපන ලද්දේ අන්තිමේ දී කිසි ගේකට නොගැනුණේ, සිභා කමිත් කල් ගෙවී ය. කල් යෑමෙන් ඉතා ජරාවට දුර්වල බවට පැමිණි හෙ තෙම මැලැවී ගිය සිරුර ඇත්තේ, දිනෙක සිභා අවුත් පිළෙක වැද හෙව නිද නැගිට, තමාට වූ දෙය සිතා බලා, බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත ගියොත් පිහිටක් ලැබිය හැකියැ'යි සිතා, සිභන භාජනයත් සැරමිටියත් ගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹියේ ය. එළැඹ පිළිසඳර කථා කොට සියලු පුවත් දැන්වූයේ ය. එවිට බුදුරජාණන් වහන්සේ 'බ්‍රාහ්මණය, එසේ නම් මේ ගාථා ඉගෙන බොහෝ දෙනා රැස් වන තැන පුතුන් ද පැමිණ හුන් කලා කියන්නැ'යි වදාරා ගාථා පසක් බමුණාට කට පාවිම් කැරවූ සේක:

යෙහි ජාතෙහි තන්දිස්සං - යෙසං ච හවම්චිස්සං.

තෙ මං දුරෙහි සම්පූව්ඡ - සා'ව වාරෙන්ති සුකරං.

අසන්තා කිර මං ජම්මා - තාත තානාති භාසරෙ

රක්ඛයා පුත්තරුපෙන - පජහන්ති වයොගතං.

අස්සො'ව ජීත්තො නිබ්භොගො - බාදනා අපනියති

බාලකානං පිතා ථෙරො - පරාගාරෙසු හික්ඛති.

දණ්ඩො'ව කිර මෙ සෙය්‍යො - යං මෙ පුත්තා අනස්සවා

වණ්ඩම්පි ගොණං වාරෙහි - අථො වණ්ඩම්පි කුක්කුරං.

අත්ඨකාරෙ පුරෙ හොති - ගම්භීරෙ ගාධමෙධති

දණ්ඩස්ස ආනුභාවෙන - බලිත්වා පතිතිට්ඨති".

බමුණා ද මේ ගාථා ඉගෙන බ්‍රාහ්මණයන්ගේ රැස්වීමකට තම පුතුන් සැරසී අවුත් හුන් කල සභා මධ්‍යයට ගොස් අවසර ගෙන ඒ ගාථා ගැයි ය.

ගාථාවල තේරුම :- උපන් යම් කෙනෙකුත් කරණ කොට සතුටු වීම් ද, ඒ යම් කෙනෙකුත් ගේ දියුණුව පැතීම් ද, එ මගේ පුත්‍රයෝ සිය බිරියන් හා සාකච්ඡා කොට උරුකු වළක්වන (හඹවන) සුතබයකු සේ මා වළක්වත් (හඹවත්)

ලාමක වූ අසත්පුරුෂ වූ දරු වෙසින් සිටි එ රාක්ෂයෝ මට පියාණෙහි පියාණෙහි යි කීහ. එහෙත් ඔහු දැන් වයෝගත වූ මා අත්හරිත්.

ජරායෙන් දැදුරු වූ පරිභෝගයට අයෝග්‍ය වූ අශ්වයා කෑමෙන් ඉවත් කරනු ලබන්නාක් මෙන් එ බාලයන් ගේ පිය වූ මහලු තෙම කෑමෙන් ඉවත් කරන ලදුව අත් ගෙවල්හි සිහියි.

මගේ පුත්‍රයෝ යම් හෙයකින් මට යටත් පැවතුම් ඇත්තෝ නොවෙත් ද, එ හෙයින් ඔවුනට වඩා සැරයැටිය ම උතුම්. කුමක් හෙයින් ද? සැරයැටිය වණ්ඩ ගවයා වළක්වයි. රෝදු වූ සුතබයා ද වළක්වා ලයි.

අඳුරේ යන විට පෙරටු වෙයි. ගැඹුරු දියෙහි යෑමේ දී පිහිට ලබා දෙයි. (පැකිලි වැටෙන්නට යන විට) සැරයැටියේ උපකාරයෙන් පිහිටා (නො වැටී) සිටී. එ හෙයින්.

ඒ කාලයෙහි 'පොහොසත් කම ඇති ව සිට සිය මවුන් පියන් නො රක්නනු නැසිය යුතු ය' යි පණතෙක් විය. එ හෙයින් ගාථා ඇසූ බ්‍රාහ්මණ පුත්‍රයෝ සිවු දෙන බියපත් ව පියා ගේ පා මුල වැටී 'පියේ, අපට ජීවිතය දුන මැනවැ'යි යාවිඤා කළහ. බමුණු ද මෘදු වූ සිත් ඇති වැ 'මගේ පුතුන් නො නසවු. ඔහු මා රක්නන යි' කීය. එහි සිටියෝ ද 'මින් පසු පියාට උවටත් නො කළොත් තොප වනසන්නමු'යි කියා ඔවුන් බිය ගැන්වූහ. ඔහු ද බිය ව පියා පුටුවෙක හිඳවා තුමු ම ඔසොවා ගෙන ගොස් බොහෝ සත්කාර කොට සිය බැමිණියනට ද ඔහුට මනා සේ සත්කාර කරන ලෙස අණ කළහ. මනා ආහාරපානාදියෙන් සංග්‍රහ ලබන බමුණා කීප දිනෙකින් ම සුවපත් වූයේ, හටගත් කාය බල හා පිතා ගිය ඉඳුරන් ඇත්තේ, 'මේ සැපත මට ලැබුණේ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ ගේ උපකාරයෙන් ය'යි සලකා දිනෙක ත්‍යාග පිණිස වස්ත්‍ර යුගලක් ගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගියේ ය. ගොස් සුව දුක් කථා කොට පසෙක හිඳ, වස්ත්‍ර යුගලය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ පා මුල තබා, 'ගුරු පඬුරු වශයෙන් මෙය පිළිගත මැනවැ'යි කීයේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ඔහු කෙරේ කරුණායෙන් එය පිළිගත් සේක. පිළිගෙන ඔහුට දම් දෙසූ සේක. දේශනාවසානයෙහි බමුණු තෙම උපාසක භාවයෙහි පිහිටා, ගෞතමයන් වහන්ස, මගේ පුතුන් සිවු දෙනා ගෙන් මට නිති බත් සතරෙක් ලැබේ. ඉන් දෙකක් ඔබට දෙන්නෙමි'යි කීය. බුදුරජාණන් වහන්සේත්: 'හොඳයි බමුණ, අදහස් කරන තැනකට එන්නමෝ වේ දැ'යි වදාළ සේක. බමුණා ගෙට ගොස් පුතුන් අමතා 'දරුවනි, ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ මගේ යහළුවෝ ය. උන් වහන්සේට මම නිති බත් දෙකක් දුනිමි. තෙපින් උන් වහන්සේ තො පගේගෙවලට වැඩි කල පමා නො වවු'යි කීය. ඔහුද මැනවැ යි පිළිගත්හ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පසු දා පිඩු පිණිස වඩනා සේක් බමුණා ගේ වැඩි මාළු පුතු ගේ ගෙදොරට වැඩි සේක. හෙතෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක වහා ගොස් පාත්‍රය ගෙන, ගෙට වැඩිම කරවා අගනා අස්නෙක වඩා හිඳවා, ප්‍රණීත භෝජනයෙන් සත්කර කෙළේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙවෙනි දවස් දෙවෙනි පුතු ගේ ගෙට දැ යි මෙසේ පිළිවෙළින් බමුණු පුතුන් සිවු දෙනාගේ ම ගෙවලට වැඩි සේක. ඔහු ද මනා සේ සත්කාර කළහ. දිනෙක වැඩි මාළු පුතු ගේ උත්සවයෙක් විය. මංගල භෝජනය කාට දෙමු දැ'යි හෙ තෙමෙ පිය බමුණුහු විවාළේය. 'ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ අපේ යහළුවෝ ය. උන්

වහන්සේ මිස වෙන දිය යුතු කෙනකු නො දනිමි'යි බමුණු කීය. එ සේ නම් පන්සියක් හික්මුන් සහිත ව ගෙට වඩින්නට නිමත්තුණ කළ මැනවැ යි කියෙන් බමුණා ද එසේ කෙළේ ය. දෙවෙනි දා ගාස්තෘත් වහන්සේ හික්මු සංඝයා සහිත වැ වැඩි සේක. වැඩි මාළු බමුණු පුත් තෙම මොනොවට සරසා ලු ගෙහි උන් වහන්සේ වඩා හිඳුවා දිය නො මුසු මිහිරි කිරි බතින් හා ප්‍රණීත බාදායෙන් සංග්‍රහ කෙළේ ය. වළඳන අතර බමුණු පුත්තු සතර දෙනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමීපයේ හිඳ, 'ගෞතමයන් වහන්ස, අපි අපේ පියා පෝෂිත කරමිහ. එහි පමාවෙක් නැත. අප පියා ගේ පෙර සැටින් දැන් සැටින් බලා වදාළ මැනවැ'යි කීහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද 'ඒ යහපත, මාපිය උවටන නම් පෙර නුවණැත්තන් පුරුදු කළ උතුම් ගුණ ධර්මයෙක් මැ' යැ යි වදාරා, මාතු පෝසක නාගරාජ ජාතකය විස්තර කොට දම් දෙසූ සේක. ඉන් පසු වතුස්සත්‍යයන් ප්‍රකාශ කළ සේක. දේශනාවසානයේ බමුණා ද, ඔහුගේ පුත්තු සතර දෙන ද, ඔවුන් ගේ භාග්‍යාවෝ සිටු දෙන ද යන නව දෙන ම සෝවාන් වුහ.

දුප්පත්ගොවියකු රාජ දණ්ඩනයෙන් මුදාලීම

එක් රැයක සොර මුළෙක් සැවැත් නුවර පෝසත් කෙනෙකු ගේ ගේකට උමගක් කැණ ගෙට වැද ධනය රැගෙන යනුවෝ, කුඹුරකට ගොස් ඒ සොරකම් කළ දෑ එහි දී බෙදාගත් හ. යුහු සුලුව ඔවුන් ඒවා බෙදා ගෙන නැගිට යන විට එකකු අතින් දහසින් බැඳී පියල්ලෙක් බිම වැටිණ.

අලුයම්හි බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව බලා වදාරන සේක් පසු දා උදේ යටු කී කුඹුර සාන්නට එන දුප්පත් ගොවියාට ඒ රන් පියල්ල නිසා වන අත්තරාය දුටු සේක. දැක එහි යන්නට අදහස් කළ සේක.

සිරිත් පරිදි ගොවියා උදාසනින් කුඹුරට ගියේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේත් අනඳ තෙරුන් හා එහි වැඩි සේක. ගොවියා අවුත් වැඳලා සී සාන්නට පටන් ගත්තේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ රන් පියල්ල වැටී තිබුණ තෙතට වැඩ අනඳ තෙරුනට එය පෙන්වා 'ආනන්දය, සර්පයා දුටු දෑ'යි ඇසූ සේක. 'එ සේ ය, දිට්මි'යි අනඳ තෙරණුවෝත් කීහ. එ ඇසූ ගොවියා උන් වහන්සේ එ තැනින් වැඩි පසු කැවිට ගෙන එ තැනට ගියේ, එහි සර්පයකු නො ව රන් පියල්ලක් දැක, 'සර්පයනට මෙන් ළං නො විය යුතු හෙයින් බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙය සර්පයකු කොට

වදාළ සේකැයි සිතා එය තුබුණු තැන තිබෙන්නට තැර, තමා සොරකම් නො දන්නා හෙයින් එ ලඟ ම තබා සාන්නට වන්නේ ය. උදේ වස්තු හිමියෝ සොරුන් උමං බිඳ බඩු ගෙන ගිය නියාව දැක, සොයා ඇවිදුණෝ, එ කුඹුරට පැමිණියහ. එහි දී සොරුන් වස්තු බෙදා ගෙන ගිය බව දැක, පරීක්ෂා කරන්නෝ එක් තැනෙක තුබුණු රන් පියල්ල දැක සමීප කෙනෙහි සිටි ගොවියා සොරෙකැයි බැඳ කොසොල් රජු වෙත ගෙන ගියහ. රජ එ පවත් අසා ඔහු මරන්නට නියම කළහ. රාජ පුරුෂයන් විසින් තළ තළා වඩ ස්ථානයට පමුණුවනු ලබන හෙතෙම බුදුරජුන් වදාළ බස් සිහි කොට, 'ආනන්දය, සර්පයා දුටු දැ?'යි වදාළ වචනයක් එ සේය වහන්ස, දිටිමි'යි කී අනඳ තෙරුන් ගේ කථාවත් කිය කියා ගියේ ය. රාජ පුරුෂයෝ ඒ අසා 'තෝ කුමක් කියෙහිදැ?'යි ඇසූහ. 'රජපුරුවන් ලඟට ගෙන ගියොත් කියන්නෙමි'යි ගොවියා කී ය. 'ඔහු රජු වෙත ගොවියා ගෙන ගොස් එ පවත් කිවුය. රජ 'තගේ මේ කථාවේ තේරුම කිමි දැ?'යි විචාළේ ය. හෙතෙම තමා සොරකු නො වන බවත්, බුදුරජාණන් වහන්සේ එහි වැඩි බව ආදී සියලු ප්‍රවෘත්තියන් කී ය. රජ තෙම 'බුදුරජාණන් වහන්සේ සාක්ෂ්‍යකාරයකු කොට කියන සැටියෙන් මොහුගේ වරදක් කිය නො හැක්ක. කළ යුත්ත මම දනිමි'යි කියා ඔහු තමා වෙත රඳවා ගත්තේ ය. සවස ඒ පුරුෂයා හා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගියේ ය. ගොස් වැඳ පසෙක හිඳ 'ස්වාමීනි, මු සානා තෙතට අද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනඳ තෙරුන් හා වැඩි සේක් දෝ'යි විචාළේ ය.

'එසේ ය, මහරජ ගියමිහ'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ සේක.

'එහි දී කුමක් වදාළ සේක් දැ'යි රජ පුච්චන.

දහසින් බැඳි පියල්ල දැක තමන් වහන්සේ වදාළ වචනයක් අනඳ තෙරුන් කී වචනයක් වදාළසේක.

එ විට රජ 'වහන්ස, මේ අභිංසකයා වෙනුවට සාක්කියට ඔබ වහන්සේ වැනි කෙනෙක් නො වුහු නම් අද මොහු දිවි නැත. ඔබ වහන්සේ ගේ වචනය නිසා අද මොහු ගේ දිවි රැකුණේ යැ'යි කී ය.

එ බසට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාරන සේක්, 'මොහු ඒ පියල්ල නො ඇල්ලුවත් වස්තු හිමියෝ මොහු අල්ලා ගන්නෝ යැ'යි වදාරා,

'පසු තැවිල්ලට හේතු වන දෑ නො කට යුතු ය' යන්න මාතෘකා කොට දම් දෙසූ සේක.²⁰⁵ ඒ ගොවි තෙම සෝවාන් විය. රැස් ව සිටි බොහෝ ජනයාට දේශනාව සාර්ථක විය.

දොණ බමුණාට
වදළ බණ

එක් දවසක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උක්කට්ඨානුවරටත් සේනව්‍යානුවරටත් අතර මහ මහින් වඩනා සේක් රුක් සෙවණකට වැඩ වික වේලාවක් විවේකී වැ හුන් සේක. මේ වේලාවේදී ඒ මහින් යන දෝණ නම් බමුණෙක් එහි කිසි තැනෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ අඩි සටහන දුටුයේ ය. අත් අයගේ පිය සටහන්වලත් මෙහින් වෙනසක් දැක විමසනුයේ 'මෙය නම් අපූරු එකෙක. මෙය කාගේ පිය සටහනක් දැ'යි විපරම් කරනුයේ, ඒ අහළ රුක් සෙවණක වැඩ ඉන්නා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දිව් ය. 'පෙර කිසි කලෙක නොදුටු විරු අපූර්ව රූපශෝභායෙන් යුත් ශාන්ත පෙනුමක් ඇති මේ තැනැත්තා කවරෙක් දැ'යි දැනගනිමි'යි සිතා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹීයේ ය. එළඹ කථාකරනුයේ,

'ඔබ දෙවියෙක් දැ'යි ඇසී ය.

'නැත'යි උත්තරය විය.

'ඔබ ගාන්ධර්වයෙක් ද?'

'නැත,'

'ඔබ යක්ෂයෙක් ද?'

'නැත.'

'ඔබ මනුෂ්‍යයෙක් ද?'

'නැත.'

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දුන් උත්තරවලින් ඔහුට කිසිත් වටහාගත නො හැකි වැ, 'මා ඇසූ හැම ප්‍රශ්නයටම ඔබ නැතැ'යි කියති. ඔබ ඒ කී 'දෙවි ආ කිසිවෙකුත් නො වෙත් නම් කවරෙක් දැ'යි යළිත් බමුණා ප්‍රශ්න කෙළේ ය.

'ඔබ කියන දේව ගාන්ධර්ව යක්ෂ මනුෂ්‍ය යන නම් ලබන අය තුළ පවත්නා ආස්‍රව (කෙලෙස්) කිසිවකුත් මා තුළ නැත. එ බැවින් මම ඒ කිසිවෙක් නො වෙමි. ඔවුන් තුළ පවත්නා ඒ සියලු ආස්‍රවයෝ මුලින් ම නැසූ, දත යුතු සියල්ල අවබෝධ කළ මම 'බුධ' නම් වෙමි. දියෙහි හැදුණු වැඩුණු තෙළුම් මල් දියෙන් ඉහළ නැග දිය ස්පර්ශ නො කොට (වතුරේ නො ගැටී) සිටිනා සේ, ලොවැ මිනිසුන් මැද උපන්නන් ඔවුන් කෙරෙහි පවත්නා කෙලෙස් දුරු කොට ඔවුන්ගෙන් ඉහළ නැග ඔවුනට නොබැඳී සිටිමි. එසේ වූ මා බුධ නැමැ'යි දත යුතු යැ'යි වදළ සේක. බමුණා පැහැද බුදුරජුන් සරණගිය උපාසකයෙක් වී ය.

පත් සාලිස් වන පරිච්ඡේදය*

මිසදිටු
ලමයින්
සමූහයක්
පැහැදවීම

එක් සමයෙක අන්‍ය තීර්ථකයන් ගේ උපාසකවරු තම පුත්‍රයන් බෞද්ධෝපාසකයන් ගේ දරුවන් හා රැස් ව ක්‍රීඩා කරන්නාවූ දැක ඔවුන් ගෙට ආ විට 'තොප ගාකාපුත්‍රීය ශ්‍රමණයනට වැළඹී පිදුම් නො කළ යුතුයි, ඔවුන් ගේ විහාරයට වත් නො යෑ යුතු යැයි කියා එය නොකරන ලෙසට ඔවුන්ගෙන් දිවුරුම් ගත් හ. දිනක් ඒ ලමෝ ජේතවන විහාර දෙරටුව සමීපයෙහි පිටත රැස් ව සෙල්ලම් කළහ. ක්‍රීඩා කොට වෙහෙසී පිපාසිත වූ ඔහු 'නුඹ ගොස් පැන් බී අපටත් ගෙනෙන්නැ'යි කියා එක් බෞද්ධ දරුවකු විහාරයට යැවූ හ. හෙ තෙම විහාරයට වැද බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඳ පැන් බී, පැන් ගෙන යන්නටත් ඕනෑ බව දැන්වී ය. එ විට බුදුරජාණන් වහන්සේ 'නුඹ ගොසින් එහි සෙසු ලමයින් පැන් බොන්නට මෙහි ම එවන්නැ'යි වදළ සේක. හෙ තෙමේ ද එ සේ ම කෙළේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ එහි පැන් බීමට ආ මිසදිටු ලමුන් කැඳවා ධර්ම කථායෙන් අවවාද කොට පහදවා තිසරණ පන්සිල්හි පිහිටුවා ලූ සේක. එ ලමෝ ගෙවලට ගොස් එපවත් මා පියනට කීහ. ඔහු 'අපේ දරුවෝ නො මහැ ගියහ'යි දොමනස්ව හැඩුවෝ ය. සමීප ගෘහවාසීහු අවුත් ධර්මාවවාද කොට ඔවුන්ගේ ශෝකය නිවූ ය. ඔහු ද සතුටු ව 'මේ ලමුන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ ට ම දෙමිහ'යි මහත් නෑ සමූහයා හා එක් ව ඒ දරුවන් විහාරයට ගෙන ගොස් බුදුරජාණන් වහන්සේ ට බාර කළහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ද ඔවුනට දම් දෙසූ සේක. දේශනාවසානයෙහි එ සියලු මිසදිටු පිරිස තිසරණයෙහි පිහිටා බෞද්ධෝපාසක වූහ. ඉක්බිති ඔහු නැවත බණ දහම් ඇසීමෙන් නුවණ මුහුකුරුවා සෝවාන් පෙළෙහි පිහිටියහ.

ගරඬියකු පෙළු
ලමයින්ට දම් දෙසීම

බුදුරජාණන් වහන්සේ දිනක් සැවැත් නුවර පිටු පිණිස වඩිනා සේක්, ලමුන් සමූහයක් එක් ගරඬියකුට දංඬෙන් පහර දෙනු දැක, 'දරුවනි, තෙපි කුමක් කරවූ දැ?' යි ඇසූ සේක.

'අපි මේ සර්පයාට දංඬෙන් පහර දෙමු'යි ඔහු කීහ.

'එ ඇයි දැ?'යි බුදුරජාණන් වහන්සේ පුළුවන් සේක.

'මු දණ්ට කරන බැවින් යැ'යි ලමෝ පිළිතුරු දුන්හ.

* මේ පරිච්ඡේදයේ ඇතුළත් ප්‍රවෘත්තින් සම්බන්ධ වර්ෂ නියමයක් කට නොහැකියි.

එවිට බුදුරජාණන් වහන්සේ "දරුවෙනි, තමනට සැප පහසු සිදු කරන අදහසින් සතකු පෙළීමෙන් උපනුපත් තත්ති තෙපි සැපයක් නම් නො ම ලබන්නහු ය. තමන් ගේ සැප පහමින් අනුනට නිංසා පීඩා වධ බන්ධන කිරීම හරි නැතැ"යි²⁰⁶ වදාරා අවවාද කළ සේක. දේශනාවසානයේ දී සියලු ළමෝ සෝවාන් පෙළෙහි පිහිටියා හ.

කුමාර කාශ්‍යප මාතෘ, දෙවිදන්තෙරැන් පිට මං කළ මෙහෙණියක් රජගහ නුවර එක් සිටු දුවක් පැවිදිවනු කැමැත්ති මා පියන් ගෙන් එයට අවසර ඉල්ලූහ. එයට ඔහු කැමැති නො වූහ. නැවැත සිටු පුතකුට ඇය පාවා දෙන ලදු වැ කලක් පති කුලයෙහි වුසු තැනැත්ති ගබ් ගත්හ. කුසයෙහි දරුවකු පිළිසිඳ ගත් බව නොදත් ඔ සැමියා ගෙන් පැවිදි වීමට අවසර ඉල්ලුවා ය. සිටු පුත් තෙම සතුටු ව මහත් සත්කාර සහිත ව ඇය මෙහෙණින් කරා පමුණුවා පැවිදි කැරැ විය. කල් යෑමේ දී මෙහෙණිහු ඇ ගර්භිණී බව දැන 'මේ කිමිදැ?' යි ඇසූහ. ඔ තොමු 'ආයඝාවතී, මේ කෙසේ වී දැ?' යි නො දනිමි. මගේ ශීලය ඒකාන්තයෙන් පිරිසිදු යැ' යි කීවා ය. මෙහෙණිහු ඇය දෙවිදන්තෙරුන් කරා ගෙන ගොස් එ පවත් දැන්වූහ. තමා ගේ අවවාද පරිදි පිළිපදිනා මෙහෙණිනට ඇය හේතු කොට ගෙන අපකීර්තියක් විය හැක්කැ' යි සිතා 'ඇය සිවුරු හරවා පිට මං කරවු' යැ යි දෙවිදන්තෙරණුවෝ මෙහෙණිනට අණ කළහ. එය ඇසූ තරුණ මෙහෙණි තොමු 'ආයඝාවතී, මා සිවුරු නො හරවවු. මම දෙවිදන්තෙරුන් උදෙසා පැවිදි නො වීමි. වැඩිය මැනවි. මා ජේතවනයට ශාස්තෘන් වහන්සේ ගේ සම්පයට ගෙන යනු මැනැවැ' යි කීවා ය. මෙහෙණිහු ද ඇය ගෙන ගොස් භාග්‍යාවතුන් වහන්සේට එ පවත් දැන්වූහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇය ගිහි කලා ම දරුගබ පිහිටි බව දත් නමුත් අන්‍යයන් ගේ අපවාදයක් ඇති නො වනු පිණිස පසේනදී කොසොල් රජු ද මහ අනේපිඬු සිටු සුලු අනේපිඬු සිටු විශාඛා උපාසිකා ආදී ප්‍රභූන් ද කැඳවා හික්ෂු හික්ෂුණි උපාසක උපාසිකා යන සිවු පිරිස මැද දී කාරණය විනිශ්චය කරන්නට විනයධර උපාලි තෙරුනට අණ කළ සේක. උපාලි තෙරහු රජු ඉදිරිපිට දී ම විශාඛාව කැඳවා මෙහෙණිය පරීක්ෂා කිරීම ඇට පැවැරූ හ. විශාඛා තොම වට තිර ඇද මෙහෙණිය එහි ඇතුළට කැඳවා තොමෝ ම පරීක්ෂා කොට දින ගණන් බලා, ඇය පැවිදි වන්නට පෙර ලත් දරු ගබක් බව දැන, තෙරුනට එ පවත් දැන් වූහ. ඉක්බිති තෙරහු මෙහෙණිය ගේ නිර්දෝෂත්වය එ සභාවේ දී ප්‍රකාශ කළහ. 'නඩුව විසැඳු සැටි යහපතැ' යි කියා බුදුරජාණන් වහන්සේ සාධුකාර දුන් සේක.

මෙසේ ඒ මෙහෙණියට දෙවිදත් තෙරුන්ගේ දුර දිග නො බැලීමත් අනුකම්පාවත් හේතු කොට, වන්නට ගිය අන්තරායේ දී බුදුරජාණන් වහන්සේ පිහිට වූ සේක. පසු වැ ඇට ලැබුණ දරුවා පසේනදි කොසොල් රජහු රජ ගෙදරට ගෙන්වා පෝෂිත කරවන ලද්දේ ය. කාශ්‍යප යනු ඒ දරුවාට තබන ලද නම විය. වැඩුණු හෙ තෙම යළි යළි 'මවු කවුරු දැ?' යි විචාරන්නේ, ඔහු රවටන්නට උත්සාහ කොටත් නො ධවැටිය හැකි වූ රජු විසින් 'ඕ අසවල් මෙහෙණියැ' යි කියන ලද වචනය අසා පැවැදි වනු කැමැත්තේ, රජු ගෙන් අවසර ඉල්ලුයේ ය. රජු එ කුමරු සරසා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගෙන ගොස් පැවිදි කැඳවීය. ළදරු කලා මහණ වූ බැවින් බුදුරජාණන් වහන්සේ 'කාශ්‍යපයා කැඳවන්නා. මේ එල මේ කැවිලි කාශ්‍යපයාට දෙන්නැ' යි වදරන සේක. එවිට, 'කුමන කාශ්‍යපයාට දැ?' යි හික්මුනු අසත්. කුමාර කාශ්‍යපයාට යැ යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදරන සේක. එ හෙයින් රජ ගෙහි කුමරකු වශයෙන් ඇති දැඩි වූ හෙයින් පසු කාලයේ දී හෙතෙම කුමාර කාශ්‍යප නමින් ප්‍රකට විය.

හේ මහණ වූ ද පටන් විදසුන් වැඩිමෙහි ව්‍යාවෘත විය. බුධ වචනය ද උගත්තේ ය. පසු කලෙක අන්ධ වනයේ වසන එ හෙරණ වෙත එක් මිත්‍ර බ්‍රහ්මයෙක් පැමිණ ප්‍රශ්න කුදුසක් තබා ඒ වා බුදුරජාණන් වහන්සේ ගෙන් විචාරන්නට නියම කොට ගියේ ය. හේ ද එය කෙළේ බුදුරජාණන් වහන්සේ එකී ප්‍රශ්න විසඳීම වශයෙන් දෙසු ධර්මය අසා රහත් වූයේ ය. කුමාර කාශ්‍යපයන් වහන්සේ පැවිදිවූ ද සිට දොළොස් වර්ෂයක් ම මවු මෙහෙණි පුතු සිහි කරමින් විටින් විට කළු එ වැගුරුවා ය. මෙසේ වසන ඕ තොම පුතුගෙන් වෙන් වූ ශෝකයෙන් කළුළුන් තෙත් වූ මුහුණ ඇති ව පිඩු පිණිස හැසිරෙන්නී දිනක් වීථිය මැද දී පුත්‍ර තෙරුන් දැක, 'පුතා පුතා' යි කියා හඬමින් තෙරුන් දෙසට දුවන්නී පය පැකිලි වැටුණා ය. නැවත පුත්‍ර ස්තෙනයෙන් දෙ තනින් කිරි වගුරුවමින් නැගිට කිරෙන් තෙත් වූ සිවුරු ඇත්තී ගොස් තෙරුන් ඇල්ලුවා ය. ස්ථවිර තෙම, මෘදු වචනයක් මගෙන් නොලදොත් මැය ශෝකයෙන් මිය යනැ' යි සලකා,

'මැණියනි, මේ කුමක් කරමින් ඇවිදින්නහු ද? තව ම ශේභසිත පුත්‍ර ස්තෙනය වත් දුරු කළැකි නුවුහු ද?' යන ආදීන් කියා අවවාද කෙළේ ය.

එයින් ප්‍රබුධ වූ සිතැති ඕ තොම ශේභසිත ප්‍රේමය දුරු කොට විවසුන් වඩා එ දින ම රහත් වූහ.

පසු දිනෙක මේ වැනි හේතු සම්පන්න කුමාර කාශ්‍යපයාණෝත් මුත් වහන්සේ ගේ මැණියෝත් දෙවිදත් තෙරුන් විසින් පිට මං කරන ලද්දෝ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි මේ දෙ දෙනාට ම පිහිට වූ සේක. අහෝ! බුදුවරු ලොවට අනුකම්පා කරන්නෝ යැයි දම්සබා මඩුයෙහි හික්මුන් ගේ කථාවෙක් පහළ විය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි වැඩ එ පවත් අසා පෙරත් තමන් වහන්සේ ඔවුනට පිළිසරණ වූ බව ප්‍රකාශ කිරීම් වශයෙන් නිශ්‍රෝධමිග ජාතකය වදාළ සේක.

වංශිෂ්ඨ විසාලා මහනුවර කුල ගෙයෙක වංශිෂ්ඨී නම් තරුණියක් වූවා ය. වැඩිවිය පැමිණි ඕ තොම කුලපුතකුට පාවා දෙන ලද්දී ය. සුවසේ වසන ඒ ස්ත්‍රී කල් යැමේදී පුතකු ලැබුවා ය. යම්තම් දිවැ ඇවිද සෙල්ලම් කරන කාලයෙහි ඒ දරුවා මෙළේ ය. වංශිෂ්ඨී තොමෝ දරුවා මළ ශෝකයෙන් පීඩිත වූවා. උමතු වූවා ය. ඇගේ උමතුව සුව කිරීම පිණිස තැයෝ නොයෙක් පිළියම් කළහ. දිනක් ඒ උමතු ස්ත්‍රී කිසිවකුටත් නො දන්වා ගෙන් නික්ම ගොස් තැන තැන මුළාව ඇවිදිනි මියුලු නුවරට පැමිණියා ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ ද එ දවස මියුලු නුවර වැඩි සේක් වීථියෙහි දී ඇය විසින් දක්නා ලද සේක. දුටු කෙණෙහි බුඩානුභාව හේතුවෙන් ඇගේ උමතු බව දුරු විය. ඇයට ප්‍රකෘති සිහිය ලැබුණේ ය. ඉක්බිති බණ අසා ගිහි ගෙයි කලකිරී බුදුරජාණන් වහන්සේ ගෙන් අවසර ගෙන මෙහෙණි සස්තේ පැවිදි වූවා ය. උත්සාහවත් ව විදසුන් වඩන ඕ තොම නො බෝ කලෙකින් සිටු පිළිසිඹියාවත් හා රහත් බව ලැබුවා ය.

පාවාචාරා සැවැත් පුර සිටුවරයකු ගේ දුවක් ගෙයි මෙහෙකරුවකු හා රහසින් මිත්‍ර වැ සිට දිනෙක ගෙන යෑ හැකි තරම් ධනයක් ගෙන ඔහු සමග පැන ගොස් ඇත ගමෙක වුසුවා ය. කල් යැමේ දී ගර්භිණී වූ ඕ තොම දරු ගබ මේරු කල මා පියන් වෙත යැමට සැමියාට පෙරැත්ත කළා ය. අද යම්හ, හෙට යම්හයි කිය කියා හෙ තෙම කල් ගත කෙළේ ය. දිනෙක ඕ තොම තමා මා පියන් වෙත ස්වාමියා ගෙන නො යන බව සිතා, ඔහු ගෙයි තැනි වේලාවක් බලා අසල් වැසියනට තමා මා පියන් වෙත යන බව කියා, හුදෙකලා ව නික්ම ගියා ය. ගෙට ආ සැමියා එ පවත් අසා අහෝ මා නිසා මේ කුල දුටු අනාථ වූවා යැයි කණගාටුවට පත් ව යුහුව ගොස් ඇයට සම්මුඛ විය. මහ දී පුත්‍ර ප්‍රසූතිය විය. එ හෙයින්

ඒ ස්ත්‍රී කුල ගෙට නො ගොස් සැමියා හා ආපසු ම ආවා ය. නැවත දෙවැනි වරෙකත් ගර්භිණී වූ ඕ නොම වදන කාලය ළංව තිබුණදී පෙර සේ ම මා පියන් වෙත යන අදහසින් නික්මුණා ය. සැමියා ඇය සොයා ගොස් දැක ඇය හා සැවැත් නුවර බලා ගමන් කෙළේ ය. එදා රැඳ මගදී සිටු දුව පුතකු වැදුවා ය. තද අකල් වැස්සට ද ඔහු අසු වූහ. 'ස්වාමිනි, නො තෙමී ඉන්නට තෙතක් පිළියෙළ කළ මැනැවැ'යි ස්ත්‍රිය විසින් කියන ලද යථෝක්ත පුරුෂ තෙම පසුරක් දැක එහි ගොස් අත තුබුණ කැත්තෙන් එක් රුකෙක අත්තක් කැපුයේ ය. එ කෙණෙහි එ රුක යට තණකොළින් වැසුණු තුඹසින් සර්පයෙක් පිට වී අවුත් ඔහු දෂට කෙළේ ය. පුරුෂ තෙම එ තැන ම වැටී මළේ ය. ස්ත්‍රී මහත් දුකින් ඔහු ගේ ඊම බලාපොරොත්තු වන්නී වැස්සට තෙමී හඬන දරුවා බඩතුරෙහි කොට දෙ දනින් හා දැනින් ම බිම වැතිර එළි වන තුරු ම ඉතා දුකින් උන්නා ය. එළි වූ කල බාල දරුවා අත් දෙකින් ලෙහි හොවාගෙන වැඩි මාළු පුතු හා සැමියා ගිය අතට යන තෙතැත්ති, මළා වූ ඔහු දැක විලාප කියා හඬ හඬා යන්නී, රැ වැස්සෙන් තන මත්තක් උසට පිරි ගලන නදියක් වෙත පැමිණියා ය. එගොඩ යනු කැමැති ඕ නොම නුවණ මද බැවින් දුර්වල බැවින් දරු දෙදෙනාම එක විට ගෙන යන්නට බියව පළමු කොට කුඩා දරුවා ගෙන ගොස්, එ ගොඩැ අත්තක් බිම අතුරා එහි රෙදි කඩෙක හොවා, වැඩි මාළු පුතු ගෙන යනු පිණිස ගහට බැස නැවත හැරී ආ පසු බල බලා යන්නී, ගහ මැදට පැමිණියා ය. එ කෙණෙහි උකුස්සෙක් බලා දරුවා මස් කැටියකැ'යි සිතා එ අතට ආයේ ය. ඒ දුටු ඇ අත් ඔසොවා 'සු සු' යැ යි තුන් වරක් ශබ්ද කළා ය. ඇත බැවින් උකුසු තෙම එය නො තකා ළදරුවා ඩැහැ ගෙන ඉගිලී ගියේ ය. අත් ඔසොවා ශබ්ද කළා දැක මෙ ගොඩ හුන් වැඩි මාළු දරුවා මවු තමාට අඩ ගැසුහ යි සිතා වහා දියට පැන්නේ සැඩ පහරට අසු විය.

ඉක්බිති ඒ ස්ත්‍රී 'එක් පුතකු උකුස්සෙක් ගෙන ගියේ ය! අනෙකා ගං වතුරට අසු වී ය! මග දී සැමියා මළේ යැ! 'යි හඬමින් වැලැපෙමින් යන්නී, සැවැත් නුවර සිට එන මිනිසකු දැක 'කොයි සිට එයි දැ?'යි ඇසූ ය. සැවැත් පුර සිට එන බව කී විට, සැවැත්හි අසුවල් චීවියෙහි අසුවල් පවුලේ තොරතුරු දන්නෙහිදැ?'යි ඇසුවා ය. 'දනිමි. එහෙත් එය හැර වෙන යමක් ඇසුව මැනැවැ'යි හේ කී ය. 'අනෙකක් මට ඕනෑ නැත. එය ම විචාරමි'යි ඕ කීවා ය. එවිට හෙ තෙම 'ඊයේ රැ වැස්ස දුටු දැ?'යි ඇසී ය. 'දිටිමි. මමත් එයින් තෙමුණෙමි. මගේ තොරතුරු පසු ව කිය හැකි, සිටු පවුලේ ප්‍රවාන්තිය කියන්නැ'යි ඕ අයැදුවා ය.

ඊ වැස්සෙන් සිටු ගෙය කඩා වැටුණු බවත්, සිටාණන් ද ඔහු ගේ භාය්‍යාව ද පුත්‍රයා ද යන ති දෙන ම එයට යට වී මළ බවත්, ති දෙන ම එක දර සැයෙහි දැවෙන බවත් කියා දර සැයේ දුම ද පෙන්වී ය. එ කෙණෙහි ඇගේ ශෝකය වඩ වඩා දියුණු වුවෙන් ඇඳි වත ලිහී වැටෙන බව වත් සලකා ගත නො හැකි තරම් උමතු වූවා ය. එයින් පසු ඔ

අහෝ මා දරුවෝ මළහ! සැමියා මග දී මළේ ය ! මැණියෝත් පියාණෝත් සහෝදරයාත් එක ම දරසැයේ දැවෙත් යැ යි විලාප කියමින් බිම සැපි සැපි හඬ හඬා ඒ මේ අත දුටු පැන ඇවිද්දා ය. එ තත් පටන් ඇට නිරුවතින් ඇවිදිනා බැවින් පටාවාරා* යන නම ඇති විය. මිනිස්සු ඒ උමතු ස්ත්‍රිය දැක 'පිස්සියා දිවපියැ'යි කියමින් ගල් මුල් ආදියෙන් ගසා පලවා හැරියහ. හඬමින් වැළපෙමින් ඒ මේ අත දිව පැන ඇවිදුනා ඇය රහත් වීමට තරම් මේරු පින් ඇත්තියක බව දුටු බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇට විහාරය දෙසට එන්නට සැලැස්සු සේක. හඬා වැළපෙමින් විහාරය දෙසට එන ඇය දුටු පිරිස 'පිස්සියාට මෙහි එන්නට නො දෙවු' යැ යි කියා ඇගේ ගමන නවතා ලන්නට තැත් කළහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇගේ ඊම නො නවත්වවු' යැ යි වදාරා, ඇය සමීපයට ආ විටැ 'නැගැණියනි, සිහි උපදවා ගන්නැ'යි වදාළ සේක. බුඩ තේජස් හේතුයෙන් ඔ ප්‍රකෘති සිහිය ලැබ තමා වස්ත්‍ර රහිත බව දැන විළි ඇති ව උත්කුටුක වැ බිම වැතිර හිඳ ගත්තී ය. එක් මිනිසෙක් තමාගේ උතුරු සළුව ඇය වෙතට වීසි කෙළේ ය. එය හැඳ ශාස්තෘන් වහන්සේ වෙත පැමිණ පසහ පිහිටුවා වැඳ 'ස්වාමිනි, මට පිහිට වුව මැනව. මාගේ පුතකු උකුස්සෙක් ගෙන ගියේ ය. පුතෙක් දියේ වැටී නැසුණේ ය. මා පියෝත් සහෝදරයාත් කඩා වැටුණු ගෙට යටවී මළාහු එක දරසැයෙහි ම දැවෙත්' යැ යි කීවා ය. මහා කාරුණිකයන් වහන්සේ ඇයට වදාරන සේක් 'පටාවාරා, කතගාටු නො වන්න. උපකාර ලබා ගත හැකි තෙතට ම තෙපි ආවහු ය. තෙපි දැන් පුත්‍රාදීන් මළ සොවින් කඳුළු වගුරුවහු, මෙසේ ම පෙරත් අතවරාග්‍ර සංසාරයෙහි අනන්ත ජාතිවලැ පුත්‍රාදීන් මළ ශෝකයෙන් තොප වගුළ කඳුළු රැස සතර සාගරයේ ජලයටත් වැඩි²⁰⁷ ය'යි වදාරා ධර්මාවවාද කළ සේක. එය ඇසීමෙන් ඇගේ ශෝකය තුනී විය. ඉක්බිති 'පටාවාරාවෙනි, පරලොව යන්නාට පිහිට වන්නට පුත්‍රාදීහු සමෑපී

* අපට වාරා' යැ යි කිය යුත්ත 'පට-අවාරා' යැ යි වී පටාවාරා' යැයි හැඳින් වූ බව පෙනේ.

නොවෙත් යන ආදීන් වදාරා නුවණැත්තා විසින් ශීල ශුඬිය ඇති කොට ගෙන නිවන් මග ම සිඬ කටයුතු ²⁰⁸ යැයි අවවාද කොට දම් දෙසූ සේක. දේශනාවසානයේ දී ඕ සෝවාන් පෙලෙහි පිහිටා පැවිද්ද ඉල්ලුවා ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇය මෙහෙණියන් වෙත යැවූ සේක. පටාවාරා නොමෝ එහි පැවිදි උපසපන් ව උත්සාහයෙන් විදසුන් වඩන්නී දිනෙක බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ ගාථාවක් අසා නුවණ මුහුකුරුවා පිළිසිඹියා හා රහත් බව ලැබුවා ය.

අනේපිඬු සිටුහු ගේ ගෙයි දාසියකට දුවක් ලබුණා ය.
පුණී දාසී ගණනින් දාසීන් සියය සම්පූර්ණ කරමින් උපන් ඇට පුණී යැ යි නම් කළහ. වැඩුණු ඕ නොම සිහනාද සුත්‍ර දේශනාව අසා සෝවාන් වූවා ය. ඕ උදක ශුඬික බමුණකු උදේ සවස දියේ ගැලී ගොඩ නැගෙන්නහු දැක ඔහු ගේ ක්‍රියාව නිෂ්ඵල බව කියා දී බමුණා හික්මුවුවා ය. බමුණු තෙම පැහැදී නිසරණ පන්සිල්හි පිහිටා පසු කල ශාසනයෙහි පැවිදි ව කමටහන් වඩා රහත් වී ය. බමුණා හික්මූ වූ ප්‍රවෘත්තිය අසා සතුටු වූ සිටු තෙම ඇය දාස බැවින් මිදුයේ ය. ඉක්බිති ඕ මෙහෙණි සස්තේ පැවිදි ව විදසුන් වඩා නො බෝ කලෙකින් සිටු පිළිසිඹියා හා රහත් බව ලැබූහ.

සැවැත් පුර දුප්පත් පවුලෙක ගෞතමී නම් ස්ත්‍රියක් කෘශා ගෞතමී වූවා. මඳක් කෘශ බැවින් ඕ කෘශා ගෞතමී නමින් ප්‍රකට වූවා ය. ඇය ගේ ස්වාමි කුලයෙහි අය දුගී තෙතැත්ති යැ යි ඇයට නිග්‍රහ කළහ. එහෙත් පුතකු ලැබුණු තත් සිට ස්වාමි කුලයේ කවුරුත් ඇයට සැලකිලි දැක්වූහ. ඒ දරුවා යම්තම් ඇවිද සෙල්ලම් කළ හැකි තරම් වයසේදී කඵරිය කෙළේ ය. එයින් ඕ බලවත් ශෝකයට පැමිණියා ය. ශෝකාකූර වූ ඕ නොම දරුවාගේ මළ සිරුර ඇකයෙන් ගෙන දුටු දුටු අය ගෙන් බෙහෙත් ඉල්ලමින් ඇවිද්දා ය. 'මළ කඳට මොන බෙහෙත් දැ'යි කියමින් මිනිස්සු අත් පොළසන් දෙමින් සිතා සුණහ. ඕ වනාහි සිහි එළවා ගත නො හැකි වූවා ය. එක් නුවණැති පුරුෂයෙක් කාරණය තේරුම් ගෙන 'අම්ම, ඔබේ දරුවාට බෙහෙත් දෙන්නට බුදුරජාණන් වහන්සේ මිස අන් කිසිවෙක් නො දනී. උන් වහන්සේ ළඟ විහාරයෙහි වසන සේක. එහි යන්නැ'යි කියා ඇය බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත යැවූයේ ය. කෘශා ගෞතමී නොම ජේතවනාරාමයට පැමිණ ධර්මාසනාරූඪ වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක දරුවාට බෙහෙතක් දෙන ලෙස යාවිඤා කළා ය. ඇය රහත් වන්නට හේතු සම්පත් ඇති බව දුටු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'ගෞතමීය, බෙහෙත්

සඳහා මෙහි තොප ආවා යහපති. දැන් නුවරට ගොස් එහි කොනෙක සිට මුළු නුවර ම ඇවිද වත් කිසි කළෙක මරණයක් නො වූ ගෙයකින් අබැටක් ගෙනෙන්නැයි වදාළ සේක. ඔ ඳ සතුටු ව නුවර වැද එහි මුල්ගෙට ම පැමිණ තම දරුවාට බෙහෙත් සඳහා බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත ගෙන යෑමට අබැටක් ඉල්ලුවා ය. ඔහු ද එය ගෙනවුත් දුන්න. එ විට ඔ ට මෙහි කවුරුත් පෙර නො මළෝ දැ? යි විචාළා ය. මේ මොනවා කියයි ද? මෙහි මළවුන් ගණන් කරන්නට කාටවත් බැරි තරම් යැයි ගෙ වැසියෝ කීහ. එහෙත් මෙය එපා. භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ඕනෑ කෙළේ කිසිවකු නො මළ ගෙයෙකින් අබ ඇටෙකැයි කියා එයින් නික්මැ තවත් ගෙවල් දෙකකට ගියා ය. එ දෙ තැනැ දී ද මේ ගෙයි මෙපමණ මෙපමණ තෑදෑ මිත්‍රාදීහු මළහ යන වචනයෙක්ම අසන්නට ලැබුණේ ය. තෙ වැනි ගෙට යෑමෙන් පසු කාරණය තේරුම් ගෙන මුළු නුවර ම ඇවිද්දත් කිසිවකු නො මළ තැනෙක් නො ලැබෙන්නේ ය. හිතානුකම්පා ඇති බුදුරජාණන් වහන්සේ මට කාරණය වටහා ලීමට නො මළ ගෙයෙකින් අබැටක් ගෙනෙන්නට වදාළ සේකැයි සිතා ශෝකය දුරු කොට එ තැනින් ම පිටත් ව සොහොන් පිට්ටනියට ගොස් පුතු ගේ මළ කඳ අතින් ගෙන පුත, මේ මරණය ඔබට පමණක් වූයේ යැයි මම සිතීමි. එ සේ නො වේ. මරණය නම් කාටත් පොදු වූ ස්වභාවයෙක් යැයි කියා එය සොහොනෙහි දමා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගියා ය. එ විටු බුදුරජාණන් වහන්සේ ගෞතමීය, අබැටෙක් ලැබුණේ දැයි විචාළ සේක. ස්වාමීන් වහන්ස, අබැටෙන් කළ යුත්ත ඉවර ය. ඔබ වහන්සේ මට පිහිට වුව මැනැවැයි කීවා ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ මරණය සර්ව සාධාරණ බව වදාරා මහ වතුරක් නිදන ගම්වැසි සමූහයා ගසා ගෙන යන්නා සේ පුත්‍ර ගව මහිෂාදීන් ඇති බැවින් මහත් වූ පස් කම්හි ඇලුණු සිතැති පුද්ගලයා මරණයට හසුවේ යැ යි වදාළ සේක. ධර්ම දේශනාවසානයේ දී ඕ කොම සෝවාන් ව පැවිද්ද ඉල්ලුවා ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ එයට අවසර දුන් සේක. ඔ ඳ මෙහෙණියන් වසන ආරාමයට ගොස් පැවිදි වූවා ය. යලි උපසම්පදාව ලබා විදසුන් වඩා නො බෝ කළෙකින් රහත් වූවා ය.

කුෂ්ට
රෝගාතුරයකුට
උපස්ථානයක්

සැවැත් නුවර කුලපුත්‍රයෙක් බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් බණ අසා පැහැද පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලැබුයේ, තිස්ස ස්ථවිර නමින් ප්‍රසිද්ධ විය. කලක් ගිය තැන උත් වහන්සේට කුෂ්ට රෝගයෙක් වැළඳුණේ ය. මුලින් අබ ඇට පමණින් පටන් ගත් පිළිකාවෝ ක්‍රමයෙන් වැඩි අන්තිමේදී බෙලි

ගෙඩි තරම් ලොකු වී බිඳුණාහ. එයින් මුළු ශරීරය ලේ සැරොව ගලන ලොකු කුඩා සිදුරු රාශියකින් වැසී ගියේ ය. මෙසේ රෝගය අසාධ්‍ය විය. ඇඳි පෙරෙවි සිවුරු ලේ සැරොවින් ඇඟේ බැඳී ගියේ ය. වෙහෙර වැසි සියල්ලෝ උපස්ථාන කළ නො හැකි ව උන්වහන්සේ හැර දමා ඉවත් වූහ. මෙසේ ඒ ස්ථවිර අනාථව හුදෙකලා ව හොත්තේ ය. අලුයමෙහින් සැන්දෑවෙහින් නුවණින් ලොව බැලීම බුදුවරයන් ගේ සිරිතකි. එ දෘ නුවණින් ලොව බලා වදාරන බුදුරජාණන් වහන්සේ අනාථ ව හෝනා තිස්ස ස්ථවිරයන් වහන්සේ රහත් වීමට හේතු සම්පත් ඇති බව දුටු සේක. දැක මා මිස මෙ හික්ෂුවට පිළිසරණ වීමට සමත් අනෙකෙක් නැතැයි සලකා විහාර චාරිකායෙහි යෙදුණු සේක්, තිස්ස තෙරුන් ඉන්නා විහාරයට පැමිණි සේක. පැමිණ ගිනිහල් ගෙට වැඩ සැලියක් සෝ දා දියෙන් පුරා ලිප තබා වතුර උණු වන තුරු එහි ම සිටි සේක. රත් වූ පසු ලෙඩ හික්ෂුව වෙත පැමිණ ඒ හික්ෂු හොත් ඇඳ ඔසොවා ගෙනෙනු පිණිස එහි කෙළවරක් ගත් සේක. එ කෙණෙහි එය දුටු හික්ෂුහු 'ස්වාමීනී, ඉවත් වුව මැනැවි. අපි මෙය ගෙනෙන්නම්'යි කියා ඇඳ ඔසොවා ගිනිහල් ගෙට ගෙනාහ. ඉක්බිති බුදුරජාණන් වහන්සේ සිවුරු සෝදන ඔරුවක් ගෙන්වා එහි උණු දිය වත්කරවා කුෂ්ඨ රෝගී හික්ෂුව හැඳි පෙරෙවි සිවුරු උණු දිය ඉස සෝදවා මඳ අවිවේ වැනැවු සේක. ඉන් පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ම එ රෝගී හික්ෂුව ළඟට වී ඔහු ඇඟ උලා උණු දියෙන් නැවු සේක. ස්නානාවසානයේ දී පොරෝනා සිවුර වේලුණෙන් එය හඳවා හැඳි සිවුර සෝදවා වැනැවු සේක. තෙරුන් ගේ ශරීරයෙහි තෙත සිදුණු විට, අවිවේ ලැවූ සිවුරු ද වේලී ගියෙන් එය ගෙන්වා දුන් සේක. ඒ ස්ථවිර තෙම එක් සිවුරක් හැඳ එකක් ඒකාංශ කොට පොරොවා හැල්ලු වූ ශරීර ඇත්තේ එකඟ සිතින් ඇඳෙහි හොත්තේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ තෙරුන් ගේ ඉස පැත්තේ සිට ශරීරයේ අනිත්‍ය බව අසාර බව ප්‍රකාශ කොට බණ වදාළ සේක²¹⁰ දේශනාවසානයේ දී ඒ ස්ථවිර තෙම නුවණ මුහුකුරුවා සිටු පිළිසිඹියා සහිත රහත් බව ලබා නො බෝ වේලාවෙකින් පිරිනිවන් පෑයේ ය. තවත් බොහෝ දෙන සෝවාන් ආදී මාර්ග ඵලවලට පැමිණියහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ තෙරුන් ගේ ශරීරය ආදාහන කරවා ධාතුන් ගෙන්වා වෛත්‍යයක් කැරැවූ සේක.

කුක්ඛිරෝගී එක්තරා විහාරයෙක හික්ෂු නමක් බඩ රුජායෙන් **හික්ෂුවකට** පෙළුණේ, කිසි උපස්ථානයකුත් නැත්තේ, දොරට **උපස්ථාන කිරීම** පිළිට වත් යැ නො හැක්කේ, තමා ගේ මලමුත්‍රයෙහි ම ගැලී

හොත්තේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනඳ තෙරුන් හා හික්ෂුන් වසන සේනාසනවලට වඩිමින් ඔවුනට අවවාද දීම් ආදිය කෙරෙමින් හැසිරෙන සේක, යටු කී ලෙඩ හික්ෂුව ගේ සේනාසනයට ද පැමිණි සේක. එහි පැමිණ හික්ෂුව, අසනීපය කිමෙක් දැයි වදාළ සේක. 'ස්වාමීනි, බඩ රුජාවෙකැයි හේ කී ය. 'උපස්ථායකයෙක් තැදදැයි ඇසූ සේක. 'නැත වහන්සැ'යි හේ කී ය. 'කවර හෙයින් දැයි ඇසූ සේක. 'මම කිසිවකුට සත්කාර නො කෙළෙමි. එ හෙයින්දැයි ඒ හික්ෂු කීය.

එ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනඳ තෙරුනට වතුර ගෙනෙන්නට වදළ සේක. තෙරුණුවෝ එය කළහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රෝගී හික්ෂුවට දිය වත් කළ සේක. අනඳ තෙරණුවෝ ඔහු ඇඟ සේදූහ. ඉන් පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එ හික්ෂු හිස පැත්තෙන් ද, අනඳ තෙරණුවෝ පා පැත්තෙන් ද ගෙන ඔසොවා ඇඳෙක සැතැප්පූ හ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉන් නික්ම වැඩ හික්ෂුන් කැඳවා අනාථ හික්ෂුව ගේ තතු විවාරා 'මහණෙනි, යුෂ්මත්තට උපස්ථාන කරන මවක් පියෙක් නැත. යුෂ්මත්හු ම ඔවුනොවුනට උපස්ථාන නො කරවු නම් අන් කවුරු උපස්ථාන කෙරෙත් ද?

'මහණෙනි, යමෙක් ගිලනාට උපස්ථාන කෙරේ නම් හේ මට උපස්ථාන කරන්නේ ය. මගේ වචනය පිළිපදින්නේ යැ'යි වදාළ සේක.²¹¹

ඉක්බිති ග්ලානෝපස්ථාන කළ යුතු සැටි ද, ග්ලානෝපස්ථකයා තුළ විය යුතු ගති ගුණ ද වදාරා එයින් වැඩි සේක.

සසාලිස් වන පරිච්ඡෙදය

කෝලිය
මහාමාත්‍ය
සමාගමය

බරණුස් නුවර සමීපයෙහි නුවරට බටහිර දිගගංගා තදියෙන් එ ගොඩ වාසගන්ගාම නම් ගමෙක් විය. එයට නොදුරු චුන්දත්ථිකගන්ගාම නම් ගමැ එක් මුව වැද්දෙක් විය. හේ වල් වැද මුවත් මරා, අඟුරෙහි පළහා කා සෙස්ස කඳ බැඳ ගෙන ගෙට යේ. බාල දරුවෝ ගම්දොර දී ඔහු දැක ළඟට දිව මස් ඉල්ලති. හේ ඔවුනට මස් ටික ටික දී යෙයි.

දිනෙක වැදි තෙම මස් නො ලැබ ඇසළ මලක් පැළඳ මල් රැසක් අතින් ගෙන එන්නේ පුරුදු පරිදි මස් ඉල්ලා ආ දරුවනට මල් පොකුර බැගින් දී ගියේ ය. හේ මැන භාග්‍යෙහි මළේ ප්‍රෙත යෝනියෙහි උපන්නේ ය.

ඒ ප්‍රේත තෙම වනාහි තග්න ය. විරූප ශරීර ඇත්තේ ය. භය ජනක දර්ශන ඇත්තේ ය. ආහාර පාන නො මැත්තෙන් තිතර සා පවස් දෙකින් පීඩිත ය. එහෙත් හිස පැළඳි ඇසළ මල් කළඹක් ඇත්තෙකි.

දිනෙක හේ තැයන් වෙතින් කිසි ආහරයක් ලැබිය හැකිදෝ යි සිතා ගංගා තදිය මත්තෙන් උඩු ගංගා බලා යන්නේ ය. එ සමයෙහි කෝලිය මහාමාත්‍ය නමින් ප්‍රකට බිම්පර රජහු ගේ ඇමතියෙක් පිටිසර බඳ දනව්වෙක කැරැල්ලක් සංසිදුවා, බලසෙන් ගොඩින් යවා තෙමේ නැවෙකින් ගංගා තදියෙහි යටි ගං බලා එයි. හේ යටු කී ප්‍රේතයා දැක්කේ ය. දැක, ඔහු තතු විචාළේ ය. හේ තමා වුන්දරථික ගමට තැයන් දක්නට යන බව කීය. ඇමති තෙම ඔහු ප්‍රේතයෙකැ යි දැන හත් සුණු ද බත් ද රන්වන් වස්ත්‍ර දෙකක් ද නැවෙහි සිටි කපුවකුට දෙවා එහි පින් ඔහුට පැමිණූ වී ය. ප්‍රේත තෙම පින් අනුමෝදන් කොට ගත්තේ, පුණ්‍ය ඵල වශයෙන් දිව්‍ය අත්තපාන හා වස්ත්‍ර ලැබී ය.

කෝලිය මහාමාත්‍ය නැවින් එන්නේ පසු ද සුරයෝදය සමයෙහි බරණැසට සම්ප්‍රාප්ත විය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ඒ ඇමතියා ප්‍රමුඛ පිරිසට අනුග්‍රහ පිණිස අහසින් වැඩ ගංතෙර සිටි සේක. මහාමාත්‍ය තෙම එ දැක සතුටු ව නැවින් ගොඩ බැස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නිමනා එ කෙණෙහි කොළ මඩුවක් තනවා වියන් බඳවා සුවඳ මල් ආදියෙන් පිඳී ය. ඉක්බිති හේ පසෙක හිඳ තමාට එද්දී හමු වූ ප්‍රේතයා සම්බන්ධ ප්‍රවෘත්තිය කියා ඔහුට පින්පෙන් සඳහා දන් දෙන බව දැන්වී ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'හික්ෂු සංඝ තෙම වඩිවා' යි අධිෂ්ඨාන කළ සේක. එ කෙණෙහි හික්ෂු පිරිස ද බුද්ධානුභාවයෙන් මෙහෙයන ලද්දේ සෘඪියෙන් අවුත් එහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිවරා හුන් හ.

'අද මහත් ධර්ම දේශනාවක් වෙතැ' යි සලකා මහ ජනයා ද එහි රැස් වූහ. එය දැකීමෙන් ඔද වැඩී ගිය සිතැති මහ මැති තෙම බුදු ප්‍රමුඛ සංඝයා මනා ව වැළැඳැවී ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දන් වළඳා ඉක්බිති 'බරණැස සම්පයේ ගම්හි වැස්සෝ ද පැමිණෙත්' වා' යි ඉටු සේක. බුද්ධිර්ධි බලයෙන් ඒ මහජනයා ද රැස් විය.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුනට බොහෝ ප්‍රේතයන් පෙනෙන්නට සලස්වා ඔවුන් ලවා ම ඔවුන් ගේ ප්‍රේත ව ඉපදීමට හේතු වූ අකුසල් ද කියැවූ සේක.

තමන්ගේ පව් හෙළි කරන ඒ ප්‍රේතයන් ගෙන් ඇතැම් කෙනෙක් තමන් ඊර්ෂ්‍යා මානාදියෙන් කල් ගෙවූ සැටි ද, ඇතැම් කෙනෙක් තමන් ගෘහ ස්වාමි ස්වාමිනීන් ව ඉඳත් දනක් පිතක් නො කළ සැටි ද, ඇතැම්

කෙනෙක් තමන් මිහිරි ආහාර පාන වර්ග ලබා යාවකයනට කිසිත් නො දී කමින් බොමින් ආත්මමිහර වැ මැ කල් යැවූ සැටි ද, ඇතැම් කෙනෙක් තමන් ප්‍රතිග්‍රාහකයනට කිසිත් දෙමිනුත් ඔවුනට අවමන් කළ සැටි දැ යි මෙ ආදීන් කළ පව්වල විපාක තමන් විඳිනා සැටි කියා පෑහ.

මෙය අසා සංවේගයට පත් කෝලිය මහාමාත්‍යා ප්‍රමුඛ මහා සමුහයාට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වරිතානුකූල ධර්ම දේශනාවෙකින් අවවාද කළ සේක. දේශනාවසානයෙහි සුවාසු දහසක් ප්‍රාණීනට ධර්මාවබෝධය විය.

සුලසා නගර ශෝගිති

රජගහ නුවර මහධන සිටුවරයෙක් වී. හේ සිප්පතර ඉගැන්ම සිය පුතුට මහත් වෙහෙසට කරුණු යැ යි සිතූයේ, ඔහුට කිසි සිප්පතරක් නො මැ ඉගැන්වී ය. සුකුමාර ව වැඩී තුරුණු විය පත් සිටු පුතුට එ වැනි ම ධනවත් කුලයෙකින් සිටු ද්‍රවක ආවාහ කොට දුන්න.

ඔහු මාපියන් මළ පසු සුරාධුර්කාදීන් පිරිවරා ගෙන නැවුම් ගැයුම් ආදියෙහි ගැලී කිසි ගුණධර්මයෙක නොයෙදී කල් යැවූහ. එයින් සියලු ධනය විනාශ කොට ගෙන දුගී බවට පත් වූහ. ඔවුන් සතු සියලු කෙත් වත් ආදිය ණය හිමියන් සතු විය.

එක් කලෙක දෙව් කුමරකුත් දිවාප්පරාවකත් ලෙසින් කල් යැවූ එ දෙදෙන, රැකෙන්නට අත් මහක් නැති ව කබල් ගත් අත් ඇත්තෝ, සිභා කමින් දිව් රකිමින් අතත් හලෙක වුසු හ.

දිනෙක සොරු එ සිහන්නහු දැක හවක, තට මේ දුඃඛ ජීවිතයෙන් මොන අතර්ථයක් ද? තෝ ජවබල ඇත්තෙක, අප හා එකතුව සොරකමින් දිව් රකුව යි කීහ. මම සොරකම නො දනිමි යි සිටුපුත් කීය. අපි තට සොරකම් උගන්වන්නමු. තෝ අප කියනා දැයක් ම කරව යි සොරු කීහ. හේද සොරුනට එක් විය.

දිනෙක සොරු ගෙයක් බිඳ ගෙට වන්නෝ අත් කිසිවක් හු ආවොත් මින් ගසා මරව යි සිටුපුතු අතට පොල්ලක් දී ගෘහ සන්ධිය සමීපයෙහි සිටුවූහ. සොරු වනාහි බඩු ගෙන පලා ගියහ. යථෝක්ත මුළු සිටුපුත් පිටතින් කිසිවකුගේ ඊම ම බලා එහි සිටි යේ, කලබල ව ඒ මේ අත දුවන ගෘහ ස්වාමීනට හසු විය. ඔහු සිටු පුතුට දඩු මුගුරින් බැට දී, ගෙන ගොස් රජුට දැක් වූහ. රජු නඩු අසා ඔහු වධයට පමුණුවන ලෙස නගර ගුප්තික ඇමැතියාට අණ කෙළේ ය.

පිටිතල හයා බැඳ වද බෙර ගසමින් වධ භූමියට පමුණුවනු ලබන එ පුරුෂ තෙම සිය පායේ ජනෙල් කවුළයෙන් නුවර දිසාව බලන සුලසා නම් නගර ශෝභිතියක විසින් දක්නා ලද්දේ ය. ඔ පෙර ඔහු හා පුරුදු වාසය ඇත්තී ඔහු හැඳින 'අහෝ මේ තෙම මේ වැනි අනතුරකට පැමිණියේ යැ'යි අනුකම්පා උපදවා අග්ගලා සතරකුත් පැනුත් මෙහෙකරුවකු අත ඔහුට යවා, මොහුට මේ අග්ගලා කා පැන් බොන තුරු ස්වාමීහු පොරොත්තු වෙත් වා 'යි කියා නගර ගුත්තිකයාට ද දන්වා යැව්වා ය.

මේ අතුරෙහි මුගලන් තෙරණුවෝ දිවැසින් ලොව බලනුවෝ වධයට නියත වූ කළ පිනක් නැත්තෙන් මරණින් මතු අපාය ගත වන ඔහු දැක, කරුණායෙන් මෙහයුණ සිතැත්තෝ, 'මොහුගෙන් දන් ලබා අන්තිම මොහොතේ සැනසිල්ලක් ඇති කොට සුගතිගාමී කරන්නෙමි'යි සිතා එහි වැඩියාහ.

ඒ පුරුෂ තෙම තමා වෙත පැමිණි මුගලන් තෙරුන් දැක පැහැදී 'දැන් මරණයට නියත මට මේ අග්ගලායෙන් කවර වැඩෙක් ද? මෙයින් තෙරුන් පුදමි. ඒ පින පරලොව යන මට මහ වියදම් වන්නේ යැ'යි සිතීය. එ සේ සිතා එයින් තෙරුන් පිදීය. තෙරණුවෝ ඔහු සිතේ පැහැදීම වඩනු පිණිස ඔහුට පෙනෙන තැනෙක හිඳ එය වැළඳුහ.

සිටු පුත් නො බෝ වේලායෙකින් වධකස්ථානයට පමුණුවන ලද්දේ හිස සිඳ මරන ලද්දේ ය. මළ හෙ තෙම එක් පර්වත ප්‍රදේශයක මහ නුග රුකෙක රුක් දෙවියෙක් ව උපන්නේ ය.

දිනෙක යටැකි සුලසා නොමෝ උයනට ගියා ඒ රුක් දෙවියා විසින් දක්නා ලද්දී ය. රුක් දෙවි ඇය පිළිබඳ සිතැතිව අඳුරක් මවා ඇය සිය විමනට ගෙන ගියේ ය. ඇයට සිය තොරතුරු ද කී ය.

සුලසාව ගේ මව ඇය නො දැක හඬමින් සොයා ඇවිදින්නී, 'මුගලන් තෙරනුවෝ සෘඪමතෙක, ඇය ගතිය දනිනැ'යි මහ ජනයා විසින් කියන ලද වචනය අසා, තෙරුන් කරා ගොස් විවාළා ය.

'අදට සත් වන ද වේළුවනාරාමයේ බණ පිරිස් කෙළවර දී ඇය දැක්ක හැකියැ'යි තෙරණුවෝ වදළහ.

සුලසාවෝ සතියක් රුක් දෙවියා හා සැපැත් විඳ, තමා නැති බැවින් මව ශෝක කරනැ යි සිතා, එ බව කියා තමා සිය නිවසට පමුණුවා ලන සේ ඔහු ඇයැදුවා ය. දෙවි තෙම ඇය ගෙන ගොස් වේළුවනාරාමයෙහි බණ අසන පිරිස් කෙළවර තවතා නො පෙනී සිටියේ ය.

බොහෝ දෙනා සුලසාව දැක ඇය ගිය තත් විවෘලන. මී ද සිදු වූ පවත් කීන. පින් නො කොට පවි කළ ඒ පුරුෂයා අන්තිම මොහොතෙහි මුගලන් තෙරුනට දන් දී පැහැදී දෙවියෙක් ව උපන්නේ යැයි ඇය කී බස් අසා රහත් හු ලෝ වැස්සාට උතුම් පින් කෙත් යැයි කියමින් මිනිස්සු ප්‍රසාදය පළකළහ.

හික්ෂුහු එහි ධර්මදේශනා පිණිස වැඩ හුන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මෙ පවත් දැන්වූහ. එ විටැ මෙය මුල් කොට ගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ධර්ම දේශනා කරන සේක්,

"රහත්හු මොනවට සකස් කළ කෙත් වැනියන. (ප්‍රත්‍යයය දෙන) දයකයෝ ගොවීන් වැන්නන, දන වස්තුවට බිජුවට වැන්න. මේ (ප්‍රතිග්‍රාහක, දේය ධර්ම, දයක යන) අංගත්‍රය සම්පූර්ණ වීමෙන් මහත් සුඛ විපාක උපදියි (හෙවත් සැප දෙමින් විපක ශක්තිය දීර්ඝ කාලයක් පවතී.)

මෙ සේ කියන ලද පරිදි වූ පුණ්‍ය බිජය ද, පින් බිජු වට වැපිරීම ද. පින් කෙත ද යන මේ කරුණු ති දෙන ප්‍රත්‍යයනට ද දයකයාට ද වැඩ පිණිස පවතී. එ දනමය පුණ්‍ය කර්මයේ විපාක ඵලය ප්‍රත්‍යයෝ පරිභෝග කෙරෙත් දයක තෙමේ ද ඒ පින්කම් හේතුයෙන් වැඩීමට පැමිණේ. මෙහි කුසල කොට ප්‍රත්‍යයනට පින් දෙන පුද්ගල තෙම ඒ මහා කුසල කර්ම හේතුයෙන් සුගතිගාමී වේ" යැයි වදළ සේක.

දේශනාවසානයේ දී සුවාසු දහසක් ප්‍රාණීනට ධර්මාභිසමය විය.

**සාකේත
බ්‍රාහ්මණ
සමාගමය**

බුදුරජාණන් වහන්සේ දිනක් හික්ෂු සංඝයා හා සාකේත නගරයෙහි පිඩු පිණිස හැසුරුණු සේක. එ කල කිසි කටයුත්තක් සඳහා නුවරින් නික්මුණු ධනවත් මහඵ බමුණෙක් නුවර දෙර සම්පයේ දී භාග්‍යවතුන්

වහන්සේ දැක පුත්‍ර ස්තේහය උපදවා පුත්‍ර, බොහෝ කලෙකින් දැක්කෙමි"යි කියා හඬමින් ඉදිරියට ගියේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ හික්ෂුන් අමතා, "මහණෙනි, මේ බමුණා කැමැත්තක් කරා වා. ඔහු නො වැළැක්විය යුතු" යැ යි වදළ සේක. බමුණු තෙමේ ද ළඟට වුත් පුතා, බොහෝ කාලෙකින් නුඹ දිටිමි බොහෝ කලක් අපෙන් වෙන් ව සිටියහු යැ යි කියා උන් වහන්සේ ගේ ශ්‍රී ශරීරය භාත්පසින් වැළැඳ ගත්තේ ය. එයට ඉඩක් නො ලැබුණේ නම්, ඒ බමුණා ශෝකයෙන් මැරෙන්නේ ය. එබැවින් ඔහු කැමැත්තක් කරන්නට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉඩ දුන්

සේක. ඉන්පසු බ්‍රාහ්මණ තෙම 'භාග්‍යවතුන් වහන්ස, ඔබ හා වැඩි මේ සියලු හික්මුන් වහන්සේට හික්මාව දීම මා විසින්ම කළ හැකි යි. එබැවින් මට අනුග්‍රහ කොට මේ ඉල්ලීම පිළිගත මැනවැ'යි කී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය තුෂ්ණිම් භාවයෙන් පිළිගත් සේක. බ්‍රාහ්මණ තෙම පාත්‍රය ගෙන පෙරටුව යමින් 'පුතා ආයේ ය. ආසන පණවන්නැ'යි ගෙට පණිවුඩයක් යැවී ය. බැමිණි ද ඉතා සතුටු ව අසුන් පණවා බලාපොරොත්තුව හුන් තැනැත්තී, විටියේ වඩනා බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇත දීම දැක, පුත්‍ර ස්තෙහය ඉසිලිය නො හී ඉදිරියට දිව ගොස් 'පුතා , බොහෝ කලකට පසු දිවීම'යි කියා පා මුලු වැටි හඬා ගෙට වැඩම කරවා ගෙන ගොස් සකසා වැළඳවූවා ය. දන් වළඳා ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුනට දම් දෙසූ සේක. බණ අසා දෙදෙනා ම සෝචන් වූහ. ඉන් පසු ඔහු එ නුවර වසන තාක් කල් ඔවුන් ගේ ම ගෘහයෙන් හික්මාව ගන්නා ලෙස අයැදු හ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'බුදුවරු එකම තෙතකට නිතර නො වඩිත්' යැ යි වද්‍යා ඒ ආයාචනය ප්‍රතික්ෂේප කළ සේක. 'එසේ නම් ස්වාමීනි, හික්මු සංඝයා හා පිටු පිණිස හැසිරේ මෙහිදී ම දන් වළඳා වත් අපට බණ වද්‍යා විහාරයට වැඩිය මැනවැ'යි කීහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුනට අනුග්‍රහයෙන් එය පිළිගත් සේක. මිනිස්සු ඒ බමුණු බැමිණි දෙදෙනාට බුධපිතෘ බුධමාතෘ යැ යි කියා ව්‍යවහාර කළහ. එ පවුලට ද බුදුකුලයැ යි නම් විය.

'මම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ මා පියන් දනිමි. මේ දෙදෙනා තුමු බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ මා පිය බවක් කුමට කියත් දැ?'යි අනඳ තෙරණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙන් ඇසූහ. එබසට වදරන සේක්, 'අනන්දය, මේ බමුණු බැමිණි දෙදෙන බොහෝ පෙර පිළිවෙළින් ම පන්සියයක් පමණ ජාතීන්හි මගේ මවු පිය ද, එ පමණ කල් ලොකු මවු පිය ද, සුළු මවු පියද වූහ. ඒ සුර්ව ස්තේහය මතු වීමෙන් ඔවුන් මෙසේ කියති'යි වදළ සේක.

ඉන්පසු කලක් එහි වැස නැවතත් සැරිසරන සේක් සැවැත් නුවරට ම වැඩි සේක. ඒ බමුණු බැමිණි දෙදෙන ද හික්මුන් වෙත එළැඹ බණ අසා සකෘදගාමී අර්හත් යන ඉතිරි මාර්ග තුනටත් පැමිණ අනුපාදිශේෂ නිර්වාණ ධාතුයෙන් පිරිනිවීය හ. නුවර වැසි බමුණෝ ද උපාසකවරු ද මහත් සත්කාර සහිතව මෘත ශරීර කුටාගාරයක බහා නුවරින් ආදහනස්ථානයට ගෙන පිටත් වූහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ අලුයම්හි ලෝ බලන සේක්, තමන් වහන්සේ ගේ එහි වැඩීමෙන් බොහෝ දෙනාට ධර්මාභිසම්‍ය වනු දැක, සැවැත් නුවරින් නිකම ඒ සොහොන් බිමට

වැඩි සේක. මිනිස්සු උන්වහන්සේ දැක, 'සිය මා පියන් ගේ ශරීරාදහනෝත්සවයට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩි සේකැ.' යි කියා අවුත් වැඳ සිටියා හ. නගර වැසිහු ද මෘත ශරීර ලූ කුටාගාරය පෙරහැරින් ගෙන ආදහන භූමියට පැමිණිය හ. ඉක්බිති 'ගෘහස්ථ ආයාඝ්‍රාවකයන් කෙසේ පිදිය යුතු දැ?' යි ඔහු විචාළ හ. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'අශෛක්ෂනයට (රහත් ඵලයට පැමිණියනට) පූජා කළ යුතු පරිදීම ඔවුන් පිදිය යුතුයැ' යි දක්වන සේක් ඒ දෙදෙන රහත් වූ බව ප්‍රකාශ කොට ඉක්බිති ජරා සූත්‍රය* දෙසූ සේක.

ජාත්‍ර මානවක සමාගමය සේනව්‍යා නගරයෙහි බමුණකුගේ පුතෙක් වී ය. ඉගැන්මට නිසි වයස පැමිණි විට හෙ තෙම පිය බමුණෙකු විසින් උක්කට්ඨා නගරයෙහි ප්‍රසිද්ධ ආචාර්‍යඝෝෂවරයකු වූ පොක්ඛරසාදී නම් බමුණු පඨිවරයා වෙත යවන ලද්දේ ය. නුවණැති බැවින් වැඩි කල් යන්නට පෙර හේ වේදයෙහි ද සෙසු විද්‍යා ශිල්පයන්හි ද සමත් වී ය. ඉන් පසු ජාත්‍ර තෙම ඇදුරු බමුණා වෙත එළැඹි 'ඔබ වෙත මම උගත්තෙමි. ගුරු පඬුරු වශයෙන් කුමක් දෙමි දැ?' යි ඇසීය. 'ගුරු පඬුරු නම් ගෝලයන් ගේ වත් පොහොසත්කමේ හැටි හැටියට ය, එබැවින් කහවණු දහක් ගෙනෙව' යි ඇදුරු බමුණා කී ය. ජාත්‍ර තෙම ගුරු පඬුරු ගෙන එන්නට ගුරුවරයා වැඳ සමුගෙන පිටත් ව ගියේ ය. ගොස් මාපියනට එ පවත් දන්වා කහවණු දහසක් ලබා ගෙන පොදියක් බැඳ පසු ද ආචාර්‍යඝෝෂවරයා වෙත එන්නට පිටත් වීය. තරුණයාගේ ගමනේ තොරතුරු කලින් දැනගත් මං පහරන සොරු ඔහු යන මග අසළ ලැහැබකැ සැහැවී සිටියහ.

සැවැත් නුවර වසන බුදුරජාණන් වහන්සේ එදින අලුයම්හි බුදු ඇසින් ලොව බලන සේක්, ජාත්‍රයාට වැළැක්විය නො හැකි බර අකුසල විපාකයක් එළැඹි සිටි බවත් එයින් ඔහු සොරුන් ගෙන් මැරුම් කන බවත් දැක, එයට පෙර ඔහු නිසරණ පන්සිල් ගත්වා ස්වර්ග මාර්ගයෙහි පිහිටුවන අදහස් ඇති ව, කලින් ම වැඩ මාණවකයා යන පාර අද්දර රූකක් මුලු හුන් සේක. මාණවක තෙමේ ද කහවණු පසුම්බියත් ගෙන පිටත් ව යන්නේ රුක් මුල හුන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දැක සම්පයට ගොස් සිටියේ ය. එ විට 'ජාත්‍ර, කොහි යන්නෙහි දැ' යි බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇසූ සේක. 'ගෞතමයන් වහන්ස, උක්කට්ඨා පුරයට යමි, මගේ ආචාර්‍යඝෝෂ වූ පොක්ඛරසාදී බමුණුකුමාට ගුරු දක්ෂිණාව දෙන්නට යැ' යි මාණවක තෙම පිළිතුරු දුන. 'මාණවකය, නිසරණත් පංච

ශීලයන් දන්තෙහි දැ? 'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇසූ සේක. 'ඒ කිමි ද? ඒ කුමට දැ?' යි මාණවක ඇසී. බුදුරජාණන් වහන්සේ තිසරණ ගමනයත් පංච ශීලයන් මේ මේ යැයි දක්වා එය සමාදන් කොට ගැන්මේ එළයත් අගයත් දක්වා 'මාණවකය, සරණ ගමන විධිය උගනුව'යි වදළසේක. 'උගන්නෙමි වහන්ස, වදරන්න'යි ඔහු කියෙන් ඔහුට රුවි වන පරිදි වූ ගාථා බන්ධනයක් කොට දුන් සේක. මාණවක තෙමේ ද ඒ අනුව කියා ගාථා කටපාඩම් කැර ගත්තේ ය.

ඒ ගාථාවෝ,

යෝ වදනං පචරො මනුජේසු සකාමුනී භගවා කතකිච්චෝ
පාරගතෝ බල විරිය සමඛිතී තං සුගතං සරණත්තමුපේමී

රාග විරාගමනේජමයෝකං ධම්මසංඛතමජ්ජවිකුලං

මධුරමීමං පගුණං සුවිහත්තං ධම්ම මීමං සරණත්තමුපේමී

යත්ථ ච දින්නමහස්ඵලමානු වතුසු සුවිසු පුරිසයුගේසු

අට්ඨ ච පුග්ගල දම්මදසා තේ සංඝමීමං සරණත්තමුපේමී.

මේ ගාථා තුන කියා සරණ පිහිටි ඡාත්‍ර මානවකයාට පඤ්චශීලයේ සැටි, පල හා අනුසස් ද වදළ සේක. එය සිතට ගත් හෙ තෙම පන්සිල් ඉටා ගෙන 'ඉතින් භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මම යන්නෙමි' යැ යි කියා අවසර ගෙන තෙරුවන් ගුණ සිහි කෙරෙමින් ම මං බැස්සේ ය. ඉක්බිති බුදුරජාණන් වහන්සේ 'මොහුට දෙව් ලෝහි ඉපදීමට මේ කුසල් ම සෑහේ යැ'යි සලකා ජේතවනයට ම පෙරළා වැඩි සේක.

මහා මාර්ගයෙන් යන ඡාත්‍ර තෙම යොරුන් වසන පෙදෙසට පැමිණියේ ඔවුන් ගැන කිසිත් නො සලකා තෙරුවන් ගුණ සිහි කෙරෙමින් ම ගියේ ය. එ කල හෙ තෙම පළුරෙකැ සැහෙවී සිටි යොරකු විසින් විෂ පෙවූ ඊයෙකින් හදිසියෙන් චිද්‍රනා ලද්දේ එ තැන ම මැරී වැටුනේ ය. යොරු කනවනු පොදිය ගෙන පලා ගියහ. මළා වූ ඡාත්‍ර තෙම නිද පිබිදියකු සේ තව්තිසා දෙව් ලොවු රත්වීමනෙක උපන්නේ ය.

සේතව්‍යා පුරයට යන මිනිස්සු මළා වූ ඡාත්‍රයා දැක ඔහු ගේ මාපියනට ද, උක්කට්ඨා පුරයට ගිය තැනැත්තෝ පොක්බරසාදී බමුණාට ද එ බව දැන්වූහ. ඒ දෙනුවරින් ඡාත්‍රයා ගේ මවු පිය නෑ මිතුරෝ අවුත් රැස්ව අඩා වැළැඹී මාර්ගය සමීපයේ දර සෑයක් කොට මළ සිරුර ආදහන කරන්නට ආරම්භ කළහ. එහි දී සිදු වන යහපත

දැක බුදුරජාණන් වහන්සේ එහි පැමිණ ගසක් මුල හුන් සේක. ඡාත්‍ර දෙවි පුත් ද තමා ලත් සැපතට හේතුව බලනුයේ බුදුරජාණන් වහන්සේ නිසා ඒ සා මහත් සැපත් ලත් බව දැක, එහි පැමිණ භාග්‍යවතුන් වැද පසෙක සිටියේ ය. එ දුටු මහජනයා විස්මිත ව භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිවැරූහ. මෙහි දී බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙවි පුතු ලවා ඔහු ගේ සියලු ප්‍රවෘත්තිය ප්‍රකාශ කරවා ඉක්බිති දහම් දෙසූ සේක. ඒ ඇසූ දෙවි පුත් තෙමේ ද ඔහු ගේ පෙර අත් බැවූ මා පියෝ ද තවත් බොහෝ දෙනා ද සෝවාන් වූහ. දෙවිපුත් තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැද පැදැකුණු කොට හික්ෂු සංඝයා වහන්සේට යටත් පැවතුම් දක්වා මාපියන් ගෙන් සමුගෙන දෙව්ලොවට ම ගියේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද හික්ෂු සංඝයා සහිත ව නික්මී සේක. ඡාත්‍රයා ගේ මා පියෝ ද සෙසු මහජනයා ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පසු ගමන් කොට නැවතුණහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උක්කඨයා නගරය අසල සුභග වනයෙහි සල් රූක මුලැ වසන සේක. එ සමයෙහි බක සමාගමය නම් බ්‍රහ්මයා හට මේ බඹලෝ නිත්‍යය, ධ්‍රැවය, ශාශ්වතය, කෙෙවලය, නොනැසෙන සුලුය. මෙය නො සැදේ, නො දිරයි. නො මැරේ, නුපදී, මෙයින් අන්‍ය නිශ්ශරණයෙක් (මෙයින් මිදී යන තැනෙක්) නැතැයි මිථ්‍යාදෘෂ්ටියෙක් උපත. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එ බඹහු ගේ අදහස දැන, උන් තැනින් අතුරුදහන් ව ක්ෂණයෙකින් බඹ ලොවු පහළ වූ සේක. බඹා භග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක,

‘නිදුකාණෙනි, වඩිනු මැනව. ඔබගේ මෙහි ඊම ස්වාගත ය. ඔබ මෙහි වැඩියේ කලෙකිනි. නිදුකාණෙනි, බඹ ලොව වනාහි නිත්‍ය ය, ධ්‍රැව ය. ශාශ්වත ය, කෙෙවලය ය, නො නැසෙන සුලුය, මෙය නො සැදේ. නො දිරයි, නො මියෙයි, නො සැවේ, නුපදී, මින් ව්‍යුත් ව යෑමෙක් නැතැයි කී ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු ගේ ප්‍රකාශය වරද බව, ඔහු අවිද්‍යායෙන් අන්ධ ව මෙසේ සිතන බව වදළ සේක. එ කල මාර තෙම එක්තරා බඹක් හු සිරුරු ආවිෂ්ට ව මොහුට ගර්භා නො කරව. මහණ, මේ බ්‍රහ්මයා ය, මහා බ්‍රහ්මය, සියල්ල මැඩු ගෙන ඉන්නේ ය. කිසිවක් හු විසිනුත් අනභිභූත ය, සියල්ල ඒකාන්තයෙන් දන්නේ ය. වශවරත්තී ය. ඊශ්වර ය, කාරක ය, නිර්මාපක ය, ශ්‍රෂ්ටා (සියල්ල සාදන්නා) ජේතෘ ය, සියලු උපනුත් උපදනාවුන්ගේ පීතෘ ය. මහණ, තට පූර්වයෙහින් පෘථිව්‍යාදියට ගැරැහුවෝ, පිළිකුල් කළ මහණ බමුණෝ

වුහ. එහෙත් පෘථිවි අප්, තේජස්, වායු, භූත, දේව, ප්‍රජාපති, බ්‍රහ්ම යන මොවුනට ගරහා මරණින් පසු අපාය භාග් වුහ. එහෙත් ඒ පෘථිව්‍යාදීන් නො ගැරුණු මහණ බමුණෝ මරණින් පසු බඹ ලොවිහි උපන්න. එ බැවින් මම් තට කාරණයක් කියමි. එය කරව, පින්වත, මෙ බඹහු කියන්නක් කරව. මොහු ගේ වචන නහමක් ඉක්මව. ඉදින් තෝ එය ඉක්මවන්නෙහි නම්, වෙත එන ශ්‍රීය දැක මොහොලක් ගෙන පලවා හරින්නා වැන්න. මහණ ප්‍රපාතයක වැටෙන්නේ, අතින් ගන්නට හෝ පය රඳවන්නට කිසික් නොලදේත්, එහි වැටෙන්නේ මය. එසේ ම තා බඹහු කියන්නක් ඉක්මුවහොත් තට වනයෙක් වන්නේ ය. එබැවින් මෙ බඹහු කියන්නක් කරව. මොහු බස නො ඉක්මව. මෙ බඹහු පුද්‍ය යශසින් හා ශ්‍රියෙන් බැබළෙව්යි කී ය.

එ විටැ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු දැන, 'පෘථිව, තා අඳුනමි, මා තා නො දනිතැ යි නො සිතව. මේ බඹාත් සෙසු බඹ පිරිසත් තා අත් අඩංගුයෙහි ය. තා වශයෙහි ය. ඒ තෝ මා තගේ අතට හසු වූයෙකැ යි නො සිතව. මම් වූ කලී, පෘථිව, තා අතට නො හසු වූයෙකිමි. තා වශයට නො ගියෙකිමි' වදළ සේක.

මෙ සේ වදළ කළ බක බ්‍රහ්ම තෙම,

'නිදුකාණෙනි, මම් වනාහි නිත්‍යයක් ම නිත්‍ය යැ යි, ධ්‍රැවයක් ම, ධ්‍රැවයැ යි, ශාශ්වතයක් ම ශාශ්වත යැ යි, කෙෙවලයක් ම කෙෙවලය යැ යි, නො මැරෙන සුල්ලක් ම නො මැරෙන සුළු යැයි, දැනුමි දිරුමි මැරුමි සැවුමි නැත්තක් ම ඒ නැතැ යි, මින් අන්‍ය වූ මත්තෙහි නො මැති නිශ්ශරණයක් නො මැතැයි. කියමි. යුෂ්මත් ද මින් අන්‍ය නිශ්ශරණයක් නො ම දක්නෙහි ය. එය සොයන්නට යෑමෙන් තොර වැ යුෂ්මත් පෘථිවි අප් තේජස් වායු භූත දේව ප්‍රජාපති බ්‍රහ්ම යන මොවුන් දැඩි කොට ගෙන සිතින් එහි ලග්නෙහි නම්, මට ළංව අරක් ගෙන සිටින්නෙහි ය. මම් ද යුෂ්මත්හු කැමැතියක් කරන්නෙමි. සෙස්සන් හැර යුෂ්මත්හු ඇතුළත් කර ගන්නෙමි'යි කී ය.

එ විටැ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'මොහු ගේ මාතය බිදිමි'යි සිතා, 'බ්‍රහ්මය, පෘථිවි අප් තේජස් වායු භූත දේව ප්‍රජාපති බ්‍රහ්ම යන මොවුන් දැඩි කොට සිතින් ගෙන මොවුන් කෙරෙහි සිත ලග්වමි නම් මා තට ළංව ඉන්නකු බව, තට අරක් ගත්තකු වන බව, තා සිය කැමැත්තක් මට කැර ලන බව, සෙස්සන් පිටත් කොට මා ඇතුළත් කැර ගන්නා බව දනිමි. එහෙත්, බ්‍රහ්මය. බක බ්‍රහ්ම මේ තරම් තෙදැත්තෙකැයි නො සිතමි. මම තාගේ ගතිය ද ව්‍යුතිය ද දනිමි' යි වදළ සේක.

නිද්‍රකාණෙනි, යුෂ්මත් කෙසේ මගේ ගතිය ව්‍යුතිය දන්නෙහි දැ? යි බක බ්‍රහ්ම ඇසී.

එ බස් අසා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රිච් සළ දෙදෙනා දිශාවන් බබ්‍රුච්වමින් ඇවිදිනා තාක් වැනි දහසක් ලෝක ධාතුව තාගේ වශයෙහි පවතී. තෝ මෙතෙක් තත්හි හීන ප්‍රණීක සත්ත්වයන් දනිති. සරාග විරාග ද සතුන් දනිති. උපදනවුන් මැරෙනවුන් දනිති. අත් බවට ඊමත් ඉන් යෑමත් දනිති. තා දන්නේ මෙතෙක් ය බ්‍රහ්මය, මෙසේ තගේ ගති ව්‍යුති සාධ්‍යානුභාව ප්‍රමාණයෙන් මම දනිමි. බ්‍රහ්මය, තා නොදන්නා නොදක්නා කාය තුනෙක් ඇත. එය මම දනිමි. බ්‍රහ්මය, තා සිට ආ තැන වූ, බොහෝ කල් ගත වූ බැවින් තට සිහි නැති ආහස්සර නම් බ්‍රහ්මකායයෙක් ඇති. මම වනාහි එය දනිමි, දකිමි, මෙ සේ එ දැනීමෙන් තෝ මට නො සමය. එසේ කලැ එයින් මගේ තට මිටි බවෙක් කොයින් වන්නේ ද? බ්‍රහ්මය. සුභතිණ්‍ය නම් බ්‍රහ්ම කායයෙක් ඇත. එ ද තෝ නො දනිති. නො දකිති. මම වූ කලි එය දනිමි, දකිමි. වේහස්පල නම් බ්‍රහ්ම කායයෙක් ඇත. එය තෝ නො දනිති, නො දකිති. එය මම දනිමි. දකිමි. මෙසේත් බ්‍රහ්මය, තෝ මට නොසම ය. මගේ තට මිටි බවෙක් කොයින් ලැබේ ද? මේ හැම දෙයින් මම තට වැඩි ම යැ යි වදළසේක. වදුරා, පෘථිවි අස් ආදීන්ගේ තත්ත්වය තමන් වහන්සේ අවබෝධ කැර ඇති බවත්, බඹහු එය නොදත් බවත්, ඒ බඹහු තමන් වහන්සේට එයින් පහත් බවත් වදළ සේක.

බඹා කිසිත් කැර ගත නො හී එසේ නම් මම තට අතුරුදන් වෙමි යි කීය.

හැකි නම් අතුරුදන් වට් යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක.

බඹ තෙම අතුරුදන් වෙමි යි තැන් කළේ ද, නො හැකි විය. කෙසේ සැලෙවුණත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු දක්නා සේක.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි තමන් වහන්සේ අතුරුදන් වන බව වදුරා සිය කථාව ඔවුනට ඇසෙන්නටත් රූපය නො පෙනෙන්නත් සැලැස්වූ සේක.

බක බ්‍රහ්මයා ආදි සියලු බඹ පිරිස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ මහර්ධිකතාව ගැන සුදුමයට හා විස්මයට පැමිණියහ.

ඉක්බිති මාර තෙම එක් බඹකුට ආවිෂ්ට ව 'ඉදින් නිද්‍රකාණෙනි, තෙපි මෙසේ දන්නහු නම්, තෙපි සමාස්සම්බුධ නම්, ශ්‍රාවකයන් ඇති නො කරවු. පැවිද්දන් ඇති නොකරවු. ඔවුනට දම් නො දෙසවු. ඔවුන්

කෙරෙහි ඇල්ම නො කරවු. යුෂ්මත්තට පෙරත් 'සමාක්සම්බුද්ධයම්හ'යි ප්‍රතිඥා කළ මහණ බමුණෝ වූහ. ඔහු සවිචන් ඇති කොට ඔවුනට දහම් දෙසා ඔවුන් කෙරෙහි ඇල්ම ඇතිකොට මැරී පහත් අත් බවිහි උපන්න. එහෙත් යුෂ්මත්තට පෙර පහළ වූ සමාක්සම්බුද්ධ යැ යි ප්‍රතිඥා කළ සවිචන් ඇති නො කළ මහණ බමුණෝ වූ කලී උසස් අත්බවිහි පිහිටියහ. එ බැවින් මම , මහණ, තොපට කියමි, මන්දෝත්සාහ වවු. දෘෂ්ට ධර්ම සුබවිහාරී ව වසවු. අත් හට බණ නො කීම යහපති. අත්හට ඔවා නො දෙවු'යි කී ය.

එ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'පාපිය, තා මමි දනිමි. නො දනිතැයි නො සිතව, තෝ පාපිය, මාරයෙහි ය. තෝ වැඩ කැමැති ව දයායෙන් මෙසේ නො කියති ය' යන ආදීන් මාරයා ගරහා පලවා හැර. එ බඹ පිරිසට චතුස්සත්‍යය ප්‍රකාශ කළ සේක. දහසක් බඹුහු රහත් වූහ.

මණ්ඩුක දේවපුත්‍ර සමාගමය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එක් සමයෙක වම්පා පුරයෙහි ගර්ගරා පොකුණ අසළ ආරාමයෙහි වූසූ සේක. නුවර පිටු පිණිස හැසිර වළඳා දවල් කාලය එලසමාපත්ති සැප යෙන් ගෙවා සවස දම් සබා මඩුයෙහි සිටු පිරිස මැද දම් දෙසන සේක.

එ කෙණෙහි මැඩියෙක් පොකුණින් අවුත් 'මේ මනා කථාවකැ'යි යන සංඥායෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ මධුර ස්වරයට කන් යොමු කොට පිරිස් කෙළවර හුන්නේ ය.

එක් ගොපල්ලෙක් ද එහි අවුත් බණ අසන පිරිස දැක, සැරයටිය බිම ගසා, එහි එල්බ එයට බර වැ සිට බණ ඇසී ය. හේ මැඩියා නො දුටුයේ ය. ඔහු සැරයැටිය තුබුයේ මැඩියා මත්තෙහි ය. මැඩි තෙම වනාහි ඉන් තෙරැපිත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ කටහඬෙහි යැවූ සිතැත්තේ, ප්‍රසන්න සිතින් මළේ, තව්තිසා දෙව්ලොවැ දෙවි පුතෙක් ව උපන්නේ ය. දෙව්ලොවැ උපන් කෙණෙහි හේ 'කොහි සිට කවර පිනෙකින් මෙහි උපන්නෙමි දැ?'යි බැලූයේ, වූ සියලු පවත් දැක විමානය පිටින් ම එකෙණෙහි යථොක්ත බණ අසන පිරිස සම්පයට අවුත් විමනින් බැස මහ ඡනයා බලා හින්දැ දීම, දෙවි පිරිස කැටිව භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එලැඹ, පාමුලැ වැටී වැඳ ඇදිලි බැඳ ගෙන තමස්කාර කරමින් සිටියේ ය.

කර්ම එලය දෙවි පුතු ලවා ම මහජනයාට ප්‍රකාශ කරවා ලන අදහසින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'මා පා වදින මේ තෙම කවරේ දැ'යි අසා වදළ සේක.

දේව පුත්‍ර තමා පෙර මැඩියකු ව සිටි බවත්, තමා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ කථා ශබ්දයෙහි නිමිත්ත ග්‍රහණය කරමින් සිටින විට ගොපථ දරවකු ගේ සැරයටියට අසු වී තෙරැපී මළ බවත්, ප්‍රසන්න සිතින් කථරිය කොට තච්ඡිසා දෙව්ලොව දෙවි පුත්‍රකු ව උපන් බවත් කී ය.

එ විටැ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙය ඇරැබ, පැමිණ සිටි මහ පිරිසට විස්තර වශයෙන් ධර්ම දේශනාවක් කළ සේක.

දේශනාවසානයෙහි දෙවි පුත්‍ර සෝවාන් වී ය. සුවාසු දහසක් ප්‍රාණනට ධර්මාභිසමය වී ය.

දෙවි පුත්‍ර භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැද සිය පිරිස හා දෙව්ලොවට ම ගියේ ය.

ආනන්ද ශ්‍රේෂ්ඨ සමාගමය

සැවැත් පුර සතළිස් කෙළක් ධනය ඇති ආනන්ද තම මහ සිටෙක් වී ය. හේ මහ මසුරෙකි. හේ සිය පුත්‍රට අවවාද කරන්නේ, 'මේ සතළිස් කෙළක් ධනය බොහෝ යැ යි නො සිතව. ඇති ධනය නො දිය යුතු ය. ධනය වැඩිම තමි කළ යුතු ය. එක කභවණුවකුත් වියදම් කරන්නහු ගේ ධනය එ පමණට ගෙවේ යැ' යි කිය යි. හේ කිසි දිනෙකැත් තමා සතු මහා නිධාන පස අසුවල් තැන යි පුත්‍රට නො දැන්වී ය. මෑත භාග්‍යෙහි හේ මළේ නුවර සමීපයෙහි සැඩොල් ගමෙක සැඩොලියක කුස පිළිසිඳ ගත්තේ ය.

පියා ගේ මරණින් පසු ඔහු පුත් මූලසිරි තෙම සිටු තනතුරට රජුන් විසින් පත් කරන ලද්දේ ය.

යටැකි සැඩොලිය ගබ් ගත් ද සිට ම එ ගම සැඩොලුනට කුලී වැඩකුත් නො ලැබෙන තරම් විය. ඔහු කාලකණ්ණියා සොයා බලනුවෝ ඒ සැඩොලිය කුස උපන් දරු යැයි සලකා ඇය සැඩොල් ගමින් තෙරැපුහ. සැඩොලි දුක සේ කල් ගත කොට පුත්‍රකු වදුපු දැය. එ උපන් දරු තෙමේ වනාහි අංග විකල පාංශුපිසාවයකු වැන්නෙකි. එහෙත් පුත්‍ර ස්තේහය බලවත් බැවින් මවු ඔහු පෝෂිත කළහ. සිහා කෑමට තරම් වයස් වූ විට එ දරු අතට කබලක් දී 'පුත්‍ර, තා නිසා අපි මහත් දුක් වින්දමිහ. දැන් තා පෝෂණය අපට නො හැකිය. මේ නුවර දුගියනට මගියනට බත් දෙන තන් ඇත. එහි ගොස් සිහා කා දිව් රකු' යැ යි කියා ඔහු යැවූ ය.

එ දරු තෙම නුවර ගෙ පිළිවෙලින් හැසිරෙන්නේ පෙර තමා ආනන්ද සිටුව උන් සමයෙහි වුසු සිටු මාලිගාව දැක ජාතිස්මරණය කොට සිය ගෙට පිවිසියේ ය. තුන් දොරටුවල සිටි කිසිවෙක් ඔහු නො තැකුයේ ය.

සතරවන දෙරටුවට ඔහු වත්තහු දැක මූලසිරි සිටුහු ගේ දරුවෝ බිය වූ කෑ ගැසූහ. සිටුහු ගේ ඇමැතියෝ ඔහු දැක පිටත යව, කාලකණ්ණියැයි කියා තළා කසළ ගොඩට හෙළා දූහ.

මේ වේලායෙහි ශාස්තෘන් වහන්සේ අනඳ තෙරුන් හා පිටු පිණිස වඩනා සේක්, එ තැන දී තෙරුන් දෙස බලා, කසළ ගොඩ උන් දරුවාගේ ප්‍රවෘත්තිය වදළ සේක. එවිට තෙරණුවෝ මූලසිරියා කැඳවූහ. මහ ජන සන්තිපාතයෙක් ද විය.

‘භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මූලසිරි සිටු අමතා, ඒ දරුවා පෙන්වා ‘මේ කවර යි දනිති දැ?’ යි ඇසූ සේක.

‘නො දනිමි’ යි සිටු පිළිතුරු දුන්නේ ය. ‘මෙ තොප පියා ආනන්ද ශ්‍රේෂ්ඨ’ යැ යි වදළ සේක. සිටු නො ඇදහී ය. එ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැබොල් දරු අමතා ‘ආනන්ද සිටාණෙනි, තොප පුත්‍රයාට තොප ගේ පංච මහා නිධානය ‘ඇති තැන් කියවු’ යැ යි වදළ සේක. සැබොල් දරු එය පෙන් වී ය. ඉක්බිති සිටු තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ වචනය අදහා පැහැදී තෙරුවන් සරණ ගියේ ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිටු පාමොක් ජන සමාගමයට දම් දෙසන සේක්,

“මගේ පුත්තු ඇත, ධනය ඇතැ” යි පුත්‍ර තෘෂ්ණායෙන් ද ධන තෘෂ්ණායෙන් ද ලාමක පුරුෂ තෙම වෙහෙසේ. තෙමේ ද තමාට තැන. මරණය හෝ අකුශල කර්ම විපාකය හෝ එළඹ සිටි පුද්ගලයාට පුත්‍රයෝ කොයින් ද? ධනය කොයින් ද?” යි වදුරා දම් දෙසූ සේක.

දේශනාවසානයෙහි සුවාසු දහසක් ප්‍රාණීන්ට ධර්මාභිසමය වී ය.

ගරහදින්න සමාගමය සැවැත්හි සිරිගුත්ත යැ යි ගරහදින්න යැ යි යහළුවෝ දෙදෙනෙක් වූහ. සිරිගුත්ත තෙම බොධෝපාසකයෙකි. ගරහදින්න තෙම නිර්ග්‍රන්ථ ශ්‍රාවකයෙකි. නිර්ග්‍රන්ථයෝ ගරහදින්නයා ලවා නිතර සිරිගුත්තයාට තෙරුවන් දෙස් කියවා නිර්ග්‍රන්ථයන් ගේ අගය වර්ණනා කරවා තමන් කෙරෙහි පහදවා ගන්නට තැන් කෙරෙහි.

සිරිගුත්ත තෙම කීප වරක් තුෂ්ණිමිභූතව සිට දිනෙක ගරහදින්නයා තමාට රත්තත්‍රයයේ අගුණ කියන්නට ආ විට,

‘තෙපි මට ‘ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කරා ගොස් කුමක් ලබන්නෙහි ද, මගේ ආයතියන් වෙත ගොස් දන් දෙව’ යි නිතර කියවූ, කිව මැන, තොප ගේ ආයතියෝ කුමක් දනිත් දැ?’ යි ඇසී ය.

ගරහදින්න තෙම අහෝ ස්වාමීනි, එසේ නො කිව මැන. මගේ ආර්යයන් නො දත් දැයෙක් නැත. සියල්ල දනිති'යි කීය.

එ විට සිරිගුත්ත එ සේ නම් මෙතුටක් කලක් මෙ බව නො කියා සහොවා ගෙන සිටියා ලොකු වරදෙකි. අද නොප ගේ මහින් ආර්යයන් ගේ ඥානානුභාවය මම දනිමි. යන්නැ, මගේ වචනයෙන් ආර්යයන්ට නිමත්ත්වය කරන්නැ'යි කී ය.

ගරහදින්නයා ගොස් එ පවත් කියා නිර්ගුත්ථයන් පසු ද බතට නිමැනුයේ ය. නිර්ගුත්ථයෝ සිරිගුත්තයා තමන් කෙරේ පැහැදුණේ යැ'යි තුටු පහටු ව එය පිළිගත් හ.

සිරිගුත්තයාගේ වාසස්ථානය විශාල ය. හේ එහි ගෙවල් දෙකක් අතර දිගට ම අගලක් සාරවා එහි අගුවි හා මඩ පුරවා ඊ පිට දෙ පසැ කණු සිටුවවා, ලනු බඳවා ආවාටය අද්දර ආසන පණවා ලුයේ ය. ඒ ආසනවලැ ඉදිරි පා වළ අද්දර ද පසු පා වළ මත්තෙහි ලනු උඩ ද තැබැවී ය. එසේ කෙළේ අසුන්හි හුන් විට ලනු පැහි ආසනවල පසු පා පහත් ව බැස ඒ නිගණ්ඨයන්, පිටි අතට හිස යටිකුරු වැ වැටෙනු පිණිස ය. මෙසේ කොට වළ නොපෙනෙන සේ ආසනත් වළ මුව විටත් වසා ඇතිරි අතුරුවාලුයේ ය. මහත් සැළි සෝදවා කෙසෙල් කොළින් ද කඩවැස්මෙන් මුව වසා බඳවා ඒ හිස් බඳුන් පිට පැත්තේ බත්තුළු ගිතෙල් පැණි ආදිය ඉස්වා ගෙයි පිටිපස තැබී ය.

ගරහදින්නයා උදේ අවුත් බලා දන් පිළියෙල වුවා දැක සතුටු ව ගියේ ය. ඔහු ගිය පසු පන්සියක් පමණ නිර්ගුත්ථයෝ එහි ආහ. සිරිගුත්ත තෙම ගෙන් නික්ම පසහ පිහිටුවා වැඳ ඔවුන් ඉදිරියේ දෙහොත් මුදුන් තබා සිට 'ඔබ වහන්සේ අතීතාදී සියලු කාලය දන්නෝ ල. ඔබ එය දනිතැ'යි ඔබ ගේ උපස්ථායකයා මට කීය. ඉදින් තුන් කල් නො දනිත් නම් මා ගෙට නො එනු මැනැව. මා ගෙට ගියත් කැඳ බතෙක් නො ලැබේ. නො දැන, පිවිසියොත් ඔබ හැම අසුවී වළැ හෙළා තළවත්තෙමි'යි සිතීය. ඔවුන් ඉඳගත් කල්හි ලනු වසා එළු පසතුරුණු ඉවත් කරන්නට පුරුෂයන්ට සංඥා කෙළේ ය.

ඉක්බිති හේ නිවටුන් කැඳැවී ය. උහු ද වැඳ අසුන්හි ඉඳගන්නට ආරම්භ කළ කෙණෙහි එහි සිටුවා ලු පුරුෂයෝ ස්වාමීනි, ටිකක් සිටිනු මැනවැයි කීහ. ඒ මන්දැ'යි නිවටුහු ඇසූහ. 'අප ගෙට පැමිණියවුන් වත් දැන ඉන්ද යුතු ය. ඔබ වහන්සේ තම තමන්ට පැමිණ ආසන ලහ සිට එක් විට ම ඉන්ද යුතු' යැ යි ඔහු කීහ. 'මැනැවැ'යි ගිවිස උහු

ද එක විට ම ඉඳ ගත්ත. ඔවුන් ඉඳගන්නට නැමෙන විට ම එහි වූ ඇතිරි එක විට හැර ගත් හ. ඔවුන් ඉඳගනුත් සමග ම ලෙන පිට තුබූ අසුන් පා පහත බැස්සේ ය. නිගණ්ඨයෝ පිටි අතින් පා උඩුකුරු කොට වළ වැටුණහ. සිරිගුත්ත තෙම දෙරවල් පියවා ඔවුන් වලින් නැගුණ නැගුණුවන් තළවා වළට හෙළවා 'තොපට මෙතෙක් සැනේ' යැයි කියා දොරවල් හරවා ලුයේ ය. පලා යන ඔවුන් යන මහ සුණු පිරියම් කළ බිමෙහි නානු බෙලසුල් වත් කරවා තුබුණු බැවින් එහි ද වැටී ගියහ. එහි නවතා ලූ පුරුෂයෝ වැටුණ වැටුණුවන් තළා පලවාසුහ.

නිගණ්ඨයෝ හඬා ගෙන ගොස් වූ පවත් ගරහදින්නයාට දැන්වූහ. හේ කිසි නඩු දැමූයේ ය. එහෙත් එයින් සිරිගුත්තයාට ම ජය වී ය.

ගරහදින්නයා ටික දිනක් සිරිගුත්තයා හා කථා මාත්‍රයකුත් නොකොට ඉඳ, යළිදු කපට අදහසින් ඔහු හා යහළු විය. දිනෙක සිරිගුත්ත තෙම බුදු ගුණ කියා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට දන් දීමෙහි ගරහදින්නයා මෙහෙයී ය. ගරහදින්නයා ද 'යහපතැ' යි ගිවිස ඔහු ලවා ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ හික්කු සංඝයාට නිමන්ත්‍රණය කැරැවී ය. ඉක්බිති හේ ගෙවල් දෙකක් මැද මහ වළක් කණවා, කිහිරි දර පුරවා ගිනිකොට අඟුරු බස්වා වළ මත්තෙහි පෝරු අතුරුවා ඊ මතුයෙහි කළාල හා පැදුරු එළැවී ය. එහි අතුළු පෝරු අතුරෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වඩනා ප්‍රදේශයෙහි පා තැබූ කෙණෙහි කඩා වැටෙන පරිදි දිරා ගිය ලැලි අතුරුවා තැබී ය. වසන ගේ පැත්තෙහි සිරිගුත්තයා කළ පරිදිම හිස් බඳුන් බත් ආදිය ඉස කෙසෙල් කොළ ආදියෙන් වස්වා තැබීය.

නිමන්ත්‍රිත පරිදිම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්කු පිරිස හා වැඩි සේක. මහ ජනයා ද එහි රැස් විය, ගරහදින්නයා ගෙයින් පිටත අවුත් පසහ පිහිටුවා වැද, දෙහොත් මුදුන් තබා, පෙර සිරිගුත්තයා සිතු ලෙසින් 'ඔබ තෙකල් දන්නා සේක්ල. නො එසේ නම් මෙහි පිවිසි විට දැනේ යැ' යි සිතා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම කරවාගෙන ගියේ ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගෙට වැද ශ්‍රී පාදය අඟුරු වළ මත්තෙහි තැබූ විට ම රිය සක් සා පියුම් නැගුණෙන් ඊ මත්තෙන් වැඩ ප්‍රඥප්තාසනයෙහි හුන් සේක. හික්කු පිරිසත් ඒ පියුම් මත්තෙන් ගොස් ආසනවලැ හිඳ ගත්හ.

ගරහදින්නයා මෙය දැක තැනි ගත්තේ ය. සිරිගුත්තයා වෙත ගොස් වූ සියලු පවත් කියා, තමා පිසූ දතක් තැනි බව දැන්වී ය. එවිට සිරිගුත්ත තෙමේ 'යව, ගොසින් බලව, බුඩානුභාවය ඉන් ම දත

හැක්කැයි කියා ඔහු එය බලන්නට යැවී ය. ගරහදින්නයා ගොස් බැලූයේ ය. ඒ සියලු භාජන කැඳ බත් ආදියෙන් පිරි තුබුණු නියා දැක, විස්මිත ව ගොස් සියතින් ම දන් වැළැඳැවී ය. භෝජනාවසානයෙහි හේ අනුමෙවෙති බණට අයැද පසෙක හුන්නේ ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනුමෝදන බණ වදරන සේක්, "මේ සත්ත්වයෝ ප්‍රඥා ඇස නැති බැවින් මගේ ශ්‍රාවකයන්ගෙන්, බුධශාසනයෙන් ගුණ නොම දනිත්, ප්‍රඥා ඇස නැත්තහු අන්ධයෝ නම්. ප්‍රඥාවත්හු ම ඇසැත්තෝ නම්"යි වදරා.

"මාවතක් අද්දර හළ කසළ ගොඩක සුවඳැති සිත්කළු පියුමක් යම්සේ පැන නගී ද, එසේ ම කෙලෙස් කුණින් පිරුණු ඥානාන්ධ වූ ලෝකික ජනයා අතුරෙහි උපන්නේ වී නුමුදු සමාක්සම්බුධශ්‍රාවක තෙම ගුණයෙන් ඒ සියලු ලෝකික ජනයා මැඩ අතිශයයෙන් බැබැළේ"²¹ යැයි වදරා දහම් දෙසූ සේක.

දේශනාවසානයෙහි සුවසු දසක් ප්‍රාණිනට ධර්මාභිසමය විය. ගරහදින්න සිරිගුත්ත දෙදෙනා ද සෝවාන් වූහ.

නැවත සවස් කාලයෙහි දම් සබ්බයෙහි රැස් වූ හික්කුන් කිහිරිගුරු මැදින් පියුම් පැන නැගීම ගැන කථා කරමින් උන් විට, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි වැඩ, එ පවත් අසා පෙරත් බෝධිසත්ත්ව සමයෙහි ගිහි අගුරු මැදින් පියුම් පැන නැංගේ වේ දැයි වදරා, හික්කුන් විසින් ආයාචිත සේක්, බදිරංගාර ජාතකය වදළ සේක.

**මට්ටකුණ්ඩලී
සමාගමය**

සැවැත් පුර කිසිවකුට කිසිත් නුදුන් විරූ ධනවත් මසුරු බමුණෙක් වී ය. හෙ තෙම අදින්නපුබ්බක නමින් මහජනයා විසින් දන්නා ලද්දේ ය. ඔහුට පුතෙක් විය. කුන්ඩලාභරණ සාද දිය යුතු වූ විට කර්මාන්තකාරයනට වියදම් දිය යුතු යැයි බියෙන් තෙමේ ම රන් කැබැලි ගෙන කපා මට කොට කුන්ඩලාභරණ දෙකක් තනා පුතාට පැළැන්දැවී. ඒ කුමර තෙමේ මට වූ කුණ්ඩලාභරණ දෙකක් තනා පුතාට පැළැන්දැවී. ඒ කුමාර තෙමේ මට වූ කුණ්ඩලාභරණ දරන්නේ මහජනයා අතුරෙහි මට්ටකුණ්ඩලී යන නමින් ප්‍රකට විය.

සොළොස් වයස් පත් මට්ටකුණ්ඩලී හට පාණ්ඩු රෝගයක් වැළැඳුනේ ය. අදින්නපුබ්බක තෙම එය දැකත් ධනය වියදම් වෙනැයි බියෙන් කිසි වෙදකු නො ගෙන් වී ය. රෝගය අසාධ්‍ය වූ මට්ටකුණ්ඩලී

මරණ මඤ්චකයෙහි හොත්තේ ය. ඔහු දක්නට එන්නවුනට ගෙ තුළ ඇති ධනය පෙනෙතැයි සැලකූ බමුණා මරණාසන්න වූ සිය පුතු ගෙයින් පිටතැ පිල් කඩෙහි ඇදක් මත සැතැප් වී ය.

එද අලුයමිහි මහ කුළුණු සමවතින් නැගිට ලොව බලා වදරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මට්ටකුණ්ඩලියා දැක, ඔහු ඉන්න ගෙය සමීපයට වැඩි සේක. බ්‍රාහ්මණ කුමාර තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක සිත පහදවා ගත්තේ ය. නොබෝ වේලාවෙකින් මළ හෙ තෙම දෙව්ලොවු උපන්නේ ය.

අදින්න පුබ්බක තෙම පුතු ගේ මළ සිරුර දවා ආදහන භූමියට ගොස් සැම දවසෙහි පුතුගේ නම කියා හඬන්නේ ය. මට්ටකුණ්ඩලී දෙවි පුත් ද තමා දෙවි ලොව උපදින්නට හේතුව බලන්නේ 'සිය පියා මසුරු බැවින් තමාට වෙදකම් නො කරවා මළ පසු සොහොනේ හඬා ඇවිදී' යැ යි ද, 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරේ ප්‍රසාදයෙන් තමාට දෙවි සැපත් ලැබුණේ යැ' යි ද දිවි ය. දැක අදින්න පුබ්බක බමුණා හඬා ඇවිදිනා සොහොනෙහි පැත්තෙක පළමු මට්ටකුණ්ඩලී වේශයෙන් ම සිට හඬන්නට වන.

බමුණු ඔහු දැක 'කුමට හඬයි දැ' යි ඇසී. තමාට රථයක් ලැබුණු බවත් එයට රෝද දෙකක් නැති හෙයින් හඬන බවත් කීය. එ විට සිය පුතුගේ රූපාකාරය ඇති එ තරුණයා කෙරෙහි ප්‍රේමයෙන් බමුණු තෙම 'චුවමනා පරිදි වූ රිය සක් දෙකක් රිදියෙන් හෝ රනින් වුව ද සපයා දෙන්නෙමි. නො හඬව 'යි කී ය.

'ලෙඩින් පෙළුණු සිය පුතුව ධනව්‍යය භීතියෙන් වෙදකමකුත් නො කැරැවූ මෙ තෙම පුත්‍ර වේශයෙන් ආවකු කෙරෙහි දැන් සෙනෙහෙ කොට මෙසේ කියයි. මොහුට නිග්‍රහකොට වරද පෙන්වා දෙමැ' යි දෙවි පුත් සිතී. සිතා තමාගේ රථයට අත් කිසි රෝදයකින් අර්ථයක් නැති බවත් රිවි සඳු දෙදෙනා ම සුදුසු වූ රෝද බවත් කී ය.

එවිට බමුණා රිවි සඳු නොලද හැකි බවත්, එය පැතීම මෝඩ කමක් බවත් කීය. දෙවි පුත් තෙම 'මේ රිවි සඳුහු ඇත්හි වුවත් ඇසට පෙනෙති. මැරි පරලොව ගියහු නම් දක්නට නැත් ම ය. මෙසේ කල අපි දෙදෙනා ගෙන් කවරෙක් මුළුතර ද? ඇසට පෙනෙන්නට වත් ඇති රිවි සඳුන් පතන්නේ ද, නැත හොත් කොයි අත ඉඳී දැයි නො දැක්ක හැකි පරලොව සිටියහු පතා ශෝක කරන්නේ දැ' යි ඇසී.

බමුණු ඒ දෙවි පුතු ගේ කතාව අසා තමා වඩා මුළු බව තේරුම් ගෙන ඒ වචනයෙන් ම තුනී වූ ශෝක ඇත්තේ 'හවන, මා සෝ දුක් නිවූ යුෂ්මත් කවරෙහි දැ?' යි විචාළේ ය.

තමා මට්ටකුණ්ඩලියා ම බවත් දෙව්ලොව උපන්න බවත් හේ කීය. දන් දීම් ආදී කිසි කුසලක් ඔහු කිසි දිනෙක කරන්නා තමා නො දුටු බව කියා එසේ කල දෙව් ලොව උත්පත්තිය කවර හෙයින් වී දැයි බමුණා ඇසී ය.

මරණ මංවකයෙහි හුන් තමා කෙරෙහි දයාවෙන් වැඩි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි උපදවා ගත් ප්‍රසාද මාත්‍රයේ හේතුයෙන් දෙව් ලෝහි උපන් බව හේ කීය. කියා, බමුණාට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹෙන ලෙස අවවාද දී දෙව් පුත් අතුරුදහන් විය.

බමුණා ද ගෙට ගොස් දන් පිළියෙළ කරවා පසු ද බුදු ප්‍රමුඛ හික්‍ෂු සංඝයා වැඩම කැරැවී ය. අබ්බොධයකු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම කැරැවූ කල අබ්බොධයෝ අද ප්‍රශ්න ඇසීමෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වෙහෙසවන හැටි බලමින් ද සොගතයෝ අද මහා ධම්මාගයක් වෙතැයි ද සිතා එහි රැස් වෙති, මෙසේ එද මහා ජනසන්තිපාතයෙක් විය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම කරවා සත්කාර කොට ඒ අදින්න පුබ්බක තෙම ඔබ වහන්සේට දන් නො දී වැදීමේ මාත්‍රයකුත් නො කොට ස්වර්ගයේ උපන්නෝ ඇත් දැ? යි විචාළේ ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තොප පුත්‍රයා ම මෙයට සාධක යැ වදරා මට කොඩොල් දෙව් පුත් විමානය සහිත ව මෙහි පැමිණේ වා යි ඉටු සේක. දෙව් පුත් ද එසේ අවුත් ඔබ වැද සිටියේ ය.

මෙහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ දෙව් පුතු සාක්ෂ්‍ය ස්ථානයෙහි තබා බමුණා සහිත පිරිසට ධර්මාවවාද කළ සේක. බමුණු තෙම සරණ ගත උපාසකයෙක් විය.

ඉක්බිති මට්ටකුණ්ඩලියා ගේ චිත්තප්‍රසාද එලය ඇරැබ දම් දෙසන සේක්,

‘සියලු චේතනාදීහු සිත පූර්වංගම කොට ඇත්තාහ. සිත ශ්‍රේෂ්ඨ කොට ඇත්තාහ, සිතින් නිපදනා හ. ඉදින් පහන් සිතින් කියන්නේ කරන්නේ හෝ සිතන්නේ වේ ද, එහි එලය වූ සුඛවිපාක තෙම වෙන් වී නො යන සෙවණැල්ලක් සේ ඒ කුශලකාරී පුද්ගලයා අනුව ම යෙතැ’²¹³ වදළ සේක.

මේ ධර්ම කථාව ඇසීමෙන් අදින්නපුබ්බක බමුණු ද මට්ටකුණ්ඩලී දෙවිපුතු ඇතුළු සුවාසුදහසක් ප්‍රාණීහු ද ධර්මාභිසමය කළෝ ය.

සරහ
පරිව්‍රාජකාදී
සමාගමය

සරහ නම් හික්‍ෂු සිවුරු හැර පරිව්‍රාජක ව බුදු ධර්මය තමා හොඳින් දන් බවත්, එය දැන ම තමා බුදු සස්ත හළ බවත් මහජනයා මැද කියා ඇවිදී. රජගහ පුර පිටු පිණිස හැසිරෙන හික්ෂුහු ඒ කථාව අසා අවුත්

භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සැළ කළහ. සැළ කොට සප්පිනිකා නදී තීරයෙහි වූ ඒ පිරිවැරියන් ඉන්නා ආරාමයට වඩින්නට අයැදූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද එහි වැඩ පැණවූ අස්නෙහි හුන් සේක.

හිඳ සරභ පරිව්‍රාජකයා අමතා ඔහු එසේ කියන බව සැබෑ දැ යි විචාළ සේක. පිරිවැරිය තෙම නිශ්ශබ්ද විය. 'සරභය, කියව, තොප විසින් ශ්‍රමණශාක්‍ය පුත්‍රයන් ගේ ධර්ම ය කුමක් හැටියට දැන ගන්නා ලද ද? ඉතින් තොප ගේ දැනීම අසම්පූර්ණ නම් ඒ අඩු හරිය මම සම්පූර්ණ කැර දෙන්නෙමි. ඉඳින් තොප ගේ දැනීම සම්පූර්ණ නම් මම එය මැනවින් පිළිගන්නෙමි. කියව'යි වදළ සේක.

තුන් වන වර දක්වා ආසු නුමුත් හේ කර බා ගෙන ම නිහඬව උන්නේය. සෙසු පිරිවැරියෝ සරභයා අමතා 'ඔබ ශාක්‍ය පුත්‍රීය ධර්මය තේරුම්ගත් නියාව කියන්නැ'යි කීහ. හේ නිහඬව ම බිම බලාගත් වන ම හුන්නේය.

එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ ගේ සමයක් සම්බුධන්වයේ අඩුවක් හෝ ආසු ව ක්‍ෂයයේ අඩුවක් හෝ ධර්මයේ අනෙයභීෂික බවක් කිසි ද කෙනකු විසින් සකාරණව පැවැසිය නොහැකි නියාව වදරා දහම් දෙසා එ තැනින් ම අහස් නැග තික්ම සේක. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තික්ම වැඩි පසු පිරිවැරියෝ සරභයාට රළු පරොස් බසින් බැණ වැදූණහ.

ඒ පිරිස් මැද දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ ධර්මය අසා මහත් පිරිසක් ධර්මානුසාරී ලැබූ හ.

විංචි සත්කාර වැඩි වනු දුටු තීර්ථකයෝ ශ්‍රමණ ගෞතම යනට මානවිකාව ලැබෙන ලාභ සත්කාර තැනි කරමු'යි කුමන්ත්‍රණ කොට එයට මහක් යොදා ගත්හ.

ඔවුන්ගේ විංචා නම් වූ රුමත් පරිව්‍රාජිකාවක් වූ ය. දවසෙක ඕ තීර්ථකාරාමයට අවුත් වැද සිටියා ය. කිසි ම තීර්ථකයෙක් ඇය හා කථා නො කෙළේ ය. ඕ තුන් වරක් ම වැඳ 'ස්වාමීනි, කථා නොකරන්නට මා කළ වරදක් ඇද්දැ?'යි ඇසුවා ය. 'ඇයි, ශ්‍රමණ ගෞතමයන් ලොව තමන් වෙතට ඇද ගනිමින් අප නිෂ්ප්‍රභ කෙරෙමින් ඇවිදිනා නියාව නො දනු දැ?'යි ඔහු කීහ. 'ස්වාමීනි, මුසුප්පු නො වුව මැනව, මම ශ්‍රමණ ගෞතමයනට අයස උපදවන නියාව දනිමි'යි කියා ඔවුන් සතුටු කළා ය.

එ තත් පටන් කොට ඕ සෑම සැන්දෑවෙක ම රතු පිළි හැඳ පෙරෙව ගෙන සුවඳ මල් ආදිය රැගෙන ජේතවනය බලායෙයි. ඇය අඳුරෙහි යන්නිය දැක 'කොහි යවු දැ?'යි විචාළ වුනට 'මා යන එන තැන් දැන

ගන්නට නොපට වුවමනාව කීමෙන් දැ?යි ඔවුනට සැක උපදනා ලෙසට සැබෑ බසින් කියා යයි. ජේතවනයට නොදුරු වූ තීර්ථකාරාමයෙක රැ. ලැග පසු දින උදෑසන ම ජේතවනයේ සිට යන්නියක සේ යන්නියක සේ ඒ පැත්තේ සිට නුවර අතට යෙයි. උදෙන් ම ජේතවනයට එන උපාසකවරුන් රැ කොහි ලැග්ගෙනි ද මේ තරම් පාන්දරෙන් එන්නේ?යි ඇසූ විට මා කොයි ලැග්ගත් එයින් නොපට ඇති වැඩේ මොකක් දැ?යි බැණුවැදී යෙයි. මාස දෙක තුනකට පසු වැ පහත් දොර ම තීර්ථකාරාමයේ සිට ජේතවනය අතට ටික දුරක් ගොස් නුවර අතට එන්නී ජේතවනයට උදෙන් ම එනවුන් මේ උදේම කොයි සිට එවුද?යි ඇසූ විට දෙවරම ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ගදකිළියේ නිද හෙව එමි?යි කියයි. ඇගේ විහිලු බසෙකැ යි කිසිදු කෙනෙක් එය නො තකති. තව තුන් සාර මසක් ගිය තැන දවසෙක ඕ දර සුඹුල් ආදිය ලා ඊ වටා බඩ මහත් ව තිබෙන ලෙසට රෙදි කඩ වෙළා බඩදරු ලියක සෙයින් රත් පිළියක් පොරවා ගෙන සවස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දහම් දෙසන වේලෙහි දම් සභාවට ගොසින් ඉදිරියේ සිටියා ය. එසේ සිට 'ශ්‍රමණයෙනි, ඔබ දහම්දෙසති, ඔබට ද ව මා බඩ දරුවෙක් ඇත. වදන අවස්ථාව ළ. ව ඇත. වදන ගෙයක් නියම නැත. අවශ්‍ය වුවොත් ගන්නට තෙල් මිරිස් ආදී බෙහෙත් ද නැත. ඔබේ උපාසක ව සිටිනා කොසෙල් මහ රජ්ජරුවනට හෝ අනෙක් පිඩු සිටාණනට හෝ විශාඛාවනට හෝ කළමනා දැ කරන්නට විධාන නො කරනුයේ හැයි ද?' යනාදීන් ආධාපලි කියන්නට වන.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෙසූ ම නවතා, 'නොප කියන දැයේ ඇත්ත නැත්ත තෙපි දනිවු අපිත් දනිමු'යි වදළ සේක. එය හා සමග ම ඇය බැඳ බඩ වෙළා තුබුණු ලත්‍ර හා කඩ රෙදි ලිහි ගිලිහින. දර සුඹුළුත් කඩ රෙදිත් ඇගේ පා මුල ම වැටිණ.⁹⁸

රැස් ව සිටි මිනිස්සු එය දැක 'කාලකණ්ණික කෙල්ල, භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මෙසේ අහුන දෝෂාරෝපණ කරන්නට කාරණ කිමි දැ!යි බැණ වැදී ඇය එ තැනින් පලවා හළහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නො පෙනෙන තෙක් මාතයට ඇය ගිය විට පොළොව පැලී විවෘත විය, ගිනි දැල් නැගිණ. ඕ එයට හසු ව ගිලී මැරී අවිච්ඡිතිරයේ උපන්නිය.

විංචාව කළ ක්‍රියාව තීර්ථකයන් ගේ කුමන්ත්‍රණ යෙක ප්‍රතිඵල යැයි හෙළි වූයෙන් ඔවුනට තවත් මහජනයා කළ කිරුණහ. ලබමින් තුබුණු සත්කාර ටික ද නැති විය.

98. සක්දෙව්දු සිවුවරම් දෙවියන් යොදා මී වෙස් ගත්වා ඇය බඩ බැදි ලත්‍ර සිදුවා ලුහයි ධම්මපදවිය කථාවේ දැක්වේ.

සත් සාලිස්වත පරිච්ඡේදය

කොසොල් රජු පසේනදී කොසොල් රජ කේලම් බස් හදනා තමාට හිතවත් ව සිටි බන්ධුල සේනාධිපතියාත් ඔහු ගේ පුතුන් ගේ මරණය දෙතිසත් රහසින් මරවාපී ය. තමා අනුන් ගේ බොරු කථා හදනා තමාට පක්ෂපාත ව සිටි තිස් තුන් දෙනෙකුත් මරවා ලීමෙන් කෙළේ මහත් වරදෙකැ යි පසු ව දැනගත්තේ මහත් පසුතැවිල්ලට පත් විය. පිළියම් වශයෙන් කළ යුතු අත් කිසිත් නො දුටුයේ බන්ධුල සෙනෙවියාගේ බැනණු දීඝ කාරායණයා මහ සෙනෙවි ධුර යේ තැබී ය. එහෙත් දීඝ කාරායණ තෙම තම මයිලණුවනුත් ඔහු දරුවනුත් මැරීමේ පලිය ගැන්මට අවස්ථාවක් බලා සිටියේ ය. රජ ද තමා කළ බලවත් අපරාධය නොයෙක් විට සිහි කෙරෙමින් මහත් නො සැනසිල්ලෙන් කල් ගෙවී ය.

දවසෙක හේ කිසි රාජ කායභීයක් සඳහා කොශල රටේ සීමාවේ වූ ගමකට මහ සෙන් පිරිවරා ගියේ ය. ඒ අතර එයට නො දුරෙහි වූ මේදුලුම්ප නම් ශාක්‍ය ගමෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩ වසන නියාව අසා තමා ශ්‍රේෂ්ඨව කකුඩ භාණ්ඩයන් දීඝ කාරායණයා අතට දී තෙමේ මද දුරෙක වූ මේදුලුම්ප ගමට ගියේ ය. දීඝ කාරායණ තෙම සතුරා පිටු දක්නට අවස්ථාව පැමිණියේ යි සිතා අශ්වයකුත් සේවිකාවකුත් කඳවුරෙහි රඳවා තමන් සැවැත් නුවරට ගිය බව රජුට දන්වත් නැ යි කියා සේනාව ගෙන සැවැත් නුවරට ගොස් විඩුඩහ කුමරුට වොටුනු පළඳවා රජ කමට පත් කැරැවී ය.

රජ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හමු ව කතා බස් කොට සිය කඳවුරට ආයේ ය. සේවිකාව දීඝ කාරායණයා සේනාව හා ආපසු ගිය බව කීවා ය. රජ ඔහු සිය පුතු හා කුමන්ත්‍රණ කොට කළ දෑ තේරුම් ගෙන සිය බැනණුවන් එක්ක ගොස් ඔවුනට දඩුවම් කරමි යි සිතා ඒ සැන්දෑවේ ම සේවිකාව හා අසු නෑහ රජගහ පුරය බලා පිටත් විය.

රජගහ පුරයට ඔවුන් යන විට රාත්‍රිය විය. නුවර දොරොටු වසා තුබුණේ ය. අන් යෑ යුතු තැනක් නො දුටුයේ නුවරින් පිටතැ වූ ශාලා වෙක රැ ලැගුම් ගත්තේ ය. සිත රිදුම ද නිරාහාර බව ද ගමන් වෙහෙස ද බලවත් ශීතය ද නිසා මහත් පීඩාවට පත් අසු වයස් වූ රජ එළිය වැටෙන්නට පෙර ම කලුරිය කෙළේ ය.

කොසොල් රජු මළ පවත කියා හඬන සේවිකාව ගේ කථාව ඇසූ මිනිස්සු අජාසත් රජුට එපවත් සැළ කළහ. රජ එහි අවුත් සේවිකාව ගෙන් සියලු පවත් අසා දැන සුදුසු ගෞරව සහිත කොට රාජ දේහය ආදහන කැරැවී ය.

විඩුඩහ තෙමේ රජ වූ නොබෝ දිනෙකින් ම තමාව පහත් කොට සැලකූහ යි ශාක්‍යයන් හා බැඳ ගත් වෛරය නිසා, දැන් එහි පලිය ගන්නට කාලයැ යි සිතා මහ යුද සෙනහක් ගෙන ශාක්‍ය රට අතට යන්නට නික්මුණේ ය. සැවැත් නුවර වසන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එදා අලුයමැ මහ කුළුණු සමවතින් නැගී දිවැසින් ලොව බලන සේක්, ශාක්‍යයනට වන්නට යන විපත දැක ඉදුහයෙන් කිඹුල්වත් පුරට මෙ පිට තැනකට වැඩ, තුනී සෙවන ඇති රුකක් මුල හුන් සේක.

කිඹුල්වන බලා යන විඩුඩහ රජ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක, වෙතට ගොස් වැඳ වහන්ස, මේ සෙවණ හරියට නැති ගසක් මුල තුඩ හිඳුනේ හැයි ද! තෙල සතවු සෙවණ ඇති මහ රුක මුලට වැඩ හිඳුනේ මනා නොවේ දැ! යි කී ය. 'මහරජ, එසේ වුවද නෑ සෙවණ සිසිල් වේ' යි වදළ සේක. විඩුඩහ තෙම 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නෑයන් කෙරෙහි අනුකම්පායෙන් වැඩි සේක් වනැ' යි සලකා පෙරලා සැවැත් නුවරට ම ගියේ ය. තවත් දවසෙක විඩුඩහ තෙම ශාක්‍යයන් තමාට කළ අවමානය සිහි කොට 'උන්ගෙන් පලි ගනිමැ' යි මහා සේනාවක් ගෙන කිඹුල්වන බලා නික්මියේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කල් තබා ම එය දැක පළමු සෙයින් ම වැඩ යටකී ගස මුලැ හුන් සේක. එයින් විඩුඩහ තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක පෙරලා සැවැත් නුවරට ම ආයේ ය. තුන්වන වරක් ශාක්‍යයන් මරමි' යි බලසෙන් හා නික්මුණු විඩුඩහ තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පළමු සේම වැඩ හිඳුනු දැක පෙරලා සැවැතට ම ආයේ ය.

වික දිනකට පසු සතර වන වර ද විඩුඩහ රජ කිඹුල්වන බලා පිටත් වූ නියාව දුටු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ශාක්‍යයන් කළ අතීත අකුශලයක් පල දෙන්නට ළං වූයේ වනැ යි සිතා ඔවුන් කළ අකුසල් කවරේ දැ? යි අතීතාංශඥානය යොමා බැලූ සේක. බොහෝ දෙනකුත් ශාක්‍යයන් අතීත අත් බැවෙක එකතු ව නදියකට වස දමා මසුන් මැරූ අකුසලය ඉදිරි පත් වැ ඇති බවත් එහි විපාකය නො මැඩලියැ හැකි සේ බලවත් ව මුහුකුරා එළඹැ සිටින බවත් දුටු සේක. ඒ ශාක්‍යයනට වන විපත නො වැළැක්විය හැකි නියා දැක මේ සතර වන වර එහි නො වැඩි සේක.

විඩුඩහයා විඩුඩහ තෙම මහ සෙනගක් සහිත ව කිඹුල්වනට ශාක්‍යයන් ගෙන් ගියේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ නෑයෝ තමන් පලි ගැනීම මිය යතත් අනුන් නො මරති. එහෙත් තමන් ධනු ශිල්පයෙහි දක්ෂ බැවින් සතුරන් ගේ ඇහැ නො වදින සේ ඔවුන් අත් අස්සෙන් හෝ කන් අද්දරින් යන ලෙසට හී විද ඔවුන් බිය ගන්වා පලවා හරිමු' යි කතිකා කොට ගෙන යුධයට සැරැසුණු නියාවක් දක්වා සිටියහ.

විඩුඩහ රජ සටන් ඇරඹීය. ශාක්‍යයන් විදි හි දඩු විඩුඩහයාගේ පිරිසේ හටයන්ගේ අත් අස්සෙන් කන් අගින් හෝ යෙයි. විඩුඩහ තෙම ශාක්‍යයන් හි විදිනු දැක, 'හැයි, ශාක්‍යයෝ ප්‍රාණවධ නො කරමින්' යි කියමි, තෙල කුමක් කෙරෙත් ද? බලවු, ශාක්‍යයෝ විද මගේ පිරිස වනසා ලක්'යි කීය. එහි සිටි පව්වු එකෙක්, 'ඔබ සෙනහෙහි එකෙකුත් නො මළේ ය. පිරිස ගණන් කරවා බලන්නැ'යි කීය. රජ බල සෙනහ ගණන් කැරවීය. එකෙකුත් අඩු නැත. යුද්ධය හැර පෙරලා යන්නට සිතා සිටි රජ එය දැක, නැවත සටන අරඹනුයේ, 'අප මුත්තනුවන් මහානාම ශාක්‍ය රජුන් ඔවුන් ළඟ සිටියනුත් හැර 'ශාක්‍යයමිහ'යි කියන සෙසු සියලු දෙනාම මරා දමවු' යැ යි විධාන කෙළේ ය. ශාක්‍යයෝ ද දිවි රැක ගන්නා උපදෙසක් නො ලද්දෝ බොරු නො කියන්නාහු සමහරු තණ ගස් ඩැහැගෙන ද සමහරු හුන දඩු අල්ලා ගෙන ද සිටියාහ. විඩුඩහයාගේ හටයෝ ගොස් 'මොහු ශාක්‍යයෝ ද නො වහු දැ?'යි අසති. තුමු බොරු නො කියන්නාහු, තමන් ඩැහැ ගත් තණ දක්වා මේ තණ යැ ශාක්‍යයෝ නො වෙති යි කියති. හුණ දඩු අල්ලා සිටියෝ මේ හුන ය, ශාක්‍යයෝ නො වෙති යි කියති. විඩුඩහයාගේ හටයෝ ඔවුන් ද මහානාම රජු හා ඔහු වෙත සිටියවුන් ද හැර කිඹුල්වතු සිටි ඉතිරි සියලු ශාක්‍යයන් මරා දැමූහ. තණ පෙන්වා රවටා දිවි රැක ගත්තෝ තණ ශාක්‍ය නමින් ද හුණු දඩු පෙන්වා රවටා දිවි රැක ගත්තෝ එ තන් සිට තළ ශාක්‍ය නමින් ද හැඳින්වුණහ.

විඩුඩහ තෙම මෙසේ ශාක්‍යයන් බොහෝ දෙනෙකුත් මරා කිඹුල්වත පාලු කොට පෙරලා සැවැත් පුර බලා නික්මුණේ ය. ඔවුන් අවිරවති නදියට ළං වූයේ අඳුරේය. කලුවර බැවින් තවත් ඉදිරියට යෑ නො හැක්කාහු නදිය අද්දර කඳවුරු බැඳ ගත්හ. නියං සමය බැවින් සමහර කෙනෙක් වැලි තලාව මත්තෙහි වැද හොත්හ. සමහරු ගොඩ වැද හොත්හ. වැලි තලාවේ හොත් සමහරු වැල්ලෙහි කඩි මතු වී ඇඟ වැද ගත් බැවින් එතැනින් නැගී ගොඩට ගොස් වැද හොත්හ. ගොඩ ද කිසි තැනෙක කඩි මතු වූයෙන් උහු නැගිට වැල්ලට ගොස් නිදා ගත්හ. මේ එද ඔවුන්ගේ මතු වූ පෙරකමිය ක් නිසා වූ දැයෙක. මෙසේ පෙර කළ පවක් මතු වූවෝ වැල්ලට ගියහ. සෙස්සෝ ගොඩ රැළුණහ.

ඔවුන් හැමට නින්ද ගිය නොබෝ වේලායෙහි නදීශීෂියට මහ වැස්සෙක් වට. නදිය ගලන්නට විය. විඩුඩහයා සහිත හට සේනාවේ බොහෝ දෙනෙක් ගං වතුරෙන් ඇද ගෙන යන ලද්දාහු දියේ ගිලී මළාහ.*

* විඩුඩහ යුධයේ පුවත සථාසම්චාදිත්තේ පොත්හි එනුයේ මෙයට වෙනස්ව ය. උපග්‍රන්ථය බලන්න

මෙසේ කාසි කෝශල දෙරට ද අරාජක විය. වූ පවත් අසා අජාසත් රජ සැවැතට අවුත් සියලු කාශි කොශල දෙරටෙහි ද පාලනය තමා යටතට ගත්තේ ය.

අට සාළස් වන පරිච්ඡේදය

තික්ෂුණට
අපරිභාණිය ධම්
දෙසීම

ටික කළක් උළුම්ප ගම වැස ඉන් නික්ම සැරිසරා වඩනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජගහ පුර වැඩ එහි ගිජුකුළු පව්වෙහි වූසූ සේක. ඒ කාලයෙහි අජාතශත්‍රු රජ ලිච්ඡවී රජුන් තසනු කැමැත්තේ ස්වීය රාජ්‍යයන් ලිච්ඡවී රාජ්‍යයන් අතර සීමාව වූ ගංගා නදිය අද්දර පිහිටි පාටලී ග්‍රාමය සියලු නගරාංගයෙන් සම්පූර්ණ බලකොටු සහිත මහා නගරයක් කිරීමෙහි ස්ව අග්‍රාමාත්‍ය වූ සුනිධ වස්සකාර දෙ දෙනා යෙදී ය. ඔවුන්ගෙන් වස්සකාර බමුණා දිනක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත අවුත් පිළිසඳර කථා කොට පසෙක හිඳ ගත්තේ ය.

මෙ වේලෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, පවත් සලමින් පිටු පස සිටි අනඳ තෙරුන් අමතා ලිච්ඡවීනට තමන් වහන්සේ වදාළ සප්ත අපරිභාණිය ධර්ම සත ඔහු රකිත් දැ යි අසා, ඔවුන් ඒ රකිනා බව තෙරුන් කී විට, සත ම තබා ඉන් එකක් රැක්කත් පිරිහීමක් නො වන බව වදාළ සේක. වස්සකාර බ්‍රහ්මණයාට ද ආමන්ත්‍රණය කොට තමන් වහන්සේ පෙර විසල් පුරයේ සාරන්දද වෙනායෙහි වසන සමයෙහි ලිච්ඡවී රජුනට සප්ත අපරිභාණිය* ධර්ම වදාළ බවත් එ සප්ත ධර්මයන්හි පිහිටා සිටින තාක් ඔවුනට කිසි පිරිහීමක් නො වන බවත් වදාළ සේක.

වස්සකාර බමුණා නික්ම ගිය නොබෝ වේලාවකින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනඳ තෙරුනට රජගහ පුර සම්පයේ ඉන්නා සියලු තික්ෂුණ උපස්ථාන ශාලාවට රැස් කරන්නට නියෝග කළ සේක. තෙරණුවෝ

* වජ්ජිනට දෙසූ අපරිභාණිය ධර්ම සත:- 1 නිතරම පාහේ රැස්වීම් පැවැත්වීම; 2. සමග ව රැස්ව හිඳීම; සමගව නැගිටීම, සමග ව කටයුතු වල යෙදීම; 3 නො පැණවූවක් නො පැණවීම, පැණවූ නීති කඩ නො කිරීම, පෞරාණික වජ්ජි ධම් පිළිගෙන එ අනුව පැවැත්ම, 4 වැඩිමහල්ලනට ගරු බුහුමන් කිරීම, ඔවුන්ගේ වචනයට ඇහුම් කන් දීම, 5 ඒ ඒ කුල ස්ත්‍රීන් කුල කුමරියන් බලාත්කාරයෙන් තම තමන් වෙත වාසයට නො පැමිණවීම, 6 වජ්ජීන් පරම්පරා ගත ව ධාර්මික පූජායෙන් පිදු දේවාලයනට ඒ පූජා නො කඩව කිරීම; 7 දක්ෂිණාර්ථ වූ මහණ බමුණන් නිසි සේ රැක බලා ගැනීම.

එය කළහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද උපස්ථාන ශාලාවට වැඩ පැනවුණු අස්තේ හිඳ හික්මුන් අමතා අපරිභාණිය ධර්ම සප්තක පසක් හා ඡටිකයක් වදාළ සේක. ඒ මෙහි දැක්වේ.

ප්‍රථම අපරිභාණිය ධර්ම සප්තකය.

1. හික්මුන් නිතරම පාහේ බොහෝ සෙයින් එක් රැස්වීම, 2. සමග ව රැස්වීම හා නැගී සිටීම, සමග ව සංඝ කර්ම කිරීම, 3. තථාගතයන් වහන්සේ නො පැණුවුවක් නො පැණුවීම, පණවන ලද ශික්ෂා ධර්ම නො පිරිහෙළා මනා කොට රැකීම, 4. පැවිදි උපසපත් ව බොහෝ කල් වූ වැඩි සිටි මහ තෙරුනට ගරු බුහුමන් කිරීම, උන් වහන්සේගේ වචනයට ඇහුම් කන් දිය යුතු යැ යි සිතීම, 5. තෘෂ්ණාවට වාල් නො වීම, 6. අරණ්‍ය සේනාසනයන්හි භාවනායෙහි යෙදී විසීම, 7. එළැඹ සිටි සිහි ඇති ව විසීම, නොපැමිණි ප්‍රියශීල සබරම්සරුන්ගේ පහසුව පැතීම.

දෙවැනි අපරිභාණිය සප්තකය.

1. සිවුරු දෙවිම් මැසිම් ආදී කර්මයන්හි ම මුළු කාලය නො යොදා ඒ ඒ කටයුතු පැමිණි වේලායෙහි ම එය කිරීම, 2. ආලාප සංලාප කථායෙහි ඇලී නො ඉඳීම, 3. නිද්‍රායෙන් කල් නොගෙවීම, 4. ගණ සඬගණිකායෙහි නො ඇලීම, 5. පහත් අදහස්වලින් වෙන් වීම, එසේ වූ අදහස් ඇත්තන්ගෙන් වෙන් වීම, 6. පාප මිත්‍රයන් නො සෙවීම, ඔවුනට නො නැමීම, 7. ප්‍රථම ධ්‍යානාදියක් ලද තරමින් නො නැවතී මතු ගුණයන් ද ලැබීමට තැත් කිරීම.

තෙ වෙනි අපරිභාණිය ධර්ම සප්තකය.

1. ශ්‍රද්ධාවත් වීම. 2. පවට ලජ්ජා ඇති වීම. 3. පවට බිය ඇතිවීම. 4. බොහෝ ඇසු පිරු තැන් ඇති බව. 5. පටන් ගත් කායික චෛතසික වියඟී ඇති වීම. 6. එළැඹ සිටි සිහි ඇති වීම. 7. ප්‍රඥාවත් වීම.

චතුර්ථ අපරිභාණිය ධර්ම සප්තකය.

1. ස්මෘති සම්බෝධාසංඛ්‍යා වැඩීම. 2. ධර්මවිවය සම්බෝධාසංඛ්‍යා වැඩීම. 3. වියඟී සම්බෝධාසංඛ්‍යා වැඩීම. 4. ප්‍රීති සම්බෝධාසංඛ්‍යා වැඩීම. 5. ප්‍රශ්‍රබ්ධි සම්බෝධාසංඛ්‍යා වැඩීම. 6. සමාධි සම්බෝධාසංඛ්‍යා වැඩීම. 7. උපේක්ෂා සම්බෝධාසංඛ්‍යා වැඩීම.

පංචම අපරිභාණිය ධර්ම සප්තකය

1. අනිත්‍ය සංඥාව වැඩීම. 2. අනාත්ම සංඥාව වැඩීම. 3. අශුභ සංඥාව වැඩීම. 4. ආදිනව සංඥාව වැඩීම. 5. ප්‍රභාණ සංඥාව වැඩීම. 6. විරාග සංඥාව වැඩීම. 7. නිරෝධ සංඥාව වැඩීම.

අපරිභාණික ධර්ම ඡටිකය

*1. සබ්බන්තවාරීන් කෙරෙහි සම්මුඛාසම්මුඛ තනහි මෙත්‍රී කාය කර්මය එළැඹීම. 2. සබ්බන්තවාරීන් කෙරෙහි සම්මුඛාසම්මුඛ දෙතනහි ම මෙත්‍රී වාක් කර්මය එළැඹවීම. 3⁺ සබ්බන්තවාරීන් කෙරෙහි සම්මුඛාසම්මුඛ දෙතනහි ම මෙත්‍රී මනාකර්මය එළැඹවීම.

4. ⁺ දැනුමෙන් ලත් සිවුපසය සබ්බන්තවාරීන් හා සාධාරණ පරිභෝගයෙන් පරිභෝග කිරීම. 5. සබ්බන්තවාරීන් හා ශීලයෙන් සම ව විසීම. 6. සමාග් දෘෂ්ටියෙන් සබ්බන්තවාරීන් හා සම ව විසීම.

බුදුරජාණන් වහන්සේ රජගහපුර ගිජුකුළු පව්වෙහි වසමින් මේ අපරිභාණික ධර්මයන් ම බෙහෙවින් වදාළ සේක.

**රජගහෙන්
අම්බලවිධිකාවට**

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජගහ පුරයෙන් හික්ෂු සඬ්ඝයා සහිත ව පිටත් ව වාරිකායෙහි යෙදුණු සේක, රාජගහ නාලන්දා යන දෙ නුවර අතර වූ අම්බලවිධිකා නම් උයනෙහි රජහු පිණිස කරවා තුබුණ ගෘහයට වැඩි සේක. පිරිනිවන් පෑමට සමීප වූ කාලය බැවින් ශීලය මේ සේ ය. ප්‍රඥාව මෙසේ ය. ශීලයෙහි පිහිටා වැඩූ (විදර්ශනා) ප්‍රඥාව මහත් ඵල ඇත. (විදර්ශනා) ප්‍රඥායෙහි වැඩූ සිත කාමාශ්‍රව, භවාශ්‍රව, දෘෂ්ටාස්ථව, අවිද්‍යාශ්‍රව යන මොවුන්ගෙන් මනා ව මිඳෙතැයි මේ කථාව ම බෙහෙවින් වදාළ සේක.

**අම්බලවිධි කායෙන්
නාලන්දාවට**

නැවැත අම්බලවිධිකායෙන් පිටත් ව හික්ෂු පිරිස සහිත වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නාලන්දා පුරයට වැඩි එහි පාවාරික අඹ වනයෙහි වූසු සේක. එහිදී බොහෝ සෙයින් ශීල සමාධි ප්‍රඥා කතාව ම වදාළ සේක.

* මෙත්‍රී කාය කර්මය නම්: මෙත්‍රී සිහින් කටයුතු කාය කර්ම යි. වාක් කර්ම මනා කර්ම ද මේ අනුසාරයෙන් දත යුතු. ආභිසමාවාරිකවත් පිරිම හික්ෂුන් ගේ මෙත්‍රී කාය කර්මයි. වෛත්‍ය වැදීමට බෝධි වන්දනාවට සංඝයා වැඩම කැරවීමට යෑම, පිඩු පිණිස වැඩි හික්ෂුන් දැක පෙර ගමන් කිරීම, පාත්‍රය පිළි ගැනීම, අසුන් පැණවීම ආදිය ගිහියන් ගේ මෙත්‍රී - කාය කර්ම යි. මෙත්‍රී සිහින් බණ දහම් ඉගැන්වීම, කමටහන් කීම හික්ෂුන්ගේ මෙත්‍රී වාක් කර්මයි. වැළුම් පිදුම් සඳහා යමු, බණ අසන්නට යමු, යන ආදී වශයෙන් පින් කිරීමෙහි තමන් අනුන් යෙදැවීම සඳහා කරන ගිහියන්ගේ කථාව ගෘහස්ථයන්ගේ මෙත්‍රී වාක් කර්ම නම්.

+ මේ සබ්බන්තවාරීන් වහන්සේ සුවපත් වෙත්වා යන ආදීන් හිත විත්තය පැතිර වීම හික්ෂුන් ගේ මෙත්‍රී මනා කර්ම නම්. අපේ ස්වාමීන් වහන්සේ සුවපත් වෙත්වා යන ආදීන් සිතන ගිහියන් ගේ ඒ සිහිම් ගෘහස්ථයන්ගේ මෙත්‍රී මනාකර්ම නම්.

+ කුහක කම් ආදියෙකින් නොව පිඩු පිණිස හැසිරීමෙන් යුතු ලෙස ලැබූ සිවුරු පිණිසපාන සෙනසුන් ගිලන් පස යන මේවා දැනුමෙන් සෙමෙන් ලත් සිවු පස නම්.

**නාලන්දවෙත්
පාටලිගමට පාටලිපුත්‍ර
නුවරේ ආරම්භය**

ඉක්බිති නාලන්දායෙන් පිටත් ව හික්ෂු පිරිස හා පාටලි ගමට වැඩි සේක. පාටලි ගම්වැසි උපාසකයෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි වැඩි බව අසා ඔබ වෙත පැමිණියහ. පැමිණ තමන් ගේ ආවාස ගෘහය පිළිගන්නා ලෙස ආයාචන කළහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද තුෂ්ණිම් භාවයෙන් ඒ ඉල්ලීම පිළිගත් සේක. ඉක්බිති උපාසකවරු ආවාස ගෘහය වෙත ගොස් එය අසුන් පැණුවීම ආදියෙන් පිළියෙල කොට අවුත් එහි වඩින ලෙස භාග්‍යවතුන් වහන්සේට දැන්වූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද හික්ෂු සංඝයා හා එහි වැඩි සේක. එහි දී පාටලි ග්‍රාමීය උපාසකයනට සිල් රැකීමේ අනුසස්සුන් දුශ්ශීල බවේ දොසුන්* වදාළ සේක.

මේ කාලයෙහි අජාතශත්‍රු රජුගේ ප්‍රධාන අමාත්‍ය වූ සුනිධ වස්සකාර දෙදෙන ලිච්ඡවීන් මැඩලීම පිණිස පාටලි ගමෙහි නුවරක් කරවන්නේ වූහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ දිවැසින් බලා එහි ඒ ඒ තන්හි මහායශස්ක අල්පයශස්ක දෙවියන් අධිගෘහිත වන සැටින් එය පාටලිපුත්‍ර නම් මහා නගරයක් වන සැටින් මතු ඒ නගරයෙන් කොටසක් ගින්නෙන් ද, තව කොටසක් ගංගා නදිය ගැලීමෙන් ද, තවත් කොටසක් නුවර වැසියන්ගේ අන්‍යෝන්‍ය හේදයෙන් ද විනාශ වන සැටින් අනඳ තෙරුනට වදාළ සේක.

**ගෞතම වාරය
ගෞතමතිර්ථය**

සුනිධ වස්සකාර දෙදෙන බුදුරජාණන් වහන්සේ කරා එළැඹි තමන් ගේ දානය හික්ෂු සංඝයා සහිත ව පිළිගන්නා ලෙස අයැදූහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ එය පිළිගෙන ඔවුන් කල් දැන්වූ විට ඔවුන් ගේ ආවාසය කරා වැඩි සේක. ඒ අමාත්‍යවරු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ හික්ෂු සංඝයා වඩා හිඳුවා දන් දුන්හ. වළඳා අවසන්හි එ ඇමැතියන් පසෙක උන් කල්හි "යස්මිං පදෙසෙ කප්පෙති" ආදී ගාථාවලින් අනුමෝදන බණ

* ප්‍රාණඝාත අදන්තාදනාදී දුශ්ශීල කමෙහි යෙදීමෙන් ධාර්මික රැකී රක්ෂාවක් කැර ගන්නට ඉඩ නො ලැබීම, බන්ධනාගාරයෙහි දුක් විඳින්නට සිදුවීම යන ආදී වශයෙන් මහත් වූ සම්පතීන් හානියට පැමිණීම ද, මෙ තෙම දුශ්ශීලයෙකු යි රටේ මහත් අපකීර්තියක් පැතිර යෑම, සභාවට තේජස් රහිත ව පැමිණීම, සිහිමුළා ව කළුරිය කිරීම, මරණින් මතු දුගතියෙහි ඉපැදීම යන මොහු දුශ්ශීල බවේ දෝෂයෝයි. සිල් රක්තානු නො පමා බැවින් ධන රැස් කර ගෙන දියුණුවීම. මේ සිල්වතෙකුයි කීර්තිය පැතිරීම. සභාවට අහිත ව තේජස් සහිත ව එළැඹීම. සිහිමුළා නොවි කළුරිය කිරීම. මරණින් මතු සුගතියේ ඉපැදීම යන මොහු සිල්වත් බවේ අනුසස් ය.

වදාරා වැඩි සේක. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නගර භූමියෙහි යම් දොරෙකින් නික්මුණු සේක ද, එ දෙරට ගෞතමද්වාර යැයි නම් කළහ. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්ෂු පිරිස හා ගංගා නදිය අද්දරට වැඩි සේක. එහි උන් වහන්සේ පැමිණි තොටට ගෞතමනිර්ථ යැ යි ද නම් කළහ.

එ සමයෙහි ඒ ගඟ පිරි ගලයි. මිනිස්සු එතෙර වනු පිණිස නැව් ඔරු ආදිය සොයමින් ද පසුරු බිඳිමින් ද සිටියහ. එහෙත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්ෂු පිරිස සහිත ව සෘඩ් බලයෙන් ක්ෂණයෙකින් එතෙර වූ සේක. ඉක්බිති,

“ගැඹුරු සසර සයුරින් ද තෘෂ්ණා නදියෙන් ද එ තෙර වන උතුමෝ ආයඝී මාර්ග නැමැති හෙය කොට මඩ වගුරු ස්පර්ශ නො කොට එ තෙර වෙත්. ස්වල්ප දිය කඩෙකින් එතෙර වියැටි මේ ජන තෙම පසුරු බිඳී. එහෙත් ආර්ය මාර්ග නුවණින් යුත් තථාගත තෙමේ ද තත්ත්වකයෝ ද පසුරක් නො මැති ව එ තෙර වන්නැ”යි මෙසේ උදන් ඇනු සේක.

ඉක්බිති කෝට්ටුමයට වැඩ එහි වසන සේක, දිනෙක හික්ෂුන් අමතා, “ආයඝී ශීල, ආයඝී සමාධි, ආයඝී ප්‍රඥා, ආයඝී විමුක්ති යන සතර ධර්මයන් අනුබෝධ ප්‍රතිවේධ නො කළ හෙයින් පෙර දික් සසරෙහි තමන් වහන්සේන් එ හික්ෂුනුන් ඇවිද්ද බවත්, නමුත් මේ අත්බවිහි එ දෙ පක්ෂය විසින් ම එය අනුබෝධ ප්‍රතිවේධ කළ බවත් එ හෙයින් ඔබට පුනර්භවයක් නැති බවත් වදාළ සේක. මෙහි වෙසෙමින් බෙහෙවින් ශීල සමාධි ප්‍රඥා කථාවම වදාළ සේක.

කෝට්ටුමයේ ටික කලක් වැස ඉන් ඥාතික ගමට වැඩි සේක. එහි උඵ ගෙයි (ශිංඡකාවසථ යැ යි සම්මත ආවාසයෙක) හිඳ එ ගමෙහි කථරිය කළ සාල්හ හික්ෂු, නන්දා මෙහෙණි ආදීන් ගේ පරලොව ගතිය විවාළ අනඳ තෙරුනට එය විස්තර කොට එයම අරහයා ධර්මාදර්ශ නම් ධර්ම ක්‍රමය වදාළ සේක. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ජනවසහ සූත්‍රය දෙසුයේ ද මෙහි දී ම ය.

ඉන් නික්ම වෛශාලි පුරයෙහි අම්බපාලි ගණිකාව වැඩිම ගේ උයනට වැඩ එහි දී හික්ෂුනට සතිපට්ඨාන දේශනාව වදාළ සේක. අම්බපාලි ද* භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩි බව අසා යුහුසුලු ව

* මෝ තොම නො බෝ දිනකින් පැවිදි වී මහණ දම් පුරන්ති සිය පුත් විමල කොණ්ඩඤ්ඤ තෙරුන් ගෙන් බණ අසා රහත් වූවාය

ගොස් පසු දා දනට නිමකා එ දින බුඩ ප්‍රමුඛ සංඝයා වැඩම කරවා දන් දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිය අභි වනයෙන් පිදුන. ස්වල්ප කලක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසල් පුර වුසු සේක. මෙ සමයෙහි විසල් පුරය සම්පයෙහි නුවරින් පැයිම් දිග වන ලැහැබෙහි දී මහා සිංහනාද* සුත්‍රය වදාළ සේක.

එකුන් පනස් වන පරිච්ඡේදය

පරිනිර්වාණ වර්ෂය

පාසික
පුත්‍රයාගේ
පෙළහර දක්නට
රැස් වුවන්ගේ
සමාගමය

විසල් පුර සුනක්ඛත්ත නම් ලිච්ඡවියෙක් සස්තෙහි පැහැදී පැවිදි විය. හේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් කමටහන් ගෙන වඩා දිවැස් ලද්දේ දිව කනක් ලබන්නට පිළිවෙත් විවාළේ ය. පෙර පැවිදි කෙනෙකුගේ කම්මුලට ගසා බිහිරි කළ පවිත් ඔහුට දිවකන් නො ලැබෙන බව දුටු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එයට පිළිවෙත් නො වදාළ සේක. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමාට දිව කන් ලබනුවට පිළිවෙත් නුදුන්නේ ඊර්ෂ්‍යායෙන් යි වරදවා සිතූ සුනක්ඛත්ත තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරේ වෙර බැන්දේ ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බුද්ධ ජනපදයෙහි උත්තරකා නම් නිගමයෙහි වසන සමයෙහි දිනෙක සුනක්ඛත්ත තෙම එහි බලු තපස් කරන කෝරක්ඛත්තිය නම් නිර්ථකයකු දැක මේ රහතෙකු යි සිතී ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ දැක ඔහු සිතූ සැටි වරදැ යි වදාරා කෝරක්ඛත්තියා රහතක්හු නො වන බවත්, තව සත් දිනෙකින් අධිකාභාරසේවන හේතුයෙන් මියූ කාලකාප්පක අසුර නිකායෙහි උපදනා බවත්, මළ කල මිනිසුන් ඔහු බිරණත්ථම්හ නම් සොහොනට ඇද දමන බවත් වදාළ සේක.

සුනක්ඛත්ත තෙම කෝරක්ඛත්තියයා වෙත ගොස් එ පවත් කී ය. හේ ඒ කතාව බොරු කරමි යි සිතා නිරාභාරව සිටියේ ය, සත් වන දා ඔහුගේ උපස්ථායකයෙක් සත් දිනක් ම අප ශ්‍රමණයන් වහන්සේ ගෙට නො වැඩී සේකැ යි කියා මිහිරි බොජුන් ගෙන්වා ගෙන ගොස් උහු ඉදිරියේ තැබී ය. නිර්ග්‍රන්ථ තෙම එ හෝජන දැක ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කී දෑ සැබෑ වත් බොරු වත් කා සුවසේ මළත්

* මෙය මැදුම් සහියේ සුත්‍රයෙකි

මැනුවැයි සිතා නො දිරවා ගත හැකි තාක් කා දිරවා ගත නො හැකි ව මියැ කාලකාංචක අසුර නිකායෙහි උපත. ඔහු මළ සිරුර වෙත අතෙක ඇද දමන්නට තීර්ථිකයෝ උත්සාහ කළෝ නො හැකි ව බිරණත්ථමිහ සොහොනට ම ඇද එ තැනින් එය නො සෙලැවිය හැකි ව එහි ම ලා ගියහ.

සුනක්ඛත්තයා මෙය දැක විස්මිත ව 'ඔබ කාලකාංචක අසුර නිකායයේ උපන්නා සැබෑ දැ?'යි එ මළ සිරුරින් ම පිළිවිසි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අසුරයා ඔහු සිරුරට ආවිෂ්ට කරවා, ඔහු අසුර යෝනියේ උපත් බව කියැවූ සේක.

නැවැත කලෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසල් පුර කුටාගාර ශාලායෙහි වසන සේක. එ නුවර කළාරමට්ඨක නම් නිගණ්ඨයෙක් වෙසේ. සුනක්ඛත්ත මහණ උහු කරා ගොස් පැන පුළුවන. හේ 'අවසර නැති ව ප්‍රශ්න විචාරහි යැ'යි පලවාපී ය. සුනක්ඛත්තයා 'රහතකුට ද්‍රෝහ කෙළෙමි'යි බියව ඔහු කමා කැරවී ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සුනක්ඛත්තයා ගේ ක්‍රියා දැක, ඔහු මිථ්‍යා තපෝව්‍රත රක්තා නො රහතකු රහතැ යි වරදවා ගැන්මේ දොස් දැක් වූ සේක. කළාරමට්ඨකයා ද මිථ්‍යා තපස් කොට ලාභයෙන් යශසින් පිරිහී මෙළේ ය.

තව ද විසල් පුර පාඨික පුත්‍ර නම් නිර්ග්‍රන්ථයෙක් ලාභයෙන් යසසින් අගපත් ව වෙසේ. හේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හා වාද කැර පෙළහර කැර පරදවනු සමත් බවත් මහ පිරිස් මැද දී කියයි. ඇතැම් නුවරු 'මේ කියන්නේ හැකි බැවින් ම ය. මේත් රහතෙකැ'යි සිතා ඔහුට මහත් සත්කාර කළහ.

සුනක්ඛත්ත තෙම පාඨික පුත්‍රයා ගේ කථාව අසා උහු කරා ගියේ ය. ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හා වාදයට සැරැසියක්නු සේ හඟවන්නටත් තමා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වාදයට අව නො දී අත් තැනකට ගෙන යන බවත් කියා ඔහු පොළොඹවා ආයේ ය. හේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා අවුත් 'පාඨික පුත්‍රයා ඔබ වහන්සේ හා පෙළහර කරන බව කියේ යැ'යි දැන්වී ය.

තමා 'බුඬ' ය යන කථාව නො හැර ඔහු තමන් වහන්සේ කරා ඉයැ නොහැකි බව භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක.

'වහන්ස, ඔය වදාළ බස රැක්ක මැනුවැයි සුනක්ඛත්ත කීය.

'කුමට එසේ කියහිදැ?'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අසා වදාළහ.

ඔහු තමා බුදුහු යැයි යන කීමත් දෘෂ්ටියත් නො හැර සිය වෙසින් පෙනී හෝ නො පෙනී, සිංහ ව්‍යාසුර් වේශයෙකින් හෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ආවොත්, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔය වදාළ වචනය බොරු වේ. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මම් බොරුයෙන් නිග්‍රහ කරමි'යි කී ය.

තමන් වහන්සේ වදාළ දෑ බොරු නො වන බව භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ සේක.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එදා පස්වරු පාඨික පුත්‍රයාගේ ආරාමයට වැඩි සේක. පුත්තක්ඛත්ත තෙම විසල් පුර්ව ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේගේත් පාඨික පුත්‍රයා ගේත් ප්‍රාතිභායී බලමිහ'යි කී ය. මහජනයා පාඨික පුත්‍රයා ගේ ආරාමයෙහි රැස් වූහ. පාඨික පුත්‍ර තෙම කලින් ම මෙ පවත් අසා බිය වැද පලා ගොස් තිම්බරුක පරිව්‍රාජකයා ගේ ආරාමයට වැදූ එහි සැඟවෙන තෙතක් සොයා බලා ආරාමයේ පිටිපස කුඩා ලැහැබෙක ගලක් මත්තේ උන්නේ ය.

මේ අත්ධබාල තැනැත්තේ කිසිවකු ගේ පෙරැත්තයෙන් ඉදිත් ආයේ නම් මොහුට වන්නේ මහත් විනාශයෙකැ'යි දැන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු හුන් ගල ඇඟැ ඇල්වා'යි ඉටු සේක. ඒ එසේ මැ වී ය.

මහජනයා පාඨික පුත්‍රයා සොයන්නේ ඔහු තිම්බරුක පරිව්‍රාජකයාගේ ආරාමයෙහි ඉඳිතැ යි අසා ඔහු කැඳවා පණිවුඩ යැවී ය.

හේ 'එම්'යි කියා හුන් ගලෙහි ම ඇලෙයි. ඒ පුරුෂ තෙම එ දැන ගොස් මහජනයාට එ බව කීය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු තමන් වහන්සේ දක්නට ඊමට නො සමත් බව වදාළ සේක.

එ කල ලිච්ඡවි ඇමැතියෙක් පාඨික පුත්‍රයා කරා ගොස් එ පවත් කියා ඔහු ගෙන එන්නට තැත් කොටත් බැරි වැ අවුත් රැස් වූ පිරිසට එ බව කී ය.

ඔහු තමන් වහන්සේ දක්නට ඊමට නො නිසි බවත් කිසිවකුට ඔහු නො ගෙනා හැකි බවත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ සේක.

ජාලිය නම් දාරුපත්තිකයකු* ගේ අතවැස්සෙක් එය අසා 'මම් ඔහු ගෙනෙන්නෙමි'යි කියා ගොස් උත්සාහ කෙළේ, උන් තැනින් තැනී සිටින්නටද නො හැකි ව ගලෙහි ම ඇලී ඉන්නහු දැක, ඔහුට බැණ වැදී අවුත් එ පවත් මහ පිරිසට සැළ කෙළේ ය.

* 'දාරුපත්තික' යනු ලී පාත්‍රයක් දරන පිරිවැසියෙකි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පාඨික පුත්‍රයා එහි ඊමට අසමත් බව වදාරා පිරිසට දම් දෙසූ සේක.

දේශනාවසානයේ දී සුවාසු දහසක් ප්‍රාණිහු සත්‍යාධිගමය කළහ. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තේජෝ ධාතු සමාපත්තියට සමවැද අහස් නැග රස් විහිදුවා බැබළී මෙසේ පෙළහරක් කොට කුටාගාරශාලා විහාරයට වැඩි සේක.

**අන්තිම වස බේලුව
ගමෙහි, භාග්‍යවතුන්
වහන්සේට ලොගිත
පක්ඛන්දිකා රෝගය
වැළඳීම**

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අම්බපාලි වනයෙන් නික්ම බේලුව ගමට වැඩ, කැටු ව ගිය හික්ෂුතට විසල් පුර නාත් පසැ යහළු හික්ෂුන් ගේ සෙනසුන්හි වස් එළඹෙන්නට නියෝග කොට තමන් වහන්සේ බේළුව ගමෙහි වස් එළඹී සේක. එහි දී තව දස මසෙකින් පිරිනිවන් පාන්නෙමි'යි ඉටා ගත් සේක. මෙ සෙමෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට දරුණු ලෝහිත පක්ඛන්දිකා* රෝගයෙක් ඇති වී ය.

**සක්දෙව් රජ
භාග්‍යවතුන් වහන්සේට
උපස්ථාන කිරීම**

එය දැන ගත් සක්දෙව් රජ රාත්‍රියෙහි එහි මිනිස් වෙසින් පැමිණ සිය අතින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ පා මිරිකුයේ ය. මේ කවුරුදැ'යි බුදුරජාණන් වහන්සේ විචාළ කල 'මම ශක්‍ර වෙමි'යි සක්දෙව් කී ය. 'කුමට ආයෙහි දැ?'යි බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇසූ සේක. 'වහන්ස, ගිලන් වූ ඔබට උපස්ථානයට' යැ යි සක් දෙව් කී ය. 'ශක්‍රය, මිනිස් ගඳ යොදුන් සියක පටන් ගෙලේ බැඳි කුණපයක් මෙන් දෙවියනට ඉසිලිය නොහේ. ඔබ යන්න. මට ග්ලානෝපස්ථානයට හික්ෂුහු ඇතැ'යි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ සේක. 'වහන්ස, මම යොදුන් අසු සාර දහසක් තරම් ඉහළ සිට ඔබේ ශීල සුගන්ධය ආඝ්‍රාණය කොට ආමි. මම ම උපස්ථාන කරන්නෙමි' යැ යි සක්දෙව් කී ය. මෙසේ කියා හෙතෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ශරීර වලංඡන භාජනය අනෙකකුට අල්ලන්නටත් නො දී සිය හිසේ ම තබා ඉවත ගෙන යන්නේ මුව හැකිලීම් පමණකුත් නො කෙළේ ය. සුවඳ බඳුනක් ගෙන යන කලෙක මෙන් ඉතා සතුටින් ගෙන ගියේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද වීයභියෙන් ඒ රෝගය මැඩ පවත්වා, තව දස මසක් ම එය මතු නො වන ලෙස සමාපත්ති බලයෙන් යටපත් කළ සේක.

* මෙහි ලෝහිතපක්ඛන්දිකා යනු ලේ අර්ශසයැ යි සිතමු.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගිලන් බැවින් නැගී සිටි පසු ම ශක්‍රයා නික්ම ගියේ ය. ශක්‍රයා ගේ උපස්ථාන ගැන හික්ෂුන් අතර කථා ඇති වූ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ මුල් කොට ගෙන "සාහු දස්සන මරියානං"²¹⁵ ආදී ගාථා වදාළ සේක.

බුදු සස්තෙ යට කී පරිදි ගිලන් බැවින් නැගී සිටි භාග්‍යවතුන්
ගුරුමුණ්ඩ වහන්සේ විහාරයෙන් නික්ම වෙහෙර අද්දර සෙවෙණෙහි
වශයෙන් පණවන ලද අස්තෙහි වැඩහුන් සේක. අනඳ තෙරණුවෝ
සැලෙවු කිසින් ද එහි පැමිණ පසෙක උන්න. එසේ හිඳ භාග්‍යවතුන්
නැගී බට වහන්සේ ගේ අසනීපය දැක්මෙන් තමන් තුළ බලවත්
 ශෝක ඇති වූ බවත්, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පශ්චිමාවවාදය වදාරා
 මිස නැත හොත් පිරිනිවන් නො පාන සේක් යි සිතීමෙන් ම යන්තම්
 අස්වැසිල්ලක් ඇති කැර ගත හැකි වූ බවත් කීහ. එ විට භාග්‍යවතුන්
 වහන්සේ තමන්ගේ ධර්මය කිසින් සැහවිල්ලක් නොකොට සියල්ල ම
 එළිදරවු කොට වදාළ බව පවසා ආත්මයය (තමාම)* (ධර්මය ම) පිහිට
 කොට ගෙන විසිය යුතු බව විස්තර කොට වදාළ සේක.

බේලව ගමින් ඉක්බිති වස් කාලයෙන් පසු බේළුව ගමින් නික්ම සැවැත්
සැවතට වැඩීම පුරයට වැඩ එහි වුසු සේක. එහිදී පිරිනිවන් පෑමට
ධර්මාරාම හික්ෂු මාස සතරක් තිබියදී තව මාස හතරෙකින් මගේ
 පිරිනිවීම වෙනැ යි වදාළ සේක. ඒ ඇසූ නොයෙක් දහස්
 ගණන් හික්ෂුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිවරා හැසුරුණහ. පෘථග්ජන
 හික්ෂුහු කළුළු පිරුණු ඇස් ඇත්තෝ වූහ. රහත්තට ධර්ම සංවේගය
 පහළ විය. සියලු හික්ෂුහු කුමක් කරමෝ දැ යි සිතා සිතා සමූහ සමූහ
 වී හැසිරෙන්නෝ වූහ. එහෙත් ධර්මාරාම නම් හික්ෂුවක් හික්ෂුන් වෙත
 ද නො යයි. ඇවැත්නි, කීමෙක් දැයි අන් හික්ෂුන් ඇසූ විට පිළිතුරු
 ද නො දී, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ධර්මාණ කල්හි ම රහත් වන්නෙමි යි
 හුදෙකලා ව වසමින් බුඩ වචනය ආවර්ජනය කරයි, සිතයි. නැවැත
 නැවැත සිහි කරයි. හික්ෂුහු ගොස් 'ධර්මාරාම තෙරුන් තුළ ඔබ
 වහන්සේට ස්තේහ මාත්‍රයකුත් නැතැයි බුදුරජාණන් වහන්සේට
 දැන්වූහ. එ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ධර්මාරාම තෙරුන් කැඳවා 'ඒ
 සැබෑ දැයි විචාළ සේක. ධර්මාරාම තෙරණුවෝ තමන් ගේ අදහස
 කීහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සාධුකාර දී 'මහණෙනි, මට ස්තේහ ඇති
 තවත් අන්‍ය හික්ෂුවක් ඇත්නම් ඔහුත් ධර්මාරාම හික්ෂු මෙන් විය යුතු.

* මෙ තැන 'ආත්ම' යනු ආර්යමාර්ගය හා නිවන යි.

මල් සුවඳ ආදියෙන් මා පුදන්නෝ ප්‍රධාන පූජායෙන් පුදන්නෝ නම් නො වෙත්. ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තියෙහි පිළිපදනාහු ම මා ප්‍රධාන පූජායෙන් පුදන්නෝ නම් වෙති”²¹⁶ යි වදාළ සේක.

**සැරියුත් තෙරුන්
පිරිනිවන් පෑම, කාර්තික
පොණ්ඨි දිනයෙහි**

බුදුරජාණන් වහන්සේ සැවැත් පුර වසන සමයෙහි සැරියුත් තෙරණුවෝ දිනක් තමන් ජීවත් විය හැකි කාලය බලා තව ජීවිත කාලය සතියෙකැ යි දැන මවු සමාග්දෘෂ්ටියෙහි පිහිටුවා, තමන් උපන් ගෙයි දී ම පිරිනිවන් පෑ යුතු යැ යි සනිටුහන් කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ඒ බව දන්වා, වැඳ අවසර ගෙන, මහද්භික්ෂු පිරිසක් හා තමන්ගේ උපන් ගම වූ නාලක නම් ගමට වැඩියහ. උන්වහන්සේ වදාළ බණ අසා මවු සෝවාන් පෙළෙහි පිහිටියහ. එදා අලුයම්හි සැරියුත් තෙරණුවෝ පිරිනිවන් පෑහ. ආයුෂ්මත් චූන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේ සැරියුත් තෙරුන්ගේ පාත්‍ර සිවුරු ද ධාතු ඇතුළත් පෙරහන ද ගෙන ජේතවනයට පැමිණ අනඳ තෙරුන් කැටුව භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගියහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ධාතු බහාලූ පෙරහන පිළිගෙන සැරියුත් තෙරුන් ගේ ගුණ වදාරා, ඒ ධාතුන් නිදන් කොට වෛත්‍යයක් කරවා, ඉක්බිති භික්ෂු පිරිස පිරිවරා රජගහ පුරයට වැඩි සේක.

**මුගලන් තෙරුන්
පිරිනිවන් පෑම**

‘මුගලන් තෙර දෙව්ලොව ද නිරයේ ද ඇවිද අවුත් සත්වයන් කළ පින් පව් හා ඒවායේ විපාක මිනිස්තට කියයි. එ හෙයින් මිනිස්සු ශ්‍රමණ ශෛතමයනට මහත් සත්කාර කරති. එ බැවින් මුගලන් තෙරහු මරා දැමීම යුතු ය’ යි කියා තීර්ථකයෝ කුමන්ත්‍රණ කළහ. ඉක්බිති ඔහු සිය දායකයන්ගෙන් සමාදන් කොට කහවණු දාහක් ලබා පල් සොරුනට දී ඒ සමයෙහි කාලසීලා පර්වතයෙහි වුසු මුගලන් තෙරුන් මැරීමෙහි ඔවුන් මෙහෙයුහ. සොරු ද එහි ගොස් උන් වහන්සේගේ වාසස්ථානය පිරිවැරූහ. උන් වහන්සේ ඒ බව දැන ස්වීය සෘඬි බලයෙන් කෙසි සිදුරෙන් නික්ම වැඩියහ. සොරහු ද තෙරුන් නො දැක ගොස් තවත් දිනෙක අවුත් එ සේම වැටැලූහ. එදා පත්සලෙහි කැණීමිඳ බිඳ අහස් නැගූ වැඩියහ. මෙසේ එ දෙ වරෙහි ම සොරුනට සිය අදහස සිදු කළ හැකි නො වීය. තුන් වන වාරයෙහි තෙරහු තමන් කළ පාප කර්මයෙක නො වැළැක්විය හැකි සේ විපාකය එළඹ සිටි බව දැන පිටත නො ගොස් එහි ම හුන්න. එ කල සොරු විත් උන් වහන්සේ තළා ඇට පොඩි කොට දමා ‘මළහ’ යි සිතා පඳුරක් මත්තේ හෙළා පලා ගියහ. තෙරණුවෝ ධ්‍යාන බලයෙන් ශරීරය ස්ථිර කොට ගෙන අහසින් රජගහ

පුර වැඩ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ වැද තමන් කාලශීලා ප්‍රදේශයෙහි දී පිරිනිවන් පානා බව දැන්වූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ධර්මයක් දේශනා කරන ලෙස තෙරුනට වදාළහ. තෙරණුවෝ ද නොයෙක් සෘඪි ප්‍රාතිභායී දක්වා බණ වදාරා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ පා මුල වැටී වැද අවසර ගෙන කාලශීලා වනයට වැඩ එහි දී පිරිනිවන් පෑහ. මෙය වූයේ සැරියුත් තෙරුණුවන් පිරිනිවුණු තන් පටන් දෙ සතියෙකින් පසු අව පසළොස්වක් දා ය.

සැවහිත් රජගහ පුර වැඩීම

බුදුරජාණන් වහන්සේ මුගලන් තෙරුන් ගේ ද ධාතුන්ගෙන වෛත්‍යයක් කරවා රජගහ පුරයෙන් පිටත් ව පිළිවෙළින් වඩනා සේක්, ගංගානදී තීරයට පැමිණ එහි හිඳ සැරියුත් මුගලන් දෙ නම ගේ පිරිනිවීම මුල් කොට ගෙන බණ වදාරා නැගී සිට එහි දකුණු දිග උක්කවේලා නිගමයට වැඩි සේක.

විසල් පුර වැඩීම වාපාල වෛත්‍යයේදී මරගේ ආයාචනය

ඉන් නික්ම වඩනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උදය කාලයෙහි විසල් පුරයට සම්ප්‍රාප්ත ව එහි පිඩු පිණිස හැසිර සවස් වේලෙහි වාපාල වෛත්‍යය වෙත එළැඹුණ සේක. එළැඹ පැණැවූ අස්තේ හුන් සේක්, එහි දී අනඳ තෙරුන් අමතා සතර සෘඪිපාදයන් වැඩූ තැනැත්තහු විසින් කැමැති නම් කල්පයක් හෝ එයට වැඩියක් කල් සිටිය හැකි බව තුන් වරක් ම වදාළ සේක. වසවන් මරු අනඳ තෙරුනට භයංකර අරමුණක් දැක්වීමෙන් උන් වහන්සේ එය බලා හුන්න. භාග්‍යවතුන් වහන්සේට තව දීර්ඝ කාලයක් වැඩ ඉන්නා ලෙස ආයාචනය කිරීමට අමතක විය. ඉක්බිති අනඳ තෙරණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැද අවසර ගෙන ගොස් රුක් මුලෙක හුන්න.

අනඳ තෙරුන් නික්ම ගිය නො බෝ වේලාවෙකින් වසවන් මර භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹියේ ය. එළැඹ පසෙක සිට පරිනිර්වාණයට කාලය බව දැන්වීය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද මරහු අමතා එ තන් පටන් තුන් මසක් ගතවූ තැන පිරිනිවන් පානා බව වදාළ සේක.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙ තුන් මසෙහි පමණක් සමවන් සමවැද ඉන් පසු එයට නො සමවදින්නෙමි'යි සිතින් නියම කැර ගත් සේක. (ආයුස්සංස්කාරය හළ සේක.) එ කෙණෙහි බිහිසුණු භූමිකම්පාවක් වී ය. අහස් ගිගුරුම් ද ඇති විය. එ බව සලකා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එ වේලෙහි,

"බුධ මුනි තෙම පුනර්භවය ඇති කරන කර්ම නිරාලය ව හැර දැමී ය. රණ බිමෙක මහා යෝධයකු සන්නාහයක් බිඳ ලන්නා සේ විදර්ශනා භාවනායේ ඇඳුණේ ශමථ භාවනා වශයෙන් සංහිදුණේ ආධ්‍යාත්මික ක්ලේශ රාශිය බිඳැලී ය. ප්‍රතිණ කෙලෙස් ඇත්තහුට බියෙන් නැත. එ බැවින් අභීත ව ම බුධ මුනි තෙම ආයුස්සංස්කාරය හළේ යැ"යි ²¹⁷ මේ ප්‍රීති වාක්‍යය පහළ කළ සේක.

**භූමිකම්පා
හේතු අට**

සිදු වූ භූමිවලනය දැක අනඳ තෙරණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස් භූමිකම්පාවට හේතු විචාළහ. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ධාතු ක්ෂෝභයෙන් ද, මහ පිත්තකුන් ගේ සාධ්‍යානුභාවයෙන් ද, බෝධිසත්ත්වවරුන් ගේ ප්‍රතිසන්ධියෙහි දී ද, බිහිවීමේ දී ද, බුදු වීමේ දී ද, ධම්මස්සන් පැවැත්වීමෙහි දී ද, බුදු රජුන් ගේ ආයුස්සංස්කාර හරණයෙහි දී ද, පරිනිර්වාණයෙහි දී දැ"යි යන අට කාරණයෙන් පෘථිවි වලනය වන බව වදාළ සේක.

**අනඳ තෙරුන්
ගේ ඉල්ලීම**

ඒ අසා අනඳ තෙරණුවෝ ශෝක හරිත ව කපක් ජීවත් වන ලෙස ආයාචන කළහ. ඒ ආයාචනය කළ යුතු වූයේ එයට පෙර ආයුස්සංස්කාරය හරින්නට පළමු වෙනැ"යි වදරා එය ප්‍රතික්ෂේප කොට තුන් මසෙකින් පිරිනිවන් පානා බව වදාළ සේක.

**කුටාගාර
ශාලාවට වැඩීම**

මෙයට පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහා වනයෙහි කුටාගාර කුටාගාර ශාලාවට වැඩි සේක. වැඩ, විසාලා පුර ශාන්තස සිටින සියලු හික්ෂුන් උපස්ථාන ශාලාවට රැස් කරවන්නට අනඳ තෙරුන්ට නියෝග කළ සේක. හික්ෂුන් රැස් වූ පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උපස්ථාන ශාලාවට වැඩි සේක. එ හිඳි ඔවුන්ට සතර සතිපට්ඨාන, සතර සමායක් ප්‍රධාන, සතර සාධිපාද පඤ්චෙන්ද්‍රිය, පඤ්චබල, සප්තබොධ්‍යාංග, ආයුෂී අෂ්ටාංගික මාහී යන මේ තමන් වහන්සේ ම දැන වදාළ බෝධි පාක්ෂික ධර්ම මනාව ඉගෙන පුරුදු පුහුණු කටයුතු බව විශේෂයෙන් වදරා.

"මහණෙනි, කරුණායෙන් ඔබ හැම දෙනාට කියමි. සියලු සංස්කාරයෝ නැසෙන ස්වභාව ඇත්තෝ ය. එළැඹ සිටි සිහි ඇතිව ගුණ දම් වඩවු. ළඟ දී තථාගතයන් ගේ පිරිනිවීම වන්නේ ය. මෙයින් තුන් මසක් ගිය තැන තථාගත තෙම පිරිනිවෙන්නේ යැ"යි ²¹⁸ වදළ සේක.

**ප්‍රජාවහි ගෞතමී
යශෝධරා දෙනම
පිරිනිවන් පෑම**

අවසර ගෙන පෙළහර

මේ සමයෙහි ම ප්‍රජාවහිගෞතමී මහා ස්ථවිරී ද එයින් පසු යශෝධරා මහාස්ථවිරී දැ යි යන දෙනම ද අවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැද පා දම් දෙසා පිරිනිවන් පෑහ.

**භාණ්ඩ ග්‍රාමයට
වැඩීම**

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වේසාලියෙන් පිටත්ව භාණ්ඩග්‍රාමයට වැඩි සේක. වැඩ එහි දී ආයතී ශීල, ආයතී සමාධි, ආයතී ප්‍රඥා, ආයතී විමුක්ති යන සතර ධර්මයන් අනුබෝධ ප්‍රතිවේධ නො කිරීම් හේතුවෙන් තමන් වහන්සේන් හික්ෂු සමුහයාක් දික් සසර හැසුරුණු බවත්, එහෙත් දැන් එ සතර ධර්මයෙන් අනුබෝධ ප්‍රතිවේධ කළ බවත්, තෘෂ්ණාව සුන් කළ බවත්, එ හෙයින් ඉන් මතු භවයක් නැති බවත් වදළ සේක. එහි වැඩ හිදිමින් ශීල සමාධි විමුක්තීන් පිළිබඳ කථායෙන් ම කල් ගෙවූ සේක.

**අම්බග්‍රාමාදිය
පසු කිරීම**

එයින් පිටත්ව පිළිවෙලින් හස්තිග්‍රාමය, ආමුග්‍රාමය, ජම්බුග්‍රාමය යන ගම් පසු කොට හෝගනගරයට වැඩ එහි ආනන්දවෙනස ස්ථානයෙහි වූසුසේක. එහි දී හික්ෂුතට සතර මහා අපදේශයන් ²¹⁹ වදළ සේක.

පාචා නුවරට වැඩීම

එහි ටික දිනක් වැස ඉන් පිටත්ව පාචා නුවරට වැඩ එහි චුන්දකාර්මාර පුත්‍රයා ගේ අඹ වනයෙහි වූ විහාරයෙහි වූසු සේක. චුන්දකාර්මාර පුත්‍රයා බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩි බව අසා එහි ගොස් වැද පසෙක උන්නේ ය. ඔහුට බුදුරජාණන් වහන්සේ බණ වදළ සේක. සතුටු වූ චුන්ද කෙම දතට නිමන්ත්‍රණය කොට ගොස් පසු ද බුදු ප්‍රමුඛ හික්ෂු සංඝයාට මධුර වූ බාද්‍ය හෝජ්‍යයෙන් සංග්‍රහ කෙළේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හෝජනාවසානයෙහි චුන්දයාට අනුමෝදන බණ වදරා එයින් නික්ම වැඩි සේක.

රෝගය මතුවීම

පෙර බේලුව ගම දී ලෝහිත පක්ඛන්දිකා රෝගය හට ගත් විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය දස මසක් ම නො හට ගන්නා ලෙස අධිෂ්ඨාන කොට සමාපත්ති බලයෙන් මැඩලූ සේක. ඒ දස මස ගත වූ බැවින් සැහැවී තුබුණු රෝගය මතු විය. ඒ මතු වූයේ චුන්දයා ගේ දනය වැළැඳීමෙන් පසුය. එහෙත් චුන්දයාගේ සිතිදුටු බොජුන් වැළැඳී හෙයින් රෝගය මුල දී මෙන් බලවත් ව නො නැංගේ ය. එ හෝජනය නො වැළඳු සේක් නම් එ දින රෝගය ඉතා

බලවත් ව දරුණු ලෙස නැගෙන්නේ ය. සමාපත්ති බලයෙන් එ දිනත් එය මැඩ පැවැත්විය හැකි වුවත්, බුද්ධ ශරීරය පවා රෝග පීඩාවනට ගොදුරු වන බවට සිය සිරුර ම ආදර්ශ කොට පෙන්වා හවය කෙරෙහි සිය සවිවත් කළකිරුවීමෙහි අදහසින් ටික වේලාවක් රෝගය එසේ ම තිබෙන්නට ඉඩ හැරී සේක.

පුක්කුස නම් මල්ලොස් පුත්‍රයා පැහැදීම ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්ෂු පිරිස කැටුව කුසිනාරා පුරයට වඩනා සේක්, ක්ලාන්ත බව දන්වා මහ රුකක් මුල හිඳගත් සේක. එසේ හිඳ පිපාසා ඇති බව වදාරා අනඳ තෙරුන් ලවා පැන් ගෙන්වා වැළඳු සේක. එ කල්හි ආලාරකාලාම තවුසාගේ ශ්‍රාවකයෙක් වූ පුක්කුස නම් මල්ල රාජ පුත්‍රයෙක් කුසිනාරාවේ සිට පාවා නුවරට යන්නේ රුක් මුල හුන් බුදුරජාණන් වහන්සේ දැක වැඳ පසෙක හිඳ ගත්තේ ය. එසේ හුන් ඔහුට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බණ වදාරා ඔහු ගරණ ශීලයෙහි පිහිටුවා, ඔහු පිදු රන්වන් මට සිලුටු වස්ත්‍ර දෙකින් එකක් තමන් වහන්සේ පිළිගෙන අනෙක අනඳ තෙරුනට පිළිගන්නවා ඔහුට බණ වදළ සේක. ඔහු ගිය පසු අනඳ තෙරණුවෝ තමා ලත් වස්ත්‍රයන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට එළැවුහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ එකක් හැඳ අනෙක පෙඳ වූ සේක. එ කලැ උන් වහන්සේ ගේ ශරීරය එද වැළඳු විශිෂ්ට ආහාර හේතුයෙනුත් පෙර බුදුවරයන් වැඩි අමාමහ නිවන් පුරට අද ප්‍රවිෂ්ට වන්නෙමි යැ යි හටගත් බලවත් සොම්නසිනුත්, බුදු වූ දිනයෙහි මෙන් ම, ගිනි දැල් නැතිව දිලිසෙන ගිනි අඟුරු රැසක් මෙන් අතිශයයෙන් දීප්තිමත් ව බැබැළුණේ ය.

කුකුත්ථා නදිය කරා වැඩීම ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහත් වූ හික්ෂු පිරිස හා කුකුත්ථා නම් නදිය වෙත වැඩි සේක. වැඩ, නදියට බැස ජලස්නානය කොට පැන් වළඳා ඉන් නැගී නදී තීරයෙහි වූ අඹ වනයට එළැඹී සේක. ඒ වේලායෙහි අනඳ තෙරණුවන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ජලශාටිකාව (නාන කඩ) මිරිකමින් ගහෙහි පරක්කු වූ බැවින්, සමීපයෙහි සිටි චුන්දක ස්ථවිරයන් අමතා සහළ සිටුර සතර පටක් කොට පණවා සිංහ ශයායෙන් සැතැපුණු සේක. ඉක්බිති එහි වැඩි අනඳ තෙරුන් අමතා. බුදු වන දාට පෙර දා සුජාතාව දුන් භෝජනය ද ඒ පිරිනිවන්පාන දිනට පෙර දා චුන්ද කාර්මාරපුත්‍රයා දුන් භෝජනයද සමඵල බව²²⁰ වදාළ සේක.

කුසිනාරා පුර වැඩීම ඉක්බිති බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉන් පිටත්ව හිරණාවතී ගඟින් එතෙර වී කුසිනාරා පුරයට වැඩි සේක. වැඩ, එහි වූ මල්ල රජුන් ගේ උපවර්තන නම් සල් උයනට

පැමිණි සේක. පැමිණ එහි රජුන් ගේ සැතැපීමට සාදා තිබුණ ඇඳ යමක ශාල වෘක්ෂයන් අතුරෙහි තබා පිළියෙල කරන්නට අනඳ තෙරුනට නියම කළ සේක. අනඳ තෙරණුවෝ ද එ සේ ම ශයනය පැණැවුහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි සිංහ ශය්‍යායෙන් සැතැපුණු සේක.

පිරිනිවන් එ විට දිව්‍ය බ්‍රහ්ම සේනාවෝ අහස්හි සිට සුවඳ සුණු මංචකයෙහි මල් ආදිය වගුරුවා ලීමෙන් ද දිව්‍ය ගීත වාදිත

සැතැපීම පැවැත්වීමෙන් ද පුද පෙළහර කළහ. එය දුටු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආනන්ද ස්ථවිරයන් අමතා, "ආමිස පූජා මාත්‍රයෙකින් පිදීම තථාගතයන් වහන්සේට කරන නිසි ගරු බුහුමන් නො වන බවත් යම් හික්ෂුවක් හෝ මෙහෙණියක හෝ උපාසකයකු හෝ උපාසිකාවක නවලෝකෝත්තර ධර්මයට අනුධර්ම වූ පූර්වභාග ප්‍රතිපත්තියට පිළිපත්තකු ව වසතොත් ඒ පුද්ගලයා නිසි උතුම් පූජායෙන් තථාගතයන් පුදන්නකු බවත්"²²¹ වදාරා අවවාද කළ සේක.

එ වෙලෙහි ආයුෂ්මත් උපවාන තෙරණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සම්පයෙහි පවත් සලමින් සිටියාහ. මහානුභාව සම්පන්න රහතකු වූ උන් වහන්සේ ගේ ශරීරය විනිවිද දැකීමට දෙවියෝ පවා අසමත්වූහ. එ බැවින් එහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන් දැකීමට රැස්වන දේවතාවන් ගේ සිත් රිදෙනුවට අවකාස නො තබන සේක් එ තැනින් ඉවත් වන්නැයි ඒ තෙරුනට වදාළ සේක. දෙවියනට ඉඩ දී තෙරණුවෝ ඉන් ඉවත් වූහ, අනාගාමී ද රහත් ද දේවතාවන් හැර සෙසු දෙවියෝ නොයෙක් අයුරින් හඬමින් වැලැපෙමින් බිම ඇඳ වැටෙමින් පෙරළෙමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිවරා සිටියහ.

ඉක්බිති අනඳ තෙරුන් ඇසූ ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු දෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ,

"ශ්‍රද්ධාවත් කුලපුත්‍රයා විසින් දැක්ක යුතු වූ, දැකීමෙන් සංවේග ඇති වීමට හේතු වූ ස්ථාන සතර බුදුරජුන් උපන් භූමිය, බුදු වූ තැන, දම්සක් පැවැත්වූ තැන, පිරිනිවන් පෑ තැන" යැයි ද,

වදාරා ඉක්බිති ස්ත්‍රීන් කෙරෙහි හික්ෂුන් විසින් පිළිපැදිය යුතු සැටි ද වදාළ සේක. නැවැත භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ මෘත දේහය කෙරේ පිළිපැදිය යුතු සැටි විවාළ විට, තථාගත ශරීරය පිදීම පිණිස කාලය මිඩංගු නො කළ යුතු යැ යි ද ක්ෂත්‍රිය බ්‍රාහ්මණාදීන් බුඩ ශරීරය පුදනි යි ද වදාළ සේක.

බුඩ ශරීරය කෙරෙහි ඔවුන් විසින් කෙසේ පිළිපැදිය යුතු දැ යි ද විවාළ විට 'චක්‍රවර්ති රජුගේ ශරීරය කෙරෙහි පිළිපැදිය යුතු ලෙස යැ' යි වදාරා, එහි ක්‍රමය ප්‍රකාශ කළ සේක. ඉන් පසු බුඩ ශරීරයට සත්කාර

කිරීමෙන් මහත් පින් ලැබෙන බව ද, බුදු පසේ බුදු රහත් සක්විති රජ යන සතර දෙනා ස්තුපාර්ථ පුද්ගලයන් බවද වදාළ සේක. මේ කරුණු ගැන සලකා බලන අතර තෙරුනට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එ දින ම පිරිනිවන් පාන සේකැ යි වැටහුණේ ය. එ හෙයින් හටගත් බලවත් ශෝක ඇත්තේ ඉන් ඉවත් ව ගොස් මණ්ඩල මාලයෙහි දොරබා කෙළවර අගල් කණුවැ එල්බ ගෙන,

“අහෝ මම තව ම රහත් වීමට කළ යුතු දෑ අවසන් නො කෙළෙකිමි. මට දයායෙන් අවවාදානුශාසන කරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අද පිරිනිවන් පානා සේක. අනේ ! හෙට සිට මුහුණ සේදීමට කාට වතුර දෙන්නෙමි ද? කාගේ පා සෝදන්නෙමි ද? කාගේ සේනාසනය අරපරිස්සම් කොට තබන්නෙමි ද? කාගේ පාත්‍ර සිවුරු ගෙන ඇවිදින්නෙමිද?”

යන ආදීන් විලාප කිය කියා හඬමින් සිටියහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්මුන් අමතා ‘මහණෙනි, ආනන්ද කොයි දැයි විචාළ සේක. ‘ස්වාමීනි, මණ්ඩල මාලයෙහි අගල් කණුයෙහි එල්බගෙන හඬන්නේ යැයි හික්මුනු කීහ. එ විට බුදුරජාණන් වහන්සේ අතර තෙරුන් කැඳවා ගෙන එන්නට නියම කළ සේක. අතර තෙරුණුවෝ ද හික්මුන් විසින් දන්වන ලද්දෝ ආහ. අවුත් වැද පසෙක උන්න.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අතර තෙරුන් අමතා,

“ආනන්දයිනි, නො හඬන්න. ශෝක නො කරන්න. හැම ප්‍රිය මනාප දැයින් චෙන්වීම කලින් ම මා කීවා නො වේ ද? හැදුණු දෑ කැබෙන බිඳෙන සුලු ය. එ සේ කලැ එය පලුදු නො වේ වා යි සිතා ඒ පෙර ලිඹි වළකා ලන්නට කිසිවකුටත් නො හැක්ක. ‘ආනන්දයිනි, තෙපි බොහෝ කල් හිත කැමැති ව, හමුයෙහින් නො හමුයෙහින් එක හිතින් ම මෙත්‍රීයහගත අප්‍රමාණ කාය වාග් මන: කර්මයෙන් තථාගතයනට උච්චත් කොළෝ ය. ආනන්දයෙනි, තෙපි පෙර ද බොහෝ පින් කළ කෙනෙක. එ බැවින් පමා නො වවු. නොබෝ කලෙකින් ම තෙපි රහත් බව ලබන්නහු යැයි වදාළ සේක.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්මුනට ආමන්ත්‍රණය කොට අතර තෙරුන් ගේ ගුණ රාශිය ප්‍රකාශ කළ සේක.

මහා සුදර්ශීන
සුත්‍රය දෙසීම

ඉක්බිති අතර තෙරුණුවෝ ‘වහන්ස, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ දුර්ගම ස්ථානයක් වූ කුඩා නුවර දී නො ම පිරිනිවන් පානා සේක් වා. වම්පා රාජගහ

ශ්‍රාවස්ති සාකේත කොසඹූ බරණ්‍යස් යන මෙකී නගරයෙක පිරිනිවන් පානා සේක්වායි කී හ. එ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ එසේ පහන් කුඩා නුවරෙකැ යි නො සිතිය යුතු බවත්, පෙර එය මහාසුද්ධීන චක්‍රවර්ති රජු ගේ වාසස්ථානය වූ බවත් ප්‍රකාශ කිරීමෙන් මහා සුදර්ශන සුත්‍රාන්තය* වදාළ සේක.

මල්ල රජුන්ගේ රැස්වීම

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන් එ දින රැ පශ්චිම යාමයෙහි පිරිනිවන් පානා බව මල්ල රජුන්ට අනඳ තෙරුන් අත දන්වා යැවූ සේක. කුසිනාරා පුර සියලු මල්ලයෝ එ පවත් අසා ශෝක හරිත ව භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත අවුත් නමස්කාර කැර සිටියහ.

අන්තිම ශ්‍රාවකයා

එ සමයෙහි කුසිනාරා පුර වුසු සුභද්‍ර නම් පරිව්‍රාජකයෙක් ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එදා රැ පශ්චිම යාමයෙහි පිරිනිවන් පානා බව අසා තමා ගේ සැක දුරු කැර ගනු සඳහා එහි ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දක්නා කැමැති බව දැන්වූයේ ය. 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වෙනෙස නො කළ මැනවැ'යි කියා අනඳ තෙරණුවෝ එය ප්‍රතික්ෂේප කළහ. ඒ දෙදෙනා ගේ කථා සංලාපය ඇසූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනඳ තෙරුන් අමතා, සුභද්‍ර පිරිවැජියා හට තමන්ගෙන් ප්‍රශ්න අසන්නට ඉඩ ඇති කළ සේක. පිරිවැජියා ද ගොස් ප්‍රශ්න විචාරනුයේ, 'පුරණකාශ්‍යපාදී තීර්ථිකයෝ තමන් ප්‍රතිඥා කළ පරිදි දුකින් මිදීමට මාර්ගය දන්නෝ ද? ඔවුන් ගේ ධර්මය නොයඹාණික ද නැද්දැ'යි විචාළේ ය.

එ විට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'ඔවුන් ගේ කරුණු අහක තිබේ වා. මම් නුඹට ධර්මය දෙසන්නෙමි, එය අසන්න, සිත තබා ගන්නැ'යි වදාරා මෙසේ දම් දෙසූ සේක.

"සුභද්‍රය, යම් සස්තෙක ආයඹී අෂ්ටාංගික මාර්ගය නැත්නම් එහි පළමු ශ්‍රමණයා (සෝවාන් සුද්ගලයා) ද නැත්තේ ය. දෙ වෙනි ශ්‍රමණයා (සකෘදාගාමී සුද්ගලයා) ද නැත්තේ ය. තෙවෙනි ශ්‍රමණයා (අනාගාමී සුද්ගලයා) ද නැත්තේය. සිවු වන ශ්‍රමණයා (අරහත් සුද්ගලයා) ද නැත්තේ ය. යම් සස්තෙක වනාහි අරි අටුහි මහ ඇත්තේ නම් එහි ම එකී සතර ශ්‍රමණයෝ ඇත්ත. සුභද්‍රය, මේ සස්තෙහි අරි අටුහි මහ ඇත් ම ය. එ බැවින් මෙහි එ සතර ශ්‍රමණයෝ ම ඇත්ත. සෝවාන්

* මෙය දික් සහියේ ඇතුළති.

ආදි සතර ඵල පිණිස විදසුන් වඩන සිටු දෙනා ද මාර්ගස්ථ සිටු දෙනා ද ඵලස්ථ සිටු දෙනා දැයි මෙකී දොළොස් ශ්‍රමණයන් නැති පාරව්‍යාදයෝ (අන්‍ය දෘෂ්ටිහු) හිස් හ. තුවිෂ්ඨ. සුභද්‍රය, මේ දොළොස් ආකාර හික්ෂුහු නිසි සේ වසන් නම් (ඒ සෝවාන් ආදීහු අන්‍යයනට ද තමන් ලත් මාර්ග ඵලාදිය කියා දී තවත් මාර්ගස්ථ පුද්ගලයන් ඇති කරන්නට තැත් කරත් නම්) ලෝකය රහතුන් ගෙන් හිස් නො වන්නේ ය.

සුභද්‍රය, එකුත් නිස් වයස් ඇති ව සිටි මම් කිංසත්‍යගවේෂි ව යම් දිනෙක පැවිදි වීම්ද, එදා පටන් අද තෙක් අතර කාලය හවුරුදු එක් පණසක් පමණ වේ. මේ කාලයෙහි ආයඝී මාර්ග ඵල ප්‍රාප්තිය පිණිස විදසුන් වැඩීම පමණකුත් කරන කිසි ම පුද්ගලයෙක් මේ (ආයඝී අෂ්ටාංගික මාර්ගය ඇති) සස්තෙන් පිටත් හි නො විය. මතුත් නො වන්නේ ය. එ හෙයින් ම මෙ ආයඝී අෂ්ටාංගික මාර්ගයෙන් බාහිර වූ කිසි ම ශාසනයෙක්හි ආයඝී මාර්ගයකට පැමිණි ශ්‍රමණයෙක් කිසි ම කලෙකත් ඇති නො වේ.²²²

මෙය ඇසූ සුභද්‍ර තෙම පැවිද්දත් උපසම්පදාවත් ඉල්ලුයේ ය. අනඳ තෙරණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ අවසර පරිදි සුභද්‍රයා පැවිදි කළහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔහු උපසපත් කොට කර්මස්ථානයක් දුන් සේක. සුභද්‍ර හික්ෂු තෙම උයනේ පැත්තකට ගොස් කර්මස්ථාන වඩන්නේ නො බෝ වේලාවෙකින් සියලු කෙලෙස් නසා සිටු පිළිසිඹියා හා රහත් බව ලබා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත වැඳ පසෙක ඉඳ ගත්තේ ය. මේ තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ පශ්චිම ශ්‍රාවකයා යි.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආයුෂ්මත් අනඳ තෙරුන් අමතා "තමන් වහන්සේ ගේ ඇවෑමෙන් ශාස්තෘ භාවය ධර්ම චිත්‍ය දෙක ශාස්තෘ (අනුශාසකයා) වෙතැ"යි ද තමන් වහන්සේ ධර්මාණ කාලයෙහි හික්ෂුන් ඔවුනොවුනට 'ආවුසෝ' (ඇවැත්නි) යන වචනයෙන් ආමන්ත්‍රණය කළ නමුත් ඉන් පසු වැඩිමාලු 'හික්ෂුව නවක හික්ෂුවට නමින් හෝ 'ආවුසෝ' යන වචනයෙන් ආමන්ත්‍රණය කළ යුතු යැ යි ද නවක හික්ෂුව වයසින් වැඩි මහළු හික්ෂුවට 'ස්වාමීනි' කියා හෝ 'ආයුෂ්මතුන් වහන්ස' කියා ආමන්ත්‍රණය කළ යුතු යැ යි ද ආදීන් වදාළ සේක. ඉක්බිති,

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අන්තිම වචනය මහණෙනි, යුෂ්මත්තට කරුණායෙන් අවවාද කරමි. සියලු සංස්කාරයෝ නැසෙන සුල්ලෝ ය. එ බැවින් ප්‍රඥා සිටි සිහියෙන් සියලු පැවිදි කිස සම්පූර්ණ කරවු²¹⁸ යැ යි මේ අන්තිම වචනය වදාළ සේක.

මහා පරිනිර්වාණය මින් පසු ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවත් සේක. ඉක්බිති
 ජන්මයෙන් අසූවන ඉන් නැගිට ද්විතීය ධ්‍යානයටද, ඉන් නැගිට
 විශෙහි වෙසක් තෘතීය ධ්‍යානයට ද, ඉන් නැගිට චතුර්ථ
 පසොළොස්වක් ද ධ්‍යානයට ද, ඉන් නැගිට ආකාශානන්තායතන
 සමාපත්තියට ද, ඉන් නැගිට විඤානානන්තායතන සමවතට ද, ඉන්
 නැගිට ආකිඤ්චනායතන සමාපත්තියට ද, ඉන් නැගිට
 නෛවසංඤානාසංඤායතන සමාපත්තියට ද, එයින් නැගිට නිරෝධ
 සමාපත්තියට ද සමවත් සේක. යලිත් නිරෝධ සමාපත්තියෙන් නැගිට
 නෛවසංඤානාසංඤායතන ආකිඤ්චනායතන විඤානානන්තායතන
 ආකාශානන්තායතන චතුර්ථධ්‍යාන තෘතීය ධ්‍යාන ද්විතීය ධ්‍යාන ප්‍රථම
 ධ්‍යානය යන මේවාට ද පිළිවෙළින් ද්විතීය තෘතීය චතුර්ථ ධ්‍යානයට
 ද සමවැද චතුර්ථ ධ්‍යානයෙන් නැගී සිටි සේක.

එ දා අලුයම්හි අරුණෝද්ගමනයට පෙරටු ව චතුර්ථ ධ්‍යානයෙන්
 නැගී සිට අනතුරු ව, ඒ මහාකාරුණික වූ භාග්‍යවත් අර්හත් සමාක්
 සම්බුධ අංගිරස ශාන්ති නායකයන් වහන්සේ සියලු සංස්කාර ධර්මයන්
 ගේ අනිත්‍යතාවට තමන් වහන්සේ ද ආදර්ශ කෙරෙමින් නිරූපාදිශෙෂ
 පරිනිර්වාණ ධාතුයෙන් පිරිනිවන් පා වදාළ සේක.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිනිවන් පෑ කෙණෙහි භය ජනක වූ මහද්
 භූමි කම්පාවෙන් විය. බලවත් වූ අහස් ගිගුරුම් ද විය.

බුධ පරිනිර්වාණ ක්ෂණයෙහි ම සහම්පතී මහ බ්‍රහ්ම තෙම "ලොවැ
 මෙ වැනි අප්‍රතිපුද්ගල වූ මේ ජගදාවාය්‍යයන් වහන්සේ යම් සේ
 පිරිනිවන් පෑ සේක් ද, එ සේ ම ලෝක ධාතුවේ සියලු ම සත්ත්වයෝ
 ජීවිතේන්ද්‍රිය විනාශයෙන් සිය සිරුරු මෙහි බහා ලත්තෝ"* යැ යි ද,

ශක්‍ර දේවේන්ද්‍ර තෙම:

"අහෝ සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයහ. හැදෙන නැසෙන සුලුහ. ඔහු
 ඉසිද නිරුධ වෙත්. එ බැවින් ඔවුන්ගේ සංසිද්ධිම සැප වේ"⁺ යැ යි.

අනුරුධ තෙරුණුවෝ:

"ආයුෂ්මත්ති, ස්ථිර සිත් ඇති, අට ලෝ දහමින් කම්පිත නො වන
 ස්වභාවය ඇති, නිවන් සෙත් පුර අරමුණු කොට කචරිය කළ මාගේ
 ශාස්තෘ වූ බුධ මුනිවරයාණන් වහන්සේ ගේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ

* සබ්බේව නික්ඛිපිස්සන්ති භූතා ලොකෙ සමුප්පසං
 යථා එතාදිසො සත්ථා ලොකෙ අප්පටිපුත්තලො.

+ අනිච්චා වත සංඛාරා, උප්පාදවයධම්මිනො
 උප්පජ්ජන්වා නිරුක්ඛන්ති, තෙසං වුපසමො සුඛො.

නිරුධ වූහ. නො හැකුළුණු (පිබිදි) සිතින් ඒ ස්වාමි දරුවන් වහන්සේ වේදනාව ඉවසූ සේක. ප්‍රදීපයෙක නිවීමක් සේ ඒ ස්වාමි දරුවන් වහන්සේ ගේ චිත්ත විමෝක්ෂය* වී යෑ යි ද,

අතද තෙරුණුවෝ:

+ "සකල උත්තම ගුණයෙන් සමන්විත සම්බුධයන් වහන්සේ ගේ පිරිනිවන් පෑම හා එක් විට ම බිහිසුණු ලොමු දහ ගන්වන සුලු හුම්වලනයෙක් වී ය. අහෝ ! ආශ්වයායෙකි !!" යි ද වදාළහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිනිවී කෙණෙහි අවිතරාග භික්ෂුහු හැඬීමට වැලැපීමට පටන් ගත්හ. විතරාග භික්ෂුහු අනිත්‍යතාව සලකමින් ඉවැසූහ. අනුරුද්ධ ස්වච්චරියන් වහන්සේ හඬන භික්ෂුනට සංස්කාරයන් ගේ අනිත්‍යතාව ප්‍රකාශ කොට, හැඬීමෙන් ශෝක කිරීමෙන් කම් නැතැ යි අවවාද කළ සේක. තථාගතයන් වහන්සේ පිරිනිවන් පෑ ඉක්බිති, ඉතිරි කාලය අනුරුධ තෙරණුවෝ ද අතද තෙරණුවෝ ද ධර්ම කථායෙන් ගත කළහ.

සර්වඥ දේහය පාත් වූ කල අතද තෙරණුවෝ අනුරුධ තෙරුන් ගේ **ආදහන කිරීම** නියමයෙන් කුසිනාරා පූර වැඩ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිනිවන් පෑ බව දැන්වූහ. මල්ල රජුන් ප්‍රමුඛ කොට ඇති නගර වාසීහු එ පවත් අසා හඬා වැලැප ආදාහන කෘත්‍යයට වුවමනා සියලු උපකරණ ගෙන්වා ගෙන උපවර්තන ශාලාවනෝද්‍යානයට රැස් වූ බුධ ශරීරයට නෘත්‍ය ගීතාදියෙන් පූජා කරමින් සත් දිනක් ගෙවා, ඉක්බිති මහ පෙරහැරින් උතුරු දොරින් පිවිස කුසිනාරා නුවර මැදින් පිටතට වැඩම කරවා නැගෙනහිර පැත්තෙහි වූ මල්ල රජුන් ගේ මුකුටබන්දන නම් වෛත්‍ය ස්ථානයෙහි තැබූහ. ඉක්බිති මල්ල රජුහු සර්වඥ දේහය කෙරෙහි පිළිපැදිය යුතු සැටි ආනන්ද ස්වච්චරියන් වහන්සේ ගෙන් අසා දැන අළුත් කසී වස්ත්‍රයෙන් බුධ ශරීරය වෙලා ඉන් පසු මනා ව නෙළු කපු පුළුන් වෙළුන. ඉන් පසු නැවැත් කසී වතින් වෙළුන. මේ නියායෙන් පන්සිය වරක් පන්සියක් පමණ කපු

* නාහු අස්සාසපස්සාසා, ධීත චිත්තස්ස තාදිනො

අනෙසො සන්තිමාරබ්භ යං කාලමකරි මුති.

අසල්ලිනෙන චිත්තෙන, වේදනං අජ්ඣධවාසයි

පජ්ජොතස්සෙව නිබ්බාණං, විමොක්ඛො වෙතසො අහු.

+ තද් යි යං භිංසනකං තද්ධි ලොමහංසනං

සබ්බාකාරවරුපෙනෙ, සම්බුධෙ පරිනිබ්බුතෙ.

පුළුනෙන් ද පන්සියක් කසි වනින් ද බුඩ ශරීරය වෙළා සුවඳ තෙල් පිරු රන් දෙණෙක බහා එ බඳු ම රන් දෙණෙකින් වසා සුවඳ දරින් එක් විසි රියන් උසැති කොට කරවන ලද දරසෑයෙහි රන්දෙණ නැවුහ. ඉක්බිති බාල මධ්‍යම වයස් ඇති මල්ල රජහු සිටු දෙනෙක් සුවඳ දියෙන් ඉස් සෝදා නා අලුත් වස්ත්‍රයෙන් සැරසී විතකයට ගිනි තැබූහ. ගිනි නො දැල්විණ. මල්ල රජුන් එයට හේතුව විවාළ විට මහා කාශ්‍යප තෙරුන් එන තෙක් එය දැල්වෙන්නට දෙවියන් ඉඩ නො දෙන බව අනුරුධ තෙරුන් වහන්සේ වදාළ සේක. ස්වල්ප වේලාවකින් කාශ්‍යප ස්ථවිරයන් වහන්සේ එහි වැඩි සේක. වැඩ සිටුර ඒකාංශ කොට පොරොවා වැඳ තුන් වරක් දර සෑය ප්‍රදක්ෂිණා කොට ශ්‍රී පාදය පැත්තෙන් විතකය හා රන් දෙන විවෘත කොට සිරිපා යුවල වැන්ද සේක. උන් වහන්සේ හා වැඩි පන්සියක් පමණ වූ හික්ෂුහු ද වැන්දහ. ඉන් පසු දර සෑය දේවතානුභාවයෙන් තෙමේ ම භාත්පස එක් පැහැර ගිනි දැල්වී ගියේ ය.

දැ බුඩ ශරීරයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ අධිෂ්ඨානය පරිදි සතර දත්ත ධාතු, දෙ අකු ධාතු, තලාට ධාතු යන ධාතුහු සත් දෙන නො විසිරුණහ. ඉතිරි ධාතුහු අබ කඩ සාල් මුං බියලි පමණට විසිර ගියහ. මෙසේ ධාතූන් පමණක් ශේෂ වූ කළ, අහසින් ද පිරිවරා සිටි සල් රුක්වල කඳ අතු අතරින් ද දිය දහර නැග සෑයේ ගිනි නිවී ය. මල්ල රජහු ද සුවඳ දිය ඉස්සහ.

ඉක්බිති මල්ල රජහු නුවර දෙවි පුරයක් සේ සරසා
ධාතු පුජාව සර්වඥ ධාතු රන් දෙණක තබා, එය මනා ව සැරසූ
 ඇතකු පිටින් නුවරට වැඩම කරවා, එහි සන්ථාගාර
 ශාලායෙහි මහභූ පර්යඬිකයකට පැමිණවූහ. ඉක්බිති එහි වටේ රකවල් තබවා මල්ල රජුන් ප්‍රමුඛ කුසිතාරා නුවර වස්සෝ තෘත්‍යගීතාදියෙන් සත් දිනක් ධාතූන් පිදූහ.

මගධෙශ්වර අජාතශත්‍රු රජ ද, විසාලා පුර වැසි ලිච්ඡවී
ධාතු බෙදීම රජහු ද, කපිලවාස්තුපුර වාසි ශාක්‍ය රජහු ද, අල්ලකප්පරට
 වැසි බුලි රජහු ද, රාමග්‍රාම වාසි කෝලිය රජහු ද,
 වේධදීපක නුවර වැසි වේධදීපක බමුණා ද, පාවා නුවර වැසි මල්ල රජහු ද, එහි ගොස් කුසිතාරාව වට කොට ගෙන අශිනිවාසිකම් කියා ධාතු කොටස් ඉල්ලා, තමන් ද ස්තූප කරනු කැමැති බව දන්වා කුසිතාරා පුර මල්ල රජුන්ට වෙන වෙන ම පණිවුඩ යැවූහ. මල්ල රජහු ද තමන් රටෙහි පහළ වූ රුවන් පිටතට නො දෙන බව දන්වා තෙසි

යුධ කරනු කැමැති නම් අපිත් යුද්ධ කරමින් සිටියා පණිවුඩ යැවුහ. මෙයින් ඔවුන් අතර මහත් කැලැඹීම් හට ගත් විට ඒ සියලු දෙනා හේ ආවායඹී වූ ද්‍රෝණ නම් බ්‍රාහ්මණයා ඔවුනට කරුණු කියා සමාදාන කොට එ ධාතුන් අට කොටසකට බෙදා දුන්නේ ය. ඉක්බිති එ බමුණා ද තමාටත් පූජ්‍ය වස්තුවක් ඕනෑ බව කියා ධාතුන් බෙදූ ස්වර්ණමය නාළිකාව ඔවුන්ගෙන් ඉල්ලා ගත්තේ ය.

පිප්පලිවන පුර වැසි මෝරිය රජහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිනිවන් පෑ බව අසා පසු ව එහි ආහු, ධාතු නො ලැබ ආදාහන ස්ථානයෙන් අහුරු ගෙන ගියහ. ධාතු ගෙන ගිය ඒ ඒ රජහු ඒවා නිදන් කොට ස්තූප කරවා පිදුහ. ද්‍රෝණ බමුණා ද තමා ලත් ස්වර්ණ නාළිකාව නිදන් කොට කුම්භථූප නම් වෛත්‍යයක් කෙළේ ය.²²⁴

මෝරිය රජුන් දර සෑයේ අහුරු නිදන් කොට කැරවූ අංගාර ස්තූප දෙක ද සමඟ සර්වඥ ධාතු නිදන් කළ වෛත්‍ය අට දැ යි සියලු වෛත්‍යයෝ දස දෙනෙක් වූහ.

නිමි

වාරිකා විධි ආදී නානා කරුණු ඇතුළත්

ප්‍රතිණීක කාණ්ඩය

පනස් වන පරිච්ඡේදය

බුද්ධ කෘත්‍ය

පස

කොතැනක වුසුව ත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ එක ම වයඹාවෙක් විය. දවස කොටස් පසකට බෙදා ඒ කාල පසේ සැටියට පුළුච්ඡන්ත කෘත්‍යය, පශ්වාද් හක්ත කෘත්‍යය, ප්‍රථම යාම කෘත්‍යය, මධ්‍යම යාම කෘත්‍යය, පශ්චිම යාම කෘත්‍යය යැ යි බුදු කෘත්‍යය පඤ්ච විධ විය.

පූර්වහක්ත කෘත්‍යය

ඉන් පූර්වහක්ත කෘත්‍යය නම් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉතා උදේ නැගිට උපස්ථායකයනට අනුග්‍රහ පිණිසත් ශරීර පහසුව පිණිසත් මුහුණ සේදීම් ආදිය කරන සේක. ඉන් පසු පිඬු පිණිස හැසිරිය යුතු වෙලාව වන තුරු විවේකයෙන් කල් ගත කරන සේක. ඉක්බිති සිවුරු පොරොවා පාත්‍රය ගෙන, සමහර දවසෙක හුදෙකලා ව හෝ හික්ෂු සංඝයා සහිත ව හෝ පිඬු පිණිස වඩනා සේක. කිසි දිනෙක ප්‍රකෘති වේශයෙන් ද, කිසි දිනෙක බොහෝ ප්‍රාතිභායඹී ඇති ව ද වඩනා සේක. ඒ ආශ්වයඹී දැක අද බුදුරජාණන් වහන්සේ වඩනා සේකැ යි එහි වැස්සෝ කල් ඇතිවම දැන ගනිත්. තුමු ද මනාව හැඳ පොරොවා සුවද මල් ආදිය ගෙන වීරිය අතුරට පැමිණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පූජා සත්කාර කොට වැද පවාමිනි, අපට මෙ පමණ මෙ පමණ හික්ෂුන් වහන්සේ ඕනෑ යැ යි කියා තම තමනට හැකි පරිදි හික්ෂුන් දස නම විසි නම ආදී වශයෙන් ඉල්ලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේත් වැඩම කරවාගෙන ගොස් අසුන් පනවා දන් දෙත්. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද දන් වළඳා එ පිරිසේ සිටියවුන් ගේ අදහස් නුවණින් බලා ඔවුන් ගේ චරිතවලට සුදුසු සේ දහම් දෙසන සේක. ඒ බණ අසා සමහරු තිසරණයෙහි ද සමහරු පන්සිල්හි ද, සමහරු සෝවාන් ආදී මාර්ග ඵලයන්හි ද පිහිටත්. මෙ සේ ඔවුනට අනුග්‍රහ කොට ඉන්පසු හුනස්නෙන් නැගී සිට විහාරයට වඩනා සේක. වැඩ, එහි මණ්ඩල මාලයේ පණවන ලද ආසනයෙහි හිඳ හික්ෂුන් දන් වළඳා එන තුරු බලාපොරොත්තු වන සේක. හික්ෂුන් වළඳා අවසන් වූ විට එ බව උපස්ථායක හික්ෂුවක් අවුත් දැන් වූ කල ගන්ධකුටියට පිවිසෙන සේක. මේ වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ පෙර බත් කිසි යි.

පශ්චාත්තාප කෘතිය

ඉන් පසු එහි දී උපස්ථායක හික්ෂු විසින් පණවා තබන ලද ආසනයෙහි හිඳ පා සෝදා, පා පුටුයෙහි තබා හික්ෂුන් අමතා, 'මහණෙනි, නො මුළා වූ සිහියෙන් සියලු කටයුතු සම්පාදනය කරවු. ලෝකයෙහි බුද්ධෝත්පාදය දුර්ලභ යි. මනුෂ්‍යත්වය ලැබීම දුෂ්කර යි, ක්ෂණ සම්පත්තිය දුර්ලභ යි. මහණකම දුර්ලභ යි. බණ ඇසීම දුර්ලභ යැයි මෙ සේ වදාරා ඉතා දීර්ඝ ධර්ම කථාවෙකින් අවවාද කරන සේක. එ තැන දී සමහරු උත්වහන්සේ ගෙන් කර්මස්ථාන විචාරත්. බුදු රජාණන් වහන්සේත් ඔවුනට වර්තානුකූල කර්මස්ථාන දෙන සේක. ඔහු ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ තම තමන් ගේ රාත්‍රී ස්ථාන දිවාස්ථානයනට යෙත්. ඒ ස්ථාන නම් අරණ්‍ය වෘක්ෂමූල පර්වත ගුහා ආදිය යි. ඉන් පසු බුදුරජාණන් වහන්සේ ගඳ කිළියට වැඩ ඉදින් ශයනය කරන අදහසක් පහළ වූවොත් දකුණැලයෙන් සිහි නුවණින් යුක්තව මොහොතක් සිංහ ශය්‍යාව කරන සේක. ඉක්බිති ඉන් නැගිට එ පස්වරු කාලයේ දෙ වන කොටසේ දී ලෝ වැස්සා දෙස නුවණින් බලන සේක. තුන් වන කොටසෙහි වේලාවට සුදුසු පෙළහරින් ධර්ම සභාවට වැඩ රැස්වූ පිරිසට දහම් දෙසන සේක. පස්වරු කාලය ගෙවුණු විට, ඉන් නික්මීයැ යුතු කාලය බව දන්වන සේක. පිරිස ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ නික්ම යෙත්. මේ පස්වරු වැඩ පිළිවෙළ යි.

ප්‍රථම යාම කෘතිය

එ විට රාත්‍රිය ළං වේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇඟ සෝදා ගන්නා අදහස ඇති වූවොත් නාන කොටුවට වැඩ උපස්ථායක හික්ෂු විසිලියෙල කැර දුන් ජලයෙන් ඇඟ සෝදන සේක. ඉන් පසු උපස්ථායක හික්ෂු තෙම බුධාසනය ගෙන ගොස් ගඳකිළි පිරිවෙතේ ඉස්තෝස්පුවේ පණවයි. නා අවසන් වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිවුර ඒකාංශ කොට පොරොවා එහි වැඩ ආසනයෙහි හිඳගෙන මොහොතක් කල් විත්ත විවේකයෙන් ගත කරන සේක. ඉන් පසු හික්ෂුහු ඒ ඒ තැනින් අවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැකීමට එහි රැස්වෙත්. සමහරු ප්‍රශ්න විචාරත්. සමහරු කර්මස්ථාන ගනිත්. සමහරු බණ දෙසීමට ආයාචන කෙරෙත්. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද හික්ෂුන් ගේ අදහස් සිදු කරමින් රැ පෙර යම ගත කරන සේක. මේ ප්‍රථම යාම කෘතිය යි.

මධ්‍යම යාම කෘතිය

ප්‍රථම යාමය ගෙවුණ පසු දිවා බ්‍රහ්මයෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා එළැඹි තමන් ගොතා ගත් ප්‍රශ්න අසත්. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ඔවුන් ගේ පැන විසඳමින් දම් දෙසීමෙන් මධ්‍යම යාමය ඉක්මවන සේක. මේ මධ්‍යම යාම කෘතිය යි.

පශ්චිම යාම කෘතන්යය

පශ්චිම යාමය කොටස් තුනක් කොට ඉන් ප්‍රථම කොටසෙහි සක්මන් කරන සේක. එසේ කරනුයේ ශරීර විධාව සංසිද්ධවීම පිණිස යි. දෙවෙනි කොටසේ ගඳකිළියට වැද සිහි නුවණින් යෙදී සිංහ ශය්‍යායෙන් දකුණුලයෙන් සැතපෙන සේක. ඉක්බිති ඉන් නැගිට හිඳ තුන්වන කොටසේ දී පෙර බුදුවරුන් ළඟ දී පින් කළ පුද්ගලයන් දක්නා පිණිස බුදු ඇසින් ලොව බලන සේක. 'මේ රෑ එළි වෙන යාමයේ වැඩ පිළිවෙළ යි.

වාරිකා වරණය

තුරිත වාරිකා අතුරිත වාරිකා යැ යි බුදුරජාණන් තුරිත වාරිකා වහන්සේ ගේ ගමන් දෙකෙකි. ධර්මාවබෝධයට තරම් මේරු නුවණ ඇති පුද්ගලයකු ඉතා ඈත වසන්තහු දැක ඔහුට දම් දෙසීම පිණිස සෘඪි බලයෙන් ඉක්මනින් යෑම තුරිත වාරිකා (ඉක්මන් ගමන) නම් වේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිප්පලි මානවකයා හමු වීමට තුන් ගවු පමණ මාර්ගය එක් මොහොතෙකින් ම ඉක්ම වැඩි සේක. ආලවක යකු හික්මවීම් ආදිය පිණිස තිස් යොදුන් මාර්ගය ද, අංගුලිමාල සොරහු හික්මවීමටත් එ පමණ ම දුර ද, පුක්කුසාති රජු හමුවීමට යොදුන් පන් සාළසක් පමණ දුර ද, මහාකප්පින රජු සඳහා යොදුන් එක්සිය විස්සක් පමණ දුර ද, ධනිය ගෝපාලයා හමුවීමට යොදුන් සත් සියයක් තරම් ඈත ද, වනවාසී තිස්ස සාමණේරයන් වහන්සේ දැකීමට යොදුන් එක්සිය තෙ විස්සක් දුර ද මොහොතෙකින් වැඩි සේක. මෙ සේ පියෙව් ගමනින් නො වැඩ සෘඪි බලයෙන් ඉතා ඈත ස්ථානයකට වැඩීම තුරිත වාරිකා නම්.

ගම් නියම් පිළිවෙළින් දින පතා යොක්ත ආදී වශයෙන් අතුරිත වාරිකා පිඩු පිණිස හැසිරීම් ආදියෙන් ලෝකානුග්‍රහය කෙරෙමින් වඩනා ගමන අතුරිත වාරිකා (නො යුතු සුළු ගමන) නම්. මෙම අතුරිත වාරිකායෙහි යෙදුණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දඹදිව මහා මණ්ඩල මධ්‍ය මණ්ඩල අන්තර්මණ්ඩල යන ප්‍රදේශ තුනෙන් එකෙක වඩනා සේක. ඉන් මහා මණ්ඩලය යොදුන් ස සියක් පමණ විශාල වේ. අන්තර්මණ්ඩලය යොදුන් තෙ සියක් පමණ වේ.

යම් කලෙක මහා මණ්ඩලයෙහි වඩනා කැමැති සේක් නම් මහා පචාරණයෙන් පවරා පැලවිය දවසෙහි මහත් හික්මු සමුහයා පිරිවර කොට පිටත් වන සේක. බුදු රජාණන් වහන්සේ මහාමණ්ඩලයෙහි ගමන ආරම්භ කළ බව ඉක්මනින් ම රටේ ආරංචි වීමෙන් යොදුන්

සියයක් තරම් ඇත මිනිසුන් තුළ උන් වහන්සේ දැක්මට දන් දීමට බණ ඇසීම් ආදියට මහත් උනන්දුවක් ඇති වන්නේ ය. බුදු රජාණන් වහන්සේ ගේ පැමිණීම කවර දා වේ දෝ යි ඔහු නිතර උන් වහන්සේ පිළිගැන්මට සැරසී සිටිත්. අන්‍ය ලබ්ධික පරිව්‍රාජකාදීහු අපගේ හක්කිමත්හු බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ ධර්මය පිළිගනිත් දෝ යි කැලැඹීමට පත් වෙත්. සමයග්දෘෂ්ටිකයෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිළිගැනීමට පෙර ගමන් කරත්. අනිත් අන්තර්මණ්ඩල මධ්‍ය මණ්ඩල දෙකහි ම කැරෙන සත්කාර රාශිය මහාමණ්ඩලයෙහි ම එක් තන් වේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි ගම් නියම් ගම් ආදියේ දවස දෙක තුන ආදී වශයෙන් මහජනයා ගේ ආමිස පූජා පිළිගෙන, ඔවුනට අනුග්‍රහ කෙරෙමින්, ධර්ම දානය කිරීමෙන් ස්වර්ග මාර්ග මෝක්ෂ මාර්ග දෙකහි ඔවුන් පිහිටුවමින් සැරි සරන සේක, ඒ ගමන නව මසෙකින් අවසන් කරන සේක. ඉදින් වස් කාලය තුළ දී හික්ෂුන්ගේ ශමථ විදර්ශනා නො මේරුයේ නම් මහාපචාරණය නො කොට පචාරණ සංග්‍රහය දී, ඉල් පුර පසළොස්වක් දා පචාරණය කොට, උදුවස් පැලවිය දා මහා හික්ෂු පිරිස හා මධ්‍ය මණ්ඩලයට වඩින්නට පිටත්වන සේක. එ ගමන අට මසෙකින් අවසන් වේ. එ ගමන් කාලයේ දී අන් මණ්ඩල දෙකේ ම සත්කාර සම්මාන රාශිය මධ්‍ය මණ්ඩලයෙහි ම එක් තන් වේ. වස් සාර මසේ දීත් හික්ෂුන් ගේ කර්මස්ථාන භාවනා නො මුහු කෙළේ නම් තවත් මසක් දෙ මසක් හෝ තුන් හාර මසක් එහි ම වැස පෙර පරිද්දෙන් ම හික්ෂු සංඝයා සහිත වැ අන්තර් මණ්ඩලයෙහි ගමනට පිටත් වන සේක. අන් දෙ මඩුල්ලෙහි පූජා සත්කාර අන්තර් මණ්ඩලයෙහි ම රැස් වේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේත් පළමු පරිද්දෙන් ලෝකානුග්‍රහය කරමින් සත් මසෙකින් පස් මසෙකින් හෝ සිවු මසෙකින් වාරිකා ගමන අවසන් කරන සේක.

වාරිකා ගමනට හේතුව

මෙ සේ වාරිකා වරණයට හේතුව කිමෙක්ද ? යත් : දුප්පත්තු ද, බාලයෝ ද, මහලු වූවෝ ද, රෝගාතුරයෝ ද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැකීමට පැමිණීමෙහි නො හැක්කෝ ඇත්හ. එහෙත් බුදු රජාණන් වහන්සේ ඔවුන් වෙතට පැමිණි විට, ඔහු වැදුම් පිදුම් කොට පින් සිදු කැර ගනිත්. බණ අසා ස්වර්ග මාර්ගයෙහි හෝ මොක්ෂ මාර්ගයෙහි පිහිටත්. මේ ආදී කරුණු සලකා ලෝකානුකම්පායෙන් වාරිකායෙහි යෙදෙන සේක.

වාරිකා ගමනට තවත් හේතු

එක් තැනෙකහි ම ඉදීමට වඩා ඇවිදීමෙන් ශරීර පහසුව ලැබෙන හෙයින් ද, ධර්ම දේශනා කිරීමට යම් කාරණයක් මුල් කැර ගැනීමට එ බන්දක් හමු වන පිණිස ද

හික්ෂුතට ශික්ෂා පද පැණවීම පිණිස ද, ඒ ඒ ගම් නියම් ගම් නුවර ආදියෙහි නුවණ මේරූ පුද්ගලයනට වතුස්සත්‍යය අවබෝධ කරවනු පිණිස ද යන සතර කාරණයෙන් ද,

බුදුරජාණන් වහන්සේ, ධර්මය, සංඝයා සරණ ගැන්වීම, මහත් වූ ධර්ම වැස්සෙන් සිවු පිරිස සනසාලීම යන සතර කාරණයෙන්ද,

සත්ත්වයන් ප්‍රාණඝාතයෙන් මුදාලීම, අදත්තාදානයෙන් මුදාලීම, කාම මිථ්‍යාවාරයෙන් මුදාලීම, මුසාවාදයෙන් මුදාලීම, රහමෙර පානයෙන් මුදා ලීම යන කරුණු පසින් ද,

ලෝකයා තමන් වහන්සේගෙන් බණ අසා පිළිපැද, ප්‍රථම ධ්‍යාන, ද්විතීය ධ්‍යාන, තෘතීය ධ්‍යාන, චතුර්ත්ව ධ්‍යාන, ආකාශානන්තායතන ධ්‍යාන, විඤානානන්තායතන ධ්‍යාන, ආකිඤ්චනායතන ධ්‍යාන, තෛවසංඤානාසංඤායතන ධ්‍යාන යන අෂ්ට ධ්‍යාන සමාපත්තින් ලබන බව සලකා ද,

මහජනයා තමන් වහන්සේ ගෙන් බණ අසා විදසුන් වඩා ශ්‍රෝත ආපත්ති මාර්ග, ශ්‍රෝත ආපත්ති ඵල, සකාදාගාමී මාර්ග, සකාදාගාමී ඵල, අනාගාමී මාර්ග, අනාගාමී ඵල, අරහත්ව මාර්ග, අරහත්ත්ව ඵල යන මොවුන් ප්‍රතිවේධ කරතැ යි දැන ඒ අභිවෘද්ධිය සලසන අටියෙන් ද සැරි සරන සේක.

අතුරිත වාරිකා ප්‍රභේද දෙක
 අතුරිත වාරිකාව වනාහි නිබ්බ වාරිකා (නිබ්බ හැසිරීම) අනිබ්බ වාරිකා (නො නිබ්බ හැසිරීම) යැ යි විවිධ යි. කෙනෙකු නියම කොට නො ගෙන ගම් නියම් පිළිවෙළින් හැසිරීම අනිබ්බ වාරිකා නම්. ධර්මාවබෝධයට තරම් නුවණ මේරූ කෙනෙකු හමුවීම ම සලකා ඔහු කරා වැඩීම නිබ්බ වාරිකා නම්.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ ධම්මදේශනා ක්‍රම

තමන් වහන්සේ ගේ ම අදහසින් හාග්‍යවතුන් වහන්සේ දම් දෙසන සේක. අනුන් ගේ අදහස් බලා ඵයට සුදුසු සේත් දම් දෙසන සේක. යම් කාරණයක් සිදු වූ විට ඵය මුල් කොට ගෙනත් දම් දෙසන සේක. කෙනෙකුන් ගේ ප්‍රශ්න විසඳීම වශයෙනුත් දම් දෙසන සේක.

ධර්මය අසන පිරිස යම් තැනක දී සාධුකාර ශබ්දය පවත්වා නම් එ කෙණෙහි ම ඵලසමාපත්තියට සමවැද, සාධු නාදය නැවැතුණු කෙණෙහි සමචිත්ත නැගිට නැවැත්වූ තැන් සිට බණ වදාරණ සේක.

යමකු බණ අසා මේ ආත්මභාවයෙහි යටත් පිරිසෙයින් නිසරණ පිහිටීම් මාත්‍ර ගුණය වත් නො ලැබුවත් එ දේශනාව ඇසීම ඔහුට මතු හවයකට යහපත පිණිස පවත්නේ නම් එ බඳු තැන දීත් දම් දෙසන සේක. සචිවකයාට බණ දෙසීම මෙයට නිදසුනකි.

යමකු ගේ මරණය ඉතා ළංවී ඇත්නම්, පිඩු පිණිය හැසිරෙන විට වුව ද හමු වූ ඔහුට දම් දෙසන සේක. දාරුවිරිය වස්තුව මෙයට නිදසුනි.

සමහරැන්ගේ ප්‍රශ්නවලට නිශ්ශබ්දව හිඳීම සමහරු තමන්ගේ නුවණට විෂය නො වන කරුණු ගැන ප්‍රශ්න ගොතා ගෙන බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත පැමිණ කිසි ඉගැණීමේ

බලාපොරොත්තුවක් නැති ව නො කරුණේ ප්‍රශ්න අසත්. ප්‍රශ්නයට දෙන පිළිතුරු හරි ලෙස අවබෝධ කැඳගත හැකි නො වූ එ බඳු පුද්ගලයාට උත්තර දීම නිෂ්පල බැවින්, එ වැනි පුද්ගලයනට උත්තර නිසි සේ අවබෝධ කරන්නට තරම් නුවණ මෝරන තුරු තුෂ්ණිමිභූත වන සේක. එය තේරුම් ගැනීමට තරම් නුවණ මුහුකළ විට ම ඔවුනට නිසි පිළිතුරු දෙන සේක.

තේරුම් ගත නො හැකි වන සේ දම් දෙසීම සමහරු පණ්ඩිත මානයෙන් මත් ව ප්‍රශ්න ඇසීමට හාගාවතුන් වහන්සේ කරා එති. මානාදී පාප ධර්මයන් ගෙන් පිරි ඉන්න තුරු කිසි උසස් ගුණයකට පැමිණිය හැකි නො වන බැවින් ඔවුන්ගේ මානය දුරු වන ලෙස කාලෝචිත පරිදි සුදුස්සක් කරන සේක. සමහර පණ්ඩිත මානීන්ගේ ප්‍රශ්නයනට ඔවුන් විසින් තේරුම් ගත නො හැකි ගැඹුරු අතරී ඇති පිළිතුරක් දෙන සේක. එය තේරුම් ගැනීමට අසමත් වී පුද්ගලයා තමා ගේ මානය ඉවත ලා සිය නුගත් බව තේරුම් ගත් විට, සුවච වූ විට, ඔහුට කාරණය ලිහිල් කොට තේරුම් කැඳ දෙන සේක. ඕසතරණ සූත්‍රය මෙයට නිදහින යි.

හාගාවතුන් වහන්සේ වස් වුසු ස්ථාන

(පෙළ අටුවා දෙකේ පෙනෙන හැටියට)

- 1 බුදු වූ වර්ෂයේ වැසි සමයෙහි බරණැස ඉසිපතනනි
- 2 වන වසැ රජගහපුර වේඵවනයෙහි
- 3 " " "
- 4 " " "
- 5 විසල් පුර කුටාගාර ශාලා විහාරයෙහි
- 6 මකුල පර්වතයෙහි
- 7 තව්තිසා භවනයෙහි
- 8 සුංසුමාර ගිර පුර අසල හේෂකලා වනයෙහි
- 9 කොසැඹු පුර සෝමනාරාමයෙහි

- 10 පාරිලේයක ගම අසල වනයෙහි
- 11 දක්ෂිණාගිරියෙහි ඒකනාලා බමුණු ගම
- 12 වේරඤ්ජා නුවර
- 13 වාලිය පර්වතයෙහි
- 14 සැවැත් පුර ජේතවනයෙහි
- 15 කිඹුල්වත් පුර නුග අරමෙහි
- 16 අළවු රටෙහි
- 17 රජගහ පුර
- 18 වාලිය පර්වතයෙහි
- 19 " "
- 20 රජගහ පුර
- 21-44 සැවැත් පුර

45 විසල් පුර අසල බේලුව ගමෙහි

(සිංහල ජාතක පොතෙහි)

- 6 කොසඹූ පුර කෝසම්බියාරාමයෙහි
- 11 නාලකාරාමයෙහි
- 18 සිට දස නව වසක් ජේතවනාරාමයෙහි
- 37 සිට ස වසක් පූර්වාරාමයෙහි
- 43-44-45 තුන් තැනෙක්හි

සෙස්ස ඉහත සඳහන් පිළිවෙළ හා සැසැදේ.

(සධර්මාලංකාරයෙහි ශාඛමාල වස්තූයෙහි)

- 9 කොසඹූ පුර කොසම්බියාරාමයෙහි
11. නාලකාරාමයෙහි
14. දෙවියන් ගේ ආයාචනයෙන් වාලිය පච්ඡයෙහි
15. කිඹුල්වත් පුර මැණික් ලෙනෙක්හි
16. සිට එකුත් විසි වසක් සැවැත් පුර ජේතවනයෙහි
37. සිට සාමුරුද්දක් සැවැත්පුර පූර්වාරාමයෙහි
- 43-44-45 තුන් තැනෙක්හි

සෙස්ස අවුච්ඡායෙහි ආ සැටියට සම යි.

සුවිසි මහ සමාගම්

සමාගමය	සිදු වූ කාලය	ස්ථානය
1. ධර්මවක්‍රප්‍රවර්ත්තන සමාගමය	ප්‍රථම වර්ෂය	බරණස
2. නාලක සූත්‍ර	" "	" "
3. ගංගාවරෝහණ	" "	ගංගානදී තීරය
4. බුධ වංශ දේශනා	දෙවෙනි වර්ෂය	කපිලවාස්තු පුරය
5. වරියා පිටක	" "	" "
6. මහා මංගල සූත්‍ර	තෙවෙනි වර්ෂය	සැවුත් නුවර
7. පරාභව සූත්‍ර	" "	" "
8. මහාසමය සූත්‍ර	පස්වන වර්ෂය	කපිලවාස්තු පුරය
9. සම්මාපරිබ්බාජනීය සූත්‍රය	" "	" "
10. චූල්ල වියුහ	" "	" "
11. මහා වියුහ	" "	" "
12. තුවටක	" "	" "
13. පුරානෙද	" "	" "
14. කලහ විවාද	" "	" "
15. යමක මහා පාටිභාරිය	සත්වන වර්ෂය	සැවුත් පුර
16. අභිධර්ම දේශනා	" "	තව්නිය පුර
17. දේවෝරෝහණ	" "	සංකස්ස නගරය
18. පාරායණ සූත්‍ර	එකොළොස්වන වර්ෂය	මාගධ ක්ෂේත්‍රය
19. සක්කපඤ්ඤා	තුදස් වන වර්ෂය	සැවුත් නුවර
20. චූල්ලරාහුලෝවාද සූත්‍ර	" "	" "
21. ආලවක සූත්‍ර	සොළොස් වන වර්ෂය	ආලව් පුර
22. සමචිත්තපරියාය	විසි වන වසින් පසු	සැවුත් නුවර
23. බ්‍රහ්මනිමන්තනිය සූත්‍ර	(කාලය අවිනිශ්චිතයි)	බඹලොව
24. මාරතජ්ජනිය සූත්‍ර	" "	සුංසුමාරගිරිපුරය

සාමාන්‍ය දේශනා සමාගම් කීපයක්

1. ඒරකපත්‍ර නාගරාජාදී සමාගමයප්‍රථම වස් කාලය තුළ		ඉසිපතනය
2. සුමන මාලාකාරාදී "	දෙවෙනි වර්ෂය	රජගත පුර
3. ජම්බුකාපීවකාදී "	තෙවෙනි වර්ෂය	"
4. උග්‍රසේනාදී "	සිවු වන වර්ෂය	"
5. සුන පරත්තක වාණිජ "	අටවන වර්ෂය	සුනාපරත්ත- යෙහි
6. ශ්‍රීමතිදර්ශිනාහිලාමිත්තේ "	සතළොස් වන වර්ෂය	රජගත පුර
7. පේශකාර දුතිතා ආදී "	අටළොස් වන වර්ෂයෙහි	ආළවිපුර- යෙහි
8. චූලසුභද්‍රා "	විසි වන වසින් පසු	උග්‍ර පුරයෙහි
9. ධනපාල "	අනිකිම දශ වර්ෂය ඇතුළත	රජගත පුර
10. පාඨක පුත්‍ර "	පරිනිව්‍රාණ වර්ෂයෙහි	වෛශාලිපුර- යෙහි
11. කොලිය මහාමාත්‍යාදී "	කාලය අවිනිශ්චිතයි	බරණුස් පුර
12. සුලසා නගරශෝභිනී ආදී	සමාගමය කාලය අවිනිශ්චිතයි	රජගත පුර
13. සාකේත බ්‍රාහ්මණාදී "	"	සාකේත- පුරයෙහි
14. ගරහදින්නාදී "	"	සැවැත් පුර
15. ආනන්ද යෙට්ඨී ආදී "	"	"
16. මණ්ඩුක දේවපුත්‍රාදී "	"	වම්පා- පුරයෙහි
17. මට්ටකුණ්ඩලී දේවපුත්‍රාදී "	"	සැවැත් පුර
18. සරහ පරිබ්‍රාජකාදී "	"	විසාලා- පුරයෙහි

අසු මහ සවිවෝ

1. අඤ්ඤාත කොණ්ඩඤ්ඤ මහාපෙර	29. හද්දිය මහාපෙර
2. වජ්ජ	30. රාහුල
3. හද්දිය	31. සීවලී
4. මහානාම	32. උපාලි
5. අස්සථි	33. දබ්බ
6. නාලක	34. උපසේන
7. යස	35. බදිරවනිය රේවත
8. විමල	36. පුණ්ණමත්තානිපුත්ත
9. සුඛානු	37. පුණ්ණ (සුතාපරත්තක)
10. පුණ්ණථි	38. සොණ (කුටිකණ්ණ)
11. ගවම්පති	39. සොණ (කෝළිවිය)
12. උරුවේලකස්සප	40. රාධ
13. නදීකස්සප	41. සුභුති
14. ගයාකස්සප	42. අංගුලිමාල
15. සාරිපුත්ත	43. වක්කලී
16. මොග්ගල්ලාන	44. කාචදායී
17. මහාකස්සප	45. මහා උදායී
18. මහාකච්චාන	46. පිලිත්ථිවච්ඡ
19. මහාකොට්ඨිත	47. සෝහිත
20. මහාකප්පිත	48. කුමාරකස්සප
21. මහාචූත්ථ	49. රට්ඨපාල
22. අනුරුධ	50. වඩ්ඪිය
23. කඬ්ඛාරේවත	51. සහිය
24. ආනන්ද	52. සේල
25. නන්දක	53. උපවාන
26. හගු	54. මේඝිය
27. නන්ද	55. සාගත
28. කිම්බිල	56. නාගිත

57. ලකුණටක හද්දිය	මහාපේර	69. ධෝතක	මහාපේර
58. පිණ්ඩෝලභාරද්වාර	"	70. උපසීච	"
59. මහාපත්ථක	"	71. නන්ද	"
60. චුල්ලපත්ථක	"	72. හේමක	"
61. ඛක්කුල	"	73. තෝදෙය්‍ය	"
62. කොණ්ඩධාන	"	74. කප්ප	"
63. දාරුචිරිය	"	75. ජකුකණ්ණි	"
64. යසෝජ	"	76. හද්‍රාචුඩ	"
65. අජිත	"	77. උදය	"
66. තිස්සමෙන්තෙය්‍ය	"	78. පෝසාල	"
67. පුණ්ණක	"	79. මෝසරාජ	"
68. මෙන්තගු	"	80. පිංගිය	"

ස්ථානාන්තර ලත් භික්ෂුහු

1. අක්කාන කොණ්ඩක්ක තෙරණුවෝ	විරරාත්‍රඥයන්	අතුරෙන් අග්‍රයි
2. සාරිපුත්ත	මහාප්‍රාඥයන්	" "
3. මොග්ගල්ලාන	සාඛිමතුන්	" "
4. මහාකස්සප	ධුතවාදීන්	" "
5. අනුරුධ	දිවුස් ඇත්තන්	" "
6. කාලිගොධාපුත්ත හද්දිය	උසස් කුලයෙහි	
	උපන්නන්	" "
7. ලකුණට හද්දිය	මධුරස්වර ඇත්තන්	" "
8. පිණ්ඩෝල භාරද්වාර	සිංහනාද කරන්නන්	" "
9. පුණ්ණ (මන්නානි පුත්ත)	ධර්ම කපිකයන්	" "
10. මහාකච්චායන	කොටින් කී දෙයක් විස්තර	
	කිරීමෙහි සමතුන්	" "
11. චුල්ලපත්ථක	මනෝමය රූප නිර්මාණයෙහි	
	සමර්ථයන්	" "
12. මහාපත්ථක	අරූපධ්‍යානයෙන් නැගිට	
	රහත් වුවන්	" "
13. සුභති	නොකිලිවි විහරණ	
	ඇත්තන්	" "

14. සුභුති	තෙරණුවෝ	දක්ෂිණාර්භයන්	අතුරෙන්	අග්‍රයි
15. රේවත (බදිරවතිය)	"	ආරණ්‍යකයන්	"	"
16. කඩ්බාරේවත	"	ධ්‍යානයෙහි ඇලුණවුන්	"	"
17. සෝණ (කෝළිවිය)	"	ආරබ්ධ වියහී ඇත්තවුන්	"	"
18. සෝන (කුටිකණ්ණ)	"	මනාප කථා ඇත්තවුන්	"	"
19. සිවලී	"	ලාභීන්	"	"
20. වක්කලී	"	අධික ශ්‍රද්ධා ඇත්තවුන්	"	"
21. රාහුල	"	ශික්ෂාකාමීන්	"	"
22. රට්ඨපාල	"	ශ්‍රද්ධායෙන් පැවිදි වූවන්	"	"
23. කොණ්ඩධාන	"	පළමු කොට සලාකා	"	"
		ගන්නන්	"	"
24. වංගීස	"	වැටහෙන නුවණ	"	"
		ඇත්තවුන්	"	"
25. උපසේත	"	සියල්ලෙන් ප්‍රසාද එලවන	"	"
(වංගත්ත බ්‍රාහ්මණ පුත්)	"	සුදු තැනැත්තන්	"	"
26. දබ්බ(මල්ල පුත්ත)	"	සෙතසුන් පණවන්නන්	"	"
27. පිළිත්ථිවච්ඡ	"	දෙවියනට ප්‍රිය වූවන්	"	"
28. බාහිය (දාරුචිරිය)	"	වහා අභිඤා ලද්දන්	"	"
29. කුමාරකස්සප	"	විචිත්‍ර කථිකයන්	"	"
30. මහා කොට්ඨිත	"	ප්‍රතිසංචිත් ප්‍රාප්තයන්	"	"
31. ආනන්ද ස්ථවිර	"	උපස්ථායකයන්	"	"
		ධාරණ ස්මෘති ඇත්තන්	"	"
		භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ	"	"
		තාක් එ සේ ම දැනගැන්මෙහි	"	"
		සමර්ථයන්, වියච්චතුන්	"	"
32. උරුවේල කස්සප	"	මහ පිරිස් ඇත්තවුන්	"	"
33. කාථදායී	"	කුලයන් සස්ත කෙරේ	"	"
		පහදවන්නන්	"	"
34. බක්කුල	"	නිරෝගයන්	"	"
35. සෝහිත	"	පුර්වනිවාසය සිහි	"	"
		කරන්නන්	"	"
36. උපාලී	"	විනයධරයන්	"	"

37. නන්දක	තෙරණුවෝ	මෙහෙණියනට අවවාද කරන්නන් අතුරෙන් අග්‍රයි
38. නන්ද	"	ඉන්ද්‍රිය සංවරයෙන් යුක්ත වූවන් " "
39. මහාකප්පින	"	හික්ෂ්වවවාදකයන් " "
40. සාගත	"	තේජෝධාතු සමවතට සමවදන වූන් " "
41. රාධ	"	ධර්මදේශනා වැටුහීමට ප්‍රත්‍යය වූ දෘෂ්ටි සමුදාවාරාදිය ඇත්තන් " "
42. මෝඝරාජ	"	රුක්ෂ සිවුරු දරන්නන් " "

ස්ථානාන්තර ලත් මෙහෙණහු

1. ප්‍රජාවතී ගෞතමී	වීරරාත්‍රඥාවන්	අතුරෙන් අග්‍රයි
2. බෙමා	මහ නුවණැතියන්	" "
3. උප්පල වණ්ණා	සෘ මතීන්	" "
4. පටාවාරා	විනය ධරාවන්	" "
5. ධම්ම දින්නා	ධර්ම කපිකාවන්	" "
6. නන්දා	ධ්‍යායිනීන්	" "
7. සෝණා	ආරබ්ධ වීයභාවන්	" "
8. සකුලා	දිවුස් ඇත්තියන්	" "
9. හද්දා කුණඩලකේසා	වහා ලත් අභිඥා ඇත්තියන්	" "
10. හද්දා කාපිලානි	පෙර ජාති සිහි කරන්නන්	" "
11. හද්ද කච්චානා (යසෝධරා)	මහත් අභිඥා නුවණ ලැබූවන්	" "
12. කිසා ගෝතමී	රුක්ෂ සිවුරු දරන්නන්	" "
13. සිගාල මාතා	අධික ශ්‍රද්ධා ඇත්තියන්	" "

තනතුරු ලත් උපාසකවරු

- තපස්සු හල්ලික සහෝදර
වෙළෙඳ දෙදෙන මුලින් ම සරණ ගිය උපාසකවරු
- සුදත්ත (අනාථ පිණ්ඩක) සිවු අග්‍ර දායක.
- චිත්ත ගහපති
(මච්ඡිකා සන්ධි නගරවාසී) අග්‍ර ධර්ම කපික

4. හත්ථකාලවක රජ	සිවු සහරා වහිත් රට වැසියාට සංග්‍රහ කරන්නන් ගෙන් අග්‍ර යි
5. මහානාම ශාක්‍ය රජ	අග්‍ර ප්‍රණීත දායක
6. උග්ග ගහපති (විසල් පුරවැසි)	සිතට රිසි දෑ දෙන්නවුන් ගෙන් අග්‍රයි
7. උග්ග ගහපති	අග්‍ර සංඝෝපස්ථායක
8. සුර අම්බට්ඨ	අවල ශ්‍රද්ධා ඇත්තවුන් ගෙන් අග්‍රයි
9. ජීවක කොමාර හව්ව	පෞද්ගලික ප්‍රාසද ඇත්තන්ගෙන් අග්‍රයි
10. නකුලපිතු ගහපති	<u>විශ්වාස කළා ඇතියන් ගෙන් අග්‍රයි</u>

තනතුරු ලත් උපාසිකාවරු

1. සුජාතා (සේනානි සිවු දූ)	බුදුරජාණන් වහන්සේ දැක සරණ ගිය පළමු උපාසිකාව
2. විශාඛා (මීගාර මාතු)	අග්‍ර දායිකාව
3. බුජ්ජුත්තරා	බහුශ්‍රතාවන් ගෙන් අග්‍රයි
4. සාමාවතී	මෙහි විහාර ඇත්තියන් ගෙන් අග්‍රයි
5. උත්තරා (නන්ද මාතු)	ධායිනීන් ගෙන් අග්‍ර උපාසිකාව
6. සුප්පවාසා (කෝලිය දුහිතෘ)	ප්‍රණීත දෑ දෙන්නන් ගෙන් අග්‍රයි
7. සුප්පියා	අග්‍ර ග්ලානෝපස්ථායිකා
8. කාතියානි	අවල ප්‍රසාද ඇත්තවුන් ගෙන් අග්‍රයි
9. නකුලමාතෘ	විශ්වාසිකාවන් ගෙන් අග්‍රයි
10. කාලි (කුරරසර නුවර වැසි)	<u>ආරංචියෙන් බුදුගුණ අසා පැහැදුණවුන් ගෙන් අග්‍රයි.</u>

බුදු වර්තයේ අග්‍ර දවස්

වෙසක් පුණ්‍ය පෝ දා	බෝධි සත්ත්වෝත්පත්තිය, බුදු වීම, බුද්ධත්වයෙන් පසු කිඹුල්වත් පුරයට මුලින් වැඩි දිනය. (තුන් වන වර්ෂ) ලක්දිව වැඩීම, පිරිනිවන් පෑම.
වෙසක් පුණ්‍ය පෝදා	කාලදේවල තවුසාට බෝසතුන් දැක්වීම
වෙසක් අව විසේනිය දා	බෝසතාණනට නම් තැබීම
ඇසළ පුණ්‍ය පෝ දා	බෝසතාණන් මවු කුසැ පිළිසිඳ ගැනීම
" "	ගිහිගෙයින් නික්මීම?
" "	දම්සක් පැවැත්වීම.

ඇසළ අව අවටක දා	මුලින් ම බිම්සර රජුට බෝසනාණන් හමුවීම.
වජ් පුණ්ණ පෝ දා	දේවාචරෝහණය, මෙමත්‍රෙය බෝසනාණන් පැවිදි වීම.
නවම් පුණ්ණ පෝ දා	මහා සංඝ සන්නිපාතය (අග සච්චන් පත්කැර ගැනීම, අවවාද ප්‍රාතිමෝක්ෂෝද්දේශය)
බක් අව පසළොස්වක	ලක්දිව් වැඩීම (දෙ වෙනි වර)
දුරුතු පුණ්ණ පෝ දා	ලක්දිව වැඩීම (පළමු වර)

සස්තෙනි දීර්ඝායුෂ් කාලයක් ඇති වැ සිටියෝ

විශාඛා උපාසිකාව	වර්ෂ	120	පාවාරිය හික්ෂු	වර්ෂ	120
පොක්කරසාදි බ්‍රාහ්මණ	"	"	ආනන්ද ස්ථවිර	"	"
බ්‍රහ්මායු බ්‍රාහ්මණ	"	"	මහාකාශ්‍යප ස්ථවිර	"	"
සෙල	"	"	අනුරුධ ස්ථවිර	"	150
බක්කුළ ස්ථවිර වර්ෂ			160		

බුද්ධචරිතය

උපගුණ්ථය

1. සිංහහත්‍ර රජකුමාර සුද්ධෝදන, ශුක්ලෝදන, අශුක්ලෝදන, ධෝතෝදන, අමිතෝදන යැ යි පුත්තු පස්දෙනෙක් ද අමතාවී නම් ද්‍රවක් ද වූහ යි මැදුම් සහිත අටුවායෙහි කියන ලදි. ශුද්ධෝදන, ශුක්ලෝදන, ධෝතෝදන, අමිතෝදන යැ යි පුතුන් සිවු දෙනෙකුත් ද අමිතා, ප්‍රමිතා යැ යි දුන් දෙදෙනෙකුත් ද වූ බව මහා වංශයෙහි දැක්වේ. ශුද්ධෝදන, අමිතෝදන, ශුක්ලෝදන, අශුක්ලෝදන යැ යි සොහොයුරන් පස් දෙනා ගේ නම් සූත්‍ර නිපාත අටුවායෙහි දක්නා ලැබේ. වජ්ජ රජු ද බුදු රජු ගේ සුළු පියෙකු යි අංගුත්තර අටුවාහි පෙනේ.

ශුද්ධෝදන, ශුක්ලෝදන, ද්‍රෝණෝදන, අමාතෝදන යැ යි සොහොයුරෝ සිවු දෙනෙක් ද, ශුඛා, ශුක්ලා, ද්‍රෝණා යැ යි සොහොයුරියෝ තිදෙනෙක් ද වූහ යි අවදානකල්ප ලතා පල්ලව නම් සංස්කෘත ග්‍රන්ථයෙහි සඳහන් වේ.

ශුද්ධෝදන රජු ගේ දරුවෝ තිදෙනෙකි, ඔහු නම් නන්දා කුමරිය, සිඛාන්ථී කුමාරයන් වහන්සේ, නන්ද කුමරු යන තිදෙනා යි. මෙයින් නන්දා තොමෝ සිඛාන්ථී කුමරුටත් වැඩි මහලු යි. නන්ද කුමරු තිදෙනාගෙන් ම වයසින් බාලයා යි. නන්දා නන්ද දෙදෙනා ප්‍රජාවතී ගෞතමියගෙන් ද සිඛාන්ථී කුමරු මහාමායා බිසොව ගෙන් ද සුදොවුන් රජුට ලැබුණු දරුවෝ යැ යි දත යුතු.

සුයම් වංශයෙහි රාජ පරම්පරාව

මහාසම්මත (මනුරජ)

රෝජ

වරරෝජ

කලාණ

වරකලාණ

උපෝසථ

මන්ධාතු

වර

උපවර

වෙනිය

මුවල

මුවලින්ද

සාගර

සාගර

හරථ

හගිරථ (හගිරස)

රුචි

සුරුචි

ප්‍රතාප

මහා ප්‍රතාප

පතාද

මහා තාද

සුදර්ශන

මහා සුදර්ශන

තේරු

මහා තේරු

අරවිෂමත්

(මේ රජු අට විසි දෙන කුසාවතී රාජ-
ගණ මිටිලා යන නුවර තුනෙහි රජය
කැරැවුනු)

අරවිෂමත්

සාගර

මබාදෙව (මිටිලායෙහි)

(මේ පරපුරෙහිම)

නිමි

කාලරජන

ප්‍රේමකර

අශෝක

(මේ පරපුරෙහි රජුහු බොහෝ
දෙනෙක් බරණැස් රජය කැරැවුන.)

දිලිප

රසු

අජ

දශරථ

රාම

(මේ පෙළපතෙහි මැ)

විජය

(පිළිවෙළින් දරු මුණුබුරු
පසළොස් දෙනෙක්)

මක්කාක

කුස

සුජාත

ඉක්ෂ්වාකු
උල්කා මුඛ ආදි සතර දෙනෙක්

(කපිල වාස්තු පුරාරම්භය)

නිපුර

(දරු මුණුබුරු අට දෙනෙක්)

සීහසුර

(දරු මුණුබුරු පරපුරෙහි)

ජයසේන

සිංහහනු

ශුඛෝදන

සිධාරථ

(භාග්‍යාවතුන් වහන්සේ)

මේ මහා බෝධිවංශ ග්‍රන්ථ පද විවරණයේ ආ පරිදිසි. දික්සති අටුවා ආදියේ
රජ පෙළපත මෙයට මදක් වෙනස් ලෙස පෙනේ.

2. මායා දේවී නකත් කෙළි උළෙලට සම්බන්ධ නොවී රජුගෙන් අවසර ගෙන පෙහෙවස් වුසුවා යි මහායාන පොත්හි දැක්විණ.

3. මායා බිසව දුටු ස්වප්නය ගැන ලලිත විස්තර සූත්‍රයෙහි මෙසේ සඳහන් වේ :- මායා දේවී සුබශයනප්‍රසූප්තා ඉමං ස්වප්නමපශ්‍යන් :-

හිමරජකනිහශ්ව ෂඩ්විෂාණ: සුවරණවාරුභූෂ: සුරක්කශීර්ෂ:

උදරමුපගතො ගජප්‍රධානො ලලිතගතිර් දායවජ්‍රගාත්‍රසන්ධි:

4. බෝසතාණන් කුසිලොචින් ව්‍යුත වන්නට පෙර ස්වකීය ඔටුන්න මෙමත්‍රෙය බෝසතාණන් හිසෙහි පළඳවා එ තුමනට දිව්‍ය රාජ්‍යය පවරා ඉන් වුත වු බව ලලිත විස්තරයෙහි පෙනේ.

තව ද පසු දා උදය මායාදේවී පිරිවර ස්ත්‍රීන් කැටුව අශෝක වනයට ගොස් සුදොවුන් රජුට පණිවුඩයක් යැවූ බව ද, රජ එය අසා ගියහු අශෝක වන ද්වාරයේ දී සිය සිරුර උසුලා නො ගත හැකි සේ බරක් දැනී 'මේ කීමෙක් දැ?' යි විස්මිත වු බව ද, එ කෙණෙහි ශුඛාවාසකායික දෙවි පුතකු අර්ධ ශරීරයෙන් පෙනී සිට බෝසතාණන් උපන් බව කී වගන් ලලිතවිස්තර සූත්‍රයෙහි පෙනේ.

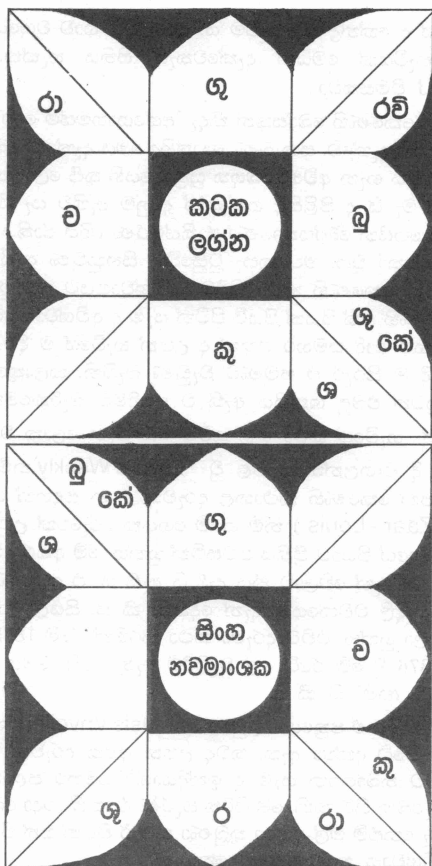
5. බෝධි සත්ත්ව මාතාව ගේ පහසුව සඳහා විශේෂ ප්‍රාසාදයක් සුදොවුන් රජු කැඳවූ බව ද ශක්‍ර සුයාමාදී දෙවියනුන් කපිල පුරයෙහි තත්ති තත්ති ප්‍රාසාද මැවූ බව ද බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ මහාව්‍යුහ නම් සමාධියේ ආනුභාවයෙන් ඒ සියලු ප්‍රාසාදයෙක ම මැණියන් සහිත ව පෙනෙමින් මවු කුස දකුණු පසෙහි බධපයඝිංකයෙන් හුන් බව ද ලලිතවිස්තර සූත්‍රයෙහි දැක්වේ.

6. මේ ප්ලක්ෂ වෘක්ෂයෙකැ' යි ලලිත විස්තරයෙහි දැක්වේ. අශෝක රුකෙකැ යි ය්වංජ්ශ්වාං ගේ හරමණ වාර්තායෙහි පෙනේ.

7. බෝසතාණන් බිසව ගේ දකුණුලයෙන් සෘඪියෙන් නික්මුණු බවත් ලලිතවිස්තරයෙහි දක්වන ලදී. යශෝධරා දේවී, ඡන්තාමාත්‍ය, කාළදායී අමාත්‍ය, ආජාතීය ඇත් රජ, කන්ථක අස්වර, මහ බෝරුක, සතර මහා නිධාන යන මොවුන් ද මෙ දින ම උපන්න යි ජාතකට්ඨ කථා ආදියෙහි දැක්වේ.

මායා දේවීන් ඇඳෙක සැතැපුණු පසු බෝසත් උපත වී යැ යි අශ්වසෝෂයන් ගේ බුධවරිත (සමහර) පිටපතෙක සඳහන් වේ.

8. කලියුග වෘෂී 2478 හි වෙසක් මසැ පූණු පොහෝ ලත් ඉරිදා උදයාදී එකොළොස් පෑ විනාඩි හතරට විසානැකතින් කටක ලන්තයෙන් සිංහ නවාංශකයෙන් බෝසතාණන් උපන්නයි කෞමාර නාඩ්වාකායේ සඳහන් වේ. උන්වහන්සේ ගේ ජීවිත කාලය අවුරුදු 80 මාස 10 දින 15 කැ යි ද එහි ම සඳහන් වේ. එහි දැක්වෙන බුධ කේන්ද්‍රය මෙසේ ය.

හෙළදිව බැවහාර වන බුඩකේන්ද්‍රයේ දස වැන්නේ බුඩ රව් එකට සිටුවන බව දැක්වෙන්න නාඩිපොත්හි එන කේන්ද්‍රයේ ඒ දෙදෙනා ගෙන් බුදු දසයෙන් රව් එකොළොසෙන් ඇතැයි දැක්වේ. කාකයර්නාඩි

බුධවර්තයේ ද කේන්ද්‍ර මේ සැටිම ය. බාග විට භාව වශයෙන් වෙනස් ව ඇති සැටියක් මෙයින් දැක්වෙනුයි සිතිය හැක්ක. ජ්‍යොතිර් විද්‍යාඥයෝ විමසත්වා.

9. උපන් කෙණෙහි බෝසතුන් කීදෑ 'අග්ගොහමස්මි ලෝකස්ස' යන ආදීන් අටුවාහි දැක්වේ. සකු බණ පොත්හිද මෙය දැක්වේ. බෝසතාණන් ගේ උත්පත්තිය ගැන අව්ජරියබිහුන සුත්‍රාදියෙහි තුසී ලොචිත් වුන වූයේ සිහි ඇතිව මැ යි ද පිළිසිඳ ගත්තේත් දැනුම ඇතිව යැ යි ද සඳහන් වේ. මෙසේ හෙයින් බෝසතාණෝ ජාතිස්මරණ (ගිය ජාතිය සිහිකරන) නුවණ ඇත්තෝ වුහ. මව කුසැ වුසුවේත් සිහිනුවණ ඇතිව ම ය. එ බැවින් උපන් කෙණෙහි කපා කිරීම අවිශ්වාසයට කරුණු නො වේ. උපන් කෙණෙහි සත් පියක් පියුම් පිටින් යෑම ද අවිශ්වාසයට කරුණක් නො වේ. ගව ආදි සමහර සතුන් ද උපන් හැටියේ ම දිව ඇවිදී. මව් කුස තුළ දී ම සිරුර එ පමණට වැඩුණ බැවිනි. කලාතුරෙකින් කිසි මනුෂ්‍යයකුටත් එබඳු ශක්තිය ඇති ව ඉපදීමට බැරිකමෙක් නැත.

උපන් හැටියේ කපා කළ තවත් අය ගැන ලෝක වාර්තා ඇත.

1875 දී එංගලන්තයේ පළ වු Loydi's Weekly නම් සති පතා පත්‍රයේ උපන් කෙණෙහි කපාකළ දරුවකු ගැන සඳහන් වේ. ප්‍රංශයේ සා ලුයි (Zaar - Louis) නම් ගමේ ගෙයක දරුවෙක් උපත. මිතුරෝ රැස්ව දරුවාගේ පියාට ප්‍රීතිය පවසමින් හුන්න. මේ අතර දරුවා උපත. එහි සිටියෙක් දැන් වේලාව කීය දැ? යි ඇසී ය. එ කෙණෙහි ම උපන් දරුවා පැහැදිලි වචනයෙන් දැන් දෙකයි' කී ය. සියල්ලෝ විස්මිත ව තිහඩව බලා හුන්න. එවිට දරුවා කපා කරමින් 'මේ 1875 වන වර්ෂය ශුභ යි. 1876 දී මේ රටේ ලේ වැගිරීම් ඇති වෙයි. මෙය දන්වන්නට මෙ ලොවට ආම්' යි කී ය.

මේ ප්‍රවාක්තිය ඒ පත්‍රයෙන් උපුටා ගෙන Isis Unveiled නම් පොතෙහි 438 වැනි පිටේ දක්වා ඇත. තවද උපන් අළුත දරුවන් නෙළුම් මල් අතුරා ඊපිට තබාගෙන යෑම ද ඉන්දියාවේ සමහර පළාත්වල අද ද දක්නට ලැබෙන සිරිතෙකි. මේ සිරිත පැරණි එකෙකි. එදා බෝසතාණන් උපන් බිමැ නෙළුම් මල් අතුරා තුබුණා නම් ඊ පිටින් සත් පියක් වැඩියා යන්න අවිශ්වාස කටයුත්තෙක් නො වේ.

සාරාසැකිකප් ලක්ෂයක් පැරුම් පිරු බෝසතාණන් සෙසු සාමාන්‍ය මිනිසුන් ගේ ගණයෙහි ලා සැලැකීම වැරදි ය. ලොව පහළ වු හැම දැයින් ම සෙස්සනට වැඩි දෙවියනටත් වඩා උසස් ආශ්වයා පුද්ගලයෙකි මහා බෝසතාණෝ.

10. සුත්‍ර ප්‍රසූතිය අසා සුදොවුන් රජ ලුම්බිනියට ගියහ යි ද පෙරළා එන ගමනේ ශාක්‍යයන් ගේ දෙවි වූ ශාක්‍යවර්ධන දෙවියාගේ කෝවිලට ආ හයි ද ප්‍රජාවතී ගෞතමීන් බෝසතාණන් වඩාගෙන එහි ඇතුළු වූ හයි ද එ කෙණෙහි දේව රූපය නැගිට නමස්කාර කළ හයි ද ය්වාංජීශ්වාං ගේ ගමන් වාර්තායෙහි පෙනේ. මේ දෙවොල අභයා නම් දෙවභනක ගේ කෝවිලක් බව ද මේ සිද්ධියෙන් පසු බෝසත් දේවාධිදේව නම් වී යයි ද මහාවස්තුවෙහිත් ටිබ්බට් පොත්වලත් පෙනේ. ලුම්බිනියෙන් පෙරළා ඊම සතියෙකින් පසුව යැ යි සමහර සංස්කෘත පොත්හි පෙනේ.

ශාක්‍යවර්ධන නම් දේවතාවා ගේ දේවාලයට ශාක්‍යයන් තම දරුවන් ගෙන ගොස් නමස්කාර කරවන බව ද, එ සිරිතට අනුව බෝසතාණන් ලවා ද වන්දවන්නට තැත් කළ බව ද එ කෙණෙහි දේව රූපය උන් වහන්සේ ගේ පා මුල වැටුණ බව ද අවදාන කල්පලතාපල්ලවයෙහි පෙනේ.

බෝසතුන් දකුණු පස දෙවොල ඇතුළෙහි තබනු සමග ම එහි තුබූ ශිව, ස්කන්ධ, නාරායණ, කුවේර, වන්ද්‍ර, සුයඝී, වෛශ්‍රවණ, ශක්‍ර, බ්‍රහ්මාදී දේවරූප බෝසතුන් ගේ පා මුල වැටී බෝසත්තට ගාථාවලින් ස්තූති කළ බව ලලිතවිස්තරයෙහි දැක්වේ.

11,12 කාලදේවල නමින් අටුවායෙහි දක්වන ලද්දේ අසිත තවුසා ම ය. මෙ තෙම අසිතදේවල නමින් දන්නා ලද්දේ ය. අසිත තවුසා ගේ බෑණනු වූ කිෂ්කින්ධා පර්වත වාසී නාරද තපස්වීහු බෝසතුන් උපන් ද ඇති වූ මහත් එළිය දැක ඒ කිමි දැ යි අසිත තවුසහු ගෙන් ප්‍රශ්න කළ බව ද, එහි තොරතුරු අසිත තවුස් විස්තර කළ බව ද, ඉක්බිති එ දෙදෙන බෝසතුන් දක්නට ආ බව ද අවදාන කල්පලතා පල්ලවයෙහි කියන ලදී. උතුරේ හිමාලය පර්වතයෙහි සිට අසිත තවුසා සිය බෑණණු වූ නරදත්ත මාතවකයා හා ආ බව ලලිත විස්තරයෙහි සඳහන් වේ. ඒ තවුසා දකුණෙහි වින්ධ්‍යා පර්වතයෙහි සිට නාලකයා කැටුව ආ බව මහා වස්තුවෙහි දර්ශිත යි.

13. බෝසතාණන් ගේ ලක්ෂණ පරීක්ෂා කළ බමුණන් අට දෙනා ගේ නාම: රාම, ධජ, ලක්ඛණ, මන්ති, කොන්ඩඤ්ඤ, හොජ, සුයාම, සුදත්ත යැ යි අටුවාහි පෙනේ. මිලිඳු පැනයෙහි මදක් වෙනස් ලෙස රාම, ධජ, ලක්ඛණ, ජාතිමත්ත, යඤ්ඤ, සුයාම, සුහොජ, සුදත්ත යැ යි දක්වන ලදී.

14. මහාවස්තු ආදී සංස්කෘත පොත්හි බෝසතාණන් ගේ නම සර්වාරථසිධ යැ යි පෙනේ. ලලිත විස්තරයෙහි සිධාරථ යැ යි ද සඳහන් වේ.

15. අන්ත:කල්පාරම්භයේ දී දෙවියන් සෘෂිත් මගින් මහාපුරුෂ ලක්ෂණ විද්‍යාව දුන්නයි අම්බට්ඨ සුත්ත අටුවාහි දැක්වේ. මෙහි යටත් පිරිසෙයින් මහා පුරුෂ ලක්ෂණ එකක්වත් ඇති පිනැතියන් උපදනා කාලය මා පියන්ගේ නම් ගම් ආදිය දැක්වේ. මේවා අද නාඩි වාක්‍ය නමින් ප්‍රසිද්ධය. සමහර සෘෂිත්ගේ වාක්‍යවල මතු සිදුවන සමහර දෑ අතියමින්ද සමහරුන්ගේ වාක්‍යවල නිශ්චය කොටද දැක්වේ. මහ පටුහිල්ල බලාද සම්පූර්ණ එල කියන හැකි ක්‍රම සමහරෙක දැක්වේ.

16. බෝසත් උපන් පසු සතියක් ඇතුළත දී මායා දේවියගේ මරණය වී යැයි සමහර සංස්කෘත ග්‍රන්ථවල පෙනේ. මායා බිසව දෙවි පුතකුව පුත්‍ර ස්තෝත හේතුවෙන් බෝසත් කුමරු හුන් කාමරයට අරක් ගත් බව ලලිත විස්තරයෙහි පෙනේ.

17. වජ්‍රමහල් වේලෙහි බෝසතාණන් යහනෙහි ම හිඳ ප්‍රථම ධ්‍යානය ඉපදැවූ බව අටුවාහි කියන ලදී. අහස් වැඩි බවක් කිසි අටුවාවෙක නොපෙනේ. මිලිඳු පැනයෙහි සතරවන ධ්‍යානය වඩා අහස් හි පළක් බැඳ හුන් බව කියන ලදී. බෝසතාණන්ට ඇවිදින්නට පුළුවන් තරම් කාලයේදී දිනක් පිය රජු හා උයනට යන ගමනේදී ගොවිපලකට පැමිණි බවද, එහිදී නතුලට අසුවී මළ සර්පයෙකුත් මැඩියකුත් දැක බොහෝ සංවේගයට පැමිණ පසෙක දඹරුකක් යටට වී ඉඳ ධ්‍යාන වඩා ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවත් බවද, එ වෙලායෙහි හිමාලයේ සිට වින්ධ්‍යා පර්වතයට අහසින් යන සෘෂිත් පස් දෙනෙක්නට එ පෙදෙසින් යා නොහී බැස බෝසතුන් දැක වැඳ ප්‍රශංසා කොට ගිය බවද හෝජන සමයෙහි කුමරු නො දැක සොයා ඇවිදුනා ඇමතියන් බෝසතුන් ඒ රුක් මුල ඉන්නා දැක රජුට දැන්වූ බවද රජු අවුත් එහි ඡායාව වෙනස් නොවීම් ආදී ආශ්චර්‍ය දැක වැන්ද බවද මහාවස්තුයෙහි සඳහන් වේ. මෙය වූයේ වයස විසි නවයේදී යැයි දිව්‍යාවදානයේ ද විබැටි බෞධ පොත්හි ද පෙනේ. මේ සම්බන්ධයෙන් ඇතැම් මහායාන පොත්හි ප්‍රවෘත්තිය අටුවාවට සම යි.

18. බෝසත් කුමරා යහපත් ධන්‍ය පුණ්‍ය ගුණ ඇති ඉතා හොඳ මිතුරන් ඇති ව සැප සේ කල් යැවූයේ ය. වත්ස නම් බ්‍රාහ්මණ කුමරා වැළි කෙළියෙහි පටන් එක් ව කල් යැවූ බෝසතාණන් ගේ හිත මිතුරෙකි.

19. සබ්බමිත්ත (සර්වමිත්‍රයා) බෝසත්නට ඉගැන්වූ බව මිලින්ද ප්‍රශ්නයෙහි පෙනේ. බෝසත්හට ශිල්ප ඉගැන් වූ ඇදුරා විශ්වාමිත්‍ර නමැ යි සංස්කෘත බෞධ පොත්හි පැනේ. 'සර්ව මිත්‍ර' 'විශ්වා මිත්‍ර' යනු සමානාර්ථ නාම යි.

20. බෝසතාණන් සියලු විද්‍යාවන් මනා ව ඉගෙන නිමවා ඉක්බිති 'බ්‍රාහ්මී' නම් අක්ෂර විශේෂයෙක් නිපද වූ හයි ක්ෂේමේන්ද්‍ර පඬිහු කළ බුඩ ජන්ම නම් පොතේ සඳහන් වේ. 'බ්‍රාහ්මී අක්ෂර' යනු අශෝකාක්ෂරයනට නමෙකි.

වර්ධමාන: කුමාරො'ථ

සර්වවිද්‍යාසු පාරග:

ලිපිප්‍රවීණො' හිනවා.

ලිපි. බ්‍රාහ්මී. විනිර්මමේ' (බුඩජන්ම)

'වැඩෙනා ඒ' (සර්වාභි සිධ) කුමරු සියලු විද්‍යාවන්හි පරතෙරට පැමිණියේ ලිවීමෙහි සමත් වූයේ බ්‍රාහ්මී නම් අභිනව ලිපි විශේෂයක් (අකුරු වගයක්) නිපදවූයේ ය' යනු එහි තේරුම යි.

21. සුද්දෙන් රජකුමා ප්‍රාසාද තුනක් කරවා තම පුත්‍රයාට කුමරියක ආවාහ කොට දෙනු සඳහා ශාක්‍යයනට හසුන් පත් යැවී ය. 'සිද්ධහත් කුමරු රූපසම්පන්න වුවත් ශිල්පයක් නො දැනි' යන ආදීන් ඔහු බෝසතාණන් ලසු කොට සලකා තමන් අදහස් කියා එවූහ. එ පවත් පිය රජ සිද්ධහත් කුමරුට දැන්වී ය. එවිට නෑයන් රැස් කරවා ඔවුන් මධ්‍යයෙහි, බෝසත් තමා දත් ශිල්ප දැක්වූයේ ය. එයින් සතුටු වූ ශාක්‍ය රජුහු තම දු දරුවන් සරසා එවූහ. සුප්‍රබුධ ශාක්‍ය රජු ගේ දු වූ හදුකාංචනා (හෙවත් යශෝධරා) කුමරිය බෝසතාණන් ගේ අග මෙහෙසි කොට අභිෂේකය කරන ලදී. නෑ රජුන් එවූ ධීරා, වීරා, හද්‍රා, උපශමා උත්තරා ආදී ශාක්‍ය කුමරියන් සතළිස් දහසක් පමණ අන්ත: පුරයෙහි වූහ. ඉන් එක් පායෙක දස දහසක් පමණ කුමරියෝ යශෝධරා වගේ පිරිවර වූහ. දණ්ඩපාණි ශාක්‍ය රජු ගේ දු වූ ගෝපා තොම බෝසතාණන් ගේ අගමෙහෙසි වී යැ යි ලලිත විස්තරයෙහි පෙනේ. බෝසත්නට යශෝධරා, කිසාගෝතමී, මනෝහරා යැයි මෙහෙසියෝ තුන් දෙනෙක් වූහ යි වීන පොත්හි සඳහන් වේ. කිසාගෝතමී 'දණ්ඩපාණි ශාක්‍ය රජු ගේ දු යැ යි ද, යශෝධරා මාහානාම ශාක්‍ය රජු ගේ දු යැ යි ද වීන බොධ ග්‍රන්ථ කාරක මතයි. එහෙත් ගෝපා හද්දකවිවානා මනොහරා බිම්බා සහ සියලු නම් යශෝධරා දේවීන් සඳහාම බැවහර වී යයි සමහර මහායාන පොතෙක දැක්වේ. නාඨ ග්‍රන්ථවල යශෝධරා පමණක් බෝසතාණන් ගේ දේවී වූ හ යි දැක්වේ. ඇලෙක්සැන්ඩර් ක්සොමා විසින් විබැටි බොධ ග්‍රන්ථවලින් කරුණු ගොෑ ලියූ ලියවිල්ලක ගෝපා, යශෝධරා, උත්පලවර්ණා යැ යි මෙහෙසියන් තිදෙනෙකුන් ගේ නම් ද මෙහි උත්පලවර්ණා යනු මාග්ධා නම් කුමරිය

බව ද කියන ලදී* යශෝධරා රාහුල මාතා නමින් ද, බිම්බාදේවී නමින් ද හද්දකංචනා නමින් ද ප්‍රකට වූවා ය. හද්දකංචනා යනු හද්දකච්චානා යැ යි ව්‍යවහාරයේ දී වෙනස් ව ආ බව පෙනේ.

22. මෙය නාඨග්‍රන්ථවල එන පුවතෙකි.

23. ජරාවේශාදියෙන් පෙනුණේ දිව්‍ය පුත්‍රයෙකු යි ලලිත විස්තරයෙහිත් අර්ථ කථාහිත් දැක්වේ.

24. 'රාහුලෝ ජාතො' යන්නෙහි තේරුම නම් රාහු වැනි ග්‍රාහකයෙක් උපති. රාහු ඉර සඳ අල්ලා ගන්නාක් මෙන් මා පැවිදි වීමට යෑ නොදී අල්ලා ගන්නෙක්, ගිහිගෙයි මා නවත්වන්නෙක් පහළ විය යනු සමහරුන්ගේ විචරණ යි. වාසවදන්තා යන්න පාළියෙහි වාසලදන්තා යි පෙනේ. මෙයින් වාසව යන්න වාසුල යැ යි වූ සේ ම රාසව යන්න රාසුල රාහුල යැ යි විය යනු අප අදහසයි. එ විට රාහුල යනු රසු පරපුරු දරුවෙක් ය යන අරුත දෙයි. ශාක්‍ය රජු රාසවයෝ යි.

25. තිබ්බුතා නූත සා මාතා

තිබ්බුතා නූත සො පිතා

තිබ්බුතා නූත සා නාරි

යස්සායං ඊදිසො පති"

මෝ තොම දණ්ඩපාණිශාක්‍ය රජුගේ දූ යැ යි චිත පොත් හි සඳහන් වේ. මෝ තොම මෘගී නම් වූ අනඳ තෙරුන්ගේ මෑණියෝ යැ යි මහා වස්තුවෙහි ද බෝසතුන් ගිහි ගෙන් නික්මෙන්නට සතියකින් පෙර බෝසතුන් ගේ මෙහෙසියක් වූ හැ යි ටිබ්බට් පොත්හි ද පෙනේ.

26. ශාක්‍යක්‍රොධ්‍ය (කෝපිය) මල්ල රාජ්‍යය ඉක්මවා මෛත්‍රෙය (මේතක) යන් ගේ අනුවෙන්නේය නම් නිගමයට බෝසත් පසු ද පාන්දොර පැමිණි බව ද එය කපිලවාස්තුවෙහි සිට යොදුන් සයක් දුර පිහිටි බව ද එහි දී අසු පිටින් බැස ඡන්දකයා අසු හා පෙරළා එවූ බව ද පසුව එහි ඡන්දක නිවර්තන නම් වෛත්‍රයක් වූ බව ද ලලිත විස්තරයෙහි දැක්විණි.

27. බෝසතාණන් තමන් කැපූ හිසකේ වැටිය ගෙන 'මම බුදුවන්නෙමි' නම් මෙය අහස රැඳෙවා යි අධිෂ්ඨාන කොට අහසට විසි කළ කෙණෙහි සක් දෙවි රජ එය රන් කරඬුවෙකින් තවුනියා හවනයට ගෙන ගිය බව ද ඉක්බිති එය නිදන් කොට සිඵමිණි සෑය කළ බව ද බෝසතාණන් හැන්ද කසී සඵ දෙක සට්ඨාකාර බඹුනු ගෙන ගොස් බඹුලොව සිඵමිණි සෑය කළ බව ද අටුවාහි පෙනේ.

28. ශුඛවාසයෙහි දෙවි පුතකු වැද්දකු ගේ වේශයෙන් ශ්‍රමණ පරිෂ්කාර ගෙන එහි පැමිණි බව ද බෝසතාණන් එ පිරිකර ඔහුගෙන් ලබා ගත් බව ද ලලිතවිස්තරයෙහි පෙනේ.

29. බෝසතාණන් තාපස ප්‍රව්‍රජායෙන් පැවිදි වීමේ දී සමාදන් කළේ ආජීවාෂ්ටමක ශීලය යි. ආජීවාෂ්ටමක ශීලය නම් ත්‍රිවිධ කාය දුශ්චරිතයෙන් ද චතුර්විධ වාග් දුශ්චරිතයෙන් ද මිථ්‍යාච්චයෙන් දැ යි මෙසේ මෙකී අට වැදෑරුම් වරදින් වැළැකීම සමාදන් කොට ගෙන රකිනා ශීලය යි. එහි ත්‍රිවිධ කාය දුශ්චරිත යන තන්හි කාම මිථ්‍යාවාරය වෙනුවට අබ්‍රහ්මච්චයාච හෙලා මේ තන්හි දී අපථී ගත යුතු යි.

30. රජගහ නුවර එකල මගධ රට ප්‍රධාන නගරය යි. එයට ගිරිවුජ යන නමක් ද වී ය. පාණ්ඩව, ගෘඨකුට, වෛහාර, වෛසුලය, සෘෂිගිරි යන පර්වතවලින් වට ව (වැටෙකින් වට වූ) ගාලක් මෙන් පිහිටි හෙයින් ගිරිවුජ යයි බැවහර වී ය.

30. සෙනානි නිගමය - මහාමන්ධාතු රජු ගේ සේනාපති සෙනානි නම් විය. එ රජ දිව්‍යලෝකයට ගොස් රජය කරවන කල්හි ඔහු ගේ සේනානිහු වුසු ඒ ස්ථානය උපචාර වශයෙන් සෙනානි නම් වී ය. එයට සර්වදිශාභාගයෙන් ජනයා එළඹෙන්නෙන් නිගම නම් වී. සෙනානි නම් ගම්හි නායක කුටුම්භික සෙනානි නම් වී යැයි මහාබෝධිවංශ ග්‍රන්ථපදයේ සඳහන් වේ.

ලලිතවිස්තරාදියෙහි මෙයට සෙනාපතිශ්‍රාම යැ යි කියන ලදී.

31. බෝසත් මළේ යැ යි සමහර දිව්‍ය පුත්‍රයෙක් ගොස් තච්චිසායෙහි මහාමායා දෙවිපුතුව දැන් වී ය. හේ දිව්‍යජ්ජරාවන් හා වහා බෝසත් වැටී හුන් තෙතට අවුත් බලා ඇසින් කදුළු වගුරුවමින් මතු සඳහන් විලාප කියා හැඬී යැ යි ලලිතවිස්තරයෙහි පෙනේ.

යද ජාතොස්සි මෙ පුත්‍ර වනෙ උම්බිනිසාන්වයෙ

සිංහවච්චිවාග්‍රහිත් සත්ථං ක්‍රාන්තඃ සප්තපදන් ස්වයම්.

දිශශ්වාලොකාස් වතුරො වාචා ප්‍රව්‍යාහාතා ශුභා

ඉයංමේ පශ්චිමා ජාතිඃ සා තෙන පරිපූරිතා

අසිතෙන සි නිර්දිෂ්ටො බුධො ලොකෙ හවිෂ්‍යති

ක්ෂුණ්ණං ව්‍යාකරණං තස්‍ය න දෘෂ්ටං තෙන නිශ්චිතං.

වක්‍රවර්තිශ්‍රියං පුත්‍ර නපි හොක්කා මනොරමාමි
න ච බොධිමත්‍රප්‍රාප්තො යානො'සි නිධනං වනෙ.

පුත්‍රානෙථි කං ප්‍රපද්‍යාමි කංච කුන්දමි දුඛිතා
කො මෙ දදෙයක පුත්‍රසා කිංචිත් ප්‍රාණයා ජීවිතමි.

බෝසතාණෝ ප්‍රකෘති සිහිය ලැබ තමන් ඉදිරියෙහි හඬන්නාහු අසා
කවුරු දැ? යි ඇසූහ. එවිට මායා දෙවි පුත්,

මයා තු දගමාසාන් වෙව

කුක්ෂො වප්‍ර ඉවා ධෘත:

සා තෙ'හං පුත්‍රක මාතා

විලපාමි සුදුඛිතා'යි

ඉක්බිති බෝසත් දෙවිපුත්‍ර සනසා යැවී ය.

32. බෝසත් මුළු මනින් ම ආහාර පාන හළේ යැ යි ජාතක අටුවා
ආදියෙහි සඳහන් වෙතත් කොළලු ආදි යමක් තම්බා ගත් දියෙන්
යැපීමෙන් ආහාර අඩු කිරීම සීමා කළ බව මැදුම් සහි අටුවා ආදියෙන්
පෙනේ.

33. දිනා මිස නැත හොත් රණ බිමැ වැටී මැරෙතත් පසු නො බසින
බවට ලකුණක් වශයෙන් මුදු තෘණ ගසක් හිස පැළැඳ යෑම දක්ෂ
යෝධයන්ගේ සිරිතෙක් වී ය.

34. මෙහි වැටුණු හෝ බැස (නික්ම යෑ නොහී) ඉන්නා මහණ
බමුණෝ දක්නා ලැබෙත් යනු ලලිතවිස්තරානුගත අතථි වාචනය යි.

එෂා හි නමුවෙ: සෙනා

කෘෂ්ණබන්ධො: ප්‍රතාපින:

අත්‍රාවගාඨා දෘශ්‍යන්තෙ

එකෙ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණා: (ලලිත විස්තරයෙහි)

35. සත්‍යානුසාරිවිඤ්ඤාණ - 'මෙ දුෂ්කර ක්‍රියාව බුබ්බත්තයට මහ
නො වේ ආනාපාන ධ්‍යානය නම් එයට මහ ය' යි මෙ සේ වරක් දෙකක්
උපන් සිහියට අනතුරුව උපන් සිත සත්‍යානුසාරිවිඤ්ඤාණ
(ස්මෘත්‍යානුසාරිවිඤාන) නම්.

36. දුෂ්කර ක්‍රියා කරන බෝසත්හට බලා, බලශ්‍රේෂ්ඨා, සුප්‍රියා,
විජයසේනා, අතිමුක්ත කමලා, සුන්දරි, කුම්භකාරි, උච්චිල්ලිකා,
ජට්ඨිකා, සුජාතා යන ග්‍රාමික දුහිතෘන් දස දෙන එම අවස්ථාවෙහි
බොජුන් සාදා ගෙනවුත් පිළිගන්වමින් උපස්ථාන කළහයි ලලිතවිස්තරයෙහි

පෙනේ. තවද බෝසතාණන් ගේ යහපත පතා සුභාතාව එ ස වර්ෂයෙහි ම දින පතා බමුණන් 108 දෙනකුට දන් දී පින් අනුමෝදන් කළ බව ද මගේ හෝජන වළඳා බෝධිසත්ත්ව තෙමේ බුදු වේවා යි පතා සිටි බව ද ලලිතවිස්තරයෙහි ම දැක්වේ. දිනක් කෞපිත මාත්‍ර වස්ත්‍ර කැබෙල්ලක් ලදෙන් මැනැවැ යි බෝසත් සිතී ල,

එ සමයෙහි සුභාතාවගේ රාධා නම් දසියක මළ කළ ඒ සිරුර රෙද්දක ඔතා අමු සොහොනෙහි දැමිණ. බෝසත් ඒ පාංශුකුල වස්ත්‍රය ගෙන දෙවියන් මැවූ පොකුණින් හෝ ද හන්දේ යැ යි ලලිතවිස්තරයෙහි කියන ලදී.

37. මෙය කිමිදී නා ලොව ගිය බවත් නා රජහු එ මහින් කාරණය දැන නා සෙන් පිරිවරා බෝ මැඩ වෙත ආ බවත් අටුවාහි කියන ලදී.

38. සුභාතාව රන් තලිය පිටින් කිරිබත පිළිගැන්වූ විට 'නැගෙණියනි, මේ රන් තලියට කුමක් කරමිදැ' යි බෝසත් ඇසී. එය ඔබ වහන්සේට ම වේවා යි ඕ කීවාය. මේ වැනි බදුනෙකින් මට ප්‍රයෝජන නැතැ යි බෝසත් කී. 'කැමැත්තක් කරන සේක් වා' යි සුභාතා කී. ඉක්බිති බෝසත් ඒ පිණිස පාත්‍රය ගෙන තෙරඤ්ජරා නදිය වෙත ගොස් දෙවියන් විසින් ප්‍රක්ෂිප්ත ගන්ධ පුෂ්පයෙන් සුවඳ කැවුණු දියෙන් නා ගොඩ වූත් එහි වැසි නාග කන්‍යාවක ගෙනවුත් පිරිනැමූ මිණිමුවා පුටුයෙහි හිඳ දන් වළඳා රන් තලිය කෙරෙහි අපේක්ෂා රහිතව එය නදියට දැමී ය. එය සාගර නා රජු බහුමාන පෙරටුව ස්ව භවනයට ගෙන ගොස් පූජා වස්තු කොට තැබී ය. සක්දෙවි එය දැන ගුරුළු වෙසින් එහි ගොස් ගන්නට උත්සාහ කොට නො හැකි ව ප්‍රකෘති වේශයෙන් සිට යාවිඤා කොට ඉල්ලා ගෙන දෙවිලෝ ගෙන ගොස් පිදී ය. බෝසතු හුන් මිණි පළහ එ නාග කන්‍යාව පූජා වස්තුවක් කොට පිදුවා ය. සුභාතා තොම දුෂ්කර ක්‍රියා සමයෙහි බෝසතු ගේ සිරුරෙන් ගිලිහුණු කේශ මගුන් මඩගල වස්තු වශයෙන් ගෙන වෛත්‍යයක් කොට පිදුවා ය. මේ ලලිත විස්තරාගත ක්‍රමයයි.

39. විත්ත විශූ නම් - උපචාර සමාධි අර්පණා සමාධි දෙකින් සිත භාවනා අරමුණෙහි පිහිටුවා නිවරණයන් කෙරෙන් ශුඛ කැර ගැනීම යි.

ස්වස්තික (සොත්ථිය) බමුණා, බමුණුවෙසින් ආ තැනැත්තේ සක්දෙවි යැ යි ශ්වාංජ්ශ්වා - යාත්‍රා චාරිකාවේ සඳහන් වේ. ඔහු හමුවූයේ බෝරුකට දකුණින් යැ යි එහි ම කියන ලදී.

40. අපරාජිත පයඝීකයෙන් චතුරංග වියඝීය ඉටා වැඩ ඉදිම.

1. සම ගැලැව් විසිඳ ගියත් බුදු වී මිස මින් නො නැගිටිමි.
 2. නහර ගැලැව් විසිඳ ගියත් බුදු වී මිස මින් නො නැගිටිමි.
 3. ඇට ගැලැව් විසිඳ ගියත් බුදු වී මිස මින් නො නැගිටිමි.
 4. මස් ලේ වියැලී ගියත් බුදු වී මිස මින් නො නැගිටිමි.
- මෙසේ අංග සතරින් යුත් වියඝීය චතුරංග වියඝී නමි.

41. ආසන - ආසන චනාහි ගණනින් අසුසාර ලක්ෂයකැ යි ද එයින් සුවාසුවක් මැනැවැ යි ද ඉනුත් දෙ තිසක් ම වඩා යෝග්‍ය යැ යි දක්වා ඒ ආසන දෙ තිසේ නම් සෙරණ්ඩසංහිතායෙහි මෙසේ දැක්වේ:

සිඬං පද්මංතථා හදුං මුක්තං වජ්‍රඤ්ච ස්වස්තිකමි
සිංහඤ්ච ගොමුඛං චීරං ධනුරාසනමෙව ච

මෘතං ගුප්තං තථා මත්ස්‍යං මත්ස්‍යෙන්ද්‍රාසන මෙව ච
ගෝරක්ෂං පශ්චිමෝත්තානං උක්කටං සකටං තථා

මයුරං කුක්කුටං කුර්මං තපෙවොත්තාන කුර්මකමි
උත්තානමණ්ඩුකං වෘක්ෂං මණ්ඩුකමි ගරුඬං වෘෂමි

සලහං මකරං වොෂංට්‍රං භූජඩගං යොගමාසනං
ආත්‍රිංගදසනානං තු මර්ත්‍යලොකෙ හි සිඬිදමි.

යෝගිතට සිඬිදනය කරන ආසන දෙ තිස මින් කියැවේ.

1. සිඬාසන	17. උක්කටාසන
2. පද්මාසන	18. සංකටාසන
3. හද්‍රාසන	19. මයුරාසන
4. මුක්තාසන	20. කුක්කුටාසන
5. වජ්‍රාසන	21. කුර්මාසන
6. ස්වස්තිකාසන	22. උත්තාන මණ්ඩුකාසන
7. සිංහසන	23. උත්තාන කුර්මකාසන
8. ගෝමුඛාසන	24. වෘක්ෂාසන
9. චීරාසන	25. මණ්ඩුකාසන
10. ධනුරාසන	26. ගරුඬාසන
11. මෘතාසන	27. වෘෂාසන
12. ගුප්තාසන	28. සලහාසන
13. මත්ස්‍යාසන	29. මකරාසන
14. මත්ස්‍යෙන්ද්‍රාසන	30. උෂට්‍රාසන
15. ගෝරක්ෂාසන	31. භූජඩගාසන
16. පශ්චිමෝත්තානාසන	32. යෝගාසන

මෙයින් ව්‍යාසන නම් :

ජඛිසාහ්‍යා ව්‍යවත් කෘත්වා ගුදපාර්ශ්වෙ පද්‍යුහො
ව්‍යාසනං භවෙදෙනත් යොගිනාමි සිඬ්දයකම්

කොඬා දෙක ව්‍යු (දියමන්ති) මෙන් දැඩිකොට දෙපතුල් ගුද මාර්ගය දෙ පස තැබීමෙන් මේ යෝගීන්ට සිඬ්දිය වූ ව්‍යාසනය වන්නේ යැ යි දක්වන ලදී. ව්‍යාසනය යනු සිඬ්දියෙන් නමෙකැ යි ද භය්යෝග්‍යදීපිකායෙහි කියන ලදී. සිඬ්දිය මෙහි දැක්වූ ව්‍යාසනයට සමාන යි. ලක්දිව ඔත් පිළිමවල පෙනෙන බඬපයඝීකය යෝගශාස්ත්‍රයෙහි සුඬ්දිය නමින් දන්නා ලදී.

42. විංශද්වස්තුක සත්කායදෘෂ්ටිය

1-5 රූපාදී ස්කන්ධ පයින් එකක් ආත්ම යැ යි ගැනීම.

6-10 ඒ ආත්මය. රූපය, වේදනාව, සංඥාව සංස්කාර හෝ විඥානය ඇත්තෙකැ යි ගැනීම.

11- 15. රූපාදී පයින් යමක් කෙරෙහි ආත්මය පිහිටියේ යැ යි ගැනීම.

16- 20 ඒ ආත්මය කෙරෙහි රූප. වේදනා, සංස්කාර හෝ විඥානය පිහිටියේ යැ යි ගැනීම.

43. සොළොස් වැදෑරුම් සෑකය නම්:

1. අතීත භවයෙහි වීම් ද?
2. අතීත භවයෙහි නො වීම් ද?
3. අතීත භවයෙහි කවරෙක් වීම් ද?
4. අතීත භවයෙහි කෙසේ වීම් ද?
5. අතීත භවයෙහි කවරෙක් ව කවරෙක් වීම් ද?
6. මතු භවයෙහි වන්නෙමිද?
7. මතු භවයෙහි නො වන්නෙමි ද?
8. මතු භවයෙහි කවරෙක් වන්නෙමි ද?
9. මතු භවයෙහි කෙසේ වන්නෙමි ද?
10. මතු භවයෙහි කවරෙක් ව කවරෙක් වන්නෙමි ද?
11. දැන් වෙමි ද?
12. දැන් නො වෙමි ද?
13. දැන් කවරෙක් ව ඉදිමි ද?
14. දැන් කෙබඳු ව ඉදිමි ද?
15. කොයින් ආයෙමි ද?
16. කොහි යන්නෙමි ද?

මෙ සේ මේ සොළොස් තන්හි සෑකය යි.

44. සත්තානුදස්සනාවිථි : මෙහි විස්තර විශුඬිමාර්ගයේ මග්ගාමග්ගදස්සන විසුඬි නිද්දේසයේ මුල් කොටසින් දත යුතු යි.

45. විසුඬි මාර්ගයේ මග්ගාමග්ගඤ්ඤාණදස්සන විසුඬි නිද්දේසයෙන් විස්තර දත යුතු යි.

45. උදයව්‍යය ඥානය : උදය යනු හට ගැනීමයි. ව්‍යය යනු විනාශය යි. ස්කන්ධයන්ගේ පහළ විමත් බිඳීමත් දැකීම උදය වය ඥාන (උදයබ්බය ඥාණ) නම්.

46. භංගානුපස්සනා ඥාණය : හට ගැනීම හැර භංග (බිඳීම්) මාත්‍රය දැකීම (බලන නුවණ) භංගානුදර්ශන ඥාන (භංගානුපස්සනා ඥාණ) නම්.

47. භයනොපට්ඨාන ඥාණය : භංග (බිඳීම්) වශයෙන් ඉදිරියෙහි පෙනී පෙනී සිටිනා ත්‍රෛභූමක ධර්මයන් භය වශයෙන් උච්චුරු වශයෙන් දැකීම භයනො පට්ඨාන ඥාණ නම්.

48. ආදීනවඥාණය : භය වශයේ දුටු ත්‍රෛභූමක ධර්මයන් ගේ දෝෂ අගුණ දැකීම ආදීනව ඥාන (ආදීනව) ඥාණ නම්.

49. මුච්චිකුකම්‍යතා ඥාණය : දොස් දුටු ත්‍රෛභූමක ධර්මයන් කෙරේ කලකිරීමෙන් ඉන් මිඳෙනු කැමතිව එය දැකුම මුච්චිකුකම්‍යතා ඥාණ නම්.

50. පටිසංඛානුපස්සනා ඥාණ : මිඳෙන උපාය සම්පූර්ණ කරනු පිණිස යලි යලි සම්මර්ශනය කිරීම් වශයෙන් පවත්නා නුවණ පටිසංඛානුපස්සනා ඥාණ නම්.

51. සංඛාරුපෙක්ඛා ඥාණය : දොස් දුටු සංස්කාරයන් මධ්‍යස්ථ ව බලා ඉන්නාක් මෙන් පහළ වන නුවණ සංඛාරුපෙක්ඛා ඥාණ නම්.

52. මෙහි ශ්‍රධා නම් චිත්තවෛතසිකයන්ගේ ඉතා පෑදුණු බව යි.

53. සච්චානුලෝමික ඥාණය : සච්චානුලෝමික ඥාණය හෙවත් අනුලෝම ඥාන නම් අනිත්‍යාදි තිලකුණු විවිධාකාරයෙන් දැකීම් වශයෙන් යටු පහළ වූ විදර්ශන ඥාන අවටත් මත්තෙහි මාර්ග චිත්තක්ෂණයෙහි ලැබිය යුතු බෝධි පාක්ෂික ධර්මයනටත් යන දෙ පක්ෂයට ම ගැළැපෙන පරිදි ගෝත්‍රභූඥානයට මුලින් ඇති වන පරිකර්ම උපචාර අනුලෝම යන තුන් කාමාවචර මහා කුසල සිත්ති

පහළ වන නුවණ යි. මෙයට සානුලොම විපස්සනා, සිඛාප්පත්ත විපස්සනා, සංඛාරුපෙක්ඛා විපස්සනා, උට්ඨානගාමිනි විපස්සනා යි ද කියති. දුෂ්ඨානුදර්ශනය පටන්, කොට සත්‍යානුලෝම ඥානය තෙක් මේ තවය නව විදර්ශනඥාන නම්. මොහු පටිපදඥාණ දස්සන විසුඬියේ අවයවයෝ යි.

54. ගෝත්‍රභූ ඥාණය : පෘථග්ජන ගෝත්‍රය ඉක්මෙමින් ආයඝිගෝත්‍රයට පැමිණෙන සන්ධියෙහි (අනුලෝම ඥානයටත් සෝවාන් මාර්ග ඥානයටත් අතර) තිවන මුලින් ම දකිමින් පහළ වන ඥානය. මෙය අන්‍ය මාර්ගවලට මුලින් ද පහළ වෙතත් සෝවාන් මග හැර අන් සකෘදගාමී ආදී මාර්ගවලට මුලින් පහළ වීමේ දී චෝදන නමින් හඳුනනු ලැබේ.

55. ඥාණදර්ශන විශුඬිය : සොත්තාපත්ති ආදී සතර මාර්ග චිත්තයන්හි නුවණ ඥානදර්ශන විශුඬි නම්.

55. සෝත්තාපත්තිමග්ග ඥාණය : විපස්සනාව (අනිත්‍යාදි ලක්ෂණත්‍රය) දැකීම මුතුරුවා මාර්ග විපියට පැමිණීම වශයෙන් පහළ වන සිත සෝත්තාපත්ති මග්ග චිත්ත නම්. මෙහි සෝත්ත (ප්‍රෝතස්) නම් ආයඝි අෂ්ටාංගික මාර්ගය යි. එයට බැසීම. මුලින් ම පැමිණීම - සෝත්තාපත්ති (ප්‍රෝතආපත්ති) නම්.

56. සෝත්තාපත්ති ඵලය : ප්‍රෝතආපත්ති මාර්ග චිත්තයාගේ විපාක සිත ප්‍රෝතආපත්ති ඵල නම්.

57. මග්ගපච්චවෙක්ඛණ ඵලපච්චවෙක්ඛණ පභිණ්ඩුලෙසපච්චවෙක්ඛණ සෙස කිලෙසපච්චවෙක්ඛණ : යනු ප්‍රත්‍යාවෙක්ෂාඥාන යි.

58. සකදගාමී මග්ග ඥාණය : යලිදු සම්මර්ශන ඥානයේ පටන් විවසුන් වඩා කලටත් වඩා නුවණ මුහුතුරුවා ලබන, දෘෂ්ටිගත විප්‍රසුක්ත සිත් සතෙරෙහිත් දෙමිත්තස් සහගත දෙ සිතෙහිත් දළ කාමරාග ව්‍යාපාදයන් දුබල කරන නුවණ යි. මේ නුවණ ලැබීමෙන් උත්පත්ති වශයෙන් එක් වරක් ම මෙ හවයට ඉයු හැකි පුද්ගලයෙක් වේ. එයට වැඩියෙන් කාම හවයෙහි උපදවන තෘෂ්ණාවේගය ගෙවාලූ බැවිනි. එ බැවින් තව වරක් මෙහි එන තෙතැන්නේ ය. යන අතරී ඇති සකෘදගාමී යන නම ඒ ආයඝි පුද්ගලයාට ව්‍යවහාර යි.

59. අනාගාමී මග්ග ඥාණය : පළමු සේම සංමර්ශන ඥානයේ පටන් විවසුන් වඩා නුවණ මුහුකුරුවා කාමරාග ව්‍යාපාදයන් අනවශේෂ ප්‍රභාණයෙන් නසමින් මතු කාම හවයට ඊමට අවකාශ නැති කෙරෙමින් පහළ වන මාර්ග චිත්තය. ආගාමී යනු එන තැනැත්තා යි. අනාගාමී යනු නො එන තැනැත්තා යි.

60. ප්‍රත්‍යවේක්ෂණ ඥානය : 'මෙ නම් මගින් මම් ආයෙමි' යි මාර්ගය ද, 'මෙ නම් ආනිසංසයන් ලදිමි' යි ඵලය ද , 'මෙ නම් නිවන පසක් කෙළෙමි' යි නිවන ද 'මෙ නම් කෙලෙසුන් නැසිමි' යි නැසූ කෙලෙසුන් ද, 'මෙ නම් කෙලෙස් ඉතිරිව ඇතැ' යි වධ්‍ය කෙලෙස් ද පිරික්සා බලන කාමාවචර ඥානය යි. මෙය සෝවාන් සක්‍යදගාමී අනාගාමී ඵලයනට පසු ව පහළ වන විට කාමාවචර මහා කුසල ජවන වශයෙන් ද, රහත් ඵල සිතට පසුව පහළ වන විට මහා ක්‍රියා ජවන වශයෙන් ද පහළ වේ.

61. "අනෙක ජාති සංසාරං

සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං

ගහකාරකං ගවෙසන්තො

දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං

ගහකාරක දිට්ඨො'සි

පුනගෙහං න කාහසී

සබ්බා තෙ ඵාසුකා හග්ගා

ගහකුටං විසංඛිතං

විසංඛාරගතං චිත්තං

තණ්හානං බයමජ්ඣගා"

අනෙක ජාති සංසාරං ආදී ගය ප්‍රථම ධර්ම දේශනා යැ යි ධම්මපද අටුවා හි ද "යද හවෙ පාතුහවන්ති ධම්මා" ආදී ගය ප්‍රථම බුධ වචන යැ යි අභිධර්ම අටුවා හි ද කියන ලදී. මේ එකිනෙකට විරුධ මත දෙකක් මෙන් පෙනෙත්ත පොත් දෙකේ ම කීම අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රතිවිරුධ නොවන බව කියන ලදී. 'අනේක ජාති' ආදී ගාථාව බුදු වී මුලින් ම සිතින් සිතූ දේශනා ව බැවින් මනසා චිත්තික දේශනා වශයෙන් ප්‍රථම බුධ වචනය විය. "යද හවෙ" ආදී ගාථාව කීම වශයෙන් කළ දේශනාවලින් ප්‍රථම දේශනාව විය යනු අර්ථ කථාවායඝී මත යි.

62. මෙහි විමුක්ති සැප නම් අර්හත්ත්ව ඵල සමාපත්තිය යි.

63. පටිච්චසමුප්පාදය : අනුලෝම වශයෙන් මෙනෙහි කිරීම ය; මෙ නම් ධර්ම ස්වභාවය ඇති බැවින් මෙ නම් ඵලය ඇති වේ. එය ඇති බැවින් මෙ නම් ස්වභාවය වේ යැ යි මෙ සේ හේතුඵල පරම්පරාව හැදි හැඳී යන සැටි මෙනෙහි කිරීම යි.

පටිච්චසමුප්පාදය ප්‍රතිලෝම වශයෙන් මෙනෙහි කිරීම නම්: මෙ නම් ධර්මයාගේ හටගැන්ම නැවැතීමෙන් (නො හටගැනීමෙන්) එ හෙයින් පහළ විය යුතු මෙ නම් ධර්මයා ගේ හට ගැන්මෙක් නොවේ යන ආදීන් හේතුව නිරුධ වීමෙන් ඵලය නිරුධ වන සැටි නුවණින් සැලකීම යි.

64. යද් හවෙ පාතුහවන්ති ධම්මා

ආනාපිනො ඤායනො බ්‍රාමිහණස්ස

අථස්ස කංඛා වපයන්ති සබ්බා

යනො පජානාති සහෙතු ධම්මං.

65. යද් හවෙ පාතුහවන්ති ධම්මා

ආනාපිනො ඤායනො බ්‍රාමිහණස්ස

අථස්ස කංඛා වපයන්ති සබ්බා

යථො ඛයං පච්චයානං අවෙති.

66. යද් හවෙ පාතුහවන්ති ධම්මා

ආනාපිනො ඤායනො බ්‍රාමිහණස්ස

විදුපයං තිට්ඨති මාරසෙනං

සුරියො'ව ඔහාසයමන්තලික්ඛං.

මෙයට පසු තවත් ගාථා පහක් වදරන ලදැ යි මහා වස්තුයෙහි පෙනේ.

67. දෙවෙනි සතියෙහි අනිමිස ලෝචන පූජාව කළ බවත් එයින් සැකයට පත් දෙවියන් ගේ විමති දුරු කරනු පිණිස (දෙ වෙනි සතියෙන් පසු) අහස් නැග යමා මහ පෙළහර කොට බෝ පළඟටත් වැඩ සිටි තැනටත් අතර අහසින් බැස සතියක් සක්මන් කළ බවත් අභිධර්ම අටුවායෙහි පෙනේ.

බුදු වී බෝ මුළු සතියක් උන් බැවින් තවමත් බුදු නොවී දෝ යි සැකයට පත් ඇතැම් දේවතාවන්ගේ විමති දුරු කරනු පිණිස අටවනදා සමවතින් නැගිට අහස් නැග යමා මහ පෙළහර කොට බෝ පළහට විකක් ඊසාන දිග සිට අනිමිස ලෝවන පූජාව දෙ වෙනි සතියෙහි කළ බව ද තෙ වෙනි සතියෙහි සක්මන් කළ බව ද විනය (මහාවග්ග) අටුවායෙහි දැක්වේ.

ජීනාලංකාර විකායෙහි මහාවග්ග අටුවාවට සම යි. දෙ වෙනි සතියෙහි චංක්‍රමණය ද තෙ වෙනි සතියෙහි අනිමිස ලෝවනය ද සතර වන සතියෙහි සක්මනෙහි යෙදී සිටින විට මරු අවුත් පිරිනිවනට අයැදු බව ද ලලිතවිස්තර යෙහි පෙනේ.

68. අභිධර්ම සප්තප්‍රකරණ නැමැති රුවන් විමසා බැලූ ස්ථානය බැවින් රුවන් ගේ යැ යි කී බවත් රුවනකින් නිමා ලූ බවක් නිසා එසේ නො කියන ලද බවත්, අභිධර්ම අටුවායෙහි පෙනේ. මෙය බෝ මැඩට පශ්චිම දිගු දෙවියන් මවාලූ රත්න ගෘහයක් මැ යැ යි විනය (මහාවග්ග) අටුවායෙහි දැක්වේ.

69. මෙයින් පෙර තෙ සතියේ බුධ ශරීරයෙන් ෂඩ්වර්ණ රශ්මිහු නො නික්මියහ.

70. "යො බ්‍රාමිහණො බාහිකපාපධම්මො
නිහුංකකො නික්කසාවො යතත්තො
ධම්මෙන සො බ්‍රමිහවාදං වදෙය්‍ය
යස්සුස්සදා තත්ථි කුහිංචි ලොකෙ"

(විනය මහාවග්ග)

කිසි පාලි පොතෙක නිහුංක ජාතික යැ යි ද කිසිවෙක හුහුංක ජාතික යැ යි ද දැක් වේ. මාන වශයෙන් අන්තට හුං හුං යැයි හෙලා දකින බමුණෙකැයි අටුවාවේ සඳහන් වේ.

නක්‍ෂංඛානික බ්‍රාහ්මණ යනු ශාම වේදාංග වූ ෂට්ප්‍රණව මන්ත්‍රයන් හදාරන බමුණාට වෛදිකයන් ව්‍යාවහාර කරන නාමයෙකි.

71. තපො කම්මා අපක්කම්ම යෙ න සුඡ්ඤ්ඤිකි මානවා
අසුඛො මඤ්ඤසි සුඛො සුඤ්ඤාමග්ගමපරධො

72. අනත්ථසංහිතං ඤත්වා යං කිංචි අමරං තපං
සබ්බානත්ථවහං හොති පියා ඊත්තංච වම්මති
සීලං සමාධිං පඤ්ඤාඤ්ච මග්ගං බොධාය භාවයං
පත්තෝස්මි පරමං සුඤ්ඤිං නිහතොත්ථමසි අන්තක

73. සංසරං දීඝමධානං වණ්ණං කත්වා සුභාසුභං
අලං තෙ තෙන පාපිම නිහතො ත්වමයි අත්තක

74. යෙ ච කායෙන වාචාය මනසා ච සුසංචිතා
න තෙ මාර වසානුගා නතෙ මාරස්ස පච්චතුං.

75. පස් වන සතියේ දී මාර දුන් ආ ප්‍රවෘත්තිය ජාතක අටුවා ආදියෙහි පෙනේ. මෙය පස්වන සතියෙහි නො වන බවත් බුධත්වයෙන් වර්ෂයක් ඉක්මැ ගිය පසු වුවත් බවත් සංයුත් සතියේ මාර සංයුත්තකයේ පෙළ අටුවා සසඳා බැලීමේදී පෙනේ. මෙ සේ ම ජිනාලංකාර ටීකායෙහිත් පෙනේ. විමසා, ගත යුත්තක් ගනිත්වා.

ඒ ප්‍රවෘත්තිය එයින් ගෙන මෙහි බහා ලමු.

මරහුගේ ශෝකය නැවැත දිනක් මාර තෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැමිණියේ ය. එහිදී මරහුගේත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේත් පහත දැක්වෙන දෙ බස විය.

මාර: ශෝකයට බැස ගත්තෙක් ව වෙනෙහි සිතිවිලි සිතයි ද? වස්තු සියයෙකින් හෝ දහසෙකින් පැරදුණෙහිද? නො හොත් අත් යමක් පතමින් ඉන්නෙහිද? වෙනෙහි හැසිරෙන්නේ කිමෙක? ගමෙහි අනුන් මුහුන දැක්මටත් නො හැකි තරම් බර පතළ අපරාධයක් වත් කෙළෙහි ද? ජනයා හා මිත්‍ර බවක් ඇස් හමු බවක් නො කරන්නේ මන් ද?.

බුදුරජ: ශෝකයේ සියලු මුල් උදුරා නිර්දෝෂව එ හෙයින් ශෝක නො කරමින් ධ්‍යාන කරමි. ප්‍රමත්තයන් ගේ මිතුර, සියලු තෘෂ්ණාව සිදු, තෘෂ්ණා රහිතයෙක් ව, ධ්‍යානයෙහි යෙදී හිඳිමි.

මාර: තමන්ට අයිති යැ යි කියනු ලබන දෑ කෙරෙහින් එසේ කියන්නන් කෙරෙහින් යුෂ්මත්ත ගේ සිතෙක් වේ නම්, ශ්‍රමණය, ඒ යුෂ්මතා මගෙන් නො මිදුණෙහි ය.

බුදුරජ: 'යමක් ගැන සත්ත්වයෝ මෙය මා ගේ යැ යි කියත් ද, එය මගේ නො වේ, යම් කෙනෙක් එ සේ කියත් ද, මම ඒ කිසිවෙක් නො වෙමි.'

'පාපි පුද්ගලය, යුෂ්මතා මා ගිය මහ වත් නො දන්නෙහි ය.'

මාර: 'ඉදින් ඔබ අමෘතගාමී ක්ෂෙම මාර්ගය අවබෝධ කෙළෝ නම් ඔබ මින් දුරු වුව මැන. හුදෙකලාව තමන් ම වැඩිය මැනැව. අත්හට කුමන අනුශාසන කෙරෙත් ද?'

බුදුරජ: (සසරින් පර තෙර යනු කැමැත්තෝ මරහට ඉඩක් නැති තෙත (නිවන) මා විචාරන්නාහ, එ සේ විචාරනු ලැබූ මම් ඔවුනට සියලු ස්කන්ධ සන්තති ය ගේ කෙළවර වූ උපදි රහිත සෑපය (නිවන) ප්‍රකාශ කරන්නෙමි.

මාර: වහන්ස, ගමක් හෝ නිගමයක් අසල පොකුණක් වේ නම්. එහි කකුළුවෙක් වෙසේ නම්, ඒ ගමින් හෝ නිගමයෙන් බොහෝ ගැහැනු පිරිමි ළමෝ නික්ම යවෝක්ක පොකුණ වෙත අවුත්, එ කකුළුවා දියෙන් ගෙන ගොඩ තබන්නෝ ද, එ විට ඉදින් කකුළුවා අඩු විදහනොත් එ කල ඔහු දඩු කැට කැබිලිතිවලින් ගසා ඒවා සිඳි බිඳින්නෝය. එසේ කල කකුළු තෙම සිදුණු බිදුණු සියලු අඩු ඇත්තේ එ පොකුණට පෙර සේ යලිත් බැසීමට යම් සේ අපොහොසත් ද, එසේම, වහන්ස, මා කළ සියලු අවුල්, සියලු විරුද්ධ කම්, සියලු පෙරළි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් සිදින බිඳින ලදී. සුණු විසුණු කරණ ලදී. වහන්ස, මිත්පසු ඒ මම් සිදුරු සොයන අදහසින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා එන්නට නො පොහොනෙමි.

කවුඩෙක් මේද තෙලට සම පැහැ ගලක් දැක, මෙහි මෘදු යමක් රසවත් යමක් ඇතැයි සිතා එහි වටා ඇවිද, එහිදු කිසිත් නො ලැබ, කඩ වූ බලාපොරොත්තු ඇතිව, යම් සේ ඉන් ඉහිලි යාද, අපිත් එ කවුඩා මෙන් ගෞතමයන් වහන්සේ නැමැති පර්වතය කරා අවුත් සිදුරු සෙවීම සංඛ්‍යාත බලාපොරොත්තු කඩවී යෑමෙන් ආස්වාද මාත්‍රයක් නො ලැබ කළකිරීමට පත්ව උන්වහන්සේ හැර යමිහ.

මාර තෙම මෙ සේ තමාගේ බලාපොරොත්තු කඩ වූ සැටි කියා එ තැනින් නික්ම ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උන් තෙතට නො දුරෙන් බිම පළක් බැඳ තුෂ්ණිමිභූත ව තෙද රහිත ව කරබා ගෙන, බිම බලාගත් වන ම සිහිවිල්ලෙහි යෙදී කිසිත් නො වට හා ගත හැකි ව කෝටු කැබෙල්ලකින් බිම ඉරි අදිමින් උන්නේ ය.

පියාණෝ දක්නට නැත්තෝ කොහි ගියෝ දැ යි සොයන මාර දුහිතෘහු ඔහු බිම ඉරි අදිමින් එහි දුර්මුඛ ව උන්නහු දැක වෙත පැමිණ,

පියාණනි, ඔබ මොන කරුණෙකින් දොම්නස් කෙරෙත් ද? කවරකු ගැන සිතත් ද? යමකු ගැන ශෝක කෙරෙත් නම්, ඇතින්නක වෙනෙහි ඇතකු මෙන් අපි ඔහු රාග පාශයෙන් බැඳගෙන එන්නමිහ. හේ ඔබට වගඟ වන්නේ යැ යි කිහ.

එ විට මාර තෙම ඔවුන් අමතා, 'ලොව අර්භන් වූ සුගත තෙමේ කිසිවකු විසිනුත් රාගයෙන් බැඳ ගෙනා හැකි නොවේ. හෙ තෙමේ මරු ගේ විෂය ඉක්මී ය. එ බැවින් බෙහෙවින් තැවෙමි, 'යි කී ය.

එ කල තෘෂ්ණා, අරති, රගා නම් එ මාර දුභිතෘහු තිදෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස් 'ශ්‍රමණයන් වහන්ස, අප ඔබ ගේ පාදපරිවාරිකා වමිහ' යි කීහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ කිසිත් නො තකා නො මෙනෙහි කොට තුෂ්ණිමිභූත ව හුන් සේක.

එවිට උහු තිදෙන පුරුෂයන් ගේ අදහස් නන් අයුරු ය. අපි එකි එකියක් කුමාරිකා වේශ සියයක් බැගින් ගෙන එමිහ යි සිතූහ. සිතා එසේම කොට ගෙන අවුත් වහන්ස, ඔබ ගේ පාදපරිවාරිකා වමිහ' යි කීහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය නො තකා තුෂ්ණිමිභූත ව හුන් සේකි. එ විට උහු පුරුෂයන් සරණ ගිය නමුත් දරුවන් නො ලත් තරුණ ස්ත්‍රීන්ගේ වේශ සියය බැගින් ගෙන පළමු පරිදි ම අවුත් පාදපරිවාරිකා භාවය යැදූහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එයට ද තුෂ්ණිමි ව ඒ නො තකා හිඳිනු දැක, ඔහු වරක් දෙවරක් දරුවන් වැදූ ස්ත්‍රීන්ගේ ද මැදුම් වයසට පත් ස්ත්‍රීන්ගේද, මැදුම් වයස ඉක්මි ස්ත්‍රීන්ගේ දැ යි පිළිවෙළින් එකියක් සියය බැගින් අත් බවි මවා ගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත අවුත් පාද පරිවාරිකා භාවය යැදූහ. ඒ කිසිත් නො තකා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තුෂ්ණිමි ව හුන් සේකි. එ දුටු මාර දුභිතෘහු පැත්තකට ගොස් සිය පියාණන් කී බස සැබෑ ම යැ යි කීහ.

ඉක්බිති මාර දුභිතෘහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරා එළැඹ පහත සඳහන් ද කීහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද පහත දැක්වෙන පිළිතුරු වදාළ සේක.

තෘෂ්ණා: 'ශෝකයට පත් ව වෙනෙහි සිතිවිලි සිතත් ද? සියයෙකින් හෝ දහසෙකින් පැරැදුනෝද, නොහොත් අත් යමක් පතන්නෝද? අනුන් මුහුණ දක්නටත් නොහැකි වන තරම් බරපතල අපරාධයක් මිනිස් පියෙහිදී කොළෝ වන්ද? ජනයා හා ඇස් හමු බවත් කුමක් හෙයින් නො කෙරෙත්ද? ජනයා හා ඔබ ඇස් හමු බවත් (මිත්‍රත්වයක්) නො සිතත්ද?

බුදුරජ: මම හුදෙකලාව ධ්‍යාන කරමින් ප්‍රිය සුඛ ස්වරූප වූ (ක්ලේශ) සේනාව නසා, හිතාර්ථ ප්‍රාප්තිය භාදය ශාන්තිය වූ රහත් සුවය අවබෝධ ප්‍රතිවේධ කෙළෙමි. එ හෙයින් ජනයා හා මිත්‍ර සංස්තවය නො කරමි. එ හෙයින් කිසිවකු හා මගේ මිත්‍ර සංස්තවයෙක් නො සැපැයේ.

අරති: මෙහි කවර නම් විභරණයකින් බෙහෙවින් වසන සුලු හික්මුවක් පැවැත්වෙද්වාරික කෙලෙස් මහ වතුරෙන් එතෙර වූයේ ස වන මනෝද්වාරික කෙලෙස් මහ වතුරෙන් එතෙර වීද? කාම සංඥාවෝ කවර නම් ධ්‍යානයක් බහුල කොට ඇති ඒ පුහුලකු නො ලැබ භාත්පසින් බැහැර වෙත්ද?

බුදුරජ: ('වතුරළු ධ්‍යානයෙන්') සංහිදුණු කය ඇති (අර්හත්ත්ව ඵල විමුක්ති යෙන්) මොනවට මිදුණු සිත් ඇති පුණ්‍යාහි සංස්කාරාදීන් අභිසංස්කරණය නොකරන, සිහි ඇති උතුම් පුද්ගලයා චතුස්සත්‍යය දැන, විතර්ක රහිත (වතුරළුධ්‍යානයෙන්) ධ්‍යාන කරන සුලු වූයේ ද්වේෂ වශයෙන් නො කිසේ. ඔහුට රාගයෙක්ද ස්ත්‍යානාදියෙක් ද නැත. ස්ත්‍යානම්ඛාදි සෙසු නිවරණ රහිත වූයේ සියලු කෙලෙස් නැසීමෙන් රහතෙක් වේ.

මේ සස්තෙහි මෙසේ බෙහෙවින් වසන සුලු හික්මු තෙම පංචද්වාරික ක්ලේශශාසය (පංචෝරම්භාගිය සංයෝජන) තරණය කොට සවන මනෝද්වාරික ක්ලේශශාසය (පංචද්ධම්භාගිය සංයෝජන) ද තරණය කෙළේ ය. කාම සංඥාවෝ මේ සේ ධ්‍යාන කරන සුලු වූ එ ධ්‍යාන බහුල කොට ඇති, උතුම් පුහුලා කාම පාශයෙන් ගන්නට නො ලැබ, ඔහු කෙරෙන් භාත්පසින් බැහැර වෙත්.

රගා : 'අහෝ! මේ ගණසංගචාරී තෙම තෘෂ්ණාව සිත්දේ ය. ශ්‍රධා ඇති අත් බොහෝ ජනයෝ ද මුත් වහන්සේ අනුගමනය කොට කෙලෙස් මහ වතුර තරණය කරන්නෝය. නිරාලය වූ මේ තෙම මෘත්‍යුරාජයා ගේ අතින් බොහෝ දෙන පැහැර ගෙන පරතෙරට (නිවනට) පමුණුවන්නේය. බේදයකි !

බුදුරජ: 'මහා වීර වූ තථාගතවරු වූ කලී සධර්මය කරණ කොට ගෙන ජනයා (නිර්වාණ පරතෙරට) පමුණුවන්නේය. චතුස්සත්‍යය දන්නා මහා ධර්මයෙන් ජනයන් (නිර්වාණ පුරයට) පමුණුවන්නාට කවර දොස් නැඟීමක් ද?'

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළ කල්හි මාර දූහු තිදෙන මරු කරා ගියහ. එන උන් දුර දීම දැක,

'අන්ධ බාල ස්ත්‍රීනි, කුමුදු නළවලින් පර්වතයක් මථනය කරවුද? පර්වතයක් සාරවුද? දතින් යකඩ විකන්නහුද? මහ ගලක් හිසෙහි තබා පාතාලයෙහි පිහිට සොයන්නවුන් සේ වහු ය. ළයෙහි කණුවක් පැහැර මෙන් (ගිය කරුණෙහි) කලකිරී ගෞතමයන් වහන්සේ කෙරෙන් පහ ව එවුද?' ල කීය. මෙසේ කියා. දුන් කැටුව සිය හවනයට ම ගියේය.

76. සුඛො විවෙකො තුට්ඨස්ස

සුභ ධම්මස්ස පස්සනො

අඛ්‍යාපජ්ජං සුඛං ලොකෙ

පාණං භුතෙසු සංයමො

සුඛා විරාගතා ලොකෙ

කාමානං සමතික්කමො

අස්මි මානස්ස යො විනයො

ඒතං වෙ පරමං සුඛං

මෙහි අන්තිම දෙපදය:

අස්මින් මාත්‍රණාවිෂයෙ

ඒතද් වෙ පරමං සුඛම් යැයි

ලලිත විස්තරයෙහිද මහා වස්තුයෙහිද පෙනේ.

77. තපස්සු භල්ලික දෙදෙන පුෂ්කරවතී නුවර ශාර්ථවාහකයකු ගේ පුත්තු යැයි ද ඔවුන් පන්සියයක් පමණ ගැලින් වෙළෙඳාම් යන විට බුදු වීමෙන් අට වන සතියෙහි කිරිපල රුක මුල බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ ඉන්නා සම්පයෙන් යන්නට ආ බවද, එහි විශැලි බීමෙහි ගැල් පැද්ද විස නො හැකිව කරුණු කිමි දැයි සිතා බලන ඔවුනට පෙර අත් බැවේ තෑයකු වූ දේවතාවක රුක් වෙළෙස් අතුරේ පෙනී සිට බුදුරජාණන් වහන්සේගේ තොරතුරු කියා උන් වහන්සේට ආහාරයෙන් සංග්‍රහ කරන ලෙස දැන් වූ බවද පරමත්ත දීපනියෙහි කියන ලදී. මෙයට මඳක් වෙනස් ලෙස, ඒ වෙළෙඳ දෙබෑයන් අසිතංජන නුවර කෙළෙඹි ගේක උපන් බවද ඉහත සඳහන් පරිදි ඔවුන් බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ ඉන්නා සම්පයෙන් යන විට එක් දේවතාවක්හු ගොනුනට ගැල් ආද යැ නොහැකි සේ සැලැස්සු බව ද ඔවුන් ගැල් ගෙන යෑ නොහැකිව කරදරන දුටු දේවතාවා එ පිරිසේ එක් පුරුෂයකුට ආවිෂ්ට වී අතීත ආත්මයෙහි තමා ඔවුන් ගේ මවු බව කියා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ තොරතුරු ද දන්වා දන් දීමෙහි ඔවුන් මෙහෙයු බව ද මනෝරථ පුරණියෙහි කියන ලදී.

78. බුදු රජාණන් වහන්සේ බරණැසට වැඩ දම්සක් පවත්වා පිළිවෙළින් රජගහපුර වැඩ එහි වසන සමයෙහි තපුස්ස භල්ලික දෙදෙනා එහි අවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ පසෙක උන්න. ඔවුනට බුදුරජාණන් වහන්සේ දම් දෙසූ සේක. තපුස්ස තෙම සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටා උපාසකයෙක්ම වූයේ ය. භල්ලික තෙම පැවිදි ව රහත් වූයේ ය.

79. කිවෙන්න මේ අධිගතං හලං දානිපකාසිතුං
 රාගදොසපරෙතෙති නායං ධම්මො සුසම්බුධො
 පටිසොතගාමිං නිසුතං ගම්හිරං දුද්දසං අණුං
 රාගරත්තා න දක්ඛිත්ති තමොක්ඛන්ධෙන ආවුතා

80. පාතුරසො සි මගධෙසු පුබ්බෙ
 ධම්මො අසුද්ධො සමලෙහි චිත්තිතො
 අවාපුරෙතං අමතස්ස ද්වාරං
 සුණන්තු ධම්මං විමලෙනානුබුධං

සෙලෙ යථා පබ්බත මුඛනිට්ඨිතො
 යථා පි පස්සෙ ජනනං සමන්තතො
 තථුපමං ධම්මං මයං සුමෙධ
 පාසාදමාරුය්හ සමන්තවක්ඛු

සොකාවතිණ්ණං ජනනමපෙතසොකො
 අවෙක්ඛස්සු ජාති ජරාහිහුතං
 උට්ඨෙහි වීර, විජිතසංගාම,
 සත්ථවාහ, අනණ, වීචර ලොකෙ

දෙසස්සු හගවා ධම්මං

අඤ්ඤාතාරො හවිස්සන්ති.

මෙහි බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළ වීමට සමීප කාලයෙහි (උන්වහන්සේ පහළ වීමට පෙර) පුරණ කස්සප, නිගණ්ඨනාත පුත්ත, මක්ඛලිගෝසාල, අජිතකේසකම්බල, කකුඬකච්චාන, සංජය බෙල්ලට්ටි පුත්ත, යන තීර්ථකයෝ සඳෙනා මගධ රටෙහි පහළ වූහ. ඔවුන් නිපැද වූ ධර්ම පැතිර පවත්නා සමයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පහළ වූ සේක. එ බැවින් කෙළෙස් සහිත පුද්ගලයන් විසින් සිතන ලද ධර්මයෙක් පෙර මගධ රට පහළවී යැයි කියන ලදී.

81. මේ සතර පුද්ගලයෝ උග්ගච්ඡිකඤ්ඤා, විපංචිකඤ්ඤා, ඤෙය්‍ය, පද පරම නමින් දන්නා ලදහ.

82. අපාරුතා තෙසං අමතස්ස ද්වාරා
 යෙ සොතවන්තො පමුංවන්තු සධං
 විහිංසසඤ්ඤි පගුණං න භාසි
 ධම්මං පණිතං මනුජස්ස බ්‍රමිහෙ.

83. බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ අදහස් දන් දෙවියෙක්ද ආලාර උද්‍රක දෙදෙන මළ බව උන්වහන්සේට දැන්වී. ඒ දැන්වුයේ බුදුරජාණන් වහන්සේ කාරණය සිය නුවණින් බලා දැන ගත් කෙනෙහි මැයි. පළමු කොට බැලුයේ උද්‍රකරාම පුත්‍රයා ගැන යැයි ද ඔහු මැරී දින 7 ක් වී යැයි ද ඉක්බිති ආලාර ගැන බැලූ බවද ඔහු මැරී දින 5 ක් වී යැයිද යථාචාර්යවරයා ගමන් වාර්තායෙහි සඳහන් වේ. උද්‍රකරාම පුත්‍ර මැරී සතියෙකැයි ද ආලාර කාලාම මැරී දින තුනක් වී යැයිද ලිඛිත විස්තරයෙහි සඳහන් වේ.

84. බෝ මැඩවත් ගයාවටත් අතර තුන් ගව්වක් ඇතුළත දී හමු වූ බව පපංවසුදනී පාසරාසි සූත්‍ර අටුවායෙන් පෙනේ. උපක ආජීවකයා වංගහාර ජනපදයට ගොස් එහි වැදී ගමෙක, තමා අර්ධපාල නම් රහත් කෙනෙකැයි හඟවා කලක් වැස ඉක්බිති ඔවුන් කෙරේ කලකිරී බුදුරජාණන් වහන්සේ ජේතවනයෙහි වසන කල එහි ගොස් පැවිදිව විදසුන් වඩා අනාගාමී විය.

85. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ පිළිතුර:

සබ්බානිභූ සබ්බ විදුහමස්මි

සබ්බෙසු ධම්මෙසු අනුපලිත්තෝ

සබ්බඤ්ජහො තණ්හක්ඛයෙ විමුත්තෝ

සයං අභිඤ්ඤාය කමුද්දිසෙය්‍යං

න මෙ ආචාරියො අත්ථි සදිසො මෙ න විජ්ජති

සදෙවකස්මිං ලොකස්මිං නත්ථි මෙ පටිපුග්ගලො

අහං හි අරහා ලොකෙ අහං සත්ථා අනුත්තරො

එකො'ම්හි සම්මා සම්බුධෝ සීතිභූතො'ස්මි නිබ්බුතො

ධම්මචක්කං පවත්තෙතුං ගච්ඡාමි කාසින්. පුරං

අත්ධභූතස්මිං ලොකස්මිං ආහඤ්ජං අමතදුන්දුහිං

මාදියා වෙ ජිනා හොන්ති

යෙ පත්තා ආසවක්ඛයං

ජිනා මෙ පාපකා ධම්මා

තස්මා හං උපකා ජිනො. (විනය මහාවග්ග)

මෙය ලිඛිත විස්තරයෙහි තිබෙන සැටි මෙසේයි:

ආචාර්යො න හි මෙ කණ්ඩිත් සද්දාගො මෙ න විද්‍යානෙ

එකො'හාමස්මි සම්බුධශ්ශිතිභූතො නිරාශ්‍රවං

සො (උපකාජීවකො) වොචන්;

අර්භන්බලු ගෞතමාත්මානං ප්‍රතිජානිෂේ?
තථාගතො' වොචත්;

අභමෙවාර්භන් ලොකෙ ශාස්තා භ්‍යභමනුත්තර:
සද්ධොසුරගන්ධර්වෙ නාස්ති මෙ ප්‍රතිපුද්ගල:
සො, වොචත්;

ජිනං බලු ගෞතමාත්මානං ප්‍රතිජානිෂේ?
තථාගතො' වොචත්:

ජිනා හි මාදාශා ඥෙයාමෙ ප්‍රාජ්නා ආසුචක්ෂයම්
ජිනා මෙ පාපකා ධර්මාස්තෙනොපක ජිනො භ්‍යභම්
සො' වොචත්;

ක්චි තර්භ්‍යායුෂ්මන් ගෞතම, ගම්භ්‍යයි?
තථාගතො' වොචත්,

බාරාණසිං ගම්භ්‍යාමී ගත්වා වෙකාශිනං පුරීමී
අත්ඨගුතස්‍ය ලොකස්‍ය කර්තාස්මයසදාශං ප්‍රභාමී
බාරාණසිං ගම්.....
ශබ්දභීතස්‍ය ලොකස්‍ය තාඨයිෂේ' මාත දුන්දුහිං
බාරාණසිං ගම්.....

ධර්මචක්‍රං ප්‍රචර්ත්තිෂ්‍යෙ ලොකෙෂ්චප්‍රචර්ත්‍යකම්
තද්භවිෂ්‍යයි ගෞතම ඉත්‍යුක්ත්වා ස ආජීවකො දක්ෂිණමුඛ:
ප්‍රාක්‍රාමත් තථාගතො' ප්‍ර්‍යන්තරමුඛ: ප්‍රාක්‍රාමත්.

ඔහු ගියේ චංගහාර ජනපදයට යි. මෙය බෙංගාලයේ පිටිසර පළාතකි.

86. 'ඇවුත්ති' (ආවුසො) යනු චර්තමානයේ 'මිසි' යන්නට සමාන යි.

87. අධිග අට ශීල, සමාධි, ප්‍රඥා යන ගුණ තුනෙහි ඇතුළත් වේ.
මෙසේ යි ;

ශීල { සම්මා වාචා
සම්මා කම්මන්ත
සම්මා ආජීව

සමාධි { සම්මා වායාම
සම්මා සති
සම්මා සමාධි

ප්‍රඥා { සම්මා දිට්ඨි
සම්මා සංකප්ප

88. දුඛ සත්‍යය : ලෝකික සිත් 81 ද, ලෝභය හැර ඉතිරි වෛතසික 51 ද, අට විසි රූපය ද යන මොහු දුක (දුඛ සත්‍යය) නම්.

89. ලෝභ වෛතසිකය (තෘෂ්ණාව) දුකට හේතුව, (දුඛ සමුදය සත්‍ය) නම්.

90. ඒ දුඛ සමුදය දෙකින් මිදීමට කාරණ වූ නිවන (දුඛ නිරෝධ සත්‍ය) නම්.

91. එයට උපාය වූ අංග අට මාර්ග සත්‍ය නම්.

92. මේ දුකය, මේ දුක් හේතුව ය, මේ දුඛ නිරෝධ ය, මේ එයට මාර්ග යැ යි මෙසේ සත්‍ය සතර තත්ත්වාකාරයෙන් දැනීම සත්‍යඥාන නම්.

93. ඉන් දුක බෙද විභාග කොට දත යුතු යි. දුඛ සමුදය (තෘෂ්ණාව) ප්‍රභීණ කළ යුතු ය. දුඛ නිරෝධය (නිවන) තමා ගේ ම නුවණින් දැක්ක යුතු ය. ආයඝී අෂ්ටාංගික මාර්ගය වැඩිය යුතු යැයි මෙසේ සතර සත්‍යයන් විෂයයෙහි කළ යුත්ත (කෘත්‍යය) දන්නා නුවණ කෘත්‍යඥාන නම්.

94. එ කෘත්‍ය කළ බව දන්නා නුවණ කෘත ඥාන නම්.

95. මෙ සේ එක එක සත්‍යයෙහි සත්‍යඥාන, කෘත්‍යඥාන, කෘතඥාන යැයි තුන් තුන් ආකාර වශයෙන් සත්‍ය සතර ම දොළොස් ආකාරයෙන් දක්නා ඥානය ත්‍රි පරිවර්තයක් ද ආකාර දොළොස්ක් ද ඇති ඥානදර්ශනය යැ යි කියන ලදී.

96. කොඤ්ඤාදි තෙර මුලින් ම මාර්ගඵල ප්‍රාප්ත ශ්‍රාවක යා යි. අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤා, අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤා යැ යි ද කියත්. ආඥාතකොණ්ඩිණිය යනු දඹදිව සියලු සංස්කෘත පොත්හි එක සේ ම පෙනේ. එහි තේරුම (දැන ගත් කොණ්ඩඤ්ඤා) යනු යි.

97. බුදුරජනු දකුණත මැත් කොට මහණ, මෙහි එව, දුක් කෙළවර කරනු පිණිස මනා ව බ්‍රහ්මචර්යායෙහි යෙදෙව යන වචනයෙන් යමකුට ආමන්ත්‍රණය කළ පමණින් හෙ තෙම සෘඪමය අට පිරිකරින් සම්පූර්ණ වූ සැට අවුරුදු වයස් මහතෙර කෙනෙකුත් වැනි මනා ඉරියව්වෙන් යුක්ත වූ නිසි ප්‍රවුජිත වේශය ඇත්තෙක් වෙයි. ඔහු ගේ ප්‍රවුජ්‍යාවත් උපසම්පදාවත් ඒ මැයි මේ. 'ඒහි හික්ඛුපසම්පද' යැ යි කියනු ලැබේ.

98. සාතාගිරි තෙම සාතාගිරි නම් පර්වතයේ වැසියෙකි. හේමවත හිමවත් පර්වත වැසියෙකි. එහෙයින් හිමවතට සාතාගිරි තෙම මිතුරා දැකීමට ගියේ ය.

99. අලාමක නම් ඇති - චතුස්සත්‍යාවබෝධය. හග්න ක්ලේශ ඇති බව ආදි අවමක නුචු ශ්‍රේෂ්ඨ ගුණ හේතුයෙන් ලත් බුධ, හගවත් ආදී ශ්‍රේෂ්ඨ නම් ඇති.

100. සියලු සතුන් කෙරේ සම සිත් ඇත්තේ - අවල බැවින් සම සිත් ඇති බව මෙහි කියන ලදී.

101. ධ්‍යානය සිස් නොකෙරේ ද - මෙයින් ත්‍රිවිධ කාය දුශ්චරිතයෙන් වැළැක්මේ බලවත් බව විචාරන ලදී. ධ්‍යානයෙහි යෙදුණු හේ දුශ්චරිත චිරතිය ශීල මාත්‍රයෙහි සිටියහු හේ දුශ්චරිත චිරතියට වඩා බලවති.

102. මෙයින් හෙතෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හේ වාග්වාර ශුඨිය විචාළේ ය.

103. නො නුවණින් කථා කිරීමක් බුදුවරුන් හේ නැතැ යි මෙයින් හැඟවී ය.

104. ද්වාරත්‍රය පිරිසිදු වූ පමණෙකින් සර්වඥ නොවන බව සලකා මෙය ඇසී ය.

105. ඒතිජංස - භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒණිමුවකු හේ මෙන් ක්‍රමයෙන් වටව පිරිණු කොටා ඇති සේක.

106. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උස් මිටි සම වට විය යුතු තන්හි එ සේ ම වූ අභ පසභ ඇති සේක. ඇතැම් පුරුෂයන් මෙන් තර බාරු නොවන සේක.

107. ප්‍රමිත හෝජන ඇති, ඒකාසන හෝජී වූ මුනි ගුණය මෝනෙය්‍ය නම්. අනාගාරික බව - විචේකයට නැමුණු සිතැති බව.

108. අවිද්‍යා තෘෂ්ණා දෙක (දුඃඛ සමුදය) මරහුගේ මල (මාරපාශ) නම් වේ.

109. චක්ෂුරාදි ආධ්‍යාත්මිකායතන සය ද රූපාදි බාහිරායතන සය ද යන ආයතන ඡටික යුගලය ඇති බැවින් ඔවුන් හේ ස්පර්ශය වේ. එ හෙයින් වේදනාව වේ. මෙ සේ මේ ආයතන ඡටිකද්වය ඇති කල්හිම සත්ත්ව සංස්කාර ලෝකය පෙළෙ යි.

110. කාම, හව, දිට්ඨි, අවිජ්ජා යන සතර ඕස (චතුර) සතර නම්.

111. ධර්මසුධර්මත්වය, ධර්මය ස්වාක්ඛ්‍යාතය, සාන්දෘෂ්ටිකය, අකාලිකය ආදි වශයෙන් වූ ධර්මයා හේ සුධර්ම භාව ය. (හෙමවන සූත්‍රය).

112. "හගවා අත්ථංගනෙ ව සුරියෙ දෙසනං න නිට්ඨපෙසි" යන්නෙන් ඉර බැස්ස පසුත් දම්සක් දෙසු බව සුත්ත නිපාතයේ හෙමවන සුත්‍ර අටුවායෙහි පෙනෙන්න එ තෙක් නො දෙසු බව මැදුම්සහි පාසරාසි සුත්‍ර අටුවාහි "සුරියෙ ධර්මානෙයෙව දෙසනා නිට්ඨාසි" යන්නෙන් පෙනේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සවස් කාලයේ ම ධර්මවක්‍ර දේශනය ආරම්භ කළ සේක.

113. සතර නමක් පිඬු පිණිස ගිය විට ඉතිරි නමට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බණ වදළ බව සමහර පොත්හි පෙනේ.

114. මෝනෙය්‍ය වත: මෙය සුත්ත නිපාතයෙහි නාලක සුත්‍රයෙහි විස්තර ලෙස පෙනේ. පසු කලෙක මහාකව්චාන ථෙර නමින් සිටියෝ මේ තෙරණුවෝ ම යැයි සංස්කෘත බණ පොත්හි පෙනේ. ඒ අප පොතට හැම අතින් විරුධයි. නාලක තෙරණුවෝ දෙ දිනක් එක් තැනක නො සිට අත් අත් තෙනකට යමින් සත් වර්ෂයක් පමණ ජීවත් වූහ. මෝනෙය්‍යවත් ඉගෙන ගියායින් පසු කිසි දිනෙක ත් පෙරළා නාහ. (මොනෙය්‍ය සුත්‍රය)

115. උත්තරගිතය

116. මුල යහපත් වූ ධර්ම දේශනා කිරීමේ දී බුදුරජාණන් වහන්සේ මුලින් ශීල සමාධි දෙක ද මධ්‍යයෙහි විදර්ශනා මාර්ගයන් ද. අවසානයෙහි ඵල හා නිවන ද ප්‍රකාශ කරන සේක. මේ සේ ශීල සමාධි සංඛ්‍යාත කල්‍යාණ (යහපත්) කරුණු ඒ දේශනාවගේ මුල කොටසේ ඇතුළත් බැවින් එය මුල යහපත් (ආදිකල්‍යාණ) යැයි ද, විදර්ශන භාවනාවත් සෝවාන් ආදී සතර මාර්ගයන් විස්තර කැරෙන බැවින් එහි මැද කොටස ද යහපත් යැ යි ද, සෝවාන් ආදී ඵල සතරත් නිවනත් අවසාන කොටසෙහි ඇතුළත් වන බැවින් කෙළවර යහපත් (අවසාන කල්‍යාණ) යැ යි දැ යි මේ ආදී බොහෝ කරුණින් ධර්මය ත්‍රිවිධ කල්‍යාණ වේ.

වජ් මස මැදි පොහෝ ද වස් පවරා හික්ෂුන් ධර්මදූත මෙහෙයෙහි පිටත් කැරැලූ බව පූජාවලී මුද්‍රිත පොතේ (199 පිට්ටි) පෙනේ.

117. හද්වර්ගිය කුමරුවෝ: රූපයෙන් ද සිතෙන් ද හද (යහපත්) බැවින් හද නම් වූහ. වර්ග බන්ධනයෙන් (එක් ව) හැසිරෙන බැවින් වර්ගීය නම් වූහ. වචන දෙක එක් කොට හද්වර්ගී ය යැයි ඔවුනට නමෙක් වී ය. මොහු කොසොල් රජු ගේ සහෝදරයෝ යි. ධර්මය ඇසීමෙන් පහළ මාර්ග ඵලයට පැමිණි මුත් කිසිවෙක් රහත් නො වී ය.

118. තවත් බොහෝ පෙළහරවල් : දිනක් රැ සතර වරම් මහ රජදරුවන් බුදුරජාණන් වහන්සේ හමු වීමට පැමිණීම, තවත් දිනෙක සක්දෙව් රජුන් බණ ඇසීමට පැමිණීම, තවත් දිනෙක සහම්පතී බඹුණු ද එසේ ම පැමිණීම, මහා යාගයක් ඵලැඹ සිටි කළ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ එහි පැමිණීම නුතොත් යහපතැ යි සිතු උරුවේල කාශ්‍යපයා ගේ අදහස දැන උතුරුකුරු දිවයින් වැඩ පිටු පිණිස හැසිර දන් වළඳා ආපසු වැඩි විට නායේ මත් දැයි ඇසූ කාශ්‍යපයාට ඔහු සිතු අදහස් ආදිය ප්‍රකාශ කිරීම, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පාංසුකුල වස්ත්‍රයක් ලැබුණ විට එය සේදීමට පොකුණක් කැණීම ද, මැඩීමට ගලක් ළංකිරීම ද, පොකුණෙන් ගොඩ නැගෙනු පිණිස අල්ලා ගැනීමට පොකුණ අසැරුකෙක අත්ත නැමීම ද, වස්ත්‍රය වේලීම පිණිස වැනීමට ගලක් ළං කොට තැබීම දැයි යන මෙකී මෙහෙවර දෙවියන් ගෙන් ලැබීම, එක් දිනෙක හිමවත්ති මහ දඹ රුකින් ඵලයක් ක්ෂණයකින් ගෙන වූත් කාශ්‍යප තවුසාට දීම, දිනක් එ තවුසන් දර පළනු නො හැකිව වෙහෙසෙන විට බුදු රජු එක් වචනයෙන් ම දර පැළෙන්තට සැලැස්වීම, එසේ ම ගිනි දැල්විය නො හැකිව ඔවුන් වෙහෙසෙන විට එක වචනයෙන් ගිනි දැල්වීම, ගිනි නිවිය නො හැකිව ඔවුන් වෙහෙසෙනු දැක එක වචනයෙන් ම ගිනි නිවීම, ශීත සෘතු කාලයේ දී ඔවුනට ගිනි කබල් පත්සියක් පමණ (ගිනි තැපීමට) මවා දීම, මහා වැසි වැස වතුර ගලන විට තමන් වහන්සේ ඉන්නා ප්‍රදේශයට ජලය නේන්නට සෘඨිබලයෙන් සැලැස්වීම යන මෙකී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සම්බන්ධ වූ ද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දක්වන ලද්ද වූ ද ප්‍රාතිභායඝී දැකත් උරුවේල කාශ්‍යපයා ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ මහානුභාව ඇත්තෝ ය. එහෙත් අප මෙන් රහත් නො වෙතියි කීයේ ය. අන්තිමේ දී භාග්‍යවතුන් ඒ කාශ්‍යපයා රහත් වූ හෝ රහත් මහට බැස්ස හෝ කෙනෙකු නො වන බව වදාරා ඔහුගේ මානය දුරු කළ සේක.

119. "ගයා ශිර්ෂ" නම් ගයා තොටපළේ ඉස්මත්ත යි. ගය නම් වූ රාජර්ෂීන් විසින් කරවන ලද නගරය බැවින් ගයා යි නම් වී ය. මෙය තේරංජරා ගහ අසබඩ පිහිටියේ ය. එහි තොටුපල ගයාතිරථී නම්. බමුණන්ගේ පාපඬෝවන (පවිසෝදන) ස්ථානයෙකි.

120. ඔවුනට කෙබඳු ධර්මයක් දේශිත ද යනු සමත්තකුට වර්ණනායෙන් දත හැකිය. ලංකාවට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩ වදළ බණ ආදිය ගැන විස්තරයක් ලංකාවතාර සූත්‍ර නම් සංස්කෘත ධර්ම ග්‍රන්ථයෙහි පෙනේ.

121. මේ තල්වනයෙහි නුගරුක මිනිසුන් දෙවියන් පුදන දෙවොලෙකි.

122. මහා නාරදකාශ්‍යප ජාතකය: මේ කර්ම ඵල ඇති බව ගැන ඇති වූ සාකච්ඡාවක් ඇතුළත් මහඟු කථා වස්තුවකි. ජාතක පොතින් දනිත්වා.

123. මෙ තෙම බිම්සර රජු හා එකට උගත් ඔහුගේ මිත්‍රයෙකි. පසු කාලයෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසාලා පුරයට වැඩම කරවා ගෙන යන්නට ආයේත් මෙ තෙමේ යි.

124. මේ සක්දෙවි ය.

125. සක්දෙව්දු ගේ බුදු ගුණ ප්‍රකාශිත ගී.

සත්තො සත්තෙහි සහ

පුරාණපටිලෙහි විප්පමුත්තො විප්පමුත්තෙහි

සිංගිතික්ඛ - සවණ්ණො

රාජගහං පාවිසි හගවා

දත්තො දත්තෙහි සහ පුරාණ.....

මුත්තො මුත්තෙහි සහ පුරාණ.....

තිණ්ණො තිණ්ණෙහි සහ පුරාණ.....

දසවාසො දස බලො

දසධම්මවිදු දසහි වූපෙතො

සො දසසතපරිවාරො

රාජගහං පාවිසි හගවා

යො ධිරො සබ්බධි දත්තො

තිණ්ණො අප්පටිපුග්ගලො

අරහං සුගතො ලොකෙ

තස්සාහං පරිවාරකො

126. අනුජානාමි හික්ඛවෙ ආරාමං.

127. තිරෝකුඩ්ඪ සූත්‍රය. මෙය කුදුගත් සහියෙහි බුද්දක පාඨයෙහි ඇතුළති.

128. අස්සජි තෙරුන් වදළ ගාථාව.

යෙ ධම්මා හෙතුප්පහවා

තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ

තෙසං ච යො තිරොධො

එවංවාදී මහාසමණො

129. සුඛික පටිපදා, සුඛික සුඤ්ඤතා සුඤ්ඤත පටිපද, සුඛික අප්පණ්ණික පටිපද යන කොටස් පසෙහි එක් එක් කොටස වතුණික පංචක නය විසින් ගුණිකව ලෝකෝත්තර ධ්‍යානයෙහි නය දශයෙකි. ධ්‍යාන, මාර්ග සතිපට්ඨාන, සම්මානසංයම, සාද්ධිපාද, ඉන්ද්‍රිය, බල, බොධ්‍යංග, සත්‍ය, ශමථ, විදර්ශනා, ධර්මස්කන්ධ, ආයතන, ධාතු, ආහාර, ස්පර්ශ, වේදනා, සංඥා, චේතනා, චිත්ත, යන ධර්ම විස්ස කෙරෙහි එකි එකී ධර්මයකට යට කී දස දස නය වන බැවින් සියල්ල ම නය 200 කි. ඒ ඡන්ද චිත්ත විරිය විමංසා විසින් ගුණික ව මිශ්‍රක නය 800 ක් වේ. ඡන්ද චිත්තාදීන් මිශ්‍රිත නුචු අමිශ්‍ර නය ද දෙසියකි. එවිට සියල්ල නය දහසෙකි. විස්තර විභංග ප්‍රකරණයෙහි සත්‍යවිභංගාදියෙන් දත යුතු.

130. වේදනාපරිග්‍රහ සූත්‍රය මෙය දීඝනබ්බුත්‍ර යැයි ද දන්නා ලදී. මැදුම් සහියේ මජ්ඣිමනිකායෙහි ඇතුළති.

131. අවවාද ප්‍රාතිමෝක්ෂය

132. අසාරෙ සාරමිනිනො සාරෙ වා සාර දස්සිනො
තෙ සාරං නාධිගච්ඡන්ති මිච්ඡාසංකප්ප ගොචරා.
සාරං ච සාරතො ඤාත්වා අසාරං ච අසාරතො
තෙ සාරමධිගච්ඡන්ති සම්මාසංකප්පගොචරා.

133. කෙණිය ජට්ඨයාට වදළ බණ හා සෙල බ්‍රාහ්මණයාට වදළ බණ සුත්ත නිපාත සෙල සුත්ත අටුවා ආදියෙහි පෙනේ.

134. රෝහිණි නදිය ශාක්‍ය කෝලිය ජනපද මැදින් උතුරේ සිට දකුණු දිගට ගලා යයි. රජගහ පුර ඒ නදියට නැගෙනහිරින් වේ. එ බැවින් රජ ගහෙන් කිඹුල්වතට යන තැනැත්තේ එ නදිය තරණය කරන්නේ, ආ දිගට ම මුහුණ ලයි. එ බැවින් මෙ සේ කියන ලදී.

135. කාළදායී තෙරුන් ගේ ගමන වණිණනා ගාථා:

1. අංගාරිනොදුති දුමා හදන්නෙ
එලෙසිනො ඡදනං විජ්ජනාය
තෙ අවිච්ඡි මන්තොච පභාසයන්ති
සමයො මහාවීර හගිරසානං

2. දුමානි පුල්ලානි මනොරමානි
සමන්තතො සබ්බදිසා පචන්ති,
පත්තං පභාය එලමාසසානා
කාලො ඉතො පක්කමනාය වීර

3. නෙවාතිසීතං න පනාතිඋණ්භ
සුඛා උතු අද්ධනියා හදන්තෙ,
පස්සන්තු තං සාකියා කොලියා ච
පච්ඡා මුඛං රෝහිණිං තාරයන්තං.
4. ආසාය කස්සනෙ ඛෙත්තං, ඛිජං ආසාය වජ්ජනෙ
ආසාය වාණිජා යන්ති, සමුද්දං ධනනාරකා
යාස ආසාය තිට්ඨාමි, සා මෙ ආසා සමිජ්ඣකු
5. පුනප්පුනං වෙච වපන්ති ඛිජං
පුනප්පුනං වස්සති දෙවරාජා
පුනප්පුනං ඛෙත්තං කසන්ති කස්සකා
පුනප්පුනං ධක්ඛමුපෙති රට්ඨං.
6. පුනප්පුනං යාවනකා චරන්ති
පුනප්පුනං දානපතී දදන්ති
පුනප්පුනං දනපතී දදින්වා
පුනප්පුනං සග්ගමුපෙත්ති ධානාං.
7. ධිරො හවෙ සත්තපුගං පුනාති
යස්මිං කුලෙ ජායති හුරිපඤ්ඤො
මඤ්ඤාමහං සක්කති දෙවදෙවො
තයාගිජානො මුනි සච්චනාමො.
8. සුඤ්ඤාදනො නාම පිතා මහෙසින්තො
බ්බස්ස මාතා පත මායනාමා,
යං බොධිසත්තං පරිහරිය කුචින්නා
කායස්ස හෙදු තිදිවමිති මොදති.
9. සා ගොතමී කාලකතා ඉතො වුතා
දිබ්බෙහි කාමෙහි සමංගිභූතා
සා මොදති කාමගුණෙහි පංචති
පරිවාරිතා දෙවගණෙහි තෙති.

136. අභිඤ්ඤාපාදක ධ්‍යානය. අභිඤ්ඤාවට පාදක වූ සතර වන රූපධ්‍යානය. මෙහි දී යමා මහ පෙළහර කළ සේක. එසේ ම දිව්‍ය බ්‍රහ්ම මනුෂ්‍ය සතර අපාය ඇති සැටි ලෙස ම බලා උන්නවුනට පෙනෙන්නට සැලැස්වීම් වශයෙන් ලෝක විවරණ නම් පෙළහරක් ද කළ සේක.

ඉක්බිති අහස්හි සක්මනක් මවා එහි සිට දහම් දෙසු සේක. ගිජ්කුළු පව්වෙහි සිටි සැරියුත් තෙරණුවෝ එය දිවැසින් දැක සිය හික්මු පිරිස් කැටිව එහි වූත් වැද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අතින් මහාහිනිභාරයක් පාරම් පූරණයක් විවාළහ. එය විසඳීම වශයෙන් බුධවංශය ද ඉක්බිති වර්‍යාපිටකය ද වදළ සේක.

137. වෙස්සන්තර ජාතකය. ජාතක පොත හෝ පාලි වර්‍යාපිටකය බලනු. මෙය විස්තර ලෙස විල්ලෝඩ්‍යා ධම්මානන්ද තෙරුන් වහන්සේ විසින් සිංහලෙන් ලියන ලදින් එච්.එස්. කුලරත්න නීතිඥ මහතා විසින් මුද්‍රාපිත සිංහල වයභිපිටකාර්ථ කථායෙහි 80 වැනි පිට බලා දත යුතු යි.

138. උත්තිව්ඨෙ නප්පමජ්ජෙය්‍ය

ධම්මං සුවරිතං වරෙ

ධම්මචාරි සුඛං සෙති

අස්මිං ලොකෙපරමිහි ව. (ජාතක, ධම්මපද අට්ඨකථා)

මෙය ටිබ්බට් රට වැහැරුවෙන සංස්කෘත ධර්මපදයෙහි

උත්තිස්ඨෙන් න ප්‍රමද්‍යෙන ධර්මං සුවරිතං වරෙන්

ධර්මචාරි සුඛං ශෙනෙ භාස්මින් ලොකෙ පරත්‍ර ව යැයි පෙතේ.

139. ධම්මං වරේ සුවරිතං න නං දුච්චරිතං වරෙ

ධම්මචාරි සුඛං සෙති අස්මිං ලොකෙ පරමිහි ව

(ජාතක, ධම්මපද)

140. බෝසත් සඳ කිඳුරු ව ඉපද සිටි කල කිඳුරිය කෙරේ ඇල්මෙන් බරණැස් රජකු බෝසත් කිඳුරහු විද්ද බවත් කිඳුරිය දෙවියනට දෙස් කියමින් ඉන්න කල සක් දෙව් අවුත් කිඳුරා සුව කැරැදී ගිය බවත් මෙහි සාරාංශය යි.

141. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තන්ද කුමරුන් ගේ මාලිගාවට වැඩ දන් වළඳා "තපො ව බ්‍රමිහ වරියං ව" යන ආදී ගයින් අනුමෝදනා බණ වදුරා කුමරු අතට පාත්‍රය දී වැඩි බව පූජාවලියෙන් පෙතේ.

142. යශෝධරා ව ශෝකයෙන් කල් යවමින් ගොතා ලූ ප්‍රබන්ධයක් වූ තරඹින ගාථා නම් ගාථා පෙළක් රාහුල කුමරුට උගන්වා යවා ලූ බව ථෙරී අපදානාදියෙහි කියන ලදී. (පූජාවලී යශෝදරා වස්තුව ද බලනු.)

143. සරණගමන ප්‍රවුඡ්ඡාව මුලින් ම ඇති වූ අවස්ථාව මෙය වේ.

144. මහා ධර්මපාල ජාතකය. බෝසත් මෙළේ යැ යි ඇදුරහු පිය බමුණාට කී බවත් පිය බමුණු එය නො පිළිගත් බවත් එයට හේතුව පුළුවන් විට එ කුලයෙහි අය ප්‍රාණඝාතාදී අපරාධ වලින් මුළුමනින් වෙන් ව වසන බවත් ධර්මපාල කුමරු ගේ පියා කී බව මේ ජාතකයෙහි සඳහන් වේ.

145. යඤ්ච කම්මං කතං සාධු යං කත්වා නානුතප්පති
යස්ස පතීතො සුමනො විපාකං පටිසෙවති.

(ධම්මපද)

146 දග්ග කථා වස්තු

147. මාසෙ මාසෙ කුසග්ගෙන බාලො භුඤ්ජේථ භොජනං
න සො සංඛතධම්මානං කලං අග්ඝති සොළඝි.

(ධම්මපද)

148. සුදත්ත යනු අනේ පිඬු සිටාණන් ගේ නම යි. අනාථයනට
පිණ්ඩදනය කරන කරුණින්, පසු කලැ අනාථපිණ්ඩික (අනේපිඬු)
නමින් හේ ප්‍රකට විය.

149. සතං හත්ථි සතං අස්සා සතං අස්සනරි රථා
සතං කඤ්ඤා සහස්සාති ආමුත්තමණ්ඩුණ්ඩලා
එකස්ස පද්ධිතිහාරස්ස කලං නාග්ඝති සොළඝි.

(විනය වුල්ලවග්ග, සෙනාසනක්ඛන්ධක) මෙ සේ කීයේ සිවක
යක්ෂයා යි.

150. සබ්බද වෙ සුඛං සෙති බ්‍රාහ්මණො පරිනිබ්බුතො
යොන ලිප්පති කාමෙසු සීතිභූතො නිරුපධි.
සබ්බා ආසත්තියො ඡෙත්වා විනෙය්‍යා හදයෙ දරං
උපසන්නො සුඛං සෙති සත්තිං පප්පය්‍යා චෙතසො

151. යස්ස නිත්තිණ්ණො පංකො ච මද්දිතො කාමකන්ටකො
මොහක්ඛයං අනුෂ්පන්නො සුබදුක්ඛෙසු න වෙධති.

(ධම්මපද)

152. යථා'ගාරං දුච්ඡන්තං වුට්ඨි සමතිවිජ්ඣති
එවං අභාවිතං චිත්තං රාගො සමතිවිජ්ඣති.
යථා'ගාරං සුච්ඡන්තං වුට්ඨි න සමතිවිජ්ඣති.
එවං සුභාවිතං චිත්තං රාගො න සමතිවිජ්ඣති.

153 තපෙන බ්‍රමිහවරියෙන සඤ්ඤමෙන දමෙන ච
එතෙන බ්‍රාමිහණොහොති එතං බ්‍රාමිහණ මුත්තමං

(පෙරගාථා)

154. න සත්ති පුත්තා තාණාය න පිතා න පි බත්ඨවා
අත්තකෙනාධිපත්තස්ස නත්ථි ඤාතිසු තාණතා

(පෙරගාථා සොපාක වත්ථු)

155.

156.

157. මුංව පුරෙ මුංව පව්වනො මජ්ඣෙ මුංව හවස්ස පාරතු
සබ්බත්ථ විමුත්ත මානසො න පුන ජාති ජරං උපෙතිසී
(ධම්මපද)

158.

159.

160. ප්‍රජාවතීගොතමීන් විසින් සියතින් වියා සකසන ලද බව කිසි
තැනෙක පෙනේ. ඇය විසින් ඒ පුදන ලද්දේ පැවිදිවන්තට පළමු ය.
එහෙත් ඒ කාලයෙහි මෙතේ බෝසත් පැවිදි වී නැත. ඒ වස්ත්‍ර කාශ්‍යප
තෙරුන් විසින් කුක්කුටගිරි පර්වතයෙහි තබා පසුව මෙතේ බෝසත්තට
පැමිණැවු බව ය්වාංජගවාං ගේ යාත්‍රා වාර්තායෙහි පෙනේ.

161. අත්තානං වෙ පියං ජඤ්ඤා රක්ඛෙය්‍ය නං සුරක්ඛිතං
තිත්තමඤ්ඤතරං යාමං පටිපත්තෙය්‍ය පණ්ඩිතො

162. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ දේශනාවෙක අදහස ඇතුළත් කොට
සමන්තකුට වර්ණනා කර්තෘ කළ රචනාවෙක. අදහස යි. සමන්තකුට
වර්ණනාව බලනු.

163. සචෙ ලහෙථ නිපකං සභායං සද්ධිං වරං සාධුවිහාරි ධීරං
අභිභුය්‍ය සබ්බානි පරිස්සයානි චරෙය්‍ය තෙනත්තමනො සතීමා.

නො වෙ ලහෙථ නිපකං සභායං සද්ධිං වරං සාධුවිහාරි ධීරං
රාජාව රටියං විජිතං පභාය එකො වරෙ මාතඛන රඤ්ඤෙව-
නාගො

එකස්ස වරිතං සෙය්‍යො නත්ථි බාලෙ සභායතා
එකො වරෙ න ව පාපානි කසිරා අප්පොස්සුක්කො මානංග
රඤ්ඤෙව නාගො

(මහාවග්ග කොසම්බකක්ඛන්ධක, ධම්මපදවිධි කථා කොසම්බික-
වත්ථු)

164. මෙහි දී කසි භාරද්වාජ සූත්‍රය දෙසූ සේක. මෙය සුත්තනිපාතයෙහි
ඇතුළති.

165. සබ්බදුතං ධම්මදානං ජිනාති

සබ්බ රසං ධම්මරසො ජිනාති

සබ්බ රතිං ධම්මරතී ජිනාති

තණ්හක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති (ධම්මපද)

166. කිංසුධ විත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨං යන ආදීන් මේ ප්‍රශ්න සතරක් උත්තරින් සුත්තනිපාතයේත් සංයුත්සහියේ යක්ඛසංයුත්තයේ ආලවකසුත්තයෙන් ද දත හැකි ය.

167. පස්ස විත්තං කතං බිම්බං අරුකායං සමුස්සිතං
ආතුරං බහු සඬකප්පං යස්ස නන්ථි ධුවා ඩිති. (ධම්ම පද)

168. "ඒගවජාපරමා රොගා සංඛාරපරමා දුඛා
ඵතං ඤත්වා යථාභූතං නිබ්බානපරමං සුඛං" යි ද දක්නා ලැබේ.

169. අත්ඨභූතො අයං ලොකො තනුකෙත්ථ විපස්සති
සකුත්තො ජාල මුත්තො'ව අප්පොස්සග්ගාය ගඬ්ඨිති.

170. ආණා පාතිමොකඛ

171. අනවරාග්‍ර සසර අනන්ත ජාතිවලැ සිය දූ මළ සොවින් වගුළ කළුළ ගොඩක් වුවොත් සිවු මුහුද දියටත් වැඩියැ යි ආදීන් වදළ කථාව අනමතග්ග කථා නම්.

172. ධිතො අහං අංගුලිමාල සබ්බද
සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං
තුචං ච පාණෙසු අසඤ්ඤතො'සි
තස්මා ධිතො'හං තුචමට්ඨිතො'සි

(පෙර ගාථා අංගුලිමාල වත්ථු, මජ්ඣිම නිකාය අංගුලිමාල සුත්ත.)

173. දුරෙ සත්තො පකාසන්ති
හිමවත්තො'ව පබ්බතො
අයත්තො තප්පකාසන්ති
රත්තික්ඛිත්තා යථා සරා

174. සුකරං සාධුතා සාධු
සාධු පාපෙන දුක්කරං
පාපං පාපෙන සුකරං
පාපමරියෙහි දුක්කරං (ධම්මපද)

175. ඉමෙහි* අවිදෙහි තමග්ගපුග්ගලං
දෙවොතිදෙවං නරදම්මසාරථං
සමන්තවක්ඛුං සතපුඤ්ඤකක්ඛණං
පාණෙහි බුධං සරණං ගතො'ස්මි
(ධම්මපදවිධි කථා දෙවදත්ත වත්ථු)

* අවිද්‍යා කියාත් පාඨශ්‍රී

176. ඉඳ තප්පති පෙව්ව තප්පති පාපකාරි උභයත්ථ තප්පති
පාපං මෙ කතන්ති තප්පති හියොයා තප්පති දුග්ගති ගතො
177. දෙවිදත් තෙර දේවරාජ නම් සමාක් සම්බුදු වන බව
සධරමපුණ්ඩරික නම් සංස්කෘත බණ පොතේ පෙනේ. අජාතශත්‍ර රජු
ද බුදුවන බව එහි කියා තිබේ.

178. ආනන්ද. මයා කථිත ධම්මො නාම සංක්කච්චං අසුණන්තස්ස
අගණන්තස්ස අසප්කධායන්තස්ස අදෙසෙන්තස්ස වණණසම්පන්නං
අගන්ධකපුප්ඵං විය අඵලො හොති. සක්කච්චං පන සවණාදිති
කරොන්තස්ස මහජඵලො හොති මහානිසංසො (ධම්මපදවිධි කථා
ජත්තපාණි වත්ථු)

179. පථබ්බා එකරජ්ජෙන
සග්ගස්ස ගමනෙන වා
සබ්බලොකාධිපථිවෙන
සොනාපත්ති ඵලං වරං (ධම්මපද)

180. තණ්හාය ජායතෙ සොකො
තණ්හාය ජායතෙ භයං
තණ්හාය විජපමුත්තස්ස
නත්ථි සොකො කුතො භයං (ධම්මපද)

181. න තං කම්මං කතං සාධු යං කත්වා අනුපත්ති
යස්ස අස්සුමුඛො රොදං විපාකං පට්ඨෙවති. (ධම්ම පද)
යම් කර්මයක් කොට සිහි කරන තැනැත්තේ ඒ හේතුවෙන් තැවේ
නම්, යම් කර්මයක විපාකය කළුළු පිරුණු මුහුණ ඇති ව විඳී නම්
එසේ වූ කර්මය කරන ලද්දේ නො මැනවි.)

182. සුඛ කාමානි භුතානි
යො දණ්ඨෙන විහිංසති
අත්තනො සුඛමෙසානො
පෙව්ව සො න ලභතෙ සුඛං (ධම්මපද, උදාන)

183. චතුසු සමුද්දෙසු ජලං පරිත්තකං
තතො බහුං අස්සු ජලං අනජ්ජකං
දුක්ඛෙන ජුට්ඨස්ස නරස්ස සොවතො
කිං කාරණං සොකවසා පමජ්ජයි.

(අනවරාශ්‍ර සසර හැසිරෙන සුත්‍ර ශෝකයෙන් දුකට පැමිණ
හඬන්නහුගේ කළුළු රැස එක් කට හැකි නම් සතර මුදුවල ජලය එයට
අඩුවෙයි. ඒ බොහෝ වූ කළුළු රැස සතර මුදුවල ජලයට වැඩිවෙයි. එ
බැවින් ශෝක කිරීම වශයෙන් කුමට පමා වෙහි ද?)

මේ ගාථාව ඇසීමෙන් පටාචාරාව ගේ ශෝකය තුනී විය.

184. "න සන්නි පුත්තා තාණාය න පිතා න පි බන්ධවා
අත්තකෙනාධිපත්තස්ස තත්ථි ඥාතීසු තාණතා
එතං අත්ථවසං ඤත්වා පණ්ඩිතො සීලසංවුතො
නිබ්බානගමනං මග්ගං බීජපමෙව විසොධයෙ" (ධම්ම පද)

මරහු විසින් මධනා ලද තෙතූත්තහුට පුත්‍රයෝ ද පියා ද සෙසු
නෑයෝ ද පිහිට පිණිස නූත්තාහ. (පිහිට වීමෙහි අසමත් වී) නෑයන්
කෙරෙහි ප්‍රතිෂ්ඨා භාවයෙන් නෑත යන මේ අත්ථවත් කාරණය, ශීල
සංවරය ඇති පණ්ඩිත පුද්ගල තෙම දැන, නිවනට යන මග යුහුසුලු ව
පිරිසිදු කරන්නේ ය.)

185. තං පුත්තපසුම්මත්තං

බ්‍යාසත්තමනසං නරං

සුත්තං ගාමං මනොසො'ව

මච්චුරාදාය ගච්ඡති.

186. වදාළ බණ : අවිරං වත්'යං කායො

පඨවිං අධිසෙස්සති

පුඛො අපෙතවිඤ්ඤාණො

තිරත්ථං'ව කලිංගරං. (ධම්මපද)

(මේ ශරීරය සිතින් පහවූයේ වැඩකට නැති දඩු කඩක් සේ හිස් වූයේ
නිස්සාර වූයේ, නො බෝ කලෙකින් ම පොළෝ මත හෙන්නේ ය.)

187. යො හික්ඛවෙ මං උපට්ඨහෙය්‍ය

සො ගිලානං උපට්ඨහෙය්‍ය (මහාවග්ග විවරක්ඛන්ධක)

188. යථා සංකාරධාතස්මිං - උප්ප්ඤ්ඤාස්මිං මහාපථෙ

පදුමං තත්ථ ජායෙථ - සුවිගන්ධං මනොරමං

එවං සංකාරභූතෙසු - අත්ථභූතෙ පුපුස්ඡතෙ

අතිරොචති පඤ්ඤාය - සම්මාසම්බුධසාවකො

189. මනොපුබ්බංගමා ධම්මා - මනොසෙට්ඨා මනොමයා

මනසා වෙ පසන්නෙන - භාසතිවා කරොති වා

තතො තං සුඛමත්ථෙති - ඡායා'ව අනපායිති

190. යෙ තරන්ති අණ්ණං සරං - සෙතූං කත්ථ විසජ්ජ පල්ලලානි

කුල්ලං හි ජනො පබන්ධති - තිණ්ණා මෙධාවිනො ජනා

191. සාහුදස්සනමරියානං - සන්තිවාසො සද සුඛො
අදස්සනෙන බාලානං - නිව්චමෙව සුඛි සියා

බාලසංගතචාරිණී - දීඝමධාන සොචති.

දුක්ඛො බාලෙහි සංවාසො - අමිත්තෙනෙව සබ්බද

ධිරොහි සුඛසංවාසො - ඥාතීනංච සමාගමො

තස්මාහි ධීරං ච පඤ්ඤං ච බහුස්සුතඤ්ච

ධොරස්ස සීලං චතචන්තමාරියං

තං තාදිසං සප්පුරිසං සුමෙධං

හස්සෙව නක්ඛන්ත පඨෙව චන්දිමා

බුධාදි ආයඨියන් දැකීම ද උන් වහන්සේ හා එක් ව විසීම ද මැනවි.
ලාමකයන් නො දැකීමෙන් (එ නොදක්නා තෙතැත්තේ) නිතරම සුව
ඇත්තේ වන්නේ ය.

ඒ එ සේ මැයි. ලාමකයන් හා එක් ව ගැටසෙන පුද්ගල තෙම ඔහු
හා අපරාධ කිරීම් හේතුවෙන් දුක් කම්කටොලු ලැබ දීර්ඝ කාලයක්
ශෝක කෙරේ. ලාමකයන් හා එක්ව විසීම සියලු කල්හිම සතුරකු හා
එක්ව විසීමක් මෙනි. පණ්ඩිතයන් හා ඒකතෝවාසය නැයන් හා එක්
ව විසීමක් සේ සුව එළවයි.

එ බැවින් ලොවී ලොවුතුරා නුවණ ඇත්තා ද, ආගමාධිගම
සම්පන්නයා ද, රහත් ඵලයට පමුණුවන ප්‍රතිපත්ති ධුරය උසුලන්නා
ද, ශීල ධුතංග සංඛ්‍යාත මනා වුත ඇත්තා ද, කෙලෙස් දුරු කළහු
ද යන මනා නුවණැති එ බඳු පුද්ගලයකු සඳු අහස සෙවුනාක් මෙන්
සේවනය කරන්නේ යහපත.

(මහාපරිනිබ්බාන සුත්ත)

192. හික්ඛවෙ, අඤ්ඤොපි මයි සිනෙහවත්තෙන හික්ඛුනා
ධම්මාරාමසදිසෙනෙව හවිතබ්බං, න හි මස්භං මාලාගන්ධාදිහි පූජං
කරොන්නා පූජං කරොන්ති නාම. ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජන්නා එව
පන මං පූජෙන්නි නාම.

(ධම්මපද්වි කථා ධම්මාරාම වත්ථු)

193. තුලමතුලංච සම්භවං - හවසංඛාරමචස්සජි මුනි

අජ්ඣත්තරතො සමාහිතො - අහින්දිකචච මිචන්ත සම්භවං

(මහාපරිනිබ්බාන සුත්ත)

194. හන්ද්දති හික්ඛ වෙ ආමන්තයාමී වො. වයධම්මා සංඛාරා. අප්පමාදෙන සම්පාදෙථ. න චිරං තථාගතස්ස පරිනිබ්බාණං හවිස්සති. ඉතො තිණ්ණං මාසානම්චිවයෙන තථාගතො පරිනිබ්බායස්සති. (මහාපරිනිබ්බාන සූත්ත)

195. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙතින් මෙය අසන ලදැ යි කී පමණින් නො ගෙන ධර්ම චිත්‍ය හා ගැළැපේ දැ යි බලා ගැළැපේ නම් බාර ගැනීම; සංඝයාගෙන් මෙය අසන ලදැ යි කී පමණින් නො ගෙන ධර්මචිත්‍ය හා සසඳා ගැළැපෙතොත් පිළිගැනීම; බොහෝ පණ්ඩිත තෙරුන් වෙතින් මෙය ශාස්තෘ ශාසන යැ යි කියා අසන ලදැයි කී පමණින් නො ගෙන ධර්ම චිත්‍ය හා ගැළැපේ දැ යි බලා ගැළැපෙතොත් පිළිගැනීම; එක් උගත් තෙර කෙනෙකු ගෙන් මෙය ශාස්තෘශාසන යැ යි කියා අසන ලදැ යි කී පමණින් නො ගෙන එය ධර්ම චිත්‍ය හා ගැළැපේ දැයි බලා ගැළැපෙතොත් බාරගැනීම යන මේ සතර මෙහි (සූත්‍රපිටකයෙහි) දැක්වුණු සතර මහාපදෙසයෝ යි.

196. සුඡාතා චුන්ද යන දෙදෙනා පිළි හෝජනයන්ගේ සමඵල ඇති බව කෙ සේ ද? යත්: සුඡාතා දුන් බොජුන් වළඳා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සෝපදිශේෂ පරිනිර්වාණ ධාතුයෙන් පිරිනිවි සේක. චුන්දයා දුන් බොජුන් වළඳා නිරූපදිශේෂ නිර්වාණ ධාතුයෙන් පිරිනිවි සේක. මෙසේ පිරිනිවන් පෑමේ සම බැවින් ද එ වැළැඳු හෝජනය සම ඵල ඇත්තේ ය. (බුදු වන ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සුවිසි කෙළ ලක්ෂයක් සමාපත්තිනට සමවන් සේක. පිරිනිවන් පාන ද එ සේ ම සුවිසි කෙළ ලක්ෂයක් සමාපත්තිනට සමවන් සේක. මෙ සේ සමාපත්තිනට සමවැදීමේ සම බැවින් ද එ දෙ දින වැළැඳු හෝජනය සම ඵල ඇත්තේ ය.)

සුඡාතා තමා ගේ දන් පිළිගත්තහු-දේවතාවක නො වන බවත් බෝසතාණන් බවත් තමා දුන් බොජුන් එ තුමන් බුදු වන්නට පෙර ලත් හෝජනය බවත් එය බුදුවීමෙන් පසු සත් සතියකට ම සෑහුණ බවත් අසා තමාට වූයේ මහත් ලාභයෙකැ යි බලවත් ප්‍රීතියට පැමිණියා ය. චුන්දයා ද අන්තිම හෝජනය තමා විසින් දෙන ලදැයි ද තමා ගේ හෝජනය වැළැඳු බුදුරජාණන් වහන්සේ නිවන් පුර වන් සේකැ යි ද අසා බලවත් ප්‍රීතියට පැමිණියේ ය. මෙ සේ තමන් ගේ දනයන් සිහි කිරීමේ සම බැවින් ද එ දෙදෙනා ගේ දන් දෙක සම ඵල ඇති විය. මෙ සේ පරිනිර්වාන සමතා, සමාපත්ති සමතා, අනුස්මෘති සමතා යන තුනින් එ දන් සමඵල වූ බව දත යුතු.

197. න බො ආනන්ද එත්තාවතා තථාගතො සක්කතො වා හොති ගරුකතො වා මානිතොවා පූජිතොවා අපචිතොවා. යො බො ආනන්ද භික්ඛු වා භික්ඛුණී වා උපාසකො වා උපාසිකා වා ධම්මානුධම්මපටිපත්තො විහරති සාමීච්චිපත්තො අනුධම්මචාරී සො තථාගතං සක්කරොති ගරුකරොති මානෙති පූජෙති පරමාය පූජාය. තස්මාතිහානන් ද ධම්මානුධම්මපටිපත්තා විහරිස්සාම සාමීච්චිපත්තා අනුධම්මචාරීතො ති එවං හි වො ආනන්ද සික්ඛිතබ්බන්ති.

198. එකුනතිංසො වයසා සුභද්ද

යං පබ්බජිං කිං කුසලානුථසී

යතො අහං පබ්බජිතො සුභද්ද

ඤායස්ස ධම්මස පදෙසවන්ති

ඉතො බහිධා සමණො'පි නත්ථි

199. හන්දෙති භික්ඛවෙ ආමන්තයාමී වො

වයධම්මා සංඛාරා අප්පමාදෙන සම්පාදෙථ

200. ශක්‍රයා ද අනවතප්ත නාගරාජයා ද, ඒරකපත්‍ර නාගරාජයා ද යන තිදෙනාත් ධාතු කොටස් ඉල්ලා ආරාචුල් කළ විට සියලු ධාතු ප්‍රධාන කොටස් තුනකට බෙද එකක් දෙවියනට ද, එකක් නාභයනට ද, අනෙක රාජ්‍ය අට්ටද බෙද දුන් බවක් ද, ද්‍රෝණ බමුණා තමාටත් ධාතු ලබා ගැනීමට උපායක් සිතා නාළිකායෙහි ඇතුළත මී පැණි ගා එයින් ඒ ධාතු මැන්න බවද, ඉන් පසු ඒ නාළිකාව පමණක් තමාට ඉල්ලා ගත් බව ද, එහි මී පැණියෙහි ඇළි තුබුණු ධාතූන් සහිත වූ එය ඔහු ගෙන ගිය බව ද, එ සියල්ල බහා කළ ස්තුපය ද්‍රෝණ ස්තුප නම් වූ බව ද 'ස්වාංජ්ඣවාං' වීන භික්ෂුව ගේ දේශාටන වාර්තායෙහින් දිව්‍යාවදානයෙහින් සඳහන් වේ.

බළන්ගොඩැ ආනන්ද මෛත්‍රෙය යතිහු විසින් ප්‍රණීත

ශාක්‍යමුනීන්ද්‍රාවදනය යන අපර නාමධෙයයක් ඇති

සිඨාර්ථගෞතම බුඩ්ධ චරිතය

මෙනෙකින් නිමිසේ ය.

-ශිව මස්තු සර්වජග්‍යාමි-

පදෝපක්‍රමණිකාව

අ

අඋමි xxiii
 අගසවු තනතුර 112
 අග්ගාලව වේක්‍යය xix
 අඩග ජනපදය viii
 අඩගරට ii
 අඩගරාජ viii
 අඩගුත්තරාජ දනව්ව iii
 අඩගුලිමාල දමනය 188
 අවිරවනී x
 අවිච්ඡන්තු 2
 අජාතශත්‍රු xviii
 අජාසත් කුමරු රජ වීම 207
 අජාසත් රජු සස්තූ පැහැදීම 216
 අජිත රට xxx
 අංජන රජ 6
 අංජන වන xii
 අක්කුකුක කොණ්ඩක්කු 86,339
 අට වන වස 159
 අටොළොස් වන වස 184
 අට්ඨක නගර xxxi
 අතුරිත චාරිකා 298-300
 අනන්ත ලක්ඛණ දේශනාව 92
 අනඳ තෙරුන් අග්‍ර උපස්ථායක වීම 191,192
 අනඳ තෙරුන් ගේ ආයාචනය (කපස් වැඩ ඉන්නට) 285
 අනමනග්ග කථාව 349
 අනාගාමී මග්ග කුණය 328
 අනාඨපිණ්ඩික xi
 අනාලය vii
 අනුපිය xxiii
 අනුරුධ xxiii
 අනේපිඬු සිටු නිවෙස 134
 අනේපිඬු සිටු බුදු රජුන් වෙත යෑම 130

අනේපිඬු සිටු විහාරකැටුවීම 133

අනෝමනාම 340

අනෝමා xxiii

අන්තිම බුද්ධ චචනය 291

අන්තිම බුද්ධ ශ්‍රාවකයා 290

අන්තිම වස 281

අන්ධකචින්දගම vi

අන්ධකචින්ද සුත්‍රය vi

අන්ධ වනය xii

අපර ගෝතම බ්‍රාහ්මණ 134

අපරාන්ත රට xxx

අපරිභාණිය ධම් 274

අභිඤ්ජාදක ධ්‍යානය 345

අම්බ තීර්ථය xxiii

අම්බපාලි වනය xx

අම්බලට්ඨිකාව v, 275

අම්බසණ්ඩා නිගමය vi

අයෝධ්‍යා පුරය 2, x, xii

අරුණවතී විහාරය vii

අලකබාද් xxiv

අවන්ති පුත්‍ර xxvi

අල්ලකජප රට xxx

අවන්තිපුත්‍ර xxvi

අවන්ති රට xxiii, xxvii, 176

අසදාශ මහාදානය 203

අසිතංජන නුවර xxix

අසිත දේවල 11

අසිතර්මින් බෝ සතුන් දක්නට

වීම 15

අසු මහ සච්චෝ 305

අස්සක රට xxvi

අස්සජී තෙරණුවෝ 108

අස්සපුර iii

අභිච්ඡත්‍ර xxv

ආ

ආඥාන කොණ්ඩිත්‍ය ix

ආදිත්ත පරියාය සූත්ත vii, 103
 ආදිත්තවක්කාණය 326
 ආනන්ද xxiii, 127, 150, 159
 ආනන්ද බොධිය 195
 ආනන්ද ශ්‍රේෂ්ඨ සමාගමය 261
 අනෙජ්ජසප්පාය xxv
 ආමගන්ධර්ම 137
 ආයතන ඡටික දෙක 340
 ආයතනිකාංගික මාගීයේ අංග 338
 ආලාර කාලාම උද්දකාරාමසූත්‍ර
 49, 50, 337

ආලවක දමනය 180
 ආලව් රට xix
 ආශ්වයාගී ධර්ම
 (මුහුදේත් සස්තේත්) 195

ඇ

ඇසළ උළෙල 11

ඉ

ඉක්ෂ්වාකු 2
 ඉර්වානංගල xiii
 ඉන්ද්‍රපාණි xxiv
 ඉන්ද්‍රසාලගුහා v
 ඉන්ද්‍රප්‍රාන්ත xxiv
 ඉන්ද්‍රශාලගුහා v
 ඉක්කවතී vii
 ඉසිතිලි iv

උ

උක්කවේලා 284
 උක්කව්වා xiii
 උක්කල xxviii
 උග්ගසුරි iii
 උග්ගසේන 146
 උජ්ජේනි xxvii, 177
 උත්තරකා xix, xxx, 278
 උත්තරකුරු ii
 උත්තර කෝශල x
 උත්තරාධ්‍යයන සූත්‍ර xxv

උද්ඝාටිතඤ්ඤා 336
 උද්දේශික වේතන සූජා 196
 උදුක viii, 49
 උදක වන xxiv
 උදය බමුණා 175
 උදයවාය ඤානය 326
 උදාන ගාථා 328, 335
 උදායන රජ xi
 උදේන xxiii
 උදේන රජ xi, xx, 168
 උපක ආජීවකයා 80
 උප ග්‍රන්ථය 311
 උපතිෂ්‍ය 108, 110
 උපත් හැටියේ ම කථා කළ අය
 316

උපවත්තන xxii
 උපවාන තෙරණුවෝ 288
 උපවාන බ්‍රාහ්මණ 134
 උපසංඝයක තෙරවරු (බුදුරජුන්ගේ)
 191

උපසංඝයක (නිත්‍ය) 191
 උපාලි xxiii,
 උබ්භතක xxii
 උරුච්ඡවාකල්ප vii
 උරුච්ඡකල්ප vii
 උරුච්ඡ කස්සපාදීනු 102
 උරුච්ඡා ජනපදය vi
 උල්කාමුඛ 2
 උසග කුලපුත්‍රයා 134
 උච්චිත xviii, 273

සා

සාද්ධි ප්‍රාතිභායාගී තනනම 155
 සාමිතිරි iv
 සාමිදත්ත 177

ඵ

ඵකුන් විසි වන වස 186
 ඵකොළොස්වන වස 174

එක් විසි වන වස 191

ඒ

ඒකතාලාගම viii, 174

ඒකද්දානිය 134

ඒතිරංස 340

ඒරකපත්‍ර නාග 97

ඒසුකාරි xii

ඒහිහික්ඛපසම්පදාව 86

ඔ

මක්කාක 2

මක්කාක වංශය xxii

මීස 340

මිපසාද xiii

මරිස්සා xxviii

මිවාදපාතිමොක්ඛය 193

ක

කක්කරපට්ට xix

කච්චායන බමුණා 176

කජංගලා iii

කක්කුකුජ්ජ 176

කටමෝරකතිස්ස 212

කණ්ටකිවන xii

කණ්ඩරායන 177

කරකණ්ඩ 2

කපිලරුමි 3

කපිලවාස්තු xiv, xv

කම්පිල්ල xxv

කර්ණක 2

කර්මය (කළයතු) 350

කරකණ්ඩු රජ xxix

කල්පකෝලාහලය 8

කල්ලවාලමුත්ත ගම vi

කසිහාරද්වාජ සුත්‍රය viii, 174

කාංචන වනය 177

කාංචනා 6

කාන්තාකුබ්ජ xxv

කාපටික xiii

කාමිබෝජය xxix

කාශ්‍යපාග්‍රමයේ පෙළහරවල් 342

කාලක xii

කාලකාරාම xii

කාලදේවල 317

කාල සිවු පුත් 227

කාලාමයනට දම්දෙසුම 198, 199

කාලි xxviii, 89

කාලුදායී ගමන වණිතා 117

කාසිරට ix

කාළසිලාව v

කිපිල්ලිකා නදිය xxxi

කිඹුල්වත් පුර තොරතුරු

(මහනිකිත්තමණියට පසු) 46

කිඹුල්වත් පුර යෑම (මායා දේවත්)

14

කිම්බිල xxiii, 127

කිරිමුත්තේ සෙවීම (බෝසතුනට) 18

කිසාගෝතමී 246, 319

කිකටසථාන viii

කුක්කුචාරාම xxiv

කුටිකණ්ණ යොණ 177

කුක්කුරෝගී හික්ඛුචකට

(බුදු උච්චත්) 247

කුකාලි xi

කුඤ්ඣාම xx

කුඤ්ඣ පුරය xx

කුමාර කාශ්‍යප මාතෘ 241

කුරර සර නුවර xxvii, xxviii, 177

කුරු රට xxiv, xxv

කුෂ්ට රෝගියකුට

(බුදු උච්චත්) 247

කුශාවතී xxii, 2

කුසිනාරා xxii, 287

කුටාගාර xx

වන්ද කිත්තර ජාතකය 346
 වම්පා පුරය iii, viii
 වර්මන්වතී xxvii
 වාතුමා xviii
 වාන්දන් තදිය iii
 වාපාල xx
 වාරිකා (බුදු රජුන්ගේ) 298, 299
 වාලිකා xxxi
 විංචි මානවිකා xi
 විත්ත විශුද්ධිය 323
 විත්ත ගෘහපති 177
 විත්තා 106
 වුන්ද කර්මාර පුත්‍ර xxiii, 286
 වුන්දන්චිගාම x, 249
 වුල්ලසුහද්දා සමාගම 201
 වේනි (වේදි) රට xxiii
 වෛත්‍යා තුන 196
 වෝරපපාන පච්ඡය iii, v

ජ

ජත්ත (ජාත්‍ර) මානවක 255

ජ

ඥානපුත්‍ර නිර්ගුන්ථ 52
 ඥාන පෙලපත xxii
 ඥානදර්ශනය (ද්වාදශවිධ) 339
 ඥානදර්ශන විශුද්ධිය 327
 ජවාධර තවුසෝ තිදෙන 102
 ජන්තු 3
 ජනපද 3
 ජනක් පූර් xxi
 ජම්බුකාපීචික සමාගමය 129
 ජයපූර් xxvi
 ජයසේන 6
 ජරාපීරණාදීන්වශයෙන්
 පොත්තණෝ 320
 ජාත්‍රස්සෝණි xii

ජාලිකාපුර xxxi
 ජීවකම්බවනය v, 197
 ජේතන කුමාර vi
 ජේතන ගාම vi
 ජේතවනාරාමය xi, 134
 ජේතන සමය xxi

ට

ටංකිත මඤ්චය vii
 තක්බසිලා xxviii
 තනතුරු ලත් උපාසකවරු 308
 තනතුරු ලත් උපාසිකාවෝ 309
 තනතුරු ලත් හික්ෂුහු 306
 තනතුරු ලත් හික්ෂුණිහු 308
 තපුස්ස හල්ලික xxviii, 77, 335
 තපෝද කන්දරය v
 තපෝදරාමය v
 තල් වනය (රජගහ පුර)v, 105
 තල්වනයේ නුගරුක 343
 තවුසන් මුළුවක් බුදුරජුන් වෙත
 යෑම 164

තාමලිත්ති පටුත xxxii
 නිස්ස රජ xxx
 නිස්ස රජුට බිම්සර රජු යැවූ ලිපුම 140

තුදුස්වන වස 179
 තුරිත වාරිකා 298
 තෙළෙස්වන වස 178
 තෙවෙනි වස 129
 ත්‍රිවිධ කලහාණ ධර්මය 341
 ත්‍රි ශාලා xxii

ට

ටුල්ලකොට්ඨිතගම xxv
 ටුල්ල නැරා 212
 ටුනග්‍රාම xiii

ඳ

දක්ෂිණ කෝශලය x

තම රජ xxix
තරසිත ගාථා 346
තමද xxvi
තමද (ජන්ත භායාච) 46
තමද තදී තෙර බුදු පා සටහන

තලේරු කොසොඹ රුක 175
තව වන වස 168
තාගරක xviii
තාඩ්වාක්ක 314
තාතික xxi
තාමකරණ මංගලය 16
තාලක කුමරු 16
තාලක තෙරුනට මෝතෙය් වන
දෙසීම 94

තාලඤා නුවර vi
තාලාගිර දමනය 210, 211
තිගණ්ඨනාතපුත්ත v
තිග්‍රෝධමීග ජාතකය 243
තිපුර 2
තිමිත්තපාඨක බමුණෝ 317
ත්‍යංඛ ජාතික බ්‍රාහ්මණ 330

ප

පංකධා xiii
පංචවිලෝකන 9
පංචශාලා viii
පංචාල දේශය xxv
පචාචාරා 243
පටිච්චසමුප්පාදය 329
පටිසංඛානුපස්සනා ඤාණය 326
පණ්ඩුපුර xiii
පතිට්ඨාන xxvi
පදරියා xiv
පපාතපබ්බත xxvii
පයාගපතිට්ඨාන xxiv
පරන්තප xxiii

පරිනිවාණ වර්ෂය 278
පසුබත්තිස (බුදුරජුන් ගේ) 297
පසේනදී කොසොල් රජ xix
පසේනදී ජන්තපාණි සංවාදය 225
පසොළොස්වන වස 179
පස්වන වස 149
පස්වැනි තවුසන් බෝසතුන් හැර
යෑම
පස්වැනි මහණුන් රහත්වීම 94
පළමු උපාසකයා
(තෙරුවන් සරණ ගිය) 95
පළමු උපාසකවරු
දෙරුවන් සරණගිය) 77
පළමු ධම්මක පිරිස 99, 341
පළමු වස් වුසුම 86
පළමු උචුසිය
(තෙරුවන් සරණ ගිය) 89
පාටලී ග්‍රාමය vii
පාටලීපුත්‍ර නගරාරම්භය 276
පාඨකපුත්‍රීය හක්ක සමාගමය 278
පාණ්ඩව පච්ඡාය iv
පානියනව රට xxx
පාරාසරිය iii
පාරිභොගික වෛත්‍ය පුජා 196
පාරිලේය ඇතුගේ උවටන් 171
පාර්ශ්වතාථ xxi
පාවා xxii
පාවාරිකම්බවනය vi, xxiv
පාෂාණක වෛත්‍යය vi, xxvii
පිංගලකොව්ෂ xii
පිණ්ඩොලභාරද්වාජ xxiv
පිප්පලී ගුහාව v
පිප්පලී වනපුර xxxi
පිරිනිවන් මංවකය
බුදුරජුන් සැතැපීම 288
පිහිතාසව 52
පුක්කය මල්ල කුමරු පැහැදීම 287

පුත්තකයානි රජුට බිම්සර යැවූ
ලියුම 138
පුත්තකයානි රජු මහණ වීම
140
පුණ්ණ කෙළෙඹියා 160
පුණ්ණ තෙර 129, 161
පුණ්ණමත්තානිපුත්ත 129
පුතුන් විසින් පිටමං කළ බමුණා
234
පුරාණ ජට්ටයෝ vii
පුරුණදසි 246
පුර්වාරාම පුජාව xi, 192
පෙරබත් කිය (බුදුරජුන්ගේ) 296
පෙරයම් කිය (බුදුරජුන් ගේ) 297
පේශකාර ගම x
පේශකාර දුහිතෘ සමාගමය 184
පොක්කරවනි xxviii
පෝතන xxvi
පෝතල 2
පෝතලි xxvi
පොදනා xxvi
පුජාවනී ගෞතමී xvi, 7, 19
පුජාවනී ආදීනට බුදුරජුන දම්
දෙසීම 122
පුජාවනී ගෞතමීන් පිදු වස්ත්‍රය
348
පුජාවනී ආදීන් පැවිදිවීම 150
පුජාවනීන් ආදීන් පිරිනිවීම 286
ප්‍රත්‍යවේකණ ඥානය 328
ප්‍රථම පාරාජික ශික්ෂාපදය
පැණවීම 193
ප්‍රථම බුධ වචනය 328
ප්‍රථම මහා සමාගමය 83
ප්‍රපාත පථනය 177
ප්‍රයාගය xxvi
ප්‍රයාග ප්‍රතිෂ්ඨානය 176
ප්‍රයේතරීන් රජ 225

ප්‍රත්‍යනතට පින් පෙන් දීම 107

බ

බකබ්‍රහ්ම සමාගමය 257
බණ්ඩල්කණ්ඩි xxiii
බදරිකාරාමය xxiv
බත්ධුල xxii
බබ්ලෝනිය xxxii
බමුණකු ගේ ප්‍රශ්නයක්
(බුදුවීමෙන් පස්වන සතියේ) 74
බාරාණසි ix, 2
බාලකලෝණකාරගම xxiv, 170
බාවරි xxvii
බාවෙරු xxxi
බාහිය රට xxx
බිම්බිසාර රජ viii
බිම්බිසාර රජුගේ ප්‍රාර්ථනා පස
106
බිම්බිසාර රජු ගේ මරණය 208
බිම්බිසාර රජු හා පිරිස
තෙරුවන් සරණ යෑම 46
බිරණන්වම්භ 278
බුදුරජුනට මරහුගේ තර්ජනයක් 75
බුදුරජුන් අම්බගාමය පසුකර
වැඩීම 286
බුදුරජුන් අම්බලට්ඨිකාවට වැඩීම
275
බුදුරජුන් අම්බලට්ඨිකාවෙන්
නාලඤ්චට 275
බුදුරජුන් ඉසිපතන් වැඩීම 81
බුදුරජුන් උරුවේලාවට වැඩීම
බුදුරජුන් උරුවේලාවෙන්
පිටත්වීම 80
බුදුරජුන් කිඹුල්වතට වැඩීම 119
බුදුරජුන් කිඹුල්වතැ පිඬු සිභා
වැඩීම 121
බුදුරජුන් කුකුන්ථා නදිය කරා
වැඩීම 287

බුදුරජුන් කුසිනාරාවට වැඩීම 287

බුදුරජුන් කුටාගාර ශාලාවට
වැඩීම 285

බුදුරජුන් කෙත පාථව හොත්
බමුණා සැනැසීම 231

බමුණා සැනැසීම 231

බුදුරජුන් කෝට්ඨාමයට වැඩීම
277

බුදුරජුන් ගිලන් වීම 286

බුදුරජුන් වාපාල වේතයයට
වැඩීම 284

බුදුරජුන් ඥාතික ගමට වැඩීම
277

බුදුරජුන් පාටලීගමට වැඩීම 276

බුදුරජුන් පාවා නුවරට වැඩීම
286

බුදුරජුන් පිරිනිවීම 292

බුදුරජුන් බේළුව ගම වස් විසීම
281

බුදුරජුන් භාණ්ඩ ගාමයට වැඩීම
286

බුදුරජුන් මධුරාපුර වැඩීම 175

බුදුරජුන් යශෝධරාවන් දක්නට
වැඩීම 122

බුදුරජුන් රජගහපුර වැඩීම 284

බුදුරජුන් ලක්දිව වැඩීම 104, 152
164

බුදුරජුන් වස් වුසු තැන් 301

බුදුරජුන් විසල් පුර වැඩීම 277

බුදුරජුන් සත් සති ගෙවීම 72, 77

බුදුරජුන් සැවැත්පුර වැඩීම 133

බුදුරජුන් සුනාපරන්තයට වැඩීම
63

බුදුරජුන් ගේ පළමු උදනය 72

බුදුරජුන් ගේ පැයිම් යම් කිසි 298

බුදුරජුන්ගේ ලක්දිව ගමන 152

බුදුරජුන්ගේ මැදුම් යම් කිසි 297

බුදුවීමෙන් දෙවෙනි සතිය 329

බුධකාන්තා පස 296

බුධ කෝලාහලය 8

බුධගයාව vii

බුධ චරිතයේ අග්‍ර දවස් 309

බුධ ජන්ම පත්‍රය 314, 315

බුධ ශරීරයෙහි පිළිපැදිය යුතු
සැටි 288

බේසාර් xx

බේළුව ගම xx

බෝධි මණ්ඩය vii

බෝධිරාජකුමාර xxiii, 159

බෝසත් උපත 13, 314

බෝසතුන් අප්පල් රුක් වෙත
වැඩීම 61

බෝසතුන් අප්‍රාණකධ්‍යානය
වැඩීම 52

" අබිනික්මන නවත්තන්නට
ශාක්‍ය රජුන් තැන් කිරීම 36

" නෑ කුමරුවන් හා ගමන්
අත්හැරීම 21

" අනුපිය වනයට යෑම 42

" ඇදුරන් සොයා යෑම 42

" ආලාරකයන් වෙත යෑම 48

" උදකයන් වෙත යෑම 49

" උයන්කෙළි ගමන 30

" උපන් කෙණෙහි සත් පියක්
වැඩීම 316

" උපන් කාල වේලාදිය
නාඩි වාක්‍ය අනුව 314

" උරුවෙල් දනවු වැඩීම 51

" කස සැතැප්වීම 58

" කැඳවා ගෙනෙන්නට දුතයන්
යෑම 47

" ගිහිගෙන් නික්ම වැඩිය තැන්
42

" දක්නට බේසර රජු යෑම 44

බෝසතුන් දුටු සීත පස 60
 " තිපැයු අක්ෂර විශේෂය 319
 " පවත්න ඵලභෝජී වීම 52
 " පැවිදිවීම 40
 " පිය රජු හා සාකච්ඡාව 35
 බෝසතුන් පිළිසිඳුම 12
 " බිලි පූජා නැවැත්වීම 45
 " බෝ මූල වැඩ හිඳීම 61
 " බෝ රූක වෙත වැඩීම 61
 " හද වනයේ දිවා විහරණය 62
 බෝසතුන්ගේ අල්පාභාරතාව 53
 " ආවාහ මංගලය 23
 " ත්‍රිවිද්‍යාලාභය හා බුදුවීම
 71
 " උපස්ථායිකාවෝ 321
 " ක්ලෙශතාපක ව්‍රතය 53
 " ගිහි ජීවිතය 23 - 30
 " දුෂ්කර ක්‍රියා 322
 " නාමය 317
 " ප්‍රතිසන්ධිය 11
 " ප්‍රාසාද තුන 22 - 23
 " බෝමුල් වැඩ හිඳුම 63
 " මිතුරෝ 318
 " සිංහ නාදය (උපන්කෙණෙහි)
 14
 " මාර කර්ෂනය 64
 " ළමා විය 19
 " ශ්‍රමණ රූප දභීතය 25
 බෝසතුන් මහණ රුව දැකීම 33
 " මහළු රුව දැකීම 31
 " මිණියක් දැකීම 32
 " මුසපත්වීම 53
 " රජගහපුර පිඬු සිඟා වැඩීම 43
 " ලෙඩෙකු දැකීම 31
 " විතකී විමැසීම 58
 " වෙත පස්වැගි තවුසන් ඊම 50
 " වෙත වසවත් මරනු පැමිණීම 56

බෝසතුන් ශිල්ප දැක්වීම 319
 " සමාදන් ව ගත් ශීලය 321
 " සිප්පතර ඉගැන්ම 19
 " සිරුර කෙටිවුවීම 54
 " සිවුරු පිරිකර ලැබීම 41
 " හත් පාංශුකුළ සිවුර 323
 " හා එක් ද උපන්නෝ 314
 " ළමා විය 19
 බ්‍රහ්මදත්ත viii, 134
 බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය iv
 බ්‍රහ්මයාවනය 79
 බ්‍රහ්මී අක්ෂර 319

හ

හග්ග ජනපදය xxiv
 හග්ග රට වැඩීම (බුදුරජුන්) 111
 හංගානු පස්සනා ඤාණය 326
 හට්ඨිය රජ viii, xxii
 හණ්ඩ ගාමය xx
 හද්දවතිකා පුර xxiii
 හද්දවති රට xxx
 හද්දසාල ජාතකය xxii
 හද්දිය xxiii
 හද්දිය පුර වැඩීම (බුදුරජුන්) 113
 හද්දියාදි ශාක්‍යයන්මහණවීම 127
 හදුවතිකා ඇතිත්ත 168
 හදුවර්ගික කුමාරවරු 100
 හද්‍රාකාපිලානි 115
 හයනොපට්ඨාන ඤාණය 326
 හරුකවිජ පුරය
 හාග්ගාවතුන් වහන්සේ ගුරුවරයකු
 පත්කැරැ ගැන්ම 76
 හාග්ගාවතුන් වහන්සේ ලක්දිව
 වැඩීම 104
 හාග්ගාවතුන් වහන්සේ උරුවෙල්
 දනවු වැඩීම 101
 හාරද්වාජයන් පැවිදිවීම 144

හික්ෂුන් පාරිලෙයා වනයට යෑම
170

හුමිකම්පා හේතු 285

හෘගු xxiii

හෘගුතෙරණුවෝ 170

හෙසකලා වනය xxiv

ම

මක්කරකටක xxvii, 177

මගඳරට iv

මංඛලිපුත්ත ගෝසාල xii

මංගලසුත්ත සමාගමය 138

මච්ඡදේශය xxvi

මච්ඡිකාසණ්ඩ නුවර 177

මට්ටකුණ්ඩලි සමාගමය 265

මණ්ඩුකදේවපුත්ත සමාගමය 260

මත්සා රට xxvi

මද්ද කුච්ඡි මිඟය v

මදරදේශය xxix

මධුරා xxvi

මධ්‍යම දේශය i

මධ්‍යම ජනපදය i

මනසාකට xiii

මරුතු බුදු රජුන් බිය ගන්වන්නට
තැන් කිරීම 75

මල්ල රට xviii

මල්ල රජ කුමරුන් පැවිදිවීම 120

මල්ල රජුන් එක්රැස්වීම 290

මහඵ සැඩොලියකට බුදු පිහිට 141

මහාකාශ්‍යප පැවිද්ද 115

මහාකෝශල xix

මහාගෝවින්ද iv

මහානිකුටාම xiii

මහා ධම්පාල ජාතකය 126, 346

මහානාම ශාක්‍ය සංඝෝපස්ථාන
178

මහානාරද කාශ්‍යප ජාතකය 105,
343

මහා නිදන සූත්‍රය xxv

මහා පදේශ සතර 353

මහාපුරුෂ ලක්ෂණ විද්‍යාව 7,
340

මහාහිනික්‍රමණය 38

මහාමායා ගෞතමී 7, 17

මහාරාහුලෝවාද සූත්‍රය 179

මහාලී රජ 105

මහාචර xxii

මහාසතිපට්ඨාන xxv

මහා සම්මත රජ 1

මහා සමාගම් සුවිස්ස 303

මහාසුදර්ශන සූත්‍රය 289

මහාසුප්‍රබුධ 6

මහේශ්වරයෝ 2

මහෝදය xxv

මාගන්දිය බමුණා 167

මාගන්දිය xxv, 167

මාතංග පසේ බුදු රජ 13

මානිශාම 13

මාතුපොසක ජාතකය 237

මාතුපොසක බමුණා 146

මාතුලාපුර xxxi

මාතෘ දිව්‍ය පුත්‍ර xi, 19

මාන්ධාතෘ xxviii

මායාගෞතමී 7

මායා දේවි පුත්‍රයෝ විලාපය 321

මායාදේවිය ගැන සකු බණ
පොතහි 314

මායාදේවීන් දුටු සිහිනය 11, 314

මායාදේවියගේ අශෝක වන ගමන 314

මායාදේවිය දෙවිපුත්‍රයා වීම 318

මායා දේවියට තැන වූ විශේෂ
ප්‍රාසාද 314

මාර තර්ජනය

(බෝසතුන් ගේ උත්තරය) 331

මාරදුන් ආ පුවත 331

මාරපාසය 340
 මාරසංග්‍රාමය 63
 මාරසේනාව 45
 මාරායාවනය (පිරිනිවනට) 284
 මාථී සත්‍යය 339
 මාලව දේශය xxvii
 මහාභිස්සති පුරය xxvi, xxviii
 මිගාවීර xxiv
 මිටිලා xxi, 2
 මිසදිටු දරුවන් පැහැදැවීම 240
 මුගලන් පිරිනිවන 283
 මුඛවිකුකමයකා ඤාණය 326
 මුණ්ඩනිගමය xxxi
 මූලක ජනපදය xxvi
 මෙහෙණි සස්ත ඇඳීම 150
 මෙත්‍රෙ බෝධිසත්ව
 මෙත්‍රෙයබෝසත් හට කිරුළ
 පැලැන්දීම 314
 මෙත්‍රෙය බෝසතුන් පැවිදිවීම 158
 මෙත්‍රෙය බෝසතුන් විවරණ
 ගැන්ම 158
 මොනෙය්‍ය වත 94,
 මෝරනිවාපය v
 යමා මහ පෙළහර 119, 156
 යමුනා xxiii
 යශෝධරා 6
 යශෝධරාවන්ගේ චුතසමාදන 55
 යශෝධරාවන් මහණවන්නට
 තැන් කිරීම 124, 126, 150
 සස කුල පුතු පැවිදිවීම 95
 යස කුල පුතුගේ යහළුවන්
 පැවිදිවීම 97
 යුධිෂ්ඨිර xxiv
 යුවනාශ්ව xii
 යෝගාසන 324, 325
 යෝධයන් තණ ගසක්
 හිසැපැලෑ යෑම 322

ර

රජගහපුර iv
 රජගහපුරට බුදුරජුන් වැඩි මුල්
 ගමන 105
 රජගෙයි බණ ඉගැන්වීම 226
 රජපුමාලා 232
 රට්ඨපාල සුත්ත දේශනාව xxv
 රත්සදුනින් විහාර කැඳවීම 162
 රජති xii
 රහතුන් එක් සැට නමක් 97
 රාජකාරාමය xi
 රාජගිරි iv
 රාජපුර xxix
 රාමග්‍රාම xviii
 රාමරජ 4
 රාමර්මි viii
 රාමිනගර xxv
 රාහුල ප්‍රව්‍රජාව 124
 රාහුල ශබ්දර්ථය 320
 රාහුල හිමි රහත් වීම 179
 රාහුලෝපසම්පදව 179
 රුක්ඛොපම සූත්‍රය xxv
 රුත්මිනී xvii
 රුමින්දයි xvii
 රුවන්ගෙ (රතනසර) 330
 රෝරුක පුරය xxx
 රෝහණවත්පු vii
 රෝහිතවත්තු vii
 රොහිණි නදිය xv

ල

ලක්දිව වැඩීම (බුදුරජුන්) 104,
 152, 164
 ලංකාවතාර සූත්‍රය 342
 ලංකාවේදී වදළ බණ 342
 ලටුකික ජාතකය 169
 ලට්ඨි වනය v

ලිව්ව් xvi

ලුමිනි උයන xvii, 6

ලුමිනි ගමන (මායා දේවිත්) 12

ලුමිනි වනයෙන් මායා දේවිත්
පරෙළා රීම 317

ලෝහිව් xiii

ලෝහිතපක්ඛන්දිකාව 281

ච

චච්පාල 105

චච්බ්‍රාහ්මණ 105

චජ්ජී රට xx, xxi, 193

චජ්‍රාසනය 325

චට්ටක ජාතකය දෙසීම 169

චන්ස රට xxiii

චදුරකු ගේ පුජාවක් 171

චජ්‍ජ ආදී තවුසන් ශ්‍රාවක විම 92

චජ් මහල 18, 318

චර්ධ ශ්‍රාමය 177

චර්ධමාන xxii

චරණා ix

චරාහගිරි iv

චංශ දේශය xxiii

චාක්‍ය 7

චාසන ගම 249

චාසිට්ඨි 243

චාසුලන්තා xxiii

චාසෙට්ඨි xxii

චිච්චිච්චාව 325

චිචුච්ච xvi

චිචුච්ච ශාක්‍ය යුධය 271

චිදේහදත්ත xxii

චිදේහ රට xii, xvi

චිපුලගිරි iv

චිමුක්ති සැප 318

චිමුඛ රජ xxix

චිරාට පුර xxvi

චිරුචක xvi

චිරුචක ඉක්මවාකු 2

චිවාදකාරී හික්මුන් සැවනට රීම

174

චිශාඛා xi, 113

චිසිවන වස 188

චෘෂ්ඨගිරි iv

චෙස්සන්තර ජාතකය 120

චෙට්ඨිපක xxx

චෙට්ඨිප රට xxx

චෙත්‍රවතී xxviii

චෙදනාපරිග්ගහ සුත්ත v

චෙදියක පච්ඡය v

චෙදියා xxviii

චෙනාගපුර xiii

චෙපුල්ල iv

චෙහාර iv

චෙරංජාපුර xxvi, 175

චෙසාලී xx

චෙළකණ්ටකී තන්දමානා 174

චෙළ කණ්ටකී පුර xxv

චෙළචනාරාමය v, 106

චෙහාරගිරි iv

චාග්ගපජ්ජය xix

චාසුපද්‍ය xix

ස

සකදගාමීග්ගඤාණය 327

සක්කපඤ්ඤසුත්ත දේසනා vi

සක්කරා නිගමය xiii

සක්දෙව්දු ගැයු බුදුගුණ ගී 343

සක්දෙව්දු ගේ පුජාවක් 77

සක්දෙව්දුගේ බුද්ධෝපස්ථානය 281

සංකස්ස පුරය xxxii

සංඛාරුපෙක්ඛා ඤාණය 326

සංගාරාව xii

සංගීති සුත්තය xxiii

සංග්‍රහ වස්තු 1

- සංසන්දය 169
 සච්චබ්බ(පච්චත) 163
 සච්චානුලෝමික ඥාණය 326
 සජ්ජනෙල xix
 සඤ්ජය v, 112
 සට්ඨස්සර පසේ බුදුරජ 215
 සතානුස්සාරි විඤ්ඤාණය 322
 සතිපට්ඨාන සූත්ත දේසනා xxv
 සතළොස් වන වස 182
 සත්කාය දෘෂ්ටිය 325
 සත්තපණ්ණි ගුහා v
 සත්තමිඛ වේනිය xx
 සත්තානුපස්සනා වීථිය 326
 සත්තඤ්ජානස 339
 සද්ධර්මා නදිය x
 සදුන්ත්‍රවා බුදු පිළිමය xi
 සන්තුමිත 9
 සප්පසොණ්ඩික පබ්භාරය v
 සප්පිතිකා නදිය vi
 සබ්බමිත්ත බ්‍රහ්මණ 134
 සමනොළු සිරිපා ලස 165
 සමය ප්‍රවාදක ශාලා ix
 සම සිතැත්තේ 340
 සමිධි සිටු පුත් 105
 සමුද්ද දත්ත 212
 සරණ ගමන ප්‍රවුත්තාව 346
 සරණගමනොපසම්පදව
 සරහපරිබ්බාජකාදී සමාගමය 267
 සඵඤ ශ්‍රී දෙහාදහනය 293
 සඵමිත්‍ර ගුරුතුමා 318
 සවන වස 154
 සහජාති xxiii, xxxii
 සහම්පති බ්‍රහ්මායවනය 378
 සහම්පති (බුදු පිරිනිවනේ දී)
 ගැයු ගී 292
 සහෙන් මහෙන් xii
 සඵමිණි සෑය 320
 සාකේත x, xii
 සාකේත බ්‍රාහ්මණ 253
 සාගල පුර xxix
 සාකාගිරි 339
 සාසුග xix
 සාමගාම xviii
 සාමාන්‍ය දේශනා සමාගම් 304
 සාමාවතී 168
 සාරථිපුර vii
 සාරත්දද වේනිය xx
 සාරෝපම සූත්ත xxv
 සාලා බමුණු ගම xiii
 සාළුහ භික්ඛු 277
 සැඩොලකු පැවිදි වීම 140
 සැදැහැවතුන් විසින්
 දැක්ක යුතු සතර තැන් 288
 සැබෑ බුඩ පූජාව 288
 සැරියුත් මුගලන් පැවිද්ද 108
 සැරියුත් පිරිනිවන 283
 සිද්ධාර්ථ xxi
 සින්ධු viii
 සින්ධු දේශය xxix
 සිප් සතර ඉගැන්ම (බෝසතුන්) 19
 සිරිමත්ත කුලපුත් 134
 සිරිමා නගර සෝභිතී 182
 සිරිවඩ්ඪ 105, 134
 සිවුරු කඩා කැපීම පැණැවීම 175
 සිටු වන වස 138
 සිඵමිණි සෑය 320
 සිංහහනු 6, 311
 සිලවතී xviii
 සිවක වනය v
 සුච්ච්චෙම භවනය vii
 සුජාතා චුන්ද දෙදෙනා ගේ
 දත් සම ඵල නියාව 353
 සුජාතාදීන් තෙරුවන් සරණ යෑම
 සුජාතාව දුන් රත්තලිය 323

සුභානාවන් ගේ කිරිපිඩු දන 61

සුභාපරන්තය xxx

සුභාපරන්ත වාණිජ සමාගමය

163

සුදන්ත 347

සුදින්නයන් පැවිදිවීම 178

සුද්ධොදන රජු 149, 344, 345

සුන්දරික භාරද්වාජ දමනය 228

සුන්දරී පරිව්‍රාජිකා 197

සුප්පාරකය xxx, 162

සුප්‍රබුධ xviii, 179

සුභ xii

සුමන දේවායාවනය 165

සුමනමාලාකාර සමාගමය 128

සුලසා නගරශෝභිනී 251

සුවාස්තු නදිය xxviii

සුංසුමාරගිරි නුවර xxiv

සුකර්මන ලේනය v

සුරසේන xxvi

සුර්ය වංශ 2, 312

සේනව්‍යා xiii

සේනානී නිගමය vi, 321

සේල 113

සේවනය 352

සොළොස්වන වස 182

සෝණකුටිකණ්ණ xxviii

සෝණදණ්ඩ iii

සෝනාපත්ති ඵලය 327

සෝනාපත්තිමග්ග ඤාණය 327

සෝපාක දරුවා 142

සෝමා 106

සෝරෙයා පුර xxiv, 176

සෝවිර දේශය viii, xxx

සේවස්තික (සොත්ථිය) බමුණා

62, 323

ශාක්‍ය කෝටිය යුධය 147

ශ

ශක්‍ර ප්‍රශ්න සමාගමය 179

ශරකුපය xvii

ශරයු xii

ශාක්‍ය ජනපදය xiii

ශාක්‍යවර්ධන දේවාලය 317

ශාක්‍යයෝ xix

ශාතාගිරි හේමවන 87

ශාරීරික ධාතු පුජාව 196

ශාලාවතිකා xiii

ශාස්තෘහු ස දෙන viii

ශීතවනය v

ශුද්ධෝදන රජුට දම් දෙසීම 122

ශුද්ධෝදන රජු ගේ දරුවෝ 311

ශුද්ධොදන රජු 30

ශුභා 106

ශුරසේන රට 175

ශ්‍රවස්ථ xii

ශ්‍රාවස්ති x, xi

ශ්‍රී කෘෂ්ණ xxvi

ශෝකඝ්‍රන් සෙවීම 79

ශ්වේතකේතු 9

හ

හත්ථාලවක කුමරු, xx, 181

හත්ථිනිපුර xxv

හළිද්දිවසන xix

හස්තිග්‍රාමය xxxi

හස්තිනිකා 2

හස්තිනිනා පුර xxv

හංසයා ඇරැඹූ නඩුව 20

හිරණ්‍යවතී xxii

හුහුංක ජාතික බමුණා 330

හේරඤ්ඤකානි ගම්මුදලි 134

හාඨාදීන් පිළිබඳ උපක්‍රම වර්ණාව

ආ

ආංගාරිනොදනී දුමා හදන්නේ 344

ආචාරි වනය කායො 351

අත්තානං වෙ පියං ජඤ්ඤා 348
 අනතථසංහිතං ඤත්වා 330
 අනිච්චා වත සංඛාරා 292
 අනුපචාදෙ අනුපසානො 193
 අනෙකජාති සංසාරං 328
 අත්ඨකාරෙ පුරෙ හොති 235
 අත්ඨ භුතො අයං ලොකො 349
 අපාරුතා තෙසං අමතස්ස
 ද්වාරා 336
 අසත්තා කිර මං ජම්මා 235
 අසල්ලිනෙන චිත්තෙන 293
 අසාරෙ සාරමනිනො 344
 අසිත්තොසි තිද්දිට්ඨො
 අස්සොච ජිණ්ණො තිබ්බොගො
 235

අහමෙවාරහං ලොකෙ 338
 අහං හි අරහා ලොකෙ 337
 අස්මින් මාත්‍රණ්‍ය විෂයෙ 335

ආ

ආවායෙඨා න හි මෙ කශ්චින්
 337
 ආනන්ද, මයා කපිතො ධම්මො
 350
 ආසාය කස්සතෙ ඛේත්තං 345

ඉ

ඉධ තප්පති 350
 ඉමෙහි අට්ඨෙති තමග්ග පුග්ගලං
 349

උ

උත්තිට්ඨෙ තප්පමජ්ජෙය්‍ය 346
 උත්තිෂ්ඨෙන්න ප්‍රමදෙත 346

එ

එකස්ස වරිතං සෙය්‍යො 348
 එකුනතිංසො වයසා සුභද්ද 354
 එවං සංකාරභුතෙසු 351
 එෂා හි නමුච්චෙ සෙනා 322

ක

කිවෙජන මේ හධිගතං 336
 කිංසු ධ චිත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨං
 349

ඛ

ඛන්තිපරමං තපො තිතික්ඛා 193

ච

චක්‍රවර්තිනි ශ්‍රියං පුත්‍ර 322
 චතුසු සමුද්දෙසු ජලං අනප්පකං
 350

ජ

ජිගච්ඡා පරමා රොගා 349
 ජිනා හි මාදාශා ඥෙය්‍යා 338

ඨ

ධිතො අහං අංගුලිමාල සබ්බද 349

ත

තණ්හාය ජායතෙ සොකො 350
 තපෙන බ්‍රහ්මචරියෙන 347.
 තපොකම්මා අපක්කම්ම 330
 තුලමතුලං ච සම්භවං 352

ඳ

දණ්ඩොච කිර මෙ සෙය්‍යො 235
 දත්තො දත්තෙහි සහ 343
 දසවාසො දසබ්බලො 343
 දිශස්වාලොකා චතුරො 321
 දුමානි පුල්ලානි මනොරමානි 344
 දුරෙ සත්තො පකාසන්ති 349
 ධම්මචක්කං පචිත්තෙතුං 337
 ධම්මං වරෙ සුවරිතං 346
 ධීරෙහි සුඛ සංවාසෝ 352
 ධීරෝ භවෙ සත්තසුගං පුත්තානි 345

න

නඛො ආනන්ද එත්තාවතා 354
 න පුත්තපසුම්මත්තං 351
 න මෙ ආචරියෝ අපථි 337
 න සන්ති පුත්තා තාණාය 347
 නා හු අස්සාස පස්සාසා 293

තිබ්බුතා නුත සා මාතා 320

තෙව්නිසිත. 344

තො වෙ ලහෙළතිපකං සභායං.

348

ප

පථබ්බා ඵකරජ්ජෙන 350

පස්ස විත්ත කතං බිම්බං. 349

පාතුරහොසි මගධෙසු පුබ්බෙ 336

පුත්තාර්ථෙ කං ප්‍රපද්‍යාමි

පුතජ්ජුතං වෙච වපන්ති බිජං.

345

පුතජ්ජුතං යාවනකා වරන්ති

345

ප, ධ, හ

පස්ස විත්තකතං බිම්බං. 349

භාරාණසිං ගම්භ්‍රාමි 338

බාලාසංගතාවරිති 352

හික්ඛවේ අඤ්ඤාපි 352

ම

මනොපුබ්බංගමා ධම්මා 351

මයා තු දගමාසාන් වෙ 322

මා කුංජර නාගමාසදෙ 211

මාදිසා වෙ ජිනා හොන්ති 337

මාසෙ මාසෙ කුසග්ගෙන 347

මුඤ්ච පුරෙ මුඤ්ච පච්ඡතො 348

ය

යං ච කම්ම කතං සාධු 347

යත්ථ ච දින්න මහජ්ඣලමාහු 256

යථා අගාරං දුච්ඡන්තං. 347

යථා අගාරං සුච්ඡන්තං. 347

යථා සංකාරධානස්මි. 351

යද ජාතොසි මෙ පුත්‍ර 321

යද හවෙ පාතු හවන්ති ධම්මා

329

යස්ස නිත්තිණ්ණෙ පංකො ච

347

යෙ ච කායෙන වාචාය 331

යෙ තරන්ති අණ්ණවං සරං. 351

යෙ ධම්මානෙකුජ්ජහවා 343

යෙහි ජාතෙහි නන්දිස්සං. 235

යො ධීරො සබ්බධි දන්තො 343

යො බ්‍රාහ්මණෝ බාහින

පාපධම්මො 330

යො හික්ඛවෙ මං උපට්ඨහෙය්‍ය

351

යො වදනං පචරොමනුජෙසු 256

ර

රාගවීරාගමනෙජමසොකං. 256

ව

වර්ධමානා කුමාරොථ 319

ස

සචෙ ලහෙළ තිපකං සභායං. 348

සතං හත්ථි සතං අස්සා 347

සන්තො සන්තෙහි සහ 343

සබ්බදුතං ධම්මදුතං ජිනාති 348

සබ්බදු වෙ සුඛං සෙති 347

සබ්බපාපස්ස අකරණං. 193

සබ්බා ආසත්තියෝ ඡෙත්වා 347

සබ්බාහිතු සබ්බ විදුහමස්මි 337.

සබ්බෙව නික්ඛිපිස්සන්ති 292

සම්පුරිතාපමිත පාරමිතා පගාය i

සංසාරං දීඝමධානං. 331

සා ගොතමී කාලකතා ඉතො

වුතා 345

සාරංච සාරතො ඤන්වා 344

සාහුදස්සන මරියානං. 352

සිංධංපද්මං තථා හදුං. 324

සුකරං සාධුතා සාධු 349

සුඛකාමාහුතොති

සුඛො විවෙකො වට්ඨස්ස

සුඛොදනො නාම පිතා

මහෙසිතො 345

සෙලෙ යථා පබ්බත මුඛතිට්ඨිතො

336

සොකාවතිණ්ණං ජනිත ඔපතෙ

සොකො336

හ

හන්දද්ති හික්ඛවෙ ආමන්තයාමි

වො 354

හිමරජන නිහඬව ඔඩ්විභාණං. 314